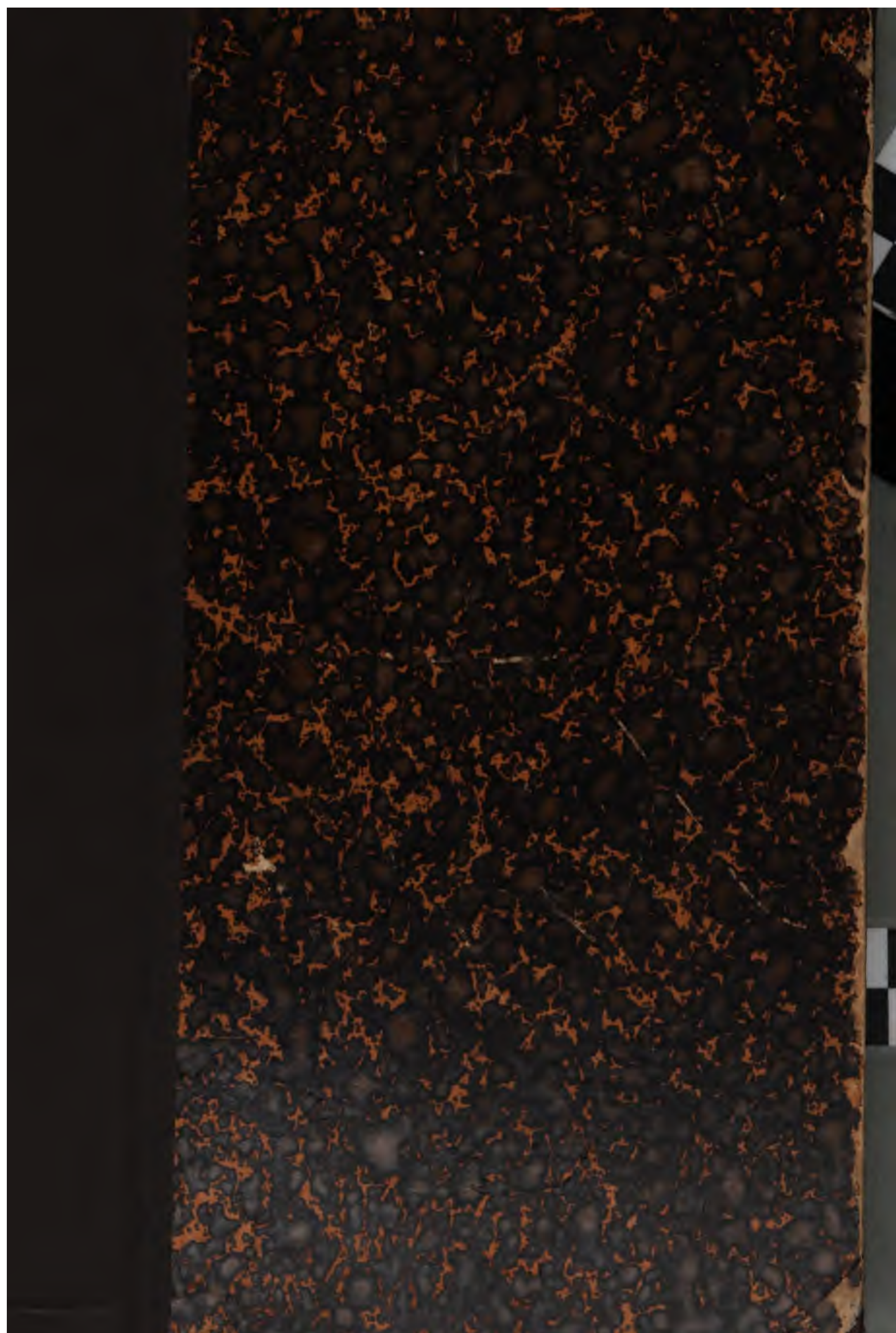

STANFORD UNIVERSITY
LIBRARIES

PHILOLOGISCHE UNTERSUCHUNGEN

HERAUSGEGEBEN

VON

A. KIESSLING UND U. v. WILAMOWITZ-MOELLENDORFF.

ZWÖLFTES HEFT:

ARATEA

SCRIPSIT

ERNESTUS MAASS.

BERLIN
WEIDMANNSCHE BUCHHANDLUNG.
1892.

A R A T E A

SCRIPSIT

ERNESTUS MAASS.

BERLIN
WEIDMANNSCHE BUCHHANDLUNG.
1892.

ALBERTO MARTH

ASTRONOMO

I. DE ACHILLE GRAMMATICO ARATI INTERPRETE.

Achillis liber Arateus duobus codicibus italicis continetur, Mediceo plut. XXVIII 44 et Vaticano 191. Codicem Mediceum Petro Victorio cum editionem Achillis et principem et unicam Florentiae anno 1567 adornaret praesto fuisse fere solum conferendo perspeximus. ʻMagnis ille occupationibus impeditus et quia satisfacere cupidis huius auctoris' non posset, nisi ipsum sua lingua loquentem cito divulgasset, in obeundo munere non eam se praestitisse curam suo ipse vadimonio praefatus confitetur, qua consuevisset. Perfacile igitur Iosepho Iusto Scaligero emendandi reddidit negotium. Exemplar editionis Florentinae notis et correctionibus Scaligeri ornatum cum fuisset ex legato Danieli Heinsio traditum, tandem in bibliothecam aulae Vinariensis traductum est et in Villoisonis manus incidit, qui Scaligerana anno 1783 Turici in ʻEpistulis Vinariensibus' p. 78 sqq. publicavit. Et ipsi ut inspicere haec possemus, per Gilberti nostri bibliothecae praefecti benevolentiam impetravimus. Pendet a Victoriana editione ʻUranologium' Parisiis anno 1630 a Petavio Scaligeri inimicissimo emissum p. 121 sqq., a Petavio Migneus, qui mero casus ludibrio ut in ʻPatrologiae graecae cursus completi' vol. XIX (Parisiis 1857) p. 934 sqq. vel hoc opusculum reciperet simul cum Petavii versione latina adductus est[1]).

M(ediceus) s. XV chartaceus 8⁰ sex libros libellosve rubro atramento ita inscriptos comprehendit:

fol. 1 *περὶ τῶν κλιμάτων τῆς γῆς, ἐν οἷς συμβαίνει αὔξησις καὶ μείωσις τοῦ νυχθημέρου ἐναλλάξ.*

fol. 2b *Ἀδαμαντίου σοφιστοῦ περὶ ἀνέμων.*

---

[1]) Praefatur ita Migneus p. 745: quae sequuntur (absoluto Eusebio) opuscula chronologica et astronomica cum apud eruditos plurimi valeant et iis quasi fundamento nitantur chronologi Christiani veteres (quod immerito dictum esse facile patet), nobis faciendum putavimus, ut ea recuderemus etc.

fol. 5a ἐκ τῶν Ἀχιλλέως πρὸς εἰσαγωγὴν εἰς τὰ Ἀράτου Φαινόμενα usque ad fol. 34b addita subscriptione τέλος τῶν Ἀχιλλέως πρὸς εἰσαγωγὴν εἰς τὰ Ἀράτου Φαινόμενα. Per totum hoc opus signa conspiciuntur a lectore quodam sedulo inlata, fortasse a Victorio.

fol. 35a ἐκ τοῦ τρίτου λόγου Ἱππάρχου τοῦ εἰς τὰ Ἀράτου καὶ Εὐδόξου Φαινόμενα περὶ τῶν συνανατελλόντων ἄστρων τοῖς ιβ' ζῳδίοις.

fol. 43a ἐκ τῆς εἰς τὰ τοῦ Ἀράτου Φαινόμενα Θέωνος ἐξηγήσεως ἐκλογαὶ διορθωθεῖσαι παρὰ τοῦ σοφωτάτου μοναχοῦ κυρίου Μαξίμου Πλανούδους usque ad fol. 79a τέλος τῆς ἐξηγήσεως τῶν Φαινομένων Ἀράτου. Sunt haec scholia fere Marciana additamentis byzantinis aucta.

V(aticanum) ad hunc usque diem nemo ad usum novae Achillis editionis convertit. Quamquam non defuerunt qui passim codicem inspicerent nonnulla excerpturi, velut enotatam ab H. Keilio frustuli cuiusdam amplioris Sophoclei varietatem scripturae A. Nauckius non sine commodo adhibuit ad 'Tragicorum graecorum fragmenta' colligenda p. 226 editionis alterius, Hinckhius Hilleri gratia 'Mercurii Eratosthenici' reliquias illinc descripsit. Liber igitur est bombycinus, saeculo incerto (viros doctos si audiveris quotquot sententiam professi sunt) in Graecia exaratus. Saeculo XIII Keilius addicit in 'Philologo' I p. 157, Dielesius s. XIII—XIV in 'Doxographis' p. 18 adn., Partheyus s. XIV—XV in 'Relationibus academiae berolinensis' 1863 p. 374: ubi indicem codicis ex catalogo fol. 3—5 a recentiore aliquo inserto desumptum, sed non satis accuratum, reperies. Partheyus enim eo potissimum et sibi et aliis imposuit, quod discernere acriter manus diversas diversorum temporum noluit, tametsi poterat facillime. Quae Achillem perscripsit tinctura fusca, ea manus a fol. 173—228b continuatur spatio rubricatori et inscriptori vacuo relicto. Nam non modo capitum initia sciendum est verum titulos quoque ab altera manu vix posteriore rutilo atramento suppleta esse, praeterea ex alio codice ab hac eadem manu quaedam inducta: cuius rei afferimus argumentum quod p. 125 C Petavianae editionis lacunam a librario signatam haec manus accusativo διάλυσιν explevit, item alia, quae nunc non attinet commemorari. Tertia aliquanto recentior manus perraro quidem attamen velut fol. 209 med. agnoscitur scripsitque

incerti auctoris opusculum ποῖα τῶν ζῳδίων συνανατέλλουσιν καὶ συγκαταδύνουσι τοῖς ἐν τῷ ζῳδιακῷ ιβ' ζῳδίοις. Denique Victorius ipse totam Achillis in Vaticano scriptionem ita percensuit, ut Medicei sui discrepantias sua manu adnotaret. Quae res cum fragmentorum conlatores fefellisset, effectum est ut pro testimoniis hanc quartae manus varietatem habendam existimarent[2]). Folio 209 confecta isagoga, quae falso sive Eratostheni seu Hipparcho tribuitur, et laterculo 'interpretum Arati' (de quibus in Hermae volumine XVI a. 1882 p. 386 sqq. disputatum est) subiecto globum signatis caeli regionibus prima manus appinxerat: cui nonnulla terrarum graece nomina inscripsit secunda, Indiam Pentapolin Palaestinam Aethiopiam Aegyptum Libyam Africam Turciam. In quibus cum Τουρκία compareat, erunt fortasse qui Byzantio expugnato conditoque in Europa Turcorum imperio scripta haec esse autument: nisi forte Τουρκία etiam, dum Asiae finibus Turci terminarentur, appellitari poterat. Quo deficiente auxilio ad codicis aetatem paullo arctius definiendam nihil iam suppetit praeter ea quae in 'Analectis Eratosthenicis' p. 10 indicavimus: eandem manum in codice Anthologiae Planudeae britannico 16, 409 (Additions p. 201) a Planude, ut videtur, exarato sese nobis obtulisse.

Iam enumerabimus ex codicis Vaticani quae huc spectat parte opuscula sive opera dicere mavis omnia:

fol. 173 Πρόκλου διαδόχου ὑποτύπωσις τῶν ἀστρονομικῶν ὑποθέσεων.

fol. 189 Ἰωάννου Ἀλεξανδρέως περὶ τῆς τοῦ ἀστρολάβου χρήσεως καὶ τί τῶν ἐν αὐτῷ καταγεγραμμένων σημαίνει ἕκαστον.

fol. 194ᵇ τῶν Ἀράτου Φαινομένων πρὸς εἰσαγωγὴν ἐκ τῶν Ἀχιλλέως.

fol. 203ᵇ αἱ ἐξ ἑτέρων διαιρέσεις.

---

[2]) In praefatione postquam de Hipparcho suo exposuit, '*Achillis*' inquit '*itidem duo exemplaria nactus sum non parum inter se multis locis discrepantia, quod facit tamen ad verba potius et ipsorum seriem quam ad sententiam auctoris magnopere variandam. Missa quoque sunt ad me Roma una cum Achille scripta quaedam mutilata veterum quorundam doctorum hominum, qui studio ac labore suo aut Arati poema aut scientiam hanc siderum illustrare voluerant, et illa ipsa praeterea plena macularum, quae tamen cum haud penitus inutilia iudicassem multis locis correcta sedulitate mea non indigna putavi, quae foras exirent*' etc.

ib. γένος Ἀράτου καὶ βίος et περὶ ἐξηγήσεως.

fol. 205[b] ἐξ ἑτέρων σχολίων εἰς Ἀράτου Φαινόμενα εἰσαγωγή.

fol. 207[a] Ἐρατοσθένους, ἐν ἄλλῳ Ἱππάρχου, εἰς τὰ Ἀράτου Φαινόμενα.

fol. 207[b] ποῖα τῶν ζῳδίων συνανατέλλουσι καὶ συγκαταδύνουσι τοῖς ἐν τῷ ζῳδιακῷ ιβ' ζῳδίοις.

fol. 210[a] Ἱππάρχου τῶν Ἀράτου καὶ Εὐδόξου Φαινομένων ἐξηγήσεως βιβλίον α'β'γ'.

Vaticani beneficio Achillem multa nec spernenda ad genuinam integritatem reciperaturum esse censemus. Demonstravit codicis bonitatem in Mercurii Eratosthenici reliquiis Hillerus, nos conlatione totius libri instituta nonnisi gravia nonnulla et nova delibabimus.

P. 145 Petavii post κέχρηται nullo intercedente spatio in capitis exitu unus Vaticanus haec subiunxit, quae emendatiora proferimus commemoratis inferius codicis discrepantiis:

ἰστέον δέ[3]), ὅτι ἐξωμάλισαν[4]) ἄστρου καὶ ἀστέρος τὴν διαφορὰν οἱ ποιηταί· τοὺς γὰρ πλάνητας ποτὲ μὲν ἄστρα ποτὲ δὲ ἀστέρας ὀνομάζουσιν· ὡσαύτως δὲ τὸν Σείριον[5]) ἀστέρα ὄντα ἄστρον ὀνομάζουσιν. σαφὲς δὲ ποιήσει Πίνδαρος (Ol. I 5—10) ἄστρον τὸν ἥλιον καλῶν διὰ τούτων· «εἰ δ' ἄεθλα γαρύεν[6]) ἔλδεαι, φίλον ἦτορ, μηκέτ' ἀελίου σκόπει ἄλλο θαλπνότερον ἐν ἁμέρᾳ φαεννὸν ἄστρον ἐρήμας δι' αἰθέρος». μήποτ' οὖν πρὸς τοὺς ἀπλανεῖς ⟨διὰ τὴν⟩[7]) τοῦ φωτὸς αὐτῶν ὑπεροχὴν ἄστρα αὐτοὺς καλοῦσιν.

Alterum exemplum e p. 152 D Petavii repetimus. Ubi ex Mediceo editio Victorii haec de polo exhibet hiante defectu mutilata:

τηρητέον δέ, ὅτι ἀρρενικῶς λέγονται οὗτοι οἱ πόλοι (poli mundani). οἱ δὲ Πυθαγόρειοι δεξιὰ μὲν τὰ βόρεια, ἀριστερὰ δὲ τὰ νότια καλοῦσιν κτλ.'

Exspectares, de feminino πόλος fore quae doceantur. Iam vero insertum post πόλοι novum hoc Aristophanis comici fragmentum

---

3) post δὲ lacuna unius vel duarum litterarum V.
4) ὅτι ἐξωμάλισαν scripsi: κἔξω μαλιστ' ἂν V.
5) σίριον V.
6) γαρύεν libri Pindari: γαροῖεν V.
7) supplevi.

repperimus, quamvis propter verborum depravationem conceptae laetitiae remiserimus aliquantulum:

ὁ δὲ Ἀριστοφάνης ἐν τοῖς Δαιταλεῦσιν· ἢ ἐπεὶ ἡλίου τροπίου τέθεικε τὸ ὄνομα τοῦ πόλου καὶ θηλυκῶς πόλος τουτέστιν ἡλικολωνᾶ, ἐν ᾧ σκέπτουσι τὰ μετέωρα ταυτὶ καὶ τὰ πλάγια ταυτί.

Corrigendi negotium et Athenaeus sublevabit V p. 207 f de horologio disserens *τούτου δ' ἐφεξῆς σχολαστήριον ὑπῆρχε πεντάκλινον ἐκ πυρὸς τοὺς τοίχους καὶ τὰ θυρώματα κατεσκευασμένον, βιβλιοθήκην ἔχον ἐν αὐτῷ, κατὰ δὲ τὴν ὀροφὴν πόλον ἐκ τοῦ κατὰ τὴν Ἀχραδίνην ἀπομεμιμημένον ἡλιοτροπίου* et Pollux VI 109 sq. *καὶ τὸ μὲν κοτταβεῖον ἐκρέματο ἀπὸ τοῦ ὀρόφου ὕπτιόν τε καὶ λεῖον, χαλκοῦ πεποιημένον, ὥσπερ λυχνίου τὸ ἐπίθημα . . . ἐῴκει δὲ πόλῳ τῷ τὰς ὥρας δεικνύντι* et ipse Aristophanes (fr. 163 K.) apud eundem Pollucem IX 46 *τὸ δὲ καλούμενον ὡρολόγιον ἢ που πόλον ἄν τις εἴποι, φήσαντος Ἀριστοφάνους ἐν Γηρυτάδῃ·*

πόλος τόδ' ἐστίν; εἶτα πόστην ἥλιος τέτραπται;

Itaque *ἡλιοτροπίου τοῦτ' ἐστὶν Κολωνῷ* periclitanda nobis videntur, cetera invenit Wilamowitzius:

ὁ δὲ Ἀριστοφάνης ἐν τοῖς Δαιταλεῦσιν ἐπὶ ἡλιοτροπίου τέθεικε τὸ ὄνομα τοῦ πόλου καὶ θηλυκῶς·

πόλος τοῦτ' ἐστίν, ᾗ 'ν Κολωνῷ
σκοποῦσι τὰ μετέωρα ταυτὶ καὶ τὰ πλάγια ταυτί.

Horologii usum inter noviciam 'sophistarum' supellectilem rettulisse comicus videtur, qua illi adolescentium mentes a pristina simplicitate seducerent: quemadmodum eiusmodi multa constat hac in comoedia ludibrio habita esse. Innotuit vix ante hanc aetatem per Metonem gnomon Atheniensibus[8]), cum in vulgari metiendi ex umbra temporis consuetudine vulgo perseverarent[9]). Colonum forensem ex levi corruptione scholio adiuti in Aristophanis Avium v. 997 restituimus: *Μέτων ἄριστος ἀστρονόμος καὶ γεωμέτρης· τούτου ἐστὶν ὁ ἐνιαυτὸς ὁ λεγόμενος Μέτωνος. φησὶ δὲ Καλλίστρατος ἐν Κολωνῷ ἀνάθημά τι εἶναι αὐτοῦ ἀστρολογικόν· Εὐφρόνιος δέ* (fr. 94 Strecker), *ὅτι τῶν δήμων ἦν ἐκ Κολωνοῦ. τοῦτο*

[8]) Schaubach, Geschichte der griechischen Astronomie bis auf Eratosthenes p. 119 sqq.

[9]) Aristoph. Eccles. v. 652 cum scholiis, Ideler 'Handbuch der Chronol.' I p. 316 sqq., Petavius ad Uranol. p. 269 sqq.

μὲν οὖν ψεῦδος· Φιλόχορος γὰρ (fr. 99 M.) *Λευκονοέα φησὶν αὐτόν. τὸ δὲ τοῦ Καλλιστράτου ἄδηλον*[10]*· ἴσως γὰρ ἦν τι καὶ ἐν Κολωνῷ. ὁ δὲ Φιλόχορος ἐν Κολωνῷ μὲν αὐτὸν οὐδὲν θεῖναι λέγει, ἐπὶ Ἀψεύδους δὲ* ⟨*τοῦ* add. Dindorf⟩ *πρὸ Πυθοδώρου ἡλιοτρόπιον ἐν τῇ νῦν οὔσῃ ἐκκλησίᾳ πρὸς τῷ τείχει τῷ ἐν τῇ Πυκνὶ κτλ.*' Callistrati Aristophanei sententiam Achilles nesciens ipse amplexus est[11]). Ergo quo spectet facete illud Aristophanis dictum Av. v. 997 *Μέτων ὃν οἶδεν Ἑλλὰς χὠ Κολωνός*, tandem aliquando eluxit.

P. 139 E haec in Achillis codice Mediceo occurrunt:

> *ἀπὸ δὲ σημείου ἐπὶ σημεῖον ἀποκαθίσταται ἐν ὀκταετηρίδι* (Scaliger: VM *ὀκτωκαιδεκαετηρίδι*), *εἴγε γνήσιόν ἐστι τὸ σύγγραμμα Ἐρατοσθένους· οὗτος γὰρ ἀνέγραψε δεικνύς, ὡς οὐκ εἴη Εὐδόξου. κατὰ δέ τινας ἐν ἑβδομήκοντα ἔτεσιν κτλ.*'

Mendosa haec esse in margine observavit Petavius ac defectum post Eratosthenis mentionem versione latina indicavit; item Boeckhium[12]) secutus Susemihlius in Historia litterarum alexandrinarum I p. 733 non percepta sibi esse verba tradita prodidit. Videamus ipsi. Eratosthenem Eudoxo librum aliquem abiudicasse dicit Achilles: quo quid contineretur superioribus declaraverat scriptor, ubi 'appellatur' inquit 'annus solis ab eodem signo ad idem redeuntis conversio CCCLXV diebus et exigua insuper particula confecta. Ad idem autem punctum ille solis annus octo annis vertentibus redit, si est germanum opus illud' — Eudoxi putares, de quo testis confestim Eratosthenes producitur. Ac legitur ita in libro Vaticano:

> *εἴγε γνήσιόν ἐστι τὸ σύγγραμμα. Ἐρατοσθένης γὰρ ἀντέγραψε δεικνύς, ὡς οὐκ εἴη Εὐδόξου.*

His expeditis commotam inde a Fabricii 'Bibliotheca graeca' IV p. 126 de oblitterato hoc Eratosthenis opere dubitationem sedabimus. 'Octaëterin' composuisse Eratosthenem Geminus in 'Phaeno-

---

10) *ἄδηλον* Wilamowitz, Kydathen p. 167: *δῆλον* codd.

11) Dositheus astronomus *ἐν Κολωνείᾳ* observasse dicitur (cf. Boeckh libro p. 15[15] citando p. 31), ubi *ἐν Κολωνῷ* male Fabricius B. G. IV p. 33 Harl. mutavit obloquente Boeckhio. Res plane incerta.

12) P. 136 'Es bleibt nur die verwirrte Stelle des Achilles [Tatius] (Isag. zu Arats Phaenom. 19 [ed. Victorius]) übrig, welche der Vermuthung Raum geben könnte, des Eudoxos Oktaëteris sei nicht als echt erkannt worden; aber diese kann eben wegen des Verwirrten nicht entscheidend sein. Höchstens mag man glauben, es habe Redactionen der Eudoxischen Oktaëteris gegeben, die nicht als echt galten.'

menis' auctor est peridoneus p. 34 C Petavii: ὅθεν τὰ Ἴσια πρότερον μὲν ἤγετο κατὰ τὰς χειμερινὰς τροπάς, ὡς καὶ Ἐρατοσθένης ἐν τῷ 'περὶ τῆς Ὀκταετηρίδος' ὑπομνήματι μνημονεύει. Titulum ex perperam intellecto Achillis loco mutari iussit Fabricius in Ὀκτωκαιδεκαετηρίδος, suppositum Eratostheni illum fuisse commentarium Bernhardyus in 'Eratosthenicis' p. 262 opinatus est, immerito uterque. Probae memoriae subsidio rectius quam ceteri simulatque Achillis textum constituimus, omnis vel e Gemino sublata est offendendi origo atque facultas, scripsitque reapse 'de Octaëteride' sive de Calendario Eratosthenes[13]). Libri Eudoxo a summo critico dempti de anno solari, h. e. de Calendario, argumentum erat, nec titulum ignoramus. Nam quod Critoni Naxio, aevi alexandrini historico eidemque astronomo, 'Octaëterin' Eudoxi criticus antiquus nescio quis adsignavit[14]), arcto haec res vinculo cum proposita quaestione conligatur[15]). Res de 'Octaëteride' est, pervetusto quodam et anonymo Calendario, quem erant qui Eudoxo addicerent. Quibus obstitit Eratosthenes, cum fastos ipse componeret, nec octennali ratione verum quadriennali usum esse illum contendit: qua de re Plinius N. H. II 48, 130 'et imbribus' inquit

[13]) Possunt de Eratosthenis 'Calendario' gravia coniectari nonnulla, hoc tamen loco aliena.

[14]) Suidas s. v. Κρίτων, Susemihl. p. 733.

[15]) Vulgaris altero a. Chr. saeculo ferebat opinio relictum ab Eudoxo esse de Octaëteride librum, de qua in Eudoxi vita Laertiana haec rettulit Sotio in 'Successionibus' VIII 86 sq.: . . τέτταρας μῆνας πρὸς ἐνιαυτῷ διατρίψαντ' αὐτόθι (apud sacerdotes Aegyptios Eudoxum) ξυρόμενόν θ' ὑπήνην καὶ ὀφρὺν τήν 'Ὀκταετηρίδα' κατά τινας συγγράψαι. Quid sit Octaëteris, Censorinus aperit 'De die natali' 18, 4 (p. 37 Hultsch.): «Hoc quoque tempus (quadriennium olympicum), quod ad solis modo cursum nec ad lunae congruere videbatur, duplicatum est et octaëteris facta, quae tum enneaëteris vocitata, quia primus eius annus nono quoque anno redibat. Hunc circuitum vere 'annum magnum' esse pleraque Graecia existimavit, quod ex annis vertentibus solidis constaret.» Ceterum Dositheo quoque mathematico erant qui 'Octaëterin' Pseudoeudoxi attribuerent (Censorinus 18, 5; Wachsmuth 'Prolegomena in Calendaria graeca' in editione Ioh. Laur. Lydi 'De ostentis' p. LV). Boeckhius 'Ueber die vierjährigen Sonnenkreise der Alten' (Berlin 1863) p. 29 errat, cum dicit: 'Sein (des Dositheus) Parapegma hing ohne Zweifel mit seiner Oktaëteris zusammen, die Censorin mit den unklaren (?) Worten einführt «Dositheus, cuius maxime octaëteris Eudoxi inscribitur», woraus zu folgen scheint, dass er sich darin hauptsächlich an die Eudoxische anschloss' et p. 135 (cf. Scaliger 'De emend. temp.' II p. 71 et Boeckh 'Zur Geschichte der Mondcyklen' p. 10).

'venti sopiuntur. Exspectantur autem maxime, ..nde nubes discussae adaperuere caelum. Omnium quidem (si libeat observare minimos ambitus) redire easdem vices quadriennio exacto Eudoxus putat, non ventorum modo verum et reliquarum tempestatum magna ex parte. Et est principium lustri eius semper intercalario anno Caniculae ortu'. Cf. Mommseni 'Chronol. rom.'[2] p. 56 et Idelerum 'De Eudoxo' in 'Commentationibus acad. berol.' 1830 p. 62.

Publicari Achillis nomine praefixo haec solent opuscula:

1. *τῶν Ἀράτου Φαινομένων πρὸς εἰσαγωγὴν ἐκ τῶν Ἀχιλλέως* (quocum primi capitis titulum *περὶ παντός* temere coaluisse dudum monuit Dielesius p. 18) fol. 194[b] in.—203[a] fin.
2. *τῶν Ἀράτου Φαινομένων πρὸς εἰσαγωγὴν ἐκ τῶν Ἀχιλλέως. ἐξ ἑτέρων σχολίων εἰσαγωγή* (*προοίμιον* quod subsequitur in inscriptione ad primum caput spectat) fol. 205[b] fin.—207[a] med. = p. 165—169 Petavii.

Fatemur ignorari a nobis tituli alterius sententiam, quoniam 'ex aliis scholiis' (quam Achilleis scilicet) deprompta eadem simul Achillea esse nequeunt, et animi patientiam ac mentis quandam moderationem demiramur, qua quod cogitando nancisci non possunt tolerare atque adeo credere vel periti et experti critici non desistunt. Quid igitur? Posteriorem titulum oportet solummodo ad ea quae statim succedunt trahi, diremptum hinc priorem non pro inscripto sed pro subscripto haberi et ad commentarium antecedentem reduci. Et sunt haec indubitata, siquidem vel traditionis ipsius fide nituntur. Etenim in Vaticano anterioribus reapse subscriptum est *τῶν Ἀράτου Φαινομένων πρὸς εἰσαγωγὴν ἐκ τῶν Ἀχιλλέως*, inscriptum proximis *ἐξ ἑτέρων σχολίων εἰσαγωγή*, ut ratio postulat. Quae cum ita sint, erepta Achilli posteriore isagoga prius illud commentariolum eidem reddendum est necessario. Gerit hoc in fronte pro titulo verba '*περὶ ἐξηγήσεως*' (Arati) et ex scholiis in Arati prooemium multo iis, quae ad nos librarii Marciani praesidio pervenerunt, uberioribus etsi nequaquam diversis sumptum est. Iam indagavimus quid sibi titulus '*ἐξ ἑτέρων σχολίων εἰσαγωγή*' velit, dummodo 'ex Achillis scholiis' illa quoque '*περὶ ἐξηγήσεως*' frustula remansisse statuamus. Adnectitur porro hoc *ἐξηγήσεως* caput 'Vitae Arati', cui *γένος Ἀράτου καὶ βίος* inscriptum est, apud

Westermannum inter Arateas primae p. 52 sqq., ut ad iuncturam ne *δέ* quidem copula desit: *τὴν δὲ τῶν Φαινομένων ἐξήγησιν πρῶτον μὲν ἑστώσης τῆς σφαίρας, μετὰ δὲ ταῦτα κινουμένης ἐποιήσατο Ἄρατος*[16]). Ergo rectissime Victorius fecit p. 108 sqq., quod haec separare inter se non ausus est. Nos et primae Arati vitae et *περὶ ἐξηγήσεως* fragmento scriptorem suum ex codice Vaticano tandem restituimus Achillem. Et possumus huius rei quandam confirmationem ex textus Aratei forma et indole afferre. Qua in re diutius commoraturi primum ex Achillis Isagoga et ex fragmento *περὶ ἐξηγήσεως* locos quibus opus est singulos apponimus.

1. Achilles *περὶ ἐξηγήσεως* p. 272 A Petav. *φέρεται δὴ τὰ Φαινόμενα ὑπὸ μέν τινων ἀπροοιμίαστα* (v. 19)

οἳ μὲν ὁμῶς πολέες τε καὶ ἄλλυδις ἄλλοι ἐόντες

ὑπὸ δέ τινων διάφορα προοίμια ἀρχὴν ἔχοντα·

ἀμφί μοι ἠελίοιο περικλειτοῖο τε μήνης
ἔσπετέ μοι Μοῦσαι.

τινὰ δὲ τῶν ἀντιγράφων·

Ἀγκλείδη, ξείνων ἱερὸν θάλος, εἰ δ' ἄγε σύ⟨ν⟩ μοι
οὐρανίην ψαύσειας ἐπὶ τρίβον.

ἔνια δέ·

Ἀντίγονε, ξείνων ἱερὸν θάλος.

τὸ μὲν οὖν ἀπροοιμίαστον φέρεσθαι τὸ ποίημα παντελῶς ἐστιν ἀπρεπὲς καὶ ἀνάξιον τῆς τοῦ ποιητοῦ ἀρετῆς καὶ τῆς τηλικαύτης ὑποθέσεως (*ἄναρχον γὰρ καὶ ἀκέφαλον ἔσται τὸ ποίημα*), *τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ «Ἀγκλείδη» καὶ τῶν ἑξῆς ἄρχεσθαι πρὸς τῷ διὰ κακοζηλίαν ἐκφυγεῖν ταῦτα τὰ ἔπη τὸν Ἀράτειον χαρακτῆρα ἔτι καὶ ἐναντίωμα ἔχει τὸ οἴεσθαι ἑβδομηκονταετηρίδα εἶναι, ἐν ᾗ ἀποκαθίσταται ὁ ἥλιος ἀπὸ σημείου ἐπὶ σημεῖον. ἔχει γὰρ τὸ κατεψευσμένον προοίμιον οὕτως*

ἕπταχα σὺν δεκάδεσ⟨σ⟩ι περιπλομένων ἐνιαυτῶν

τοῦ Ἀράτου ἐννεακαιδεκαετηρίδα εἰδότος ἀποκαταστατικὴν τοῦ ἡλίου διὰ τούτων (v. 752—755)·

τὰ γὰρ συναγείρεται ἤδη
ἐννεακαίδεκα κύκλα φαεινοῦ ἠελίοιο,

---

16) Finxit igitur sphaerae Arateae machinam ac fieri potest, ut recte Dielesius Suid. s. v. *Ἀχιλλεύς* verba *ἔγραψε δὲ περὶ σφαίρας καὶ ἐτυμολογίας καὶ ἱστορίαν σύμμικτον πολλῶν καὶ μεγάλων καὶ θαυμασίων ἀνδρῶν μνημονεύουσαν* ad hunc Achillem grammaticum revocaverit (Doxogr. l. c.).

ὅσσα τ᾽ ἀπὸ ζώνης εἰς ἔσχατον Ὠρίωνα
νὺξ ἐπιδινεῖται, κύνα τε θρασὺν Ὠρίωνος.

ὥστε, εἰ προσδεχθείημεν τὸ προοίμιον, ἐν αὐτῷ μὲν ἑβδομηκονταετηρίδα ἔσται λέγων ὁ ποιητής, ἐν δὲ τοῖς ἑξῆς ἐννεακαιδεκαετηρίδα, αὐτὸς ἑαυτῷ ἐναντιούμενος· ὅπερ ἄτοπον. ἄμεινον οὖν κτλ.' (cf. p. 21).

3. ἐόντες V cum Marciani textu lemmate scholiasta, qui ita contra grammaticos disputavit: ἄλλοι ἐόντες] πολλοὶ τῶν γραμματικῶν ἀντὶ τοῦ «ἐόντες» «ἰόντες» ἔγραψαν καὶ τούτους τοὺς ἀστέρας πορεύεσθαι· ἔστι δὲ ὁ λόγος Ἀράτῳ περὶ τῶν Φαινομένων καὶ ἀπλανῶν ἀστέρων, οὐ τῶν πλανητῶν τῶν ἑπτά· οἱ γὰρ ἀπλανεῖς ἀεὶ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἑστήκασι καὶ μόνον συγκαταφέρονται καὶ ⟨συν⟩αναφέρονται τῷ οὐρανῷ καὶ ὑπὸ τοῦ οὐρανοῦ ἕλκονται καὶ ἀναφέρονται πᾶσαν ἡμέραν ‖ 6 ἔπετε V ‖ 8 supplevi; ceterum notum hoc fuit prooemium scholiastae Marciano ad v. 733 ‖ 17 ἑβδομηκονταεξαετηρίδα coni Scaliger ‖ 20 supplevi ‖ 23 συναείδεται coni Scaliger ‖ 29 καὶ ante αὐτὸς V: del Wilam.

2. Achilles Isag. p. 139 E Petav. λέγεται δὲ ἐνιαυτὸς ἡ ἀπὸ ζῳδίου ἐπὶ ζῴδιον ἀποκατάστασις αὐτοῦ ἐν ἡμέραις τξε´ καὶ ἐλαχίστῳ μορίῳ. ἀπὸ δὲ σημείου ἐπὶ σημεῖον ἀποκαθίσταται ἐν ὀκταετηρίδι, εἴγε γνήσιον τὸ σύγγραμμα (Ἐρατοσθένης γὰρ ἀντέγραψε δεικνύς, ὡς οὐκ εἴη Εὐδόξου), κατὰ δέ τινας ἐν ἑβδομήκοντα ἔτεσιν (ἧς δόξης ἐστὶ καὶ Κάλλιππος), κατὰ δὲ Μέτωνα δι᾽ ἐννεακαιδεκαετηρίδος· ταύτῃ κατηκολούθησεν Ἄρατος· φησὶ γὰρ (v. 752—755)·

συναγείρεται ἤδη
ἐννεακαίδεκα κύκλα φαεινοῦ ἠελίοιο,
ὅσσα τ᾽ ἀπὸ ζώνης εἰς ἔσχατον Ὠρίωνα
νὺξ ἐπιδινεῖται, κύνα τε θρασὺν Ὠρίωνος.

1, 2 ἀπὸ ζ. scripsi, cf. supra 1, 18 ἀπὸ σημείου ἐπὶ σημεῖον et infra 2, 3: ἀπὸ τοῦ ζ. V, ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ζ. M ‖ 2 ζῴδιον V: τὸ αὐτὸ M ‖ 4 ὀκταετηρίδι corr Scaliger: ὀκτωκαιδεκαετηρίδι VM ‖ Ἐρατοσθένης γὰρ V, cf. supra p. 14: Ἐρατοσθένους οὗτος γὰρ M ‖ 4, 5 ἀντέγραψε V (punctum, quod supra τ additum videtur, chartae vitio ortum est): ἀνέγραψε M ‖ 5 ἓξ post ἑβδ. addit Scaliger ‖ 9 συνεγείρεται V.

De scriptura «συναγείρεται» bis exhibita verba facimus, quae singularitate excellit et discordat a Marciani textu scholiisque συναείδεται offerentibus. In hac lectione explicanda scholiographus ac Vossius in partes diversas discesserunt: hic συναείδεσθαι 'vulgo

celebrari' interpretatus cogitat de tabellis astronomicis per hominum ora id temporis traditis. At illa notio neque dispicitur illo in verbo alibi neque inesse, compositi naturam ac formam si spectaveris, ullo pacto potest. Multo ad linguae consuetudinem convenientius rectiusque scholiis haec adnotantur: *«συναείδεται» δὲ ἀντὶ τοῦ συνᾴδεται . . . ὁ δὲ λόγος· γίνωσκε, ὅτι ἀναλογοῦντες ἀλλήλοις καὶ σύμφωνοι γίνονται οἱ τοῦ ἡλίου δρόμοι διὰ ιθ' ἐτῶν ἐπιθεωρούμενοι. ὁμοίως δὲ καὶ ἡ ἀνατολὴ τῆς τοῦ Ὠρίωνος ζώνης μέχρι τῆς παντελοῦς δύσεως αὐτοῦ, ἔτι γε μὴν καὶ ἡ τοῦ Κυνὸς ἀνατολή τε καὶ δύσις διὰ τῶν ἴσων σύμφωνοι γίνονται. τὰς μὲν οὖν ἡμέρας τῆς ἐννεακαιδεκαετηρίδος ἀπὸ τῆς τοῦ ἡλίου ἐνεργείας ὑπέδειξε, τὰς δὲ νύκτας ἀπὸ τῆς τοῦ Ὠρίωνος ἀνατολῆς τε καὶ δύσεως διὰ τὸ ἐκεῖνα τὰ ἄστρα καταληπτὰ τοῖς ἀνθρώποις ἐν τῇ νυκτὶ μάλα γίνεσθαι.* Neque miramur admodum medialem usum verbi *συναείδεσθαι* pro *συναείδειν* (concinere), neque in structura — *γινώσκεις τάδε καὶ σύ· τὰ γὰρ συναείδεται ἤδη* — haerendum esse putamus. Causam enim cur non ignorare legentem ipse existimet poeta proferre vult. Qualem causam re vera continet illud *«συναείδεται»*, i. e. *ὁμολογεῖται*, et scholiastae paraphrasis suppeditat. Etenim tabulae Metonis astronomi significantur calendariae, duodeviginti annorum spatia complexae ac publico usui in urbibus destinatae teste scholiasta ad h. l.: *Μέτων τις γέγονε παλαιὸς ἀστρονόμος, ὃς ἀκριβῶς ἀριθμήσας εἶπε μικρὸν ἐνιαυτὸν ὡς πρὸς σύγκρισιν τοῦ μεγάλου, περὶ οὗ πάλιν* (?) *ἐλέγομεν, ὅταν* (*ὅτε* cod.) *σύνοδος τῶν ζ' ἀστέρων γένηται ἐπὶ ἀπωλείᾳ τοῦ παντός. δεξάμενοι τοίνυν οἱ μετὰ*[17]) *Μέτωνα ἀστρονόμοι πίνακας ἐν ταῖς πόλεσιν ἔθηκαν περὶ τῶν τοῦ ἡλίου περιφορῶν τῶν ἐννεακαιδεκαετηρίδων, ὅτι καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν τοιόσδε ἔσται χειμὼν καὶ τοιόνδε θέρος καὶ τοιόνδε φθινόπωρον καὶ τοιοίδε ἄνεμοι καὶ ἄλλα*[18]) *πρὸς βιωφελεῖς χρείας τοῖς ἀνθρώποις. ἐπειδὴ οὖν ἤδη ταῦτα ἐγνώσθη ἐκ τῶν πινάκων καὶ αὐτὸς ἐκεῖθεν ἔγνω τὰ πολλὰ ὁ Ἄρατος, φησὶν ὅτι 'καὶ αὐτὸς γινώσκεις'· πάλαι γὰρ ἀείδεται καὶ φανερὰ τοῖς Ἕλλησι γέγονεν. ἐδέξαντο δὲ αὐτὰ Ἕλληνες παρ' Αἰγυπτίων*

---

17) *οἱ περὶ* Idelerus ('Handbuch der Chronol.' I p. 316 [4]) et Wachsmuthius in Lydi editione p. LVII mutabant Bekkeri editione decepti, ubi *δεξάμενοι τοίνυν* omissum est.

18) *⟨ἄλλα⟩ πολλὰ* supplet Wilamowitzius, *πολλα* Marcianus exhibet.

καὶ Χαλδαίων. Falso igitur Buttmannus p. 34 editionis 'ab hoc' inquit 'verbo (*συναγείρεται*) pendent non solum haec *ἐννεακαίδεκα κύκλα*, sed haec quoque, *ὅσσα τε — νὺξ ἐπιδινεῖται*, et haec (756, 7), *οἵ τε* (h. e. *ὅσα τε οἱ*) *Ποσειδάωνος ὁρώμενοι ἢ Διὸς αὐτοῦ ἀστέρες ἀνθρώποισι τετυγμένα σημαίνουσιν*. Praesens «*συναγείρεται*» de eo quod identidem fit parapegmatis publicandis'. Nunc vide. Lectionem peiorem «*συναγείρεται*» ex testium copia solus propagavit Achilles cum fragmenti *περὶ ἐξηγήσεως* scriptore: quem eundem esse Achillem ex codice Vaticano iamiam discitur.

En iustum libellorum illorum ordinem cum titulis sive inscriptis sive subscriptis:

1. *τῶν Ἀράτου Φαινομένων πρὸς εἰσαγωγὴν ἐκ τῶν Ἀχιλλέως* inscriptum a manu secunda. *τῶν Ἀράτου Φαινομένων πρὸς εἰσήγησιν ἐκ τῶν Ἀχιλλέως* subscriptum a manu prima. Apud Petavium p. 121—164.
2. *αἱ ἐξ ἑτέρων διαιρέσεις* inscriptum a manu prima. Ineditum.
3. *γένος Ἀράτου καὶ βίος* et *περὶ ἐξηγήσεως* inscripta a manu prima. *τῶν Ἀράτου Φαινομένων πρὸς εἰσαγωγὴν ἐκ τῶν Ἀχιλλέως* subscriptum a manu secunda. Apud Petavium p. 268—276.
4. *ἐξ ἑτέρων σχολίων εἰσαγωγή* inscriptum a manu secunda. Apud Petavium p. 165—169.

Errorem porro redarguimus codicis Vaticani notitiam emendatiorem assecuti, quem in definienda Achillis aetate chronologi commiserunt inviti. Commemoravit Ptolemaei Geographiam, ut mittamus alios secundi post Chr. n. saeculi scriptores, Achilles diciturque a Firmico Materno IV 10[19]) 'prudentissimus': ergo tertio saeculo iure eum attribuit Dielesius p. 18. Idem 'accuratiora' inquit 'inveniri vix poterunt, nisi forte Isidorianum (p. 166 E *φησὶ δὲ Διόδωρος καὶ Κοδρᾶτος καὶ ὁ διδάσκαλός μου Ἰσιδωριανὸς διαφέρειν σφαίρας τὸ σφαιροειδὲς ταύτῃ κτλ.*') eundem esse placet atque Hypsiclem a praeceptore Isidoro (Fabricius B. G. IV p. 20 Harless.) cognominatum, quod coniecit Rohdeus, Griech. Rom.

[19]) Editionis Hervagianae p. 48.

p. 471 2.' Falso haec Rohdeus commentus est, quod illa Isidoriani mentio isagoga 'ex aliis scholiis' et non ex Achille deprompta continetur.

Num Achillis reliquias suum in usum alii converterint, primus et solus inquisivit Dielesius p. 19, qui de scholiis in Basilium Baroccianis exponens 'integro' inquit 'Achille usum esse scholiastam et aliunde discas et illinc, quod scholion hoc (cf. Crameri Anecd. Oxon. III 413): *ὁ δὲ αὐτὸς ἑωσφόρος καὶ ἕσπερος. καίτοι γε τὸ παλαιὸν ἄλλος ἐδόκει εἶναι ὁ ἑωσφόρος καὶ ἄλλος ὁ ἕσπερος. πρῶτος δ' Ἴβυκος ὁ Ῥηγῖνος* (fr. 42) *συνήγαγε τὰς προσηγορίας* ex Achille c. 17 excerptum est, quod mutilatum legitur p. 136 C *πέμπτος ὁ τῆς Ἀφροδίτης παρὰ μὲν Ἕλλησιν ἑωσφόρος* ⟨*καὶ ἕσπερος* suppl. Dielesius⟩· *πρῶτος δὲ Ἴβυκος εἰς ἕνα συνέστειλε τὰς προσηγορίας*[20])'. Adacti venerando viro obloquimur, nec haec nec cetera, de telluris immobilitate et de astronomis in universum quae sunt apud Cramerum, miserrime illa quidem truncata ac perexilia, ita videri comparata, ut prompsisse ex Achille scholiastam certo concludas. Cf. caput III.

Ipse Achilles quibus fontibus hauserit, idem primus indagare feliciter coepit ibidem Dielesius. Coepta ut tuto (ni fallimur) continuari possint ac promoveri aliquatenus, Vaticano codice efficitur. Itaque totum *περὶ ἐξηγήσεως* caput Achilleum servato scriptoris ordine cum scholiis in Aratum Marcianis et commentario in Germanicum Basileensi, a quo ceteri interpretes a Breysigio promulgati vix hic illic differunt, componimus.

ACHILLES.	MARCIANUS.
P. 272 E Petav., postquam diversas de Arati initio sententias percensuit quas supra p. 17 proposuimus, concludit in hunc modum:	
ἄμεινον οὖν τὸ διὰ τῶν πλείστων ἀντιγράφων φερό-	*ἐκ Διός] πάνυ πρεπόντως ὁ Ἄρατος τὴν τῶν ἄστρων διεξ-*

[20]) Cf. Wilamowitzium Herm. XVIII 1883 p. 417.

Achilles.

μενον προσίεσθαι, οὗ ἡ ἀρχή (v. 1)·

ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα· τὸν οὐδέποτ᾽ ἄνδρες ἐῶμεν.

ἁρμόττον γὰρ ἂν εἴη ἀπ᾽ αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν ποιήσασθαι τὸν περὶ τῶν οὐρανίων ἐξηγούμενον. πρέπει δὲ καὶ ποιηταῖς μάλιστα αὕτη ἡ ἀρχή, ἐπεὶ καὶ ἐν τοῖς συμποσίοις τρεῖς κρατῆρας ἐκίρνων, καὶ τὸν μὲν πρῶτον Διὸς Ὀλυμπίου, τὸν δὲ δεύτερον Διοσκούρων καὶ ἡρώων, τὸν δὲ τρίτον Διὸς Σωτῆρος. διὸ καὶ ὁ Θεόκριτος (XVII 1)·

ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα — φησί — καὶ ἐς Δία λήγετε Μοῦσαι.

ὁ δὲ Ὀρφεὺς πάντα καιρὸν ἀνατίθησι Διὶ λέγων (p. 457. 460 Herm.)·

Ζεὺς ἀρχή· Ζεὺς μέσ⟨σ⟩α· Διὸς δ᾽ ἐκ πάντα τέτυκται.

ὅθεν ἀκολούθως καὶ τῷ ἔθει τῷ παλαιῷ καὶ τῇ ὑποκειμένῃ ὑποθέσει ἀπὸ Διὸς πεποίηται τὴν ἀρχήν.

ἐγκαλοῦσι δὲ αὐτῷ τὴν ‘ἐκ’ πρόθεσιν ἀντὶ τῆς ἀπό παρειληφότι. ἔδει γάρ — φασίν — εἰπεῖν ‘ἀπὸ Διός’. ἀγνοοῦσι δέ, ὅτι καὶ Πίνδαρος (Nem. II 1—3) κατεχρήσατο τῷ σχήματι τούτῳ λέγων «ὅθενπερ καὶ Ὁμηρίδαι ῥαπτῶν ἐπέων τὰ πόλλ᾽ ἀοιδοὶ ἄρχονται, Διὸς ἐκ προοιμίου» καὶ Ἀλκμὰν (fr. 2 B.) «ἐγὼ δ᾽

Marcianus.

ιέναι μέλλων θέσιν τούτων τὸν πατέρα καὶ δημιουργὸν Δία ἐν πρώτοις προσφωνεῖ. Δία δὲ νῦν τὸν δημιουργὸν ἀκουστέον.

. . . ἄλλως. ἐκ Διός] ἀπὸ τοῦ Διὸς ἄρχεται, ἐπειδὴ μέλλει μετεωρολογεῖν. βασιλεὺς δὲ τῶν ὅλων καὶ πατὴρ ὁ Ζεύς.

14. τῷ μιν ἀεὶ πρῶτόν τε] καὶ Πλάτων ἐν Νόμοις (IV 715 E) «ὁ μὲν θεὸς [ἡμῶν] ἀρχὴν καὶ τελευτὴν καὶ μέσα πάντων ἔχων εὐθείᾳ περαίνει κατὰ φύσιν πορευόμενος». ἴσως δὲ καὶ ἀπὸ τῶν σπονδῶν, τῷ τὴν μὲν πρώτην σπονδὴν εἶναι τῶν θεῶν τῶν Ὀλυμπίων, δευτέραν δὲ ἡρώων, καὶ τρίτην Διὸς Σωτῆρος. Ὅμηρος δὲ (Il. IX 97) ἐπὶ τοῦ βασιλέως· «ἐν σοὶ μὲν λήξω, σέο δ᾽ ἄρξομαι».

τὸ δὲ ‘ἐκ Διός’ ἀντὶ τοῦ ἀπὸ Διός· Πίνδαρος (Nem. II 3) ‘Διὸς ἐκ προοιμίου’.

(Gromaticorum liber Arcerianus s. VI—VII p. 251 Lachm., Haupt ‘Op.’ III p. 360: «Pyrrhus geometra in ‘Arato’ [dixit] principium istud ‘ex Iove incipiamus’ falsum dicit, quoniam a Iove, non ex Iove ordiamur».)

ACHILLES.

ἀείσομαι ἐκ Διὸς ἀρχομένα», ἄλλως τε καὶ τὶ ʽἀπό᾽ δύσφημόν ἐστιν, ὡς εἴ τις λέγοι ʽἄπωθεν.᾽

13 *τῶν* V ‖ 20 *Μοῖσαι* libri Theocritei ‖ 30 *ἐγκαλοῦσι* Wilam: *ἐπικαλοῦσι* V ‖ 35 *σχήματι* scripsi ex Lesbonacte p. 36 Rudolphi Muelleri, *ἔθει* (ut coni Hauptius) V; *τῷ ἐκ οὕτως* coni Wilam ‖ 37 *πολλὰ* V ‖ 38 *ἐκ Διὸς ἐκ* V ‖ 39, 40 *δὲ ἀεί σοι με* V, *δὲ ἀείσοιμι* coni Scaliger: corr Valckenaer ‖ 40 *ἀρχόμενα* V, *ἀρχόμενος* coni Scaliger: corr Bergk ‖ 41 *τε* scripsi: *δὲ* V ‖ 42 *λέγοι ἄπωθεν* Scaliger: *λέγει ἄποθεν* V.

MARCIANUS.

8 *μέλλει* Par. C (2841 s. XIII): *χαίρει* ‖ 11 *μιν* Marciani textus: *μὲν* lemma ‖ 13 seclusi ut alienum ‖ 15 *πορευόμενος* etiam Pseudoaristoteles 'De mundo' c. 7 p. 401^b Bekker; totum locum ita habent codices Schanzii: *ὁ μὲν δὴ θεός, ὥσπερ καὶ ὁ παλαιὸς λόγος, ἀρχήν τε καὶ τελευτὴν καὶ μέσα τῶν ὄντων ἁπάντων ἔχων εὐθείᾳ περαίνει κατὰ φύσιν περιπορευόμενος;* ceterum deest hic scholiorum locus inter testimonia apud Schanzium ‖ 30 scholion in Marciano propemodum evanuit; relegi recentiorum ope ‖ 35 sqq de emendationibus Lachmannum et Hauptium consulas.

Tantum adparuit, eandem fere materiam poetae explicando utrimque adhiberi doctam et copiosam. Iam pergimus conferendo:

ACHILLES.

Δία δὲ οἳ μὲν τὸν οὐρανόν, οἳ δὲ τὸν ἥλιον, οἳ δὲ τὸν μυθικὸν ἐξεδέξαντο. οἱ μὲν οὖν τὸν οὐρανὸν λέγοντες παρατίθενται τὸν ποιητὴν λέγοντα (Il. XIX 357)·

ὡς δ᾽ ὅτε ταρφειαὶ
νιφάδες Διὸς ἐκποτόωνται,

10, 1 *ἐκποτέονται* Homeri codices; fugit haec Achillis lectionis diversitas Nauckium haud aspernanda.

SCHOL. IN GERMANICUM p. 55 Br.

et quaeritur, cuius Iovis meminerit, utrumne fabulosi an naturalis. et philosophorum quidem plurimi naturalis aiunt eum Iovis meminisse, Crates autem (p. 62 *Wachsmuth.*) Iovem dictum caelum, invocatum vero merito aerem et aetherem, quod in his sint sidera. et Homerum Iovem dixisse in aliqua parte (Il. XIX

MARCIANUS.

commentationem de Iovis vi ac potestate huic quoque scholiastae innotuisse ex hac omissionis significatione ad v. 1 colligitur: οὐ προσήκει δὲ τὸ νῦν τὴν αἰτίαν ζητεῖσθαι τοῦ Διός. *Perverso ordine ad v. 14 iterum haec adnotata sunt:* ἐκ Διός] ἐκ Διὸς ἄρχεται, ἐπειδὴ χαίρει (sic) μετεωρολογεῖν. βασιλεὺς δὲ

Achilles.

τουτέστιν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ Ἄρατον αὐτὸν ἐν τοῖς ἑξῆς (v. 224) λέγοντα περὶ τοῦ Ἵππου «ἐν Διὸς εἱλεῖται» ὅ ἐστιν ἐν τῷ οὐρανῷ· οἱ δὲ Δία τὸν αἰθέρα παραλαβόντες παρατίθενται Εὐριπίδην λέγοντα (fr. 941 N.[2])· «ὁρᾷς τὸν ὑψοῦ τόνδ' ἄπειρον αἰθέρα καὶ γῆν πέριξ ἔχονθ' ὑγραῖς ἐν ἀγκάλαις; τοῦτον νόμιζε Ζῆνα, τόνδ' ἡγοῦ θεόν». καὶ ἴσως Ζῆνά τις αὐτὸν καλοίη διὰ τὸ πυρώδη εἶναι τὸν αἰθέρα ἀπὸ μὲν τοῦ αἴθεσθαι αἰθέρα, ἀπὸ δὲ τοῦ ζῆν ἢ παρὰ τὴν ζέσιν Ζῆνα. οἱ δὲ Δία τὸν ἥλιον νοήσαντες λέγουσιν, ὅτι καὶ Σοφο-

Schol. in Germanicum p. 55 Br.

357) caelum «ὡς δ' ὅτε ταρφειαὶ νεφέλαι Διὸς ἐκποτόωνται» et ipsum Aratum (v. 224) «αὐτὰρ ὁ Ἵππος ἐν Διὸς εἱλεῖται».

Marcianus.

τῶν ὅλων ὁ Ζεὺς καὶ πατήρ. οὐ προσήκει δὲ τὰ νῦν τὴν οὐσίαν ζητεῖσθαι τοῦ Διός, πότερον σῶμα ἢ πρᾶγμα καὶ πότερά ἐστι ψυχὴ ἢ νοῦς κτλ.'

11 τὸν ὑ. schol. B ad Il. XIV 200 p. 51, 15 alii, item ex coniectura Scaliger: τόνδ' V ‖ 13 περιεξέχοντα V, cf. schol. Il. ἐπήγαγε κατὰ τί ἄπειρον εἴρηκεν, ὅτι κατα τὸ τὴν γῆν ἔχειν πέριξ ὑγραῖσιν ἀγκάλαις alios ‖ 22 ἢ scripsi: καὶ V ‖ ζέσιν Wil cf. Etymologica: ζήτησιν V. Cf. caput IV.

2 νιφάδες recte et Achilles et codices Homerici ‖ 3 ἐκποτόαντοι Basileensis, unde -έονται Breysigius, at cf. Achillem.

Achilles.

κλῆς Δία τὸν ἥλιον καλεῖ λέγων (fr. 1017 N.²)· «Ἧλι', οἰκτίροις ἐμέ, ⟨ὃν⟩ οἱ σοφοὶ λέγουσι γεννητὴν θεῶν πατέρα ⟨τε⟩ πάντων» καὶ ἔννοιαν τῆς δόξης ταύτης φασὶν ἔχειν τὸν ποιητήν, ὅταν λέγῃ (Il. XIII 837)

ἠχὴ δ' ἀμφοτέρων
ἵκετ' αἰθέρα καὶ
Διὸς αὐγάς

καὶ τὸ (Il. III 277) «ἠέλιός θ', ὃς πάντ' ἐφορᾷς καὶ πάντ' ἐπακούεις», παρό ἐστι «πάντα ἰδὼν Διὸς ὀφθαλμὸς καὶ πάντα νοήσας» (Hesiod. Opp. 267). οἱ δὲ Δία τὸν ἀέρα ἀκούσαντες φέρουσι μάρτυν Φιλήμονα τὸν κωμικόν· φησὶ γὰρ fr. 91 K. «ὃν

Schol. in Germanicum p. 55 Br.

⟨et «πάντα ἰδὼν Διὸς ὀφθαλμός»⟩ cum dicit Hesiodus (Opp. 267), Iovem* dictum esse

Marcianus.

2. μεσταὶ δὲ Διός] οὐδὲν γάρ ἐστιν, ὃ μὴ πεπλήρωται ἀέρος. Ἡσίοδος (Opp. 267) «πάντα ἰδὼν Διὸς ὀφθαλμός», Διὸς ὀφθαλμὸν τὸν ἀέρα λέγων.

1. τὸν οὐδέποτ' ἄνδρες ⟨ἐῶμεν⟩] μετέβη ἐπὶ τὸν κατ' ἐπωνυμίαν Δία τὸν φυσικόν, ὅς ἐστιν ἀήρ. καὶ γὰρ τὸν ἀέρα Δία λέγουσιν

3 ἠελίοιο κτείρειε ἐμέ V, ἠέλιος οἰκτείρει' ἐμέ coni Scaliger: correxerunt M. Schmidt Bergk Nauck ‖ 4 suppl Petavius ‖ 6 suppl Wagner: ⟨καὶ⟩ πατέρ' ἁπάντων Petavius

18 εἰδὼς ὁ τοῦ Διὸς V: correxi ‖ 20 νοήσας Hesiodi codices: νοῶν V.

20, 1 suppl Wil ‖ 22 *Hesiodus* scripsi ex scholiis Marcianis Suringarium secutus, *Heliodorus* coni Robertus in Ps.-Erat. Cataster. p. 20 39, *Zenodotus* Kiesslingius: *Herodotus* (quem dici contendit immerito Wachsmuthius 'De Cratete' p. 62 putatque commemorari I 131, ubi de Persis sermo est τὸν κύκλον πάντα τοῦ οὐρανοῦ Δία appellantibus).

ACHILLES.

οὐδὲ εἷς λέληθεν⟨οὐδὲ ἓν ποιῶν⟩, οὔτε κακὸν οὐδέ γ' ἐσθλόν, οὗτος εἴμ' ἐγὼ Ἀήρ, ὃν ἄν τις ὀνομάσειε καὶ Δία»·

διὸ καὶ τὸν Ἄρατον ἐπάγειν (v. 2—3)·

«μεσταὶ δὲ Διὸς πᾶσαι μὲν ἀγυιαί,
πᾶσαι δ' ἀνθρώπων ἀγοραί.»

πάντῃ γὰρ Διὸς κεχρήμεθα. σπῶντες γὰρ τὸν ἀέρα ἀναπνέομεν. ἀλλὰ μὴν

1, 2 supplevi ex scholiis in Germanicum et Stobaei Eclogis p. 39 et p. 120 editionis Wachsm. ‖ 3 *οὔτε ἐσθλόν* V, *οὔτε γε ἐσθάν* scholia in Germanicum, unde *οὔτε γ' ἐσθλόν* Scaliger: *οὐδέ γ' ἐσθλόν* ego scripsi ex usu dicendi Platonico, cum *οὔτ' ἄρ' ἐσθλόν* anteferat cum Meinekio Kockius; *οὐδ' αὖ ποιήσων οὐδὲ πεποιηκὼς πάλαι οὔτε θεὸς οὔτ' ἄνθρωπος* ex interpolato exemplari Stobaeus bis ‖ 3 *οὗτος* Stobaeus et scholia in Germanicum: *οὔτ* V.

SCHOL. IN GERMAN.

aera, et Crates eiusdem est opinionis [et] testemque esse Philemonem comicum dicit (fr. 91 K.): *«ὃν οὐδὲ εἷς λέληθεν οὐδὲ ἓν ποιῶν οὔτε κακὸν οὐδέ γ' ἐσθλόν, οὗτος εἴμ' ἐγώ Ἀήρ, ὃν ἄν τις ὀνομάσειε καὶ Δία.»* hinc autem constat et ipsum Aratum dicere (v. 1—2)

«τὸν οὐδέποτ' ἄνδρες ἐῶμεν ἄρρητον».

namque quoniam nihil aliud est vox quam percussus aer, videtur convenienter dixisse, auctoritatemque rei praestat «plenas Iove

e Breysigii codicibus nonnisi necessaria quae mihi viderentur enotavi. — 1 *est* Urbinas: *esse* Basileensis ‖ 2 *et* del Wil ‖ 6 *οὔτε γε ἐ.* Basileensis et Sangermanensis ‖ 11 *hinc* scripsi: *hoc.*

MARCIANUS.

(*οὗτός ἐστι διὰ πάντων διήκων κατὰ Στωικούς· ἔνιοι γοῦν φασι — καὶ γὰρ τὸν ἀέρα Δία λέγουσιν — τὸν Πρωτέα τοῦτον εἶναι τὸν ἀέρα· αἰνίττεται γὰρ Ὅμηρος* (Od. IV 458)· *«γίνετο δ' ὑγρὸν ὕδωρ καὶ δένδρ⟨ε⟩ον ὑψιπέτηλον»*) *καὶ πῦρ, ὃ πάντα ἐστὶ καὶ ἐξ αὐτοῦ πάντα, ὡς ὁ λόγος.*

τὸν Δία δ' οὐδέποτε ἄρρητον καὶ ἀπροσαγόρευτον ἐῶμεν οἱ ἄνθρωποι· εἰκότως· οἱ γὰρ Στωικοὶ ὑποτίθενται, μᾶλλον δὲ πάντες οἱ ὅρον φω-

14 an *οὐ* pro *καί*? Wil *καὶ — λέγουσιν* ante *ἔνιοι* l. 27 traicit ‖ 19 inter *γ* et *ν* in *γίνετο* una littera evanuit ‖ 22 *γὰρ* post *ὅ* omisi.

Achilles.

καὶ ἐν τῷ βίῳ φαμὲν τὸν Δία ὕειν καὶ διοσημείας καλοῦμεν καὶ νεφεληγερέτην παρὰ τοῖς ποιηταῖς εὑρίσκομεν. ταῦτα δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα ἐν τῷ ἀέρι.

οἳ δὲ Δία τὸν μυθικόν, τὸν Κρόνου παῖδα, νοοῦσιν. ἡμῖν δὲ δοκεῖ τριχῶς ὑπὸ τοῦ Ἀράτου τὸν Δία προφέρεσθαι, μυθικῶς μέν, ὡς ὅταν λέγῃ (v. 31—32, quos nunc omittimus adscriptos p. 50) . . *ἔστι γὰρ καὶ φυσικῶς καὶ μυθικῶς ἐξηγήσασθαι τὸ προοίμιον. τὸ δὲ «ὡς δ' ὅτε ταρφειαὶ νιφάδες Διὸς ἐκποτέονται»* (Il.

Schol. in German.

vias» referens et «omnis hominum conventus»: nihil eorum quae in terra sunt sine aere est. ratione etiam «omnes Iovis usum desideramus»: nam cuncti mortales ostendunt usum suspirio, sed per quem vivimus aere indigent. [at quod ait «dextra monstra» ad auguria pertinent avium]. propter quod et Stoici Iovem esse adfirmant, qui per materiam manat spiritus; et similis nostra anima. Zenodotus Aetolus et Diodorus aiunt nec fabuloso Iovi officere eiusmodi opinionem: esse enim talem causam Iovem et convenire omnes vias eo confertas, quas tanquam loco eiūs describit.

(Arati interpres latinus p. 57 Br. in adn.: «Zenodotus autem Ae-

Marcianus.

νῆς γράψαντες, πεπληγμένον ἀέρα αὐτὴν εἶναι. οὐδέποτε γοῦν (*γὰρ* cod.) *ἄρρητον αὐτὸν ἐῶμεν ἀεὶ γὰρ δι' αὐτοῦ τὰς ῥήσεις ποιούμεθα.*

28 lacunam indicavi || 33 supra p. 23 l. 10 *ἐκποτόωνται* V.

12–14 uncos Pareum secutus (cf. infra p. 36 sq.) posui || 24 *causam* vertit ex graeco *ἀρχή* vel *αἰτία* (i. e. *δύναμις*) || 27 an *quam*?

1, 2 *πεπληρωμένον αὐτόν.*

ACHILLES.

XIX 357) ‘ἐξ οὐρανοῦ’ νοῆσαι ὅλον ἐστὶ πλάσμα. Ὅμηρος γὰρ οἶδε τὸν Δία ὄμβρων παραίτιον (Il. XII 25. Od. XIV 457). καὶ πάλιν τὸ «ἐν Διὸς εἱλεῖται» (v. 224) ὡσαύτως παραλαβεῖν ἀνόητον. οὐ γὰρ εἶπεν ἐν Διί, ἀλλ' ἐν τῷ τοῦ Διὸς κλίματι ἢ οἰκητηρίῳ, ‘οὐρανῷ’ κατὰ παράλειψιν, ὡς ἐν παιδοτρίβου ἢ κιθαριστοῦ. οἰκειότατα δὲ ἀπὸ Διὸς ἤρξατο ὡς ποιητοῦ καὶ τῶν ὅλων δεσπότου, ὥστε τὰ λοιπὰ προοίμια παραιτητέον. καὶ γὰρ Ἡσίοδος (Opp. 2), οὗ μάλιστα ζηλωτὴν τὸν Ἄρατόν φαμεν γεγονέναι, ἀπὸ Διὸς ἤρξατο.

SCHOL. IN GERMAN.

tolus et Diodorus aiunt neque fabulis contendere huiusce modi subministrationem; initium enim omnium rerum Iovis.»)

MARCIANUS.

ad v. 223 ὁ δὲ Ἵππος ἐν τῷ τοῦ Διὸς οἴκῳ, ἐν τῷ οὐρανῷ· ἤ, ὡς Διόδωρος, «ἔνδιος» ὁ μεσημβρινός· «ἔνδιος δ' ὁ γέρων ἤλθ' ἐξ ἁλός» (Od. IV 450)· κεῖται γὰρ μεταξὺ τοῦ θερινοῦ τροπικοῦ καὶ τοῦ ἰσημερινοῦ. βέβαιον δέ.

ACHILLES.

ᾐτιάσαντο δέ τινες, ὅτι ἔγκειται τὸ σ τῷ «ἀρχώμεσθα». ὅμοιον δέ ἐστι τῷ παρὰ τῷ ποιητῇ «χαζώμεσθα» (Il. V 34) καὶ «σοὶ πάντες μαχόμεσθα» (Il. V 875).

⟨«ἀρχόμεσθα»⟩ δὲ εἶπεν ὡς κοινὰ πᾶσι γράφων, οὐχ ὡς Ἀπολλώνιος (Arg. I 1) ἐξ ἰδίου

MARCIANUS.

τὸ δὲ «ἀρχώμεσθα» μετὰ τοῦ σῖγμα· ἔστι γὰρ καὶ ἀρχαϊσμός. Ὅμηρος· «δόρπον ἐφοπλισόμεσθα» (Il. VIII 503. IX 66).

32 supplevi.

29 δόρπα τ' loci Homerici, nisi forte Od. XII 292 «δόρπον θ' ὁπλισόμεσθα» respicitur.

Achilles.

μόνου προσώπου «ἀρχόμενος σέο, Φοῖβε».

τὸν οὐδέποτε] ἄρθρον προτακτικὸν ἀντὶ ὑποτακτικοῦ ὄν διὰ τὸν συγκρουσμόν.

«ἄνδρες» δὲ ἰδικὸν ἀντὶ γενικοῦ τοῦ ἀνθρώπου· καὶ ὅμοιον τῷ «ἄλλοι μέν ῥα θεοί τε καὶ ἀνέρες ἱπποκορυσταί» (Il. II 1).

2. μεσταὶ δὲ Διὸς πᾶσαι μὲν ἀγυιαί] ὅτι καὶ οἱ ποιηταὶ πανόπτην καλοῦσιν· «ὦ Ζεῦ πανόπτα πανταχοῦ» (Nauck fr. Tr.[2] adesp. 43) καὶ «ἠέλιος, ὃς πάντ' ἐφορᾷς» (Il. III 277).

«ἀγυιαί» δὲ τὰ ἄμφοδα, δι' ὧν τὰ γυῖα φέρομεν.

«ἀγοραί» δὲ αἱ ἐκκλησίαι καὶ αἱ σύνοδοι. λέγεται γὰρ καὶ βουλαῖος Ζεὺς καὶ ξένιος καὶ ἑταιρεῖος φίλιος φυτάλμιος ἐπικάρπιος.

3. μεστὴ δὲ θάλασσα καὶ λιμένες] ἐμπόριος καὶ λιμένιος καὶ κερδῷος τοῖς ἐμπόροις.

3 lemma separavi ut semper in hoc fragmento ‖ 6 ἄνδρες scripsi: ἀνδρός V ‖ 12, 3 πανταχοῦ ὦ Ζεὺς πανόπτα V: corr Meineke ‖ 20 ὡς ξ.: corr Wil ‖ 21 φίλιος cetera indicis exempla: φίλος V ‖ 22 φυτάλμιος scripsi (item olim Scaliger): φυτάλιμος V ‖ 24 ἐπιπόριος V: em Petavius.

Marcianus.

(Aratus Iovem appellavit omnium regem) ἢ ὅτι δι' ὅλου τοῦ κόσμου ἡ πρόνοια χωρεῖ τοῦ θεοῦ καὶ αὐτὸς διὰ παντὸς ἔρχεται τοῦ κόσμου συνέχων αὐτόν, ἢ κατὰ μέντοι τὰς ἐπωνυμίας αἰνίττεται αὐτόν, ἃς ἐφ' ἑκάστῃ πράξει ⟨ἐτίθεντο⟩ εἰς θεὸν ἀναφέροντες οἱ ἀρχαῖοι τὰ καλῶς γινόμενα, ὥς εἰσι (φησί) γενέτωρ φράτριος ὁμόγνιος ἑταιρεῖος φίλιος ἱκέσιος ξένιος ἀγοραῖος βουλαῖος βρονταῖος καὶ τὰ ὅμοια.

21 θεοῦ Wilam: θείου Marcianus ‖ 23 μέντοι corruptum ‖ 25 supplevi ‖ 27 φησί, scilicet 'is quem exscribo' loquente scholiasta; an ex ΩϹΕΙϹΙ ΦΗϹΙ verbum a me suppletum efficiendumst, velut ἐξεύρισκον? ‖ 27—30 uberiora indicis exempla promulgavit Studemund in 'Anecdotis variis' I p. 264 sqq., quem fugit huius scholiastae memoria.

Achilles.

5. ὃ δ' ἤπιος ἀνθρώποισιν] ἐπεὶ «πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε», διὰ τοῦτο καὶ «ἤπιος»· «πατὴρ δ' ὣς ἤπιος ἦεν» (Od. II 47 al.).

7. λέγει δ' ὅτε βῶλος ἀρίστη] γράφεται καὶ «ἀροστή» ἡ ἀροσίμη, ⟨οὐκ εὖ⟩· ἐπιλέγει γὰρ «βουσί τε καὶ μακέλῃσι». μακέλαις δὲ οὐκ ἀροῦται γῆ.

9. γυρῶσαι] κύκλῳ περισκάψαι· πᾶν γὰρ τὸ κυκλοτερὲς γυρόν· «γυρὸς ἐν ὤμοισιν» (Od. XIX 246).

10. αὐτὸς γὰρ τάδε σήματ' ἐν οὐρανῷ ἐστήριξε] τοὺς ἀστέρας καὶ τὰ εἴδωλα. παρὰ δὲ τὸ ἐστηρίχ-

14 ἡ scripsi: καὶ V ‖ 15 deesse aliquid vidit Petavius; supplevi ‖ 18 γῆ scripsi: τις V.

Schol. in Germ.

dicendo autem «nos etiam genus eius» ostendit animae immortalitatem.

bene praeterea, quod 'lenem' ait: noverat enim virtuti aliquid aemulum futurum, deum igitur adversus delicta 'lenem'. sed quoniam omnium in totum bonorum causast, rationabiliter et omnium parens adfirmatur et non solum hominum sed etiam deorum.

12 *aliquod malum* male coni Pareus, cf. interpr. lat. *sciebat enim adversarium.*

Marcianus.

5. ἤπιος] ἁρμόδιον ἐπίθετον πατρὸς εἶπε τὸ «ἤπιος».

7. βῶλος ἀρίστη] οὐκ «ἀροστή», ὡς Ἀσκληπιάδης· οὐ γὰρ ⟨ἂν⟩ δύναιτο μακέλῃ βῶλος ἀροῦσθαι, ἀλλὰ σκάπτεσθαι.

τὸ δὲ «γυρῶσαι» (9) ἢ φυτεῦσαι ἢ βόθρον ὀρύξαι, ἐν ᾧ τὰ φυτὰ κατατίθενται. . . καὶ φυτὰ γυρῶσαι] καλῶς περισκάψαι· τὰ γὰρ φυτὰ λαμβάνει κύκλῳ τὴν γῆν περὶ τὴν ἐπιφάνειαν πρὸς τὸ μὴ ψύχεσθαι κτλ.'

10. ἐστήριξεν] ὅτι

14 supplevi ‖ 19–24 Etym. M. s. v. γυρῶσαι] «καὶ φυτὰ γυρῶσαι». σημαίνει τὸ φιαλῶσαι καὶ περιφράξαι ἢ βόθρον ὀρύξαι, ἐν ᾧ τὰ φυτὰ κατατίθενται, παρὰ τὸ γῦρον ποιεῖν ἐν τῷ περιφράσσειν, cf. inferius p. 37.

Achilles.

θαι ἠτυμολόγησε τῶν ἀστέρων τὸ ὄνομα. ἄλλοι δέ φασιν ἀπὸ Ἀστραίου. διὰ δὲ τοῦ «ἐστήριξε» τὸ ἀκίνητον τῶν ἀπλανῶν ἐδήλωσεν.

12. τετυγμένα] παρῳχημένου χρόνου ἀντὶ μέλλοντος, ὡς παρὰ τῷ ποιητῇ (Od. V 90)· «εἰ δύναμαι τελέσαι γε καὶ εἰ τετελεσμένον ἐστίν» ἀντὶ τοῦ τελεσθησόμενον.

13. ἀνδράσιν ὡράων] ἀντὶ τοῦ ὡρῶν.

ὄφρ' ἔμπεδα πάντα φύωνται] ἀσφαλῶς φυτεύσωσι, παθητικῷ ἀντὶ ἐνεργητικοῦ, ἢ 'ἵνα φαίνηται', ὡς «σπάρτα λέλυνται» (Il. II 135).

15. χαῖρε πάτερ, μέγα θαῦμα, μέγ' ἀνθρώποισιν ὄνειαρ] «οὖλέ τε καὶ μέγα χαῖρε» (Od. XXIV 402).

Marcianus.

ἀκίνητοί εἰσιν οὗτοι οἱ ἀπλανεῖς καθ' αὑτούς, συμπεριάγονται δὲ τῇ τῶν ὅλων ῥύμῃ.

Achilles.

αὐτὸς καὶ προτέρη γενεή] ὦ Ζεῦ, σὺ καὶ ἡ σὴ γενεά, ἤτοι

Marcianus.

χαῖρε πάτερ —] ἐπὶ τοῦ Διὸς ἄμφω, 'χαῖρε, ἐπεὶ αὐτὸς εἶ καὶ ἡ προτέρα γενεά' (1). οἱ δὲ προτέραν γενεὰν τοὺς Τιτᾶνάς φασιν (2) (οὓς καλεῖσθαι τὸ νῦν οὐδένα λόγον ἔχει, καταταρταρωθέντας

1 ἐτυμολόγησε V || 4 τοῦ scripsi: τὸ V || 17 schol. post lin. 20 scriptum in V: traieci || 29 οὐ λέγει κ. V: corr Wil.

Achilles.

οἱ Τιτᾶνες, ὡς καὶ παρὰ Ἀντιμάχῳ (fr. 42 K.)· «γηγενέας τε θεοὺς προτερηγενέας Τιτῆνας». καὶ Ὅμηρος (Il. XIV 201. 302)· «Ὠκεανόν τε, θεῶν γένεσιν, καὶ μητέρα Τηθύν» (= 2). εἰ δὲ ὡς πρὸς ἀνθρώπους ‛προτέρα’ νοήσομεν, λέγοι ἂν τὴν τετάρτην ἀπὸ τοῦ χρυσοῦ γένους τὴν τῶν ἡμιθέων (Hesiod. Opp. 160). ἡμεῖς γὰρ τῆς πέμπτης γενεᾶς (= 5).

«Τιτῆνας» δὲ διὰ τοῦτο λέγει χαίρειν, ἐπειδὴ καὶ ἐν τοῖς ἑξῆς Ἀστραῖον ἕνα τῶν Τιτάνων ὄντα ὑμνεῖ λέγων (v. 98—99)·

εἴτ’ οὖν Ἀστραίου κείνου γένος, ὅν ῥά τέ φασιν
ἄστρων ἀρχαῖον πατέρ’ ἔμμεναι.

δύναται δὲ τὸ αὐτὸ καὶ τοῖς προειρημένοις καὶ τοῖς ἐπιφερομένοις συνάπτεσθαι, ὥσπερ καὶ «χαίρετε δὲ Μοῦσαι» (v. 16) καθ’ ἑαυτό. εἶτα «μάλα πᾶσαι» (v. 17) ὑφ’ ἕν.

ἐμοί γε — ἀστέρας εἰπεῖν ᾗ θέμις εὐχομένῳ τεκμήρατε πᾶσαν ἀοιδήν] τὸ «θέμις» ἀμφίβολον· ἤτοι γὰρ τῷ προτέρῳ συν-

1 ὡς scripsi: ἴσως V ‖ 3 τε ante Τιτ. V: om editores Antimachi ‖ 24 χαίρετε etiam in Marciano eodem vitio metrico affectum, cf. p. 40 ‖ 25 πᾶσαι etiam in Marciano ‖ 27 ᾗ scripsi ex paraphrasi ὡς προσῆκον offerenti; accedit quod verba ἀστέρας εἰπεῖν non a θέμις sed ab εὐχομένῳ suspensa sunt: εἰ V.

Marcianus.

ὑπὸ τοῦ Διός), ἄλλοι τοὺς ἀδελφοὺς τοῦ Διός· πρότερον γὰρ γεγόνασι καθ’ Ἡσίοδον (Theog. 468) (3). ⟨ἢ⟩ προτέραν [δὲ] ἡμῶν γενεάν, τοὺς πρώτους καὶ πρὸ ἡμῶν ἀστρονόμους (4). βέλτιον δὲ [καὶ] τοὺς ἥρωας τοὺς προτέρους ἡμῶν νοεῖσθαι, ὧν καὶ τὰ πολλὰ τῶν ἄστρων ἐπώνυμα, οἷον Περσεὺς Ὠρίων (5).

4 supplevi et δὲ delevi ‖ 7 καὶ delevi.

Achilles.	Marcianus.
απτέον ἢ τῷ ἑξῆς, ἤτοι ἀστέρας εἰπεῖν ὡς προσῆκον τεκμήρατε, ἢ εὐχομένῳ ὡς προσῆκον παράσχετε εἰπεῖν, ὦ Μοῦσαι.	
τεκμήρατε] μέχρι τέλους εἴπατε· τέκμωρ γὰρ τὸ τέλος.	τεκμήρατε] πιστώσασθε ἀπὸ τοῦ τεκμηρίου καὶ εἰς τέλος ἀγάγετε· τὸ γὰρ τέκμαρ τέλος. ἄλλοι δὲ δεῖξατε.
Subscripta sunt, ut supra diximus: τῶν Ἀράτου Φαινομένων πρὸς εἰσαγωγὴν ἐκ τῶν Ἀχιλλέως.	

3 προσῆκον scripsi: προσήκοντα V.

Velim aciem ad ea intendas, in quibus p. 25 sq. interpretes congruunt: Philemonem in hac re iam a Cratete citatum fuisse adparet. Est igitur qui in Achillis verbis *οἱ δὲ — ἀναπνέομεν* delitescit Crates Mallota. Quamquam Hesiodi testimonium in diversam sententiam Achilles — et non scholiasta Germanici — convertisse videtur, ille Solem, aerem hic (ex Cratete, ni fallimur) Iovem interpretatus. Scripsisse Cratetem commentarium Arateum neque hinc cognoscitur nec Marciani codicis scholio ad v. 62 (p. 63 Wachsm.): *ὁ δὲ Κράτης φησίν· 'ὑπὸ τὸν ὁρίζοντα μῖξις ἀμφοτέρων* (ortuum et occasuum) *γίνεται, ὡς καὶ Ὅμηρος* (Od. X 86)·

ἐγγὺς γὰρ νυκτός τε καὶ ἤματός εἰσι κέλευθοι.

ἐπεὶ γὰρ παρ' ἐκείνοις ἡ ἡμέρα ὡρῶν εἴκοσι, ἡ δὲ νὺξ τεσσάρων, συναπτούσης ὅσον οὐδέπω τῆς δύσεως τῇ ἀνατολῇ, εὐλόγως εἶπεν' (uterque locus ad interpretationem Homericam iure eodem referri potest) nec praesto alia sunt testimonia. Crederes, illa cum ita sese habeant, ex aliis quibusdam Cratetis copiis[21]) et scholiastam et Achillem prompsisse: quod praepedimur Asclepiadis Myrleani memoria ab utroque iniecta. Cuius suspicio «ἀροστή» quoniam et Achilli et scholiastae innotuit, post Asclepiadem qui utrique subest Arati interpres fuisse debet. Quem concludi posse putamus Stoicorum recentiorum ordini adscribendum esse. Caecutiret,

[21]) Cf. caput huius libelli IV.

si quis eorum quae ad prooemium Arati explanandum scripta sunt partem potissimam e Stoica disciplina manasse diffiteretur. Stoici quid de Iove senserint, itidem atque interpres Arateus Posidonius *περὶ θεῶν* (Laert. Diog. VII 1, 147—148) et Apollodorus, ut putamus (Cornut. 'Theologiae graecae comp.' c. 2. 9), congruis argumentandi momentis declararunt. Velut iidem Iliadis et Operum de solari Iovis natura vel coniuncti versus apud Macrobium exstant (Homericus solus apud Cornutum c. 11), Iovem caelum esse item exordii Aratei ope demonstratur ib. I 18, 15 ('mundus autem vocatur caelum, quod appellant Iovem, unde Aratus de caelo dicturus ait *ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα*'), epithetorum Iovis eadem collectio eodem Stoicorum consilio in Cornuti capite 9 excerpta est. Quae sufficiunt. Iam vero scholiis in Germanicum (supra p. 27) qui adhibetur Diodorus Alexandrimus[22]), strenuus Posidonianae doctrinae propagator, is interpretamenta Stoica posterioribus poetae enarratoribus, Achilli praesertim, fere consueta sedulo congessit (Diels p. 19—22). Hinc igitur Cratetis quoque mentio repetenda est.

Titanum mentio ab Achille poetae obtrusa est, sublata de medio diversa explicatione a scholiasta, cum absurda (*οὐδένα λόγον ἔχουσα*) videretur. Videmus tamen vel hic persisti utrimque in eadem exhaurienda materia. In qua concordat etiam fragmentum interpretis Aratei, quem ex codice Parisino 2728, C Bekkeri, s. XV per Georgium Gregoropuli fol. 101ª exarato desumpsimus, etsi eadem explicandi supellectile et ille utitur: *προτέρη γενεή] τινὲς τοὺς περὶ Ὀφίωνα καὶ Εὐρυνόμην καὶ Οὐρανὸν ⟨καὶ⟩ Κρόνον· ἀπὸ γὰρ τῶν πρώτων βασιλευσάντων πεποίηται τὴν κλῆσιν* (= 2). *τινὲς δὲ τοὺς ἥρωας, οὓς Ἡσίοδος 'προτέρῃ γενεῇ κατ' ἀπείρονα γαῖαν'* (Opp. 160) (= 5). *ἄλλοι τὸ χρύσειον γένος, ἐπεὶ δικαιότερον ἐγένετο* (deest). *οἱ δὲ ἀκριβέστεροί φασι τὴν τῶν μαθηματικῶν καὶ ποιητῶν, παρ' ὧν ἔλαβε καὶ τὴν τῶν Φαινομένων πραγματείαν* (= 4). Itaque totum 'interpretis Parisini fragmentum' communicandum est, ne qua Achillis commentarius Arateus inaedificatus sit materia dissimulemur. Quod facilius etiam et acrius perspiciemus, dummodo ad pristinam integritatem quoad fieri potest illud reducatur. Id facturi et in Germanicum scholia et Marciani hausta indidem iuxta locamus.

---

[22]) Simul cum Zenodoti Aetolo, Stoico ut videtur: de quo cf. caput III.

Schol. Paris.

⟨ζ⟩ητεῖται διὰ τί ἐκ τοῦ Διὸς ἤρξατο καὶ οὐκ ἀπὸ τῶν Μουσῶν, ὡς Ὅμηρος. οἰκειότερον ἡγήσατο ἀρχὴν τῶν Φαινομένων ποιήσασθαι ἀπὸ τοῦ Διός, ἐπειδὴ καὶ τῶν Μουσῶν ἀρχηγέτης οὗτός ἐστιν. οὐ φαίνεται δὲ Ἄρατος μόνος οὕτως ἦρχθαι, ἀλλὰ καὶ Κράτης ὁ κωμικὸς εἰπὼν «ἐξ Ἑστίας ἀρχόμενος εὔχομαι θεοῖς» καὶ Σώφρων «ἐξ Ἑστίας ἀρχόμενος καλῶ Δία πάντων ἀρχηγέτη⟨ν⟩».

Schol. in Germanicum p. 54 Br.

ab Iove principium] quaeritur quare ab Iove coepit et non a Musis ut Homerus? conveniens magis hoc aestimavit principium Phaenomenis, uti Iovem invocaret, quoniam et ipsarum Camenarum est origo Iuppiter. non solus autem ita coepisse videtur Aratus, sed et Crates comicus (fr. 52 K.) «a Vesta incipiens profari carmina» et Sophron in mimo, qui Nuntius scribitur, (fr. 51 Botzon) «a Vesta incipiens omnis invoco deos, Iovem omnium principium» (*quae ita vel traiecimus vel correximus in Hermae vol. XIX a.* 1882 *p.* 100: sed et Crates comicus «a Vesta incipiens omnes invoco deos» praefari carmina, et Sophron in mimo, qui Nuntius ⟨in⟩scribitur, «a Vesta incipiens Iovem omnium principem ⟨invoco⟩»).

β. πᾶσαι] τοῦτο ἐνδεικτικὸν τῆς προνοίας, δι' ἣν ἡ ζωή τε ἡμῖν καὶ ἡ εὐζωία. τουτὶ γὰρ τὰ δύο συντιθέμενα δηλοῖ ὀνόματα, τὸ τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Ζηνός.

Marcianus.

πᾶσαι δ' ἀνθρώπων ἀγοραί] τοῦτο ἐνδεικτικὸν τῆς προνοίας, δι' ἣν ἡ ζωή τε ἡμῶν καὶ ἡ εὐζωία ἀπαντᾷ. τοῦτο γὰρ τὰ δύο ὀνόματα συντεθέντα δηλοῖ, τό τε τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Ζηνός.

1 supplevi litteram rubricatori relictam | 7 αὐτὸς P(arisinus) || 9 κρατὴρ P |, 13 ἀρχηγέτη//// P || 26 καὶ ante δι' omisi ut Marcianus || 29 discrevi a sequentibus.

25 ἀνδρῶν Marcianus.

SCHOL. PARIS.

⟨πάντη δὲ Διὸς κεχρήμεθα πάντες⟩] οἳ μὲν πρὸς τὸ πάντα ὑπ' αὐτοῦ ζωογονεῖσθαι, οἳ δὲ ἐπὶ τοῦ δημιουργοῦ ἀπεδέξαντο. γ. ἴσως μὲν ἐκ ποιητικῆς ταύτης ἀδείας τοὺς προγόνους καὶ προπάτορας ἡμῶν 'θεῶν παῖδας' [ὡς τὸ «πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε» (Il. I 544 alibi)]. δύναιτο δ' ἂν νοεῖν ὁ Ἄρατος τὸ δημιουργεῖσθαι ἡμᾶς ὑπὸ φύσεως καὶ θεῶν διὰ τὴν πρόνοιαν. «ἔργον» δὲ τὸ τῆς γεωργίας νοεῖ ἰδίως, καθὼς καὶ ὁ Ἡσίοδος (Opp. 311)· «ἔργον οὐδὲν ὄνειδος, ἀεργίη δέ τ' ὄνειδος». 'βιότου' δὲ λέγει κτήσεως καὶ χρημάτων. ἄλλως. [δὲ] παρὰ τὸ «πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε». εἰ γὰρ αὐτὸς ταῦτ' ἐδημιούργησε πρὸς τὸ τοῖς ἀνθρώποις βιωφελές, αὐτὸν ἂν καλέσαιμεν πατέρα καὶ δημιουργόν. δύναται καὶ ἐπὶ τοῦ ἀέρος· αὐτὸν γὰρ ἐπισπώμενοι δι' αὐτοῦ ζῶμεν, καὶ ἔστι ζωτικὸς καὶ τῆς ἀναπνοῆς ἡμῶν αἴτιος.

5. ὃ δ' ἤπιος ἀνθρώποισιν] ἁρμόδιον ἐπίθετον εἶπε τὸ «ἤπιος». «δεξιά» δὲ καὶ τὰ αἴσια καὶ

4 ἐπὶ Wil: παρὰ P ‖ ἀπεδέξαντο scripsi, ἐδέξαντο coni Wil: ὑπεδέξαντο P ‖ 5 videtur licentia poetica in proxime antecedentibus fuisse commemorata, nisi forte ταύτης vitiosum ‖ 7 'Euripidem Med. 825 dicere videtur' Wil ‖ 8—9 uncos posuit Wil ‖ 13 νοεῖ scripsi: νοεῖν P ‖ 18 δὲ delet Wil ‖ 21, 22 καλέσοιμεν P ‖ 29 τὰ Marcianus: τὸ P.

MARCIANUS.

τοῦ γὰρ ⟨καὶ⟩ γένος εἰμέν] Ὅμηρος· «πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε»· εἰ γὰρ αὐτὸς ταῦτ' ἐδημιούργησε πρὸς τὸ τοῖς ἀνθρώποις βιωφελές, αὐτοῦ ἂν κληθείημεν, αὐτὸν πατέρα καὶ δημιουργὸν ἀναγραφόμενοι. δύναται καὶ ἐπὶ τοῦ ἀέρος· αὐτὸν γὰρ ἐπισπώμενοι ἐξ αὐτοῦ ζῶμεν, καὶ ἔστι ζωτικὸς καὶ τῆς ἀναπνοῆς ἡμῶν αἴτιος.

ἤπιος] ἁρμόδιον ἐπίθετον παρὸς εἶπε τὸ «ἤπιος». «δεξιά» δὲ τὰ αἴσια καὶ πρὸς τὸν βίον

Schol. Paris.

συμφέροντα· καὶ ʿδεξιοὺς οἰωνούςʾ λέγομεν τοὺς αἰσίους φαινομένους. Cf. schol. in German. supra p. 27 l. 12—14.

δ. ⟨δεξιά⟩] καλὰ καὶ συμφέροντα.

«ἔργον» δὲ κατʼ ἐξοχὴν τὸ κατὰ γεωργίαν.

τὸ «γυρῶσαι» ἀντὶ τοῦ φυτεῦσαι ἢ βόθρον ὀρύξαι, ἐν ᾧ τὰ φυτὰ κατατίθεται. οὗτος γὰρ σημαίνει τὰς ὥρας τῆς γεωργίας καὶ τοῦ σπόρου. «λέγει» δὲ ἀντὶ τοῦ σημαίνει. καὶ Ὅμηρος (Il. II 49)· «Ζηνὶ φάος ἐρέουσα καὶ ἄλλοις ἀθανάτοισιν».

ε. γυρῶσαι] περισκάψαι, εὖ γεωργῆσαι· τὰ γὰρ φυτὰ λαμβάνει κύκλῳ τὴν γῆν περὶ τὴν ἐπιφάνειαν κατὰ τὸ μὴ ψύχεσθαι· ἡ γὰρ θερμότης αὐτοῖς συμβάλλεται. ἔστι δὲ καὶ σωρεῦσαι, τουτέστι κύκλῳ τὴν γῆν τῶν φυτῶν σωρεῦσαι.

ζ. τῶν ὡρῶν τὰ σημεῖα ἐποιήσατο τοὺς ἀστέρας. θέλει δὲ τὰς ἀνατολὰς αὐτῶν καὶ τὰς δύσεις δηλοῦν. Πλειάδος ἑῴα ἐπιτολὴ θέρους ἀρχή, δύσις δὲ ἑῴα χειμῶνος.

5—8 *καλὰ γεωργίαν* ante p. 36 l. 27 scripta in P: traieci ‖ 14 *σημαίνει* scripsi: *σημαινομένου* P ‖ 21 *αὐτοῖς* Marcianus: *αὐτῆς* P ‖ 25 *ὁρῶν* P ‖ 27 *αὐτὸν* P ‖ 29, 30 *ἑῴα ἀρχὴ θέρους* P: traiecit et corr Wil ex Marciano ‖ *δύσεις* P.

Marcianus.

συμφέροντα. οὕτω καὶ ʿδεξιοὺς οἰωνούςʾ λέγομεν τοὺς αἰσίους.

δεξιὰ σημαίνει] καλά, συμφέροντα. «ἔργον» δὲ λέγει κατʼ ἐξοχὴν τὸ τῆς γεωργίας.

καὶ φυτὰ γυρῶσαι] καλῶς περισκάψαι. τὰ γὰρ φυτὰ λαμβάνει κύκλῳ τὴν γῆν περὶ τὴν ἐπιφάνειαν πρὸς τὸ μὴ ψύχεσθαι· ἡ γὰρ θερμασία αὐτοῖς συμβάλλεται. ἢ «γυρῶσαι» τουτέστι κύκλῳ τῶν φυτῶν τὴν γῆν σωρεῦσαι.

αὐτὸς γὰρ τά γε σήματα] αὐτὸς τῶν ὡρῶν σημεῖα ἐποιήσατο τοὺς ἀστέρας. θέλει δὲ τὰς ἀνατολὰς αὐτῶν καὶ τὰς δύσεις δηλῶσαι, οἷον Πληιάδων ἑῴαν ἐπιτολὴν ἀρχὴν θέρους γίνεσθαι, δύσιν δὲ ἑῴαν ἀρχὴν χειμῶνος. κακῶς δὲ οἱ γράφοντες «σηματά» τὴν τελευταίαν ὀξύνουσιν, ἵνʼ ᾖ τὰ δη-

1 *τοὺς* post *δεξιοὺς* omisi ut P ‖ 28 *φύσεις* Marcianus ‖ 30, 1 *ἀρχὴν* W: *ἀρχῇ* Marcianus.

Schol. Paris.

καλῶς σημεῖα εἴρηκε τὰ ἄστρα· καὶ γὰρ ὁ ποιητὴς τὸν κομήτην (σημεῖον) εἶναι πολέμου «ἢ ναύτησι τέ(ρας) ἠὲ στρατῷ» (Il. IV 76).

η. «ἐσκέψατο» ἀντὶ τοῦ ἐφρόντισεν ἑκάστου μέρους ἐνιαυτοῦ σημεῖον εἶναι, οἷον Πλειάδας ἀρότου καὶ ἀμήτου, τὸν Κύ(να θέρους).

«ἐστήριξεν» οἷον ἀκίνητοι ἀπλανεῖς. ἄστρον δέ ἐστι κινούμενον· ἔστι δὲ καὶ τὸ ἐκ πλείστων ἄστρων σύστημα, οἷον Καρκίνος Λέων,

καὶ ἡ ἐπιτολή τινος ἀστέρος νεωτε(ρίζουσά) τι τῶν περιγείων, οἷον Ἀρκτούρου ἐπιτολὴ ἢ Κυνός. λέγεται δὲ καὶ ὁ (ἥλιος) ἄστρον, ὡς παρὰ τῷ Πινδάρῳ (fr. 107, 2 Bgk.) «ἄστρον ὑπέρτατον» καὶ («φαεννὸν ἄστρον» Ol. I. 6). σώματα δὲ καὶ οἱ διᾴτ-

5 inclusa evanuerunt in P: supplevi ex Marciano ‖ 5, 6 *ναύτῃσιν* P ‖ 6 *ἢ στρατὸν* P ‖ 9 *ἑκάστου* Marcianus: *ἐκ τοῦ* P ‖ 10 *πλειάδας* Marcianus: *πλειάδος* P ‖ 11 *τὸν* scripsi: *τοῦ* P ‖ 11, 12 inclusa evanuerunt in P: supplevi ex Marciano ‖ 15 *ἔστι* scripsi: *ἤδη* P ‖ 20 evanida in P: supplevi ex Marciano ‖ *τι* Marcianus: *τῇι* P ‖ 22 evanida in P: supplevi ex Marciano ‖ 25 supplevi evanida ‖ 26 *διᾴττοντες* scripsi: *διαιτῶντες* P.

Marcianus.

λούμενα· θέλει γὰρ τοὺς ἀστέρας σημεῖα λέγειν τῶν καιρῶν.

καλῶς δὲ τοὺς αστέρας σημεῖα εἶπεν. καὶ γὰρ ὁ ποιητὴς τὸν κομήτην ἀστέρα σημεῖον εἶναι πολέμου λέγει «ἢ ναύτῃσι τέρας» (Il. IV 76).

τὸ δὲ «ἐσκέψατο» ἀντὶ τοῦ ἐφρόντισεν, ὥστε ἑκάστου μέρους ἐνιαυτοῦ σημεῖον εἶναι, οἷον Πλειάδας ἀρότου καὶ ἀμήτου, Κύνα θέρους.

ἐστήριξεν] ὅτι ἀκίνητοί εἰσιν οὗτοι οἱ ἀπλανεῖς καθ' αὑτούς, συμπεριάγονται δὲ τῇ τῶν ὅλων ῥύμῃ. ἄστρον δέ ἐστι κινούμενον καὶ τὸ ἐκ πλείστων ἀστέρων σύστημα, οἷον Καρκίνος Λέων, καὶ ἡ ἐπιτολὴ δέ τινος ἀστέρος νεωτερίζουσά τι τῶν περιγείων ἄστρον, οἷον Ἀρκτούρου ἐπιτολὴ ἢ Κυνός. λέγεται δὲ καὶ ὁ ἥλιος ἄστρον, ὡς παρὰ Πινδάρῳ (fr. 107, 2 Bgk.) «ἄστρον ὑπέρτατον». νῦν δὲ ὁ Ἄρατος τοὺς ἀστέρας ἄστρα εἴρηκεν.

4 *καὶ* P: *καλῶς* Marcianus ‖ 21 *ἄστρον* scripsi: *ἄστρων* Marcianus ‖ 23 *ὡς* Parisinus: *ἰδίως* Marcianus.

Schol. Paris.

τοντες. ὁ δὲ Ἄρατος νῦν ἀστέρας ⟨ἄστρα⟩ εἴρηκεν.

ϑ. ὄφρ᾽ ἔμπεδα] ἡ διάνοιά ἐστι τοιαύτη· ὁ τὰ πάντα δημιουργῶν ϑεὸς παρορμᾷ τοὺς ὄχλους κατ᾽ ἀντίληψιν τῶν κατὰ τὸν βίον ἐπιτηδείων, σημαίνων τοὺς οἰκείους χρόνους ἐκ τῶν ἐτησιῶν ὡρῶν ἔαρος ϑέρους φϑινοπώρου χειμῶνος.

ι. προτέρῃ γενεῇ] vide supra p. 34 adscripta.

κ. τοὺς γὰρ λόγων ἐπιμελουμένους πρᾴως ποιοῦσιν αἱ Μοῦσαι διαλέγεσϑαι. (?)

οὐ πάνυ αὐτὸ τῷ μύϑῳ συντρέχει.

α. τὴν μείζονα Ἄρκτον Ἡσίοδος εἴρηκε Λυκάονος εἶναι ϑυγατέρα· ἐν Ἀρκαδίᾳ δὲ κατοικοῦσαν ἑλέσϑαι μετὰ Ἀρτέμιδος τὴν ϑήραν ἐν τοῖς ὄρεσι.

Marcianus.

ἔμπεδα] ⟨ὅτι⟩ ὁ τὰ πάντα δημιουργῶν ϑεός. ἡ δὲ διάνοια τοιαύτη ἐστίν· παρορμᾷ ὁ ϑεὸς τοὺς ὄχλους πρὸς ἀντίληψιν τῶν εἰς τὸν βίον ἐπιτηδείων, σημαίνων τοὺς οἰκείους χρόνους ἐκ τῶν ἐτησιῶν ὡρῶν ἔαρος ϑέρους φϑινοπώρου χειμῶνος.

μειλίχιαι μάλα πᾶσαι] μειλίχιαι αἱ Μοῦσαι, ὅτι πρὸς πάντας καὶ καϑόλου εὐμενεῖς.

Ἡσίοδος δέ φησι Λυκάονος ϑυγατέρα εἶναι καὶ ἐν Ἀρκαδίᾳ κατοικοῦσαν ἑλέσϑαι μετὰ Ἀρτέμιδος τὴν περὶ τὰς ϑήρας ἀγωγὴν ἐν τοῖς ὄρεσι ποιεῖσϑαι, φϑαρεῖσαν δὲ ὑπὸ Διὸς ἐμμεῖναι ἐν ταῖς πρότερον κλέπτουσαν τῇ Ἀρτέμιδι τὸ σύμπτωμα. ἤδη δὲ ἐπίτοκον οὖσαν ὀφϑῆναι ὑπ᾽ αὐτῆς λουομένην· ἐφ᾽ ᾧ ὀργισϑεῖσαν τὴν Ἄρτεμιν ϑηριῶσαι αὐτήν. καὶ οὕτω τεκεῖν ἄρκτον οὖσαν τὸν κληϑέντα Ἀρκάδα. οὖσαν δὲ ἐν τῷ ὄρει ϑηρευϑῆναι ὑπὸ αἰπόλων τινῶν καὶ παραδοϑῆναι Λυκάονι μετὰ τοῦ βρέφους. μετὰ χρόνον δέ τινα δόξαι

2 supplevi ex Marciano || 6 κατ᾽ scripsi, cf. Marcianum: καὶ P || 8 τε ante τῶν add P: omisi ut Marcianus || 13-15 conieci: τοὺς γὰρ λόγων εἰλουμένους πρᾴους ποιοῦντες φύσει διαλεγομένους P || 16 αὐτῷ P: corr Wil || 22 abrupta media oratione exit historiola Hesiodea.

24 λέγουσαν Marcianus: corr Wilamowitzius in Roberti Catasterismis Pseudoeratosthenicis p. 50.

Schol. Paris.	Marcianus.
	εἰσελθεῖν εἰς τὸ Λυκαῖον (ὅ ἐστι τοῦ Διὸς λεγόμενον ἄβατον) ἀγνοήσασαν τὸν νόμον. ὑπὸ τοῦ ἰδίου ⟨δὲ⟩ υἱοῦ διω⟨κο⟩μένην καὶ αὐτὴν τῶν Ἀρκάδων ἀναιρεῖσθαι μελλόντων διὰ τὸν εἰρημένον νόμον ὁ Ζεὺς διὰ τὴν συγγένειαν αὐτῆς ἐξείλετο καὶ ἐν τοῖς ἄστροις αὐτὴν ἔθηκε κτλ.
	1 *Λυγκαῖον* Marcianus.

Elucet tertio iam p. Chr. saeculo eodem commentario Arateo Achillem quo scholia Marciana vel decimo vel non multo ante usum esse. Alterum addimus, conlatione facta quod consectarium est. Nam se applicasse Achillem textui poetae ratione certa constituto nisi esset ultro manifestum, proderent et lemmata et versus in Isagoga citati. Animadvertimus (ut putamus) Marcianam editionem interno quodam vinculo cum Achillis textu cohaerere. «*ἀροστή*» Asclepiadeam suspiciunculam sprevit uterque. Lectio «*χαίρετε*» Marciana etsi versus decimi sexti metro officit et verissime aliunde *χαίροιτε δὲ Μοῦσαι* scribitur, nihilominus testimonio Achillis p. 32, 24 producto repetita est. Solis his duobus locis non damus multum: casum causaberis. Ergo alterum adicimus, de cuius vi fideque ne detrahatur longiore utendum est commentariolo. Itaque primum illam quam dicimus Achillis de axone particulam p. 151 D ex codicibus recensebimus:

διήκει δὲ ὁ ἄξων ἀπὸ τοῦ κέντρου τοῦ ἀρκτικοῦ κύκλου διὰ τοῦ κέντρου τῆς σφαίρας ἕως τοῦ κέντρου τοῦ ἀνταρκτικοῦ. παρείληπται δέ, ἵνα εἰδῶμεν, ὅτι περὶ αὐτὸν καὶ τὰ ἄκρα αὐτοῦ δινεῖται ὁ οὐρανός, ὥσπερ περὶ ἁρμάτειον ἄξονα δινοῦνται οἱ τροχοί. τὴν δὲ ὕλην αὐτοῦ οὐκ ἐδίδαξεν ἡμᾶς Ἄρατος, ἀλλ' ὡς ἐν ποιήσει μυθικώτερον ὥσπερ ὀβελίσκον αὐτὸν εἶπεν· εἰ μὲν οὖν λέγοι τις αὐτοῦ τὴν ὕλην ἐκ πυρὸς ⟨ἢ γῆς⟩, ἐλθὼν ἐπὶ τὴν τοῦ ὕδατος σφαῖραν σβεσθήσεται ἢ ὑπὸ τῆς τοῦ πυρὸς σφαίρας καταφλεχθήσεται· εἰ δὲ ἐκ τῶν λοιπῶν, ἀέρος ἢ ὕδατος, ἀμιγὴς

ἔσται τοῖς ἄλλοις καὶ ὑπὸ τῶν ἐναντίων ἀφανισθήσεται. γεωμέτραι δὲ αὐτὸν ὑποτίθενται γραμμήν τινα λεπτήν, διήκουσαν ἀπὸ τοῦ κέντρου τοῦ ἀρκτικοῦ κύκλου μέχρι τοῦ ἀνταρκτικοῦ, καθάπερ εἴρηται· οἱ δὲ φυσικοὶ φιλόσοφοι τὸ μεταξὺ διῆκον πνεῦμα λέγουσιν ἄξονα. μέμνηται δὲ αὐτοῦ Ἐρατοσθένης ἐν τῷ Ἑρμῇ λέγων .. (fr. XVIII Hiller) καὶ ὁ Ἄρατος λέγων (v. 21—23)·

αὐτὰρ ὅ γ' οὐδ' ὀλίγον μετανίσσεται, ἀλλὰ μάλ' αὔτως
ἄξων αἰὲν ἄρηρεν, ἔχει δ' ἀτάλαντον ἁπάντη
μεσσηγὺς γαῖαν, περὶ δ' οὐρανὸς αὐτὸν ἀγινεῖ.

ὠνόμασται δ' ἄξων διὰ τὸ περὶ αὐτὸν ἄγεσθαι καὶ περιδινεῖσθαι τὸν οὐρανόν.

1 ἀνταρκτικοῦ VM: corr Scaliger, item Petavius ‖ post κύκλου add V καθ' ὃν ‖ 3 γνῶμεν M ‖ 7 supplevi e lin. 9, ubi τῆς ante τῶν in γῆς mutavit et traiciendum dixit Wil ‖ ἐ. ὅτι τ. V ‖ 7—8 ἐκ πυρὸς ἐλθὼν — σβ. εἰ δ' ἐκ γῆς ὑπὸ coni Wil ‖ 12, 3 καθὼς V ‖ 16 οὐκ V ‖ μετανίσεται V ‖ αἰεὶ pro αὔτως V ‖ 17 διιὼν pro αἰὲν V; ἄξον' ἀδενάρηρεν Anonymus in Isag. p. 166 Petav.; repetivit versus 22—23 (ἔχει—γαῖαν) p. 128 Petav. idem Achilles ‖ 18 αὐτὸν scripsi ex VM, at non «αὑτὸν» (cf. infra p. 42 l. 1), quia Achilles superius l. 3 utitur paraphrasi 'περὶ αὐτὸν (axonem) καὶ τὰ ἄκρα αὐτοῦ δινεῖται ὁ οὐρανός' κτλ.

V. 23 οὐρανός Achilles recepit consentientibus Etymologo Magno s. v. ἀγινῶ («περὶ δ' οὐρανὸς αὐτὸν ἀγινεῖ» φησὶν Ἄρατος) et Marciano in margine[23]). οὐρανόν in eiusdem codicis textu est, ut dicat poeta 'axis ipse immobilis aequilibrem undique in medio tenet terram et caelum ipsum circumversat'. Addit scholiasta, non Marciani ipsius scripturam 'περὶ δ' οὐρανὸν αὐτὸν ἀγινεῖ', sed alias duas vulgo praeplacuisse, et grammaticis quidem ineptam coniecturam 'περὶ δ' οὐρανὸς αὐτὸν (sc. τὸν ἄξονα) ἀγινεῖ' quasi axem illum immobilem caelum circumvertere posset, verum mathematicis 'περὶ δ' οὐρανὸς αὑτὸν ἀγινεῖ', ut caelum sese ipsum circum axem versare diceretur: πολλὴ καὶ διάφορος ἐνταῦθα ζήτησις περὶ τὴν γραφὴν ἐγένετο μαθηματικοῖς καὶ γραμματικοῖς. οἱ μὲν γὰρ γραμματικοὶ ἀγνοήσαντες εἶπον 'περιάγει ὁ οὐρανὸς τὸν ἄξονα'. ἔστι δὲ τοῦτο τῶν ἀτοπωτάτων· εἰ γὰρ ἀκίνητον αὐτὸν ἀπεδώκαμεν καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀράτου ἀντικρὺς εἰπόντος «ἀλλὰ μάλ' αὔτως ἄξων αἰὲν ἄρηρε», πῶς οὗτοι[24]) περιάγεσθαι αὐτόν

[23]) Alibi Achilles a marginali Marciani adnotatione critica recedit, velut v. 19 (p. 17 sq.) et v. 31 (p. 51).

[24]) αὐτοὶ codex.

φασιν; ἀλλ᾽ οἱ μὲν μαθηματικοὶ τὸ «αὐτόν» δασύνουσιν, ἵν᾽ ᾖ ‘ἑαυτόν᾽[25]), *ὁ δὲ λόγος ‘περὶ δὲ τὸν ἄξονα ἄγει καὶ στρέφει ὁ οὐρανὸς ἑαυτόν᾽*. His expositis ipse scholiasta eandem lectionem quam textus codicis commendat *‘περὶ δ᾽ οὐρανὸν αὐτὸν ἀγινεῖ᾽* eamque ita explanat: *δύναται δὲ καὶ οὕτως ψιλουμένου τοῦ «αὐτόν», ἵν᾽ ᾖ ὡς πρὸς τὰ προειρημένα ‘περὶ δὲ τὸν ἄξονα αὐτὸν πάντα τὰ ἄστρα ὁ οὐρανὸς ἀγινεῖ᾽ [ὡς τὸ προειρημένον] καὶ περιφέρει.*

ἄλλως] αὐτὸν περιάγει (φησίν) ὁ ἄξων, τὸν οὐρανόν· οὐχ οὕτως δὲ ἔχει — ὁ γὰρ οὐρανὸς ἀφ᾽ ἑαυτοῦ στρέφεται — ὥσπερ δὲ λέγομεν, ὅτι ὁ χρόνος πάντα φέρει καὶ τοὺς ὁδοιπόρους ἡ ὁδός, οὕτως ὁ ἄξων τὸν οὐρανὸν φέρει.

Summam faciamus. Cum non modo scripturam Achilles sequatur mathematicis adversam sed interpretando ‘fabulariter᾽ tueatur, in universum grammaticis adnumerandus est a scholiasta Marciano commemoratis.

Omnem Arateorum versuum memoriam ex Achille conlectam et quoad potest fieri purgatam deinceps proferemus (pauca commentationi alteri, quae erit de Hipparchi ad crisin in Arato factitandam emolumento, aptius reservaturi) et cum Marciano codice 476 Arati et antiquissimo et longe optimo[26]) componemus.

I.

1. Achilles p. 135 A *ὁ Ἄρατος τῇ τῶν πολλῶν δόξῃ κατακολουθήσας τοὺς ἀπλανεῖς ἐναρηρέναι φησὶ τῷ οὐρανῷ* (v. 10)

αὐτὸς γὰρ τάδε σήματ᾽ ἐν οὐρανῷ ἐστήριξεν

παρὰ τὸ «ἐστήριξεν» ἀστέρας αὐτοὺς παρετυμολογῶν.

2. Idem p. 134 B *ἀστὴρ μέν ἐστιν, ὡσὰν ὁ τοῦ Κρόνου ἢ τοῦ Ἑρμοῦ, εἷς ἀριθμῷ, ἄστρον δὲ τὸ ἐκ πολλῶν ἀστέρων σύστημα, ὡς ἡ Ἀνδρομέδα ἢ ὁ Κένταυρος. οἶδε δὲ τὴν διαφορὰν καὶ Ἄρατος* (v. 11—12)

ἄστρα διακρίνας· ἐσκέψατο δ᾽ εἰς ἐνιαυτὸν
ἀστέρας

λέγων.

---

[25]) *τὸ ἑαυτόν* codex.

[26]) Cf. ‘Analecta᾽ mea ‘Eratosthenica᾽ et commentationem ‘De Arati Phaenomenis recensendis᾽ Hermae 1884 insertam.

3. Idem p. 123 A *ὁ δὲ Ἄρατος τὴν μὲν θέσιν τῶν ὅλων εἰς Δία ἔοικεν ἀναφέρειν, τὴν δὲ γέννησιν καὶ ἔννοιαν εἰς Ἀστραῖον. περὶ μὲν γὰρ τοῦ Διὸς λέγων ἐπιφέρει* (v. 10—12)·

αὐτὸς γὰρ τάδε σήματ' ἐν οὐρανῷ ἐστήριξεν
ἄστρα διακρίνας· ἐσκέψατο δ' εἰς ἐνιαυτόν
ἀστέρας, οἵ κε μάλιστα τετυγμένα σημαίνοιεν —

περὶ δὲ τοῦ Ἀστραίου φησὶν (v. 98—99)·

εἴτ' οὖν Ἀστραίου ⟨κείνου⟩ γένος, ὅν ῥά τέ φασιν
ἄστρων ἀρχαῖον πατέρ' ἔμμεναι.

εἰ μὴ ἄρα τὸν μὲν Ἀστραῖον ποιητὴν τῶν ἀστέρων ὑποβάλλει, τὸν δὲ Δία κοσμητὴν γεγενῆσθαι ἱστορεῖ.

4. Idem *περὶ ἐξηγήσεως* p. 276 *B ἐπειδὴ καὶ ἐν τοῖς ἑξῆς Ἀστραῖον ἕνα τῶν Τιτάνων ὄντα ὑμνεῖ λέγων* (v. 98—99)·

εἴτ' οὖν Ἀστραίου κείνου γένος, ὅν ῥά τέ φασιν
ἄστρων ἀρχαῖον πατέρ' ἔμμεναι.

1 *ὁ* om M ‖ 6 *εἰς ἐν* V ‖ 15 *τά γε* Marcianus cum lemmate Stobaeus Eclog. p. 206, 15 Wachsm. ‖ 17 *κε μάλιστα* Marcianus: *καὶ μάλα* VM; *καὶ μάλιστα* Stobaei codex P *μάλιστα* F p. 206, 17, *κε μάλα* Plutarchi Plac. II 19 codex B (Dielesii Doxogr. p. 347 a) ‖ *σημαίνουσιν* Stobaei codices FP ‖ 19 supplevi ex altero loco ‖ 20 *ἀρχαίων* V, cf. locum alterum ‖ 23—26 totum locum p. 32 exscripsi.

Omnibus nominibus absurdum est quod in scholiis fertur a quibusdam receptum fuisse «*αὐτὸς γὰρ τάγε σηματά*», unde Vossius male sedulus «*αὐτὸς γὰρ σημαντά γ'*» elicere voluit. — «*τάδε*» apud Achillem bis exaratum recurrit in Plutarchi Placitis II 19 essetque positum *δεικτικῶς*. Quod quamvis in prooemio ad Iovem fortasse displicere possit, nolumus nihilominus de sentiendi ratiunculis decertare.

V. 12 profectus a Stobaei varia lectione «*σημαίνουσιν*» Meinekius «*οἵ τε μάλιστα τετυγμένα σημαίνουσιν*» sibi scribendum putavit. Attamen eo lapsus est, quod male intellectum linguae artificium depravavit. Neque enim ex hoc modeste et caute dicendi genere vices temporum hominibus stellae 'indicant', *ὄφρ' ἔμπεδα πάντα φύωνται*, sed 'indicare possint'.

V. 98 rectius «*κείνη*» Marcianus. «*κείνου*» propter sequentia verba *εἴτε τευ ἄλλου* si ad *Ἀστραίου* redegeris, ea vix defugi poterit opinio, quasi Aratus de compluribus Astraeis inepte cogitasset.

II.

Achilles p. 151 D (v. 21—23): supra p. 40 sq. tractavimus

III.

Achilles p. 152 C *μέμνηται δὲ αὐτῶν* (polorum) *καὶ Ἄρατος* (v. 24—27)·

καί μιν πειραίνουσι δύω πόλοι ἀμφὶς ἐόντες.
ἀλλ' ὃ μὲν οὐκ ἐπίοπτος, ὃ δ' ἀντίος ἐκ βορέαο
ὑψόθεν Ὠκεανοῖο. δύω δέ μιν ἀμφὶς ἔχουσιν
Ἄρκτοι ἅμα τροχόωσαι.

1 *δὲ* om M ‖ 3 *μὴν π.* V ‖ *δύο* M ‖ *πόλλοι* M ‖ 5 *ὠκεανοῖο* etiam Marcianus inter lineas et in scholio: *ἐκ βορέαο* idem in textu.

V. 26, 7 *ἔχουσαι — τροχόωσι* Marcianus cum lemmatis duobus. Utrumque per se verissimum est, at sequitur vocula a consona incipiens '*τὸ δὴ καλέονται ἅμαξαι*': ergo sequendus Marcianus.

IV.

Achilles p. 161 D *ὅτι δέ, ὡς εἶπον, χρὴ τὴν σφαῖραν κινεῖν* (scil. *ἐπὶ τὰ ἐναντία*), *διδάξει ἡμᾶς αὐτὸς Ἄρατος, ποτὲ μὲν περὶ τῶν Ἄρκτων λέγων* (v. 29—30)·

αἰεὶ δὲ κατωμάδιαι φορέονται
ἔμπαλιν εἰς ὤμους τετραμμέναι.

ποτὲ δὲ ἐπὶ τοῦ Ὀφιούχου λέγων (v. 577—578)·

τὸν δὲ καὶ εἰς ὤμους κατάγει μογερὸν Ὀφιοῦχον
Καρκίνος ἐκ γονάτων, κατάγει δ' Ὄφιν αὐχένος ἐγγύς.

καὶ πάλιν (v. 594—595)·

ἀντέλλει δ' Ὕδρης κεφαλὴ χαροπός τε Λαγωός
καὶ Προκύων προτεροί τε Κυνὸς πόδες αἰθομένοιο.

καὶ πάλιν (v. 625—626)·

ἥμισυ δὲ Στεφάνοιο καὶ αὐτὴν ἔσχατον οὐρήν
Κενταύρου φορέουσιν ἀνερχόμεναι ἔτι Χηλαί.

καὶ περὶ τοῦ Κήτους (v. 632—633)·

καὶ τὸ μὲν εἰς λοφιὴν τετραμμένον ἄχρι παρ' αὐτήν
δύνει, ἀτὰρ Κηφεὺς κεφαλῇ καὶ χειρὶ καὶ ὤμοις.

καὶ πάλιν (v. 693—695)·

Ἵππος δ' Ὑδροχόοιο νέον περιτελλομένοιο
ποσσί τε καὶ κεφαλῇ ἀνελίσσεται· ἀντία δ' Ἵππου
ἐξ οὐρῆς Κένταυρον ἐφέλκεται ἑσπερίη Νύξ.

5 *ἔμπαλιν* M: *καὶ* V ‖ *ἐς* V ‖ 7 *μογεροῦ* Marciani lemma ‖ 10 *τε* om V ‖ 11 *κυνὸς πόδες* V: *πόδες κυνὸς* M Marcianus ‖ 13 *ἔσχατον* VM ‖ 14 *φορίουσιν* V ‖ 16 *τὰ* V ‖ *ἐς* M Marcianus ‖ 17 *ὤμοις* V: *ὤμῳ* M ‖ 19 *ὑδριχόοιο* M Marcianus, *ὑδροχόο* V ‖ 19, 20 *περιτελλομένοιο ποσσί τε καὶ κεφαλῇ* om V.

V. 625 «*ἔσχατον οὐρήν*» pro *ἐσχάτην* cum Marciano, ut v. 60 «*νειάτῳ οὐρῇ*» pro *νεάτῃ*. Utrumque Vossius coniecturis summovere audacissime conatus est. Idem frustra sollicitavit hymni in Cererem Homerici versum 157 «*κατὰ πρώτιστον ὀπωπήν*» 'primo adspectu'. «*θερμὸς ἀυτμή*», «*κλυτὸς Ἱπποδάμεια*», «*ὀλοώτατος ὀδμή*» (Od. IV 442) congessit Rudolphus Muellerus 'De Lesbonacte grammatico' (Gryph. 1890) p. 57. Mittimus alia exempla. Apertum est, ab epicis quibusdam poetis et positivas et superlativas adiectivorum formas interdum duabus terminationibus contineri, hinc vel vitanda didicisse Aratum.

De versu 633 inter locupletissimos testes tanta exarsit contentio, ut nisi ex auctoritate discernere nequeas. «*ὤμῳ*» cum M Achillis Marcianus, «*ὤμοις*» V et Hipparchi paraphrasis (quos praeferimus), «*χερσὶ καὶ ὤμοις*» latini legebant. More solito, ne iudicium cognitionis impediatur inopia, proponimus ex optimis codicibus (de quibus vide cap. II) Hipparchi de hoc loco commentariolum.

II p. 220 E *κέχρηται δὲ τούτῳ τῷ σχήματι τῆς ἐκφορᾶς ὁ Ἄρατος καὶ ἐπὶ τοῦ Ἐνγόνασι λέγων οὕτως* (v. 618—622)·

τοῦ μὲν ἄρ' οἴη
κνήμη σὺν Χηλῇσι φαείνεται ἀμφοτέρῃσιν·
αὐτὸς δ' εἰς κεφαλὴν ἔτι που τετραμμένος ἄλλη
Σκορπίον ἀντέλλοντα μένει καὶ ῥύτορα Τόξου·
οἵ γάρ μιν φορέουσιν.

τῶν γὰρ Χηλῶν ἀρχομένων ἀνατέλλειν τὸν Βοώτην φησὶν ὅλον ἀνατεταλκέναι καὶ τὴν Ἀργώ, τοῦ δὲ Ὕδρου τὰ πρὸς τὴν οὐρὰν μόνον ὑπὸ γῆς εἶναι, ἀνατεταλκέναι δὲ τοῦ Ἐνγόνασι τὴν δεξιὰν κνήμην μόνον ἕως τοῦ γόνατος, τὸ δὲ λοιπὸν αὐτοῦ σῶμα πλὴν τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς ἔτι ὑπὸ γῆς εἶναι τοῦ Σκορπίου πρὸς τῇ

ἀνατολῇ ὄντος, τὴν δὲ ἀριστερὰν χεῖρα καὶ τὴν κεφαλὴν μετέωρον φαίνεσθαι τοῦ Τοξότου ἀνατέλλοντος (v. 623). ἀνατέλλειν δέ φησιν ἅμα ταῖς Χηλαῖς καὶ τὸ ἥμισυ τοῦ Στεφάνου καὶ τὴν οὐρὰν τοῦ Κενταύρου (v. 625—626), δύνειν δὲ πάλιν τό τε σῶμα τοῦ Ἵππου ὅλον καὶ τὴν οὐρὰν τοῦ Ὄρνιθος καὶ τὴν κεφαλὴν τῆς Ἀνδρομέδας καὶ τοῦ Κήτους τὸ ἀπὸ τῆς οὐρᾶς ἕως τῆς λοφιᾶς, τοῦ δὲ Κηφέως ‘κεφαλήν τε καὶ χεῖρα καὶ ὤμους’, καὶ τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ Ποταμοῦ (v. 627—633). ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τούτοις ὁ Ἄρατος τρόπον τινὰ παραγέγραφε τὰ τοῦ Εὐδόξου. Deinde de suo addit Aratum correcturus: ..τοῦ δὲ Κηφέως ἡ κεφαλὴ μόνον δύνει, οἱ δ᾽ ὦμοι αὐτοῦ ἐν τῷ ἀεὶ φανερῷ τμήματι κεῖνται, καθάπερ προειρήκαμεν.

4 φαείνεται om L ‖ 5 ἐς Marcianus ‖ ἔτι που V Marcianus: ἐπί του L ‖ 6 τόξων LV ‖ 7 φορέουσαν L ‖ 12 ἔτι om L ‖ γῆν L, cf. l. 10 ‖ 20 καὶ ante ὁ L ‖ 23 οἱ δὲ L ‖ ἀειφανεῖ L.

V. 632 de Ceto poetam «καὶ τὸ μὲν ἐς λοφιὴν τετραμμένον ἄχρι παρ᾽ αὐτὴν δύνει» rettulisse Achilles et Marcianus codex testantur. Elicuisse Vossius «ἄχρις ἀπ᾽ οὐρῆς» ex verbis Hipparchi ‘τοῦ Κήτους τὸ ἀπὸ τῆς οὐρᾶς ἕως τῆς λοφιᾶς’ sibi iniuria videtur. Nam versum illum rectissime ita circumscribi iudicamus, ut Hipparchus fecit, et additamento ‘ἀπὸ τῆς οὐρᾶς’ (cuius nullum in textu vestigium cernitur) accuratius etiam declarari.

Item Achilles cum Marciano concordat memorabili versus 693 scriptura «νέον», quod Attali est inventum (fr. 27 syllogae meae), cum «μέσον» omnibus sui temporis codicibus praeberi Hipparchus adseveret. Qui ortum Equi duobus his locis commemoravit:

II p. 224 A παρέχει δέ τισιν ἐπίστασιν, πῶς ἐπὶ τῶν ἄλλων ζῳδίων ὁ Ἄρατος τὰς ἀρχὰς ἐπὶ τῆς ἀνατολῆς ὑποτιθέμενος καὶ οὕτω τὰς τῶν ἄλλων ἄστρων ἀνατολὰς καὶ δύσεις διασαφῶν τὸν Ὑδροχόον μέσον ἀνατέλλειν ὑποτίθεται λέγων οὕτως (v. 693—694)·

Ἵππος δ᾽ Ὑδροχόοιο μέσον περιτελλομένοιο
ποσσί τε καὶ κεφαλῇ ἀνελίσσεται.

τούτου δ᾽ ἀπορουμένου ὁ Ἄτταλός φησιν ἁμάρτημα εἶναι (fr. 27) ..ἐπεὶ οὖν τὰ δωδεκατημόρια τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου ὑποτίθεται ἀναφερόμενα, διὰ τοῦτο ὁ Ἄρατος λέγει ‘τοῦ Ὑδροχόου κατὰ μέσον τοῦ σώματος ἀνατέλλοντος ὁ Ἵππος ποσί τε καὶ κεφαλῇ

ἀνελίσσεται', καὶ οὐχὶ τὸ μέσον τοῦ ἐν τῷ δωδεκατημορίῳ μήκους, ὡς οἵ τε πολλοὶ καὶ ὁ Ἄτταλος ἐκδέχεται. ἀναγκαῖον οὖν εἶναι δοκεῖ μοι μὴ μετατιθέναι τὸν στίχον, ὡς ὁ Ἄτταλος ὑποδεικνύει, ἐν πᾶσί γε δὴ τοῖς ἀντιγράφοις οὕτως αὐτοῦ γραφομένου.

4 *ὑδριχόον* L ‖ 5 *ὑδριχόοιο* L ‖ 7 *τοῦτο δ' ἀπορῶν* L ‖ 9 *ὑδριχόου* L ‖ 12 *παλαιοὶ* L ‖ 13 *μὴ* add L primitus omissum: om V ‖ *μετὰ τὸ τιθέναι* V.

Hinc non dissentire idem nobis videtur Hipparchus II p. 223 E: *τοῦ δὲ Ὑδροχόου ἀρχομένου ἀνατέλλειν φησὶ* (v. 693—698) *συναναπεταλκέναι τῷ Αἰγόκερῳ τοῦ Ἵππου τήν τε κεφαλὴν καὶ τοὺς πόδας, δύνειν δὲ τὰ ὀπίσθια τοῦ Κενταύρου καὶ τοῦ Ὕδρου τὸ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἕως τῆς πρώτης σπείρας.* **Sequitur Eudoxi sententia.**

1 *ἀρχομένου* scil. *κατὰ μέσον τοῦ σώματος*, ut priore ecloga exponitur ‖ *φησὶν* L ‖ 2 *τὴν κεφ..* L ‖ 4 *σπείρας* LV²: *ἑσπέρας* V.

V.

1. **Achilles p. 160 C** *ἡ δὲ κατὰ τὰ Φαινόμενα Ἀράτου τῆς σφαίρας θέσις ὀφείλει ἔχειν τὸν ἀρκτικὸν κύκλον τοῦ ὁρίζοντος ἐφαπτόμενον † τήν τε τοῦ Δράκοντος τῆς κεφαλῆς ἐφαπτομένης τοῦ ἀρκτικοῦ κύκλου, αὐτοῦ δὲ τοῦ ἀρκτικοῦ ἐφαπτομένου τοῦ ὁρίζοντος καὶ ὥσπερ ξύοντος. διὸ καὶ Ἀρατός φησιν* (v. 61—62)·

κείνη πού κεφαλὴ τῇ νίσσεται, ἧχί περ ἄκραι
μίσγονται δύσιές τε καὶ ἀντολαὶ ἠελίοιο.

τὸν γὰρ ὁρίζοντα μεταξὺ τοῦ ὑπὲρ γῆν καὶ ὑπὸ γῆν ἡμισφαιρίου εἶναι συμβέβηκεν. τινὲς δὲ οὐκ ἐπὶ τοῦ ὁρίζοντος ἀκούουσιν ἀλλ' ἐπὶ τοῦ μεσημβρινοῦ τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀράτου λεχθέν, διότι τοῦ ὑπὲρ γῆν ἡμισφαιρίου τεμνομένου ὑπὸ τοῦ μεσημβρινοῦ τὸ μέν ἐστι πρὸς τῇ ἀνατολῇ, τὸ δὲ πρὸς τῇ δύσει. ἐμοὶ δὲ οὐ πάνυ τι δοκεῖ τοῦτο λέγειν Ἄρατος. εἰ μὴ ἄρα τις οὕτω λέγοι τὴν κεφαλὴν τοῦ Δράκοντος πορεύεσθαι (v. 61—62)

ἧχί περ ἄκραι
μίσγονται δύσιές τε καὶ ἀντολαὶ ἠελίοιο,

καθὸ τοῦ ὁρίζοντος ἐφαπτομένη ἡ κεφαλὴ τοῦ Δράκοντός ἐστι καὶ πρὸς τῷ μεσημβρινῷ, ἔνθα συμβολὴ γίνεται τοῦ μεσημβρινοῦ καὶ τοῦ ὁρίζοντος καὶ τέμνουσιν ἀλλήλους. καὶ διὰ τοῦ περὶ Κηφέως λόγου τὸν αὐτὸν ἐνέφηνεν ἡμῖν ὁ Ἄρατος (v. 182)· *τούτου*

γὰρ τὰ ἀπὸ τῆς ζώνης ἕως τῶν ποδῶν ἐντός ἐστι τοῦ ἀρκτικοῦ. ἐπεὶ δὲ ὁ ἀρκτικὸς κύκλος οὐδέποτε καταδύεται, ἡ δὲ ζώνη τοῦ Κηφέως ἐν τῇ περιφερείᾳ ἐστὶ τοῦ ἀρκτικοῦ κύκλου, τὸν ὁρίζοντα διὰ τῆς ζώνης αὐτοῦ ἐμφαίνει (v. 649—652)·

ὃ δὲ ζώνῃ τότε Κηφεὺς
γαῖαν ἐπιξύει, τὰ μὲν ἐς κεφαλὴν μάλα πάντα
βάπτων Ὠκεανοῖο, τὰ δ' οὐ θέμις (ἀλλὰ τά γ' αὐταί
Ἄρκτοι κωλύουσι) πόδας καὶ γοῦνα καὶ ἰξύν.

1 supra ϱ vocis ἀράτου superscriptum ο ‖ 3 τήν τε M, τῇ τε V: corruptum ‖ τῆς κεφαλῆς V: κεφαλὴν M ‖ ἐφαπτομένης V: -ην M ‖ 5 ξύοντος scripsi cf. v. 650: ξέειν αὐτόν V; αὐτοῦ δὲ — ξέειν αὐτόν om M ‖ 7 α.ατολαὶ V ‖ 8 ὑπὲρ γῆς M ‖ 10—11 ἐπὶ — τεμνομένου om V; γῆν scripsi: γῆς M ‖ 12 π. τοι M ‖ 16 ἀνατολαὶ V ‖ 17 ἐστιν post ἐφαπτ. M ‖ 18 μεσημβρηνῷ M ‖ ἔνθα scripsi: καθὰ V, καθὸ M ‖ μεσυμβρηνοῦ M ‖ 19 τοῦ scripsi: τοῦτο VM ‖ 20 λόγου V: λέγων M ‖ 22 ἐπειδὴ ὁ V ‖ 25 ἡ V ‖ ζώνη VM ‖ 26 γαῖαν M: τε V ‖ ἐπὶ ξύι V ‖ ἐν κεφαλῇ V ‖ 27 ἀλλὰ τά γ' αὐταί M: ἀλλ' ἀτὰρ αὐτοί V ‖ 28 ἄρκτου V ‖ post ἰξύν add V ἀρίστους δειπενύλιον τὸν ἀρκτικὸν κύκλον: om M.

2. Idem p. 143 E φιλόσοφοι δὲ καὶ γεωμέτραι ὁρίζοντα αὐτὸν (Oceanum) καλοῦσιν. οἶδε δὲ Ἄρατος αὐτὸν διορίζοντα τὰ δύο ἡμισφαίρια. φησὶ γάρ (v. 61—62)·

ἧχί περ ⟨ἄκραι⟩
μίσγονται δύσιές τε καὶ ἀντολαὶ ἠελίοιο.

2 καὶ post δὲ add M ‖ ὁρίζοντα M ‖ 4 supplevi ex superioribus ‖ 5 ἀνατολαὶ V.

Ter suis fretus subsidiis «ἠελίοιο» Achilles, «ἀλλήλῃσιν» Marcianus posuit et legisse Cicero videtur, cuius versum inferius adscripsimus p. 49. Licentius Germanicus v. 62 et Avienus v. 165 sqq. sermonem poetae latine reddiderunt, ut certi nihil de iis nuntiari possit. Nostrum esset dubitare, siquidem a bonitate neutra praecellit scriptura, nisi Marciano opitularetur alterius a. Chr. n. scriptor Hipparchus. Hunc igitur ex codicibus deinceps proponimus, ne alia etiam emendandi opportunitatem dimittar' s.

Hipparch. I p. 181 A Petav. περὶ δὲ τῆς θέσεως τῆς τοῦ Δράκοντος κεφαλῆς οἱ μὲν περὶ τὸν Εὔδοξον καὶ Ἄρατον συμφώνως ἀποφαίνονται τῷ φαινομένῳ, ὁ δὲ Ἄτταλος (fr. V syllogae meae) διαφώνως. ὁ μὲν γὰρ Ἄρατος ἀκολουθῶν τῷ Εὐδόξῳ ἐπὶ

τοῦ ἀεὶ φανεροῦ κύκλου φησὶν αὐτὴν φαίνεσθαι λέγων οὕτως (v. 61—62)·

κείνη που κεφαλὴ τῇ νίσσεται, ἧχί περ ἄκραι
μίσγονται δύσιές τε καὶ ἀντολαὶ ἀλλήλῃσιν.

1 *τῆς* posterius L in margine et V ‖ 2 *τὸν* V: om L ‖ 3 *τὰ φαινόμενα* L ‖ 4 *διαφωνεῖ* L ‖ 5 *ἀεὶ* om L ‖ 7 *κείνη που κεφαλὴ τῇ νίσσεται* Marcianus: *κείνῃ που κεφαλῇ τηνεἱσεται* (ϊ ad ει superscripto) V, *κεἱνῃ παρ κεφαλῇ τῇ νείσεται* L, unde *κείνη γὰρ κεφαλὴ* coni Scaliger ‖ 8 *μίσγονται* LV[3]: *μίγονται* V[1] ‖ 8 *δύσιές τε* V Marcianus: *δύσις ἐστὶ* L ‖ *ἀντολαὶ* L Marcianus: *ἀνατολαὶ* V.

V. 61 quae leviter corrupta Hipparchi codicibus insunt ex Marciani et textu et scholio ad v. 497 sanavimus. Cum Marciano vel corruptus facit Hipparchus et obstat paraphrastae ad v. 62 haec scribenti: *ὁ δὲ νοῦς· ἐκείνη δὲ ἡ κεφαλὴ ἡ τοῦ Δράκοντος κατὰ τοῦτο τὸ μέρος νήχεται καὶ κολυμβᾷ ἄκρῳ τοῦ Ὠκεανοῦ κτλ.*, et anterius: *ἡ δὲ τοῦ Δράκοντος κεφαλὴ ὑπὸ τέλμα οὖσα τοῦ Ἐνγούνασι καὶ τοῦ ὑπὸ τὸν πόδα κύκλου ἐπιψαύουσα ἐν τῷ τὸν οὐρανὸν κινεῖσθαι γινομένη περὶ τὸν μεσημβρινὸν κύκλον ἐπ' ἄκροις τοῖς τοῦ Ὠκεανοῦ ὕδασιν ἔρχεται· οὐ γὰρ καταδύεται, ἀλλ' ὥσπερ αὐτοῖς ἐπινήχεται· ὀλίγον γὰρ σφόδρα τοῦ ὁρίζοντος ἐπιψαύει.* Itaque «*νήχεται*» ille legit, quod idem in recentiores libros quosdam pervenit, nec male per se quidem, quoniam quod mare versus declinat nec tamen occidit apte dicitur 'natare'. Iam vero, id si necesse videbitur, adiuvatur Marciani Hipparchique scriptura «*νίσσεται*» ab Achille, ut res in aprico sit. Et ita Latini: Cicero fr. X «hoc caput hic paullum sese subito aequore condit, ortus ubi atque obitus partem admiscentur in unam»; Germanicus v. 60—61 «hac radiatur serpentis declive caput»; Avienus v. 165 «hac in parte sacri procumbere cernitur axis».

Breviter de versibus 649—652 disputaturi ab Achille adscriptis primum subicienda censemus Hipparchi quae de illis fecit verba et constituenda I p. 193 A:

χωρὶς δὲ τῶν εἰρημένων ἀμφότεροι ἀγνοοῦσιν ὅ τε Ἄρατος καὶ ὁ Ἄτταλος (fr. 26) *συναποφαινόμενος αὐτῷ, διότι δύνει ὁ Κηφεὺς τῇ ζώνῃ* (v. 650—652)·

γαῖαν ἐπιξύει, τὰ μὲν εἰς κεφαλὴν μάλα πάντα
βάπτων Ὠκεανοῖο, τὰ δ' οὐ θέμις (ἀλλὰ τά γ' αὐτόν
Ἄρκτοι κωλύουσι) πόδας καὶ γοῦνα καὶ ἰξύν.

ἐν γὰρ τοῖς περὶ τὴν Ἑλλάδα τόποις οὐχ οἷον ἕως τῆς ζώνης δύνει ὁ Κηφεύς, ἀλλ' οὐδ' ἕως τῶν ὤμων.

4 ἐπιξύει V Marcianus: ἐπιξύων L ‖ 5 ἀλλὰ τά γ' αὐταί Marcianus: ἀλλὰ τά τ' αὐτά V, ἀλλ' ἄστατος αὐτόν L ‖ 7 τοῖς L: om V ‖ οὐχ ἕως L, οὐχ οἷον ὡς V: corr Wil.

Levem maculam *τ'* in V sublaturi v. 651 Marciano auctore scripsimus «*γ'*»: corruptius enim pro ΑΛΛΑΤΑΤ exhibet L ΑΛΛΑCΤΑΤΟC. Porro in Hipparcho dedimus «*αὐτόν*» L secuti et ad Cepheum rettulimus, qui ne in Oceanum totus deferatur pedes genua inguina Ursae impediunt. Duplici accusativo apud poetas iungitur interdum verbum *κωλύω*, velut a Sophocle in Philocteta 1241: *ἔστιν τις ἔστιν, ὅς σε κωλύσει τὸ δρᾶν.* Quo tamen non opus est exemplo: *ἀλλὰ τά γε*, scil. *βάπτειν Ὠκεανοῖο, Ἄρκτοι κωλύουσι* construimus. 'Ipsae' Ursae (*αὐταὶ—Ἄρκτοι*) in Marciano cur efferantur ut oppositionem quandam persentiscas, non dispicimus ac poetae illud *αὐτόν* restituendum existimare possis: nisi forte exemplo Homerico *αὐταὶ* abundat[27]). Denique uncis usi sumus, siquidem verba *πόδας καὶ γοῦνα καὶ ἰξύν* ad *τὰ δ' οὐ θέμις* spectant explicandum. His praemissis facile intellegimus, lectionis «*αὐταί*» (quam nec meliorem nec deteriorem diximus) aequalitate cum Marciano Arati codice Achillem quodammodo coniungi.

VI.

Achilles p. 274 B (cf. supra p. 26) *διὸ καὶ τὸν Ἄρατον ἐπάγειν* (dicit Crates, v. 2—4)·

μεσταὶ δὲ Διὸς πᾶσαι μὲν ἀγυιαί,
πᾶσαι δ' ἀνθρώπων ἀγοραί.

«πάντη» γὰρ «Διὸς κεχρήμεθα». σπῶντες γὰρ τὸν ἀέρα ἀναπνέομεν.. ἡμῖν δὲ δοκεῖ τριχῶς ὑπὸ τοῦ Ἀράτου τὸν Δία προφέρεσθαι, μυθικῶς μέν, ὡς ὅταν λέγῃ (v. 30—31)·

εἰ ἐτεὸν δή,
Κρήτηθεν κεῖναί γε Διὸς μεγάλου (*καὶ νήγε Δ. μεγάλοιο* V) *ἰότητι.*

... καὶ πάλιν τὸ

ἐν Διὸς εἰλεῖται (v. 224)

ὡσαύτως παραλαβεῖν ἀνόητον· οὐ γὰρ εἶπεν 'ἐν Διί', ἀλλ' 'ἐν

27) Haec est Wilamowitzii sententia.

τῷ τοῦ Διὸς κλίματι' ἢ 'οἰκητηρίῳ' (οὐρανῷ κατὰ παράλειψιν), ὡς 'ἐν παιδοτρίβου' ἢ 'κιθαριστοῦ'.

V. 31 tradita Marciani lectio «μεγάλου ἰότητι» firmitudinem Achillis consensu accipit. Adnotatum in illo codice est, fuisse qui «μεγάλοιο ἕκητι» scribere mallent. Et augetur huius varietatis probabilitas loco Hesiodeo (Opp. v. 4), ubi item exstat «Διὸς μεγάλοιο ἕκητι» 'volente Iove'. Res incerta: ergo Marcianus sequendus.

V. 224 cum Marciano et Achille atque adeo cum Cratete Mallota (supra p. 24) diiungendum est «ἐν Διός». Praepositionem ἐν cum stirpe δι quotiescunque copulat Aratus, producta utitur ι vocali, velut v. 498 πέντε μὲν ἔνδια στρέφεται (cf. infra p. 53) et v. 954 πάρος ὕδατος ἐνδίοιο, ex ἐνδιϝ-ιος effecta (W. Schulze 'Quaest. epic.' p. 253 [1]). Recte igitur scholiasta T ad Iliad. XXI 444 πὰρ Διός] τινὲς ἐξ οὐρανοῦ, ἀπὸ τοῦ Διὸς οἴκου. «ἐν Διὸς εἰλεῖται» Ἄρατος (224).

VII.

1. Achilles p. 132 D ἢ ἀπὸ τοῦ αὐτοὺς (planetas) πλανᾶσθαι καὶ μὴ τὴν αὐτὴν πορείαν ποιεῖσθαι τοῖς ἀπλανέσιν (planetae dicti sunt). ὅθεν καὶ Ἄρατος τὴν πορείαν, δι' ἧς φέρεται ὁ ἥλιος, πλάνην εἶπεν αὐτοῦ καὶ ἄλησιν (v. 319)·

καὶ τὰ μὲν οὖν βορέω καὶ ἀλήσιος ἠελίοιο.

2. Idem p. 271 D λέγει δὲ περὶ τῶν μεταξὺ τοῦ ἀρκτικοῦ (circuli) καὶ ζῳδιακοῦ καὶ ἀνταρκτικοῦ οὕτως (v. 319—320)·

καὶ τὰ μὲν οὖν βορέω καὶ ἀλήσιος ἠελίοιο
μεσσηγὺς κέχυται, τὰ δὲ νειόθεν ἄρχεται ἄλλα.

3. Idem p. 145 C ἔστι δ' ὅτε τοῦτον τὸν κύκλον (zodiacum) καὶ ἄλησιν ὀνομάζουσιν ἡλίου, ὡς καὶ Ἄρατος (319—320)·

καὶ τὰ μὲν οὖν βορέω καὶ ἀλήσιος ἠελίοιο
μεσσηγὺς κέχυται.

ἔχει δὲ οὗτος ὁ κύκλος μέγεθος μέγιστον. ἀεὶ δὲ τὸ ἥμισυ ὑπὸ γῆν ἔχει. διὸ καὶ ἓξ ὑπὲρ γῆν ἀεὶ ἐν ἡμέρᾳ ἐστὶ ζῴδια καὶ ἓξ ὑπὸ γῆν ἐν νυκτί. ἐπισημαίνεται δὲ τοῦτο καὶ Ἄρατος λέγων (v. 555)·

ἓξ αἰεὶ δύνουσι δυωδεκάδες κύκλοιο.

1 αὐτοῦ V ‖ 4 ἄλησιν V ‖ 5 κατὰ μὲν VM ‖ οὖν om M ‖ ἀλήσιος M: ἀλήσιον V ‖ 10 ἔστιν ὅτε V ‖ 11 καὶ ante ἄλ. om V ‖ 15 ζῴδια om V ‖ 16 καὶ om V ‖ 17 δυωδεκάδος Marcianus.

De v. 555 dicturi sumus inferius ad Hipparchum capite II.

VIII.

1. Achilles p. 135 B *τὸν δὲ τῶν πλανήτων λόγον παρῃτήσατο ὁ Ἄρατος, ὅταν λέγῃ* (v. 454, 5. 460—462)·

οἱ δ᾽ ἐπιμὶξ ἄλλοι πέντ᾽ ἀστέρες, οὐδὲν ὁμοῖοι,
ἔμπαλιν εἰδώλων δυοκαίδεκα δινεύονται . . .
οὐδ᾽ ἔτι θαρσαλέως κείνων ἐγώ· ἄρκιος εἴην
ἀπλανέων τά τε κύκλα τά τ᾽ αἰθέρι — δινεύουσιν.

παραιτεῖται δὲ διὰ πολλὰς αἰτίας, πρῶτον ὅτι φαινόμενα ἠθέλησε καὶ πᾶσι σύμφωνα δεῖξαι ἄστρα. οὗτοι δὲ πολλὴν διαφωνίαν ἔχουσι καὶ οὐδὲ πᾶσίν εἰσι φανεροί. ἐν δὲ τῷ ἐπιγραφομένῳ αὐτοῦ ‛Κανόνι᾽ τὸν περὶ αὐτῶν ποιούμενος λόγον ἁρμονίᾳ τινὶ καὶ συμφωνίᾳ μουσικῇ τὰς κινήσεις αὐτῶν λέγει γεγονέναι.

2. Achilles p. 145 A *καλεῖται δὲ* (signa zodiaci) *καὶ εἴδωλα, ὡς καὶ Ἄρατος* (v. 455)·

ἔμπαλιν εἰδώλοις δυοκαίδεκα δινεύονται.

1 *τὸν πλ.* M.

V. 455 «*ἔμπαλιν εἰδώλων*» (sive «*εἰδώλοις*») ad planetarum motum zodiaco contrarium pertinet. Quod mutatione ortum esse merito voluit Vossius a docto aliquo, cuius interfuisset retro moveri planetas aperte indicare. Ita iam ante Achillem ex suo exemplari (quod nunc demum patescit) Germanicus v. 437 sqq.: «quinque aliae stellae diversa lege feruntur et proprio motu mundo contraria volvunt curricula». Avienus v. 911 sqq. ut assolet cum Germanico congruit: «nullus eas (stellas vagantes) aliquo pacto deprendere certet, nam vaga per totam cunctis via defluit aethram semper et adverso referuntur tramite mundi» (cf. Plato ‛De re publ.᾽ X p. 617 A, Schaubach ‛Geschichte der griechischen Astronomie᾽ p. 404). Nos «*πάντοθεν*» poetae restituere codice Marciano servatum tutius ducimus.

V. 460 «*οὐδέτι*» Marciani textus ac lemma unde «*οὐδ᾽ ἔτι*» Achillis scripturam elicimus repudiato *οὐκέτι* paraphrastae, quod anteposuit Bekkerus. — «*θαρσαλέως*» Achilles cum Marciani textu, «*θαρσαλέος*» lemma: quod comprobandum credimus. Adverbium enim in hac sententiae conformatione qui explicaveris? Cum genetivo «*θαρσαλέος*» ad usitatiorem cupiendi adiectivorum normam conexum est.

V. 461 turbavit compilator poetae versiculos. Scribendum est «τά τ' αἰθέρι σήματ' ἐνισπεῖν» cum Marciano; missis ultimis ad insequentem versum aberrans ἤτοι μὲν τά γε κεῖται ἀλίγκια δινωτοῖσιν (Marcianus) postremam vocem exaravit, quam in Achillis exemplari Arateo fuisse «δινεύουσιν» concludimus intransitivo quoque usu alibi apud hunc poetam adhibitum, velut v. 161, 2 Ἑλίκης δέ οἱ ἄκρα κάρηνα ἀντία δινεύει. Probum igitur utrumque. Sectamur auctoritatem. — Idem hemistichium v. 461 aliter formatum legit Anonymus in 'Isagoga' (de quo p. 11 et 12 diximus) p. 167 Petavii: κύκλοι δέ εἰσι τὸν ἀριθμὸν ια΄. μνημονεύων δὲ αὐτῶν Ἄρατος οὐθετέρως αὐτοὺς καλεῖ (v. 460—461)·

ἄρκιος εἴην
ἀπλανέων τά τε κύκλα τά τ' ἠέρι σήματ' ἐνισπεῖν.

Confirmat «σήματ' ἐνισπεῖν», at «ἠέρι» pro «αἰθέρι» ceterorum habet falso. Etenim est ἀήρ Arato 'caligo', ut interdum Homero (Lehrs, De Aristarchi studiis Homericis p. 102): conferas v. 349 sq. καὶ τὰ μὲν ἠερίη καὶ ἀνάστερος ἄχρι παρ' αὐτὸν ἱστὸν ἀπὸ πρῴρης φέρεται, τὰ δὲ πᾶσα φαεινή, item ἠερόεις 'obscurus' v. 276, 317, 385, 630, 988 (ἠερόεσσα νεφέλη). Itaque «αἰθέρι» 'lucis claritati' reponendum est.

IX.

Achilles p. 147 B μέμνηται δὲ αὐτοῦ ὁ Ἄρατος δι' ὧν φησιν (v. 476)·

κεῖνο περίγληνον τροχαλόν· Γάλα μιν καλέουσιν.

Γάλα γὰρ αὐτὸν ὠνόμασε διὰ τὸ μὴ δύνασθαι ἐντεθῆναι εἰς ἔπος τοῦ Γαλαξίου τὸ ὄνομα.

1 καὶ Ἄρ. M ‖ 3 περὶ γλῆνον V ‖ 4 αὐτὸ post δύνασθαι VM: delevi.

Marcianus «περιγληνές». Videtur tamen etiam «περίγληνον» posse defendi compositi πυριγληνός exemplo, de quo audacissime Hermannus ad Orphica p. 824 disseruit. Utrum igitur reponamus, in dubio relictum est.

X.

Achilles p. 148 B (v. 498—499) infra in commentatione altera simul cum Gemini et Hipparchi testimoniis tractabitur.

XI.

1. Achilles p. 144 C *πλάτος δὲ ἔχει τῆς θέσεως τὸ ἀπὸ Αἰγόκερω μέχρι Καρκίνου διάστημα. τοῦτο τὸ πλάτος δηλῶσαι βουλόμενος Ἄρατός φησιν* (v. 537—539)·

αὐτὰρ ὅ γ' Ὠκεανοῦ τόσσον παραμείβεται ὕδωρ,
ὅσσον ἀπ' Αἰγοκερῆος ἀνερχομένοιο μάλιστα
Καρκίνον εἰς ἀνιόντα.

2. Idem p. 143 D *ὅθεν καὶ Ἄρατος Ὠκεανὸν αὐτὸν* (horizontem) *καλεῖ διά τε τούτων καὶ ἄλλων* (v. 537—539)·

αὐτὰρ ὅ γ' Ὠκεανοῦ τόσσον παραμείβεται ὕδωρ,
ὅσσον ἀπ' Αἰγοκερῆος ἀνερχομένοιο μάλιστα
Καρκίνον εἰς ἀνιόντα.

2 *αἰγοκέρωτος* M; formas *αἰγοκέρωτος αἰγοκέρωτι* nusquam apud hunc poetam exstare vidit Buttmann in indice, cf. J. Schmidt 'Pluralbildungen' p. 367 ‖ 6 et 11 *εἰσανιόντα* M.

3. Gemini Rhodii[28]) Phaenomena p. 28 B (quem locum ex editione Petaviana nullam consecuti codicum notitiam sumimus) *τούτοις δὲ συμφώνως καὶ ὁ Ἄρατος ἀποφαίνεται λέγων οὕτως* (537—540)·

αὐτὰρ ὅ γ' Ὠκεανοῖο τόσον παραμείβεται ὕδωρ,
ὅσσον ἀπ' Αἰγοκερῆος ἀνερχομένοιο μάλιστα
Καρκίνον εἰς ἀνιόντα κυλίνδεται. ὅσσον ἁπάντῃ
ἀντέλλων ἐπέχει, τόσσον γε μὲν ἄλλοθι δύνων.

4. Hipparchus II p. 212 A Petavii *ὁ δὲ Εὔδοξος οὕτω διῄρηται, ὥστε τὰ εἰρημένα σημεῖα μέσα εἶναι, τὰ μὲν τοῦ Καρκίνου καὶ τοῦ Αἰγόκερω, τὰ δὲ τοῦ Κριοῦ καὶ τῶν Χηλῶν. ὁ μὲν οὖν Ἄρατος διὰ τούτων μάλιστα φανερὸς γίνεται τὰ εἰρημένα σημεῖα ἐν ταῖς ἀρχαῖς τιθεὶς τῶν κατὰ ταῦτα δωδεκατημορίων. περὶ γὰρ τῶν τεσσάρων κύκλων λέγων, τῶν δύο τροπικῶν καὶ τοῦ ἰσημερινοῦ καὶ τοῦ ζῳδιακοῦ, τοὺς μὲν τρεῖς φησιν ἀνατέλλειν τε καὶ δύνειν παραλλήλως ἑαυτοῖς καὶ ἕκαστον αὐτῶν καθ' ἓν καὶ τὸ αὐτὸ σημεῖον ἀνατέλλειν καὶ πάλιν δύνειν, τὸν δὲ ζῳδιακὸν ἐν*

[28]) Scripsisse Geminum post Posidonium et ante Simplicium exposuerunt Petavius et Boeckhius l. c. p. 8—15. Cf. Blassii 'De Gemino et Posidonio' luculentam commentationem Kiliae 1883 p. 3 sqq., qua 'Meteorologica' Posidoniana a Gemino compilari evicit.

τῇ τοιαύτῃ περιφερείᾳ τοῦ ὁρίζοντος τὰς ἀνατολὰς καὶ δύσεις ποιεῖσθαι, ἡλίκην παραχωρεῖ ἐν αὐτῷ ἀπὸ τῆς τοῦ Αἰγόκερω ἀνατολῆς ἕως τῆς τοῦ Καρκίνου ἀνατολῆς. λέγει δὲ οὕτως (v. 534—539)·

καὶ τὰ μὲν ἀντέλλει τε καὶ ἀντία νειόθι δύνει
πάντα παραβλήδην· μία δέ σφεών ἐστιν ἑκάστου
ἑξείης ἑκάτερθε κατηλυσίη ἄνοδός τε.
αὐτὰρ ὅ γ᾽ Ὠκεανοῖο τόσον παραμείβεται ὕδωρ,
ὅσσον ἀπ᾽ Αἰγοκερῆος ἀνερχομένοιο μάλιστα
Καρκίνον εἰς ἀνιόντα κυλίνδεται.

δῆλον οὖν ἐκ τούτων, ὅτι τὰ τροπικὰ σημεῖα ἐν ταῖς ἀρχαῖς ὑποτίθεται, τὸ μὲν ἐν τῇ τοῦ Καρκίνου, τὸ δ᾽ ἐν τῇ τοῦ Αἰγόκερω. τὴν γὰρ ὑπὸ τούτων τῶν σημείων ἐν ταῖς ἀνατολαῖς αὐτῶν ἀποτεμνομένην τοῦ ὁρίζοντος περιφέρειαν ὁ ζῳδιακὸς ἀνατέλλων ἐπιπορεύεται. δόξαι δ᾽ ἂν ἐμφαίνειν τοῦτο καὶ ἐξ ὧν περὶ τοῦ Λέοντος λέγων φησίν (v. 149—151)·

ἔνθα μὲν ἠελίοιο θερείταταί εἰσι κέλευθοι·
αἵ δέ που ἀσταχύων κενεαὶ φαίνονται ἄρουραι,
ἠελίου τὰ πρῶτα συνερχομένοιο Λέοντι.

6 *δύο τῶν* LV: traieci ‖ 14 *μὲ* V ‖ *αὐτίκα ν.* L ‖ 15 *π. ἀμμία δὲ* V ‖ 16 *κατηλυσίῃ* L ‖ 17 *τόσον* L et eraso altero *σ* V ‖ 23 *κύκλος* post *ζῳδ.* add L ‖ *ἀνατέλλων* om L ‖ 26 *θεραίτατοι* L ‖ 27 *αἱ* V: *οὐ* L.

V. 537 cum Achille Marciani et textus et lemma «*Ὠκεανοῦ τόσσον*» propagant, Hipparchus et Geminus cum recentiorum nonnullis offerunt «*Ὠκεανοῖο τόσον*». Hipparchum amplectimur.

V. 538 «*ἀνερχομένοιο*» ex recentioribus olim in poetam reductum est, cum «*ἐρχομένοιο*» mutilum habeat Marcianus: quibus iam Achillis, auctoris prae illorum levitate gravissimi, Gemini atque adeo Hipparchi testimonia accedunt.

His in Achille expeditis de Hipparcho nonnulla iam nunc subiecturi primum v. 534 breviter tractabimus, ubi «*ἀντία*» V, «*αὐτίκα*» L, illud secunda Marciani manu interlineari (*γράφεται καὶ* «*ἀντία*»), hoc eiusdem textu stabilitum. Nec discrimen potest peti ab usu poetae, qui velut v. 750 dixit quidem *τοτὲ μέν τ᾽ ἀνιών, τότε δ᾽ αὐτίκα δύνων* nullo testium dissensu, sed v. 571 *τοὶ μὲν δύνοντες, τοὶ δ᾽ ἐξ ἑτέρης ἀνιόντες* (ubi «*ἐξ ἑτέρης*» idem valet atque «*ἀντία*») et v. 725, 6 *Διδύμοις ἔπι σῆμα τετύχθω ἐξ*

ἑτέρης ἀνιοῦσι. Dictu difficile, utrum anteponas. *αὐτίκα* 'vicissim', quod Buttmanno arrisit (post Aratum p. 56 sq.), soli oppositioni inservit. *ἀντία* 'ex adverso' regionis notam continet: 'oriuntur illa et ex adverso sub terram merguntur'. Abundantiam dictionis facile agnosceres.

V. 151 non inutiliter observamus, inter Hipparchum et Marciani non textum tantum sed scholia quoque convenire, modo perlegas hanc scholiastae notulam: *τινὲς δὲ τολμῶσι γράφειν*

ἠελίῳ (-*ίοιο* codex) *τὰ πρῶτα συνερχομένοιο* (-*ου* codex) *Λέοντος*

ἀπαιδεύτως· οὐ γὰρ τὰ ζῴδια συνέρχονται ⟨*τῷ ἡλίῳ*⟩, *ἀλλ' ὁ ἥλιος ἕκαστον ἐπιπορεύεται.* Conspirat denique Apollonii interpres Laurentianus ad Argon. II 498 p. 418 Keilii: *οἱ ἐτησίαι ἄρχονται πνεῖν περὶ τὴν ἐσχάτην μοῖραν τοῦ ἡλίου ὄντος ἐν Καρκίνῳ, μέχρις οὗ Λέοντα* ⟨*ἂν*⟩ *παρέλθῃ, ὡς καὶ Ἄρατος* (v. 151—153)·

ἠελίου τὰ πρῶτα συνερχομένοιο Λέοντι·
τῆμος καὶ κελάδοντες ἐτησίαι εὐρέι πόντῳ
ἀθρόοι ἐμπίπτουσι.

XII.

Achilles p. 163 B *δηλοῖ γοῦν τοῦτο* (quomodo oriatur et occidat Ingeniculus) *Ἄρατος λέγων* (v. 616—618)·

ὄντινα τοῦτον ἄιστον ὑπουρανίων εἰδώλων
ἀμφότερον δύνοντα καὶ ἐξ ἑτέρης ἀνιόντα
πολλάκις αὐτονυχεὶ θηεύμεθα.

3 *ὑπουρανιων* (sine accentu) Marcianus: *ἐπ' οὐρανίων* M, *ὑπ' οὐρανίων* V ‖ 4 *ἀμφοτέρων* V ‖ *ἑτέρας* V ‖ 5 *αὐτονυχεὶ* M Marcianus cum lemmate: *αὐτονυχὶ* V.

Scripsimus quod a traditione Aratea commendatur. *αὐτονυχεί* item duo Laurentiani in Iliade VIII 197, *αὐτονυχί* Venetus A ibidem et Apollonii Laurentianus Arg. IV 1130. Illud a stirpe *νυχο* (ut *πάννυχος*), hoc a *νυχ* devenisse vidit W. Schulzius. Titulorum exempla nonnulla G. Meyerus conlegit 'Gramm. graec.' [2] p. 341 sq.

XIII.

Achilles p. 141 E *οἱ δὲ λέγοντες αὐτὴν* (Lunam) *κατόπτρῳ παραπλησίαν εἶναι ἐκλείψεις λέγουσι γίνεσθαι αὐτῆς, αἳ τοῦ ποτὲ μὲν*

πλήρη φαίνεσθαι αὐτὴν αἴτιαι γίνονται ποτὲ δὲ ἐνδεᾶ φωτὸς εἶναι. ὥσπερ γὰρ εἰ κάτοπτρον λαβών τις ἐθέλοι τὴν ἀπ' αὐτοῦ ἀντανάκλασιν τοῦ εἰδώλου θεάσασθαι, ἐξ ἐναντίας τοῦ προσώπου αὐτοῦ τὴν θέσιν τοῦ κατόπτρου ποιήσεται — τοῦτο γὰρ ποιήσας ὅλον τὸ πρόσωπον αὐτοῦ θεάσεται ἐν τῷ κατόπτρῳ — εἰ δὲ πλαγιάσειε τὸ κάτοπτρον, πρὸς τὸν πλαγιασμὸν ἢ τὴν ἔγκλισιν τοῦ κατόπτρου ἢ τὸ δίμοιρον ἢ τὸ ἥμισυ ἢ βραχύ τι μέρος τούτου θεάσεται ἀντανακλώμενον [τοῦ προσώπου αὐτοῦ], τοῦ κατόπτρου ἐγκλινομένου. οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς σελήνης. ταύτῃ τῇ δόξῃ ἔοικεν Ἄρατος ἀκολουθεῖν· φησὶ γάρ (v. 738)

αἰεὶ δ' ἄλλοθεν ἄλλα παρεκκλίνουσα πρόσωπα

τὸ τοῦ κατόπτρου παράδειγμα αἰνιττόμενος.

3 φωτος M: τῷ φωτὶ V ‖ 4 τις om V ‖ 7 αὐτοῦ M ‖ 10 glossema vidit Wil; τοῦ πρ. — 11 ἐκκλ. om M ‖ 11 ἐκκλινομένου V, cf. l. 8: correxi.

Luna «παρεκκλίνουσα πρόσωπα» 'amovens faciem in aliam partem' cum ineptum futurum esset, possit «παρεγκλίνουσα» scribi, quemadmodum antea dictum reperitur κατόπτρου ἔγκλισις et ἐγκλινομένου. Et «παρεγκλίνουσα» et «παρακλίνουσα» (quod habent Marcianus et Geminus Petavii p. 33) 'inclinans in aliquam partem' significat.

Versu eodem «πρόσωπα» (faciem) Achilles et in paraphrasi scholiasta (αἰεὶ δὲ ἄλλοθεν ἄλλα δεικνῦσα πρόσωπα, ἤγουν εἴδη), «μέτωπα» (frontem) Marciani textus. Utri fidem derogemus, dicere ex veterum sentiendi consuetudine possumus. Faciem in orbe lunae illis sese obtulisse Plutarchi docet libellus. Cf. Roscheri 'Selene' p. 20 sqq.

XIV.

Achilles p. 139 E et περὶ ἐξηγήσεως p. 272 A sqq. (proemium et v. 752—755) supra p. 17 sq. tractavimus.

XV.

Achilles p. 158 D ὅταν δὲ περὶ τὸν ἥλιον ᾖ κύκλος (⟨οἷοι⟩ ἐνίοτε καὶ δύο καὶ τρεῖς γίνονται. ὅθεν καὶ Ἄρατος εἶπε v. 816 'τριέλικτον ἁλωήν'), ἅλως καλεῖται ... οἱ δὲ ἀπὸ τόπου εἰς τόπον μετερχόμενοι καλοῦνται ᾄττοντες καὶ διᾴττοντες. γίνεται δὲ τοῦτο

τῶν ἀστέρων ὑπὸ πνεύματος τινασσομένων καὶ οἱονεὶ σπινθῆρας ἀφιέντων. διὸ καὶ σημεῖον ἀνέμων εἶπεν Ἄρατος τοῦτο (v. 926). *καὶ Φάτνην δὲ νέφος πεφωτισμένον περὶ τὸν Καρκίνον φασίν, ὥς καὶ Ἄρατος* (v. 892).

1—3 parenthesi inlata Achillis orationem a coniecturis tutam reddidi ‖ 1 suppl Wil ‖ 3 *ἀπὸ δὲ* omisso *οἱ* V ‖ 4 *ἄττοντες* et *διάττοντες* VM.

XVI.

Achilles p. 139 B *ἐκλείπει δέ* (Sol), *ὥς μέν τινές φασιν, ἔμπροσθεν αὐτοῦ τῆς σελήνης κατὰ κάθετον αὐτοῦ γιγνομένης, ὃ καὶ μᾶλλον πιθανόν. προσγειοτέρα γὰρ αὐτοῦ ἐστιν ἡ σελήνη καὶ κατωτέρα τοῦ ἡλίου. οὕτω γὰρ καὶ ὁ Ἄρατος λέγει* (v. 864—865)·

κατ᾽ ἰθύ
ἱσταμένη γαίης τε καὶ ἠελίοιο ⟨σελήνη⟩.

1 *ἐκλείπει* M: *ἐκλείπειν* V ‖ 2, 3 *ᾧ κ. μ. ὡς πιθανὸν πιστέον* M, *ᾧ κ. μ. πιθανόν* V: corr Wil ‖ 4 *λέγει* om V ‖ 6 *ἱσταμένης* M ‖ supplevi omissum ⟨*σελήνη*⟩ et quod post *ἠελίοιο* scriptum est *κατ᾽ ἰθύ* cum Marciano ad antecedentis versiculi exitum reduxi.

Desumpsit Achilles versus Arati circiter 64 ea ex editione ad quam commentarium applicabat. In quibus probae quaedam scripturae diversitates Achilli et Marciani codicis textui cum aliorum testium dissensu levioribus missis non paucis communes sunt octo (12 *σημαίνοιεν* supra p. 43, 19 *ἐόντες* p. 17, 31 *ἰότητι* p. 51, 61 *νίσσεται* p. 49, 460 *οὐδ᾽ ἔτι* p. 52, 461 *αἰθέρι* p. 53, 537 *Ὠκεανοῦ τόσσον* p. 55, 618 *αὐτονυχεί* p. 56), quas falsas iudicavimus tres (16 *χαίρετε* p. 40, 460 *θαρσαλέως* p. 52, 693 *νέον* p. 45 sqq. Attali commentum). Utrum Achilles an Marcianus praestet, non discrevimus sexiens (24 *τάδε* ∾ *τάγε* p. 43, 62 *ἠελίοιο* ∾ *ἀλλήλησιν* p. 48, 461 *δινεύουσιν* ∾ *δινωτοῖσιν* p. 53, 476 *περίγληνον* ∾ *περιγληνές* ib., 651 *αὐτόν* ∾ *αὐταί* p. 50, 738 *παρεγκλίνουσα πρόσωπα* ∾ *παρακλίνουσα* p 57). Peiora Achilles habet 27 *ἔχουσιν τροχόωσαι* p. 44, 98 *κείνου* p. 43, 455 *ἔμπαλιν* p. 52, 752 *συναγείρεται* p. 17, meliora Marciano 555 *δυωδεκάδες* p. 51, *μέτωπα* p. 57. Semel praeterea cum Marciani nota marginali v. 23 (*περὶ δ᾽ οὐρανὸς αὐτὸν ἀγινεῖ* p. 41) et cum interlineari glossa scholioque facit totiens (v. 26 *Ὠκεανοῖο* p. 44 pro eo quod in textu inepte

iteratum est *ἐκ βορέαο*). Denique eodem quo utendum censuit Achilles prooemio Arateo librarius Marcianus utitur (supra p. 17)[29]. Quibus omnibus identidem perpensis inde a tertio p. Chr. saeculo (quo Achillem vixisse cognovimus) poetae textum vel mediocriter immutatum esse negamus. Simile quid in quibusdam etiam aliis Graecorum poetis, qui quidem superstites sunt, alii critici observarunt.

---

[29]) Utebantur etiam latini interpretes: cf. cap. V.

II. DE ARATI CODICE HIPPARCHEO.

Ceteri codices quid valeant, 'De Attali Rhodii fr. Ar.' p. V dictum est. Scaligeri et Wil(amowitzii) sive emendationes sive coniecturas subscripsimus ut supra, cf. p. 19.

I.

I p. 180 B *ἰδίᾳ δὲ ὁ Ἄρατος ἐπὶ τοῦ Δράκοντος ἀγνοεῖ πρῶτον μὲν τῷ φάσκειν «σπείρης ἑκάτερθε» (v. 47) φέρεσθαι τὰς Ἄρκτους. τῆς γὰρ οὐρᾶς ἑκατέρωθέν εἰσι, καὶ οὐ τῆς σπείρας. ἀντεστραμμένων γὰρ αὐτῶν καὶ ὡσανεὶ παραλλήλως κειμένων ἡ οὐρὰ τοῦ Δράκοντος μεταξὺ αὐτῶν διὰ μήκους παρατέταται, ἡ δὲ σπεῖρα τὴν μὲν μικρὰν Ἄρκτον περιλαμβάνει, τῆς δὲ μεγάλης πολὺ κεχώρισται. διὰ τὴν αὐτὴν δὲ αἰτίαν καὶ τὸ «ἀμφί τ' ἑαγώς» (v. 46) ἡμαρτημένως λέγεται. συνέβαινε γὰρ ἂν τοῦτο, εἰ ἐξ ἑκατέρου μέρους τῆς σπείρας ἀμφότεραι ἔκειντο αἱ Ἄρκτοι.*

2 *σπείρης* L: *σπεἰρη* V ‖ 3 *σπείρης* LV ‖ 4 *ω* in *ὡσανεὶ* in rasura scriptum V ‖ 8 *ε* in *ἑαγώς* in rasura scriptum L ‖ 9 *σπείρης* LV.

V. 47 *«σπείρης ἑκάτερθε φύονται»* Marcianus textu exhibet, *γράφεται «φέρονται»* inter lineas notavit. Et hoc quidem ab Hipparcho verbis *τῷ φάσκειν «σπείρης ἑκάτερθε» φέρεσθαι* firmatur. Accedit quod 'nasci' (*φύεσθαι*) Ursas spirae utrimque vix quisquam cogitando sibi finxerit.

II.

1. I p. 173 D *πρὸς τὰ 'Φαινόμενα'* *δὲ* (Eudoxi Cnidii Aratus) *τὴν ποίησιν συντέταχεν. ἐν δὴ τούτῳ τῷ συντάγματι Εὔδοξος περὶ μὲν τοῦ Δράκοντος οὕτως γράφει·*

> *μεταξὺ δὲ τῶν Ἄρκτων ἐστὶν ἡ τοῦ Ὄφεως οὐρά, τὸν μικρὸν ἀστέρα ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς ἔχουσα τῆς μεγάλης Ἄρκτου· καμπὴν δὲ ἔχει παρὰ τὴν κεφαλὴν τῆς μικρᾶς Ἄρκτου καὶ παρατέταται ὑπὸ τοὺς πόδας· ἑτέραν δὲ καμπὴν ἐνταῦθα ποιησάμενος πάλιν ἀνανεύων ἔμπροσθεν ἔχει τὴν κεφαλήν.*

ὁ δὲ Ἄρατος, ὡς ἂν παραγράφων ταῦτα, φησίν (v. 49—54)·

> *αὐτὰρ ὅ γ' ἄλλην μὲν νεάτῃ ἐπιτείνεται οὐρῇ,*
> *ἄλλην δὲ σπείρῃ περιτέμνεται. ἡ μέν οἱ ἄκρη*
> *οὐρὴ παρ κεφαλὴν Ἑλίκης ἀποπαύεται Ἄρκτου.*
> *σπείρῃ δ' ἐν Κυνόσουρα κάρη ἔχει· ἣ δὲ κατ' αὐτήν*

εἱλεῖται κεφαλήν, καί οἱ ποδὸς ἔρχεται ἄχρις,
ἐκ δ' αὖτις παλίνορσος ἀνατρέχει.

2. I p. 180 A *ἐχομένως δὲ διαμαρτάνουσι πάντες ἐν τῇ τοῦ Δράκοντος θέσει, ὑπολαμβάνοντες τὴν καμπὴν αὐτὸν ποιεῖσθαι περὶ τὴν κεφαλὴν τῆς μικρᾶς Ἄρκτου. οἱ γὰρ λαμπρότατοι καὶ ἡγούμενοι τῶν ἐν τῷ πλινθίῳ ταύτης ἀστέρων (ὧν ὁ μὲν βορειότερός ἐστι κατ' αὐτοὺς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ὁ δὲ νοτιώτερος ἐπὶ τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν) παραλλήλως ἔγγιστα κεῖνται τῇ οὐρᾷ τοῦ Δράκοντος. ψεῦδος οὖν ἐστι* (v. 52—53) *τὸ*

σπείρῃ δ' ἐν Κυνόσουρα κάρη ἔχει· ἣ δὲ κατ' αὐτήν
εἱλεῖται κεφαλήν.

ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Εὔδοξος γράφει.

3. I p. 184 E *ὁμολογουμένως γὰρ ἐπ' ἐκείνης* (Ursae Minoris) *ἥ τε κεφαλὴ καὶ οἱ πόδες ἐν τοῖς τίσσαρσιν ὑπ' αὐτῶν τίθενται τοῖς τὸ πλινθίον περιέχουσιν ... ὥστε συσχηματίσαι τὴν κεφαλὴν αὐτῆς καὶ τοὺς πόδας περιλαμβανομένους ὑπὸ τῆς σπείρας τοῦ Δράκοντος, ὥς φησιν* (v. 52—53)·

σπείρῃ δ' ἐν Κυνόσουρα κάρη ἔχει· ἣ δὲ κατ' αὐτήν
εἱλεῖται κεφαλήν, καί οἱ ποδὸς ἔρχεται ἄχρις.

14 *καὶ* post *δὲ* add L ‖ 17 *αὐτὸν* V *ο* in rasura scripto: *αὐτοῦ* L ‖ 20 *κατ' αὐτοὺς* corr Petavius, *κατ' αὐτὸν* coni Scaliger: *κατὰ τοῦ* LV ‖ 23 *κυνὸς οὐρακάρη* V ‖ 29 *σπείρης* LV ‖ 30 *φησι* V.

Versu 49 Marcianus Arati scripsit «*ἀποτείνεται*» et hac paraphrasi firmavit: *λέγει δέ· 'ὁ Δράκων ἑτέρα⟨ν⟩ μὲν τῶν Ἄρκτων τῇ ἐσχάτῃ αὐτοῦ οὐρᾷ ἀποτείνεται'*. Quae subiunxit, fidem haec faciunt dubitatum ab antiquis criticis fuisse de lectionis integritate: *γράφεται δὲ καὶ «ἐπιτέλλεται»· κατὰ γὰρ τὴν οὐρὰν ἀποτέταται ὁ Δράκων. ἔστιν οὖν περὶ τὴν κεφαλὴν τῆς Ἑλίκης ἡ οὐρά — ὥς φησιν — ἐξ ἧς περιτέμνεται (ἀντὶ τοῦ περιλαμβάνει) τὴν Κυνόσουραν.* Nihilo tamen secius *ἀποτείνεσθαι* 'extendi' (v. 242) vel 'sibi extendere' in versu Arateo ita conlocatur, ut sanum esse ob *ἄλλην* accusativum nequeat. Neque enim Ursam alteram extendit, sed usque ad illud sidus ipse extenditur: *ἐπιτείνεται Ἄρκτον, οὐκ ἀποτείνεται.* Ita fere Eudoxus (*τὸν μικρὸν ἀστέρα ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς ἔχουσα τῆς μεγάλης Ἄρκτου*), ita codex Hipparchi seu codices (cf. infra V). Exemplo sint: *ἣ δ' αὔτως ὀλίγων ἀποτείνεται ὤμων ὀργυιήν* (v. 194—195), *ἴση οἱ στάθμη*

νεάτης ἀποτείνεται οὐρῆς εἰς πόδας ἀμφοτέρους (v. 184—185), *ἀμφοτέρων δέ σφεων ἀποτείνεται ἠύτε δεσμὰ οὐραίων ἑκάτερθεν ἐπισχερὼ εἰς ἓν ἰόντων* (v. 242—243). Denique transitivum «*ἐπιτέλλεται*», quod pro varia scriptura in Marciano adnotatum est supra lineam, si ad consuetudinem cum ceterorum tum Arati redegeris, nihil significat aliud nisi 'facit exorientem'. Prorsus eodem modo antiquitus in *ἐπιτείνασθαι* et *ἐπιτείλασθαι* v. 641 sqq., qui sunt de Diana et Orione, variabatur *ἣ δέ οἱ ἐξαυτῆς* (*ἐξ αὐτῆς* Marcianus) *ἐπετείλατο θηρίον ἄλλο νήσου ἀναρρήξασα μέσας ἑκάτερθε κολώνας Σκορπίον*: ubi «*ἐπετείνατο*» et textus et lemma Marciani habet, paraphrasis «*ἐπετείλατο*» usu factitivo 'exorientem facit'. Et huic quidem sententiae convenientius est «*ἐπετείλατο*», illi unde profecti sumus «*ἐπιτείνεται*» aptissimum videtur.

III.

I p. 180 C *ἔτι δὲ ἀγνοεῖ περὶ τοῦ Δράκοντος λέγων οὕτως* (v. 58—60)·

λοξὸν δ' ἐστὶ κάρη, νεύοντι δὲ πάμπαν ἔοικεν
ἄκρην εἰς Ἑλίκης οὐρήν. μάλα δ' ἔστι κατ' ἰθύ
καὶ στόμα καὶ κροτάφοιο τὰ δεξιὰ νειάτῳ οὐρῇ.

οὐ γὰρ ὁ δεξιὸς κρόταφος τοῦ Ὄφεως, ἀλλ' ὁ ἀριστερὸς ἐπ' εὐθείας ἐστὶ τῇ γλώσσῃ καὶ τῇ ἄκρᾳ οὐρᾷ τῆς μεγάλης Ἄρκτου. Sequitur Attali fr. 4.

4 *ἑλίκης* V Marcianus: *ἑλίκην* L ‖ *μάλιστα δ' ἐστὶ* Marcianus ‖ 6 *τοῦ ὄφεως* post *γλώσσῃ* l. 7 LV: traiecit Scaliger ‖ 7 *καὶ* V: om L ‖ *οὐρᾷ* V (et ita supplevit olim Scaliger): om L.

V. 59 Marcianus emendatur opem ferente Hipparcho. «*μάλιστα*» enim ille repugnante metro, «*μάλα*» cum recentioribus Hipparchus conservavit.

IV.

I p. 181 A (v. 61—62): cf. Achill. IV supra p. 48 sq.

V.

1. I p. 174 B *ἐπὶ δὲ τοῦ Ἐνγούνασιν ὁ μὲν Εὔδοξός φησιν· παρὰ δὲ τὴν κεφαλὴν τοῦ Ὄφεως ὁ Ἐνγούνασίν ἐστιν, ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς τὸν δεξιὸν πόδα ἔχων·*

ὁ δὲ Ἄρατος (v. 69—70)·

μέσσῳ δ' ἐφύπερθε καρήνῳ
δεξιτεροῦ ποδὸς ἄκρον ἔχει σκολιοῖο Δράκοντος.

ἐξ οὗ καὶ μάλιστα φανερὸν γίνεται τὸ προκείμενον (παρ' ἑκατέρῳ γὰρ αὐτῶν ἠγνόηται)· τὸν γὰρ ἀριστερὸν ἔχει πόδα ὁ Ἐνγούνασιν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ Δράκοντος, καὶ οὐ τὸν δεξιόν.

2. I p. 181 C male Attalum (fr. 6) scripsisse v. 69 «μέσσου δ' ἐφύπερθε καρήνου» Hipparchus dicit cum alias ob causas tum quod ἐν πᾶσι τοῖς βιβλίοις γράφεται (v. 69—70)·

μέ⟨σ⟩σῳ δ' ἐφύπερθε καρήνῳ
δεξιτεροῦ ποδὸς ἄκρον ἔχει σκολιοῖο ⟨Δράκοντος⟩.

1 ἐν γούνασι LV et solent ita ‖ φησί V ‖ 8 πόδα ἔχει L ‖ 13 supplevi ex Marciano: μέσῳ etiam lemma Marciani ‖ ἐφ' ὕπερθε V, ἐφήπερθε L ‖ 14 suppl Scaliger.

Summi momenti est, quod scripturam Hipparcho teste antiquissimam et certe genuinam, quamvis scientiae astronomicae Arati officientem, Marcianus propagavit. Egimus copiosius de hac re Herm. XIX a. 1884 p. 107: quae nolumus iterare.

VI.

1. I p. 181 E πρὸς δὲ τούτῳ καὶ τὸν σχηματισμὸν ἡμῖν τοῦ Ἐνγούνασι καὶ τὴν θέσιν διασαφεῖν βουλόμενος ὁ Ἄρατος εὐλόγως ἂν σημαίνοι καὶ ποῖος αὐτοῦ ποὺς κεῖται ἐπὶ τῆς τοῦ Δράκοντος κεφαλῆς· οὐ γὰρ ἄλλως παρατίθησι τὴν τοῦ Δράκοντος κεφαλήν, ἀλλ' ἵνα τῇ θέσει τοῦ Ἐνγούνασι παρακολουθῶμεν. ὅπερ καὶ ἐπ' ἄλλων πλειόνων ποιεῖ· καθάπερ καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Ἐνγούνασι τὰ ἄλλα αὐτοῦ μέρη φησίν (v. 74—75)·

νώτῳ μὲν Στέφανος πελάει, κεφαλῇ γε μὲν ἄκρῃ
σκέπτεο πὰρ κεφαλὴν Ὀφιούχεον.

καὶ ἔτι τῇ Λύρᾳ φησίν (v. 272)·

γούνατί οἱ σκαιῷ πελάει (= XXI).

καὶ ὡς ἐπὶ τοῦ Περσέως (v. 254—255)·

ἄγχι δέ οἱ σκαιῆς ἐπιγουνίδος ἤλιθα πᾶσαι
Πληιάδες φορέονται.

1 τούτῳ Petavius: τοῦτο L, τοῦτον V ‖ 2 ἐν γούνασι LV ‖ εὐλόγοις V ‖ 5 post ἐν γούνασι expunxit quae primitus ipse scripserat τὰ ἄλλα αὐτοῦ μέρη φησίν L ‖ 6 ἐπὶ prius L ‖ πλειόνων om L ‖ ἐν γόνασι L ‖ 7 φησί V ‖ 8 γέ μιν L ‖ 9 σκέπτετο L ‖ 10 φησί V.

καὶ πάλιν (v. 251—252)·

καί οἱ δεξιτερὴ μὲν ἐπὶ κλισμὸν τετάνυσται
πενθερίου δίφροιο.

καὶ ὡς ἐπὶ τοῦ Ὄρνιθός φησιν (v. 279—280)·

κατὰ δεξιὰ χειρός
Κηφείης ταρσοῖο τὰ δεξιὰ πείρατα φαίνων.

καὶ ἐπ᾽ ἄλλων δὲ πλειόνων τὰς παραθέσεις τῶν ἄστρων διασαφῶν σημαίνει, πότερον τὰ δεξιὰ ἢ τὰ ἀριστερὰ παράκειται.

2. I p. 174 C τὸν δὲ Στέφανον ὁ μὲν Εὔδοξός φησιν ὑπὸ τὸν νῶτον τοῦ Ἐνγούνασι κεῖσθαι, ὁ δὲ Ἄρατος (v. 74—75)·

νώτῳ μὲν Στέφανος πελάει, κεφαλῇ γε μὲν ἄκρῃ
σκέπτεο πὰρ κεφαλὴν Ὀφιούχεο⟨ν⟩.

περὶ ὧν καὶ ὁ Εὔδοξός φησιν·

πλησίον δ᾽ ἐστὶ τῆς τούτου κεφαλῆς ἡ τοῦ Ὀφιούχου κεφαλή.

3. I p. 176 A ἐπὶ δὲ τοῦ Περσέως ὁ μὲν Εὔδοξος οὕτως λέγει·

παρὰ δὲ τοὺς πόδας τῆς Ἀνδρομέδας ὁ Περσεὺς ἔχει τοὺς ὤμους, τὴν δεξιὰν χεῖρα πρὸς τὴν Κασσιέπειαν ἀποτείνων, τὸ δὲ ἀριστερὸν γόνυ πρὸς τὰς Πλειάδας.

ὁ δὲ Ἄρατος περὶ τῆς Ἀνδρομέδας φησίν (v. 248—249)·

ἀμφότεροι δὲ πόδες γαμβροῦ ἐπισ†ημαίνοιεν
Περσέως· οἵ ῥά οἱ αἰὲν ἐπωμάδιοι φορέονται.

καὶ πάλιν (v. 251—252)·

καί οἱ δεξιτερὴ μὲν ἐπὶ κλισμὸν τετάνυσται
πενθερίου δίφροιο.

καὶ μετ᾽ ὀλίγον (v. 254—255)·

ἄγχι δέ οἱ σκαιῆς ἐπιγουνίδος ἤλιθα πᾶσαι
Πληιάδες φορέονται· ὃ δ᾽ οὐ μάλα πολλὸς ἁπάσας
⟨χῶρος ἔχει⟩.

4. I p. 189 D ἐν δὲ τοῖς ἑξῆς ἀγνοεῖ ὁ Ἄρατος λέγων περὶ τοῦ Περσέως (v. 254—255)·

ἄγχι δέ οἱ σκαιῆς ἐπιγουνίδος ἤλιθα πᾶσαι
Πληιάδες φορέονται.

18 φησί LV ‖ 20 ταρσοῖ L ‖ 22 παράκεινται V ‖ 23 δὲ L et assolet ita Hipparchus: τε V ‖ 23—27 verba ὑπὸ — φησίν om L spatio vacuo relicto ‖ 26 ex priore testimonio supplevi congruente Marciano ‖ 35 πληιάδας L ‖ 35 ἐπιδινεύονται L falsum ob insequentem versum et fortasse ex glossemate ad ἐπωμάδιοι φορέονται adscripto coortum ‖ 36 περσῆος L ‖ 42 πολλὰς L ‖ 43 suppl ex Arato Petavius ‖ 46 ἐπὶ γουνίδος V.

πολὺ γὰρ ἀπέχει τὸ ἀριστερὸν γόνυ τοῦ Περσέως ἀπὸ τῶν Πλειάδων. Sequitur Attali fr. 12. Deinde pergit: *οἱ γὰρ ἐν τῷ ἀριστερῷ ποδὶ τοῦ Περσέως δύο λαμπροὶ καὶ ἔτι ⟨οἱ⟩ ἐν τῇ ἀριστερᾷ κνήμῃ πολλῷ ἐγγιονές εἰσι τῶν Πλειάδων ἤπερ τὸ ἀριστερὸν γόνυ.*

5. I p. 176 C *ἐπὶ δὲ τοῦ Ὄρνιθος ὁ μὲν Εὔδοξος·*

παρὰ δὲ τὴν δεξιὰν χεῖρα τοῦ Κηφέως ἡ δεξιὰ πτέρυξ ἐστὶ τοῦ Ὄρνιθος, παρὰ δὲ τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα οἱ πόδες τοῦ Ἵππου.

ὁ δὲ Ἄρατός φησιν ἐπὶ τοῦ Ὄρνιθος (v. 279—281)

κατὰ δεξιὰ χειρός
Κηφείης ταρσοῖο τὰ δεξιὰ πείρατα φαίνων·
λαιῇ δὲ πτέρυγι σκαρθμὸς παρακέκλιται Ἵππου.

6. I p. 202 B *ἑξῆς δὲ λέγει* (v. 487—488)·

ὁπλαὶ δ' Ἵππειοι καὶ ὑπαύχενον Ὀρνίθειον
ἄκρῃ σὺν κεφαλῇ.

τίνας μὲν οὖν ἀστέρας ἐτίθει ἐπὶ ταῖς ὁπλαῖς τοῦ Ἵππου, ἄδηλον· ἐκ μέντοι τῶν ἐπὶ τοῦ Ὄρνιθος λεγομένων οὕτως (v. 279—281)

κατὰ δεξιὰ χειρός
Κηφείης ταρσοῖο τὰ δεξιὰ πείρατα φαίνων·
λαιῇ δὲ πτέρυγι σκαρθμὸς παρακέκλιται Ἵππου

δόξει⟨εν⟩ ἂν συνεγγίζειν τῇ ἀληθείᾳ.

7. I p. 176 E *περὶ δὲ τῶν ἀστέρων τῶν ἐπὶ τοῦ θερινοῦ καὶ χειμερινοῦ τροπικοῦ φερομένων, ἔτι δὲ ἐπὶ τοῦ ἰσημερινοῦ, ὁ μὲν Εὔδοξός φησιν ἐπὶ τοῦ θερινοῦ οὕτως·*

ἔστι δὲ ἐν τούτῳ τὰ μέσα τοῦ Καρκίνου καὶ τὰ διὰ τοῦ σώματος κατὰ μῆκος τοῦ Λέοντος, τῆς δὲ Παρθένου μικρὸν ἄνωθεν καὶ ὁ αὐχὴν τοῦ ἐχομένου Ὄφεως καὶ ἡ δεξιὰ χεὶρ τοῦ Ἐνγούνασι καὶ ἡ κεφαλὴ τοῦ Ὀφιούχου καὶ ὁ αὐχὴν τοῦ Ὄρνιθος καὶ ἡ ἀριστερὰ πτέρυξ καὶ οἱ τοῦ Ἵππου πόδες, ἔτι δὲ καὶ ἡ δεξιὰ χεὶρ τῆς Ἀνδρομέδας καὶ τὸ μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ Περσέως καὶ ὁ ἀριστερὸς ὦμος καὶ ἡ ἀριστερὰ κνήμη, ἔτι δὲ τὰ γόνατα τοῦ Ἡνιόχου καὶ αἱ κεφαλαὶ τῶν Διδύμων. εἶτα συμπίπτει πρὸς τὰ μέσα τοῦ Καρκίνου.

48, 51 *πληιάδων* L ‖ 50 suppl Wil ‖ 51 *ἐγγίοντες* L ‖ 54 *ἐστὶν* L ‖ 62 *ἄκρη* Marcianus ut assolet ‖ 68 supplevi: *δόξειαν σ.* V, *δόξει ἂν σ.* L ‖ 72 *ἔστιν* L ‖ 79 *γούνατα* L ‖ *τὰ* ante *τοῦ* add V.

ὁ δὲ Ἄρατος ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἀρξάμενός φησιν (v. 481—488)·

ἐν δέ οἱ ἀμφότεραι κεφαλαὶ Διδύμων φορέονται,
ἐν δὲ τὰ γούνατα κεῖται ἀρηρότος Ἡνιόχοιο.
λαιὴ δὲ κνήμη καὶ ἀριστερὸς ὦμος ἐπ᾽ αὐτῷ
Περσέως· Ἀνδρομέδης δὲ μέσην ἀγκῶνος ὕπερθεν
δεξιτερὴν ἐπέχει· τὸ μέν οἱ θέναρ ὑψόθι κεῖται
ἀσσότερον βορέαο· νότῳ δ᾽ ἐπικέκλιται ἀγκών.
ὁπλαὶ δ᾽ Ἵππειοι καὶ ὑπαύχενον Ὀρνίθειον
ἄκρῃ σὺν κεφαλῇ καλοί τ᾽ Ὀφιούχεοι ὦμοι.

83 *δέοι* Marcianus ‖ 84 *οἱ* ante *τὰ* add V ‖ 85 *αὐτῷ* (sic) Marcianus: *αὐτοῦ* LV ‖ 86 *Περσέως* LV ut Marcianus ‖ *Ἀνδρομέδης* LV ut Marcianus cum lemmate ‖ *μέσον* L ‖ 88 *νώτῳ* L, *νότω* Marcianus.

V. 74 priore loco Laurentianus idem vitium continet ac Marcianus «*γέ μιν*». Laurentiani archetypus quid altero loco habuerit, dispicere librarius cum non posset, defectum notavit. Primum quidem «*μιν*» illud non haberet quo referretur, deinde particulae «*μέν*» membri praegressi respondere accurate «*γε μέν*», non simplex *γε*, rectissime ostendit Buttmannus post Aratum p. 53.

V. 254 in diversas scripturas olim discessum esse scholiasta monuit: *Νίκανδρος μὲν οὖν* (Ther. 123) *ἐπὶ τῆς οὐρᾶς τοῦ Ταύρου τίθησιν αὐτάς* (Pliades) — «*αἵ θ᾽ ὑπὸ Ταύρου ὁλκαίην ψαίρουσαι ὀλίζωνες* (libri Nicandrei: «*ὀλίζονες*») *φορέονται*» — *Ἵππαρχος δὲ* ⟨*οὐκ*⟩ *ἐπὶ τοῦ Ταύρου* (*καὶ γὰρ αὐτὸς ἡμίτομον τὸν Ταῦρον ποιεῖ*), *φησὶ δὲ τῷ μὲν* ⟨*ἀριστερῷ*⟩ *ποδὶ τοῦ Περσέως μᾶλλον αὐτὰς πλησιάζειν, πόρρω δὲ εἶναι τοῦ ἀριστεροῦ γόνατος. πρὸς ὃ Διόδωρος μὲν* «*ὑπογουνίδος*» *γράφει, ὅπως ἡ κνήμη σημαίνοιτο, Μηνόφαντος δὲ* '*ἐπιγουνίδα*' *τὴν κνήμην ἀκούει διὰ τὸ εἶναι ἐπ᾽ αὐτῆς τὸ γόνυ. δύναιτο δ᾽ ἂν καὶ ἀπὸ μέρους ὅλον τὸ σκέλος ἀκούεσθαι. παρ᾽ Ὁμήρῳ δὲ ἐπιγουνίς τὸ ἄνω τοῦ γόνατος ὡς Ἀρίσταρχος, ὡς δὲ Κράτης ἐπωμίς, ὡς δὲ Χάρης ἡ ἐφ᾽ ὅλου τοῦ σώματος εὐσαρκία.* Menophanti ignoti hominis lectionem ter Hipparchei libri et Marcianus contra Diodorum, quo de conferas disputata a me in Hermae volumine XVI (1881) p. 388 (supra p. 34), approbarunt.

V. 280 «*φαίνων*» Hipparchus ter, «*τείνων*» Marcianus. Avem intellegimus et tendentem alas et manifestantem, nec multum conqtroversia eo iuvatur, uod poeticum magis «*φαίνων*» Vossio visum

est. Ob vetustatem testimonii lectionem Hipparcheam anteponendam ducimus.

V. 281 fidem Hipparchus addit Marciani manui recentiori alteri, quae et «πτέρυγι» a librario praetermissum supplevit et «παρακέκληται» itacismo deformatum emendavit.

Versus 481—496, ex quibus nonnullos Hipparchus adsumpsit, in recentissimis codicibus novicio Maximi Planudis interpolamento (de quo cf. Herm. XIX p. 96) expulsi perierunt. Adparet Hipparchi opera, in antiquissimis libris illos reapse exstitisse.

VII.

I p. 183 B *δοκεῖ δέ μοι καὶ περὶ τῶν ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ Ὀφιούχου ἀστέρων ⟨τὰ⟩ κατὰ τὸ μέγεθος αὐτῶν ἀγνοεῖν· τοὺς γὰρ ἐν τοῖς ὤμοις τοῦ Ὀφιούχου φήσας λαμπροὺς εἶναι, ὥστε καὶ ἐν πολυσελήνῳ ἂν θεωρεῖσθαι, ἐπιφέρει* (v. 79—80)·

ἀτὰρ χέρες οὐ μάλα ἶσαι
† λεπτὴ γὰρ τῇ καὶ τῇ ἐπιδέδρομεν αἴγλη.

ἀλλ' οἱ ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ Ὀφιούχου ἀστέρες κοινοί εἰσι καὶ τοῦ Ὄφεως, καθάπερ καὶ αὐτὸς ὁ Ἄρατος λέγει (v. 82)·

ἀμφότεραι δ' Ὄφιος πεπονείαται.

2 suppl Wil ‖ *αὐτοῦ* L ‖ 4 *ἂν* om L ‖ 5 *χερσ'* L, *χεῖρες* Marcianus ‖ *μάλα ἶσαι* (sic) V: *μάλ' ἔισαι* L ‖ 6 *γὰρ τῇ καὶ τῇ ἐπιδέδρομεν* L: *γὰρ καὶ τῇ ἐξεπιδέδρομεν* V ‖ 8 *ὁ αὐτὸς Ἄρατος* L ‖ 9 *ἀμφότεραι* Marcianus: *-οι* LV ‖ *ὄφιος* L Marcianus: *ὄφεως* V ‖ *πεπονείαται* ut Marciani textus et lemma.

Edidi v. 79 «*μάλα ἶσαι*» Vaticanum Hipparchi secutus, quoniam auctoritate Marciani («*μάλ' ἶσαι*») haec scriptura quadamtenus defenditur.

V. 80 adeo depravatus traditur in utroque codice, ut medela opus esse concessa res sit. Cumque Marcianus Arati Hipparchi libro Laurentiano hac in re prorsus adstipuletur et in textu (nisi quod «*τῇ*» prius inter lineas exaravit) et in lemmate scholii («*λεπτὴ γὰρ τῇ καὶ τῇ*»), magis etiam quaerimus utra scriptura plus ad locum emendandum momenti conferat. Rectissime iam Vossius exemplum Homericum Od. VI 45 *λευκὴ δ' ἐπιδέδρομεν αἴγλη* et Apollonii Arg. II *λεπτὸν δ' ἐπιδέδρομε νυκτὶ φέγγος, ὅτ' ἀμφιλύκην μιν ἀνεγρόμενοι καλέουσιν* comparavit, ut «*ἐξεπιδέδρομεν*» incertius altera illa lectione esse aperta imitatione Homeri

patefaceret. Scholiasta quid habuerit paraphrasi expressit: *καὶ τῇ ἀριστερᾷ γὰρ χειρὶ καὶ τῇ ἄλλῃ (ἤγουν δεξιᾷ) λεπτοτέρα καὶ ἀμυδροτέρα (ὡς πρὸς σύγκρισιν τῶν ὤμων) ἐπίκειται λαμπηδών.* Neque enim solummodo «*τῇ καὶ τῇ ἐπιδέδρομεν αἴγλη*» interpretatur, verum in eo textu, cui adaptavit paraphrasin, fuisse comparativum prodit certissime. Ergo «*λεπτοτέρη γὰρ τῇ καὶ τῇ ἐπιδέδρομεν αἴγλη*» illum suo exemplari scriptum invenisse censemus et pedis quarti structuram versu 366 (omissis scienter aliis) inlustramus: *Κήτεος, ὃς κείνου πρώτῃ ἐπίκειται ἀκάνθῃ.* Mirandum esset, quod idem illud vitium «*λεπτή*» et Marciani textum et archetypum Hipparcheum infecit, nisi aliunde eandem communis depravationis originem et causam pluriens cognosceremus.

V. 82 in vetustissimis Arati libris iam ante Hipparchi memoriam «*πεπονείαται*» exaratum fuisse fidem facit Marciani consensus, neque adimere hoc poetae conamur, tametsi forma insolenti ac perversa ratione formata est et '*πεπονήαται*' cum M. Schneidero, Ottonis f., requireres ('Curae criticae in epicos graecos' Gothae 1891, p. 15). Idem Apollonium contulit Arg. I 752, ubi «*πεπονείατο*» Laurentianus, et II 263, ubi parum sibi constans idem «*πεπονήατο*» exhibet. Item «*πεπονήατο*» ex Antimachi fr. 52 (= Herod. II p. 909 L.) addidit W. Schulze. Seduci Aratus exemplis quibusdam Homericis potuit, velut «*εἵαται*», aliis. Res utique dubitabilis.

VIII.

I p. 183 A *ἑξῆς δὲ περὶ τοῦ Ὀφιούχου λέγων ἰδίως ὁ Ἄρατος ὀρθόν φησι κεῖσθαι αὐτὸν τῇ θέσει βεβηκότα ἔν τε τοῖς ὀφθαλμοῖς τοῦ Σκορπίου καὶ τῷ στήθει* (v. 85—86)· *τῇ δὲ ἀριστερᾷ μόνον κνήμῃ βέβηκεν ἀποτεταμένῃ μεταξὺ κειμένῃ τοῦ τε μετώπου καὶ τοῦ στήθους τοῦ Σκορπίου, τὸ δὲ δεξιὸν σκέλος ἔχει συνεσταλμένον. οὐδὲ ὁ Εὔδοξος δὲ διασαφεῖ, ὅτι ἐστὶν ὀρθός· τὸν γὰρ δεξιὸν πόδα αὐτοῦ ὑπὲρ τὸ σῶμα κεῖσθαί φησι τοῦ Σκορπίου (ὡς καὶ ἔχει τῇ ἀληθείᾳ) καὶ οὐκ ἐπὶ τοῦ στήθους.*

4 *ἀποτεταμένῃ* scripsi: *ἀποτετμημένῃ* LV ‖ 7 *φησὶ κεῖσθαι* L.

«*ὀφθαλμοῖς*» igitur legit Hipparchus v. 85 de Serpentario, qui versus ita fertur sine discrepantiae adnotatione in Marciano: *Σκορπίου ὀφθαλμῷ τε καὶ ἐν θώρηκι βεβηκὼς ὀρθός.* Cumque frustra

dubitari de praestantia debeat, textui Hipparcheam scripturam reddi oportet.

IX.

1. I p. 183 D ἑξῆς δὲ περὶ τῶν Χηλῶν ὁ Ἄρατος λέγει (v. 90)·

ἀλλ᾽ αἳ μὲν φαέων ἐπιμεμφέες, οὐδὲν ἀγαυαί.

φησὶ δὲ ὁ Ἄτταλος (fr. 8) μὴ διὰ τὸ μικροὺς εἶναι τοὺς ἐν ταῖς Χηλαῖς ἀστέρας λέγειν τὸν Ἄρατον ʻφαέων ἐπιμεμφέας᾽ αὐτὰς εἶναι, ἀλλὰ διὰ τὸ δ᾽ μόνον εἶναι τοὺς πάντας, οὓς μὴ συμπληροῦν τὴν ὁμοιότητα αὐτῶν, τὸ δὲ ʻμηδὲν ἀγαυάς᾽ λέγειν αὐτὸν διὰ τὸ μηδὲ ὁμοίας αὐτὰς ὑπάρχειν. οὐ δοκεῖ δέ μοι διὰ τοῦτο λέγειν αὐτὰς ʻφαέων ἐπιμεμφέας καὶ μηδὲν ἀγαυάς᾽, ἀλλ᾽ ὡς ἂν μὴ λαμπράς. καὶ γὰρ ἐν ταῖς ʻΣυνανατολαῖς᾽ οὕτω λέγει περὶ αὐτῶν (v. 607—608)·

οὐδ᾽ ἂν ἐπερχόμεναι Χηλαὶ καὶ λεπτὰ φάουσαι
ἄφρασττοι παρίοιεν.

ἐπιφέρει γοῦν εὐθύς (v. 608—609)

ἐπεὶ μέγα σῆμα Βοώτης
ἀθρόος ἀντέλλει βεβλημένος Ἀρκτούροιο,

ὡς ἂν ἐκ τοῦ Ἀρκτούρου ἡμῶν δυναμένων σημειώσασθαι τὰς Χηλάς, καθ᾽ αὑτὰς δὲ μὴ ῥᾳδίως διὰ τὴν μικρότητα αὐτῶν, οὕτως ὑπολαμβάνων· τὰ ⟨γὰρ⟩ ἀμαυροὺς ἀστέρας ἔχοντα τῶν ἄστρων εἴθισται καλεῖν ὡς ἐπὶ ⟨τὸ⟩ πολὺ ʻλεπτά᾽ καὶ ʻοὐδὲν ἀγαυά᾽.

2. II p. 216 C διαληπτέον δέ, ὅτι περὶ τοῦ Ἀρκτοφύλακος ὁ Ἄρατος συμφώνως λέγει τοῖς φαινομένοις, εἰ καὶ ὅλως ἠγνόηται τὶ τέσσαρσι ζῳδίοις αὐτὸν ἀντικαταδύνειν. τοῦ γὰρ Κριοῦ ἀνατεταλκότος καὶ τοῦ Ταύρου καὶ τῶν Διδύμων, τοῦ δὲ Καρκίνου ἀρχομένου ἀνατέλλειν (ὅς ἐστι λοιπὸς τῶν δ᾽ ζῳδίων, οἷς ἀντικαταδύνει καὶ κατ᾽ αὐτὸν — Aratum — ὁ Ἀρκτοφύλαξ) εὐλόγως αὐτός φησι μηκέτι πολὺ αὐτοῦ καὶ ὑπὲρ γῆν καὶ ὑπὸ γῆν ὑπὸ τοῦ ὁρίζοντος ἀπολαμβάνεσθαι, καθάπερ ἐγίνετο τῶν Διδύμων

2 ἄλλοι μὲν L ‖ ἐπιμεμφέες Hipparchus l. 4 et 8: ἐπιδευέες ἢ ἐπιμεμφέες LV, ἐπιδευέες Marcianus ‖ 3 φησιν L ‖ 4 λέγειν om L ‖ 5 μόνον V: μόνους L ‖ 6 τὸ δὲ μηδὲν ἀγαυὰς corr Victorius in L (= L³) et in editione, τῷ δὲ coni Scaliger: τὸν δὲ μηδένα αὐγὰς L, τὸ δὲ μηδὲν αὐτὰς V ‖ 7 δὲ L: δὴ V ‖ 8 ἀγαυὰς V: αὐγὰς L ‖ 9 καὶ γὰρ om L ‖ 13 γ᾽ οὖν L ut saepius ‖ 17 οὕτως scripsi: ὡς ‖ 18 ὑπολαμβάνειν τὰ coni Petavius, -νω Wil; ὑπολαμβάνει τε L, ὑπολαμβανεῖται V ‖ ἔχοντα τ. L: ἔχων τὰ τ. V ‖ 22 γὰρ post τοῦ om L ‖ 24,5 ἀντικαταδύνειν V ‖ 27 καὶ καθ. V.

ἀνατελλόντων, ἀλλὰ τὸ μὲν πλεῖον ὑπὸ γῆν, τὸ δὲ ἔλασσον ὑπὲρ γῆν φαίνεσθαι. τὸ μὲν γὰρ ʻἠμάτιονʼ (v. 580) σημαίνει τὸ ὑπὲρ γῆν τοῦ κόσμου, τὸ δὲ ʻἔννυχονʼ (ib.) τὸ ὑπὸ γῆν. φανερὸν δὲ τοῦτο διὰ πλειόνων αὐτὸς ποιεῖ, καθάπερ εὐθέως ἐπὶ τοῦ Ἐνγο⟨ύ⟩νασι λέγων οὕτως (v. 575—576)·

αὐτὰρ ὅ γ' ἐξόπιθεν τετραμμένος ἄλλα μὲν οὔπω
γαστέρι νειαίρῃ, τὰ δ' ὑπέρτερα νυκτὶ φορεῖται.

τὰ μέντοι γε ἐπιφερόμενα οὐδὲν ἔτι πρὸς αὐτὴν τὴν δύσιν αὐτοῦ τείνοντα λέγει, ἀλλ' ὡς συμβεβηκὸς αὐτῷ (v. 582—583)·

ὃ δ' ἐπὴν φάεος κορέσηται,
βουλυτῷ ἐπέχει πλεῖον δίχα νυκτὸς ἰούσης.

ὅταν γὰρ ταῖς Χηλαῖς ἄρχηται συγκαταδύνειν, τοῦ ἡλίου ἐν αὐταῖς ὄντος ἐν ᾧ καταδύνει καιρῷ, αἱ νύκτες ἐπ' Ἀρκτούρῳ λέγονται· ὃ δὲ ὅλην τε τὴν ἡμέραν ὑπὲρ γῆς φέρεται διὰ τὸ τῇ Παρθένῳ αὐτὸν συνανατέλλειν καὶ δύνει πλείονα χρόνον ἢ τὸ ἥμισυ τῆς νυκτός, ἐπεὶ τοῖς τέσσαρσι ζῳδίοις συγκαταδύνει. ὅτι δὲ τῇ Παρθένῳ κατ' αὐτὸν (Aratum) συνανατέλλει, φανερὸν ποιεῖ ἐν τούτοις (v. 607—609)·

οὐδ' ἂν ἐπερχόμεναι Χηλαὶ καὶ λεπτὰ φάουσαι
ἄφρασται παρίοιεν, ἐπεὶ μέγα σῆμα Βοώτης
ἀθρόος ἀντέλλει βεβολημένος Ἀρκτούροιο.

οὐ μόνον δὲ ὁ Ἄρατος καὶ ὁ Εὔδοξος, ἀλλὰ καὶ οἱ λοιποὶ μαθηματικοὶ πάντες σχεδόν, ὅσοι περὶ τοῦ Βοώτεω λόγον πεποίηνται, ὁμοίως τούτοις ἀποπεπλάνηνται νομίζοντες τέσσαρσι ζῳδίοις αὐτὸν συγκαταδύνειν. Sequitur Attali fr. 24.

29 ἱμάτιον V ‖ 33 τετραμένος Marcianus ‖ ἀλλ' ὁ μὲν V, ἀλλα (sic) μὲν L ‖ 34 νειέρῃ V ‖ νυκτοφορεῖται L ‖ 37 ἐπ' ἢν L ‖ κορέσσηται V Marcianus ‖ 38 βουλοιτῷ V ‖ 41 δὲ Wil: τε LV ‖ 42 δύνει V: δύνειν εἰ L ‖ 43 ἐπεὶ Petavius: ἐπὶ LV ‖ 46 ἄρ V.

V. 90 Hipparchi testimonio refellitur Marciani «ἐπιδευέες». Quod postquam more consueto in Hipparchi archetypum penetravit, genuinum «ἐπιμεμφέες» non excidit quidem, sed pro discrepantia scripturae notatum exstat.

V. 609 «βεβλημένος», ut infra XXXIII, Hipparchus; «βεβολημένος» Marcianus. Ergone «βεβλημένος» scribendumst? Non credimus, siquidem non perspicimus quo quis consilio alteram illam remotiorem a volgari usu formam eamque Homericam (Od. X 247.

Il. IX 3. 9) inducere voluerit. Nec quicquam refert, quod ceteroquin vel Marcianus vacillat: nam v. 492 (XXXIII) «βεβολημένοι» (ubi tamen libri Hipparchei item «βεβλημένοι»), in versibus praeter pedem tertium mere dactylicis 311 et 358 «βεβλημένος» propagavit.[1])

Ceterum 'Συνανατολαί' altera carminis Aratei pars in Hipparchi codice (sive codicibus) inscripta erat: cf. caput III s. v. Boethus.

X.

I p. 174 A *περὶ δὲ τοῦ Βοώτου ὁ μὲν Εὔδοξός φησιν·*
ὄπισθεν δὲ τῆς μεγάλης ἐστὶν Ἄρκτου ὁ Ἀρκτοφύλαξ.
ὁ δὲ Ἄρατος (v. 91—92)·
ἐξόπιθεν δ' Ἑλίκης φέρεται ἐλάοντι ἐοικὼς
Ἀρκτοφύλαξ.

XI.

I p. 174 A *καὶ πάλιν ὁ μὲν Εὔδοξος·*
ὑπὸ δὲ τοὺς πόδας ἡ Παρθένος ἐστίν·
ὁ δὲ Ἄρατος (v. 96—97)·
ἀμφοτέροισι δὲ ποσσὶν ὑποσκέπτοιο Βοώτεω
Παρθένον.

4 *ποσσὶν* L: *ποσὶν* V.

Summi momenti est, quod Hipparchus sui libri vel librorum fide scripturam Marciani «ὑποσκέπτοιο» stabilivit: quae quantum torserit et librarios et criticos dici vix potest. Nam cum optativum male interpretarentur, factum est ut ad coniecturas res deveniret. Pessimam fere propinavit in editione Buttmannus «ὑποσκέπτειο», cum ad exempla in 'Grammatica maiore' (1830) § 87, 10 composita relegaret *ἔρειο σπεῖο* Homerica, sed admodum diversa, et mirificum quoddam Brunckii ad Apollonium III 1035 commentum «μειλίσσειο». Missa imperativi forma inaudita optativum dicimus vicem gerere imperativi, ut mitigatius poeta 'conspiceris velim sub ambobus pedibus Bubulci Virginem' legentem adhortetur, et conferimus v. 247 *ἀμφότεροι δὲ πόδες γαμβροῦ ἐπισημαίνοιεν Περσέος* 'sint pedes ambo Cephei Persei indicium' et ipsum illum

[1]) Homerum 'βεβόλημαι' de animo laeso, 'βέβλημαι' de corpore usum esse Aristarchi sententia erat (Lehrs² p. 64).

Apollonii locum frustra a Brunckio tentatum, ubi emendata poetae ex codice Laurentiano nunc ita fertur oratio v. 1033 sqq.: *ἀρνειὸν σφάζειν καὶ ἀδαίετον ὠμοθετῆσαι .. μουνογενῆ δ' Ἑκάτην Περσηίδα μειλίσσοιο .. ἄψ δ' ἀπὸ πυρκαϊῆς ἀναχάζεο κτλ.'**) Procedimus amplius. Verba enim «*ποσσὶν ὑποσκέπτοιο Βοώτην*» abhorrent ab Arati loquendi consuetudine, qui dicit quidem velut v. 55 *κεφαλῇ ἐπιλάμπεται ἀστήρ*, v. 84 *ποσσὶν ἐπιθλίβει μέγα θηρίον*, v. 140 *οὐρῇν ὑποφαίνεται*, et sic saepe, sed semper ita, ut ex his exemplis tutam regulam conficias: v. 74 *νώτῳ μὲν Στέφανος πελάει, κεφαλῇ γε μὲν ἄκρῃ σκέπτεο πὰρ κεφαλὴν Ὀφιούχεον*, i. e. *παρ' ἄκρῃ κεφαλῇ σκέπτου κεφαλὴν Ὀφιούχου*, v. 167 *πὰρ ποσὶ δ' Ἡνιόχου κεραὸν πεπτηότα Ταῦρον μαίεσθαι.* Ergo scribimus «*ὕπο σκέπτοιο*», tametsi caesuram ante *ὕπο* agnoscimus Lehrsianae regulae memores (De Aristarchi studiis Homericis[2] p. 414 sqq.). Conferas v. 935 *δὴ τότε τις πελάγει | ἔνι δείδιε ναυτίλος ἀνήρ*, ubi «*ἐνιδείδιε*» itidem male coniuncta exhibet Marcianus, ut hoc loco «*ὑποσκέπτοιο*».

*) 'Videtur mihi Aratus *ἄν* in optativo omisisse, licet aegre feram. Sed verus optativus vix explicatur' Wilamowitzius.

XII.

II p. 212 A (v. 149—151, v. 534—539): cf. Achill. XI supra p. 54 sqq.

XIII.

1\. I p. 174 E *ἐπὶ δὲ τοῦ Ἡνιόχου ὁ μὲν Εὔδοξός φησιν· κατέναντι δὲ τῆς κεφαλῆς τῆς μεγάλης Ἄρκτου ὁ Ἡνίοχος ἔχει τοὺς ὤμους λοξὸς ὤν, ὑπὲρ τοὺς πόδας τῶν Διδίμων ἔχων τὸν δεξιὸν πόδα κοινὸν τῷ ἐν ἄκρῳ τῷ ἀριστερῷ κέρατι τοῦ Ταύρου* (scilicet *ἀστέρι*).

ὁ δὲ Ἄρατος ἐπ' αὐτοῦ φησιν οὕτως (v. 161—162)·

Ἑλίκης δέ οἱ ἄκρα κάρηνα
ἀντία δινεύει.

καὶ πάλιν (174—176)·

λαιοῦ δὲ κεράατος ἄκρον
καὶ πόδα δεξιτερὸν παρακείμενον Ἡνιόχοιο
εἷς ἀστὴρ ἐπέχει.

1 *φησιν* L: *φησι* V ‖ 2 *κατέναντι δὲ* om L ‖ 10 *λαιοῦ* L: *λαοῦ* V.

2. I p. 201 C ὅ γε μὴν Ἡνίοχος οὐδὲ ἔχει ἐπὶ τῶν γονάτων ἀστέρας. εἰ δὲ τῶν μικρῶν τινας ἀμαυροὺς τίθησιν, ἀγνοεῖ . . . οὐδὲ μὴν τοῦτ' ἔστιν εἰπεῖν, ὅτι τοὺς ὑφ' ἡμῶν λεγομένους ἀστέρας ἐπὶ τῶν ποδῶν ἐκεῖνος ἐπὶ τῶν γονάτων τίθησιν· ὃ γὰρ ἡμεῖς φαμεν εἶναι ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ποδός, κἀκεῖνος λέγει ἐν τούτοις (v. 174—176)·

λαιοῦ δὲ κεράατος ἄκρον
καὶ πόδα δεξιτερὸν παρακειμένου Ἡνιόχοιο
εἷς ἀστὴρ ἐπέχει.

ἑξῆς δέ φησιν (v. 483—484)·

λαιὴ δὲ κνήμη καὶ ἀριστερὸς ὦμος ἐπ' αὐτοῦ
Περσέως.

πολὺ δὲ καὶ ἐν τούτοις ἀποσφάλλεται τῆς ἀληθείας.

13 γε scripsi: τε LV ‖ 15 τοῦτο L ‖ 17 κἀκείνοις V ‖ 22 φησί V.

Cum inter se pugnent v. 175 codices operis Hipparchei scripta priore loco «παρακείμενον» forma ut Marcianus, altero «παρακειμένου» videndum est, utra anteponatur. Ac discimus ex caeli tabula Aratea dextrum Aurigae pedem non 'iuxta situm' cornui Tauri sed communem esse. Et ita Eudoxus quoque existimavit, Arati auctor. Abiecta igitur scriptura «παρακείμενον» quod unum superest «παρακειμένου Ἡνιόχοιο» amplectimur, quoniam excepta stella illa communi reapse iuxta cornu Tauri Auriga porrigitur. Praeivit in sequenda hac sententia Ioannes Henricus Vossius, fide tamen argumentorum certa deficiente, tulitque Immanuelis Bekkeri assensum. Casu diceremus et pusilla mutatione ita depravatum esse alterum Hipparchi testimonium, ut nunc circumfertur («παρακείμενον»), nisi idem vitium obsideret Marcianum. Ergo hoc potius statuimus, illud «παρακείμενον» in codicum Hipparcheorum archetypum ex exemplari quodam Arati traductum esse: quod non semel accidisse et animadvertimus in ecloga VI et sumus posthac animadversuri.

In bisyllabo «Περσέως» (v. 484) et Hipparchi codices et Marcianum (qui iidem v. 249 «Περσέως», cf. p. 70 l. 86) adversus recentiores concordare scitu dignumst. Substantivorum formae atticae in -εύς exeuntium cum in Arati carmine alibi non reperiantur, sed aut -ῆος -ῆα (velut 179 Κηφῆος, 538 Αἰγοκερῆος al.) aut -έος (711 Περσέος in ipso Marciano), res libero arbitrio exempta est. Tri-

syllabi igitur «*Περσέος*» optima ceteroquin traditione nunc quidem dimissa suscipiendum esse patrocinium sentimus. Fieri potest, ut falsus ille genetivus posteriore demum tempore indidem, unde «*παρακείμενον*», in Hipparcheorum codicum archetypum irrepserit.

XIV.

I p. 185 E *πάλιν δ' ὁ Ἄρατος περὶ τοῦ Ἡνιόχου λέγων ἐπιφέρει ταυτί* (v. 177—178)·

ἀλλ' αἰεὶ Ταῦρος προφερέστερος Ἡνιόχοιο
εἰς ἑτέρην καταβῆναι, ὁμηλυσίῃ περ ἀνελθών.

διαφωνεῖν οὖν μοι δοκεῖ πρὸς τὰ φαινόμενα καὶ ἐν τούτοις. τοῦ γὰρ Ἡνιόχου οἱ πόδες μόνον ἅμα τῷ Ταύρῳ συναναφέρονται, τὸ δὲ λοιπὸν αὐτοῦ σῶμα τοῖς Ἰχθύσι καὶ τῷ Κριῷ συνανατέλλει. καὶ αὐτὸς δὲ ἐν τοῖς ἑξῆς φησιν (v. 718—719)·

ἀλλ' Ἔριφοι λαιοῦ τε θέναρ ποδὸς Αἰγὶ σὺν αὐτῇ
Ταύρῳ συμφορέονται.

1,2 *λέγει ἐπιφέρων οὕτως* L ‖ 4 *ὁμηλισίῃ* L, *ὁμηλυσία* lemma Marciani ‖ 6 *συναναφαίνονται* L, at cf. *συμφορέονται* Arati ‖ 10 *ταύρω* Marcianus (qui *ι* mutum praetermittere consuevit).

XV.

I p. 186 D *ἑξῆς ἀγνοοῦσι πάντες περὶ τοῦ Κηφέως, ὅτι οἱ πόδες αὐτοῦ μετὰ τοῦ ἐν ἄκρᾳ τῇ οὐρᾷ τῆς Ἄρκτου τρίγωνον ἰσόπλευρον περιέχουσιν, ὡς καὶ ὁ Ἄρατός φησιν* (v. 184—185)·

ἴση οἱ στάθμη νεάτης ἀποτείνεται Ἄρκτου
εἰς πόδας ἀμφοτέρους, ὅσση ποδὸς εἰς πόδα τείνει.

ἡ γὰρ μεταξὺ τῶν ποδῶν ἐλάσσων ἐστὶν ἑκατέρας τῶν λοιπῶν, ὥστε ἰσοσκελὲς τρίγωνον γίνεσθαι, καὶ μὴ ἰσόπλευρον.

5 *ἐς* Marcianus ‖ *ὅση* Marcianus ‖ 6 *ἐλάσσων* corr Victorius: *ἐλάσσω* L, *ἔλασσον* V.

V. 184 «*Ἄρκτου*» Hipparcheum cum a Marciani «*οὐρῆς*» discordet, concinit cum lectione interlineari a prima manu sic interposita: *γράφεται* «*Ἄρκτου*». In qua iudicanda neque eo sollicitari nos sinimus, quod eodem orationis exitu «*Ἄρκτου*» etiam versus 182 terminatur (Arato certe nequaquam offensioni erant talia in fine perbrevi spatio intercedente repetita male nobis sonantia, cf. v. 175 et 177), et inculcari casu potuisse alterum ex altero contendimus.

Certius vero «οὐρῆς» esse hac Hipparchi ecloga Aratea efficitur:

2. I p. 175 B ἐπὶ δὲ τοῦ Κηφέως ὁ μὲν Εὔδοξος οὕτως·

ὑπὸ δὲ τὴν οὐρὰν τῆς μικρᾶς Ἄρκτου τοὺς πόδας ὁ Κηφεὺς ἔχει πρὸς ἄκραν τὴν οὐρὰν τρίγωνον ἰσόπλευρον ποιοῦντας, τὸ δὲ μέσον αὐτοῦ πρὸς τῇ καμπῇ τοῦ διὰ τῶν Ἄρκτων Ὄφεως.

ὁ δὲ Ἄρατός φησιν (v. 184—187)·

ἴση οἱ στάθμη νεάτης ἀποτείνεται οὐρῆς
εἰς πόδας ἀμφοτέρους, ὅσση ποδὸς εἰς πόδα τείνει.
αὐτὰρ ἀπὸ ζώνης ὀλίγον κε μεταβλέψειας
πρώτης ἱέμενος καμπῆς σκολιοῖο Δράκοντος.

παρ' ἑκατέρῳ δὲ αὐτῶν τὸ πλεῖστόν ἐστι ψεῦδος. τὸ γὰρ μεταξὺ τῶν ποδῶν τῶν τοῦ Κηφέως διάστημα ἔλασσόν ἐστιν ἑκατέρου τῶν πρὸς τὴν οὐρὰν διαστημάτων.

10 πρώτης L: πρώτη V ‖ 11 δὲ V: δ' L ‖ τὸ ante πλ. V: om L ‖ 13 τῶν V: τοῦ L ‖ διαστημάτων V: -ος L.

Quod Marcianus «μεγάλοιο Δράκοντος» v. 187 exhibet, admonet hoc versiculi 46 εἰλεῖται μέγα θαῦμα Δράκων ac verum esse potest, potest tamen etiam «σκολιοῖο Δράκοντος» Hipparchi, ut non differat haec clausula a versu 70 δεξιτεροῦ ποδὸς ἄκρον ἔχει σκολιοῖο Δράκοντος. Itaque petito ex antiquitate scripturae discrimine Arato reddamus auctore Hipparcho «σκολιοῖο»? Res incerta.

XVI.

1. I p. 175 C πάλιν ἐπὶ τῆς Κασσιεπείας ὁ μὲν Εὔδοξος·

τοῦ μὲν Κηφέως ἔμπροσθέν ἐστιν ἡ Κασσιέπεια· ταύτης δὲ ἔμπροσθεν ἡ Ἀνδρομέδα, τὸν μὲν ἀριστερὸν ὦμον ἔχουσα τῶν Ἰχθύων ὑπὲρ τοῦ πρὸς βορρᾶν, τὴν δὲ ζώνην ὑπὲρ τοῦ Κριοῦ (πλὴν τὸ Τρίγωνόν ἐστι μεταξύ)· τὸν δ' ἐν τῇ κεφαλῇ ἀστέρα κοινὸν ἔχει τῷ τῆς κοιλίας τοῦ Ἵππου.

ὁ δὲ Ἄρατος (v. 188—189)·

τοῦ δ' ἄρα δαιμονίη προκυλίνδεται οὐ μάλα πολλή
νυκτὶ φαεινομένη παμμήνιδι Κασσιέπεια.

καὶ μετ' ὀλίγον (v. 197—198)·

αὐτοῦ γὰρ κἀκεῖνο κυλίνδεται αἰνὸν ἄγαλμα
Ἀνδρομέδης, ὑπὸ μητρὶ κεκασμένον.

5 τὸ V: καὶ L ‖ ὅ post Τρ. LV: delevi ‖ 9 φαεινομένη L: φαινομένη V.

καὶ πάλιν (v. 206—207)·

ξυνὸς δ' ἐπιλάμπεται ἀστήρ
τοῦ μὲν ἐπ' ὀμφαλίῳ, τῆς δ' ἐσχατόωντι καρήνῳ.

καὶ πάλιν ἐπὶ τοῦ Κριοῦ (v. 229—230)·

ζώνῃ δ' ἂν ὅμως ἐπιτεκμήραιο
Ἀνδρομέδης· ὀλίγον γὰρ ὑπ' αὐτὴν ἐστήρικται.

καὶ ἔτι (v. 246—247)·

Ἀνδρομέδης δέ τοι ὦμος ἀριστερὸς Ἰχθύος ἔστω
σῆμα βορειοτέρου· μάλα γάρ νύ οἱ ἐγγύθεν ἐστίν.

2. I p. 187 A *ψευδῶς δὲ καὶ τοῦτο ὁ Ἄρατος περὶ τῆς Κασσιεπείας λέγει* (v. 188—190), *ὅτι ἐστὶν*

οὐ μάλα πολλή
νυκτὶ φαεινομένη παμμήνιδι Κασσιέπεια·
οὐ γάρ μιν πολλοὶ καὶ ἐπημοιβοὶ γανόωσιν.

οἱ γὰρ πλεῖστοι τῶν ἐν αὐτῇ δεικνυμένων λαμπρότεροί εἰσι τῶν ἐν τοῖς ὤμοις τοῦ Ὀφιούχου, οὓς φησι καὶ ἐν τῇ πανσελήνῳ ἐκφανεῖς εἶναι λέγων οὕτως (v. 77—79)·

τοῖοί οἱ κεφαλῇ ὑποκείμενοι ἀγλαοὶ ὦμοι
εἴδονται· κεῖνοί γε καὶ ἂν διχόμηνι σελήνῃ
εἰσωποὶ τελέθοιεν.

σχεδὸν δὲ καὶ τῶν ἐν τῇ Ἀνδρομέδᾳ λαμπρότεροί εἰσι πλὴν τοῦ ἐν τῇ κεφαλῇ καὶ τοῦ ἑπομένου τῶν ἐν τῇ ζώνῃ, περὶ ἧς φησιν (v. 198—201)·

οὔ σε μάλ' οἴω
νύκτα περισκέψασθαι, ἵν' αὐτίκα μᾶλλον ἴδηαι.
τοίη οἱ κεφαλή, τοῖοι δέ οἱ ἀμφοτέρωθεν
ὦμοι καὶ πόδες ἀκρότατοι καὶ ζώματα πάντα.

26 *μιν* V: *μοι καὶ* L ‖ post *ἐπημοιβοί* et ante *γαν.* rasura 2 litterarum in L ‖ *γανόωσι* L ‖ 28 *φησιν* L ‖ 29 *εἶναι* om L ‖ 31 *ἂν* V: *ἐν* L ‖ 33 *εἰσιν* L ‖ 33, 4 *τῶν ἐν* L ‖ 34 *ἑ. τοῦ ἐν* V ‖ 38 *τοῖοί οἱ κ.* L ‖ *οἱ* ante *ἀμφ.* om L.

Primum de versibus 188—190 dicemus, quos et scripsit bis Hipparchus et vituperavit acerbe. Neque enim paene obscurum sed lucidum Cassiepeae sidus, at ex parte tantum. Hipparchi scripturas «*οὐ μάλα πολλή*» (v. 188) et «*οὐ γάρ μιν πολλοί*» (v. 190) Marciani textus confirmat et scholiorum lemmata et paraphrases defendunt huncce in modum: *προκυλίνδεται οὐ μάλα πολλή*] *καὶ γὰρ σμικρὸν ἐπέχει τοῦ οὐρανοῦ τόπον· καὶ οὐ πάντῃ ἐν*

νυκτὶ πανσελήνῳ λαμπρὰ φαίνεται· οὐ (*οὔτε* codex)[1]) *γὰρ πολλοὶ αὐτὴν λαμπρύνουσιν ἀστέρες. — οὐ γάρ μιν πολλοί*] *ἡ Κασσιέπεια ἀστέρας ἔχει ἐπὶ τοῦ σώματος ἐκ διαστήματος ἀλλήλων κατ' εὐθεῖαν ὡς ἔγγιστα κειμένους, ὧν ὁ βορειότατος ἐπὶ τῆς καθέδρας ἐστίν, ὁ δὲ νοτιώτατος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, οἱ δὲ τούτων μεταξὺ δύο τὸ τῆς Λακωνικῆς δικλίδος σχῆμα ποιοῦσι τοιοῦτον, ὧν ἡ μὲν πρώτη γραμμή ἐστι τὸ σῶμα, ἡ δὲ πλαγία τὰ γόνατα* (?Bekk. p. 68, 69). Patet igitur iam ante Hipparchum paullo post Arati ipsius tempus scripturas illas per exemplaria poetae traditas fuisse. Iteramus quae in Hermae volumine XIX p. 122 de omni hac quaestione professi sumus: 'Cum multa ac gravia Aratum errasse ex Hipparcho satis constet, non traditionis certissimae et pervetustae vitium sed neglegentiam poetae vel rerum astronomicarum inscitiam incusabimus. Frustra igitur, ut Aratum purgaret, mihi sua (p. 9 edit.) disputasse Buttmannus videtur, quae adponenda sunt: 'Istud mihi haud persuadetur, lapsum esse Aratum ignoratione signi omnium notissimi, cuius quinque tertiae magnitudinis stellae eaeque si quae aliae *ἐπημοιβοί* et, ut videmus, ob formam singularem digitis olim quottidie monstratae parvum illud signum totum opplent. Illo igitur ipso «*ἐπημοιβοί*» evincitur, affirmative hunc versum lectitatum fuisse in antiquissimis, quae Hipparchus non viderit, exemplis; et commode a Vindobonensi offertur scriptura «*ἦ γάρ*» (scil. pro «*οὐ γάρ*»): quo tamen efficitur in iis, quae hunc versum praecedunt, ut fulgens praedicatum esse hoc signum' etc. Mittamus Vindobonensem; nulla emendandi necessitas'. Iniquius de Arato olim haec a nobis dicta nunc dolemus. Splendet enim particula quidem Cassiepeae dilucide, quae ex parte iure obscura dicetur nonnullis figurae membris stellarum fulgore orbatis. Rem intelleximus ipsi, cum tradita antiquorum de Arato iudicia persequeremur (cf. cap. VIII); monuit etiam Wilamowitzius.

V. 198 «*κεκασμένον*» Hipparchi corroboratur Marciani et textu et scholii lemmatis ac paraphrasi *Ἀνδρομέδης ὑπὸ μητρὶ κεκασμένον*] *ὡς πρὸς σύγκρισιν τῆς μητρός. τὸ δὲ «κεκασμένον» κεχωρισμένον. οὐ γὰρ πάνυ πλησίον αὐτῆς ἐστιν. γράφεται δὲ καὶ «κεκομμένον», ἵν' ᾖ τεθρηνημένον*: quamquam scholii explicationem improbandam censemus. Nam *καίνυσθαί τινα* est 'praestare alicui',

1) *οὐ* codex Parisiuus A 2403 s. XIII—XIV (cf. infra 973). Insequens scholium prorsus corruptum.

κεκασμένος 'praeminens' 'ornatus', poetis potissimum consuetum. Ergo dicitur Andromedae figura sub matre excellens vel splendore distincta volvi nec referri potest «*κεκασμένον*» illud ad intervallum quo dirimitur a filia Cassiepea. Recte ante nos Vossius verborum sententiam percepit, ut tamen de integritate et genuina forma dubitationes movere quam acquiescere in traditis mallet. Etenim opperiri se fatetur, quid virgini coram matre accidat tam extimescendum, ut «*αἰνὸν ἄγαλμα*» dicatur, et quaerere tale quid in participio «*κεκασμένον*». Respondemus scivisse de nobilissimo Andromedae infortunio lectores quantum satis esset neque opus fuisse accuratiore quadam notitia sive ex mala Vossii coniectura «*τετασμένον*» 'passis manibus' sive ex antiqua quadam suspiciuncula «*κεκομμένον*» 'plangens' haurienda.

V. 79 et codices Hipparchei et paraphrasis (*καὶ ἐν τῇ πανσελήνῳ ἐκφανεῖς*) scripturam Marciani «*εἰσωποί*» tutantur, item scholii Marciani lemma, nisi quod enarrator quasi praescriptum esset «*ἰσωποί*» explicare pergit: *τὸ δὲ «εἰσωποί» ἴσοι κατὰ τὴν λαμπρότητα.* Est *εἰσωπός* 'sub oculos cadens', *εἰς ὦπα πίπτων.*

XVII.

I p. 189 E *ψευδῶς δὲ λέγεται ὑπὸ τοῦ Ἀράτου καὶ τὸ τὰς Πλειάδας ἓξ μόνον ἀστέρας περιέχειν· «ἑπτά» γάρ φησιν* (v. 261—262)

ἐκεῖναι ἐπιρρήδην καλέονται,
ἓξ οἶαί περ ἐοῦσαι ἐπόψιαι.

λανθάνει δ' αὐτόν· τῷ γὰρ ἀτενίσαντι ἐν αἰθρίῳ καὶ ἀσελήνῳ νυκτὶ φαίνονται ἀστέρες ἑπτὰ ἐν αὐτῇ περιεχόμενοι. Sequitur Attali fr. 13.

1 *ψεῦδος* V ‖ 2 *πληιάδας* L.

XVIII.

1. I p. 174 D *περὶ δὲ τῆς θέσεως τῆς μεγάλης Ἄρκτου ὁ μὲν Εὔδοξός φησιν·*

ὑπὸ δὲ τὴν κεφαλὴν τῆς μεγάλης Ἄρκτου οἱ Δίδυμοι κεῖνται, ὑπὸ δὲ τοὺς ὀπισθίους πόδας ὁ Λέων, πρὸ δὲ τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν τῆς Ἄρκτου ἀστήρ ἐστι ⟨λαμπρός⟩, λαμπρότερος δὲ ὑπὸ τὰ ὀπίσθια γόνατα, καὶ ἄλλος ὑπὸ τοὺς ὀπισθίους πόδας.

ὁ δὲ Ἄρατος (v. 147—148)·

κρατὶ δέ οἱ Δίδυμοι, μέσσῃ δ' ὑπὸ Καρκίνος ἐστίν,
ποσσὶ δ' ὀπισθοτέροισι Λέων ὕπο καλὰ φαείνει.

ἐπὶ δὲ τῶν εἰρημένων ἀστέρων (143—145)·

τοῖός οἱ πρὸ ποδῶν φέρεται καλός τε μέγας τε,
εἷς μὲν ὑπωμαίων, εἷς δ' ἰξυόθεν κατιόντων,
ἄλλος δ' οὐραίοις ὑπὸ γούνασιν.

5 suppl Scaliger ‖ 13 *ὑπ' ὠμαίων* LV ut infra: correxi ex Marciano; item olim Scaliger ‖ 14 *οὐραίοις* Marcianus: *οὐραίαις* V, *οὐράις* L.

2. I p. 184 A *ἐν δὲ τοῖς ἑξῆς περὶ τῆς Ἄρκτου παντελῶς δοκοῦσί μοι ἀγνοεῖν, ὁ μὲν Εὔδοξος οὕτω λέγων*·

ὑπὸ δὲ τὴν κεφαλὴν τῆς μεγάλης Ἄρκτου οἱ Δίδυμοι κεῖνται, κατὰ μέσον δὲ ὁ Καρκίνος, ὑπὸ δὲ τοὺς ὀπισθίους πόδας ὁ Λέων.

ὁ δὲ Ἄρατος (v. 147—148)·

κρατὶ δέ οἱ Δίδυμοι, μέσσῃ δ' ὕπο Καρκίνος ἐστίν,
ποσσὶ δ' ὀπισθοτέροισι Λέων ὕπο καλὰ φαείνει.

Sequitur Attali fr. 9.

2 *οὕτως* V ‖ 4 *μέσην* V ‖ 7 *μέσσῃ δ'* L: *μέσῃ δ'* V, *μέσῃ* (sine *δ'*) Marcianus ‖ *ὑπὸ* LV ‖ *ἐστί* V ‖ 8 *ὑπὸ* LV.

3. I p. 184 D *ὅτι δὲ ἐπὶ τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν κεῖται ὁ νοτιώτερος τῶν ἡγουμένων ἐν τῷ πλινθίῳ* (Magnae Ursae), *φανερὸν ποιεῖ ὁ μὲν Εὔδοξος λέγων οὕτως*·

πρὸ δὲ τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν τῆς Ἄρκτου ἀστήρ ἐστι λαμπρός.

ὁ δὲ Ἄρατος (v. 143—144)·

οἷός οἱ πρὸ ποδῶν φέρεται καλός τε μέγας τε,
εἷς μὲν ὑπωμαίων, εἷς δ' ἰξυόθεν κατιόντων.

8 *ὑπ' ὠμαίων* LV.

Pusilla emendatiuncula Marciano Arati v. 147 ex Hipparcho et recentioribus codicibus obtingit «*μέσσῃ δ'*» pro «*μέσῃ*».

Gravius mihi poeta emolumentum ex altero Hipparchi testi-

monio v. 143 capere videtur. Qua re totum locum adscribimus (v. 137—143):

τῆς ὑπὲρ ἀμφοτέρων ὤμων εἱλίσσεται ἀστήρ,
τόσσος μὲν μεγέθει, τοίῃ δ' ἐγκείμενος αἴγλῃ,
οἷος καὶ μεγάλης οὐρὴν ὑποφαίνεται Ἄρκτου·
δεινὴ γὰρ κείνῃ, δεινοὶ δέ οἱ ἐγγύθεν εἰσὶν
ἀστέρες. οὐκ ἂν τούς γε ἰδὼν ἐπιτεκμήραιο.
οἷός οἱ πρὸ ποδῶν φέρεται καλός τε μέγας τε κτλ.'

Scribi posse et «*οἷος*» admirativum et «*τοῖος*» quoque demonstrativum patet. Utrumque Hipparchi codices diversis locis exhibent, «*οἷος*» Marcianus lemmate insuper scholiastae sublevatus. Ergo dicimus alterum illud quod idem est in Marciano («*οἷος*») ex simili aliquo codice in archetypum librorum Hipparcheorum interpolatum esse ac «*τοῖος*» restituendum.

XIX.

I p. 188 B *ἐπὶ δὲ τοῦ Κριοῦ ὁ Ἄρατος ἀγνοεῖν μοι δοκεῖ λέγων αὐτὸν ἀφανῆ γίνεσθαι ἐν τῇ πανσελήνῳ διὰ τὴν μικρότητα τῶν ἀστέρων, δεῖν δὲ σημειοῦσθαι τὴν θέσιν αὐτοῦ ἔκ τε τῶν ἐν τῇ ζώνῃ τῆς Ἀνδρομέδας ἀστέρων καὶ ἐκ τοῦ παρακειμένου αὐτῷ ἀπ' ἄρκτου Τριγώνου· λέγει γὰρ οὕτω περὶ αὐτοῦ* (v. 225)·

αὐτοῦ καὶ Κριοῖο θοώταταί εἰσι κέλευθοι.

καὶ μετ' ὀλίγον ἐπιφέρει (v. 228—230)·

αὐτὸς μὲν νωθὴς καὶ ἀνάστερος οἷα σελήνῃ
σκέψασθαι, ζώνῃ δ' ἂν ὅμως ἐπιτεκμήραιο
Ἀνδρομέδης· ὀλίγον γὰρ ὑπ' αὐτὴν ἐστήρικται.

καὶ πάλιν (v. 233. 235—238)·

ἔστι δέ τοι καὶ ἔτ' ἄλλο τετυγμένον ἐγγύθι σῆμα . . .
Δελτωτὸν πλευρῇσιν ἰσαιομένῃσιν ἐοικός
ἀμφοτέρῃσ'· ἣ δ' οὔ τι τόση, μάλα δ' ἔστιν ἑτοίμη
εὑρέσθαι· περὶ γὰρ πολέων εὐάστερός ἐστιν.
τῶν ὀλίγον Κριοῦ νοτιώτεροι ἀστέρες εἰσίν.

1 *ἐπὶ δὲ τοῦ κριοῦ* om L ‖ 3 *δεῖ* L ‖ 8 *σελήνῃ* ut Marcianus cum paraphrasi: *σελῆνη* lemma Marciani ‖ 9 *ἐπιτεκυμήραιο* V ‖ 10 *ἐστήρικται* L Marcianus: *-το* V ‖ 14 *ἀμφοτέρῃσ' ἣ δ'* Marcianus, *ἀμφοτέρῃσι δ'* V: *ἀμφοτέραις ἣ δ'* L.

I p. 189 C *ἀλλὰ τὸ παρεπόμενον τῷ Κριῷ διασαφῶν ἐπιλέγει οὕτως* (v. 231—232)·

μεσσόθι δὲ τρίβει μέγαν οὐρανόν, ἧχί περ ἄκραι
Χηλαὶ καὶ ζώνη περιτέλλεται Ὠρίωνος.

V. 233 «ἔτι» omissum Marciani textu paraphrasi lemmate ab Hipparcho Arato redditur, ne vitium prosodiacum inesse pergat.

XX.

I p. 188 E *ψευδῶς δὲ λέγεται καὶ ταῦτα ὑπὸ τοῦ Ἀράτου* (v. 239—240)·

οἳ δ' ἄρ' ἔτι προτέρω, ἔτι δ' ἐν προβολῇσι νότοιο
Ἰχθύες.

οὐ γὰρ ἀμφότεροι νοτιώτεροί εἰσι τοῦ Κριοῦ, ἀλλ' ὁ εἷς αὐτῶν.

3 *προτέρω* V Marcianus: *προτέρῳ* L.

«*προβολῇσι*» Hipparchus cum recentiorum nonnullis, «*προμολῇσι*» Marcianus cum lemmate et scholiasta. Et hoc quidem cum facile intellegatur de Africo 'prodeunte', illud ad 'vim venti proicientem' pertinet. Et meminimus Od. V 331 sq.: *ἄλλοτε μέν τε Νότος Βορέῃ προβάλεσκε φέρεσθαι, ἄλλοτε δ' αὖτ' Εὖρος Ζεφύρῳ εἴξασκε διώκειν.* Haesitantes de reponenda scriptura antiquissimum testem sectamur.

XXI.

I p. 182 C *ὅτι δὲ παρόραμά ἐστι τοῦ Εὐδόξου καὶ τοῦ Ἀράτου τὸ περὶ τὸν πόδα* (cf. VI) *καὶ οὐχ ἁμάρτημα, δῆλον γίνεται ἐκ τῶν λοιπῶν τῶν λεγομένων ὑφ' ἑκατέρου περὶ τοῦ Ἐνγούνασιν. περὶ μὲν γὰρ τῆς Λύρας ὁ Ἄρατος λέγων* (v. 271—273)

καδ δ' ἔθετο — φησὶν αὐτήν — προπάροιθεν ἀπευθέος Εἰδώλοιο
οὐρανὸν εἰσαγαγών· τὸ δ' ἐπὶ σκελέεσσι πέτηλον
γούνατί οἱ σκαιῷ πελάει.

τὸ δὲ πρὸς τῇ Λύρᾳ σκέλος ἐστὶ κείμενον ἐπὶ τῆς τοῦ Δράκοντος κεφαλῆς. πάλιν δὲ περὶ τῆς ἀνατολῆς τοῦ Ἐνγούνασι λέγων φησί (v. 612—614)·

μούνην δ' ἐπὶ Χηλαὶ ἄγουσι
δεξιτερὴν κνήμην αὐτῆς ἐπιγουνίδος ἄχρις
αἰεὶ γνύξ, αἰεὶ δὲ Λύρῃ παραπεπτηῶτος.

ἀλλ' ἡ πρὸς τῇ δύσει κνήμη ἐστὶν ἡ προανατέλλουσα, καὶ οὐκ ἔστιν αὕτη ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ Δράκοντος. δῆλον οὖν, ὅτι ἐκείνην ἀρι-

στερὰν λέγει. συμφωνῶν δὲ τούτοις καὶ ἐπὶ τῆς ἀνατολῆς τοῦ Λέοντός φησιν (v. 591—593)·

αὐτὰρ ὅ γε γνύξ
ἥμενος ἄλλα μὲν ἤδη, ἀτὰρ γόνυ καὶ πόδα λαιόν
οὔπω κυμαίνοντος ὑποστρέφει Ὠκεανοῖο.

φανερὸν οὖν ἐκ πάντων γίνεται, διότι τὸ ἀριστερὸν σκέλος φησὶ καθήκειν ἐπὶ τὴν τοῦ Δράκοντος κεφαλήν.

1 *ὅτε* V ‖ 4 *ὁ Ἄρατος λέγων* om L ‖ 5 *κατα δ'* V ‖ 7 *σκελέεσι* V ‖ 10 *λέγων* om L ‖ 12 *ἄγουσιν* L ‖ 14 *γνὺξ αἰεὶ δὲ* V Marcianus: *γνύξαι ηδε* L ‖ *λύρη* Marcianus ‖ 15 *ἄλλη* LV ‖ *παρανατέλλουσα* L.

2. I p. 186 E *καὶ ἐπὶ τῆς Λύρας δὲ ὁμοίως λέγει ὁ Ἄρατος* (v. 271)·

καδ δ' ἔθετο — φησὶν ʽαὐτὴν ὁ Ἑρμῆς' — προπάροιθεν ἀπευθέος Εἰδώλοιο.

3 *καδδέθετο* L, *καδ' ἔθετο* V ‖ 4 *ἀπ' εὐθέος* V.

3. II p. 214 C *ὑποθέμενος τοίνυν ὁ Ἄρατος ἐπὶ τῆς ἀνατολῆς τὴν ἀρχὴν τοῦ Καρκίνου φησὶ* (v. 572—598) *τοῦ μὲν Στεφάνου δεδυκέναι τὸ ἥμισυ, τοῦ δὲ νοτίου Ἰχθύος τὸ ἕως τῆς ῥάχεως, τοῦ δ' Ἐνγο⟨ύ⟩νασιν τὰ ὑπὲρ τὴν γαστέρα, τὸν δὲ Ὀφιοῦχον ἕως τῶν ὤμων, τὸν δὲ Ὄφιν ὃν ἔχει ὁ Ὀφιοῦχος ἕως τοῦ αὐχένος, τοῦ δὲ Ἀρκτοφύλακος πλέον μέρος ἢ τὸ ἥμισυ· ἀνατέλλειν δέ φησι τοῦ Ὠρίωνος τὴν ζώνην καὶ τοὺς ὤμους. τὰ εἰρημένα τοίνυν ἄστρα τοῖς Διδύμοις κατ' αὐτὸν* (Aratum) *ἃ μὲν συνανατέλλει ἃ δὲ ἀντικαταδύνει. ὁ δὲ Εὔδοξος ἐξαριθμούμενος, ὅσα ἐστὶν ὑπὲρ γῆς, τοῦ Καρκίνου ἀρχομένου ἀνατέλλειν φησὶ τὸν Ἐνγο⟨ύ⟩νασιν ὅλον εἶναι φανερόν, τοῦ δὲ Στεφάνου τὸ ἥμισυ καὶ τὴν τοῦ Ἀρκτοφύλακος κεφαλὴν καὶ τὴν τοῦ Ὀφιούχου κεφαλὴν καὶ τὴν οὐρὰν τοῦ ἐχομένου Ὄφεως, τῶν δὲ πρὸς νότον Ὠρίωνα ὅλον καὶ τοῦ νοτίου Ἰχθύος τὸ πρὸς τὴν κεφαλήν. ὁ μὲν οὖν Στέφανος* (v. 572) *κατὰ τὸν Ἄρατον ἔγγιστα συμφωνεῖ . . . κατὰ μέντοι γε τὸν Εὔδοξον δηλονότι διαφωνεῖ . . . ἵνα δὲ μὴ διὰ παντὸς ἐπισημαινώμεθα τοῦτο, διαληπτέον καθόλου, διότι μὴ ὁμοίως ἀναγράφουσιν ἀμφοτέροις οὐ δυνατὸν ἑκατέρῳ αὐτῶν συμφωνεῖν τὸ φαινόμενον κτλ.'*

4 *δὲ* L ‖ 5 *τὸν δὲ Ὄφιν — αὐχένος* om L ‖ 6 *πλεῖον* V ‖ *φησιν* L ‖ 7 *καὶ* scripsi: *κατὰ* LV ‖ 12 *ὀφίου* V ‖ 13 *τῶν* corr Scaliger: *τὸν* LV ‖ *νότ' ὡρίωνα* V ‖ 17 *διότι μάμη ὁ.* V, *διότι* |||||| *μὴ ὁ.* L ‖ 17, 18 *ἀμφοτέροις* scripsi: *ἀμφότεροι* LV ‖ 18 *τὸν* V.

4. II p. 218 E *τοῦ δὲ Λέοντος ἀρχομένου ἀνατέλλειν ὁ μὲν Ἄρατός φησι* (v. 590—595) *τά τε σὺν τῷ Καρκίνῳ δεδυκέναι καὶ τὸν Ἀετόν, τοῦ δὲ Ἐγγο⟨ύ⟩νασιν ἔτι τὸν ἀριστερὸν πόδα καὶ γόνυ ἀπολείπεσθαι, τὰ δὲ λοιπὰ δεδυκέναι, ἀνατέλλειν δὲ τὴν κεφαλὴν τοῦ Ὕδρου καὶ τὸν Λαγωὸν καὶ τὸν Προκύνα καὶ τοὺς ἐμπροσθίους πόδας τοῦ Κυνός. τῷ δὲ Ἀράτῳ ὁμοίως καὶ Εὔδοξος ἀποφαίνεται.* Cf. Achill. IV supra p. 44.

2 *φησὶν* L ‖ 2, 3 *καὶ τὸν Ἀετόν* scripsi ex Arato v. 591: *καὶ τόνδε τόν* V, *δεδυκέναι* (sequente 14 fere litterarum lacuna) *τοῦ ἐνγ.* (sine *δέ*) L.

Inter v. 612 et 613 in recentibus codicibus insertus est hic versiculus (*μόνον-*) *δεινὸν ἐφεστηῶτ' Ὀφιούχεα· τοῦ μὲν ἔπειτα* vel insolenti nominis forma, quae nisi *Ὀφιοῦχος* nunquam est apud Aratum[1]), suspectus. Omittunt rectissime cum Marcianus tum Hipparchus.

V. 593 Ingeniculus sinistrum pedem dicitur nondum subvertere *κυμαίνοντος — Ὠκεανοῖο.* Quod cum perperam interpretaretur Vossius 'ex Oceano spumanti', laborare locum et medela procurandum esse nuntiavit. Nam etsi verissime dixit *θάμνων ὑπεδύσετο* Od. VI 127 esse 'ex virgultis submersit', noluit tamen attendere factitivam verbi finiti structuram Arateam, qua cognita ita potius vertendum esse patet: 'sub spumante Oceano vertit genu et pedem sinistrum'[2]). Denique *κῦμ' οἰδοῦντος* Vossianum perdita opera procusum esse probatorum testium consensus demonstrat.

[1]) Extra carmen Arateum num falsae formae *Ὀφιουχεύς* patrocinari possis exemplo *ἡνίοχος-ἡνιοχεύς*, haesitamus admodum.

[2]) Monuit Wilamowitzius.

XXII.

I p. 190 B *πάλιν τε ὁ Ἄρατος ἐν τοῖς ἑξῆς ἀγνοεῖ ἐπὶ τοῦ Ὄρνιθος λέγων* (v. 276—277)·

ἀλλ' ὃ μὲν ἠερόεις, τὰ δέ οἱ ἔπι τετρήχυνται
ἀστράσιν οὔτι λίην μεγάλοις, ἀτὰρ οὐ μὲν ἀφαυροῖς.

καὶ γὰρ πολλοὺς καὶ λαμπροὺς ἀστέρας ἔχει ὁ Ὄρνις.

3 *ἔπι τετρήχυνται* Vossius: *ἐπιτετρήχυνται* L [3] Marcianus, ... *χαται* L, *ἐπιτετρήχηνται* V.

Contra recentiorum scripturam »*πτερὰ τετρήχυνται*« Hipparchi et Marciani efficit concordia, ut «*ἐπί*» v. 276 edendum sit. Natum

esse «*πτερά*» illud ex loci interpretatione paraphrasis in scholio monstrat haec: *ἀλλ' ὃ μὲν ἠερόεις*] *ἀλλ' ὁ μὲν Κύκνος ἀμυδρός πώς ἐστι, τὰ δὲ πτερὰ αὐτοῦ τετράχυνται καὶ αὐτὰ οὐ πάνυ λαμπρά.* Rectissime igitur Vossius «*τὰ δέ οἱ ἔπι*» diremit, ut sententia sit: 'ipse quidem obscurus, quae autem in eius superficie exstant stellis nec lucidis nec languidis exasperata sunt'.

XXIII.

I p. 193 D *ἀγνοεῖ δὲ ὁ Ἄρατος καὶ ἐν τῷ ἀστερισμῷ τῆς Ἀργοῦς. φησὶ γὰρ αὐτῆς τὸ ἀπὸ τῆς πρῴρας μέρος ἕως τοῦ ἱστοῦ ἀναστέριστον εἶναι λέγων οὕτως* (v. 349—350)·

καὶ τὰ μὲν ἠερίη καὶ ἀνάστερος ἄχρι παρ' αὐτόν
ἱστὸν ἀπὸ πρῴρης φέρεται, τὰ δὲ πᾶσα φαεινή.

οἱ γὰρ ἐπὶ τῆς ἀποτομῆς τοῦ Πλοίου κείμενοι λαμπροὶ ἀστέρες... πολὺ πρὸς ἀνατολὴν παραλλάσσουσιν.

5 *φαεινή* L Marcianus: *φαείνει* V; probat L Marciani scripturam manifesta membrorum oppositio *τὰ μὲν ἠερίη — τὰ δὲ φαεινή* ‖ 6 *ἐπὶ* corr Scaliger: *ἐκ* LV.

XXIV.

1. I p. 190 C *ἐν δὲ τοῖς ἑξῆς ὁ Ἄρατος εἰπὼν περὶ τοῦ μηκέτι δεῖν πυκνοπλοεῖν, ὅταν τὸν Τοξότην ὁ ἥλιος ἄρξηται διαπορεύεσθαι, σημεῖα βουλόμενος ὑποδεῖξαι τοῦ καιροῦ τούτου φησίν* (v. 303—310)·

σῆμα δέ τοι κείνης ὥρης καὶ μηνὸς ἐκείνου
Σκορπίος ἀντέλλων εἴη πυμάτης ἐπὶ νυκτός.
ἤτοι γὰρ μετὰ Τόξον ἀνέλκεται ἐγγύθι Κέντρου
Τοξευτής· ὀλίγον δὲ παροίτερος ἵσταται αὐτοῦ
Σκορπίος ἀντέλλων, ὃ δ' ἀνέρχεται αὐτίκα μᾶλλον.
τῆμος καὶ κεφαλὴ Κυνοσουρίδος ἀκρόθι νυκτός
ὕψι μάλα τροχάει· ὃ δὲ δύεται ἠῶθι πρό
ἀθρόος Ὠρίων, Κηφεὺς δ' ἀπὸ χειρὸς ἐπ' ἰξύν.

Sequitur Attali fr. 14.

2 *ὅτ' ἂν* L ‖ 6 *καὶ* ante *Σκ.* V ‖ 7 *μετὰ* LV: *μέγα* L³ ‖ 8 *παροίτερον* superscripto *ς* Marcianus ‖ 10 *καὶ* ante *κεφ.* LV ut Marcianus inter lineas: om Marciani textus ‖ *κεφαλὴ* V Marcianus: *κεφαλὴν* L ‖ 12 *ἀθρόος* L Marcanus: *ἀθρόως* V, cf. 'De Attal. Rhod.' p. XII.

2. I p. 191 D πρὸ τῆς ἀνατολῆς οὖν τοῦ ἡλίου, ἔτι τῆς νυκτὸς ἐνεστηκυίας καὶ βλεπομένων τῶν ἀστέρων, 'σημεῖον' (φησὶν) 'ἔστω Σκορπίος ἀνατέλλων ληγούσης τῆς νυκτός'. εὔλογον τοίνυν καὶ τὰ λοιπὰ σημεῖα ἔτι νυκτὸς οὔσης ὑπογράφειν αὐτὸν ἡμῖν, εἰ μέλλει σημεῖα εἶναι. δῆλον δὲ τοῦτο γίνεται καὶ ἐκ τοῦ αὐτὸν τὸν Ἄρατον ἐπὶ μὲν τῆς Ἄρκτου λέγειν (v. 308)

τῆμος καὶ κεφαλὴ Κυνοσουρίδος ἀκρόθι νυκτός

ὡς ἂν περὶ τὰ ἔσχατα τῆς νυκτός, ἐπὶ δὲ τοῦ Ὠρίωνος (v. 309)

ὃ δὲ δύεται ἠῶθι πρό·

ὅπερ ἐστὶ πρὸ τῆς ἠοῦς καὶ οὐ μὰ Δία πρὸ τοῦ ἡλίου ἤδη ἀνατέλλοντος ἐν τῇ ἀρχῇ τούτου. Cf. Attali fr. 15.

2 ἄστρων L ‖ 3 τοίνυν om L ‖ 4 σημεῖα bis scriptum in L ‖ ἐστι ν. V ‖ 5 μέλλοι L ‖ γίνεται om L.

V. 304 «πυμάτης ἐπὶ νυκτός» 'per noctis finem', 'versus solis ortum', ut scholiasta, constat Hipparchi et Marciani fide et tentatum frustra a Vossio est, cui «ἔτι» novare praeplacuit quam bene tradita agnoscere.

V. 305 «μετὰ Τόξον» praebent Hipparchi codices, ut putamus corrupti ex «μέγα» quod Marciano offertur. Neque enim apte dicitur 'post arcum extrahitur Sagittarius prope aculeum', sed 'simul cum arcu'. Et voluisse poetam tale quid ostendunt sequentia: ὀλίγον δὲ παροίτερος ἵσταται αὐτοῦ Σκορπίος ἀντέλλων, ὃ δ' ἀνέρχεται αὐτίκα μᾶλλον. Nam «αὐτοῦ» et «ὃ δέ» ad Sagittarium spectant simul cum arcu unam figurae speciem complentem. Sin minus ita censuisset Aratus, necessario non Sagittarium sed arcum proxime ad stimulum Scorpii accedere dixisset, quos inter se paene cohaerere antiqui homines credebant: schol. v. 304 ὁ Σκορπίος μικρὸν πρὸ τῆς τοῦ ἡλίου ἀνατολῆς θεωρεῖται ἐπὶ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ὁρίζοντος· τότε γὰρ συμβαίνει τὸ Κέντρον τοῦ Σκορπίου ἀνατέλλον θεωρεῖσθαι καὶ τὴν τοῦ Τοξότου κορωνίδα (partem extremam i. e. arcum) συνάπτουσαν τῷ Κέντρῳ. Cf. v. 505, 6. Corruptela igitur etsi non gravis archetypum Hipparchi obsedisse existimanda est.

XXV.

1. I p. 193 E ἐν δὲ τοῖς ἐφεξῆς ὁ Ἄρατος ἐπελθὼν τὰ λοιπὰ τῶν νοτιωτέρων ἄστρων τοῦ ζῳδιακοῦ ἐπιφέρει ταυτί (v. 367—369)·

οἳ δ' ὀλίγῳ μέτρῳ, ὀλίγῃ δ' ἐγκείμενοι αἴγλῃ
μεσσόθι πηδαλίου καὶ Κήτεος εἱλίσσονται,
γλαυκοῦ πεπτηῶτες ὑπὸ πλευρῇσι Λαγωοῦ.

ἐν δὲ τούτοις παρεωρακέναι μοι δοκεῖ (οὕτως γὰρ δεῖ λέγειν) ὑπολαβὼν μεταξὺ τοῦ πηδαλίου καὶ τοῦ Κήτους κεῖσθαι τοὺς ἀνωνύμους ἀστέρας. δεῖ γὰρ αὐτοὺς μεταξὺ τοῦ Ποταμοῦ καὶ τοῦ πηδαλίου κεῖσθαι . . . αὐτὸς δὲ ὁ Ἄρατος τὸ Κῆτός φησι κεῖσθαι (v. 358)

βαιὸν ὑπὲρ Ποταμοῦ βεβλημένον ἀστερόεντος.

δῆλον οὖν, ὅτι τοὺς ὑπὸ τῷ Λαγωῷ ἀστέρας δεῖ κεῖσθαι μεταξὺ τοῦ Ποταμοῦ καὶ τοῦ πηδαλίου. καὶ Εὔδοξος δέ, ὡς ἡμεῖς φαμεν, οὕτω λέγει.

3 *μετρίῳ* L ‖ 5 *λαγῳοῦ* L ‖ 9 *φησὶν* L ‖ 12 *λαγῷ* L.

2. I p. 195 E *βούλεται γὰρ λέγειν* (v. 367—385 Aratus), *ὅτι μεταξὺ τοῦ πηδαλίου καὶ τοῦ Κήτους ὑπὸ τὸν Λαγωὸν κεῖνται ἀστέρες ἀνώνυμοι, ὀλίγοι τῷ πλήθει καὶ τῷ μεγέθει. οὐ γὰρ οὕτω κεῖνται, ὥστε ἐκ τῆς θέσεως αὐτῶν ὁμοίως διαμορφωθῆναι ζῷα ἢ κατασκεύασμά τι, οἷά ἐστι τὰ λοιπὰ ἄστρα ἃ διετύπωσέ τις τῶν ἀρχαίων. οὐκέτι δὲ ἐπεβάλετο πάντα διαμορφῶσαι· πολλῶν γὰρ ὄντων ἀστέρων τῶν κατ' ἰδίαν διερριμμένων οὐκ ἂν ἐδυνήθη ἑνὶ σχήματι περιλαβεῖν αὐτοὺς «ἤλιθα μορφώσας»* (v. 375)*· δι' ἣν αἰτίαν ἔδοξεν αὐτῷ τοὺς παρακειμένους πως ἀλλήλοις ἀστέρας καὶ «ὁμηγερέας»* (v. 379) *τῷ σχήματι διαπλάσαι καὶ ὀνοματοποιῆσαι.*

8 *περιλαβεῖν* Wil: *μεταλαβεῖν* L, *μεταβαλεῖν* V ‖ 10 *σχήματι* scripsi, cf. v. 380 sqq.: *ὀνόματι* LV.

XXVI.

1. I p. 196 A *ἑξῆς δέ φησιν ὁ Ἄρατος περὶ τοῦ Θυμιατηρίου* (v. 402—407)·

αὐτὰρ ὑπ' αἰθομένῳ Κέντρῳ τέραος μεγάλοιο
Σκορπίου ἄγχι νότοιο Θυτήριον αἰωρεῖται.
τοῦ δ' ἤτοι ὀλίγον μὲν ἐπὶ χρόνον ὑψόθ' ἐόντος
πεύσεαι· ἀντιπέρην γὰρ ἀείρεται Ἀρκτούροιο·
καὶ τοῦ μὲν μάλα πάγχυ μετήοροί εἰσι κέλευθοι
Ἀρκτούρου, τὸ δὲ θᾶσσον ὑφ' ἑσπερίην ἅλα νεῖται.

4 *αἰωρεῖται* L Marcianus: *αἰωρῆται* V ut infra ‖ 5 *δ' ἤτοι* V Marcianus: *δή τοι* L ‖ 6 *πεύσεε* V.

ἐν δὲ τούτοις δοκεῖ μοι ἀγνοεῖν ὁ Ἄρατος ὑπολαμβάνων, ὅσον ἀπέχει ὁ Ἀρκτοῦρος ἀπὸ τοῦ ἀεὶ φανεροῦ πόλου, τοσοῦτον ἀπέχειν καὶ τὸ Θυμιατήριον ἀπὸ τοῦ νοτίου πόλου. Sequitur Attali fr. 18.

2. I p. 198 A ἀκολούθως δὲ τούτοις ἠγνόηται καὶ τὸ ἐπιφερόμενον παρ' αὐτοῦ (v. 439—440)·

αὐτὰρ ὅ δεξιτερὴν αἰεὶ τανύοντι ἔοικεν
ἀντία δινωτοῖο Θυτηρίου.

μεταξὺ γὰρ τῆς δεξιᾶς χειρὸς καὶ τοῦ Θυτηρίου τό τε Θηρίον ὅλον κεῖται καὶ τοῦ Σκορπίου τὰ πλεῖστα μέρη· ἡ μὲν γὰρ δεξιὰ χεὶρ περὶ τὰ ⟨πρῶτα⟩ μέρη τῶν Χηλῶν κεῖται, τὸ δὲ Θυμιατήριον ὑπὸ τοῖς ἐσχάτοις μέρεσι τοῦ Σκορπίου, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ Ἄρατος λέγει (v. 402—403)·

αὐτὰρ ὑπ' αἰθομένῳ Κέντρῳ τέραος μεγάλοιο
Σκορπίου ἄγχι νότοιο Θυτήριον αἰωρεῖται.

2 παρ' L: ὑπὲρ V ‖ 4 δηνωτοῖο L (unde δὴ νώτοιο Victorius), δεινωτοῖο V ut Marcianus et hoc loco et v. 440: corr recentiores et Scaliger ‖ 7 supplevi ‖ 11 αἰωρῆται V.

V. 406, 7 «τοῦ — Ἀρκτούρου» Hipparchus, «τῶ (i. e. τῷ) — Ἀρκτούρῳ» Marcianus. Utrumque cogitabile. Hipparchum sectamur.

V. 440 «δινωτοῖο Θυτηρίου» 'rotundae Arae' ex «δεινωτοῖο» et «δηνωτοῖο», quorum utrumque nihili est (etsi δεινωτοῖο ex posteriore aliqua editione repetitum esse Athenaei de poculo δεῖνος quod vocatur ecloga docet monente Wilamowitzio), recte mihi effectum recentiorum subsidio videtur.

XXVII.

1. I p. 198 B ἐν δὲ τοῖς ἑξῆς περὶ τῶν τροπικῶν καὶ τοῦ ἰσημερινοῦ καὶ τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου λέγων φησίν (v. 467—468)·

αὐτοὶ δ' ἀπλατέες καὶ ἀρηρότες ἀλλήλοισι
πάντες· ἀτὰρ μέτρῳ γε δύω δυσὶν ἀντιφέρονται.

γραφομένου δὴ διχῶς, καὶ ἐν οἷς μὲν «αὐτοὶ δ' ἀπλατέες» ἐν οἷς δὲ «αὐτοὶ δὲ πλατέες» ὁ Ἄτταλός φησι βέλτιον εἶναι «αὐτοὶ δὲ πλατέες» (καὶ γὰρ οἱ ἀστρολόγοι, φησί, 'πλατεῖς' ὑποτίθενται τούς τε τροπικοὺς καὶ τὸν ἰσημερινὸν καὶ τὸν ζῳδιακόν) καὶ τὸν ἥλιον τὰς τροπὰς μὴ ἀεὶ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ κύκλου ποιεῖσθαι, ἀλλά

2 κύκλου V: om L ‖ 3 δ' ἀπλατέες V: δὲ πλατέες L ‖ 6—7 verba ὁ Ἄτταλος — πλατέες V: om L.

ποτε μὲν νοτιώτερον, ποτὲ δὲ βορειότερον· καὶ ὅτι γίνεται τοῦτο, καὶ Εὔδοξός φησιν. Sequitur Eudoxi et Attali (fr. 20) sententia; deinde pergit Hipparchus p. 199 D ὅτι δὲ καὶ Ἄρατος τοῖς μαθηματικοῖς ἀκολούθως ʿἀπλατεῖςʾ αὐτοὺς νοεῖ ὑπάρχοντας, μάθοι ἄν τις ἔκ τε τοῦ περὶ τοῦ ἰσημερινοῦ λέγειν (v. 513—514)

ἐν δέ οἱ ἤματα νυξὶν ἰσαίεται ἀμφοτέρῃσιν
φθίνοντος θέρεος, τοτὲ δ' εἴαρος ἱσταμένοιο

— οὐ γὰρ ἐπὶ μίαν μόνον ἡμέραν ἰσημερίαν ἂν ἦγεν ἔν τε τῷ ἔαρι καὶ τῷ φθινοπώρῳ, ἀλλὰ καὶ πλείονας, εἰ πλάτος εἶχεν — καὶ πάλιν ἐκ τοῦ ἐπὶ τοῦ τροπικοῦ λέγειν (v. 497—499)·

τοῦ μέν, ὅσον τε μάλιστα, δι' ὀκτὼ μετρηθέντος,
πέντε μὲν ἔνδια στρέφεται καὶ ὑπέρτερα γαίης,
τὰ τρία δ' ἐν περάτῃ.

πλάτος γὰρ ἔχοντος αὐτοῦ καὶ διαιρεθέντος εἰς ὀκτὼ ⟨ἀ⟩δύνατον εἶναι ὅλα τμήματα ἄνω τε καὶ κάτω, ἐγκεκλιμένου τοῦ κόσμου. ἀλλὰ μὴν καὶ περὶ τοῦ ζῳδιακοῦ λέγων ὁτὲ μὲν οὕτως (541—543)

ὅσσον δ' ὀφθαλμοῖο βολῆς ἀποτείνεται αὐγή,
ἑξάκις ἂν τόσση μιν ὑποδράμοι. αὐτὰρ ἑκάστη
ἴση μετρηθεῖσα δύω περιτέμνεται ἄστρα

ὁτὲ δὲ οὕτως (v. 553—558)

τοῦ δ' ὅσσον κοίλοιο κατ' Ὠκεανοῖο δύηται
τόσσον ὑπὲρ γαίης φέρεται, πάσῃ δ' ἐπὶ νυκτί
ἓξ αἰεὶ δύνουσι δυωδεκάδες κύκλοιο.
τόσσαι δ' ἀντέλλουσι· τόσον δ' ἐπὶ μῆκος ἑκάστη
νὺξ αἰεὶ τετάνυσται, ὅσον τέ περ ἥμισυ κύκλου
ἀρχομένης ἀπὸ νυκτὸς ἀείρεται ὑψόθι γαίης

οὐ πλάτος ἔχοντα, ἀλλὰ τοὐναντίον ἀπλατῆ διειληφέναι μοι δοκεῖ. ἥ τε γὰρ βολὴ τοῦ ὀφθαλμοῦ εὐθεῖά ἐστι, καὶ αὕτη ἑξάκις καταμετρεῖ τὸν μέγιστον καὶ ἀπλατῆ κύκλον, ἀλλ' οὐχὶ τὸν πλάτος ἔχοντα, τοῦ τε ζῳδιακοῦ καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ νύκτα ἡμικύκλιον ἀνατέλλει καὶ δύνει, τοῦ ἡλίου ἐπὶ τοῦ ἀπλατοῦς καὶ διὰ μέσου

12 ὁ add L ‖ 13, 14 ὑπ. ὅταν τι ἐκ V ‖ 15 ἰσαίνεται L, cf. Arati v. 235 ἰσαιομένῃσιν ‖ ἀμφοτέρῃσι Marcianus ‖ 16 τοτὲ Marcianus: τότε LV ‖ ἀρχομένοιο L ‖ 17 ἄν om L ‖ 18 πλείονος V ‖ 21 ἐνδιαστρέφεται LV ‖ 22 τὰ V: κατ L ‖ 23 suppl Wil ‖ 25 ὅτε L ‖ 27 ἄν τόσση μιν L: ἀντοσ ἡμῖν V ‖ 30 κώλοιο L ‖ δύνται (i. e. δύηται) Marcianus ‖ 31 ἐπὶ V Geminus p. 28 E: ἐνὶ L ‖ 33 τόσσον V ut Marcianus ‖ 34 τετάνυσται Marcianus (et ex coniectura Scaliger): τετάνυται V, τάνυται L ‖ τόσσον V ‖ 37 αὕτη scripsi: αὐτὴ LV ‖ 40 μέσον L.

τῶν ζῳδίων φερομένου· ἐπὶ γὰρ τοῦ πλάτος ἔχοντος οὐ δυνατὸν τοῦτο συμβαίνειν. καὶ ἐξ ἄλλων δὲ πλειόνων φανερός ἐστιν ὁ Ἄρατος ἀπλατεῖς τοὺς κύκλους ὑποτιθέμενος ἀκολούθως τοῖς μαθηματικοῖς.

43 τοὺς om L ‖ 44 μαθη ante μαθηματικοῖς iteravit L.

2 I p. 178 D πρῶτον μὲν οὖν ὁ Ἄρατος ἀγνοεῖν μοι δοκεῖ τὸ ἔγκλιμα τοῦ κόσμου νομίζων ἐν τοῖς περὶ τὴν Ἑλλάδα τόποις τοιοῦτον εἶναι, ὥστε τὴν μεγίστην ἡμέραν λόγον ἔχειν πρὸς τὴν ἐλαχίστην τὸν αὐτόν, ὃν ἔχει τὰ πέντε πρὸς τὰ τρία. λέγει γὰρ ἐπὶ τοῦ θερινοῦ τροπικοῦ (v. 497—499)·

τοῦ μέν, ὅσον τε μάλιστα, δι᾽ ὀκτὼ μετρηθέντος,
πέντε μὲν ἔνδια στρέφεται καὶ ὑπέρτερα γαίης,
τὰ τρία δ᾽ ἐν περάτῃ.

4 τὸν αὐτόν om L ‖ τρόπον post αὐτόν add V ‖ ἔχειν V ‖ 7 ἐνδιαστρέφεται LV.

V. 467 Attali et Hipparchi exemplaria Aratea praeter varietatem «δ᾽ ἀπλατέες» et «δὲ πλατέες» nihil habuisse patet. Quodsi «δ᾽ ἀπλανέες» Marciani textus scholiaque offerunt, hanc discrepantiam postea succrevisse non certo quidem verum probabiliter suspicamur. Qua repudiata ad Hipparchum recurrendum esse rati «ἀπλατέες» poetae praegresso Bekkero vindicamus.

V. 498 cum duplici Hipparchi testimonio Marcianus facit superscripta ab ipso librario hac discrepantia: γράφεται καὶ «ὑπέρτατα». Veri dissimile, quoniam quod supra terram idem non necessario dici 'sublime' merebitur. Et succurrit textui Marciani Achilles p. 148 B: εἰ δέ τις αὐτὸν (tropicum aestivum circulum) διέλοι εἰς ὀκτὼ μέρη κατὰ τὸν Ἄρατον, ἔσται μὲν αὐτῶν πέντε μὲν ὑπὲρ γῆν, τρία δὲ ὑπὸ γῆν. φησὶ δὲ περὶ αὐτοῦ οὕτως Ἄρατος (v. 498—499)

πέντε μὲν ἔνδια στρέφεται καθ᾽ ὑπέρτερα γαίης,
τὰ τρία δ᾽ ἐν περάτῃ· θέρεος δέ οἱ ἐν τροπαί εἰσιν

ἀπὸ τῶν ὀκτὼ μερῶν δηλῶν τὰ πέντε ὑπὲρ γῆν ἔχειν, τὰ δὲ τρία ὑπὸ γῆν.

4 καί V ‖ 5 τὰ om V ‖ ἐντροπαὶ V, ἀντροπαὶ M ‖ 6 δηλῶν om V ‖ ἔχειν L: ἔχει V.

Succurrunt praeterea, nisi fallimur, Gemini Phaenomena p. 16 Petavii: *πρὸς δὲ τοῦτο τὸ κλῖμα δοκεῖ καὶ ὁ Ἄρατος συντεταχέναι τὴν τῶν Φαινομένων πραγματείαν. περὶ γὰρ τοῦ θερινοῦ τροπικοῦ κύκλου διαλεγόμενός φησιν οὕτως* (v. 497—499)·

τοῦ μέν, ὅσον τε μάλιστα, δι' ὀκτὼ μετρηθέντος,
πέντε μὲν ⟨ἔνδια⟩ στρέφεται καθ' ὑπέρτερα γαίης,
τὰ τρία δ' ἐν περάτῃ· θέρεος δέ οἱ ἐν τροπαί εἰσιν.

5 om Ambrosianus ‖ *ὕπερθεν* Ambrosianus ‖ 6 *πέρατι τῇ* Ambrosianus.

Nam ex «*ὕπερθεν*» facilius multo «*ὑπέρτερα*» quam «*ὑπέρτατα*» elicitur. Denique opitulatur Anonymus 'Isag.' p. 168 Petav., cuius testimonium ex Vaticano Marciani et ceterorum auctorum opera ita constituimus:

τοῦ μέν, ⟨ὅσον⟩ τε ⟨μάλιστα⟩, δι' ὀκτὼ μετρηθέντος,
πέντε μὲν ἔνδια στρέφεται καθ' ὑπέρτερα γαίης,
τὰ τρία δ' ἐν περάτῃ· θέρεος δέ οἱ ἐν τροπαί εἰσιν.

1 supplevi ‖ *μετρηθέντας* V ‖ 2 *ἐνδιαστρέφεται* coniungit V.

Eodem versu (498) «*πέντε μὲν ἐνδιαστρέφεται καὶ ὑπέρτερα γαίης*» vitio mensura verbi solitarii «*ἐνδιαστρέφεται*» (– – – ◡◡ –) aegrotat neque potest nisi adhibita Marciani et Achillis codicis Medicei medela ad sanitatem perduci «*ἔνδια στρέφεται καθ' ὑπέρτερα γαίης*», 'quinque particulae in divo et superioribus terrae regionibus versantur'. Ita cum edidissent quorum erat poetam, Hilbergius ('Das Princip der Silbenwägung in der griechischen Poesie' p. 92) legi cuidam metricae cautissime observatae repugnare traditam scripturam edixit habuitque qui adsentirentur, veluti M. Schneiderum p. 16. Exemplorum enim acervo Hilbergius docuisse reapse videtur, breves syllabas finales quae in vocalem exeunt in hexametri arsi ab epicis poetis (Homero et Hesiodo exceptis, qui huic legi non sunt obsecuti) plerumque non poni nisi in vocabulis quorum mensura sit ◡◡◡ – ◡◡◡ ◡ – – ◡, deinde in pedibus pyrrhichiis, tum cum a tali vocabulo in vocalem brevem exeunte incipit versus, ut tamen discedentia hac regula exempla et norma Homerica formata propulsare coniecturis infelicibus (velut *ἔνδι' ἀεὶ στρέφεται*) non debuerit. Adde quod contulit ipse Hilbergius, quae ad regulam illam accommodari facile nequeunt, velut v. 1024 *καὶ σπίνος ἠῷα σπίζων καὶ ὄρνεα πάντα* (ubi contra poetae

usum et constantiam *ἠόια* suspicatus est Hilbergius), v. 599 *σὺν τοῖς Ὄρνιθος πρῶτα πτερὰ μέσφα παρ' αὐτήν* (ubi male idem *πρότερα*), v. 348 *ὡς ἥ γε πρύμνηθεν Ἰησονὶς ἕλκεται Ἀργώ* (quod particula liberius usurpata excusandum censet), 1060 *αὔτως δ' ἀνθέρικος τριχθὰ σκίλλης ὑπερανθεῖ*, quem versum commento *τρίχθ' ὁ* beare voluit criticus ille audacissimus. Iam fac haec quae in medium protulimus vel omnia mutando feliciter sustulisse Hilbergium: remanet ac manebit haud exiguus aliorum versuum alexandrinorum numerus normae Hilbergianae aperte refragantium. Etiamne has copias iisdem armis repellendas putabimus? Repellat Hilbergius et siquis a se impetraverit: tutius cautiusque certam semitam traditionis insistentes servare, quae exemplis ab eodem poeta petitis et ceterorum eiusdem aevi analogia commendari videntur, intacta.

V. 541 cum inter difficiliores numerari soleat omni coniecturarum et explicationum genere vexatus est. Quare pedetemptim progredientes a concessis (vel concedendis potius) initium capiamus. Genetivum «*βολῆς*» Hipparcheum Marciani textus et lemma consensu suo stabilirunt[2]). At Sporum in paraphrasi dissentire aiunt et «*βολίς*» testari. Quid igitur Sporus in scholiis? *ὁ Σπόρος οὕτω φησίν· 'ὅσον δὲ τῆς ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ βολίδος (τῆς ἀκτῖνος) ἀποτέμνεται καὶ ἀφαιρεῖται* [*καὶ* delemus] *ἡ αὐγὴ τοῦ αἰθέρος, ἑξάκις ἂν τοσαύτη ἀκτὶς ὑποδράμοι τὸν ζῳδιακὸν ἀπηρτισμένον· ἑκάστη δὲ οὕτως ὑποδραμοῦσα ἴση δύο ἂν περιτέμοι καὶ περιλάβοι ζῴδια'*. Legit «*ὅσσον δ' ὀφθαλμοῖο βολῆς ἀποτέμνεται αὐγή*» qui ita circumscribit, nec licet «*βολίς*» ex Spori interpretatione Buttmanno suasore pro lectionis varietate afferre. Porro «*ἀποτείνεται*» Hipparchus, «*ἀποτέμνεται*» Marciani et textus et lemma et Sporus paraphrasta. Quid scholiasta alter legerit, vix certo idem statuit Buttmannus: *ἀνάγκη οὖν ἐκβαλλομένας ἀπὸ τῆς ὄψεως ἐπὶ τὸν οὐρανὸν εὐθείας, συμβεβηκότων ἡμῶν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ τοῦ σχή-*

---

[2]) Cf. Musaeus v. 94 *ἀπ' ὀφθαλμοῖο βολάων κάλλος ὀλισθαίνει καὶ ἐπὶ φρένας ἀνδρὸς ὁδεύει* (ubi Diltheyum immerito *δι' ὀφθαλμοῖο πυλάων* commentum esse Schwabius 'De Musaeo Nonni imitatore', Tubingae 1876, p. 23 recte statuit), Triphiodorus v. 116 *ὄμματος ἀστρέπτοιο βολὴν ἐπὶ γαῖαν ἐρείσας*, denique quos congessit Creuzerus ad Plotinum 'De pulchritudine' p. 162 infimi aevi scriptores. Omnibus Homerus praeivit Od. IV 149 sq.: *κείνου γὰρ τοιοίδε πόδες τοιαίδε τε χεῖρες ὀφθαλμῶν τε βολαὶ κεφαλή τ' ἐφύπερθέ τε χαῖται.*

ματος τυγχάνοντος σφαιροειδοῦς, ἴσας (Bekker: *ἴσως ἴσαις* codex) *εἶναι. ὅση οὖν* (*φησίν*) *ὄψεως γίνεται εὐθεῖα ἀναβλεπόντων ἡμῶν πρὸς τὸν οὐρανόν, τοσαῦται ὀφείλουσιν ἓξ νοεῖσθαι δι' ὅλης τῆς περιφερείας κτλ.*' Sive enim «*ἀποτέμνεται*» sive «*ἀποτείνεται*» praeoptaveris, agi de recta linea ab oculo sursum ducenda largieris: *ἡ γὰρ βολὴ τοῦ ὀφθαλμοῦ εὐθεῖά ἐστιν* Hipparchus. Verum merito scribi «*ἀποτέμνεται*» infitiamur. Quis enim facile cogitatione huius versiculi sententiam assequetur: 'quantum sibi radius vel splendor desecabit inde ab oculi iactu, sexiens hoc intervallum subiret illum', scilicet Zodiaci circulum? Contra percipitur «*ἀποτείνεται*»: 'quantum ab oculi iactu radius extenditur in altum' etc.

V. 542 «*τόσση μιν*» Laurentianus Hipparchi, «*τόσ⟨σ⟩' ἡμῖν*» si emendaveris Vaticanus, quorum utrumque in Marciano est: «*τόσσ' ἡμῖν*» in textu, «*τόσση μιν*» interlineare (*γράφεται καὶ* «*τόσση μιν*»). 'Sexiens nobis hoc intervallum subiret', scil. Zodiacum. Quid Sporus quidque Hipparchus paraphrasi circumscribant, tuto vix dixeris, quamquam «*τόσση μιν*» probabilius videtur. Sic enim ille: *ἑξάκις ἂν τοσαύτη ἀκτὶς ὑποδράμοι τὸν ζῳδιακὸν ἀπηρτισμένον.* «*ἡμῖν*» cum non expresserit, verbis *τὸν ζῳδιακὸν ἀπηρτισμένον* voluisse «*μιν*» exprimere existimamus paraphrastam; item Laurentianum Hipparchi, cum verbis *ἑξάκις καταμετρεῖ τὸν μέγιστον καὶ ἀπλατῆ κύκλον* utatur. Iam Vaticanum perpessum esse interpolationem «*τόσσ' ἡμῖν*» ex libro Marciano affini ductam putabimus. «*τόσση μιν*» Hipparcheum.

Versu eodem «*ὑποδράμοι*» Vossio adeo displicuit, ut expellendum censeret et «*ἐπιδράμοι*» legendum, quod magis Hipparcheo '*καταμετρεῖ*' responderet. Misso Hipparcho, e cuius paraphrasi discrimen nullo pacto peti potest, breviter dicimus *ὑποτρέχειν* intellegendum esse de terra Zodiaco subiacenti. Hinc, quae ad caelum educitur recta, inferior est ideoque *ἑξάκις ἂν τόσση μιν ὑποδράμοι,* „sie würde sich sechsmal über den höher gelegenen Thierkreis erstrecken." «*ὑπεκδράμοι*» dubia recentiorum fide nititur, unde etiam in Cleomedis 'De motu corporum caelestium' librum Norimbergensem (II 1, 82 p. 150 Ziegleri) penetravit, cum antiquissimus Cleomedis codex Mediceus «*ὑποδράμοι*» offerat. Neque aliter in ceteris modo concinit modo dissentit versuum 541—543 in Cleomede textus Arateus. Habet ille *βολῆς ἀποτείνεται αὐγή — τόσσ' ἦμιν* (*τόσση μιν* Parisinus codex editori ignotus) — *δύω* (*δύο* Mediceus)

— *περιτέλλεται*[3]). «*περιτέλλεται*» cum redeat in recentioribus, a Marciani textu scholiisque atque adeo ab Hipparcho distat «*περιτέμνεται*» exhibentibus, quod vertas 'pari spatio bina signa sibi illarum sex partium unaquaeque circumcidit', id est utrimque desecat (cf. v. 50). Quantum perspicua hac imagine recedit «*περιτέλλεται*» 'circumvolutat'? Sidera, Zodiaci particulas, circumverti poeta dixit v. 509 sq. (*καί οἱ τρία μὲν περιτέλλεται ὕψου τῶν ὀκτώ, τὰ δὲ πέντε κατώρυχα δινεύονται*). Admodum vero dubitamus, meritone dicatur linea curva circulo desecta sidera circumversari. Sequimur igitur duplicem Hipparchi et Marciani auctoritatem.

V. 553 «*κοίλοιο* — *Ὠκεανοῖο*» cum Hipparcho Marcianus scholiaque Marciana, nisi quod secunda Marciani manus superscripsit varietatem lectionis: *γράφεται καὶ* «*κοινοῖο*». *κοινός* Oceanus vocari potest, quia circa totum terrae orbem fluitans omnibus terrae regionibus communis credebatur, *κοῖλος* est, siquidem occidentia pone horizontem mari definitum sidera spectantur (cf. v. 407 *τὸ δὲ* (Ara) *θᾶσσον ὑφ' ἑσπερίην ἅλα νεῖται* et scholia ad h. l.). Praeferimus «*κοίλοιο*».

Ibidem «*δύηται*» indubitata omnium testium scriptura est. Nec erit qui coniunctivum sine *ἄν* vel *κέν* ad *ὅσσον* adpositum cum Vossio repudiet, modo poeticum hac in re sermonis usum vel potius primarium (velut *ἐσθλὸν καὶ τὸ τέτυκται, ὅ τ' ἄγγελος αἴσιμα εἰδῇ*, alia) in memoriam revocemus.

V. 554 «*πάσῃ δ' ἐπὶ νυκτί*» 'per noctem' Hipparchi codex Vaticanus cum Marciano et Gemino astronomo p. 28 Petav., «*ἐνί*» Laurentianus. At noluit poeta aliquod temporis nocturni momentum sed universam noctem dicere. Ergo statuendum est a genuina archetypi scriptura Laurentiani librarium pravi Arati exemplaris culpa defecisse. Illud enim addimus in recentissimis quibusdam poetae codicibus ferri «*ἐνί*».

V. 555 «*ἓξ αἰεὶ δύνουσι δυωδεκάδες κύκλοιο*» Hipparchus addicentibus Gemino p. 28 E Petavii et Achille (supra VII). *δυωδεκάς* esse idem atque *δωδεκατημόριον* probat versus 703. Ergo dicit Aratus, circuli duodenarii sex semper occidere per noctem partes.

[3]) Cleomedem usum esse Posidonii 'Meteorologicis' vel in afferendis testibus egregie exposuit Blassius l. c. p. 16. Parisinum Cleomedis codicem s. XIII — XIV oblivione obrutum — caret enim titulo — in libro manuscripto no. 2403 fol. 1—15 nos redinvenimus. Habet *ὑποδράμοι* cum Mediceo.

Male *«δυωδεκάδος κύκλοιο»* Marcianus, ut careat numerale *ἕξ* relatione necessaria. Quid enim esset 'sex duodenarii illius circuli occidunt'?

V. 557 *«ὅσον»* Hipparchi codex Laurentianus et Marciani manus altera et Gemini editio p. 29 A necessario, quoniam refertur ad *τόσον δ' ἐπὶ μῆκος κτλ'*. Quod praebet Vaticanus *«τόσσον»* corruptum ex *«τόσον»* est fluxitque ex Arati exemplari Marciano, qui idem illud recepit, cognato.

XXVIII.

I p. 197 A *εἰπὼν δὲ ὁ Ἄρατος περὶ τοῦ Θυμιατηρίου, διότι, ἐπὰν συμφανὲς γένηται ἀπ' ἄρκτου 'νεφέλη πεπιεσμένον'* (v. 416), *τότε δεῖ νότον προσδέχεσθαι, ἐπιφέρει ἑξῆς περὶ τοῦ Κενταύρου τὸν τρόπον τοῦτον* (v. 431—438)·

εἰ δέ τοι ἑσπερίης μὲν ἁλὸς Κενταύρου ἀπείη
ὦμος ὅσον προτέρης, ὀλίγη δέ μιν εἱλύοι ἀχλύς
αὐτόν, ἀτὰρ μετόπισθεν ἐοικότα σήματα φαίνοι
νὺξ ἐπὶ παμφανόωντι Θυτηρίῳ, οὔ σε μάλα χρή
εἰς νότον, ἀλλ' εὔροιο περισκοπέειν ἀνέμοιο.
δήεις δ' ἄστρον ἐκεῖνο δύω ὑποκείμενον ἄλλοις·
τοῦ γάρ τοι τὰ μὲν ἀνδρὶ ἐοικότα νειόθι κεῖται
Σκορπίου, ἱππούραια δ' ὑπὸ σφίσι Χηλαὶ ἄγουσιν.

ἐν δὲ τούτοις πρῶτον μέν, ποῖον ὦμον τοῦ Κενταύρου σημειοῦται, ἔστιν εἰπεῖν, ὡς οὐδαμῶς χωρὶς τοῦ ἑτέρου ὁ εἷς αὐτῶν ἠστέρισται, ἀλλὰ ἀμφότεροι ἅμα μεσουρανοῦσιν, ὥστε ἀδιάφορον ἢ ἐπὶ τοῦ ἑνὸς εἰπεῖν ἢ ἐπ' ἀμφοτέρων οὕτως. ἐὰν δὲ ὁ ὦμος τοῦ Κενταύρου ἴσον ἀπὸ ἀνατολῆς καὶ δύσεως ἀπέχῃ — ὅπερ ἐστὶ τὸ αὐτὸ τῷ «ἀπὸ ἑσπερίης» (v. 431) — *ὃ δὴ γίνεται μεσουρανοῦντος αὐτοῦ, κἂν ἐπιγένηται τὰ ὅμοια σημεῖα τοῖς ἐπὶ τοῦ Θυτηρίου, τότε εὖρον, ἀλλ' οὐ νότον δεῖ προσδέχεσθαι κτλ'.*

χωρὶς δὲ τούτων ὁλοσχερῶς ἀγνοεῖ λέγων τὸν Κένταυρον ὑπὸ τῷ Σκορπίῳ καὶ ταῖς Χηλαῖς κεῖσθαι· ὅλος γὰρ σχεδὸν ὑπὸ τῇ

5 *τοι* LV: *κεν* Marcianus ‖ 6 *εἱλύοι* Marcianus (et olim Scaliger): *εἱλύει* V, *ἰλύι* L ‖ 7 *φαίνοι* L: *τεύχοι* Marcianus, *τεῦχε* V ‖ 8 *ἐπιπαμφανόωντι θυτηρίω* Marcianus ‖ 9 *ἐς* Marcianus ‖ *περισκοπεύειν* Marcianus ‖ 11 *γάρ* V: *δή* L ‖ 12 *ἱππούραια* L: *ἱππουραῖα* V ‖ *ἄγχουσιν* V ‖ 13 *σημειοῦται* L: *σημείου τε γὰρ* V, unde 13, 14 *σημειοῦται πάρεστιν* coni Wil ‖ 14 *χωρὶς* om V ‖ *ὑστέρισται* V ‖ 16 *εἰπεῖν* om L ‖ 17 *ἀπέχῃ* L: *ἀπέχει* V.

Παρθένῳ κεῖται, πλὴν ὅσον ὁ δεξιὸς ὦμος καὶ ἡ δεξιὰ χεὶρ καὶ τὰ ἐμπρόσθια σκέλη τοῦ Ἵππου ὑπὸ τὰς Χηλὰς τέτανται. ὁ γὰρ ἑπόμενος μάλιστα τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ ἀστὴρ ἐπέχει Παρθένου μοίρας κθ′, ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὤμου ἐπέχει Χηλῶν μοίρας ζ′, ὁ δὲ νοτιώτερος τῶν ἐν τοῖς ὀπισθίοις σκέλεσιν ἀπέχει Παρθένου περὶ μοίρας ιγ′. πῶς οὖν δυνατόν, τὰ μὲν ὅμοια τῷ ἀνθρώπῳ μέρη τοῦ Κενταύρου ὑπὸ τῷ Σκορπίῳ κεῖσθαι, τὰ δ᾽ ἱππούραια ὑπὸ ταῖς Χηλαῖς; παραπέμπει δὲ καὶ τοῦτο ὁ Ἄτταλος (fr. 19) *ὡς εὖ εἰρηκότος αὐτοῦ.*

29 *δὲ* L ‖ 31 *ὡς εὑρηκότος* L.

V. 431 «*κεν*» Marcianus, «*τοι*» multo ad linguae integritatem rectius Hipparchus, etsi falsum illud ex imitatione Homerica ortum esse potest, velut Il. IX 445 *οὐδ᾽ εἴ κεν ὑποσταίη θεὸς αὐτός* (ubi tamen *ὑποστήῃ* corrigas) et quae congessit Krueger 'Gr. Sprachlehre' II 2² (Berol. 1859) p. 108. Res incerta.

V. 433 «*φαίνοι*» restituimus ex L: 'si faciat nox, ut splendeant signa similia'. «*τεύχοι*» Marcianus, et ita Vaticani scriptura «*τεῦχε*» emendanda est, quamquam ne hoc quidem a probabilitate abhorrere reputanti patescet.

Quod v. 438 «*χεῖλε᾽*» pro varia lectione ad «*Χηλαί*» adscripsit secunda Marciani manus, contra triplicem Hipparchi et Attali et Marciani societatem non valet hilum. Neque unquam 'de labris', sed 'de forficibus' loquuntur astronomi.

XXIX.

I p. 200 E *ἐν δὲ τοῖς ἑξῆς περὶ τοῦ Γαλαξίου κύκλου εἰπὼν ἐπιφέρει, ὅτι τῶν τεσσάρων κύκλων δύο ἴσοι εἰσίν, οἱ δὲ δύο πολλῷ ἐλάσσονες, λέγων οὕτως* (v. 477—479)·

τῷ δ᾽ ἤτοι χροιὴν μὲν ἀλίγκιος οὐκέτι κύκλος
δινεῖται, τὰ δὲ μέτρα τόσοι πισύρων περ ἐόντων
οἱ δύο, τοὶ δέ σφεων μέγα μείονες εἱλίσσονται.

οὐκ εὖ δέ μοι δοκεῖ λέγεσθαι οὐδὲ τοῦτο, ὅτι 'πολλῷ ἐλάσσονές' εἰσιν οἱ τροπικοὶ τοῦ ἰσημερινοῦ καὶ τοῦ ζῳδιακοῦ· ἔλασσον γὰρ ἢ τῷ ια′ μέρει λείπονται αὐτῶν.

2 *τούτων* ante *ἴσοι* add LV: delevi ‖ *ἴσοι* LV ‖ 3 *πολὺ* L ‖ 4 *δ᾽ ἤτοι* V: *δή τοι* L, *δῆτοι* Marcianus ‖ *οὐκ ἔτι* L ‖ 5 *παρ᾽* V ‖ 6 *σφων* L ‖ *μεγα μείονος* L, *μέγ᾽ ἀμείνονος* V.

Male «δυωδεκάδος κύκλοιο» Marcianus, ut careat numerale ἕξ relatione necessaria. Quid enim esset 'sex duodenarii illius circuli occidunt'?

V. 557 «ὅσον» Hipparchi codex Laurentianus et Marciani manus altera et Gemini editio p. 29 A necessario, quoniam refertur ad τόσον δ' ἐπὶ μῆκος κτλ'. Quod praebet Vaticanus «τόσσον» corruptum ex «τόσον» est fluxitque ex Arati exemplari Marciano, qui idem illud recepit, cognato.

XXVIII.

I p. 197 A εἰπὼν δὲ ὁ Ἄρατος περὶ τοῦ Θυμιατηρίου, διότι, ἐπὰν συμφανὲς γένηται ἀπ' ἄρκτου 'νεφέλῃ πεπιεσμένον' (v. 416), τότε δεῖ νότον προσδέχεσθαι, ἐπιφέρει ἑξῆς περὶ τοῦ Κενταύρου τὸν τρόπον τοῦτον (v. 431—438)·

εἰ δέ τοι ἑσπερίης μὲν ἁλὸς Κενταύρου ἀπείη
ὦμος ὅσον προτέρης, ὀλίγη δέ μιν εἰλύοι ἀχλὺς
αὐτόν, ἀτὰρ μετόπισθεν ἐοικότα σήματα φαίνοι
νὺξ ἐπὶ παμφανόωντι Θυτηρίῳ, οὔ σε μάλα χρὴ
εἰς νότον, ἀλλ' εὔροιο περισκοπέειν ἀνέμοιο.
δήεις δ' ἄστρον ἐκεῖνο δύω ὑποκείμενον ἄλλοις·
τοῦ γάρ τοι τὰ μὲν ἀνδρὶ ἐοικότα νειόθι κεῖται
Σκορπίου, ἱππούραια δ' ὑπὸ σφίσι Χηλαὶ ἄγουσιν.

ἐν δὲ τούτοις πρῶτον μέν, ποῖον ὦμον τοῦ Κενταύρου σημειοῦται, ἔστιν εἰπεῖν, ὡς οὐδαμῶς χωρὶς τοῦ ἑτέρου ὁ εἷς αὐτῶν ἠστέρισται, ἀλλὰ ἀμφότεροι ἅμα μεσουρανοῦσιν, ὥστε ἀδιάφορον ἢ ἐπὶ τοῦ ἑνὸς εἰπεῖν ἢ ἐπ' ἀμφοτέρων οὕτως. ἐὰν δὲ ὁ ὦμος τοῦ Κενταύρου ἴσον ἀπὸ ἀνατολῆς καὶ δύσεως ἀπέχῃ — ὅπερ ἐστὶ τὸ αὐτὸ τῷ «ἀπὸ ἑσπερίης» (v. 431) — ὃ δὴ γίνεται μεσουρανοῦντος αὐτοῦ, κἂν ἐπιγένηται τὰ ὅμοια σημεῖα τοῖς ἐπὶ τοῦ Θυτηρίου, τότε εὖρον, ἀλλ' οὐ νότον δεῖ προσδέχεσθαι κτλ'.

χωρὶς δὲ τούτων ὁλοσχερῶς ἀγνοεῖ λέγων τὸν Κένταυρον ὑπὸ τῷ Σκορπίῳ καὶ ταῖς Χηλαῖς κεῖσθαι· ὅλος γὰρ σχεδὸν ὑπὸ τῇ

5 τοι LV: κεν Marcianus ‖ 6 εἰλύοι Marcianus (et olim Scaliger): εἰλύει V, ἰλύι L ‖ 7 φαίνοι L: τεύχοι Marcianus, τεῦχε V ‖ 8 ἐπιπαμφανόωντι θυτηρίω Marcianus ‖ 9 ἐς Marcianus ‖ περισκοπεύειν Marcianus ‖ 11 γάρ V: δή L ‖ 12 ἱππούραια L: ἱππουραῖα V ‖ ἄγχουσιν V ‖ 13 σημειοῦται L: σημεῖον τε γὰρ V, unde 13, 14 σημειοῦται πάρεστιν coni Wil ‖ 14 χωρὶς om V ‖ ὑστέρισται V ‖ 16 εἰπεῖν om L ‖ 17 ἀπέχῃ L: ἀπέχει V.

Παρθένῳ κεῖται, πλὴν ὅσον ὁ δεξιὸς ὦμος καὶ ἡ δεξιὰ χεὶρ καὶ τὰ ἐμπρόσθια σκέλη τοῦ Ἵππου ὑπὸ τὰς Χηλὰς τέτανται. ὁ γὰρ ἑπόμενος μάλιστα τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ ἀστὴρ ἐπέχει Παρθένου μοίρας κθ', ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὤμου ἐπέχει Χηλῶν μοίρας ζ', ὁ δὲ νοτιώτερος τῶν ἐν τοῖς ὀπισθίοις σκέλεσιν ἀπέχει Παρθένου περὶ μοίρας ιγ'. πῶς οὖν δυνατόν, τὰ μὲν ὅμοια τῷ ἀνθρώπῳ μέρη τοῦ Κενταύρου ὑπὸ τῷ Σκορπίῳ κεῖσθαι, τὰ δ' ἱππούραια ὑπὸ ταῖς Χηλαῖς; παραπέμπει δὲ καὶ τοῦτο ὁ Ἄτταλος (fr. 19) *ὡς εὖ εἰρηκότος αὐτοῦ.*

29 *δὲ* L ‖ 31 *ὡς εὑρηκότος* L.

V. 431 «*κεν*» Marcianus, «*τοι*» multo ad linguae integritatem rectius Hipparchus, etsi falsum illud ex imitatione Homerica ortum esse potest, velut Il. IX 445 *οὐδ' εἴ κεν ὑποσταίη θεὸς αὐτός* (ubi tamen *ὑποστήῃ* corrigas) et quae congessit Krueger 'Gr. Sprachlehre' II 2² (Berol. 1859) p. 108. Res incerta.

V. 433 «*φαίνοι*» restituimus ex L: 'si faciat nox, ut splendeant signa similia'. «*τεύχοι*» Marcianus, et ita Vaticani scriptura «*τεῦχε*» emendanda est, quamquam ne hoc quidem a probabilitate abhorrere reputanti patescet.

Quod v. 438 «*χεῖλε'*» pro varia lectione ad «*Χηλαί*» adscripsit secunda Marciani manus, contra triplicem Hipparchi et Attali et Marciani societatem non valet hilum. Neque unquam 'de labris', sed 'de forficibus' loquuntur astronomi.

XXIX.

I p. 200 E *ἐν δὲ τοῖς ἑξῆς περὶ τοῦ Γαλαξίου κύκλου εἰπὼν ἐπιφέρει, ὅτι τῶν τεσσάρων κύκλων δύο ἴσοι εἰσίν, οἱ δὲ δύο πολλῷ ἐλάσσονες, λέγων οὕτως* (v. 477—479)·

τῷ δ' ἤτοι χροιὴν μὲν ἀλίγκιος οὐκέτι κύκλος
δινεῖται, τὰ δὲ μέτρα τόσοι πισύρων περ ἐόντων
οἱ δύο, τοὶ δέ σφεων μέγα μείονες εἱλίσσονται.

οὐκ εὖ δέ μοι δοκεῖ λέγεσθαι οὐδὲ τοῦτο, ὅτι 'πολλῷ ἐλάσσονές' εἰσιν οἱ τροπικοὶ τοῦ ἰσημερινοῦ καὶ τοῦ ζῳδιακοῦ· ἔλασσον γὰρ ἢ τῷ ια' μέρει λείπονται αὐτῶν.

2 *τούτων* ante *ἴσοι* add LV: delevi ‖ *ἴσοι* LV ‖ 3 *πολὺ* L ‖ 4 *δ' ἤτοι* V: *δή τοι* L, *δῆτοι* Marcianus ‖ *οὐκ ἔτι* L ‖ 5 *παρ'* V ‖ 6 *σφων* L ‖ *μεγα μείονος* L, *μέγ' ἀμείνονος* V.

V. 479 scripsimus «*μέγα μείονες*» cum Laurentiano et Marciani scholio interlineari ac paraphrasi, quod insequentibus ipsius Hipparchi verbis *οὐκ εὖ δέ μοι δοκεῖ λέγεσθαι οὐδὲ τοῦτο, ὅτι ‛πολλῷ ἐλάσσονές’ εἰσι* confirmatur. Hipparchi vituperium ut irritum fieret, inventa coniectura est «*μέγ’ ἀμείνονες*» inductaque in Marciani textum atque Hipparchi codicem Vaticanum.

XXX.

I p. 202 A *περὶ δὲ τῆς Ἀνδρομέδας φησίν* (v. 484—485)·

Ἀνδρομέδης — μέσην ἀγκῶνος ὕπερθεν
δεξιτερὴν ἐπέχει.

ἀγνοεῖ δὲ καὶ κατὰ τοῦτο. καὶ γὰρ οἱ ἐν τῷ δεξιῷ αὐτῆς ὤμῳ βορειότεροί εἰσι τοῦ τροπικοῦ . . . δῆλον οὖν ἐκ τούτων, ὅτι ὁ ἀγκὼν βορειότερός ἐστιν ἱκανῶς τοῦ τροπικοῦ, καὶ οὐ νοτιώτερος, ὡς Ἄρατός φησιν.

2 *μὲν ἀγκ.* L ‖ *ὑπένερθε* L ‖ 5 *εἴσιν* L.

XXXI.

I p. 201 B *περὶ δὲ τῶν ἀστέρων, οἳ κεῖνται ἐφ’ ἑκατέρου τῶν τροπικῶν καὶ ἐπὶ τοῦ ἰσημερινοῦ, γράφει ὁ Ἄρατος τοῦτον τὸν τρόπον* (v. 480—482)·

τῶν ὃ μὲν ἐγγύθεν ἐστὶ κατερχομένου βορέαο.
ἐν δέ οἱ ἀμφότεραι κεφαλαὶ Διδύμων φορέονται,
ἐν δὲ τὰ γούνατα κεῖται ἀρηρότος Ἡνιόχοιο.

αἱ μὲν οὖν κεφαλαὶ τῶν Διδύμων οὐ κεῖνται ἐπὶ τοῦ θερινοῦ τροπικοῦ κτλ’.

1 *τε* post *ἑκατ.* add V ‖ 4 *βορέοιο* L ‖ 6 *τὰ* etiam Marcianus.

V. 482 «*ἐν δέ τε γούνατα*» ex recentioribus codicibus emendandum esse videri possit poetae consuetudinem persequenti, qui ubi enumerationem enuntiatis similiter formatis comprehendit alterum tertiumve membrum *δέ τε* particulis subnectit omisso articulo, velut v. 504 *ἐν δέ οἱ Ἀργὼ καὶ μέγα Κενταύροιο μετάφρενον, ἐν δέ τε κέντρον Σκορπίου, ἐν καὶ τόξον κτλ.’*, v. 515 sqq. *σῆμα δέ οἱ Κριὸς Ταύροιό τε γούνατα κεῖται — ἐν δέ τέ οἱ ζώνη εὐφεγγέος Ὠρίωνος*, v. 1051 *τριπλόα δὲ σχῖνος κυέει, τρισσαὶ δέ οἱ αὖξαι γίνονται καρποῖο, φέρει δέ τε σήμαθ’ ἑκάστη ἑξείης ἀρότῳ κτλ.’*, v. 1059 *τῷ δέ γ’ ἀφαυροτέρῳ ὀλίγη, μέσσῳ δέ τε μέσση*, alia.

XXXII.

I p. 202 D ἑξῆς δέ φησιν (v. 488—489)·

καλοί τ' Ὀφιούχεοι ὦμοι
αὐτὸν δινεύονται ἐληλαμένοι περὶ κύκλον.

ἐν δὲ τούτοις τελέως ἀγνοεῖ.

V. 489 «αὐτόν» confirmat textu Marcianus, dissentiente paraphrasi scholiastae ad v. 487: ὁπλαὶ δ' Ἵππειοι] αἱ δὲ τοῦ Ἵππου (φησίν) ὁπλαὶ καὶ ὁ τοῦ Ὄρνιθος αὐχὴν σὺν αὐτῇ τῇ ἄκρᾳ κεφαλῇ καὶ οἱ λαμπροὶ τοῦ Ὀφιούχου ὦμοι αὐτοῦ περὶ τὸν κύκλον κινοῦνται περιελαθέντες καὶ ἐγκείμενοι. Recurrit in quibusdam recentiorum idem illud «αὐτοῦ» nec absonum videtur, modo ne antiquius certiusque Hipparchi testimonium obstaret: 'eodem vestigio circa Cancri circulum agitati' dici eodem iure potest quam αὐτοῦ ἐνὶ Τροίῃ, αὐτοῦ τῷδ' ἐνὶ δήμῳ, alia Homerica.

XXXIII.

I p. 202 E ἑξῆς δέ φησιν (v. 490—496)·

ἡ δ' ὀλίγον φέρεται νοτιωτέρη οὐδ' ἐπιβάλλει,
Παρθένος, ἀλλὰ Λέων καὶ Καρκίνος. οἳ μὲν ἅμ' ἄμφω
ἑξείης κέαται βεβλημένοι, αὐτὰρ ὁ κύκλος
τὸν μὲν ὑπὸ στῆθος καὶ γαστέρα μέχρι παρ' αἰδῶ
τέμνει, τὸν δὲ διηνεκέως ὑπένερθε χελείου
Καρκίνον, ἧχι μάλιστα διχαιόμενόν κε νοήσαις
ὀρθόν, ἵν' ὀφθαλμοὶ κύκλου ἑκάτερθεν ἴοιεν.

ταῦτά μοι δοκεῖ συμφώνως τοῖς φαινομένοις εἰρηκέναι.

4 βεβολημένοι Marcianus, cf. supra p. 75[1] || 7 νοήσαις etiam lemma Marciani: νοήσεις textus Marciani || 8 ὀφθαλμοῖο L.

V. 491 οἳ μὲν ἅμ' ἄμφω ἑξείης κέαται βεβλημένοι 'hi quidem (Leo et Cancer) ordine cubant icti'. Neque enim ita iacent, ut in universum alter sit pone alterum, sed ut nihil vacui spatii interponatur. Accedit imitatio Homerica, ubi in versus exitu saepius ἅμ' ἄμφω coniungitur (Od. XXI 188. Il. VII 225. XXIII 686). Itaque facere cum Hipparcho praeplacet, etsi «οἳ μὲν ἄρ' ἄμφω» recte diceretur inserta continuandi (ut ita dicamus) particula «ἄρα» vere epica.

XXXIV.

1. I p. 177 C *ἐπὶ δὲ τοῦ χειμερινοῦ τροπικοῦ ὁ μὲν Εὔδοξός φησιν οὕτως·*

> *ἔστι δ' ἐν αὐτῷ τὰ μέσα τοῦ Αἰγόκερω καὶ οἱ πόδες τοῦ Ὑδροχόου καὶ τοῦ Κήτους ἡ οὐρὰ καὶ τοῦ Ποταμοῦ ἡ καμπὴ καὶ ὁ Λαγωὸς καὶ τοῦ Κυνὸς οἱ πόδες καὶ ἡ οὐρὰ καὶ τῆς Ἀργοῦς ἡ πρύμνα καὶ Οἰστὸς καὶ τοῦ Κενταύρου ὁ νῶτος καὶ τὰ στήθη καὶ τὸ Θηρίον καὶ τοῦ Σκορπίου τὸ κέντρον. εἶτα διὰ τοῦ Τοξότου πρὸς τὰ μέσα τοῦ Αἰγόκερω συνάπτει.*

ὁ δὲ Ἄρατός φησιν οὕτως (v. 501—506)·

ἄλλος δ' ἀντιόωντι νότῳ μέσον Αἰγοκερῆα
τέμνει καὶ πόδας Ὑδροχόου καὶ Κήτεος οὐρήν.
ἐν δέ οἵ ἐστι Λαγωός· ἀτὰρ Κυνὸς οὐ μάλα πολλήν
αἴνυται, ἀλλ' ὁπόσην ἐπέχει ποσίν· ἐν δέ οἱ Ἀργώ
καὶ μέγα Κενταύροιο μετάφρενον, ἐν δὲ τὸ κέντρον
Σκορπίου· ἐν καὶ τόξον ἐλαφροῦ Τοξευτῆρος.

3 *δὲ* L ‖ 3, 4 *τοῦ* ante *Ὑδρ.* om L ‖ 4 *ὑδρηχόου* V Marcianus ‖ 11 *αἰγοκερῆσι* L ‖ 12 *ὑδροχόου* superscripto *ι* (*ὑδριχόου*) L ‖ 13 *λαγφός* L ‖ *αὐτὰρ* Marcianus ‖ *πολύν* V ‖ 16 *ἐν* om L.

2. I p. 204 A *περὶ δὲ τῶν ἐπὶ τοῦ χειμερινοῦ τροπικοῦ ὁ μὲν Ἄρατός φησιν οὕτως* (v. 501—506)·

ἄλλος δ' ἀντιόωντι νότῳ μέσον Αἰγοκερῆα
τέμνει καὶ πόδας Ὑδροχόου καὶ Κήτεος οὐρήν.
ἐν δέ οἵ ἐστι Λαγωός· ἀτὰρ Κυνὸς οὐ μάλα πολλήν
αἴνυται, ἀλλ' ὁπόσην ἐπέχει ποσίν· ἐν δέ οἱ Ἀργώ
καὶ μέγα Κενταύροιο μετάφρενον, ἐν δὲ τὸ κέντρον
Σκορπίου· ἐν καὶ τόξον ἀγανοῦ Τοξευτῆρος.

τὰ μὲν οὖν ἄλλα πάντα συμφωνεῖ τοῖς φαινομένοις, οἱ μέντοι γε ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ Σκορπίου νοτιώτεροί εἰσι τοῦ χειμερινοῦ τροπικοῦ πλέον ἢ μοίρας η' κτλ'.

2 *φησιν* om L ‖ 4 *ὑδριχόου* L ‖ 5 *λαγφός* L ‖ 6 *ἀλλὰ ποσὶν ν* in rasura scripto L, *ἀλλὰ ὁπόσον* V ‖ *σιν* in *ποσίν* in rasura scriptum L.

V. 505 «*ἐν δέ τε κέντρον*» Marcianus, «*τὸ κ.*» Hipparchus bis. Solet abesse a siderum nominibus articulus, nisi demonstrativus est. Cuius consuetudinis sexcenta in promptu sunt exempla. Cf. etiam XXXI.

V. 506 modo «*ἐλαφροῦ Τοξευτῆρος*» modo «*ἀγανοῦ*» Hipparchi codices, cum alterum utrum suo in exemplari astronomum habuisse necesse sit. Nam usus adiectivi *ἐλαφρός* stellis sideribusque adpositi is est, ut levem et splendore vacantem significet, velut 81 *ἀλλ᾽ ἔμπης κἀκεῖναι ἐπόψιαι· οὐ γὰρ ἐλαφραί*, 335 sq. *οἱ δὲ δὴ ἄλλοι, σῆμ᾽ ἔμεναι μελέεσσιν* (Canis), *ἐλαφρότεροι περίκεινται*, v. 518 *ἐνί οἱ καὶ ἐλαφρὸς Κρητήρ*, i. e. obscurus. Posse fieri negamus, ut in eodem carmine Sagittarius modo splendidus praedicetur modo obscurus, et alterum utrum eo studio et consilio interpolatum dicimus, quo novata multa esse in Arato iam veteres conquesti sunt, poeta ut ab inscitiae crimine purgaretur. Itaque illud praeoptabimus, quod a rerum natura et veritate aberrare videatur. Cumque stellas vel secundae et tertiae magnitudinis hoc sidus complectatur, 'obscurum' non iure vocaveris. «*ἐλαφροῦ*» igitur scripturam praestare in Hipparcho contendimus. Et quoniam non modo alterum Hipparchi locum, verum etiam Marciani textum (addito tamen nota marginali: *γράφεται καὶ «ἐλαφροῦ Τοξευτῆρος»*) interpolatio commaculavit, ex codice Arateo illi persimili depravatum esse Hipparchum tuto vel hinc adseveramus.

XXXV.

I p. 204 D *περὶ δὲ τοῦ ἰσημερινοῦ ὁ μὲν Ἄρατος οὕτως λέγει* (v. 515—517)·

σῆμα δέ οἱ Κριὸς Ταύροιό τε γούνατα κεῖται.
Κριὸς μὲν κατὰ μῆκος ἐληλαμένος διὰ κύκλου,
Ταύρου δὲ σκελέων ὅσση περιφαίνεται ὀκλάξ.

ἐν δὲ τούτοις ἠγνόηται τὰ περὶ τὸν Κριόν.

3 *οἱ* Marcianus: *τοι* LV ‖ 5 *ὀκλάξ* Marcianus Apollonius Arg. III 1308 alii: *ὀκλάς* LV.

Dativus «*οἱ*» v. 515 necessario requiritur, quia signum 'circulo aequatori' sunt Aries et genua Tauri. Itaque hoc versu (et 517) ex Marciano in Hipparchum emendatio redundat.

XXXVI.

I p. 204 E *ἑξῆς δέ φησιν* (v. 518—520)·

ἐν δέ τέ οἱ ζώνη ἐυφεγγέος Ὠρίωνος

2 *ζώνης* L ‖ *ἐυφεγγέος* etiam Marciani manus recentior.

καμπή τ' αἰθομένης Ὕδρης, ἐνί οἱ καὶ ἐλαφρός
Κρητήρ, ἐν δὲ Κόραξ.

ἡ μὲν οὖν τοῦ Ὠρίωνος ζώνη κεῖται ἐπὶ τοῦ ἰσημερινοῦ, ἡ δὲ σπεῖρα τοῦ Δράκοντος καὶ ὁ Κρατὴρ καὶ ὁ Κόραξ πολλῷ νοτιώτεροί εἰσι τοῦ ἰσημερινοῦ.

4 *κρατήρ* Marciani lemma.

XXXVII.

I p. 205 A *ἐνὶ δέ — φησίν* (v. 520—521) —
ἀστέρες οὐ μάλα πολλοί
Χηλάων· ἐν τῷ δ' Ὀφιούχεα γούνατα κεῖται.

τῶν μὲν οὖν Χηλῶν ὁ ἐν τῇ βορείᾳ Χηλῇ λαμπρὸς ἀστὴρ μόνος συνεγγίζει τῷ ἰσημερινῷ, οἱ δὲ λοιποὶ πολλῷ νοτιώτεροί εἰσιν αὐτοῦ· τὰ δὲ γόνατα τοῦ Ὀφιούχου νοτιώτερά ἐστι τοῦ ἰσημερινοῦ.

6 *εἴσιν* L.

V. 521 pro *«γούνατα κεῖται»* Marcianus cum habeat *«γοῦνα φορεῖται»*, dictu difficile est, utrum verius sit. Verum utrumque. Sed *«γοῦνα φορεῖται»* insolentius ideoque praeferendum, quamvis dissentientem habeamus Hipparchum. Inde *γούνατα φορεῖται*, inde *«γούνατα κεῖται»* ortum esse monuit Wilamowitzius. Cf. v. 515.

XXXVIII.

I p. 205 B *ἑξῆς δέ φησιν* (v. 522—524)·
οὐ μὴν Αἰητοῦ ἀπαμείρεται, ἀλλὰ μάλ' ἐγγύς
Ζηνὸς ἀητεῖται μέγας ἄγγελος. ἡ δὲ κατ' αὐτόν
Ἱππείη κεφαλὴ καὶ ὑπαύχενον εἱλίσσονται.

συνεγγίζει δὲ καὶ ταῦτα τῇ ἀληθείᾳ.

2 *αἴειτοι* L ‖ 4 *ὑπαυχένιον* V.

V. 522 *«ἀπαμείρεται»* conspirantibus Marciano et Hipparcho in textum poetae expulso recentiorum *«ἀπομείρεται»* revocamus. Quae vox cum significet 'carere aliqua re', 'non participem fieri alicuius rei' (ex. gr. Il. XXII 58 *φίλης αἰῶνος ἀμερθῇς*), in hunc versum apprime convenit: 'circulus nequaquam caret Aquilae societate, sed illi vicinus volitat magnus Iovis nuntius'. More suo duobus enuntiati membris modo negando modo adfirmando eandem expressit

sententiam. Conferas v. 21 sq. *αὐτὰρ ὅ γ᾽ οὐδ᾽ ὀλίγον μετανίσσεται, ἀλλὰ μάλ᾽ αὔτως ἄξων αἰὲν ἄρηρεν*, v. 54 sq. *οὐ μὲν ἐκείνῃ οἰόθεν, οὐδ᾽ οἶος κεφαλῇ ἐπιλάμπεται ἀστήρ, ἀλλὰ δύο κροτάφοις, δύο δ᾽ ὄμμασιν*, v. 81 *ἀλλ᾽ ἔμπης κἀκεῖναι ἐπόψιαι· οὐ γὰρ ἐλαφραί*, v. 102 sq. *ἤρχετο δ᾽ ἀνθρώπων κατεναντίη, οὐδέ ποτ᾽ ἀνδρῶν οὐδέ ποτ᾽ ἀρχαίων ἠνήνατο φῦλα γυναικῶν, ἀλλ᾽ ἀναμὶξ ἐκάθητο καὶ ἀθανάτη περ ἐοῦσα*, alia multa. Aliter explicavit scholiasta *οὐ μὴν Αἰητοῦ*] *τοῦ μὲν ἀητοῦ οὐκ ἀπολαμβάνει τι, ἀλλὰ μᾶλλον ἐγγὺς αὐτοῦ ἐστιν ὁ τοῦ Διὸς ἄγγελος*. Explicasse scholiastam quod in textu Marciani fertur «*ἀπαμείρεται*» (non «*ἀπομείρεται*») vel Hesychius docet s. v. *ἀπαμείρεται*] *ἀφαιρεῖται*.

V. 523 «*κατ᾽ αὐτόν*», scil. circulum aequatorem, Hipparchus rectissime, dissentiente improbabiliter Marciano «*κατ᾽ αὐτούς*», scil. tres circulos antea v. 510 breviter nominatos: nam ceteroquin hac in parte de solo aequatore exposuit Aratus.

XXXIX.

II p. 209 B *πρῶτον μὲν οὖν ὁ Ἄρατος ὑποδεῖξαι βουλόμενος, πῶς διὰ τῆς ἀνατολῆς καὶ τῆς δύσεως τῶν ἄστρων ἐπιγνωσόμεθα τὴν ὥραν τῆς νυκτός, λέγει ταυτί* (v. 559—568)·

οὔ κεν ἀπόβλητον δεδοκημένῳ ἤματος εἴη
μοιράων σκέπτεσθαι, ὅτ᾽ ἀντέλλωσιν ἕκασται·
αἰεὶ γὰρ τάων γε μιῇ συνανέρχεται αὐτός
ἠέλιος. τὰς δ᾽ ἄν κε περισκέψαιο μάλιστα
εἰς αὐτὰς ὁρόων· ἀτὰρ εἰ νεφέεσσι μέλαιναι
γίνοιντ᾽ ἢ ὄρεος κεκρυμμέναι ἀντέλλοιεν,
σήματ᾽ ἐπερχομένῃσιν ἀρηρότα ποιήσασθαι.
αὐτὸς δ᾽ ἂν μάλα τοι κεράων ἑκάτερθε διδοίη
Ὠκεανός (τὰ δὲ πολλὰ περιστρέφεται ἑοῖ αὐτῷ),
νειόθεν ὁππῆμος κείνων φορέῃσιν ἑκάστην.

φησὶν οὖν ἐν τούτοις, μάλιστα μὲν ἡμᾶς ἐπιγνώσεσθαι τὴν ὥραν, ἐὰν αὐτῶν τι τῶν δώδεκα ζῳδίων θεωρῶμεν ἀνατέλλον. τὸν γὰρ γινώσκοντα, ἐν ᾧ ἐστι ζῳδίῳ ὁ ἥλιος καὶ καθ᾽ ὃ μέρος αὐτοῦ καὶ διότι ἐν πάσῃ νυκτὶ ἓξ ζῴδια ἀνατέλλει, ῥᾳδίως ὑπελάμβανεν

4 *οὐκ ἐν* V ‖ *δεδοκημένον* V, *δεδόκειμεν* L ‖ 5 *σκέπτονται* V ‖ *ὁταντέλλωσιν* V ‖ 7 *δ᾽ ἄγ κε* L, *δ᾽ ἂν καὶ* V; *δ᾽ αὖ κε* coni Scaliger ‖ 8 *εἰ* V: *ἢν* L ‖ *νεφέεσι μελαίνει* V ‖ 9 *κυκρυμμέναι* Marcianus ‖ *ἀντέλλοιε* V ‖ 10 *ἐπερχομένῃσιν* L: - *οισιν* V Marcianus cum scholio ‖ 14 *ἐν τοῖς* V ‖ 16 *ζῳδίῳ* LV²: om V.

συνήσειν ἐκ τοῦ ἀνατέλλοντος ζῳδίου τὴν τῆς νυκτὸς ὥραν. εἰ μέντοι γε ἢ διὰ ὄρη ἢ διὰ νέφη μὴ εἴη φανερὸν τὸ ἀνατέλλον ζῴδιον, ἐκ τῶν λοιπῶν ἀστέρων τῶν ἐκτὸς τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου κειμένων δ' ἐγγὺς τοῦ ὁρίζοντος ἐπιγνώσεσθαι ἡμᾶς τὸ ἀνατέλλον ζῴδιον, ἐὰν ἴδωμεν ποῖα τῶν ἄστρων ἑκάστῳ ζῳδίῳ συνανατέλλει ἢ συγκαταδύνει. Sequitur Attali fr. 23.

V. 560 «*ἀντέλλωσιν ἕκασται*» Hipparchus, «*ἀντέλλῃσιν ἑκάστη*» Marcianus: recte uterque.

V. 565 rectissime reposuit «*ἐπερχομένῃσι*» ex recentioribus Vossius accedente nunc L Hipparchi codice; hanc enim esse poetae sententiam 'schaffe Dir Zeichen, die den ankommenden Teilen des Tierkreises verbunden sind, d. h. bei ihrer Ankunft teils aufgehn, teils untergehn'.

V. 567 quae uncis saepsi, paullulum deflectunt in Marciano: «*τά τε*» relativum Marcianus cum lemmate exhibet, «*τὰ δέ*» Hipparchus. Utrumque probabile.

Item scriptura «*περιστρέφεται*» v. 567 cum corroboretur ab Hipparcho Marciano scholii Marciani lemmate (*τὸ γὰρ «περιστρέφεται» ἀντὶ ἐνεργητικοῦ κτλ'.*), ignota mansit alteri scholio ⟨*κεράων ἑκάτερθε διδοίη Ὠκεανός,*⟩ *τά τε πολλά* —] *ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν τοῦ ὁρίζοντος, ἔκ τε τοῦ ὑπὲρ γῆν ἡμισφαιρίου καὶ τῶν λοιπῶν μορίων, λέγει δὲ τῶν ἄστρων. αὐτὸς* (*τοῦτο* Marcianus) *δὲ ὁ Ὠκεανὸς ἐξ ἀμφοτέρων τῶν ἄστρων* (an *μερῶν*?) *παρέχοι τεκμήρια δι' ἄστρων, ἅπερ — ἕκαστον* (*ἐκ* addit Marcianus) *τούτων — πολλὰ ἐπιστεφανοῦται ἑαυτῷ καὶ ἐπίκειται.* Ex paraphrasi '*ἐπιστεφανοῦται*' Buttmannus feliciter huius scholii lectionem «*περιστέφεται*» recuperavit. Alterum monstrat Oceanum quasi sibi ipsi sidera circumvertentem, alterum coronam sibi ex sideribus ipsi quodammodo nectentem. Antiquiori et certiori testimonio nos ex consueto obtemperamus.

XL.

1. II p. 219 C *τῆς δὲ Παρθένου ἀρχομένης ἀνατέλλειν* (v. 597—606)

Λύρη τότε (*φησί*) *Κυλληναίη*
καὶ Δελφὶς δύνουσι καὶ εὐποίητος Ὀιστός.

3 *κυλληναίη* L Marcianus, *κυλήνη* V.

σὺν τοῖς δ' Ὄρνιθος πρῶτα πτερὰ μέχρι παρ' αὐτήν
οὐρὴν καὶ Ποταμοῖο παρηορίαι σκιόωνται.
δύνει δ' Ἱππείη κεφαλή, δύνει δὲ καὶ αὐχήν·
ἀντέλλει δ' Ὕδρη μὲν ἐπὶ πλέον ἄχρι παρ' αὐτόν
Κρητῆρα· φθάμενος δὲ Κύων πόδας αἴνυται ἄλλους
ἕλκων ἐξόπιθεν πρύμναν πολυτειρέος Ἀργοῦς.
ἡ δὲ θέει γαίης ἱστὸν διχόωσα κατ' αὐτόν,
Παρθένος ἦμος ἅπασα περαιόθεν ἄρτι γένηται.

τῷ δὲ Ἀράτῳ τὰ αὐτὰ καὶ ὁ Εὔδοξος λέγει· καὶ μάλιστά γε ἐκ τούτων φανερός ἐστιν ὁ Ἄρατος ὡσανεὶ παραγράφων τὰ ὑπὸ τοῦ Εὐδόξου εἰρημένα. Cf. Attali fr. 25.

5 *δ'* post *τοῖς* V: om L Marcianus ‖ *μέχρι* LV: *μέσφα* Marcianus ‖ 10 *πρύμναν* LV Marcianus ‖ 11 *θαίει* Marcianus ‖ 13 *ὁ* V: om L.

2. II p. 220 D castigato Attali errore (fr. 25) ita desinit Hipparchus: *δοκεῖ οὖν μοι πεπλανῆσθαι ὁ Ἄτταλος οὐ συνιείς, ὅτι ἐπιθέτως λέγεται ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ τὸ «ἱστὸν διχόωσα κατ' αὐτόν» καὶ οὐχ ὅτι ἀνατέλλει ἕως μέσου τοῦ ἱστοῦ. ὅ τε ἑξῆς λόγος ἐστὶ τοιοῦτος* (v. 603—606)· *τῆς Παρθένου ἀρχομένης ἀνατέλλειν ὅ τε Κύων ἀνατέταλκε καὶ ἡ πρύμνα τῆς Ἀργοῦς. αὐτὴ μέντοι ἡμίσεια οὖσα ἕως τοῦ ἱστοῦ ἀναφέρεται, ἕως ἂν ὅλη ἡ Παρθένος ἀνατείλῃ.*

3. II p. 213 E *ἔτι δὲ αὐτὸ τοῦτο* (signorum initia in oriente versari) *φανερὸν ποιεῖ καὶ ἐπὶ τῆς Ἀργοῦς* (Aratus). *τῆς γὰρ Παρθένου ἀνατελλούσης φησὶ τὴν πρύμναν αὐτῆς ἀνατέλλειν ὅλην, τὰ δὲ λοιπὰ αὐτῆς ἕως τοῦ ἱστοῦ ἀνατέλλειν, ὅταν ὅλη ἡ Παρθένος ἀνατείλῃ. προειπὼν γάρ* (v. 596—597)

οὐ μέν θην ὀλίγους γαίης ὑπὸ νείατα βάλλει
Παρθένος ἀντέλλουσα

μετ' ὀλίγον φησίν (v. 603—606)·

φθάμενος δὲ Κύων πόδας αἴνυται ἄλλους
ἕλκων ἐξόπιθεν πρύμναν πολυτειρέος Ἀργοῦς.
ἡ δὲ θέει γαίης ἱστὸν διχόωσα κατ' αὐτόν,
Παρθένος ἦμος ἅπασα περαιόθεν ἄρτι γένηται.

καὶ ὁ Εὔδοξος δέ, ᾧ κατηκολούθηκεν ὁ Ἄρατος, τὸν αὐτὸν τρόπον ὑποτίθεται ἐν ταῖς 'Συνανατολαῖς' τὰς ἀρχὰς τῶν ζῳδίων ἐπὶ τῆς ἀνατολῆς, ὥστε καὶ ἐκ τούτου φανερὸν γίνεσθαι τὸ προκείμενον.

4 *ὅτ' ἂν* L ‖ 5 *ἀνατείλῃ* L: *ἀνατέλλῃ* V ‖ 6 *ὑπονείατα* Marcianus ‖ 7 *ἀνατέλλουσα* V ‖ 8 *φησί* V ‖ 10 *ἐξόπισθεν* V ‖ 12 *ἀντιφέρηται* (i. e. *ἄρτι φέρηται*) V.

V. 599 «*μέχρι*» Hipparcheum rarae ac poeticae voci cedat «*μέσφα*» Marciano oblatae necesse est, cuius illud videtur interpretamentum. *μέσφα* haud insolens Arato praepositio: cf. infra LI, alia.

V. 604 «*πρύμναν*», in qua forma afferenda testes consentiunt, non in «*πρυμνήν*» (Od. XIII v. 84) ex sermonis Aratei proprietate commutandum est *γαῖα* sed *δεξιτερή οὐρή Λύρη Ὕδρη Κυλληναίη* constanter terminantis.

XLI.

II p. 220 E (v. 618—622 adscripti, v. 627—633 paraphrasi expressi): cf. Achill. IV supra p. 45.

XLII.

I p. 193 A (v. 650—652): cf. Achill. V supra p. 49.

XLIII.

II p. 224 A (v. 693—694 adscripti, v. 693—698 paraphrasi expressi): cf. Achill. IV supra p. 46.

XLIV.

1. II p. 213 C *εἰπὼν γὰρ περὶ τοῦ Ὕδρου, ὅτι τὰ μὲν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἕως τῆς πρώτης σπείρας τοῦ Ὑδροχόου ἀναφερομένου μετέωρά ἐστι, τὸ δὲ λοιπὸν αὐτοῦ σῶμα οἱ Ἰχθύες ἀνάγουσιν, ἐπιφέρει* (v. 704—709)·

οὕτω καὶ μογεραὶ χεῖρες καὶ γοῦνα καὶ ὦμοι
Ἀνδρομέδης δίχα πάντα, τὰ μὲν πάρος ἄλλα δ' ὀπίσσω
τείνεται, Ὠκεανοῖο νέον ὁπότε προγένωνται
Ἰχθύες ἀμφότεροι. τὰ μέν οἱ κατὰ δεξιὰ χειρός
αὐτοὶ ἐφέλκονται, τὰ δ' ἀριστερὰ νειόθεν ἕλκει
Κριὸς ἀνερχόμενος.

διὰ γὰρ τοῦ «νέον ὁπότε προγένωνται Ἰχθύες» δηλοῖ οὐκ ἄλλο τι ἢ 'ὅταν ἄρχωνται οἱ Ἰχθύες ἀνατέλλειν'.

2 *ἕως* om L ‖ *ὑδριχόου* L ‖ 5 *οὕτω* V Marcianus: *οὗτοι* (sic) L ‖ *γοῦνα καὶ* V Marcianus: *γούνατα* L ‖ 8 *δεξιᾶς* Marcianus cum lemmate ‖ 11, 12 *ἄλλοτε ἢ* coni Scaliger ‖ 12 *ἄρχονται* V.

2. II p. 225 D περὶ δὲ τῆς τοῦ Κριοῦ ἀνατολῆς ὁ Ἄρατος λέγων 'τὰ μὲν δεξιά' (φησι) 'τῆς Ἀνδρομέδας οἱ Ἰχθύες' (v. 707—713)

αὐτοὶ ἐφέλκονται, τὰ δ' ἀριστερὰ νειόθεν ἕλκει
Κριὸς ἀνερχόμενος. τοῦ καὶ περιτελλομένοιο
ἑσπερόθεν κεν ἴδοιο Θυτήριον, αὐτὰρ ἐν ἄλλῃ
Περσέος ἀντέλλοντος ὅσον κεφαλήν τε καὶ ὤμους·
αὐτὴ δὲ ζώνη καί κ' ἀμφήριστα πέλοιτο
ἢ Κριῷ λήγοντι φαείνεται ἢ ἐπὶ Ταύρῳ.

γράφεται μὲν οὕτως ὁ ἔσχατος στίχος· εἰκὸς μέντοι γε ἠγνοῆσθαι τὸ «λήγοντι»· ἐξ ἀρχῆς γὰρ πάντων τῶν ζῳδίων τὰς ἀρχὰς ἐπὶ τῆς ἀνατολῆς ὑποτίθεται καὶ οὐχὶ μεσοῦντα ἢ λήγοντα, ἐπεὶ οὕτω γε καὶ τῶν ἄλλων ἄστρων τινὰ μὲν μέρη μεσούντων τῶν ζῳδίων τινὰ δ' ἀρχομένων ἢ ληγόντων δύνει ἢ ἀνατέλλει. ὅθεν καὶ ὁ Ἄτταλος (fr. 28) κατὰ μὲν τοῦτο ὀρθῶς συνεώρακε τὸ ἀγνόημα . . . καὶ δεῖ τοι ἤ, ὡς ἐκεῖνός φησι, γράφεσθαι

ἢ Κριῷ ἀνιόντι φαείνεται ἢ ἐπὶ Ταύρῳ

ἢ νὴ Δία οὕτως·

ἢ Κριῷ λήγουσα φαείνεται,

ὥστε τὸ «λήγουσα» ἐπὶ τὴν ζώνην ἀναφέρεσθαι. λέληθε μέντοι γε αὐτὸν τὸ βούλημα τοῦ ποιητοῦ κτλ'. Sequitur Attali sententia et Hipparchi refutatio; dein pergit p. 227 C: δοκεῖ δέ μοι διηπορῆσθαι ὁ Ἄρατος παρὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, παρ' ἣν καὶ Εὔδοξος, ᾧ κατηκολούθηκεν ὁ Ἄρατος· ἐν μὲν γὰρ τῷ συντάγματι τῷ περὶ τῶν Φαινομένων γράφει, ὅτι τοῖς Ἰχθύσι συνανατέλλει τὰ δεξιὰ τοῦ Περσέως, ὥστε τῆς ἀρχῆς τοῦ Κριοῦ πρὸς τῇ ἀνατολῇ οὔσης τὰ δεξιὰ μόνον τοῦ Περσέως μέρη κατ' αὐτὸν ὑπὲρ γῆς φαίνεσθαι, ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ συντάγματι, ὃ ἐπιγράφεται 'Ἔνοπτρον', τοῖς Ἰχθύσι φησὶν αὐτὸν ὅλον πλὴν ὀλίγου συνανατέλλειν. ἐν πᾶσιν οὖν σχεδὸν τοῖς περὶ τὰς ἀνατολὰς τῶν ἄστρων συμφωνούντων ἀλλήλοις τῶν δύο συνταγμάτων, περὶ δὲ τοῦ Περσέως διαφόρου τῆς ἀναγραφῆς οὔσης, εὐλόγως ὁ Ἄρατος διαπορῶν, ποίᾳ τις κατακολου-

2 φησὶ V: φησὶν L ‖ 3 τάδ' Marcianus ‖ νειόθεν ἕλκει V Marcianus: εἴωθεν ἕλκειν L ‖ 4 ἀνερχόμενος V Marcianus: ἀνελκόμενος L ‖ 5 ἐν V Marcianus: om L ‖ 6 Περσέος L Marcianus: Περσέως V ‖ ἀντέλλοντος L Marcianus: ἀνατέλλοντος V ‖ 7 αὐτὴ L Marcianus: αὐτῇ V ‖ κ' ἀμφήριστα Marcianus: καμφήριστα V, ἀμφήριστα L ‖ γένοιτο LV, at cf. l. 42—44 ‖ 8 λήγοντι etiam Marcianus cf. Herm. XIX p. 103 ‖ 10 τὸ L: τῷ V ‖ 11, 12 ἐπεὶ οὕτω γε καὶ V: ἐπὶ γὰρ L ‖ 13 ληγόντων LV[2]: γόντων V ‖ 19 λήγουσα L: λήγουσαν V ‖ 26 τοῦ Περσέως μέρη V: μέρη τοῦ Περσέως L.

θήσει ἀποφάσει, ἀμφήριστόν φησιν εἶναι καὶ διστάζόμενον, πότερον καὶ ἡ ζώνη τοῦ Περσέως μετὰ τῶν ὤμων καὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ Κριοῦ ἀνατέλλοντος μετέωρος φαίνεται ἢ τοῦ Ταύρου ἀναφερομένου, ὡς τὸ ἕτερον τῶν τοῦ Εὐδόξου συνταγμάτων περιέχει. οὐ παρὰ τὸ τῇ αἰσθήσει οὖν δύσκριτον εἶναι διὰ μικρότητα τῆς διαφορᾶς, ὡς ὁ Ἄτταλος ὑπέλαβεν, ἀμφήριστόν φησιν εἶναι, πότερον ἡ ζώνη τοῦ Περσέως ὑπὲρ γῆς ἤδη φαίνεται τῆς ἀρχῆς τοῦ Κριοῦ πρὸς τῷ ὁρίζοντι οὔσης ἢ ἀρχομένου ἤδη ἀνατέλλειν τοῦ Ταύρου τότε καὶ αὐτὴ ἀναφέρεται, ἀλλὰ ⟨παρὰ⟩ τὸ μὴ ἔχειν εἰπεῖν διὰ τὸ ἑκατέρως παραδίδοσθαι.

διχῶς δὲ γραφομένου ἐν μέν τισιν ἀντιγράφοις «καί κ᾽ ἀμφήριστα πέλοιτο» ἐν δέ τισι «καί κ᾽ ἀμφήριστα πέλονται», δεῖ γράφειν «πέλοιτο» καὶ οὐχ, ὡς ὁ Ἄτταλος, «πέλονται»· τῷ γὰρ ʽἄνʼ συνδέσμῳ τὸ «πέλοιτο» καταλλήλως λέγεται· οὐδὲ γὰρ περισπᾶσθαι δεῖ διὰ τὸ πληθυντικῶς ἐκφέρεσθαι τὸ «ἀμφήριστα»· σύνηθες γάρ ἐστι τὸ σχῆμα τοῦτο τῆς ἐκφορᾶς.

38 *γῆν* LV ‖ 41 *παραδίδοσθαι* V: *παραδεδόσθαι* L ‖ 42, 3 *κ᾽ ἀμφήριστα πέλοιτο* Marcianus: *καμφήστατο* V, *καμφίστατο* L ‖ 43 *καμφήριστα* LV ‖ 44 *ἄν* V: om L ‖ 45 *περισπᾶσθαι* LV, i. e. cedere, converti.

V. 707 Godofredus ita sollicitavit Hermannus in Orphicis p. 782: ʽhic si genuina lectio est vulgata, mutato accentu *τὰ μὲν οἵ* significabit ʽhiʼ. Sed . . . conicias fuisse olim *τοὶ μέν οἱ δεξιὰ χειρός*ʼ. At nulla emendandi necessitas, quoniam quo laborare versus et Hermanno et Vossio videbatur vitio minime aegrotat. Littera Ϝ in initio pronominis *οἷ* exstitisse vel apud alexandrinos poetas cum Hermanno existimantes nihilo tamen secius tres Arati locos excipimus, quos patet persimiles inter se ac cognatos adeo esse: v. 50 *ἡ μέν οἱ ἄκρη οὐρὴ παρ κεφαλὴν Ἑλίκης ἀποπαύεται Ἄρκτου*, v. 485 *τὸ μέν οἱ θέναρ ὑψόθι κεῖται*, denique v. 707 *τὰ μέν οἱ κατὰ δεξιὰ χειρός*. Item Apollonius III 1204 *τὸ μέν οἱ πάρος ἐγγυάλιζεν Λημνιὰς Ὑψιπύλη*. Diffitemur haec emendatricem manum exposcere, quoniam Homerici textus, qualis erat tertio a. Chr. saeculo, imitatione intempestiva invitabantur poetae ut exceptiones admitterent. Dimicare nolumus, quo quis iure constantiam in adhibendo pronomine *οἷ* in Homerum inferat; id certi dicimus, et Apollonium et Aratum[3]) Homeri manifestam in hac re inconstan-

[3]) Et si qui alii sunt aevi alexandrini poetae, quorum testimonia non vacat nunc conquirere.

tiam animadvertere debuisse. Locos collegit Hermannus in immortali opere 'De aetate scriptoris Argonauticorum' p. 775 sqq. Iam novum hoc addimus, verba Hermanno immerito suspecta iam innotuisse centum fere post Aratum annos Hipparcho. Denique cave ne paraphrasi Hipparchi (*τὰ μὲν δεξιὰ τῆς Ἀνδρομέδας οἱ Ἰχθύες αὐτοὶ ἐφέλκονται*) seducaris: quod accidit Vossio scholiastae explicatione abutenti. Hoc igitur poeta: 'dextram Andromedae (*οἱ*) manum Pisces ipsi attrahunt, sinistram ab imo trahit Aries emergens.'

V. 713 «*λήγοντι*» scribendum esse Hipparchus evicit. Conspirat Marciani scriptura, item scholium: *φησίν, ὅτι ἀμφίβολα ⟨ἂν⟩ γένοιτο, πότερόν ποτε 'λήγοντι' τῷ Κριῷ ὁ πᾶς συνανέρχεται ἢ τοῖς πρώτοις μέρεσι τοῦ Ταύρου.*

XLV.

II p. 228 B *τῆς δὲ ἀρχῆς τοῦ Ταύρου ἀνατελλούσης φησὶν ὁ Ἄρατός τε* (v. 714—720) *καὶ ὁ Εὔδοξος τὸν Περσέα ὅλον φαίνεσθαι ὑπὲρ γῆν καὶ τοῦ Ἡνιόχου τὴν ἀριστερὰν χεῖρα, ἐν ᾗ οἱ Ἔριφοι κεῖνται, καὶ τὸν ἀριστερὸν πόδα καὶ τοῦ Κήτους τὸ ἀπὸ τῆς οὐρᾶς ἕως τῆς λοφιᾶς· δεδυκέναι δέ φησι τοῦ Βοώτου τι μέρος. ἀγνοοῦσιν οὖν, τὰ ἀριστερὰ μόνον ὑπολαμβάνοντες τοῦ Ἡνιόχου τῷ Κριῷ συνανατέλλειν . . . ὁμοίως δὲ κατὰ δύο τρόπους καὶ τὰ περὶ τοῦ Κήτους ἠγνοήκασιν· οὔτε γὰρ τῷ Κριῷ ἄρχεται συνανατέλλειν, ὥς φασιν, ἀλλὰ τοῖς Ἰχθύσιν, οὔτε ἕως τῆς λοφιᾶς μόνον ἀναφέρεται σὺν τῷ Κριῷ, ἀλλ' ὅλον σχεδὸν πλὴν τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ οἱ ἐν ἄκρῳ τῷ χελωνίῳ λαμπροί. ὅτι γε μὴν οὐδὲ ὁ Βοώτης τῷ Κριῷ ἄρχεται συναναφέρεσθαι, ὥς φασιν, ἀλλὰ τῷ Ταύρῳ, προειρήκαμεν ἀνωτέρω.*

2 *ὁ* om L ‖ 5 *φησιν* V ‖ 8 *κήτους* V: *ἡνιόχου* L ‖ '*Ταύρῳ. σφάλμα μνημονικόν*' in ora ad *Κριῷ* adnotavit Scaliger ‖ 9 post *λοφιᾶς* inseruit Scaliger *τοῦ Κήτεος* ‖ 10 '*Ταύρῳ. σφάλμα μνημονικόν*' in ora ad *Κριῷ* adnotavit Scaliger ‖ *ἀλλὰ ὅλος* L ‖ 11 *χελυνίῳ* V ‖ *οὐδὲ* scripsi: *οὔτε* LV.

XLVI.

II p. 215 D *περὶ δὲ τοῦ Ἀρκτοφύλακος ὁλοσχερῶς δοκοῦσί μοι ἀγνοεῖν* (Aratus et Eudoxus). *φασὶ γὰρ αὐτὸν δ' ζῳδίοις ἀντικαταδύνειν Κριῷ τε καὶ Ταύρῳ καὶ Διδύμοις καὶ Καρκίνῳ. ὁ μὲν γὰρ Ἄρατος τοῦ Ταύρου πρὸς τῇ ἀνατολῇ ὄντος φησίν* (v. 721—722)·

δύνει δ' Ἀρκτοφύλαξ ἤδη πρώτῃ ἐπὶ μοίρῃ
τάων, αἵ πίσυρές μιν ἄτερ χειρὸς κατάγουσιν,

ὥστε τῷ Κριῷ ἀνατέλλοντι ἄρχεσθαι αὐτὸν ἀντικαταδύνειν. ἀκολούθως δὲ ταύτῃ τῇ ὑποθέσει καὶ τοῦ Καρκίνου ἀρχομένου ἀνατέλλειν λέγει ταυτί (v. 579—582)·

οὐδ' ἂν ἔτ' Ἀρκτοφύλαξ εἴη πολὺς ἀμφοτέρωθεν,
μείων ἠμάτιος, τὸ δ' ἐπὶ πλέον ἔννυχος ἤδη.
τέτρασι γὰρ μοίραις ἄμυδις κατιόντα Βοώτην
Ὠκεανὸς δέχεται.

ὁ δὲ Εὔδοξος γράφει οὕτως·

ὅταν ὁ Κριὸς δύνῃ, τῶν μὲν πρὸς Ἄρκτους τοῦ Ἀρκτοφύλακος οἱ πόδες δύνουσι, τῶν δὲ πρὸς νότον τοῦ Θηρίου τὸ λοιπόν κτλ'.

5 *πρώτη — μοίρῃ* Marcianus ‖ 6 *πίσσυρες* Marcianus. ‖ *μιν* L: *μὲν* V Marcianus ‖ *ἄτερ* Marcianus: *ἀτὰρ* LV ‖ *κατάγουσι* L ‖ 11 *μεῖον* L | 14 *οὕτω* V ‖ 15 *ὅτ' ἂν* L ‖ 16 *δύνουσιν* L.

V. 721 'mergitur' inquit 'iam in (*ἐπί*) duodecim Zodiaci partium prima Bootes'. Item v. 716 *μοίρῃ γε μὲν οὐκ ἐπὶ ταύτῃ ἀθρόος ἀντέλλει*, et sic alibi. Sed ne Marcianus quidem, etsi secus Vossio visum est, male habet «*ἤδη πρώτῃ τότε μοίρῃ*», quasi parte prima tunc ut occidere incipiat Bootes efficiatur.

V. 722 «*μίν*» rectissime L, quoniam obiectum requirimus, «*μέν*» V Marcianus.

V. 581 «*ἄμυδις κατιόντα*», i. e. *συγκατιόντα*, Hipparchus suffragante paraphrasta Marciano: *ὁ δὲ λόγος· τέτρασι ζῳδίοις ὁμοῦ καταφερόμενον αὐτὸν δέχεται ὁ ὁρίζων*. Marcianus ipse «*ἤδη*» scripturam recepit, ut *τέτρασι — μοίραις* ablativus instrumenti sit.

XLVII.

II p. 222 C *τοῦ δὲ Τοξότου μέλλοντος ἀνατέλλειν ὁ Ἄρατός φησι* (v. 669—682) *τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἐνγο⟨ύ⟩νασι καὶ τὴν ἀριστερὰν χεῖρα ἀνατεταλκέναι καὶ τὸ σῶμα τοῦ Ὀφιούχου καὶ τὴν οὐρὰν τοῦ Ὄφεως, ὃν ἔχει ὁ Ὀφιοῦχος, καὶ τὴν Λύραν καὶ τοῦ Κηφέως τὰ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἕως τοῦ στήθους. δύνειν δέ φησι τόν τε Κύνα ὅλον καὶ τὸν Ὠρίωνα καὶ τὸν Λαγὼ καὶ τοῦ Ἡνιόχου τὰ ἀπὸ τῶν ποδῶν ἕως τῆς ζώνης μέρη. τὴν δ' Αἶγά φησι καὶ τοὺς Ἐρίφους — ὧν ἐστιν ἡ μὲν ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου, οἱ δ' ἐν τῇ*

6 *λαγωὸν* L.

ἀριστερᾷ χειρί — ἔτι δὲ τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν δεξιὰν χεῖρα τῷ Τοξότῃ ἀντικαταδύνειν, τὰ δὲ πρὸς τοὺς πόδας τῷ Σκορπίῳ. δύνειν δέ φησι καὶ τὸν Περσέα χωρὶς τοῦ δεξιοῦ γόνατος καὶ τοῦ ποδὸς καὶ τῆς Ἀργοῦς τὴν πρύμναν. ἐν δὲ τούτοις τὰ μὲν ἄλλα συμφωνεῖ τοῖς φαινομένοις, ἡ δὲ ἀριστερὰ χεὶρ τοῦ Ἐνγο⟨ύ⟩νασι ταῖς Χηλαῖς συνανατέλλει, καὶ οὐ τῷ Σκορπίῳ. καὶ γὰρ αὐτὸς ὁ ἀριστερὸς ὦμος αὐτοῦ πολὺ προηγούμενος τῆς χειρός, ὡσανεὶ διωργυιωμένου αὐτοῦ, καθάπερ καὶ αὐτὸς ὁ Ἄρατός φησι (v. 621), *τῇ γ′ μοίρᾳ τοῦ Σκορπίου συνανατέλλει. οὐχ ἡ κεφαλὴ οὖν μόνον αὐτοῦ τῷ Σκορπίῳ συναναφέρεται. διὸ καὶ ἐν τοῖς πρότερον περὶ τὴν τοῦ Σκορπίου ἀνατολὴν ἀγνοεῖ λέγων* (v. 672—673)·

κάρη δ' ἑτέρης μετὰ χειρός
τόξῳ ἀνέλκονται.

κατηκολούθηκε δὲ καὶ κατὰ τοῦτο τῷ Εὐδόξῳ.

10 *παντικαταδύνειν* L ‖ 14 *συνανατέλλειν* V ‖ 15, 16 *διοριγνωμένου* V ‖ 16 *ὁ αὐτὸς* LV: traiecit Wil ‖ *φησὶν* L ‖ 18 *αὐτοῦ* om L ‖ 21 *ἀνέρχονται* L.

V. 673 Laurentiani «*ἀνέρχονται*» facit cum Marciano adversus Vaticanum codicem («*ἀνέλκονται*»). Et hoc quidem omnino non habet quo displicere possit, si quidem amat poeta hoc verbum in talem sententiam convertere, velut v. 305 *μέγα τόξον ἀνέλκεται*, v. 137 *τῆς ὑπὲρ ἀμφοτέρων ὤμων εἱλίσσεται ἀστήρ*, v. 693 *Ἵππος — ποσσί τε καὶ κεφαλῇ ἀνελίσσεται*, v. 714 *σὺν τῷ πασσυδίῃ ἀνελίσσεται.* Item a structura vix minus commendatur «*ἀνέρχονται*», ut v. 591 *Καρκίνῳ ὅσσ' ἐδύοντο* 'quaecunque per Cancrum occidebant', v. 684 sq. *τὰ δὲ νείατα πάντα αὐτῷ Τοξευτῆρι κατέρχεται*, alia. Quamquam fieri potest, ut L ex Arato correctus sit. Ne id quidem mirum esset, si Hipparchus ipse per memoriae errorem «*ἀνέλκονται*» dedisset ob v. 305, at sciri nequit.

III.

1. II p. 222 A *τοῦ δὲ Σκορπίου ἀρχομένου ἀνατέλλειν ⟨ὁ⟩ θάτερός φησι* (Aratus scilicet v. 647—668) *δύνειν μὲν τὰ λοιπὰ μέρη [τοῦ Ποταμοῦ καὶ τὰ λοιπὰ μέρη] τῆς Ἀνδρομέδας καὶ τοῦ Κήτους καὶ τοῦ Κηφέως τὸ ἀπὸ τῶν ὤμων μέχρι τῆς ζώνης καὶ τὴν Κασσιέπειαν ὅλην, πλὴν τὸ ἀπὸ τῶν ποδῶν ἕως τῶν γονάτων.*

2 *φησιν* L ‖ *τά τε λοιπὰ* L ‖ 2, 3 uncos posuit Wil ‖ 4 *τὰ ἀπο* V ‖ 5 *δὲ* scripsi: *τε* LV.

ἀνατέλλειν δέ φησι τό τε λοιπὸν τοῦ Στεφάνου καὶ τὴν οὐρὰν τοῦ Ὕδρου καὶ τοῦ Κενταύρου τὸ λοιπὸν σῶμα πλὴν τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν. ἀνατέλλειν δέ φησι καὶ τὸ Θηρίον, ⟨ὃ⟩ ἔχει ὁ Κένταυρος, καὶ τοῦ Ὀφιούχου τὴν κεφαλὴν καὶ τὰς χεῖρας καὶ τοῦ Ὄφεως, ὃν ἔχει ὁ Ὀφιοῦχος, τὴν κεφαλὴν ἕως τῆς πρώτης σπείρας καὶ τοῦ Ἐνγο⟨ύ⟩νασι τὰ λοιπὰ πλὴν τῆς κεφαλῆς καὶ τῆς ἀριστερᾶς χειρός. Sequitur Eudoxi partim congruens partim discrepans sententia.

6 φησιν L ‖ 8 suppl Petavius.

2. II p. 222 C ὁ δὲ Ἄρατος ἀγνοεῖ ἐν τοῖς περὶ τὸν Ὀφιοῦχον (v. 667—668). ἡ γὰρ ἀριστερὰ χεὶρ αὐτοῦ μόνον ταῖς Χηλαῖς συνανατέλλει, ἡ δὲ κεφαλὴ καὶ ἡ δεξιὰ χεὶρ τῷ Σκορπίῳ.

1 τὸν ὀφιοῦχον LV, cf. IL 2 l. 1 ‖ 2 τας χηλὰς V.

IL.

1. II p. 223 C πάλιν δὲ τοῦ Αἰγόκερω πρὸς τῇ ἀνατολῇ ὄντος τῷ Τοξότῃ φασὶν (Eudoxus et Aratus v. 685—692) ἀντικαταδύνειν τήν τε Ἀργὼ ὅλην καὶ τὸν Πρόκυνα, συνανατέλλειν δὲ τόν τε Ὄρνιθα καὶ τὸν Ἀετὸν καὶ τὸν Οἰστὸν καὶ τὸ Θυμιατήριον. τὰ μὲν οὖν ἄλλα συμφώνως ὑπ' αὐτῶν λέγεται τοῖς φαινομένοις, τὰ δὲ κατὰ τὸν Ὄρνιθα ἠγνόηται μὲν ὑπ' ἀμφοτέρων, μᾶλλον δὲ ὑπὸ τοῦ Ἀράτου. Sequitur Eudoxi sententia; deinde pergit: ὁ δὲ Ἄρατός φησι τῷ Τοξότῃ μόνον συνανατέλλειν αὐτόν (Scorpium).

1 τὴν ἀνατολὴν L ‖ 8 συνανατέλλει V.

2. II p. 223 B ἠγνοήκασι δὲ (Aratus et Eudoxus) καὶ τὰ περὶ τὴν Ἀργώ. ἄρχεται γὰρ ἀντικαταδύνειν οὐ τῷ Σκορπίῳ, ἀλλὰ μέσαις ταῖς Χηλαῖς. ἔδει οὖν ἀρχομένου τοῦ Σκορπίου ἀνατέλλειν λέγειν τῆς Ἀργοῦς τὴν πρύμναν δεδυκέναι, καὶ μὴ τοῦ Τοξότου ἀναφερομένου (v. 686).

4 τὴν τῆς Ἀργοῦς πρ. L.

L.

II p. 224 E τῆς δὲ ἀρχῆς τῶν Ἰχθύων ἀνατελλούσης ὁ μὲν Ἄρατός φησι δεδυκέναι τά τε λοιπὰ τοῦ Ὕδρου καὶ τὸν Κένταυρον, ἀνατεταλκέναι δὲ τὸν νότιον Ἰχθύν (οὐχ ὅλον, ἀλλὰ παρὰ μικρὸν)

2 φησιν L.

καὶ τῆς Ἀνδρομέδας τὰ δεξιὰ μέρη κατὰ μῆκος . . . ὁ δὲ Ἄρατος ἀγνοεῖ, τὸν Ὕδρον ὅλον τῷ Ὑδροχόῳ ὑπολαμβάνων ἀντικαταδύνειν (v. 694 sqq.).

5 *ὑδριχόῳ* L.

LI.

II p. 228 *τῶν δὲ Διδύμων ἀρχομένων ἀνατέλλειν ὁ Ἄρατος* (v. 724—729) *δύνειν μέν φησι τοὺς πόδας τοῦ Ὀφιούχου «μέσφ' αὐτῶν γονάτων»* (v. 725), *ἀνατέλλειν δὲ τὸ Κῆτος καὶ τοῦ Ποταμοῦ τὰ πρῶτα. ταῦτα δὲ συμφώνως τοῖς φαινομένοις ὑπ' αὐτῶν εἴρηται.*

2, 3 *μέχρι τῶν* L.

Redactis ad fidem codicum Hipparchi testimoniis quae singillatim persecuti sumus comprehendimus. Inde ab initio quod pertimescendum videbatur, ne quid libri Hipparchei (vel librorum) facies priscae et genuinae integritatis amisisset labemve contraxisset, evenisse illud reapse certissimis exemplis cognovimus. Maxime idonea inde selecturi (quae omittenda hoc loco censuimus, in totius libri indice invenies) duo genera distinguimus, prius eos versus continens, qui in Laurentiano Hipparchi codice (VI 74 *μιν*, XXVII 554 *ἐνί*) et qui in Vaticano (XXVII 542 *τόσσ' ἧμιν*, ib. 557 *τόσον*, XXIX 479 *μέγ' ἀμείνονες*, XXXIX 565 *ἐπερχομένοισιν*), denique qui in altero utro corrupti feruntur: VII 79 *μάλ' ἔισαι* L *μάλα ἶσαι* V, XII 534 *αὐτίκα* L *ἀντία* V, XXVIII 433 *φαίνοι* L *τεύχοι* V, XLVII 673 *ἀνέρχονται* L *ἀνέλκονται* V. Altero genere eos locos componimus, qui infectum iam fuisse archetypum ostendunt: XIII 175 *παρακείμενον*, ib. 484 *Περσέως*, XVIII 143 *οἷος*, XXXIV 506 *ἀγανοῦ*. Verum ne quis irrito hac serie perlustranda laborem consumptum opinetur: commodo poetae vel illinc identidem consultum est, cum aut oblitteratae quaedam scripturae Marciano invito non sine probabilitatis specie instaurarentur aut perspiceretur saltem beneficio Hipparchi, vel antiquissimam lectionis varietatem codicibus qui supersunt offerri. Quibus nunc neglectis ordine cetera videamus.

1. Primam igitur eam versuum ponimus copiam, ubi Hipparchus Marciani codicis contextum auctoritate sua adversus criticorum et

nostratium et antiquorum conamina ac librorum recentiorum dissensum vindicat et tutatur: IV 61 *νίσσεται* ∾ *νήχεται* paraphrastae, V 69 *μέσσῳ καρήνῳ* ∾ Attali *μέσσου καρήνου*, VI 254 *ἐπιγουνίδος* ∾ Diodori *ὑπογουνίδος*, ib. 481—496 ∾ Planudis interpolamentum, XI 96 *ὑποσκέπτοιο* ∾ *ὑποσκέπτειο* Buttmanni, XII 151 *ἠελίου Λέοντι* ∾ *ἠελίῳ Λέοντος* in scholiis, XVI 190 *οὐ* ∾ *ἦ* Buttmanni, ib. 198 *κεκασμένον* ∾ *κεκομμένον* in scholiis, ib. 79 *εἰσωποί* ∾ *ἰσωποί* in scholiis, XXI inter v. 612 et 613 omisit cum Marciano Hipparchus versum interpolatum quem recentes praebent codices, ib. 593 *κυμαίνοντος* ∾ *κῦμ᾽ οἰδοῦντος* Vossii, XXII 276 *ἐπί* ∾ recentium *πτερά*, XXIV 304 *ἐπί* ∾ Vossii *ἔτι*, XXVII 541 *βολῆς* ∾ recentium *βολίς*, ib. 542 *ὑποδράμοι* ∾ recentium *ὑπεκδράμοι* et Vossii *ἐπιδράμοι*, 543 *περιτέμνεται* ∾ Cleomedis et recentium *περιτέλλεται*, 553 *κοίλοιο* ∾ recentis in Marciano manus *κοινοῖο*, ib. *δύηται* ∾ Vossii *δινεῖται*, XXVIII 438 *Χηλαί* ∾ secundae in Marciano manus *χεῖλε᾽*, XXXII 489 *αὐτόν* ∾ paraphrastae *αὐτοῦ*, XXXVIII 522 *ἀπαμείρεται* ∾ recentium *ἀπομείρεται*, XXXIX 567 *περιστρέφεται* ∾ paraphrastae *περιστέφεται*, XLIV 707 *τὰ μέν οἱ κατὰ δεξιά* ∾ Hermanni *τοὶ μέν οἱ δεξιά*, ib. 713 *λήγοντι* ∾ Attali *λήγουσα* vel *ἀνιόντι*.

2. Sunt vero etiam versus eadem quidem sed falsa forma et apud Hipparchum et in Marciano praediti: VII 80 *λεπτή*, fortasse ib. 82 *πεπονείαται*, XIII 484 *Περσέως*, XXVI 440 *δεινωτοῖο* (Hipparchi V), XXVII 498 *ἐνδιαστρέφεται*, XXXI 482 *τά*.

3. Deinde discrepantias Hipparchi et Marciani dignitate pretioque per se aequabiles proferimus VI 280 *φαίνων* Hipp. *τείνων* Marc., VIII 85 *ὀφθαλμοῖς* Hipp. *ὀφθαλμῷ* Marc., IX 90 *ἐπιμεμφέες* Hipp. *ἐπιδευέες* Marc., XII 537 *Ὠκεανοῖο τόσον* Hipp. *Ὠκεανοῦ τόσσον* Marc., XV 187 *σκολιοῖο* Hipp. *μεγάλοιο* Marc., XX 239 *προβολῆσι* Hipp. *προμολῆσι* Marc., XXVI 406—407 *τοῦ Ἀρκτούρου* Hipp. *τῷ Ἀρκτούρῳ* Marc., XXVIII 431 *τοι* Hipp. *κεν* Marc., XXXIII 491 *ἅμ᾽* Hipp. *ἄρ᾽* Marc., XXXIX 560 *ἀντέλλωσιν ἕκασται* Hipp. *ἀντέλλησιν ἑκάστη* Marc., ib. 567 *τὰ δέ* Hipp. *τά τε* Marc., XLVI 721 *ἐπί* Hipp. *τότε* Marc., ib. 581 *ἄμυδις* Hipp. *ἤδη* Marc.

4. Anteferendus Marcianus est XXIV 305 *μέγα* ∾ *μετά* Hipp., XXVII 498 *καθ᾽* ∾ *καί* Hipp., XXXIV 505 *τε* ∾ *τό* Hipp., XXXV 515 *οἵ* ∾ *τοί* Hipp., ib. 517 *ὀκλάξ* ∾ *ὀκλάς* Hipp., XXXVII *γοῦνα φορεῖται* ∾ *γούνατα κεῖται* Hipp., XL 599 *μέσφα* ∾ *μέχρι* Hipp.

5. Praestat Hipparchus Marciani contextui his locis: I 47 *φέρονται* Hipp. et Marcianus inter lineas ~ *φύονται*, II 49 *ἐπιτείνεται* Hipp. ~ *ἀποτείνεται*, III 59 *μάλα* Hipp. ~ *μάλιστα*, VI 281 *πτέρυγι* Hipp. et Marciani manus recentissima ~ omissum, XII 538 *ἀνερχομένοιο* Hipp. ~ *ἐρχομένοιο*, XVIII 147 *μέσσῃ δ'* Hipp. ~ *μέσῃ*, XIX 233 *ἔτι* Hipp. ~ omissum, XXVII 467 *ἀπλατέες* Hipp. ~ *ἀπλανέες*, ib. 541 *ἀποτείνεται* Hipp. ~ *ἀποτέμνεται*, ib. 555 *δυωδεκάδες* Hipp. ~ *δυωδεκάδος*, XXIX 479 *μέγα μείονες* Hipparchi L ~ *μέγ' ἀμείνονες*, XXXVIII 523 *κατ' αὐτόν* Hipp. ~ *κατ' αὐτούς*, fortasse XLII 651 *αὐτόν* Hipp. ~ *αὐταί*, XLIII 693 *μέσον* Hipp. ~ *νέον* Attali et Marciani.

6. Multi denique versus ne pusillo quidem intercedente scripturae discrimine in codice Hipparcheo (sive codicibus Hipparcheis) et in Marciano iidem exhibentur.

III. DE ARATI INTERPRETUM QUI FERTUR CATALOGO.

'Interpretum Arati' laterculum falso inscriptum ex codice Vaticano 191 s. XIV[1]), ubi post isagogam Arateam modo Eratostheni modo Hipparcho tributam legitur, a Victorio in calce operis p. 9 sqq. commemorati editum esse Herm. vol. XVI p. 385 sqq. exposuimus. Quem indicem (AA*) novo teste invento Vaticano 381 s. XV (B) supplere et ad formam integram aliquatenus redigere potuimus ibidem. Verum in illa commentatione nonnulla corrigenda reperiuntur, quae et alii monuerunt et ipsi dudum cognovimus, nec scitu digna desunt, aegre quae desideres. Quae omnia quoniam multifariam cum litteris Arateis conexa sunt, iterare de integro quaestionem ad res quasdam, ni fallimur, gravissimam hoc libello decrevimus.

En catalogum Vaticanum in duas partes discretum, quod idem alibi factum animadvertimus aliquotiens.

οἱ περὶ τοῦ ποιητοῦ συνταξάμενοι.

A: *Ἄτταλος Ῥόδιος. Ἀρίσταρχος Σάμιος. Ἀπολλώνιος γεωμέτρης. Ἀντίγονος γραμματικός. Ἀγησιάναξ. Ἀρίστυλλοι δύο γεωμέτραι. Βόηθος. Γεμῖνος. Διόδοτος. Δίδυμος Κνίδιος. Ἐρατοσθένης. Ἕρμιππος. Εὐαίνετος. Ζήνων. Ἡλιόδωρος στωικός. Θαλῆς. Ἵππαρχος Βιθυνός. Κράτης. Πύρρος Μάγνης. Παρμενίσκος γραμματικός. Σμίνθης. Τιμόθεος* [= 23].

A*: *Ἀπολλώνιος γραμματικός. Ἀρίστυλλος μέγας. Ἀρίστυλλος μικρός. Ἀρίσταρχος γραμματικός. Ἀριστοφάνης. Ἀλέξανδρος Αἰτωλός. Ἀλέξανδρος Ἐφέσιος. Δίδυμος πονηρός. Εὐαίνετος ἕτερος. Ἕρμιππος περιπατητικός. Καλλίμαχος Κυρηναῖος. Κλεόστρατος Τενέδιος. Νουμήνιος γραμματικός. Παρμενίδης* [= 14].

4 *θάλλης* codex ‖ 5 *πύρος* codex ‖ 7—9 nomina *Ἀπολλώνιος — Δίδυμος* post *Παρμενίδης* scripta sunt in codice: traiecit Boehmius 'Mus. rhen.' 1887 p. 307 sqq. ‖ 8 supra *Ἀρίσταρχος* altera manus scripsit *λαμπ* addito abbreviandi signo; an *λαμπρός*? ‖ 10, 1 *καλλίστρατος* codex: corr Bergk 'Zeitschr. f. d. Alterthumswissenschaft' 1843 p. 926 et Meineke 'Philol. exercit. in Athen.' I (progr. Joachim. 1843) p. 23.

[1]) Diximus de hoc codice p. 11.

Sexto vel septimo saeculo fuit qui geometrarum nomina congereret agrimensorum Bobbiensium librarius, cuius codex a possessoribus Ioanne et Sixto Arceriis Ultraiectinis hodie nuncupari assolet, in bibliothecam Guelferbitanam delatus. Arceriani excerpta perpurgavit in 'Gromaticis veteribus' a. 1852 editis p. 251 adn. Lachmannus, Hauptius 'Opusc.' III p. 360 cum indice A composuit verissime. Publicata correctaque a Lachmanno adscribimus:

fiunt n̄ XXXII. geometra. pyrrus magnus (leg. *Magnes*) *arestyllydes* (leg. *Aristylli duo*) *apollonius pyrrus geometra in atro* (leg. *Arato*) *dixit principium stum* (i. e. *istud*) *a iovem* (immo *ex Iove*) *incipiamus falsum dicit. quoniam ex iovem non ad iovem ordinamus* (i. e. *quoniam a Iove, non ex Iove ordiamur*) *euclydis siculus arismetica scribsit.*

Tres laciniae inter se primo obtutu conglutinatae censebuntur, quarum primae praefixum erat '*fiunt numero XXXII geometra⟨e⟩*' (ita enim supplendum esse censemus, quia Pyrrhus Aristylli Apollonius — Pergaeus, recte ut putat Hauptius — erant geometrae) aut, si minus numerus XXXII ad '*geometra⟨e⟩*', sed ad antecedentia quaedam ab Arceriani librario praetermissa trahendus videbitur, solummodo '*geometra⟨e⟩*'. Posterior ratio cum sit aliquanto difficilior, haec reficimus distinctis eclogae portiunculis:

Fiunt numero XXXII geometra⟨e⟩. Pyrrhus Magnes, Aristylli duo, Apollonius.

Pyrrhus geometra 'in Arato' [dixit] principium istud 'ex Iove incipiamus' falsum dicit, quoniam a Iove, non ex Iove ordiamur.

Euclides Siculus 'Arithmetica' scripsit.

1 et 2 mentione Pyrrhi cohaerent, neque a geometris dissociandus Euclides Siculus est, qui et ipse inter agrimensores codice Arceriano comprehensos habetur p. 376 sqq. Lachm. Vehementer vero dolemus, quod geometrarum indicem incompletum scriba reliquisse videtur, ac nisi novo oblato exemplo genuinam illius formam cognosci posse desperamus. Certe hinc procul habenda sunt 'nomina agrimensorum' in 'Demonstratione artis geometricae' p. 403 Lachm. enumerata, latina maxime, etsi Euclides Siculus et hic apparet. Iam vide: Pyrrhus Aristylli duo Apollonius (inverso ordine, quod casu accidisse dixeris) in A ita occurrunt: Πύρρος Μάγνης· Ἀρι-

στυλλοι δύο γεωμέτραι· Ἀπολλώνιος γεωμέτρης. 'Geometrae' significatio deest in Pyrrho, deest Pyrrhi de suppositicio Arati prooemio iudicium, prorsus deest Euclides. Ergo id quidem dispicimus, indici A affinem esse Arceriani eclogam, sed rem divinando posse confici negamus.

Deinceps catalogum B adponimus. Quem ordinem ille secutus esset cum ante hos decem annos fugisset nos, recte interim Boehmius l. c. p. 308 has distribuit columnas:[2])

B *οἱ περὶ τοῦ πόλου συντάξαντες.*

1. *Ἀπολλόδωρος*	2. *Γεμῖνος*	3. *Εὐαίνετος*	4. *Κράτης*
5. *Ἀρίστυλλος*	6. *Διόδοτος*	7. *Μηνόδοτος*	8. *Ζηνόδοτος*
9. *Ἄτταλος*	10. *Δίδυμος*	11. *Ζηνόδωρος*	12. *Πύρρος*
13. *Ἀρίσταρχος*	14. *Διόδωρος*	15. *Ἡγησιάναξ*	16. *Παρμενίσκος*
17. *Ἀπολλώνιος*	18. *Εὔδωρος*	19. *Θεόδωρος*	20. *Σμίνθης*
21. *Ἀντίγονος*	22. *Ἐρατοσθένης*	23. *Θαλῆς*	24. *Τιμόθεος*
25. *Βόηθος*	26. *Ἕρμιππος*	27. *Ἵππαρχος*	*ὁμοῦ εἴκοσι ἑπτά.*

Modo ne dextrorsum legas, sicuti fecit codicis scriba, sed deorsum, ultro patescit ordine litterarum nisi semel in 8 et 7 transponendis non violato archetypum processisse. Immerito de titulo B *οἱ περὶ τοῦ πόλου συντάξαντες* nos olim dubitasse et esse ex *ποιητοῦ* in A quoque '*πόλου*' restituendum Wilamowitzius edixit recte in 'Antigono Carystio' p. 339, etsi '*περὶ τοῦ πόλου*' quid sibi vellet ne ille quidem declaravit. Opperiremur '*περὶ τῶν πόλων*', si de polaribus mundi terminis agitur scriptumque ita ceteroquin deprehendimus nec rationem extricamus probabilem, cur quis 'de septentrionali' potissimum 'polo qui memoriae prodiderint' examine instituto seligere voluerit. His missis vidimus *πόλον* esse posse horologium: verum de horologio omnes istos exposuisse quis a se impetrabit ut credat? Alia et rectior ratio artis Pseudoeudoxeae praefatione acrosticha monstratur ('Notices et extraits des manuscrits de la bibliothèque impériale' Parisiis a. 1865 vol. XVIII 2 p. 46):

---

[2]) De codicis scripturis ac de mutationibus a nobis factis diximus 'Herm'. l. c. Quae quoniam hodieque retinendae videntur, nihil iterari praeplacuit.

Ἐν τῷδε δείξω πᾶσιν ἐκμαθεῖν σοφὴν
Ὑμῖν πόλου σύνταξιν ἐν βραχεῖ λόγῳ
Δοὺς τῆσδε τέχνης εἰδέναι σαφῆ περί.
Οὐδεὶς γάρ ἐστιν ἐνδεὴς γνώμης, ὅτῳ
Ξένον φανεῖται, τῷδ' ἐὰν ξυνῇ καλῶς.
Ὁ μὲν στίχος μείς ἐστι, γράμμα δ' ἡμέρα.
Ὑμῖν ἀριθμὸν δ' ἴσον ἔχει τὰ γράμματα
Ταῖς ἡμέραισιν, ἃς ἄγει μέγας χρόνος,
Ἐνιαύσιον βροτοῖσι περίοδόν τ' ἔχει
Χρόνος διοικῶν ἀστέρων γνωρίσματα.
Νικᾷ δὲ τούτων οὐθεὶς ἕτερον, ἀλλ' ἀεὶ
Ἥκει τὰ πάντα ἐς τὸ αὐτὸ ὅτ' ἀνέλθῃ ὁ χρόνος.

Inlustravit acrostichi sententiam recte perceptam ita fere editor Francogallus: 'Dicit scriptor, singulos versus esse menses, singulas litteras dies. Atque re vera 12 sunt versus, quorum unusquisque 30 litteras continet, ultimus 35, elisas si adsumpseris. Quibus computatis annus solaris (*μέγας χρόνος*) efficitur 12 mensium, 365 dierum'. Subnectitur disputationi astronomicae parapegmatis fragmentum, quod Calendariis Gemini et Ptolemaei maxime aequiparari possit, iteratum a Wachsmuthio post Lydi 'Ostenta' p. 273 sqq. 'Caeli' igitur 'compositionem' acrostichi scriptor *πόλου σύνταξιν* intellexit nec defecit a vetusta quadam huius vocabuli significatione: *πόλον γὰρ οἱ παλαιοὶ οὐχ ὡς οἱ νεώτεροι σημεῖόν τι καὶ πέρας ἄξονος, ἀλλὰ τὸ περιέχον ἅπαν* (schol. in Aristoph. 'Av.' 179 p. 214, 32 Dind.)[3]). Animadvertere licet haec non ex omni parte recte esse dicta: *πόλος* 'antiquis' quoque (etsi ultra saeculum quintum nobis ut vocem persequeremur non contigit) et punctum polare et caelum erat et aliud insuper. Testimoniis abundamus assidua lectione a nobis conquisitis, unde proferemus potissima, ne discrimen quoddam ignoretur: quo fit, ut duo exemplorum quasi genera distinguas. Aeschylus 'Prometh.' v. 429 sq. de Atlante *ὃς αἰὲν ὑπέροχον σθένος κραταιὸν γᾶς οὐράνιόν τε πόλον νώτοις ὑποστενάζει.* Euripides 'Orest.' v. 1683 sqq. de Apolline *ἐγὼ δ' Ἑλένην Ζηνὸς μελάθροις πελάσω λαμπρῶν ἄστρων πόλον ἐξανύσας*, 'Ion.' v. 1168 de tela varia

[3]) Macrobius 'Saturn.' I 17, 9 *Cornificius arbitratur Apollinem nominatum ἀπὸ τοῦ ἀναπολεῖν, i. e. quia intra circuitum mundi, quem Graeci πόλον appellant, impetu latus ad ortus refertur.* Patet ex scholio Aristophaneo *quem* ad *circuitum* pertinere. Cf. p. 128[24].

ὕπερθε δὲ Ἄρκτος στρέφουσ' οὐραῖα χρυσήρει πόλῳ[4]), 'Chrysipp.' fr. 839. 10—11 N². τὰ δ' ἀπ' αἰθερίου βλαστόντα γονῆς εἰς οὐράνιον πάλιν ἦλθε πόλον, 'Pirith.' fr. 594 .. δίδυμοί τ' Ἄρκτοι τοῖς ὠκυπλάνοις πτερύγων ῥιπαῖς τὸν Ἀτλάντειον φρουροῦσι πόλον, 'Epigr.' 2 (Athen. II p. 61 B = I p. 265 Bergk.) ὦ τὸν ἀγήρατον πόλον αἰθέρος, Ἥλιε, τέμνων. Alexis fr. 261 K. de mensa cibos portanti ὑπερηφάνως ὄζουσα τῶν Ὡρῶν λοπάς, τὸ τοῦ πόλου τοῦ παντὸς ἡμισφαίριον· ἅπαντ' ἐνῆν τἀκεῖ γὰρ ἐν ταύτῃ καλά, ἰχθῦς ἔριφοι, διέτρεχε τούτων σκορπίος, ὑπέφαινεν ᾠῶν ἡμίτομα τοὺς ἀστέρας: ubi ὁ πόλος universus mundi globus subauditur ex earum rerum quae insunt enumeratione, ἡμισφαίριον globus dimidiatus, cuius figuram Pisces Haedi Scorpius ceteris cibariis inserti simulabant. Probe ita olim Schoemannus noster, cuius perpetuam nos recolimus memoriam, interpretatus est[5]); mirifice nunc labitur Kockius, cum Gerytadis Aristophanei versiculum p. 13 a nobis propositum explanaturus, qui est de horologio, quattuor ista poetarum exempla congerit toto ut aiunt caelo distantia FCG I p. 431. Porro Timotheum fr. 13 B. σύ τ' ὦ τὸν ἀεὶ πόλον οὐράνιον λαμπραῖς ἀκτῖσι Ἅλιε βάλλων et ignotum Alexandrinum adducimus ab O. Schneidero post Callimachum (II p. 728) e tenebris protractum, qui ut detritum inde ab Homero adiectivum ἀστερόεις effugeret[6]) πόλῳ ἀστροχίτωνι confinxit egregie[7]). Simili dictione Duris utitur (Ath. XII p. 535 F): τὸ δὲ πᾶν ο πόλος ἐνύφαντο χρυσοῦς ἀστέρας ἔχων καὶ τὰ δώδεκα ζῴδια in paludamento Demetrii Oppugnatoris (idem eodem teste γινομένων τῶν Δημητρίων Ἀθήνησιν ἐγράφετο ἐπὶ τοῦ προσκηνίου ἐπὶ τῆς οἰκουμένης ὀχούμενος). Pseudoeudoxum p. 123 exhibuimus. Quibus latini quidam

---

[4]) '*De maiore Ursa sermonem esse, ut per se probabile est, ita confirmatur eo, quod ea est super Orionem. Quare πόλος non stella est, quae sic dicitur, infima ad caudam minoris Ursae, sed caelum ad circulum polarem(?), et οὐραῖα dictum pro οὐράν*' G. Hermannus in 'Ionis' editione p. XIX.

[5]) 'Aeschylus gefesselter Prometheus' p. 305, ubi pauca de vocis πόλος significatu conlecta invenies.

[6]) Eadem de causa Theocritus in 'Heraclisco' v. 77 fecit ἐς οὐρανὸν ἄστρα φέροντα.

[7]) Ad 'Comam' Callimachi sine causa idonea revocavit O. Schneiderus. Monstravit idem crebram illius epitheti memoriam in carminibus infimae aetatis. Μήνη ἀστροχίτων 'Argonauticorum' Orphicorum scriptor ausus est v. 513 Abel.

accensendi et poetae (Accius, Augustei)[8]) et prosae orationis scriptores[9]). Inter seriores Graecos commemorandi Dionysius Periegeta[10]), saec. II p. Chr. poeta, v. 236 *πρῶτοι δὲ γραμμῇσι πόλον διεμετρήσαντο θυμῷ φρασσάμενοι λοξὸν δρόμον ἠελίοιο*, cantor Isiacus[11]), Sibyllistae[12]), Orphici[13]), Manetho[14]), Nonnus[15]). Ex prosaicis Lucianum[16]) afferimus, Pausaniam[17]), Pseudoapollodorum[18]), sive ipsos seu auctores ignotos, Stephanum ('Apotelesm.' p. 18a 22 Usener.).

---

[8]) Attius 'Achill.' fr. XXII Ribb. *pervade polum, splendida mundi sidera binis continuis picti spoliis.* Hor. 'Carm.' I 28, 4 *aerias temptasse domos animoque rotundum percurrisse polum.* II 28, 43 *cras vel atra nube polum pater occupato vel sole puro.* 'Epod.' 17, 77 *polo deripere lunam vocibus possim meis.* Vergilius 'Aen.' III v. 585. V v. 721. C. I. L. VI 537.

[9]) De Seneca infra dicetur. Ammianus (alios de industria mittimus) XXV 10, 2 *Maximiani statua Caesaris, quae locata est in vestibulo regiae, amisit repente sphaeram aeream formatam in speciem poli, quam gestabat.* Rem imperatores romani a diadochis, diadochi a Persarum regibus mutuati sunt. Cf. Lajarde 'Comptes rendus de l'acad. des inscriptions' 1835 p. 10 et Sittl in 'Annal. philol. Fleckeis. suppl.' 1885 p. 43.

[10]) Idem Dionysius voce Pythagorea *κόσμος* abstinuit pro mundo. Cf. Naekii splendidam de isto termino disputationem 'Opusc.' I p. 24.

[11]) Epigr. graec. ed. Kaibel p. 438 v. 31 *καὶ πυροέντων Ἀέλιον πώλων ἁγήτορα φαίνοπα κύκλων ἐς πόλον εὐθύνεσκον.*

[12]) Ex. gr. I v. 12. II v. 40.

[13]) 'Hymn.' 27, 4. 34, 16 et 19. 83, 7. 'Argon'. v. 563. 'Hierostol.' v. 7 p. 213 Abel.

[14]) I v. 277 (p. 92 Did.) *ἡ Κερόεσσα μέσον πόλον ἀμφιβεβῶσα κτλ.*'

[15]) Schoemannus ad Nonnum recte quidem quaesituros relegavit, sed diversa ipse confudit. I v. 177 *εἰς νότον ἐκ βορέαο λιπὼν πόλον ἐς πόλον ἔστη* de polis meridionali et septentrionali sermo fit, non de caelo. I v. 145 *πόλος ἑπτάζωνος* quo tendat adiectivo proditur. At I v. 240 *καὶ πόλος ἐσμαράγησε* de caelo est. Cetera missa facimus.

[16]) 'Charon.' c. 4. p. 495: (Atlas) *τὸν πόλον αὐτὸν εἷς ὢν φέρει, ἀνέχων ἡμᾶς ἅπαντας.* Scriptor 'Astrologiae' Lucianeae c. 15 p. 367: (Icarus) *ἐς πόλον ἀερθεὶς τῷ νῷ ἐξέπεσε τῆς ἀληθηίης.* Paulus Silentiarius 'Anth. Pal.' IX 782 quae de horologio procudit: *ὕδασι δ' ἠελίοιο ταλαντεύουσι κελεύθους, ἐς πόλον ἐκ γαίης μῆτιν ἐρεισάμενοι*: polum septentrionalem spectant.

[17]) VI 19, 5 *ἔχει μὲν πόλον ἀνεχόμενον ὑπὸ Ἄτλαντος* (thesaurus Epidamniorum), II 10, 5 *πεποίηται δὲ* (Venus Canachi Sicyone) *ἔκ τε χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος, φέρουσα ἐπὶ τῇ κεφαλῇ πόλον κτλ'.* Cf. p. 133 sq.

[18]) II 5, 11, 11 sq. *Ἄτλας ἐπὶ γῆς καταθεὶς τὰ μῆλα τὸν πόλον διεδέξατο.* De Atlante caelum sustentante usurpari *πόλος* solet, cf. p. 124 et adn. 16 et 17.

Seposuimus philosophos. Pythagorei[19]), Plato[20]), Aristoteles, Epicurus[21]) vocem *πόλος* de caelo evitabant. Stoici vero in duas partes discessisse videntur. Neque enim in Chrysippeis Gerckii *πόλος* invenimus sed *οὐρανός* semper (cf. fr. 17), verum habet Cleanthes Assius in hymno in Iovem (II p. XVIII Wachsm.) *οὐδέ τι γίγνεται ἔργον ἐπὶ χθονὶ σοῦ δίχα, δαῖμον, οὔτε κατ᾽ αἰθέριον θεῖον πόλον οὔτ᾽ ἐνὶ πόντῳ.* Quamquam magni facimus quod ne Cleanthes quidem definitionis ope nudare vocem generaliorem voluit. Ac constitit in isto more Seneca stoicus 'Epistul.' XVIII 4 Iovem Cleantheum ita affatus: *duc, o parens celsique dominator poli.* Idem 'Thyest'. v. 49 *cur micant stellae polo flammaeque servant debitum mundo decus*, 'Phaedr.' v. 1092 *Phaethonta currus devio excussit polo*, v. 663 *quacunque siderei poli in parte fulges* (Ariadne). Imbutus Stoicorum quoque placitis 'Axiochi' pseudoplatonici scriptor c. 12 p. 371 A: *μετὰ τὴν τοῦ σώματος λύσιν τὴν ψυχὴν εἰς τὸν ἄδηλον χωρεῖν τόπον κατὰ τὴν ὑπόγειον οἴκησιν, ἐν ᾗ βασίλεια Πλούτωνος οὐχ ἥττω τῆς τοῦ Διὸς αὐλῆς, ἅτε τῆς μὲν γῆς ἐχούσης τὰ μέσα τοῦ κόσμου, τοῦ δὲ πόλου ὄντος σφαιροειδοῦς, οὗ τὸ μὲν ἕτερον ἡμισφαίριον θεοὶ ἔλαχον οἱ οὐράνιοι, τὸ δὲ ἕτερον οἱ ὑπένερθεν*[22]) (didicisse se dicit Gobryas magus ex Hyperboreorum tabulis aeneis Deli positis)[23]). Ad cuius

---

[19]) Plato 'Tim'. p. 28 B ∾ 'Epinomis' Philippi p. 977 B, qui Philolai sententiam amplectitur: Zeller I⁵ p. 440, Praetorius in 'Tirocinio phil. Bonn'. p. 4 sqq.

[20]) Cf. inferius p. 128.

[21]) Deest terminus etiam apud Lucretium.

[22]) Vix credideris *πόλον* isto loco ad caeli punctum septentrionale relatum esse a Stephaniani Thesauri editoribus s. v.

[23]) Axiochus post saeculum a. Chr. IV ortus esse summo criticorum consensu iure iudicatur. Quibus novum addimus argumentum e libelli exitu depromptum, simul ut temporis notam accuratiorem nanciscamur. Gobryam magum illa Socrates secum communicasse dicit. Avum enim Gobryae iussu Xerxis dum bellum Graeciae infert, Delum postquam occupasset, e tabellis quibusdam aeneis, quas ex Hyperboreorum terra attulissent Opis et Hecaerge, cognovisse animam ad inferos in alterum caeli (*τοῦ πόλου*) semicirculum degressam in ius vocari. Quod quomodo fieret, secundum Orphicorum rationem illum accurate enarrasse. Mirum tamen illud scriptor, ut est consilii artisque inops admodum, declarare omisit, qui explicaretur quod ante barbari adventum tabellae istae in media Graeciae luce positae ac graece scriptae Graecorum nulli innotuerunt: ita enim apertum est voluisse narrationis compositorem. Multo igitur

formam loquendi proxime Pseudoheraclitus stoicus accedit, quem a recentiorum licentia vindicamus 'Allegoriarum Homericarum' c. 45: ἥ τε θοὴ νὺξ οὐκ ἄλλο τι σημαίνει πλὴν τὸ σφαιροειδὲς ὅλου τοῦ πόλου σχῆμα, ubi invitis codicibus Schowius et Galeus κόσμου pro πόλου reponebant, obstante tamen Mehlero editore novissimo.

Tantum de 'caelo'. Ad aliam πόλου significationem transimus. γῆν δὲ τροφὸν μὲν ἡμετέραν, ἰλλομένην δὲ περὶ τὸν διὰ παντὸς πόλον τεταμένον, φύλακα καὶ δημιουργὸν νυκτός τε καὶ ἡμέρας ἐμηχανήσατο Plato loco celeberrimo 'Tim.' p. 40 B, quem egregie nuper Zellerus explanavit ('Abh. der Berl. Akad.' 1888 p. 1337). Vides πόλον Platoni esse axem mundi, quasi τὸν πολοῦντα.[24]) Aliter philosophus in 'Cratylo' p. 405 C: . . ὅτι τὸ α σημαίνει πολλαχοῦ τὸ ὁμοῦ, καὶ ἐνταῦθα τὴν ὁμοῦ πόλησιν καὶ περὶ τὸν οὐρανὸν (οὓς δὴ πόλους καλοῦσι) καὶ περὶ τὴν ἐν τῇ ᾠδῇ ἁρμονίαν (ἣ δὴ συμφωνία καλεῖται), ὅτι ταῦτα πάντα, ὥς φασιν οἱ κομψοὶ περὶ μουσικὴν καὶ ἀστρονομίαν (Pythagorae dicit sectatores, Zeller 'Philosophie der Griechen' I[5] p. 429 sqq.), ἁρμονίᾳ τινὶ πολεῖται (*Ast*: πολεῖ *BT*) ἅμα πάντα. ἐπιστατεῖ δὲ οὗτος ὁ θεὸς τῇ ἁρ-

imprudentius hic quam qui sepulcretis tabellas veris historiis refertas sese eruisse simulabant (Hercher in Fleckeisenii 'Annal. philol. suppl.' I p. 12[5], Rohde 'Griech. Roman' p. 252). Vide nunc celebre Euhemeri inventum de Panchaea insula et ipsa sacra Oceano indico finitima ac de columna deorum historiam Aegyptiorum lingua scriptam continenti, quam sese ipsum imperante Cassandro cum in ista regione navigaret appulsum lectitasse gloriabatur (Sieroka 'De Euhemero' p. 12): male quod interpretem habet in 'Axiochi' fabula, id ipsum concedes optime procedere apud Euhemerum, quem vel inter philosophos erant qui probarent (cf. Hartfelder 'Mus. rhen.' 1881 p. 234). Respexit etiam Persaeus stoicus (Diels 'Doxogr.' 544[b]). Hinc ad Euhemeri exemplum Axiochus compositus esse arguitur non ante annum ± 290 (Sieroka p. 29), idque Athenis, si in hanc sententiam convertere singularem urbis cognitionem licebit. Cum his coeunt perbene, quae Wilamowitzius in 'Antigono' p. 294[6] et Susemihlius 'Hist. litt. alex.' I p. 21[65] (contra Bureschium 'Stud. Lips.' IX 1887 p. 9 sqq.) obtulerunt. Rationes Axiochi philosophicas e Platonis Epicuri Stoicorum lectione confusas optime inlustravit P. Corssenus 'Mus. rhen.' 1881 p. 516 sqq. Posidonii Περὶ πένθους' exemplo, tametsi Axiochi scriptori nulla cum Posidonio affinitas (Gercke in 'Tirocinio phil. Bonn.' p. 31). De Aeschinis Axiocho ultra C. Fr. Hermannum ('Aeschin. Socr. rel'. p. 20) aegre proceditur.

[24]) Cf. Macrobius 'Saturn'. I 17, 9 (supra p. 124[3]), qui Platonis 'Timaeo p. 40 C inlustratur. 'Timaeum' spectat Hesychius s. v. πόλος] . . ἄξων. Perperam M. Schmidtius rettulit ad Aeschyli Prometheum (p. 124).

μονίᾳ ὁμοπολῶν αὐτὰ (*BT, ταῦτα coniecit Ast*) *πάντα καὶ κατὰ θεοὺς καὶ κατ᾽ ἀνθρώπους.* Is locus mendo inquinatur, cum nemo unquam astronomus[25]) caelum 'polos' nec dixerit nec ulla ratione dicere possit, si quid sapimus. Platoni *οὗ* pro *οὗς* reddendum esse censemus in poetis praesertim, verum etiam in iis scriptoribus, qui semotius dicendi genus neque excolunt neque affectant, bene memores talia lectitari: 'Il.' XI v. 757 *πέτρης τ᾽ Ὠλενίης καὶ Ἀλεισίου ἔνθα κολώνη κέκληται,* Pind. 'Nem.' IX v. 41 (Helorus) *ἔνθ᾽ Ἀρέας πόρον ἄνθρωποι καλέοισι,* Sophocles 'Trachin.' v. 636 (Malis) *ἔνθ᾽ Ἑλλάνων ἀγοραὶ Πυλάτιδες κλέονται* i. e. ubi Pylaea quae appellantur concilia sunt, Plato ipse in 'Phaedone' c. 57 p. 107 C *ἀλλὰ τόδε γ᾽, ἔφη, ὦ ἄνδρες, δίκαιον διανοηθῆναι, ὅτι, εἴπερ ἡ ψυχὴ ἀθάνατος, ἐπιμελείας δὴ δεῖται οὐχ ὑπὲρ τοῦ χρόνου τούτου μόνον, ἐν ᾧ καλοῦμεν τὸ ζῆν, ἀλλ᾽ ὑπὲρ τοῦ παντός.* Quae versus Empedoclis de sanguine mentis origine in memoriam revocant: *αἵματος ἐν πελάγεσσι τεθραμμένη ἀντιθορόντος, τῇ τε νόημα μάλιστα κικλήσκεται ἀνθρώποισιν· αἷμα γὰρ ἀνθρώποις περικάρδιόν ἐστι νόημα* (Stob. 'Ecl.' I p. 424 ex Porphyrio). Ubi *κυκλίσκεται* post Heerenium Wachsmuthius induxit invitis librariis, invito etiam Meinekio, qui verbum *κυκλίσκεται* prorsus insolens coniectando procreari vetuit FCG II p. 18. Nec respuit eandem structuram Xenopho in 'Oeconomico' IV 6 (II p. 149 Sch.) *πάντας ἅμα συνάγων* (rex) *πλὴν τοὺς ἐν ταῖς ἀκροπόλεσιν, ἔνθα δὴ «Ὁ σύλλογος» καλεῖται, τοὺς μὲν ἀμφὶ τὴν ἑαυτοῦ οἴκησιν αὐτὸς ἐφορᾷ κτλ.'* neque Hipparchus astronomus, unde p. 77, 15 adscripsimus

[25]) Inter poetas conatus est Valerius Flaccus in 'Argonauticis' I v. 616 sqq. procellam describens:

Vasto pariter ruit igneus aether
cum tonitru piceoque premit nox omnia caelo.
Excussi manibus remi conversaque frontem
puppis in obliquum resonos latus accipit ictus . . .
Qui tum Minyis trepidantibus horror,
cum picei fulsere poli pavidamque coruscae
ante ratem cecidere faces!

Sentimus tamen facile, quid inter Platonis locum intersit et Valerium: ille secundum lectionem traditam loqueretur, quasi *πόλοι* vulgaris esset astronomorum de caelo terminus, hic non sine licentia poetae concessa a duobus punctis sibi oppositis totum caeli globum significavit. Cavendum igitur est quam maxime, ne ad tuendam codicum Platonicorum auctoritatem Valerio abutaris.

οὐδὲ μὴν τοῦτ' ἔστιν εἰπεῖν, ὅτι τοὺς ὑφ' ἡμῶν λεγομένους ἀστέρας ἐπὶ τῶν ποδῶν ἐκεῖνος ἐπὶ τῶν γονάτων τίθησιν. Alterum Hipparchi locum p. 74, 40 invenies. Denique qui peculiaribus oblectari assolet Pausaniam aliis missis meminimus in isto genere per esse multum. Iam Platoni emendando vel emendato potius satactum erit.[26]) Cf. p. 137.

Aliquid indagavimus, nec tamen satis. Platonem indagavimus duplici (ut primo visum est adspectu) significatione vocem *πόλος* et de axe et de polis axem terminantibus usurpasse. Quod nec primus nec solus Plato fecit sed physicae cuiusdam vel quorundam doctrinae obsecutus. Anaxagoram primum conferimus Hippolyt. 'Philosophum.' 8, 10 ('Doxogr.' p. 563): *τοὺς δὲ μεταβαίνοντας ἀστέρας ὡσεὶ σπινθῆρας ἀφαλλομένους γίνεσθαι ἐκ τῆς κινήσεως τοῦ πόλου.* Septentrionalem polum hoc loco designari mero captus errore Dielesius p. 806 adnotavit. Vetaret vel singularis numerus nunc cogitari de polis, vetant moveri polos astronomi antiqui[27]), vetat ipse quem adscripsit Dielesius quasi adiutorem Epicurus Epiphan. 'Adv. haeres.' (III 2, 9 p. 589 Diels) *τὰ δὲ ὅλα ἀφ' ἑαυτῶν κινεῖσθαι καὶ δι' ἑαυτῶν ἐν τῇ περιδινήσει τοῦ πόλου [καὶ τῶν ἄστρων], ὡς ἀπὸ τοῦ δρακοντοειδοῦς ἔτι τὰ πάντα ἐλαύνεσθαι πνεύματος.*

[26]) Haec postquam ipsi non sine labore undique comportavimus, R. Ungeri doctus nos amicus admonuit 'Paradox. Theb.' p. 304—307. Auxit ille Wyttenbachii ad Platonis Phaedonem l. c. (p. 285) conlecta tanta optimorum exemplorum copia, ut sollertiam viri admireris. Ne comicis quidem illa structura neque in lyricis partibus (Cratin. 'Archil.' fr. 7 K.) neque in senariis displicuit (cf. p. 137). Transiit etiam in Romanorum prosam orationem (velut in Livium et Plinium, cf. W. Schulzium 'Quaest. epic.' p. 286). Lucem inde impeditis quibusdam locis Ungerus attulit. Quae non iteraremus, nisi mira constantia emendantis auxilio editores novissimi resisterent. Liv. VIII 19, 4 *aedes fuere in Palatio eius, qua Vacci prata diruto aedificio publicatoque solo appellata:* qua *Ungerus,* quae *codices et Madvigius.* Plin. 'N. H' VII 195 *puteos Danaus ex Aegypto advectus in Graeciam, qua vocabatur Argos Dipsion:* qua *Ungerus,* quae *codices et Detlefsenus.* Serv. Verg. 'Aen.' XII v. 412 p. 612 Thilo: cf. cap. V. [Madvigius 'Emend. Liv.' p. 462.]

[27]) Senecam 'Phaedr.' v. 961 non veremur ob pluralem ut quis advocet: *cursusque vagos rapis astrorum celerique polos cardine versas.* Varro apud Gell. III 10 *duos minimos* (circulos), *qui axem extimum tangunt, πόλους appellari dixit, sed eos in sphaera quae κρικωτή vocatur propter brevitatem non inesse.* Hinc lineam circularem Schaubachius ('Geschichte der griech. Astr.' p. 135 sq.) conclusit perperam 'πόλον' primitus fuisse. Idem Varro 'De lingua latina' VII 14 M.: *polus graecum; id significat circum caeli.*

Seclusimus interpolamentum: *τῶν ὅλων* sive *τοῦ κόσμου* pars est caelum (*πόλος*), caeli particulae quodammodo astra affixa illic pleraque, nec dixeris nisi inepte totum mundum moveri, dum circuitus et quasi involucrum mundi et astra circumcursant. Axem potius, ni fallimur, cum Anaxagora et Platone Epicurus dicere voluit. Idem vero Anaxagoras borealem quoque polum prorsus ut Plato (p. 128) suo nomine appellavit Laert. Diog. II 9, 5: *τὰ δὲ ἄστρα κατ' ἀρχὰς μὲν θολοειδῶς ἐνεχθῆναι* (placet Anaxagorae), *ὥστε κατὰ κορυφὴν τῆς γῆς τὸν ἀεὶ φανερὸν εἶναι πόλον· ὕστερον δὲ τὴν ἔγκλισιν λαβεῖν*[28]). Sive Anaxagoras sive Plato sive alius nescio quis 'Testamenti' Orphici compilatorem, similia ut fingeret, adduxit (Aristobul. in Eusebii 'Praep. ev.' XIII 12, 5 v. 25):

καὶ σφαίρης κίνημ' ἀμφὶ χθόνα ὡς περιτέλλει,
κυκλοτερές γ' ἐν ἴσῳ, κατὰ δὲ σφέτερον κνώδακα.

κνώδαξ dens sive cardo masculus est, ut architecti loquuntur, globi et axis terminus. Ergo *κατὰ κνώδακας σφαῖρα περιτέλλει.* Ac dixit sic Sextus 'Adv. math.' X 93 *οἱ γὰρ περὶ τοῖς κνώδαξιν εἱλούμεναι σφαῖραι καὶ οἱ περιδινούμενοι ἄξονες* (et alia) *κινεῖται μέν, ἐν ᾧ δέ ἐστι τόπῳ κινεῖται* et 50 (*κατὰ κυκλοφορητικὴν κίνησιν*) *ὁ κεραμεικὸς τροχὸς στρέφεται καὶ ἡ σφαῖρα τοῖς κνώδαξι περιδινεῖται· ὡσαύτως δὲ καὶ ⟨οἱ⟩ ἄξονες καὶ τὰ τύμπανα.*

Tria quinto ante Chr. saeculo *πόλος* indicabat, caeli globum, axem, axi terminos. Haec duo certe Ionum sunt, primum illud quo referatur haereri potest; Atheniensibus extrinsecus adlatum

---

28) 'Dox.' p. 563 *ἀνέμους δὲ γίνεσθαι λεπτυνομένου τοῦ ἀέρος ὑπὸ τοῦ ἡλίου καὶ τῶν ἐκκαιομένων πρὸς τὸν πόλον ὑποχωρούντων καὶ ἀποφερομένων* (placet Anaxagorae). Hoc loco septentrionalem polum dici intellegitur e fr. 19 syllogae Schaubachianae. Dixit etiam Democritus. Inter cuius mathematica scripta Thrasyllus rettulit *Οὐρανογραφίην Γεωγραφίην Πολογραφίην Ἀκτινογραφίην*, inter physica *Κοσμογραφίην* (Laert. Diog. IX 7, 47—48). Monstrant ceteri tituli, *Πολογραφίην* de poli septentrionalis vel de utriusque poli situ fuisse. Hinc pendet de epistula pseudodemocritea iudicium p. 305 'Epistolographorum' Hercheri: *ἐπῆλθες ἡμῖν, ὦ Ἱππόκρατες, ὡς μεμηνόσιν . . . ἐτυγχάνομεν δὲ περὶ κόσμου διαθέσιος καὶ πολογραφίης, ἔτι τε ἄστρων οὐρανίων ξυγγράφοντες.* Cf. p. 128. Certe aberravit Schoemannus l. c.: *Auch findet sich πόλος bei allen älteren Schriftstellern immer nur vom Himmel . . gesagt.*

Quod in nummis recentioris notae philosophi physici (Anaxagoras, Pythagoras) *πόλον* manu tenent, cave in vocis historia explicanda ne abutaris (Sittl 'Annal. philol. Fleckeis.' 1885 p. 44).

esse longe veri simillimum. Quarta accessit heliotropii significatio p. 13 sq., quae item crevit apud Iones. Quod instrumentum per Milesios[29]) ex Assyria in Graecorum continentem pervenit Herod. II 109 *πόλον μὲν γὰρ καὶ γνώμονα καὶ τὰ δυώδεκα μέρεα τῆς ἡμέρης παρὰ Βαβυλωνίων ἔμαθον οἱ Ἕλληνες* (Ideler 'Chronol.' I p. 234).

Subsistamus parumper. Primum enim Epinomis PHILIPPI Opuntii astronomi p. 986 B desiderat commentariolum. Enumeratis octo caeli potentiis Sole Luna fixorum siderum ordine quinque planetis Philippus subicit: *ταύτας δὴ πάσας καὶ τούτους τοὺς ἐν ταύταισιν εἴτε αὐτοὺς ἰόντας εἴτε φερομένους ἐν ὀχήμασι πορεύεσθαι ταύτῃ μηδεὶς ἄλλως ποτὲ νομίσῃ πάντων ἡμῶν, ὡς οἱ μὲν θεοί εἰσιν αὐτῶν, οἱ δ' οὔ . . . πάντες δὲ δὴ πάντας λέγωμέν τε καὶ φῶμεν ἀδελφούς τ' εἶναι καὶ ἐν ἀδελφαῖς μοίραις καὶ τιμὰς ἀποδιδῶμεν μὴ τῷ μὲν ἐνιαυτόν, τῷ δὲ μῆνα, τοῖς δὲ μήτε τινὰ μοῖραν τάττωμεν μήτε τινὰ χρόνον, ἐν ᾧ διεξέρχεται τὸν αὑτοῦ πόλον, ξυναποτελῶν κόσμον, ὃν ἔταξε λόγος ὁ πάντων θειότατος ὁρατόν.* Interpretes *πόλον* lineam circularem esse contendunt deficiente quod poscimus astronomorum usu et patrocinio. Secundum scriptoris morem «*πόρον*» exspectares[30]). Consulto Philippus vocem *πόλος* etiam de caelo declinabat, ut philosophorum plurimi atque etiam astronomi, velut Eudoxus Aratus Hipparchus, alii.

Adnectimus APOLLONIUM Rhodium 'Argon'. III v. 161—163:

δοιὼ δὲ πόλοι ἀνέχουσι κάρηνα
οὐρέων ἠλιβάτων, κορυφαὶ χθονός, ᾗχί τ' ἀερθεὶς
ἠέλιος πρώτῃσιν ἐρεύθεται ἀκτίνεσσιν.

ἐρεύγεται Laurentianus, *ἐρεύθεται* recentiores codices fortasse ex coniectura. Quibus obtemperandum censemus Merkelii mutationem *ἐρείδεται* aspernati, quae in hoc nexu ne intellegi quidem potest. Nam *ἐρείδει* utique exspectares et obiectum requireres, quemadmodum ipse Apollonius IV v. 113 exhibet immerito ab editore subsidio vocatus *μὴ πρὶν ἀμαλδύνῃ (φάος ἠοῦς) θηρῶν*

---

29) 'Invenisse' fertur Anaximander Laert. Diog. II 1, 3. Suid. s. v. *Ἀναξ.*

30) P. 982 BE, 983 C, 984 E, 986 B, 987 B, 990 BC. Plato 'Legg.' IV p. 716 A. Cleanthes II p. X Wachsm. (= Clem. Alex. 'Strom.' V p. 674, 11) *ἀντικρὺς πλῆκτρον τὸν ἥλιον καλεῖ· ἐν γὰρ ταῖς ἀνατολαῖς ἐρείδων τὰς αὐγὰς οἷον πλήσσων τὸν κόσμον εἰς τὴν ἐναρμόνιον πορείαν τὸ φῶς ἄγει* (Laert. Diog. VII 1, 144).

στίβον ἠδὲ καὶ ὀδμὴν θηρείην, λευκῇσιν ἐνισκίμψασα βολῇσιν, scilicet *στίβον ἠδὲ ὀδμήν*[31]). et Cleanthes (cf. p. 132[30]). At quid dicat poeta percontamur. Nam nec de caelo nec de caeli punctis cogitari potest. Quodsi aliquid in Apollonio tentandum est, globosa summorum montium cacumina contendimus attingi[32]). Cuius interpretationis haec tria argumenta proferimus. (1) Hesych. s. v. *πόλος*] . . *κύκλος· καὶ τόπος κορυφῆς κυκλοειδής*. Scripsit *τύπος* Henricus Stephanus et Schwenckii consensum nanctus est rectissime, quoniam certam collis formam lexicographus indicare voluit. Hinc *Πόλος ὀνομαζόμενον χωρίον* ad Tanagram unde nomen habuerit intellegitur (Paus. IX 20, 3)[33]). (2) Caput humanum a forma — rotunda nimirum — *πόλος* audiebat Poll. II 38. (3) *πόλον*, i. e. globum, statuae gestabant Fortunae ex. gr. apud Smyrnaeos[34]), Minervae ex. gr. apud Erythraeos[35]) et Ilienses[36]).

---

[31]) III v. 823. IV v. 885. 981 al. Aratus v. 1107 *ἀμνοὶ εἰνόδιοι παίζουσιν ἐρειδόμενοι κεράεσσιν* docet, quid sit *ἐρείδεσθαί τινι*. Ceterum nihil nisi Merckeli interpretationem coniecturae ab ipso propositae redarguere voluimus. Quam qui retinendam censet Wilamowitzius *ἐρείδεσθαι* ita accipit, ut 'niti primis radiis solem in duobus illis fastigiis' censeat.

[32]) Simplicius aliquanto Dionysius, qui multa habet ex Apollonio, v. 150 *μέσσαι δ' ἔνθα καὶ ἔνθα δύω ἀνέχουσι κολῶναι κτλ.*'

[33]) *ἐνταῦθα Ἄτλαντα καθήμενον πολυπραγμονεῖν τά τε ὑπὸ γῆν φασι καὶ τὰ οὐράνια.* Quae qui de Atlante primus finxit, *πόλον* caelum esse significavit.

[34]) Paus. IV 30, 6. Pacuvius fr. inc. XIV Ribb. Fortunae *πόλον* ex fonte graeco describit: *Fortunam insanam esse et caecam et brutam perhibent philosophi saxoque instare in globoso praedicant volubilei.*

[35]) Paus. IX 5, 9. Schol. Il. VI v. 92, ubi *πόλιν* codices ABT, *πῖλον* Eustathius. *πόλον* emendavit O. Jahnius.

[36]) Furtwaengler in Roscheri Lexico s. v. I p 690. Mittimus alia multa, velut de Venere; suppetit ampla quaerendi materia. Perdigna res etiam post Lajardium et Eduardum Gerhard ('Prodromus mythol. Kunsterklärung' p. 6sqq.), quam per artis et litterarum monumenta persequaris. Tantum dispicimus, antiquos non idem ac recentiores de 'polo' statuarum sensisse. '*Der Polos, den die ephesische Göttin auf Marmorbildern als bilderreiche Scheibe unter der Thurmkrone zu zeigen pflegt, erscheint gleichgeformt auf Münztypen ebenfalls mit der Thurmkrone oder mit dem Modius . . Aber auch als eine Kugel, wie auf Ammons- und Saturnusköpfen (Anm. 46) . . kommt der zum Hauptschmucke gewordene Polos vor, so über dem Doppelmond der samischen Here*'. P. 24[47] '*Wie der Polos in den regelmässigen Kunstgebrauch, namentlich der Marmorwerke, als Stephane übergegangen ist, so findet er sich auch an dem ephesischen und ähnlichen Idolen meist verändert, bald in halb-*

Antrum solare significare Apollonius videtur montium contagio effectum[37]). Et Merkelio rectius olim Valerius Flaccus 'Argon.' IV v. 90—97 in Apollonii sententiam sese insinuavit commentarii fortasse auxilio[38]), quamquam scholia nunc quidem deficiunt, auxitque exaggerando:

Interea magni iamiam subeuntibus astris
Oceani genitale caput Titania frenis
antra sonant; Sol auricomis urgentibus Horis
multifidum iubar et bis seno sidere textam
loricam induitur; ligat hanc qui nubila contra
balteus undantem variat mortalibus arcum.
Inde super terras et eoi cornua montis
emicuit traxitque diem candentibus undis[39]).

Diutius in Aristophane immorandum est. Facit is Upupam et Pithetaerum, cum rerum humanarum taedio oppressus in montis fastigium avibus habitatum aegre erepsisset, de condenda urbe ita sermocinantes 'Av.' v. 173—192:

ΕΠ. ποίαν δ' ἂν οἰκίσαιμεν ὄρνιθες πόλιν;
Π. ἄληθες; ὦ σκαιότατον εἰρηκὼς ἔπος,
βλέψον κάτω. ΕΠ. καὶ δὴ βλέπω. Π. βλέπε νῦν ἄνω.
ΕΠ. βλέπω. Π. περίαγε τὸν τράχηλον. ΕΠ. νὴ Δία,
ἀπολαύσομαι τί δ', εἰ διαστραφήσομαι;
Π. εἶδές τι; ΕΠ. τὰς νεφέλας γε καὶ τὸν οὐρανόν.
Π. οὐχ οὗτος οὖν δήπου 'στὶν ὀρνίθων πόλος;

---

zirkliger Form oder in Mondesgestalt' etc. Vides misceri inter se a Gerbardo quae prorsus diversa sunt. Oblocutus est in quibusdam Schwenckius 'Etymol. mythol. Andeutungen' p. 87—89.

[37]) Endymionis, qui Solis instar habendus est, cavernam Latmiam apte conferes.

[38]) Ed. Schwartz 'De Dion. Scyt.' p. 34 sqq.

[39]) A veriloquii periculo nos retinemus. Errarunt G. Curtius 'Griech. Etym.'[5] p. 470 *câras Gang Bewegung, auch der Gestirne, vergleicht sich mit πόλος* et J. Schmidt 'K. Z'. XXV p. 138, postquam τέλλω et πέλω ad eandem quam Curtius stirpem reduxit: *Der Zusammenhang beider Sippen wird namentlich durch die abgesehen von dem verschiedenen Tempus vollständige Synonymität von περιτελλομένων ἐνιαυτῶν und περιπλομένων ἐνιαυτῶν bei Homer klar.* At πόλος non cursum nec πέλειν currere significat. Esse audimus qui πόλος et κύκλος voces eodem redigant adsumpta reduplicatione. Gauderemus, id si fieri posset. Videant tamen ipsi.

ΕΠ. πόλος; τίνα τρόπον; *Π.* ὥσπερ εἴποι τις τόπος.
ὅτι δὲ πολεῖται τοῦτο καὶ διέρχεται
ἅπαντα διὰ τούτου, καλεῖται νῦν πόλος.
ἢν δ' οἰκίσητε τοῦτο καὶ φράξηθ' ἅπαξ,
ἐκ τοῦ πόλου τούτου κεκλήσεται πόλις.
ὥστ' ἄρξετ' ἀνθρώπων μὲν ὥσπερ παρνόπων,
τοὺς δ' αὖ θεοὺς ἀπολεῖτε λιμῷ Μηλίῳ.
ΕΠ. πῶς; *Π.* ἐν μέσῳ δήπουθεν ἀήρ ἐστι γῆς.
εἶθ' ὥσπερ ἡμεῖς, ἢν ἰέναι βουλώμεθα
Πυθώδε, Βοιωτοὺς δίοδον αἰτούμεθα,
οὕτως, ὅταν θύσωσιν ἄνθρωποι θεοῖς,
ἢν μὴ φόρον φέρωσιν ὑμῖν οἱ θεοί,
τῶν μηρίων τὴν κνῖσαν οὐ διαφρήσετε.

Interpres antiquus, cuius verba p. 124 adscripsimus, *πόλον* explicavit *τὸ περιέχον τὸ ἅπαν*. Nec videtur Kockius, modo sententiam eius haud ita manifesto declaratam perspiciamus, dissentire velle[40]). At quid? Avium *πόλος* si medius est inter caelum (*οὐρανόν* v. 178)[41]) et tellurem, si conspici inde non modo nubes possunt sed superior caeli regio: quo tandem ratiocinandi artificio, ne fraudem dicamus, caelum ipsum esse *ὀρνίθων πόλον* contendunt? Immo diversus a caelo, diversus a terra. Suspexit Upupa in altum, despexit deorsum, nubes observavit ac caeli circuitum, tanquam in observatorio conlocata: *οὐχ οὗτος οὖν δήπου 'στὶν ὀρνίθων πόλος*; Particulam *οὖν* intendas: 'quae cum ita observitaveris, non hoc avium certe — observatorium'. Poscit hoc necessario sententiae decursus. Suadet vero etiam dicendi usus Aristophaneus. Etenim duobus praeterea locis *πόλον* exstare apud comicum animadvertimus p. 13 et utrobique heliotropium vel observatorium Metonis significare in Colono forensi erectum, quo «*σκοποῦσι τὰ μετέωρα ταυτὶ καὶ τὰ πλάγια ταυτί*». Quid? quod in alia 'Avium' scena Aristophanes apertius etiam quam factum est hoc loco instrumenti Metoniani non sine cavillatione reminiscitur, cum novam avium urbem in sublimi dimensurum ipsum Metonem intro-

---

[40]) *πόλος von πέλεσθαι, πολεῖσθαι* (?), *locus ubi aves versantur. Vom Himmel Aesch. Prom.* 430 *οὐράνιον πόλον. Eurip. Erechth.* 6 (? An Chrysipp.? cf. p. 125). Item fallitur vel Schoemannus p. 205 et lexicographi (cf. Passowium s. v. *πόλος*).

[41]) Cf. etiam v. 264, 551, 843 sqq., 1234.

ducit ὃν οἶδεν Ἑλλὰς χὠ Κολωνός[42]). Quae omnia superius satis explanata esse speramus. Sed ultimus nondum scrupulus exemptus. Aristophanem alibi 'ἡ πόλος' de instrumento dixisse Achilles adnotavit (p. 13), et ita Lucianus atticissans 'Lexiph.' c. 4: καὶ γὰρ ὁ γνώμων σκιάζει τὴν πόλον (Ideler 'Chronol.' I p. 233)[43]). Quid in tanta grammaticae discordia faciemus? Miscendo lusisse comicus videtur, qui πόλον observatorium esse vellet, ut vero 'circuli', ubi aves circulantur, significationem ludibundus efficeret pellucentem: hoc articulo masculo, copulatione et sententiis illud facile assecutus est. Cf. p. 133.

Attamen statim intra contiguorum versuum fines in devia ac discrepantia adeo incidit oratio, si modo credimus codicibus et vetusto qui omnia eadem iam habuit enarratori. Nam sciscitanti Upupae, quid tandem πόλος sit, Pithetaerus respondet quasi nihil nisi 'caelum' hoc ipso vocabulo vel 'caeli pars' subindicaretur. Nam τόπος πολούμενος quorsus alio spectat, quam ad caelum rotans? An ad heliotropium vel observatorium? At illud neutiquam πολεῖται! In codicum scriptura «καὶ διέρχεται ἅπαντα διὰ τοῦτο» senarii vitium ut effugeret Bergkius genetivum τούτου ex scholio recepit[44]) de sententia securus. Sine dubio Bergkius ad ultima ea respexit, quae v. 188—192 et v. 557 subiciuntur, nec cepisse tamen videtur quam illa essent ipso veriloquio de quo agitur aliena ac perabsurda neque facile ferenda. Genuinum esse «τοῦτο» paene crederes ob sententiam 'quia hoc rotatur et omnia permeat, propterea vocatur πόλος' et cogitavisse quamvis perverse scriptorem de aere omnia implente ob v. 187 al. Res útut est: dictionis consensu codicum, non criticorum opera male sedula, propositae 'vitium immane' subiungimus postremo. Soloecum esse v. 180 ὥσπερ εἴποι τις optime Cobetus monuit 'Variarum lectionum' p. 112 et

[42]) Nihil attinet persequi, quomodo poeta Diogenis Apolloniatae placita suis ipsius festive inventis immiscuerit. Viam in hac quaestione Dielesius commentatione de Leucippo et Democrito scripta patefecit, qua nihil nos hoc in genere novimus praeclarius ('Verhandlungen der XXXV. Versammlung deutscher Philologen in Stettin' 1881 p. 106 sqq.). Cf. p. 138[48]. Blaydesianae editiunculae palude nihil expiscaberis.

[43]) Extra Atticam ὁ πόλος dicebatur de instrumento (cf. p. 13). E Pollucis VI 110 descriptione semiglobum nanciscimur.

[44]) (πόλος) ὡς αὐτοῦ τε περιπολουμένου καὶ δι' αὐτοῦ πάντων ἐρχομένων. Ex cetera scholii eruditione grammaticum bonae antiquitatis latere putares.

reponi haud cunctanter iussit ωσπερ εἰ λέγοις. Sed prohibenda ab hoc corpusculo omnis secandi violentia. Quid igitur? Interpretamentumne tenemus in numeros iambicos 180—182, vel 181 et 182 tantummodo[45]), coactum idque eo consilio, ut obscuritas loci si posset veriloquii quasi face discuteretur? 'Fac πόλον de observatorio et de circulo legenti fabulam vel agenti ignotum fuisse — ac facile potuit —: ad explicandi nugas ab usitatiore caeli significatu petitas delabi debuit. Athenienses nullo ipsi egebant interprete. Qui si verendum erat ut facetias istas caperent facile, poetam talia non credimus adsciturum fuisse. Igitur illi quidem rem ceperunt e vestigio ut res alias nonnullas in 'Avibus' lepidissimas sed quae non modo recentioribus[46]) sed iam antiquis enarratoribus multum negotii facesserent.' Audimus, at haeremus increduli. Nam ad v. 184 «ἐκ τοῦ πόλου τούτου κεκλήσεται πόλις», oppositio, i. e. v. 182 «καλεῖται νῦν πόλος», flagitatur nec careri responso v. 180 sqq. oblato potest, cum interrogatio insit versui 179. Itaque tertiam quoque vocis πόλος notionem 'caeli' Aristophanes adscivit in ipsa varietate inter paucos facetus. Conferas v. 1000 sqq. inferius adscriptos.

Sed nondum finita de Aristophane quaestio. Restant v. 183—184:

ἢν δ' οἰκίσητε τοῦτο καὶ φράξηθ' ἅπαξ,
ἐκ τοῦ πόλου τούτου κεκλήσεται πόλις.

Upupae interest non quo ad urbis nomen modo, sed quo ad ipsam urbem perventura sit. Proinde in posteriore versiculo eandem construendi agnoscimus audaciam quam fusius p. 129 tractavimus, et vertendum esse arbitramur 'ex orbe urbs quae nominatur fiet'. Sed haec in transcursu. Deinde poeta in vocum πόλις et πόλος assonantium similitudine iocatur, verum imprudenter nequaquam[47]).

---

[45]) Voluit ita Cobetus l. c. et Meinekius in editione. — Tuetur Wilamowitzius verba «ὥσπερ εἴποι τις» exemplis nonnullis, ut Eur. 'Andr.' v. 929.

[46]) V. 670 ὅσσον δ' ἔχει τον χρυσόν, ὥσπερ παρθένος (luscinia quae in scenam prodiit) a Kockio cum Iliade II v. 872 comparatur: ὅς καὶ χρυσὸν ἔχων πόλεμόνδ' ἴεν, ἠύτε κούρη (Antimachus). Demiratur Pithetaerus non quod aliquid aurei gestat avicula, sed quod tantum. Ergo Παρθένος pro aurea Minervae Virginis statua dictum accipiendum esse dubitanter coniectatur in Prelleri 'Mythologia' I[4] p. 197[1].

[47]) Stoici mundum (κόσμον) cum hominum urbe conferre amabant: cf. Diels 'Dox.' p. 464 et L. Cohn ad Philonis Alexandrini libellum 'De opificio mundi' 54, 9 p. 82.

Circulare enim spatium antiquorum urbibus consuetum, ipsae Athenae *τροχοειδεῖς*. Ac Meto cum prodiisset regulis metiendi instructus, ut futuram avium urbem per regiones distribueret, quid pollicetur v. 1000 sqq.?

αὐτίκα γὰρ ἀήρ ἐστι τὴν ἰδέαν ὅλος
κατὰ πνιγέα μάλιστα· προσθεὶς οὖν ἐγώ
τὸν κανόν᾽, ἄνωθεν τουτονὶ τὸν καμπύλον
ἐνθεὶς διαβήτην — μανθάνεις; Π. οὐ μανθάνω.
Μ. ὀρθῷ μετρήσω κανόνι προστιθείς, ἵνα
ὁ κύκλος γένηταί σοι τετράγωνος, κἂν μέσῳ
ἀγορά, φέρουσαι δ᾽ ὦσιν εἰς αὐτὴν ὁδοί
ὀρθαὶ πρὸς αὐτὸ τὸ μέσον, ὥσπερ δ᾽ ἀστέρος
αὐτοῦ κυκλοτεροῦς ὄντος ὀρθαὶ πανταχῇ
ἀκτῖνες ἀπολάμπωσιν. Π. ἅνθρωπος Θαλῆς[48]).

Tandem unde profecti sumus reversi titulum *οἱ περὶ τοῦ πόλου συντάξαντες* ex usu vocis stoico de caeli scriptoribus intellegimus. Quam sententiam fortiter alterum par indicum adiuvat vel invictam potius reddit. Alterius (D) commonefecit Dielesius, cum Diodori stoici Alexandrini memoriam resuscitaret in 'Doxographis', ut

---

[48]) Super saxorum fastigio ac solitudine, medio fere in aere (v. 1217), Nephelococcygiam suam Aristophanes probe quiete feliciter victuris receptaculum locavit. *ἔστι τις λόγος τὰν ἀρετὰν ναίειν δυσαμβάτοις ἐπὶ πέτραις* Simonides fr. 58 B, *ὀρέων ἐπεμαίετο, τοὺς δ᾽ ἄρα λαοὺς εἰς αὐτὴν ἔτι πάντας ἐλίμπανε παπταίνοντας* Virgo Aratea v. 127. Ergo simile illud fabulae Aristophaneae quasi elementum ante poetae tempora per Graecorum ora divulgatum fuisse cognoscitur. — Ceterum Simonidis corrupit orationem Bergkius, qui post *λόγος* inseruit *ποτέ* contiguorum verborum depravatione seductus (Clem. 'Strom.' IV p. 585 P.): *νῦν δέ μιν θεῶν* (*θοάν*: *corr.* Bergkius) *χορον* (Wilamowitzius: *χῶρον* codices) *ἁγνὸν ἀμφέπειν· οὐδὲ πάντων βλεφάροις θνατῶν ἔσοπτος, ᾧ κε μὴ δακέθυμος ἱδρὼς ἐνδόθεν μόλῃ ἵκῃ τ᾽ ἐς ἄκρον ἀνδρείας.* Sensit Grafius 'Stud. Lips.' VIII p. 49 in ultimis Hesiodi imitationem 'Opp.' v. 291 et recte Simonidi dixit Virtutem in montibus etiamtunc habitare. Itaque tentamus *πέτραισ᾽ οὐδέ μιν* e *πέτραις νῦν δέ μιν*. Negavit *λόγος* Simonideus, partim ille faciens cum Hesiodo partim discrepans, Virtutem inter homines habitare aut in caelo: in montibus versari. — Breviter monemus in transcursu, de avium natura et vivendi ratione ante Aristophanem egisse Diogenem Apolloniatam (*τοὺς δὲ ὄρνιθας ἀναπνεῖν μὲν καθαρόν, φύσιν δὲ ὁμοίαν ἔχειν τοῖς ἰχθύσι κτλ.*' Cf. Chr. Petersen 'Hippocratis nomine quae circumferuntur scripta ad temp. rat. disp.' I p. 33 [Hamb. 1839]). P. 136[42].

tamen tollere verborum depravationem nequiret. Exstat indiculus in Crameri 'Anecdotis Oxoniensibus' III p. 413 ex scholiis in Basilii '*Περὶ γενέσεως*' orationem Baroccianis (85 fol. 118) descriptus. Alterum (C) ex Achillis vita Aratea p. 55 Westermanni iam pridem 'Herm'. XVI adsumpsimus p. 386. Catalogos componimus.

C

ἐπιτετευγμένως δ' αὐτῷ (Arato) *ἐγράφη τὰ Φαινόμενα, ὡς παρευδοκιμηθῆναι πάντας ὑπ' Ἀράτου. καὶ γὰρ Εὔδοξος ὁ Κνίδιος ἔγραψε Φαινόμενα καὶ Λᾶσος ὁ Μάγνης (οὐχὶ ὁ Ἑρμιονεύς, ἀλλ' ὁμώνυμος ἄλλος Λάσῳ τῷ Ἑρμιονεῖ), καὶ Ἕρμιππος καὶ Ἡγησιάναξ καὶ Ἀριστοφάνης ὁ Βυζάντιος καὶ ἄλλοι πολλοί, ὧν καὶ Πτολεμαῖος μέμνηται ὁ βασιλεὺς Ἰδιοφυέσιν οὕτως· «πάνθ' Ἡγησιάναξ καὶ Ἕρμιππος ⟨τὰ⟩ κατ' αἴθρην τείρεα καὶ πολλοὶ ταῦτα τὰ φαινόμενα βίβλοις ἐγκατέθεντο» κτλ.*

12 titulum iniuria in suspicionem vocavit Robertus 'Catast'. p. 221[2].

D

οἱ περὶ Εὔδοξον καὶ Ἵππαρχον καὶ Διόδωρον τὸν Ἀλεξανδρέα μαθηματικοὶ πόλον σύνταξιν ἐπραγματεύσαντο καὶ Λᾶσος (οὐχ ὁ Ἑρμιονεύς, ἀλλ' ἕτερος) καὶ Ἐρατοσθένης ὁ γραμματικὸς καὶ Μέτων ὁ γεωμέτρης.

1 *εὐδέξιον* codex: corr Cramer || 3 *πόλον σύνταξιν* ex artis pseudoeudoxeae acrosticho (supra p. 124) correxi: *ἐπλεύσαντο οἷον* codex || 4 *καὶ Λᾶσος* corr Cramer: *ἰκέλαος* codex || 5 *οὐκ* codex.

Duo concludimus, (1) *Φαινόμενα* et *Πόλον σύνταξιν* esse de eodem argumento accipienda, (2) efferendi Arati gratia olim in certam quandam Arati vitam indicis exemplum fragmentis C et D commune inductum fuisse. Hoc assecuti etiam secundae apud Westermannum vitae Arateae (p. 57) catalogum E, quamquam una Hipparchi mentione similitudo continetur, ad eundem biographum revocare non haesitamus[49]). Animadvertas enim et in rationem ducas non

[49]) Vitarum Arati scriptores iam Naekius ('Opusc.' I p. 13[11]) cum indice AA* comparavit, ut tamen prorsus de eclogae utilitate aberraret ac iure a Meinekio 'Anal. Alex.' p. 241 sqq. castigaretur. Novit indicem (ex eodem quo ceteri vitarum scriptores fonte) etiam Theo mathematicus, cuius tertiam vitam esse apud Westermannum ex codice Ambrosiano demonstravimus 'Anal. Erat.'

minus quattuor nomina in A* reperiri stellulis a nobis notata:

E: *πολλοὶ γὰρ καὶ ἄλλοι Φαινόμενα ἔγραψαν καὶ Κλεόστρατος * καὶ Σμίνθης * καὶ Ἀλέξανδρος ὁ Ἐφέσιος * καὶ Ἀλέξανδρος ὁ Λυκαΐτης καὶ Ἀνακρέων καὶ Ἀρτεμίδωρος καὶ Ἵππαρχος καὶ ἄλλοι πολλοί. ἀλλ' ὅμως πάντων λαμπρότερον Ἄρατος ἔγραψεν.*

1 *δὲ* vel *οὖν* coni Westermann ‖ 1, 2 *κλεοπάτρης* codices: corr Bergk et Meineke, *Λᾶσος ὁ Μάγνης* male coni Nauck 'Aristoph.' p. 283 ‖ 2 *ὁ* pro *καὶ* male coni M. Schmidt.

---

p. 38. Commemorato enim Callimachi epigrammate haec scripsit Theo: *πολλοὶ δὲ μετ' αὐτὸν ἐγένοντο Φαινόμενα γράψαντες καὶ οὐδεμιᾶς ἀξιοῦνται φροντίδος.*

Genuinus fere eorum 'qui de caelo scripserunt' laterculus, certe plenior etsi vix totus etiamnunc, ex AA*BCDE fragmentis hic recuperatur (vide p. 141 et 142).

CDE ex vita Arati saeculo p. Chr. tertio (quo fuit Achilles) anteriore provenisse ut manifestum, ita cave in exemplorum AA*B archetypum id transferas, quamvis AA* 'Isagogae Arateae' falso Eratostheni vel Hipparcho tributae adhaereat et posuerint ita etiam Victorius in Hipparchi et Achillis editione Florentina et Petavius in 'Uranologio' Parisino. Nihil enim huic dandum ordini esse ostendit index B post Phaenomena Gemini conlocatus: quem eundem ordinem in proecdosi operis 'De doctrina temporum' volumini tertio inserta idem adsumpsit Petavius. Sic effectum est, ut errati cuiusdam Zelleriani, quod alios in communionem traxit, origo ac fons intellegatur 'scholium Geminianum' illum indicem dicentis ('Philos. graec.' III 1[3] p. 46[1]). Momentum vero scriptorum de fastis catalogus facit in codice Vaticano statim post B adiunctus, quem 'Herm.' XVI p. 389 nos primi promulgavimus, additis anni computationibus excellens:

ΚΑΝΟΝΟΓΡΑΦΟΙ.

τξε' ϑι' ε' Εὐκτήμων Φίλιππος Ἀπολ⟨λ⟩ινάριος. τξε' δι' δ' Ἀρίσταρχος Σάμιος. τξε' δε' ζ' Βαβυλώνιος. τξε' δγ' ε' Σωδίνων. τξε' δρ' σ' . . .

1 supplevi ‖ 'ι aut ρ' enotavi ‖ 2 *Σάμιος* scripsi: *σαβῖνος* codex ‖ 3 numerus (ut praecedentes) corruptus, exitus mutilus.

ΟΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΟΛΟΥ (*sive* ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ) ΣΥΝΤΑΞΑΝΤΕΣ.

A	B	Arati Biographus: C	D	E
1 Ἄτταλος Ῥόδιος	9 Ἄτταλος			
2 Ἀρίσταρχος Σαμιος	13 Ἀρίσταρχος			
3 Ἀπολλώνιος γεωμέτρης	17 Ἀπολλώνιος			
4 Ἀντίγονος γραμματικός	21 Ἀντίγονος			
5 Ἀγησιάναξ	15 Ἡγησιάναξ	4 Ἡγησιάναξ		
6, 7 Ἀρίστυλλοι δύο γεωμέτραι	5 Ἀρίστυλλος			
8 Βόηθος	25 Βόηθος			
9 Γεμῖνος	2 Γεμῖνος			
10 Διόδοτος	6 Διόδοτος			
11 Δίδυμος Κνίδιος	10 Δίδυμος			
12 Ἐρατοσθένης	22 Ἐρατοσθένης		5 Ἐρατοσθένης ὁ γραμματικός	
13 Ἕρμιππος	26 Ἕρμιππος	3 Ἕρμιππος		
14 Εὐαίνετος	3 Εὐαίνετος			
15 Ζήνων				
16 Ἡλιόδωρος στωικός				
17 Θαλῆς	23 Θαλῆς			
18 Ἵππαρχος Βιθυνός	27 Ἵππαρχος		2 Ἵππαρχος	7 Ἵππαρχος
19 Κράτης	4 Κράτης			
20 Πύρρος Μάγνης	12 Πύρρος			
21 Παρμενίσκος γραμματικός	16 Παρμενίσκος			
22 Σμίνθης	20 Σμίνθης			2 Σμίνθης
23 Τιμόθεος (= 23).	24 Τιμόθεος			

A	B	C	D	E
		Arati Biographus		
A*				
1 Ἀπολλώνιος γραμματικός				
2 Ἀρίστυλλος μέγας				
3 Ἀρίστυλλος μικρός				
4 Ἀρίσταρχος γραμματικός				
5 Ἀριστοφάνης		5 Ἀριστοφάνης ὁ Βυζάντιος		
6 Ἀλέξανδρος Αἰτωλός				
7 Ἀλέξανδρος Ἐφέσιος				3 Ἀλέξανδρος ὁ Ἐφέσιος
8 Δίδυμος πονηρός				
9 Εὐαίνετος ἕτερος				
10 Ἕρμιππος περιπατητικός				
11 Καλλίμαχος Κυρηναῖος				
12 Κλεόστρατος Τενέδιος				1 Κλεόστρατος
13 Νουμήνιος γραμματικός				
14 Παρμενίδης (= 14).				
	1 Ἀπολλόδωρος			
	14 Διόδωρος		3 Διόδωρος ὁ Ἀλεξανδρεύς	
	18 Εὔδωρος			
	8 Ζηνόδοτος			
	11 Ζηνόδωρος			
	19 Θεόδωρος			
	7 Μηνόδοτος (= 27).	1 Εὔδοξος Κνίδιος	1 Εὔδοξος	
		2 Λᾶσος ὁ Μάγνης (= 5).	4 Λᾶσος	
			6 Μέτων ὁ γεωμέτρης (= 6).	4 Ἀλέξανδρος ὁ Λυκαίτης
				5 Ἀνακρέων
				6 Ἀρτεμίδωρος (= 7).

Euctemo et Philippus, saeculi quarti astronomi et fastorum correctores, non modo inter praecipuos vetusti parapegmatis Geminiani (Blass. p. 7)[50]) et Ptolemaei 'Apparentiarum' auctores habentur (Wachsmuth. 'Lydus De ostentis' p. LI. 173), sed accuratius de illis haec idem exposuit Geminus p. 37 D Pet.: *γίνεται οὖν ὁ ἐνιαυτὸς κατ᾽ αὐτοὺς* (Euctemonem, Philippum, Callippum) *ἡμερῶν τξε' καὶ ε' ἐννεακαιδεκάτων*. Apollinarius et Arati scholiis innotuit[51]) et ab Achille appellatur[52]). Babylonius, qui nomine caret, cum proximo canonographo vix sociandus (fuerunt multi per illa saecula astrologi Babylonii), sociandus vero fortasse Sodinon cum 'Sudine', cuius mentionem iniecit XVI p. 739 Strabo: *ἔστι δὲ καὶ τῶν Χαλδαίων τῶν ἀστρονομικῶν γένη πλείω . . . μέμνηνται δὲ καὶ τῶν ἀνδρῶν ἐνίων οἱ μαθηματικοί, καθάπερ Κιδηνᾶ τε καὶ Ναβουριανοῦ καὶ Σουδίνου.* Sudines iste Pergami apud Attalum I vates erat publicus[53]).

Enumeratis Canonographis duae in codice subsequuntur notulae de zonarum numero et de terrae apud Aratum magnitudine 'Herm'. XVI p. 389 adn. editae a nobis, deinde hoc excerptum:

> *ὅτι οὔτε κοίλη ἡ γῆ, ὡς Δημόκριτος, οὔτε πλατεῖα, ὡς Ἀναξαγόρας, ἀλλ᾽, ὡς εἴρηται, σφαιροειδής. — τὸ δὲ μέγεθος* (*μέρος* codex) *τῆς γῆς, ὡς Ἐρατοσθένης, σταδίων μυριάδων κε' καὶ β'.*

---

[50]) Demonstravit Boeckhius 'Ueber die vierjährigen Sonnenkreise' p. 25 ante Hipparchum et Dositheum exeunte saeculo a. Chr. III illud compositum esse calendarium: ergo cur ipsi Hipparcho adsignaverit Th. Mommsenus ('Chron. rom.'[2] p. 57[78]) ignoramus. Citantur his fastis: Meto Euctemo Democritus Eudoxus Callippus Dositheus. De Ptolemaei 'Apparentiis' vide infra. Recurrunt in papyro artis Pseudoeudoxeae saeculo a. Chr. altero ineunte confectae Euctemo Democritus Eudoxus Callippus. Similem Pliniani parapegmatis ('N. H.' XVIII 312) ex Varrone hausti laterculum tractavit Boehme 'De Theophrasteis quae feruntur *Περὶ σημείων* excerptis' Halis 1884 p. 71 et alia nonnulla ex deserto hoc litterarum campo petita explicavit haud inutiliter. Quamquam de opusculo illo 'Theophrasteo' ita argumentatur, ut in summa rei graviter dissentiendum videatur. Cf. caput ultimum.

[51]) Schol. ad v. 1051 et 1068 ex Diosemiarum commentario. Diels 'Doxogr.' p. 18.

[52]) P. 139 D *ἐπραγματεύσαντο δὲ πολλοὶ περὶ ἐκλείψεως ἡλίου κατὰ ἑπτὰ κλίματα, ὥσπερ Ὠρίων ὁ Ἀπολλινάριος Πτολεμαῖος Ἵππαρχος.* Diels 'Dox.' p. 18 similes catalogos de suo addidisse Achillem censet, velut p. 136 A.

[53]) Oder in Susemihlii 'Hist. litt. alex.' I p. 861 sq.

Ubi de globosa terrae forma dictum sit, celat codex: nihilo secius constare rem largieris, dummodo haec tecum pensitaveris. Sub finem vitae secundae Arateae absoluto astronomorum indiculo, quem tractavimus p. 140, in universum nonnulla de Arati cosmographia adnexa sunt, quae in duas de figura et ambitu terrae observationes, ut factum in istis notulis videmus, terminantur:

λέγει δὲ καὶ τὴν γῆν σφαιροειδοῦς σημείου τάξιν ἐπέχειν πρὸς ὅλον τὸν κόσμον ἀκίνητόν τε ὑπάρχειν, οὖσαν σταδίων μυριάδων κε΄ καὶ β΄ (iudice Eratosthene).

Tenemus igitur ex integriore vitae Arateae exemplo excerpta ista in codicem Vaticanum esse perlata[54]).

Quorsum haec? Laterculi meminimus GEOGRAPHORUM, qui iuxta tabellam modo propositam non absone reponitur, duobus locis traditi:[55])

AGATHEMERUS 'Geogr. gr. min.' II p. 471.	SCHOL. in DIONYS. PERIEG. 'Geogr. gr. min.' II 428.
	τίνες πρότερον ἐν πίνακι τὴν οἰκουμένην ἔγραψαν;
Ἀναξίμανδρος ὁ Μιλήσιος, ἀκουστὴς Θάλεω, πρῶτος ἐτόλμησε τὴν οἰκουμένην ἐν πίνακι γράψαι·	*πρῶτος Ἀναξίμανδρος,*
μεθ' ὃν Ἑκαταῖος ὁ Μιλήσιος, ἀνὴρ πολυπλανής, διηκρίβωσεν ὥστε θαυμασθῆναι τὸ πρᾶγμα· Ἑλλάνικος γὰρ ὁ Λέσβιος, ἀνὴρ πολυΐστωρ, ἀπλάστως παρέδωκε τὴν ἱστορίαν.	*δεύτερος Μιλήσιος Ἑκαταῖος,*
εἶτα Δαμάστης ὁ Σιγειεὺς τὰ	
10 *κητιεύς*: corr Creuzer.	1 sqq. legit haec item in scholiorum fronte Eustathius II p. 84 Bernh.

---

[54]) Ceterum codex quoque Baroccianus, e cuius fol. 118 (supra p. 139) Cramerus edidit D, fol. 122 de immobilitate terrae 'A. O.' III p. 413 haec habet: *τὴν γῆν ἀκίνητον ἔφη Παρμενίδης ὁ Ἐλεάτης ⟨καὶ⟩ Ξενοφάνης ὁ Κολοφώνιος.* Sequuntur Platonis Aristotelis Stoicorum Stratonis *τοῦ φυσικοῦ* praecepta. Possunt etiam haec ex vita (et isagoga) Aratea provenisse ut excerpta in E.

[55]) Ex Artemidoro Ephesio haec hausta censet Muellenhoffius 'Deutsche Altertumskunde' I² p. 254. De re cf. Max C. P. Schmidt 'Zur Geschiche der geographischen Litteratur der Griechen und Roemer' (Berolini 1887) p. 12 sq.

πλεῖστα ἐκ τῶν Ἑκαταίου μεταγράψας περίπλουν ἔγραψεν.
ἑξῆς Δημόκριτος καὶ Εὔδοξος καὶ ἄλλοι τινὲς γῆς περιόδους καὶ περίπλους ἐπραγματεύσαντο.
οἱ μὲν οὖν παλαιοὶ τὴν οἰκουμένην ἔγραφον στρογγύλην, μέσην δὲ κεῖσθαι τὴν Ἑλλάδα, καὶ ταύτης Δελφούς· τὸν ὀμφαλὸν γὰρ ἔχειν τῆς γῆς.
πρῶτός δὲ Δημόκριτος, πολύπειρος ἀνήρ, συνεῖδεν, ὅτι προμήκης ἐστὶν ἡ γῆ, ἡμιόλιον τὸ μῆκος τοῦ πλάτους ἔχουσα (συνήνεσε τούτῳ καὶ Δικαίαρχος ὁ περιπατητικός)·
Εὔδοξος δὲ τὸ μῆκος διπλοῦν τοῦ πλάτους·
ὁ δὲ Ἐρατοσθένης πλεῖον τοῦ διπλοῦ·
Κράτης δὲ ὡς ἡμικύκλιον·
Ἵππαρχος δὲ τραπεζοειδῆ·
ἄλλοι οὐροειδῆ·
Ποσειδώνιος δὲ ὁ στωικὸς σφενδονοειδῆ καὶ μεσόπλατον ἀπὸ νότου εἰς βορρᾶν, στενὴν δὲ πρὸς ἕω καὶ δύσιν, τὰ πρὸς εὖρον δ' ὅμως πλατυτέραν τὰ πρὸς τὴν Ἰνδικήν.

38 *πλατύτερα*: corr C. Müllerus.

τρίτος Δημόκριτος, Θαλοῦ (?) μαθητής, τέταρτος Εὔδοξος.
οὗτοι μὲν στρογγυλοειδῆ ἔγραψαν,
Δημόκριτος προμήκη,
Κράτης ἡμικύκλιον,
⟨Ἵππαρχος⟩ τραπεζοειδῆ,
ἄλλοι δὲ οὐροειδῆ.

19 *οἱ* post *ουτοι* delevi || 34 suppl Bernhardy 'Dionys. Perieg.' I p. 977 || 35 *εὐροειδῆ*: corr C. Müllerus conlato Strabone p. 112.

Conlocatur scholiorum index post vitam Dionysii, ut vel inde quaedam cum 'Caeli' vel 'Phaenomenorum' scriptoribus necessitudo aperiatur.

Ecce novum exemplum! Tertullianus 'De anima' c. 46 (I p. 376 Reiff.) *revelantur* inquit *et honores et ingenia per quietem, praestantur et medelae, produntur et furta, conferuntur et thesauri.* Exemplis enumeratis pergit: *Quanti autem commentatores et*

affirmatores in hanc rem! Artemon Antiphon Straton Philochorus Epicharmus Serapion Cratippus [et] Dionysius Rhodius Hermippus, tota saeculi litteratura! Solum, si forte, ridebo, qui se existimavit persuasurum, quod prior omnibus Saturnus somniarit; nisi si et prior omnibus vixit Aristoteles. Ignosce ridenti. Ceterum Epicharmus etiam summum apicem inter divinationes somniis extulit cum Philochoro Atheniensi. Nam et oraculis hoc genus stipatus est orbis, ut Amphiarai apud Oropum, Amphilochi apud Mallum, Sarpedonis in Troade, Trophonii in Boeotia, Mopsi in Cilicia, Hermionae in Macedonia, Pasiphaae in Laconica. Cetera cum suis et originibus et ritibus et relatoribus, cum omni deinceps historia somniorum HERMIPPUS *Berytensis quinione voluminum satiatissime exhibebit.* Incognitum hoc Berytii iacet scriptum haud contemnendum, postquam operarum errato in C. Muelleri FHG III p. 35* '*Philo*' pro '*Hermippus*' impressum est[55]). Minutatim omnia non praestamus, verum pleraque Tertullianum Hermippo, saeculi p. Chr. alterius scriptori, accepta referre perspicuum est.

Eiusmodi laterculos ex inferioris aetatis scriptoribus protraxit D. Volkmannus ('Symbola philol. Bonn.' II p. 719 sqq.). Halieutici: Ath. I 13 B (vol. I p. 28 Kaib.) *οὕτω καὶ ταύτην τὴν τέχνην ἀκριβοῖ μᾶλλον τῶν ταῦτα προηγουμένως ἐκδεδωκότων ποιήματα ἢ συγγράμματα, Καίκαλον* (?) *λέγω τὸν Ἀργεῖον καὶ Νουμήνιον τὸν Ἡρακλεώτην, Παγκράτην τὸν Ἀρκάδα, Ποσειδώνιον τὸν Κορίνθιον καὶ τὸν ὀλίγῳ πρὸ ἡμῶν γενόμενον Ὀππιανὸν τὸν Κίλικα. τοσούτοις γὰρ ἐνετύχομεν ἐποποιοῖς Ἁλιευτικὰ γεγραφόσιν. καταλογάδην δὲ τοῖς Σελεύκου τοῦ Ταρσέως καὶ Λεωνίδου τοῦ Βυζαντίου ⟨καὶ Ἀγαθοκλέους τοῦ Ἀτρακίου⟩.* Symposiaci: Ath. I 5 A *ὅτι*

[55]) Artemidorus 'Onirocriticorum' I p. 2 Hercher. (*σχεδὸν γὰρ οἱ μικρὸν ἡμῶν πρεσβύτεροι δόξαν συγγραφικὴν ἀπενέγκασθαι βουλόμενοι καὶ διὰ τούτου ἡγούμενοι ἔνδοξοι ἔσεσθαι, εἰ συγγράμματα καταλίποιεν ὀνειροκριτικά, ἀντίγραφα ἀλλήλων πεποίηνται ἢ τὰ καλῶς εἰρημένα ὑπὸ τῶν παλαιῶν κακῶς ἐξηγησάμενοι ἢ καὶ ὀλίγοις τῶν παλαιῶν πολλὰ προσθέντες οὐκ ἀληθῆ. οὐ γὰρ ἀπὸ πείρας ἀλλ' αὐτοσχεδιάζοντες, ὅπως ἕκαστος αὐτῶν ἐκινεῖτο περί τινος, οὕτως ἔγραφον, καὶ οἱ μὲν πᾶσιν ἐντυχόντες τοῖς τῶν παλαιῶν βιβλίοις, οἱ δὲ οὐ πᾶσιν· ἔνια γὰρ αὐτοὺς δι' ἀρχαιότητα σπάνια ὄντα καὶ διεφθαρμένα διέλαθεν*) comprehendere — praeter Alexandri Myndii 'Onirocritica' (Oder 'Mus. rhen.' 1890 p. 637 sq. Wellmann 'Herm.' 1891 p. 554) alios — Hermippum Berytium paullo antiquiorem videtur.

δείπνων ἀναγραφὰς πεποίηνται ἄλλοι τε καὶ Τιμαχίδας ὁ Ῥόδιος δι' ἐπῶν ἐν ἕνδεκα βιβλίοις ἢ καὶ πλείοσι καὶ Νουμήνιος ὁ Ἡρακλεώτης, ὁ Διεύχους τοῦ ἰατροῦ μαθητής, καὶ Ματρέας ὁ Πιταναῖος ὁ παρῳδός, καὶ Ἡγήμων ὁ Θάσιος, ὁ ἐπικληθεὶς Φακῆ, ὃν τῇ ἀρχαίᾳ κωμῳδίᾳ τινὲς ἐντάττουσιν. De hetaeris scriptores: Ath. XIII 567 A *σὺ δέ, ὦ σοφιστά, ἐν τοῖς καπηλείοις συναναφύρῃ ... περιφέρων ἀεὶ τοιαυτὶ βιβλία Ἀριστοφάνους καὶ Ἀπολλοδώρου καὶ Ἀμμωνίου καὶ Ἀντιφάνους, ἔτι δὲ Γοργίου τοῦ Ἀθηναίου, πάντων τούτων συγγεγραφότων 'Περὶ τῶν Ἀθήνησι ἑταιρίδων'.* Phlyacographos Hesychius in Sotadis vitam intulit hoc ordine (Suid. s. v.): Alexandrum Aetolum, Pyrrhum Milesium, Theodoram, Timocharidam, Xenarchum[56]; Strabo XIV p. 648 Sotadem, Alexandrum Aetolum, Lysin, Simum consociavit. Recte haec omnia iudicavit Volkmannus et ad tabulas litterarias reduxit, quales inde a Callimachi *πίναξιν* exstabant procedente tempore magis magisque amplificatae: velut Ath. XIV 643 E *οἶδα δὲ καὶ Καλλίμαχον ἐν τῷ τῶν 'Παντοδαπῶν συγγραμμάτων' πίνακι ἀναγράψαντα πλακουντοποιικὰ συγγράμματα Αἰγιμίου καὶ Ἡγησίππου καὶ Μητροβίου, ἔτι δὲ Φαίτου* et VI 244 A *τοῦ Χαιρεφῶντος καὶ σύγγραμμα ἀναγράφει Καλλίμαχος ἐν τῷ τῶν 'Παντοδαπῶν' πίνακι οὕτως· «δεῖπνα ὅσοι ἔγραψαν· Χαιρεφῶν Κυρηβίωνι».* Ambigere per se possis, utrum *οἱ 'Περὶ τοῦ πόλου' συντάξαντες* ex bibliothecae catalogo an ex indice a scriptore aliquo compilato originem traxerint: at duplex laterculi exemplum perpendas consulto. Nam produci queunt nunc demum persimilia. Rei culinariae compositores Athenaeus XII p. 516 C ita recensuit:

> *πρῶτοι δὲ Λυδοὶ καὶ τὴν καρύκην ἐξεῦρον, περὶ ἧς τῆς σκευασίας οἱ τὰ Ὀψαρτυτικὰ συνθέντες εἰρήκασιν, Γλαῦκός τε ὁ Λοκρὸς καὶ [[Μίθαικος καὶ]] Διονύσιος Ἡρακλεῖδαί τε δύο γένος Συρακόσιοι*
> *καὶ Ἆγις καὶ Ἐπαίνετος [[καὶ Διονύσιος, ἔτι δὲ Ἡγήσιππος]] καὶ Ἐρασίστρατος καὶ Εὐθύδημος καὶ Κρίτων, πρὸς τούτοις δὲ Στέφανος*
> *Ἀρχύτας Ἀκέστιος Ἀκεσίας Διοκλῆς Φιλιστίων. τοσούτους γὰρ οἶδα γράψαντας Ὀψαρτυτικά.*

Ordinem si spectas quo trium indiculorum nomina sese excipiant,

---

56) Meineke 'Anal. alex.' p. 244 sqq.

non iam integra videbis omnia servata esse, quamquam non dubium est quin ad litteras singulae columnae olim dispositae fuerint. Demptis enim nominibus Mithaeci Dionysii Hegesippi vel transpositis genuinas albi series recuperaveris auctore Volkmanno.

Clemens Alexandrinus postquam 'Strom.' I c. 16 p. 364 P. inventionum copiam ad ordinem litterarum coactam sed pluriens intrusis alienis turbatam congessit, ex enchiridio aliquo hos heurematographos adiciendos putavit (Kremmer 'De catalogis heurematum', Lipsiae 1890, p. 20):

1) *Σκάμων μὲν οὖν ὁ Μιτυληναῖος καὶ Θεόφραστος ὁ Ἐρέσιος Κύδιππός τε ὁ Μαντινεύς,*
2) *ἔτι τε Ἀντιφάνης καὶ Ἀριστόδημος καὶ Ἀριστοτέλης,*
3) *πρὸς τούτοις δὲ Φιλοστέφανος,*
4) *ἀλλὰ καὶ Στράτων ὁ περιπατητικὸς ἐν τοῖς 'Περὶ εὑρημάτων' ταῦτα ἱστόρησαν.*

Scriptores 'De Homeri vita ac poesi' e Tatiani addimus 'Ad Graecos' oratione c. 31 p. 32 Schw.: *περὶ γὰρ τῆς Ὁμήρου ποιήσεως γένους τε αὐτοῦ καὶ χρόνου, καθ' ὃν ἤκμασεν, προηρεύνησαν*
1) *οἱ πρεσβύτατοι Θεαγένης τε ὁ Ῥηγῖνος κατὰ Καμβύσην γεγονὼς καὶ Στησίμβροτος ὁ Θάσιος καὶ Ἀντίμαχος ὁ Κολοφώνιος Ἡρόδοτός τε ὁ Ἁλικαρνασσεὺς καὶ Διονύσιος ὁ Ὀλύνθιος,*
2) *μετὰ δὲ ἐκείνους Ἔφορος ὁ Κυμαῖος καὶ Φιλόχορος ὁ Ἀθηναῖος Μεγακλείδης τε καὶ Χαμαιλέων οἱ περιπατητικοί,*
3) *ἔπειτα γραμματικοὶ Ζηνόδοτος Ἀριστοφάνης Καλλίμαχος Κράτης Ἐρατοσθένης Ἀρίσταρχος Ἀπολλόδωρος.* Subsequuntur tripertitam seriem ad tempora ordinatam Cratetis Eratosthenis Aristarchi Philochori Apollodori aliorum, qui diserte non nominantur, de Homeri tempore opiniones recensae. Gemellum hoc quoque exemplum duplici *τῶν 'Περὶ τοῦ πόλου' συνταξάντων* laterculo, alter ut adaugeatur altero, comprehensum. De bibliothecae vero catalogo cur cogitemus, causa nulla[57]). Erunt fortasse qui conten-

[57]) Librorum Theophrasteorum indicem Laertianum non minus quattuor partibus constare inter se dirimendis Usenerus ostendit: quarum duae priores ad litteras ordinatae sunt, ut tamen primae tantummodo litterae habeatur ratio, tertiae ordo nullus sit, quarta denique in universum litterarum legem sectetur singillatim discordans ('Anal. Theophr.' p. 13). Nihilominus patet discrimen. Nam *τῶν 'Περὶ τοῦ πόλου' συνταξάντων* indiculis viri litterati consociantur, quot sive peculiari opere sive non peculiari de caelo egerint. Quod consilium a bibliothecariis libros in tabulas referentibus plane alienum.

dant: quod quibus argumentis demonstraturi sint opperimur curiosi.

Novum sed longius iter insistendum. Personas indice ad ordinem litterarum commemoratas percensebimus.

1. Alexander Aetolus, qui cum Arato Pellae apud Antigonum versabatur, περὶ τοῦ πόλου egisse solummodo A* indiculo — non vita quoque Arati altera, quemadmodum dixit Meinekius in 'Analectis Alexandrinis' p. 241 — perhibetur. Rectissime vero Naekium idem falli pronuntiavit Meinekius, quod Alexandri ingenium poeticum a tali argumento alienissimum fuisse eumque 'Phaenomena' scripsisse se crediturum adfirmavit nunquam 'Opusc. phil'. I p. 13[11]. Diserte enim Sextus Empiricus 'Adversus mathem'. VIII p. 331 Bekk. τὸ δὲ σημεῖον ὡς σημεῖον μετὰ πολλῶν, ὥς φασι, μόχθων διδάσκεται, οἷον τὸ κατὰ κυβερνητικήν, ὅτι ἀνέμων ἐστὶ δηλωτικὸν καὶ χειμώνων καὶ (ἢ *codd.*) εὐδίας. ὡσαύτως δὲ καὶ παρὰ τοῖς τὰ οὐράνια πραγματευσαμένοις, καθάπερ Ἀράτῳ καὶ Ἀλεξάνδρῳ τῷ Αἰτωλῷ. Cuius ex verbis conicias reapse Alexandri 'Phaenomena' Arateis haud fuisse dissimilia. Versus viginti quattuor ex Aetoli carmine Theo Smyrnaeus adfert de stellarum errantium ordine p. 138—141 Hiller., Ephesio adsignat Pseudoheraclitus 'Alleg.' c. 12 Mehler. Fuit cum docti cederent Naekio haec Ephesii esse frustula mordicus tenenti (Meineke p. 244. 372; Hiller 'Mus. rhen.' XXVI p. 586). Argumenta Naekii neutiquam sufficiunt. Ergo ἐπέχομεν.

2. Alexander Ephesius, 'Lychnus' cognominatus, Strabonis tempore poema condidit de caelo: Strab. XIV p. 642 (inter claros Ephesios est) Ἀλέξανδρος ῥήτωρ, ὁ Λύχνος προσαγορευθείς, ὃς καὶ ἐπολιτεύσατο καὶ συνέγραψεν ἱστορίαν καὶ ἔπη κατέλιπεν, ἐν οἷς τά τε οὐράνια διατίθεται καὶ τὰς ἠπείρους γεωγραφεῖ, καθ' ἑκάστην ἐκδοὺς ποίημα. Neglegentem hominem et non bonum poetam Cicero dicit in 'Epistulis ad Atticum' II 22. De titulo conveniri nequit. Meinekius p. 372 ex vita Arati altera p. 57 W. Φαινόμενα suspicatur carmini astronomico inscriptum fuisse. Quin alium aliquem?

3. Alexander Lycaita, si recte appellatur, ab oppido vel vico nobis ignoto Lycaea nomen traxit[58]). Homo obrutus oblivionis

---

[58]) Cf. Strab. XIV p. 674 (Athenodorus Tarsensis) ὃν καὶ Καναυίτην φασὶν ἀπο κώμης τινός.

tenebris, nec divinari potest utrum de carmine an prosae orationis opere astronomico agatur. Verbo monemus in Hygini 'Astrologia' XXI p. 63 Bunte qui de Hyadum catasterismo dixit Alexandrum omni cognomine destitutum posse esse et Aetolum et Ephesium et Lycaitam. Quodsi Meinekius et Robertus p. 224 ultimum in hac re praetergrediuntur, mero illud fecerunt errore.

4. Anacreontem a Teio poeta discernendum esse Meinekius exposuit in 'Analectis' p. 243: '*mihi quoque*' — ut Naekio p. 13" — '*semper mirabile visum est, inter Phaenomenon scriptores recenseri hominem a caelestium rerum contemplatione alienissimum, et eo quidem loco, ubi minime exspectabas, h. e. medium inter Alexandrum Lycaitam et Artemidorum*'. At locus iste vix primarius ac genuinus (cf. tabellam p. 142). Nisi omnia fallunt, eundem Hyginus II 6 de Lyra iuxta Ingeniculum locata versu elegiaco narrantem adlegavit. Accedit haud leve firmamentum, '*quod qua Teius Anacreo vixit aetate neque quod Engonasin vocabant astrum neque Thesei Lyra in caelestibus signis commemorari potuit, de quo acute disseruit O. Muellerus 'Prol. Myth.' p. 201*'. Haec fere Meinekius. Alexandrini aevi poetam Anacreontem et ipsi existimamus.

5. Antigonus grammaticus diiungendus ab A. poeta est, etsi consociare voluit Wilamowitzius ('Antigonus Carystius' p. 177 *Add.*). Theriacorum Nicandri interpres, Didymi aequalis, num huc pertineat, ignoratur (cf. indicem O. Schneideri).

6. Apollodorus. Sunt qui in censum veniant tres: Apollodorus Babylonius, cuius compendium physicum (*Φυσικὴν τέχνην*) Aetius excerpsit (Diels 'Doxographi' p. 400 et 664), Ap. stoicus Atheniensis (Diels p. 664), denique Ap. grammaticus, cuius nomine iam Strabonis tempore falso inscriptus liber metricus ferebatur '*Περὶ γῆς*' sive '*Γῆς περίοδος*' (XIV p. 677. Cf. Dielesii 'De Apollodori Chronicis' commentationem 'Mus. rhen.' 1876 p. 9 sqq.). Geographiae et astronomiae nexum qualem veteres censuerint, ab Hipparcho discas Strab. I p. 7 Casaub.

7. Apollonius geometra Pergaeus (suadente Hauptio l. c.) s. III exeunte non modo scriptis mathematicis sed etiam opere 'De planetarum et motu et statione' confecto gloriam consecutus est. Ptolem. 'Magna Synt.' p. 312 Halma, Susemihl. I p. 756.

8. Apollonius grammaticus vix Rhodius fuerit, etsi studiis

ille grammaticis haud minus incubuit quam poeticis. Scripsit 'Πρὸς Ζηνόδοτον' fr. XI (ed. Michaelis, Halis 1875). Grammaticus erat etiam Ap. Archibii f., et grammaticus et rhetor Ap. Molo (Schrader 'Porph.' I p. 126).

9. Aristarchus Samius celeberrimus et astronomus et rerum caelestium scriptor. Reliquit ille 'Περὶ μεγεθῶν καὶ ἀποστημάτων ἡλίου καὶ σελήνης' libellum. Inter canonographos, i. e. calendariorum compositores, ab eclogae Vaticanae auctore relatus est (supra p. 140).

10. Aristarchus grammaticus Alexandrinus, disciplinae grammaticae conditor clarissimus. Cf. caput IV fin.

11. Aristophanes Byzantius. '*Verba* Ἀριστοφάνης ὁ Βυζάντιος (in C) *non dubito quin corruptela laborent, quamquam quem substituam astronomum non habeo; cogitabam de Arati magistro quem tradit vita ed. Bekk. p.* 48, 20: ἔνιοι δέ φασι τὸν Ἄρατον Μνασέου πατρὸς γεγονέναι, Ἀριστοθήρου δέ τινος μαθηματικοῦ διακοῦσαι: *sed de patria huius viri mihi nihil constat*' Nauckius in 'Aristophanis Byzantii fragmentis' p. 283. Egregie vir praeclarus erravit, quamvis Wachsmuthii tulit consensum 'Mus. rhen.' XX p. 456: cur quaeso librum 'De caelo' vel 'parte caeli' antiquitus probe traditum demamus Aristophani?[59]) Versibus argumentum illud complexum esse Aristophanem Susemihlius arbitratur suo periculo ('Historia litt. alex.' I p. 448). Tacent antiqui.

12. 13. Aristylli duo geometrae. Testes ceteri unum appellant Aristyllum saeculi a. Chr. III nobilem observato caelo astronomum: cf. Ptolem. 'Magn. Synt.' VII (II p. 2 Halma) Haupt 'Opusc.' l. c. 'Anal. Erat.' p. 14. Scripta pedestri sermone Plutarchus attingit 'De Pyth. or.' c. 18: οὐδ' ἀστρολογίαν ἀδοξοτέραν ἐποίησαν οἱ περὶ Ἀρίσταρχον (Samium) καὶ Τιμόχαριν καὶ Ἀρίστυλλον καὶ Ἵππαρχον καταλογάδην γράφοντες. In A* Ἀρίστυλλος μέγας et Ἀρίστυλλος μικρός adferuntur, ut eum, qui supplendi catalogi A gratia A* composuit, semel credas defecisse a se ipso suaque ratione, quae nequaquam in explicando priore, sed, ut diximus identidem, in augendo consistit. Cf. tres Alexandros.

---

59) Perversa M. Schmidtius molitus est in 'Philologo' IX p. 185 Ἀριστο .... τοῦ Θηραίου in Vita II hallucinando. Intempestiva idem diligentia Aristophanis infimae aetatis astrologi admonuit 'Anth. Planud.' p. 133 commemorati. D. Volkmannus 'Symbol. phil.' II p. 721 Ἀριστόμαχον in indice novare frustra voluit pro Aristophane.

14. ARTEMIDORUS idem ac geographus saeculi a. Chr. II exeuntis Ephesius, amplissimus 'Geographicorum' (sive *Περίπλου*) scriptor, unde permulta Strabo, nonnulla prompsit Pausanias, alii.

15. ATTALUS RHODIUS. Fuisse eum non modo mathematicum sed etiam grammaticum ac Rhodi docuisse in prooemio academico 'De Attali fragmentis Arateis' dictum est p. XIX. Arato adversus enarratores tuendo operam navabat obloquente Hipparcho. Num stoicus fuerit, obscurum etsi cogitabile.

16. BOETHUS Sidonius, saeculi a. Chr. alterius Stoicus, Diogenis Babylonii discipulus[60]) pluribus voluminibus Arati Phaenomena commentatus est, quorum quartum loco propemodum oblitterato Geminus Rhodius p. 61 A commemoravit. Qui postquam ex siderum ortu et occasu capi posse tempestatum signa fidemque mereri parapegmatum genus vulgare auctorem suum secutus pernegavit, in hanc rationem disputatiunculam conclusit: *ὥστε εἶναι φανερὸν ἐκ πάντων, ὅτι οὔϑ' οὗτος ὁ ἀστὴρ* (Canicula) *οὔτ' ἄλλος οὐδεὶς τηλικαύτην τινὰ δύναμιν ἔχει, ὥστε μεταβολὰς περὶ τὸν ἀέρα κατασκευάζειν· ἀλλ' ἔστι τὸ ἡγεμονικὸν αἴτιον περὶ τὸν ἥλιον. αἱ δὲ τούτων ἐπιτολαὶ καὶ δύσεις ἐπὶ τὴν ἐπίγνωσιν τῶν περὶ τὸν ἀέρα μεταβολῶν παράκεινται· δι' ἣν αἰτίαν οὐδὲ διὰ παντὸς συμφωνοῦσιν. ὅϑεν βελτίοσιν ἄν τις σημείοις χρήσαιτο τοῖς ὑπὸ τῆς φύσεως ἡμῖν διδομένοις, οἷς καὶ Ἄρατος κέχρηται. τὰς μὲν γὰρ ἐκ τῶν ἐπιτολῶν καὶ δύσεων τῶν ἄστρων γινομένας μεταβολὰς τοῦ ἀέρος ᾠήϑη εἶναι διεψευσμένας, τὰς δὲ φυσικῶς γινομένας καὶ μετά τινος αἰτίας κατεχώρισεν ἐν τῇ τῶν Φαινομένων πραγματείᾳ ἐπὶ πᾶσι τῆς ὅλης συντάξεως*[61]). *λαμβάνει γὰρ τὰς προγνώσεις ἀπὸ τῆς τοῦ ἡλίου ἀνατολῆς καὶ δύσεως καὶ ἀπὸ ⟨τῶν⟩ τῆς σελήνης ἀνατολῶν καὶ δύσεων καὶ ἀπὸ τῆς ἅλω τῆς γινομένης περὶ*

---

[60]) Zeller III² 1 p. 45. Ubi scripserit latet, fortasse Tarsi. Dolendum, quod Schmekelius in libro perbono 'Philosophie der mittleren Stoa' p. 9 sqq. Boetho locum suum concedere noluit. De divinatione Boethi breviter Wachsmuthius 'Stoiker über Mantik und Daemonen' p. 28 exposuit.

[61]) Patet *Φαινόμενα* fuisse totum Arati opus Gemini tempore inscriptum. Item Gemini *Φαινόμενα* caput *περὶ ἐπισημασιῶν τῶν ἄστρων* continent. Codices Arati superstites eandem totius libri sive inscriptionem sive subscriptionem exhibent: Parisinus A fol. 49 b toto carmine absoluto *τέλος τῶν Φαινομένων Ἀράτου* (fol. 19 a nihil nisi *Ἄρατος*). Similia Achillis verba c. 19 p. 138 D Pet (*περὶ ἡλίου καὶ σελήνης πρὸς τῷ τέλει τῆς ποιήσεως εἶπεν*) interpretando pervertit Grauertus 'Mus. rhen.' 1827 p. 343.

τὴν σελήνην καὶ ἀπὸ τῶν διᾳσσόντων ἀστέρων καὶ ἀπὸ τῶν ἀλόγων ζῴων. αἱ γὰρ ἀπὸ τούτων προγνώσεις μετά τινος φυσικῆς αἰτίας γινόμεναι κατηναγκασμένα ἔχουσι τὰ ἀποτελέσματα. ὅθεν καὶ Βόηθος ὁ φιλόσοφος ἐν τῷ τετάρτῳ βιβλίῳ τῆς Ἀράτου ἐξηγήσεως φυσικὰς τὰς αἰτίας ἀποδέδωκε τῶν τε πνευμάτων καὶ ὄμβρων ἐκ τῶν προειρημένων εἰδῶν[62]) *τὰς προγνώσεις ἀποφαινόμενος· τούτοις δὲ τοῖς σημείοις καὶ Ἀριστοτέλης κέχρηται ὁ φιλόσοφος καὶ Εὔδοξος καὶ ἕτεροι πλείονες τῶν ἀστρολόγων*[63]). **Fecit Boethus Prognostica Arati enarrando, quod ipse suo exemplo Aratus commendaverat. Quae igitur de Arato ante Boethi mentionem iniciuntur, haec e Boethi mente dicta sunt inde a verbis** *τὰς δὲ φυσικῶς*

---

[62]) Boethus quo consilio 'de fato' disputaverit, hinc quadamtenus desumpseris. Reliquias illuc referendas frustra circumspeximus praeter ipsum Diogenem Laertium VII 74, ubi Cobetus definitionem Boethi a compilatoris sermone dinoscere supersedit traxitque in erroris communionem Gerckium in perutili 'Chrysippeorum' sylloga ('Suppl. ann. philol.' XIV a. 1885 p. 716). Quapropter verba Diogenis apponimus ut opus est distincta a Boethi oratione: *καθ' εἱμαρμένην δέ φασι τὰ πάντα γίνεσθαι Χρύσιππος ἐν τοῖς 'Περὶ εἱμαρμένης' καὶ Ποσειδώνιος ἐν δευτέρῳ 'Περὶ εἱμαρμένης' καὶ Ζήνων. Βόηθος δ' ἐν τῷ πρώτῳ 'Περὶ εἱμαρμένης'· «ἔστι δ' εἱμαρμένη αἰτία τῶν ὄντων εἰρομένη* (nota etymologiam) *ἢ λόγος, καθ' ὃν ὁ κόσμος διεξάγεται». καὶ μὴν καὶ μαντικὴν ὑφεστάναι πᾶσάν φασιν, εἰ καὶ πρόνοιαν εἶναι κτλ.'* Latuit haec definitio Boethi eos, qui novissime Stoicorum 'fatum' tractaverunt. Si fides Laertio, duplicem Boethus definitionem proposuit (ex Chrysippo fr. 49 G., ni fallimur), ut fecit 'Plutarchus' 'De fato' III p. 466 Bernad.: *πρῶτον τοίνυν ἴσθι, ὅτι εἱμαρμένη διχῶς καὶ λέγεται καὶ νοεῖται. ἣ μὲν γάρ ἐστιν ἐνέργεια, ἣ δὲ οὐσία.* Laudatis deinde Platonis 'Phaedro' p. 248 C et 'Timaeo' p. 41 E pergit: *εἰ δὲ κοινότερον ἐθέλοι τις ταῦτα μεταλαβὼν ὑπογράψαι, ὡς μὲν ἐν Φαίδρῳ λέγοιτ' ἂν ἡ εἱμαρμένη λόγος θεῖος ἀπαράβατος δι' αἰτίαν ἀνεμπόδιστον. ὡς δ' ἐν τῷ Τιμαίῳ νόμος ἀκόλουθος τῇ παντὸς φύσει, καθ' ὃν διεξάγεται τὰ γιγνόμενα.* Loci Plutarchei particulam ultimam Gerckius adscripsit monuitque p. 695 Chrysippeam videri hanc 'Plutarchi' doctrinam. — Boethi reliquias ex Cicerone Aetio Diogene Laertio etc. nemodum composuit.

[63]) Quos omiserit, ex simili Vitruvii loco cognoscimus IX. 7 p. 232 Rose: *De naturalibus autem rebus Thales Milesius, Anaxagoras Clazomenius, Pythagoras Samius, Xenophanes Colophonius, Democritus Abderites rationes, quibus eae res natura rerum gubernarentur, quemadmodum cumque effectus haberent, excogitatas reliquerunt. Quorum inventa secuti siderum ortus et occasus tempestatiumque significatus Eudoxus Euctemon Callippus Meto Philippus Hipparchus Aratus ceterique ex astrologia parapegmatorum disciplinis invenerunt et eas posteris explicatas reliquerunt.*

γινομένας et illi reddantur oportet[64]). Eidem porro consilio totum animadvertimus de astrorum significationibus caput Geminianum succurrere, succurrit elogium Arati prae nuda Aristotelis et Eudoxi memoria excellens, vix ut ambigas. Posidonius, quo uti ceteroquin assolet Geminus, cum ʻmultum esset astrologiae deditusʼ (Augustin. ʻDe civ. deiʼ V 2), aliter prorsus de omnigenus signorum vi divinatoria praecepit. Concordat de libri argumento alter testis (Vita Arati II p. 57 West.): *ζηλωτὴς δʼ ἐγένετο τοῦ Ὁμηρικοῦ χαρακτῆρος κατὰ τὴν τῶν ἐπῶν σύνθεσιν. ἔνιοι δʼ αὐτὸν λέγουσιν Ἡσιόδου μιμητὴν γεγονέναι· καθάπερ γὰρ ὁ Ἡσίοδος Ἔργων καὶ Ἡμερῶν ἀρχόμενος τῶν ὕμνων ἀπὸ Διὸς ἤρξατο λέγων «Μοῦσαι, Πιερίηθεν ἀοιδῆσι κλείουσαι», οὕτω καὶ Ἄρατος τῆς ποιήσεως ἀρχόμενος ἔφη «ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα», τά τε περὶ τοῦ χρυσοῦ γένους ὁμοίως τῷ Ἡσιόδῳ. Βόηθος δʼ ὁ Σιδόνιος ἐν τῷ αʹ περὶ αὐτοῦ φησιν οὐχ Ἡσιόδου, ἀλλʼ Ὁμήρου ζηλωτὴν γεγονέναι· τὸ γὰρ πλάσμα τῆς ποιήσεως μεῖζον ἢ καθʼ Ἡσίοδον.* Quae exscripsimus, Boethi omnia sunt. Qui si non Hesiodi, quemadmodum Callimachus et alii voluerunt, sed Homeri imitatorem Aratum mon-

[64]) Cave Gemini verba *ἐπὶ πᾶσι τῆς ὅλης συντάξεως* de voluminum Arateorum serie interpreteris, ut est schol. Eur. Or. v. 872 p. 185 Schwartz *Δεινίας ἐν τῷ θʹ τῆς πρώτης συντάξεως, ἐκδόσεως δὲ δευτέρας.* Zenonis et Chrysippi scripta in series distributa enumeravit Apollonius Tyrius (Laert. Diog. VII 7, 13; Wilamowitz ʻPhilol. Unters.ʼ IV p. 106—111). Idem de Cleanthe monstravit Wachsmuthius ʻDe Zenone Citieo et Cleanthe Assioʼ Gottingae 1874/5), qui tamen nonnulla intacta in quibus haereas reliquit. Velut Cleanthes p. XVI W. bis affertur *ἐν τοῖς Μυθικοῖς* et *ἐν πέμπτῳ τῶν Μυθικῶν*, hic de fabula Pythagorea (Porph. ʻVita Pyth.ʼ p. 14, 5 Nauck), illic de Venere Abydena (Ath. XIII p. 572 E) locutus. At desideratur *Μυθικῶν* titulus in catalogo Laertiano, sed exstat quae quodammodo quadret *Περὶ θεῶν* inscriptio. Ipse Wachsmuthius Cleanthis de Venere Lesbia fragmentum non *Μυθικοῖς* sed libris *Περὶ θεῶν* suo arbitratu haud male inseruit, cum discrimen certum (opinor) inter duo illa opera dispici non posse recte sentiret. Itaque *Μυθικά* ut *Λογικά* et *Ἠθικά* scriptionum genera, quibus singula subiungerentur volumina, significabant. Ac patere huius rei videtur vestigium apud Laertium, cuius hic est eiusdem (ut putamus) seriei ordo: *Περὶ θεῶν, Περὶ γιγάντων, Περὶ Ὑμεναίου.* Plutarchus De Stoic. rep.ʼ p. 1034 F (= p. XVII W.) *ὁ δὲ Κλεάνθης ἐν Ὑπομνήμασι Φυσικοῖς εἰπών, ὅτι πληγὴ πυρὸς ὁ τόνος ἐστί κτλ.* e *Φυσικῶν* syntaxi hausit, cuius praeterea erant *συγγράμματα Φυσικά.* Cf. E. Koepke in progr. Berol. Werder. 1842 p. 2 sq. Birt ʻAntikes Buchwesenʼ p. 35. *σύνταξις = μονόβιβλος*: Pseudo-Scymnus v. 103, Hipparchus p. 172 DE (*ἐμπειρότερον δὲ Εὔδοξος τὴν αὐτὴν τῷ Ἀράτῳ περὶ τῶν φαινομένων σύνταξιν ἀναγέγραφεν*), alii.

straturus erat, et ipse prius debebat proferre argumenta et prolata ab adversariis seu diiudicare aliqua ratione seu refellere. Sed hic diligentissimi viri et in litteris Arateis praeclari error, ne serpat altius, statim confutandus est. Breysigius in programmate Erfurtensi 1870 p. 28[1] *Boethus* inquit *haud scio an libris suis inscripserit Βίος Ἀράτου sive Γένος Ἀράτου.* Primo potius ἐξηγήσεως volumine poetae vitam, quarto Diosemias enarravit. Iam solemnis apud antiquos erat tripertita carminis Aratei, quod a prima parte 'Phaenomena' nuncupatum putabant, distributio, consueta Hipparcho, qui item libro primo *περὶ τῶν ὑπ' Ἀράτου καὶ Εὐδόξου καταγεγραμμένων ἐν τοῖς Φαινομένοις,* libro altero *περὶ συνανατολῆς καὶ συγκαταδύσεως τῶν ἄστρων* disseruit ac bis alteram Aratei carminis partem citavit *ἐν ταῖς 'Συνανατολαῖς'* supra p. 75 et p. 171 Petavii (*τά τε γὰρ φυσικὰ τῶν ἐπιζηθέντων ὑπὸ σοῦ καὶ τὰ περὶ τῶν παρὰ Ἀράτῳ λεγομένων ἐν ταῖς 'Συνανατολαῖς' ἱκανωτέραν ἐνέφαινέ μοι φιλοτεχνίαν*), tradita in Vita secunda p. 56 W. proxime ante Boethi memoriam a nobis modo appositam: *ἔστι δὲ τριχῶς Φαινομένων αὐτοῦ πραγματεία· Καταστέρωσις, καὶ Συνανατολαὶ καὶ Συγκαταδύσεις, καὶ Προγνώσεις διὰ σημείων.* Ubi ex Hipparcho emendavimus quod depravatum legitur *συνανατελλόντων καὶ συνδυόντων*[65]). Veras scripturas si exaraverat abbreviatas librarius, abire perfacile in perversa poterant. Igitur tripertito coniceres tribus posterioribus scriptionis Arateae voluminibus Boethum stoicum enarrasse Phaenomena[66]). Nec tamen fidimus nimium huic ratiunculae, quoniam quot omnino libros de Arato Boethus composuerit dissimulamur. Id probabilius, eum solis Phaenomenis operam explicandi navasse omissis ceteris Arati carminibus: quamquam ne hoc quidem indubitatum est. Haec utut sunt, *περὶ τοῦ πόλου* scripsisse ipso commentario Arateo Boethum firmo iudicio pronuntiamus[67]).

---

65) Westermannus ⟨*τάξις*⟩ supplevit.

66) Sapere interpretem stoicum recte videbatur Schleiermachero ('Werke' III 2 p. 25 sqq.), quod Heracliti librum in tres particulas distributum esse Laertius Diogenes IX 9, 5 dixit *εἴς τε τὸν περὶ παντὸς (λόγον) καὶ τὸν πολιτικὸν καὶ θεολογικόν.* Accedit quod termini Stoicorum sunt. Stoice *περὶ τοῦ παντός* inscriptum est Achillis, qui totus a Stoicis pendet, primo capitulo. Cf. p. 33 sq.

67) Videtur de caelo alibi quoque disseruisse: Aetius II 31, 5 p. 363 Diels *Βόηθος δὲ πρὸς τὴν φαντασίαν δέχεται τὸ ἀναπεπταμένον* (caeli), *οὐ κατὰ τὴν ὑπόστασιν.* Id. III 2, 7 p. 367 D *Βόηθος ἀέρος ἀνημμένου φαντασίαν* (dicit cometam).

Sciri de Arateis Boethi possunt plura Ciceronis beneficio. Ille cum 'De divinatione' libros compilaret, Boethi novit de Prognosticis disputationem. I 7, 13 sqq. enim Quintum fratrem haec facit dicentem:

Age ea, quae, quamquam ex alio genere sunt, tamen divinationi sunt similiora, videamus.

Atque etiam ventos praemonstrat saepe futuros
inflatum mare, cum subito penitusque tumescit,
saxaque cana salis niveo spumata liquore
tristificas certant Neptuno reddere voces,
aut densus stridor cum celso e vertice montis
ortus adaugescit scopulorum saepe repulsus ('Progn.' fr. III B.).

Atque his rerum praesensionibus «Prognostica» tua referta sunt. Quis igitur elicere causas praesensionum potest? Etsi video Boethum stoicum esse conatum, qui hactenus aliquid egit, ut earum rationes rerum explicaret, quae in mari caelove fierent. Illa vero cur eveniant, quis probabiliter dixerit?

Cana fulix itidem fugiens e gurgite ponti
nuntiat horribilis clamans instare procellas,
haud modicos tremulo fundens e gutture cantus (fr. IV).

Saepe etiam pertriste canit de pectore carmen
et matutinis acredula vocibus instat,
vocibus instat et adsiduas iacit ore querelas,
cum primum gelidos rores aurora remittit;
fuscaque nonnunquam cursans per litora cornix
demersit caput et fluctum cervice recepit (fr. VI).

Videmus haec signa nunquam fere mentientia, nec tamen cur ita fiat videmus ... Quid scammoneae radix ad purgandum, quid aristolochia ad morsus serpentium possit — quae nomen ex inventore repperit, rem ipsam inventor ex somnio — video, quod satis est: cur possit nescio. Sic ventorum et imbrium signa, quae dixi, rationem quam habeant non satis perspicio: vim et eventum agnosco scio approbo etc.

Tangi a Cicerone Boethi stoici Prognostica secundum commentarium Arateum tractata Geminus l. c. evincit. Respondet Quinto Tullio Marcus II 20, 47:

> *Et eo quidem loco et «Prognostica» nostra pronuntiabas et genera herbarum, scammoniam aristolochiamque radicem, quarum causam ignorares, vim et effectum videres. Dissimile totum. Nam et prognosticorum causas persecuti sunt et Boethus stoicus, qui est a te nominatus, et noster etiam Posidonius; et si causae non reperiantur istarum rerum, res tamen ipsae observari animadvertique potuerunt.*

Tandem inventus, qui Romanis Arati Phaenomena expediverit interpres! Adde quod in ipsis 'De divinatione' libris 'Prognosticorum' ex Arato translatorum Cicero excerpta proposuit. Vel titulum tertiae partis 'Prognostica' ex Boethi distributione Aratea recepisse Ciceronem prona est suspicio. Neque igitur causam cognoscimus, cur, de Ciceronis fontibus si quaeritur, Boethus semoveatur: semoverunt cum ceteri tum Hartfelderus 'Die Quellen von Ciceros zwei Büchern De divinatione' (Freiburg i/Br. 1878) p. 9. Velut II 70, 145, ubi Stoicum se compilare Cicero dicit, Boethum nobis audire videmur de lolliginibus, quod apud Plinium XVIII 87, 361 redit[68]), et de delphinis:

> *Gubernatores, cum exsultantis lolligines viderunt aut delphinos se in portum conicientes, tempestatem signi-*

---

[68]) '*Praesagiunt et animalia: delphini tranquillo mari lascivientes flatum ex qua venient parte, item spargentes aquam, idem turbato tranquillitatem. Lolligo volitans, conchae adhaerescentes, echini adfigentes sese aut arena saburrantes tempestatis signa sunt*'. Plinii Prognostica ex Varronis 'Ephemeride navali' hausta (Boehme p. 30. 36 sqq.). Lolligo volitans in excerptis 'Theophrasteis' c. 40 commemoratur (*κολοιοὶ ἐκ τοῦ νότου πετόμενοι καὶ τευθίδες χειμέριαι*) et apud Suetonium (Isid. Hispal. XXXVIII, Boehme p. 42). Accedit quod et gubernatoris exemplum et medici, quod in Ciceronianis antecedit (*medici signa quaedam habent ex venis et ex spiritu aegroti, multisque ex aliis futura praesentiunt*), simili modo a Sexto Empirico coniunguntur, ut solemnis haec iunctura ad eundem auctorem revocanda videatur. Propositis enim, quae Alexandri Aetoli causa attulimus p. 149, pergit Sextus: *κατὰ ταὐτὰ δὲ καὶ τοῖς ἐμπειρικῶς ἰατρεύουσιν, οἷον τὸ ἔρευθος καὶ ἡ κυρτότης τῶν αἰτίων καὶ τὸ δίψος καὶ τὰ ἄλλα, ὧν ὁ μὴ διδαχθεὶς οὐκ ἀντιλαμβάνεται ὡς σημείων. οὐκ ἄρα αἰσθητόν ἐστι τὸ σημεῖον.*

> *ficari putant. Haec ratione explicari et ad naturam revocari facile possunt. Ea vero, quae paullo ante dixi* (scil. de mulieris gravidae somnio, alia), *nullo modo.*

Nam nec de Panaetio nec de Posidonio cogitari posse videtur: ille ausus quidem non est negare vim esse divinandi, sed 'dubitare se dixit' (I 3, 6), hic vel scientiam esse voluit rerum futurarum a deo, deinde a fato, deinde a natura repetendam (I 64. 125). Cf. Wachsmuth 'Die Ansichten der Stoiker über Mantik' p. 15 sqq. Hartfelder p. 8. Inter poetas Stoici Aratum, doctrinae stoicae non sectatorem sed affinem, adamabant adeo, ut unum praetulisse Homerum[69]), ceteros velut Hesiodum et Euripidem postposuisse videantur[70]).

17. Callimachum Cyrenensem miraberis inter caeli scriptores enumerari. Carmen fecit, quo, si non simul alia, Thaletis de rebus caelestibus merita praedicaret (fr. 83a et 94 Schn.). Egit de caeli parte copiosius in 'Coma Berenicae'.

18. Cleostratus Tenedius tempore satis vetusto poemate, quod *Ἀστρολογίαν* ferunt, res caelestes complexus est. Schol. Rhesi v. 524; Plin. NH II 8, 31; Meineke libello p. 121 citato p. 23.

19. Crates Mallota: cf. cap. IV.

20. Didymus Cnidius et M. Schmidtio ('Didymi Chalcenteri frg.' p. 310) et nobis ignotus. Si quid licet hariolari, astronomorum scholae Cnidiae, quam Eudoxus instituit, tribuendus videtur. Illud caveas utique, ne de corrupto ex *Κλαύδιος* ethnico cogites (Suid. s. v.).

21. Didymus *πονηρός* M. Schmidtio grammaticus Alexandrinus est 'laboriosus' dictus vel *Χαλκέντερος* (Suid. s. v.). Nos de interpretatione cognominis *πονηρός* haeremus, quod 'maleficus' significare solet; 'laboriosus' est apud Hesiodum fr. 159 Rz., ubi Hercules *πονηρότατος καὶ ἄριστος*. Sed ne hinc quidem proficeremus

---

[69]) Zeno *Προβλήματα Ὁμηρικά* quinque libris conscripsit, Cleanthes *Περὶ τοῦ ποιητοῦ* condidit opusculum (Wachsmuth. I p. III, II p. XVII), alia alii.

[70]) Multa passim Zeno ad Hesiodum contulit interpretamenta (Flach 'Glossen und Scholien' p. 29; Wachsmuth. I p. VII). Philodemus 'De pietate' col. VI v. 16 sqq. de Chrysippo: *ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ* (scil. '*Περὶ θεῶν*') *τά τε εἰς Ὀρφέα καὶ Μουσαῖον ἀναφερόμενα καὶ τὰ παρ' Ὁμήρῳ καὶ Ἡσιόδῳ καὶ Εὐριπίδῃ καὶ ποιηταῖς ἄλλοις, ὡς καὶ Κλεάνθης* (I p. XVI W.), *πειρᾶται συνοικειοῦν ταῖς δόξαις.* Vide infra de Pseudoheracliti 'Allegoriis' (p. 49 Mehler.) cap. IV.

hilum, quoniam hoc de quo agitur studiorum genus in Didymo Alexandrino incognitum. Cf. M. Schmidt. p. 351 sq. De Ario Didymo stoico Alexandrino, qui idem procul habendus est, praeclare egit Dielesius p. 86 sqq.

22. Diodorus Alexandrinus stoicus Arati Phaenomena inlustravit, cf. p. 34. Cuius commentarium dicere apte poterat pinacographus 'περὶ πόλου' scriptionem. Item Achillis isagogam in Aratum 'περὶ σφαίρας' appellavit biographus (Suid. s. v. et supra p. 17[16]). Idemne ad quem Dositheus quidam de Arato librum misit? Theo Vita III p. 58 W. Δωσίθεος δ' ὁ πολιτικὸς ἐν τῷ 'Πρὸς Διόδωρον' ἐλθεῖν φησιν αὐτὸν καὶ πρὸς Ἀντίοχον τὸν Σελεύκου καὶ διατρῖψαι παρ' αὐτῷ χρόνον ἱκανόν; Achilles Vita I p. 54 τινὲς δ' αὐτὸν εἰς Συρίαν ἐληλυθέναι φασὶ καὶ γεγονέναι παρ' Ἀντιόχῳ καὶ ἠξιῶσθαι ὑπ' αὐτοῦ, ὥστε τὴν Ἰλιάδα διορθώσασθαι διὰ τὸ ὑπὸ πολλῶν λελυμάνθαι; Versio latina p. 32 Breysig. (progr. Erfurt. 1870) *Dositheus autem Pelusinus in quo apud Diodorum venire inquit et apud Antiochum Seleucium et permanere ad eum tempore sufficiente.* 'πολιτικόν' 'Pelusino' posthabuerunt Boeckhius ('Ueber die vierjährigen Sonnenkreise der Alten' p. 28 sqq.), Wachsmuthius ('Lydus De ostentis' p. LV), Susemihlius (I p. 290); Ποντικός suspicatus est Heckerus ('Philol.' V p. 421) consentiente R. Koepkio 'De Arati Solensis aetate' (progr. Guben. 1867) p. 5[9]. Videtur vero πολιτικός illud indidem posse intellegi unde Strab. XIV p. 642 'Ἀλέξανδρος ῥήτωρ ὁ 'Λύχνος' προσαγορευθείς, ὃς καὶ ἐπολιτεύσατο καὶ συνέγραψεν ἱστορίαν κτλ.'[71]). «Ἀξίοχε πολιτικέ» Axiochum Socrates adloquitur p. 368 D multum in gerenda republica versatum. Schol. Aristoph. 'Av.' v. 790: δοκεῖ ὁ Πατροκλείδης πολιτικὸς εἶναι καὶ λόγιος. Quae cum ita sint, hic Dositheus ab astronomo, quem p. 14[11] strinximus, fortasse discernendus est, tametsi neminem novimus quin consociaverit (cf. Boeckh. l. c.). Unus ante nos incertus haerebat quodammodo Wachsmuthius p. LVI. Cf. cap. VIII.

23. Diodotus stoicus, Ciceronis praeceptor. Scripta quae quadrent nulla alioquin innotuerunt. Cf. Zeller 'Philosophie der Griechen' III[3] p. 585[1] et Hillscher p. 391[72]).

---

[71]) Supra p. 149 Meineke. l. c. p. 371.

[72]) Diodotus 'grammaticus', Heracliti interpres allegoreta, ὅς οὔ φησι περὶ φύσεως εἶναι τὸ σύγγραμμα (Heracliti) ἀλλὰ περὶ πολιτείας, τὸ δὲ περὶ

24. Eratosthenes grammaticus Idem geometra astronomus geographus erat, sed grammatici vel philologi cognomine delectabatur imprimis; hoc Suetonius 'De grammaticis' c. 10, illud Clemens Alexandrinus 'Strom.' I p. 309 A prodidit iniuria impugnatus a Bernhardyo in 'Eratosthenicis' p. XIV: *Ἀπολλόδωρος δ' ὁ Κυμαῖος πρῶτος τοῦ κριτικοῦ εἰσηγήσατο τοὔνομα καὶ γραμματικὸς προσηγορεύθη. ἔνιοι δὲ Ἐρατοσθένη τὸν Κυρηναῖόν φασιν, ἐπειδὴ ἐξέδωκεν οὗτος βιβλία δύο 'Γραμματικὰ' ἐπιγράψας.* Cf. Luciani 'Macrob.' c. 27.

25. Euaenetus. 26. Euaenetus alter nobis aliunde ignoti.

27. Eudorus alexandrinus, philosophus academicus, Strabonis aetate excerptum Diodori librum Arateum posteris suppeditavit simul commodiore ut videtur condito poetae commentario. Diels p. 22; Zeller p. 611 sqq.

28. Eudoxus: cf. cap. VII.

28. Geminus Rhodius Caesarianae aetatis: cf. p. 54[28]. Liber de caelo inscribitur in codice astronomorum Ambrosiano (C 263 inf.) s. XV fol. 71 a *Γεμίνου τὰ Φαινόμενα.* Mirifice Blassius p. 8 erravit, qui ad Arati interpretationem Geminum sua rettulisse contendit. Quamquam Aratea insunt. Cf. p. 54 al.

29. Hegesianax cur *Ἀγησιάναξ* in A sonet nescitur, tametsi personas frustra dissociavit Boehmius 'Mus. rhen.' l. c. Carminis de caelo mentionem Ptolemaeus rex epigrammati illi iniecit nobilissimo p. 139 a nobis adscripto. Aemulum idem Arati sed inferiorem Hegesianactem descripsit. Servavit duo fragmenta Plutarchus ('De facie in orbe lunae' p. 920 E sqq. Meineke 'Anal.' p. 244). Liber prosa oratione confectus 'De ortu' a nonnullis Arati dicebatur Vit. II p. 56 W.: *καὶ ἔστιν αὐτῷ* (Arato) *ἕτερα συντάγματα . . . τέταρτον τὸ Περὶ ἀνατολῆς, ὅ φασί τινες μὴ εἶναι Ἀράτου, ἀλλ' Ἡγησιάνακτος.* Erat Hegesianax saeculo ante Chr. altero (Mueller FHG III p. 68).

30. Heliodorum stoicum Neronis aulicum Fabricius (Bibl. gr. II p. 404, cf. 'Herm.' XVI p. 391) ex scholio in Iuvenalem 'Sat.' I 33 (Jahn-Buecheler p. 61) protraxit: *Heliodorum dicit stoicum*

φύσεως ἐν παραδείγματος εἴδει κεῖσθαι, a stoico vix segregandus est (Diog. Laert. IX 1, 15. Schleiermacher 'Werke' III 2 p. 26 sqq. Cf. cap. V), segregandus fortasse D. Boethi peripatetici frater (Strab. XVI p. 757).

philosophum, qui L. Iunium Silanum discipulum suum, cum argueretur coniurationis, infitiatum domesticam delationem etiam testimonio oppressit. Deest Heliodorus apud Zellerum (in indice p. 51).

31. Hermippus. 32. Hermippus peripateticus. Eundem esse putant invito pinacographo et duplicem mentionem ita expediunt, ut initio nonnisi nudum Hermippi nomen scriptum fuisse censeant: huic ab alio 'Hermippum peripateticum' esse additum, cuius memoriam apud Suetonium (Hieronym. 'De scriptor. eccles.' 1) vel alibi repperisset. Disputavit ita Prellerus (Jahnii 'Annal.' XVII 1836 p. 163 sq.) et fidem assecutus est[73]). Ut vero est huius catalogi natura, certe duo de caelo egerint Hermippi oportet, alter peripateticus — qui idem erat Callimacheus Suetonio teste: *fecerunt quidem hoc* (tabellas biographicas) *apud Graecos Hermippus peripateticus, Antigonus Carystius, Satyrus* etc. — alter deficiente nota incognitus. Nec meminit Nicomachus, etsi videtur, Ath. XI p. 478 A: *Νικόμαχος δ' ἐν πρώτῳ 'Περὶ ἑορτῶν Αἰγυπτίων' φησίν· 'τὸ δὲ κόνδυ ἐστὶ μὲν Περσικόν, τὴν δὲ ἀρχὴν ἣν Ἕρμιππος* (FHG III p. 54) *ἀστρολογικὸς ὥς ὁ κόσμος, ἐξ οὗ τῶν θεῶν τὰ θαύματα καὶ τὰ καρπώσιμα γίνεσθαι ἐπὶ γῆς. διὸ ἐκ τούτου σπένδεσθαι'*. Sunt haec corrupta misere, ut de procurandis verbis desperemus. At sentire nobis videmur, quantum ad propositam quaestionem sufficiat. Comparavit globosam poculi figuram cum caelo sive mundo et dixit insuper libari ex tali vasculo caeli mundive formam simulanti, quia ex caelo ipso pulchra bonaque omnia in terram devenirent. Sane haec petita sunt ex longinquo et *ἀστρολογικῶς* dicta, ac fieri possit ut adverbium *ἀστρολογικῶς* ex *ἀστρολογικός* iure efficias[74]). Plura non periclitamur, illud postquam manifestum est de altero Hermippo rerum caelestium scri-

[73]) *Hermippus kommt in den Aratscholien selbst* — unde conflatum Prellerus indicem Vaticanum putat — *immer bloss mit diesem Namen vor, und unten wird wahrscheinlich gemacht werden* (? p. 175), *dass dieser H. nicht der Kallimacheer, sondern der Berytier ist. Es ist also zu vermuthen, dass die Wiederholung 'Hermippus Peripateticus' eine später und bei der Lectüre des Hieronymus* (?) *veranlasste und hinzugefügte Notiz ist* (?). *Uebrigens ist dasselbe (Ritschl 'De Oro' p. 12) von dem indiculus vor den Scholien zur Ilias p III Bekker. zu halten* etc.

[74]) Animadvertas H. Callimacheum magiae deditum fuisse. Erravit Prellerus l. c. p. 178. Cf. Diels p. 151.

ptore nihil sciri posse. Berytium quod accivit Prellerus, nihili est. Iam vero carmen de caelo ferebatur Hermippeum aetate alexandrina: quod nec cur demas peripatetico Callimachi discipulo nec cur tribuas, pro explorato habetur, etsi Lozinskius assentientibus Roberto p. 223 et Susemihlio I p. 495 ad illum sibi redeundum existimarunt.

33. Hipparchus Bithynus de Arati Phaenomenis tres libros confecit, fastos emendavit (Ptolem. 'Magn. Synt.' III 2, p. 163 sqq.), omnino ad caeli notitiam gravissima contulit.

34. Lasus Magnes ignotus.

35. Menodotus diversus ab historico Samio (de quo cf. Susemihl. I p. 640) et empirico saeculi post Chr. II: Zeller III[3] p. 5[2].

36. Meto geometra: cf. supra p. 13 sq. 134 sqq.

37. Numenius grammaticus ab Heracleota medico, qui ante Nicandrum 'Theriaca' composuit, dissociandus est (Susemihl I p. 813, Rohde 'Mus. rhen.' 1873 p. 275).

38. Parmenides. πρῶτος οὗτος τὴν γῆν ἀπέφηνε σφαιροειδῆ καὶ ἐν μέσῳ (mundi) κεῖσθαι Diog. Laert. IX 3, 2. Plura habes apud Dielesium 'Doxogr.' p. 688 sq.

39. Parmeniscus grammaticus saeculo altero egit de fastis ac fabulas siderum et post Eudemum proximus historiam astronomiae explicavit. Quod consilium persequendo multorum et astronomorum et poetarum testimonia ut afferret commotus est. Robert. p. 225 sqq.

40. Pyrrhus Magnes geometres, Arati interpres: p. 22, 35.

41. Sminthes carmen de sideribus condidit teste Rufo Festo Avieno 'Aratea' v. 582 (de Pliadibus), quod *Φαινομένων* titulo in catalogo E designatur. Fugit nos, cur Robertus p. 29 huius testimonii fidem in suspicionem vocaverit.

42. Thales, astronomiae peritissimus (Herod. I 74), *Ναυτικὴν ἀστρολογίαν* carmen, ut videtur, haud ita antiquum composuisse Alexandrinorum aevo ferebatur immerito (Plutarch. 'De Pyth. or.' c. 18; Diels 'Philos. Aufs. für Ed. Zeller' p. 244[1]): κατά τινας δὲ δύο μόνα συνέγραψε 'Περὶ τροπῆς καὶ ἰσημερίας', τὰ ἄλλα ἀκατάληπτα εἶναι δοκιμάσας Diog. Laert. I 23 (cf. Callim. fr. 83 A et 94, supra s. v.). In Plin. N. H. XVIII 57, 213 (*occasum matutinum Vergiliarum Hesiodus — nam huius quoque nomine exstat «Astrologia» — tradidit fieri, cum aequinoctium auctumni conficeretur, Thales XXV die ab aequinoctio, Anaximander XXX, Eu-*

ctemon XLIV, Eudoxus XLVIII. Nos sequimur observationem Caesaris maxime, haec erit Italiae ratio) 'Nauticam' Thaletis 'astrologiam' cur Boehmius intellegendam esse negarit, nihil causae est. Ipse quam protulit, ea pernova quidem opinio sed futtilis (p. 74).

43. THEODORUS Cyrenensis, nobilis et astronomus et mathematicus, docendo ac scribendo gloriam consecutus est. Praedicatur a Platone tribus dialogis, Theaeteto Sophista Politico.

44. TIMOTHEUM ab apotelesmatico distinximus 'Herm.' XVI p. 391[*]. Iacet ignotus.

45. ZENO sectae stoicae auctor. Nam non modo in universum Stoici habitabant in hoc studiorum genere (Diog. Laert. VII 145 alibi), sed ipse Zeno libro '*Περὶ τοῦ ὅλου*' de astris disputavit (ib. 136 sqq. 144 sqq.).

46. ZENODORUS fortasse mathematicus est s. III, qui post Archimedem '*Περὶ ἰσομέτρων σχημάτων*' scripsit. Cf. Susemihl. I p. 761.

47. ZENODOTUS. 'Stoicus' affertur, Diogenis discipulus, Diog. Laert. VII 30, idem fortasse Alexandrinus (Zeller III[3] 1 p. 48; Suid. s. v.); 'Aetolus' de Iove Arateo in scholiis Germanici supra p. 27[75]); denique, nihil iam ut sapias, 'Mallota' idemque ut videtur stoicus in censum venit, Cratetis discipulus, cf. schol. Marc. ad Arati v. 33 *δίκτῳ ἐν εὐώδει] Ζηνόδοτος δὲ ὁ Μαλλώτης 'δίκτον' ἤκουσε τὸ καλούμενον δίκταμνον. διὰ τοῦτο καὶ εὐῶδες τοῦτο εἰρῆσθαι*[76]). Recte Schraderus ('Porphyr.' I p. 431[1]) hoc interpretamentum Arateum a libro '*Πρὸς τὰ ἀθετούμενα*' (etsi scholio ad v. 28 vel Aristarchus impugnatur) separavit, Puschius ad commentarium Arateum rettulit recte in 'Quaestionibus Zenodoteis' (diss. Hal. XI p. 157). Itaque commentario in hunc poetam scripto *περὶ τοῦ πόλου* Mallota Zenodotus agere perbene potuit.

Perlustrato scriptorum de caelo ordine rei summam in Stoicorum frequentia deputamus. Decem arcessivit Stoicos cum ipso disciplinae conditore, unum praeterea Peripateticum; contra deesse reputa Platonicos et Epicureos, deesse omnem quoque astrologorum

---

75) Absurde Grauertus in scholio Germanici e verbis *Zenodotus Aetolus et Diodorus aiunt* efficere voluit *Zenodotus Attalus Diodorus aiunt* 'Mus. rhen.' 1827 p. 345*.

76) Cf. de 'dictamno' Zenodoteo cap. VI.

qui proprie vocantur memoriam. Accedit quod commentationis exordio vocis *πόλος* in titulo usum demonstravimus stoicum. Abundat porro index etiam grammaticis, abundat poetis. Hinc grammaticum aliquem, qui saeculo primo p. Chr. exeunte vel altero fuit, sectae stoicae addictum, poetarum Homeri et Arati potissimum interpretem (quales erant Boethus et Zenodotus Mallota, ipse denique Achilles) catalogi compositorem agnoscere nobis videmur.

IV. DE CRATETE MALLOTA.

Cratetis Mallotae in Arati 'Phaenomena' commentarium exstitisse nullo indicio comperiri dimissa Wachsmuthii sententia ('De Cratete Mallota' p. 32) supra p. 33 monuimus. Ita ille argumentatur: '*Arati enim interpretum in catalogo apud Petavium Uranolog. p. 267 Crates ipse commemoratur et identidem laudatur in Arati scholiis.*' Illud iamiam rectius edocti facile praetermittimus. Cratetis de Iove opinionem, quam e scholiis Arateis attulimus, cum non modo poetae exordio ac v. 224 sed etiam Iliadis XIX v. 357 subsidio fulciatur, iure eodem ad commentarium Homericum revocare possis, ut diximus. Quid? quod in scholiis Arateis interpretamenti a Cratete in Homerum conlati apertum inest vestigium v. 254, recte etiam a Wachsmuthio p. 54 reliquiis Homericis et non Arateis insertum:[1]) *παρ' Ὁμήρῳ δὲ* (Od. XVII 225, XVIII 74) *ἐπιγουνίς τὸ ἄνω τοῦ γόνατος, ὡς Ἀρίσταρχος· ὡς δὲ ΚΡΑΤΗΣ, ἐπωμίς.* Restat de horizonte scholium Arati p. 33 a nobis adscriptum et ipsum ad Odysseae X v. 86 «*ἐγγὺς γὰρ νυκτός τε καὶ ἤματός εἰσι κέλευθοι*» tendens: de quo quod nunc quidem satis est actumst ibidem. Omnino intuenti facile adparebit scholiis Arateis Homerica scholia haud pauca comprehendi. Quo de genere cum multa possint et utilia proferri, uno sed luculento et quod et ipsum cum Cratetis memoria cohaerere nobis videatur exemplo utemur. Cui scholium addemus Iliadis Lipsiense, quod nusquam alibi reperire potuimus[2]), et Eustathium ceteris testibus in quibusdam copiosiorem.

---

[1]) Praeivit Bekkerus in indice post Aratum p. 158.

[2]) Scholiographum Lipsiensem praeter TB Eustathium codicem bonae notae generi D affinem adhibuisse hodie sive deperditum sive nondum redinventum ex iis consectarium est, quae et nos ipsi et Schraderus ('Herm.' 1884 p. 285 sqq. 1886 p. 206 sqq.) disputavimus.

SCHOL. LIPS. Il. III v. 190 p. 169 Bachm.

ἑλίκωπες] ἡ εὐθεῖα ἑλίκωψ. γίνεται οὖν ἐκ τοῦ Ἑλίκη, ὃ σημαίνει τὴν μεγάλην Ἄρκτον, ὡς καὶ Ἄρατος (v. 37) «Ἑλίκῃ γε μὲν ἄνδρες — εἰν ἁλὶ τεκμαίρονται»[3]. δύο οὖν εἰσιν Ἄρκτοι, καὶ ἡ μὲν μεγάλη καλεῖται Ἑλίκη, πρὸς ἣν ἀποβλέποντες καὶ ἀπευθύνοντες τὴν πορείαν ἐποιοῦντο· ἐκ τούτου οὖν ἐκλήθησαν «ἑλίκωπες». ἡ δὲ μικρὰ Κυνόσουρα. ἑλίκωπες Ἀχαιοί] ἀξιοθέατοι· εὐγενεῖς τὴν θέαν.

EUST. p. 56, 41—57,3 (= p. 120, 39—45).

ὅτι «ἑλίκωπες» μὲν Ἀχαιοὶ οἱ τὰς κώπας ἑλίσσοντες (ἤγουν ναυτικοί) ἤ, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ δηλοῦται, οἱ πρὸς τὴν Ἑλίκην τὸ ἄστρον, τὴν καὶ μεγάλην Ἄρκτον λεγομένην, τοὺς ὦπας ἔχοντες καὶ ἀφορῶντες καὶ πρὸς ἐκείνην πλέοντες, ἢ οἱ ἀξιοθέατοι καὶ ἑλίσσοντες τοὺς ὦπας τῶν βλεπόντων εἰς ἑαυτούς[4].

SCHOL. MARC. Arat. v. 39.

πεπίστευνται δὲ ὡς ἀκριβέστεροι⟨οἱ⟩ Φοίνικες τὰ ναυτικὰ καὶ ἐμπειρότεροι τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὴν ἐλάσσω βλέποντες. ὁ γὰρ εὑρετὴς αὐτῆς Θαλῆς εἰς Φοίνικας ἀνάγει τὸ γένος. οἱ δὲ Ἕλληνες ἐν ἀγνωσίᾳ τῆς μικρᾶς ὄντες πρὸς τὴν Ἑλίκην ὁρῶντες ὡς μείζονα διέπλεον καὶ πλέουσιν. ὅθεν αὐτοὺς Ὅμηρος «ἑλίκωπες Ἀχαιοί», ὡς εἰς αὐτὴν τοὺς ὦπας ἀνατείνοντες. οἱ δὲ λέγοντες εὐοφθάλμους τοὺς ἑλίκωπας ἁμαρτάνουσιν. παρθένων γὰρ τὸ ἐπίθετον (Il. I v. 98).

Patet astronomica ratio Homero admota. CRATETEM videbimus in hoc genere quasi habitasse. Res utut diiudicabitur: quin ex interpretatione Homerica Arati scholiasta hauserit, quis dubitabit? Actum crederes de opinione Wachsmuthii: at defensor nuper Usenerus exortus est in 'Epicureis' p. 410 protractum a se e voluminum Herculanensium vol. XI fol. 147² novum CRATETIS titulum quem putat 'Περὶ τῆς σφαιροποΐας' ad 'commentarium Arati' spectare contendens. Admitti hoc posset, si modo de illo opere con-

---

3) τεκμαίροντες e Lipsiensi Bachmannus: correximus.

4) Cetera, quae habet hoc loco Eustathius, cum e scholio ATB simillimo ad Il. I v. 98 desumpta sint, consulto omisimus.

staret. Quod quoniam secus est, alia via tentanda. Nec privari videmur frustuli illius Herculanensis quamvis lacerati auxilio. Hoc igitur adponimus paucis supplementis auctum a nobis litteris minusculis perscriptis. Verba *σφαιροποΐας ὁ ΚΡΑΤΗΣ* Usenerus refecit. Abscissa punctis notavimus.

ΤѠΝϹΑΦΙϹΙΙΟ . . . .
ΛΟΥϹΙΠΡΟЄΙ . . . .
ΦЄΡΟ/// ΛΙ . . . ΟΥ///. . . .
ЄΥΘ(ε)ѠϹΤΗϹΜΗΝΙ . . . . . .
//// ΤΑϹΗΜΑΙΝΟΝ(τα πολ)
ΛΑΚΙϹΟΓ ΟΓ ΟΥΓ . . . . . .
ΠΑΡΙϹΤΑΝЄΙΝΑ ΜΑ . . Υ . .
ΤΑΙΤΟΝ ΠΟΗΤΗΝ Ѡ(ς) ΚΑΙ ΤΑ
ΠЄΡΙΤΗϹЄΦΑΙΡΟΠΟΙ ΑϹΟΚΡ(α)
ΤΗϹЄΝΙΟΙΔ(ε)ΚΑΙΤ . . ˩ЄΡѠ .
ΜΑΙΝΟΝΤΑΙΚΑΘ . . . . ЄΡΟ .
ΤΑϹΔΥ ΟΠΟΗϹ (ε ι ς Ο μ) ΗΡ (ο υ)
ΠЄΡΙΤЄΤΟΥΚ(ο)ϹΜ(ο υ) ΛЄ (γ) ΟΝ
⟨τος⟩

Cratetis in Aratum commentarii ne ita quidem nec vola cernitur nec vestigium, modo Homerica poemata iuxta **Cratetis** 'globi conformationem' in papyro commemorata reputes. Hinc, si quid omnino, 'de Homeri sphaera' illum conligitur exposuisse. **Cratetis** 'sphaera' celebris erat Strab. II p. 116 Casaub.: *καὶ δεῖ τὸν ἐγγυτάτω διὰ τῶν χειροκμήτων σχημάτων μιμούμενον τὴν ἀλήθειαν ποιήσαντα σφαῖραν τὴν γῆν, καθάπερ τὴν ΚΡΑΤΗΤΕΙΟΝ, ἐπὶ ταύτης ἀπολαβόντα τὸ τετράπλευρον ἐντὸς τούτου τιθέναι τὸν πίνακα τῆς γεωγραφίας. ἀλλ' ἐπειδὴ μεγάλης δεῖ σφαίρας, ὥστε πολλοστημόριον αὐτῆς ὑπάρχον τὸ λεχθὲν τμῆμα ἱκανὸν γενέσθαι δέξασθαι σαφῶς τὰ προσήκοντα μέρη τῆς οἰκουμένης καὶ τὴν οἰκείαν παρασχεῖν ὄψιν τοῖς ἐπιβλέπουσι, τῷ μὲν δυναμένῳ κατασκευάσασθαι τηλικαύτην οὕτω ποιεῖν βέλτιον. ἔστω δὲ μὴ μείω δέκα ποδῶν ἔχουσα τὴν διάμετρον κτλ.'* (Lübbert 'Mus. rhen.' XI 1857 p. 429). Terrae globo explicando '*Περὶ τῆς σφαιροποΐας*' opus **Cratetem** destinasse nuperrime voluit Wachsmuthius ('Mus. rhen.' 1891 p. 556). Videtur tamen iure posse dubitari, cum praeter globum decempedalem planam terrae tabulam designatam reliquerit teste pinacographo supra p. 145. Quam tabulam ad inlustran-

dam Homeri geographiam pertinuisse recte observavit Muellenhoffius ('Deutsche Alterthumskunde' I^2 p. 254)[5]). Rem ita expediendi facultas suppetit nec deest probabilitatis species. Sitne omni iam exempta scrupulo an non sit, id nunc refert nihil.

CRATETIS apud Geminum et Strabonem perlegenti fragmenta, modo Wachsmuthii ordinem deseras (quem deserendum esse ingenue ipse vir doctissimus pronuntiavit l. c.), facile certiora de libro CRATETIS utrimque excerpto offerri docebimus. Ac primum quidem Blassius ('De Gemino et Posidonio' p. 23) ea, quae de zona usta Oceano Aethiopibus Geminus prodidit, ex Posidonii 'De Oceano' libro manasse, Posidonium Cleanthe Polybio CRATETE usum esse ostendit. CRATETEA, quae per hanc Gemini disputationem leguntur, immerito a Wachsmuthio p. 46 et p. 55 dissecta et diversis 'commentarii in Odysseam' locis, I v. 23 et incerto, adscripta esse, etsi arctissime cohaerent inter se non modo apud Geminum haec omnia sed unam in Strabone quoque ac iustam efficiunt narrationem, verissime obvertit Muellenhoffius p. 250* ac nuper publice concessit ipse Wachsmuthius. A quibus solummodo de libro CRATETEO sed graviter dissentimus. Ita enim p. 248 ille: '*Ausser dem Globus wird Krates seine ganze Astronomie und Geographie in dem Commentar zu Aratos' Phaenomenis* (de hoc nunc actum) *und in den acht* (?) *Büchern der Diorthose des Homer niedergelegt haben*' et sic etiam Wachsmuthius 'Mus. rhen.' 1891 p. 553 novem libris crisin et interpretationem Homericam pertractasse CRATETEM ratus, quorum altero de cosmogonia disputatum fuisset. Quasi fundamento haec ratio in Suidae verbis s. v. *ΚΡΑΤΗΣ* posita est: *συνέταξε Διόρθωσιν Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσείας ἐν βιβλίοις θ' καὶ ἄλλα. Non dubito* — idem inquit

---

[5]) Commiscuit inter se planam sphaeram Homericam et globum universum H. Berger in libro percommodo 'Geschichte der wissenschaftl. Erdkunde der Griechen' III (1891) p. 127. — [Idem fere ac Müllenhoffius eodem captus errore nuperrime edixit Gomperzius ('Philodem und die aesthetischen Schriften der herculanensischen Bibliothek' Sitzungsb. der Wiener Ak. d. Wiss. 1891 p. 52 sq.): '*Gemeint ist ohne Zweifel sein Homercommentar* (!), *in welchem er zu Stellen wie* α 23 ff. *die Lehre von der Kugelgestalt der Erde dem Dichter aufdrängen wollte. Vgl. Geminus p. 66-67 Halma.* Supplementa fragmenti Herculanensis nonnulla proposuit Gomperzius ibidem sed incerta].

Wachsmuthius conspirante Dielesio 'Relat. ac. berol.' 1891 p. 579[6]) — *quin Suidas eundem intellexerit librum, quem alias Διορθωτικά* (*'Anecd. Roman.' p.* 5 *ed. Osann*) *τὰ Περὶ διορθώσεως* (*schol. μ* 89) *Ὁμηρικά* (*schol. O* 193) *laudari comperimus commentarium Homeri. Namque quamquam διόρθωσις vocabulum de critica sola opera in emendandis libris posita dicitur* (*cf. Ritschl 'Coroll. disp. bibl. alex.' p.* 19) *tamen de editione ut cum Luebberto p.* 428 *cogites*[7]) *non est quod persuadeat.'* At *Διόρθωσις* editio critica et est et erit, *Περὶ διορθώσεως* seu *Διορθωτικά* liber de hac editione scriptus, quemadmodum rectissime olim Villoisonius 'Proleg. Iliad.' p. XVII, nuper Hillscherus 'Hominum litteratorum graecorum ante Tiberii mortem in urbe Roma commoratorum hist. crit.' ('Suppl. ann. philol.' 1891 p. 358 sqq.) statuerunt. Commentarius ille erat; ac congruit cum interpretis consilio CRATETIS de ἄωροι vocis significatu sententia (p. 53 W.), congruunt quae in 'Anecdoto Osanniano' (p. 40 W.) de diversis prooemii Iliadis recensionibus CRATES disseruit. Seductus Hillscherus operum quorundam ad novenarium numerum distributorum exemplis, de quibus erudite exposuit, novenos libros et Iliadem complexam esse arbitratur et Odysseam. At qui superest unicus testis ita interpretandus est, ut vim non verbis inferas, quamvis ipse fidei admodum sit dubiae. Iam vero Suidas de novem voluminibus loquitur duo illa carmina iuncta continentibus. Proximum igitur erit, etsi non certum, alterum carmen habuisse quinque, quattuor alterum existimare. Dici per se nequit, utrius fuerit pentas

---

[6]) Conspirat Ludwichius 'Berl. phil. Wochenschrift' 1888 p. 1427[2]: *Dass jenes Fragment des Krates* (de quo mox dicetur) *einem seiner neun Bücher, die Suidas als Διόρθωσις Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσείας bezeichnet, angehörte, darf wol als selbstverständlich* (?!) *angesehen werden.*

[7]) '*Nach allem was wir von des Krates von Mallos Bemühungen um Homer wissen, scheinen dieselben im Wesentlichen bestanden zu haben erstlich in einer Textesrecension beider Epen, zum Andren in einem exegetisch-kritischen Commentar, der eine Rechtfertigung jener Textesgestaltung enthielt und in neun Bücher getheilt war: zwei Arbeiten, über welche Suidas mit ungenauer Kürze berichtet: συνέταξε Διόρθωσιν Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσείας ἐν βιβλίοις θ!*' Immo Suidas de editione verba facit, de commentario non item. Inesse vero potest commentarii memoria iis quae sequuntur verbis '*καὶ ἄλλα*'. Ne Schraderus quidem 'Porph.' I p. 405 praeter *Διορθωτικά* ullum CRATETIS de Homero exstitisse librum credere videtur.

probabiliter, tetras utrius. Licebit vero fortasse inferius in hac re pedem proferre aliquantulum.

Diximus quid *Διόρθωσις* et quid *Περὶ διορθώσεως* sive *Διορθωτικά* sibi velit. Num *'Ομηρικά* CRATETIS, quae bis citantur, idem fuerint ac commentarius in Homerum (quae est Luebberti sententia p. 428), iam explorandum est. Ad Il. XXI v. 193 sqq. CRATES *ἐν β' Ὁμηρικῶν* 'Magnum mare' ipsum esse Oceanum nonnullis argumentis copiosius demonstrasse scholio Genevensi ab J. Nicolio recens edito et a Wachsmuthio 'Mus. rhen.' 1891 p. 553 emendatius proposito narratur. Idem ad Il. XV v. 193 *ἐν β' 'Ομηρικῶν* de quattuor elementis Homero non incognitis disputavit. Patet constantia quaedam citandi, patet etiam argumenti affinitas, quod ad mundum Homeri explanandum refertur. Nec latuit hoc Wachsmuthium p. 553: '*Da es sich dort um die vier Elemente handelt, hier um den Okeanos, so darf man wol schliessen, dass Crates in dem zweiten der neun Bücher, die er der Kritik und Exegese Homers widmete, die kosmogonischen Lehren Homers darlegte.* Posteriora quidem non recte dicta esse intelleximus, prioribus subscribendum est necessario. Contendimus igitur

1. tria CRATETIS scripta Homerica discernenda esse *Διόρθωσιν*, *Περὶ διορθώσεως* sive *Διορθωτικά*, *'Ομηρικά*: non aliter atque Aristarchus editionem (vel editiones), commentarios, denique peculiarem '*Περὶ Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσείας*' librum confecit;
2. *'Ομηρικοῖς* CRATETEM perpetua argumentatione cosmographiam geographiam philosophiam Homeri tractavisse;
3. ampla CRATETIS apud Geminum et Strabonem fragmenta commentario Homerico demenda sine dubio et *'Ομηρικοῖς* restituenda esse ac nova etiam posse ex Pseudoheraclito Allegoreta, Pseudoplutarcho 'De vita et poesi Homeri', Porphyrii 'Quaestionibus Homericis', denique e scholiis proferri.

Diu haesitavimus, utrum consulere brevitati praestaret an singula percensere argumentandi momenta. Iam vide quid ac quo successu fecerimus.

Edidimus p. 23 sqq. e scholiis in Aratum et graecis et latinis de Iovis notione commentariolum utrobique truncatum, verum materiae

bonitate insigne. Enumerantur ab Achille ordine 1. *οἱ τὸν οὐρανὸν λέγοντες Δία*, 2. *οἱ δὲ Δία τὸν αἰθέρα παραλαβόντες*, 3. *οἱ δὲ Δία τὸν ἥλιον νοήσαντες*, 4. *οἱ δὲ Δία τὸν ἀέρα ἀκούσαντες*, 5. *οἱ δὲ Δία τὸν μυθικόν*. Quibus peractis suam Achilles (si est Achilles) sententiam proponit p. 27, 21 sqq.: *ἡμῖν δὲ δοκεῖ τριχῶς ὑπὸ τοῦ Ἀράτου προφέρεσθαι κτλ.*' Quinque igitur interpretationis exempla congesta videmus, cum non amplius tria Achilles ipse commentatiunculae exordio p. 23 pollicitus sit: *Δία δὲ οἳ μὲν τὸν οὐρανόν* (= 1), *οἳ δὲ τὸν ἥλιον* (= 3), *οἳ δὲ τὸν μυθικὸν ἐξεδέξαντο* (= 5). Patet aut excidisse duas in initio explicandi rationes aut in subsequentibus totidem fraude abundare. Utrum verius sit, scholiorum latinorum adiumento facile assequimur: *Et quaeritur, cuius Iovis meminerit, utrumne fabulosi an naturalis.* Ergo duo in universum interpretamenta enarrator ille quisquis fuit primarius sectabatur, ita tamen ut 'naturalem' Iovem tripliciter divisum esse diceret certo quodam modo: '*Et philosophi quidem plurimi naturalis aiunt eum Iovis meminisse, ΚΡΑΤΗΣ autem Iovem dictum caelum, invocatum vero merito aerem et aetherem, quod in his sint sidera.*' Subnectit latinus e Cratete eadem Homeri Arati Philemonis comici de Iovis vi caelesti et de Iovis vi aerea dicta, quae apud Achillem legimus. Iovem esse aetherem, ut hodie res est mutilato commentarii textu, testimoniis non declarari fatendum, sed confidenter dicimus exstitisse olim ibidem fere ea, quae p. 24, 7—23 in Achille occurrunt. Quid igitur concordante cum Achillis initio interprete latino statuemus? Non plus tres Ioves discrevisse eum qui primus haec scripsit, sed dissolutum a Cratete Iovem physicum item tres in notiones, caelum aetherem aerem, addidisse. Narraverat ita Achilles quoque nec culpandus, si librarius aliquis, accuratus qui sibi videretur, dissecando et traiciendo quinque Ioves ex tribus effecit. His expositis id tenemus, etiam Achillea omnia quae de Iove physico sunt reddenda esse Mallotae: p. 23, 5—24, 23. p. 25, 21—26, 20. Est hoc aliquid, quoniam quae p. 24, 7—23 ad aetheream Iovis vim pertinent iisdem etymologiis eodemque Euripidis ornata frustulo in 'Heracliti' allegoriis Homericis revertuntur c. 23 p. 49 Mehler.: *εἴη δ' ἂν (οἶμαι) τοῦτο Ζεὺς ἐπώνυμος ἤτοι τὸ ζῆν παρεχόμενος ἀνθρώποις ἢ παρὰ τὴν ἔμπυρον ζέσιν οὕτως ὠνομασμένος. ἀμέλει δὲ καὶ ὁ Εὐριπίδης τὸν ὑπερτεταμένον αἰθέρα φησὶν* (fr. 941 N.[2])·

ὁρᾷς τὸν ὑψοῦ τόνδ᾽ ἄπειρον αἰθέρα
καὶ γῆν πέριξ ἔχονθ᾽ ὑγραῖς ἐν ἀγκάλαις;
τοῦτον νόμιζε Ζῆνα, τόνδ᾽ ἡγοῦ θεόν.

Inserta haec sunt interpretationi Iliadis I v. 399—404, quibus de lite deorum agitur, allegoricae: *ἐν τούτοις τοῖς στίχοις ἄξιός ἐστιν Ὅμηρος οὐκ ἐκ μιᾶς τῆς Πλάτωνος ἐλαύνεσθαι πολιτείας, ἀλλ᾽ ὑπὲρ Ἡρακλέους (φασίν) ἐσχάτας στήλας καὶ τὴν ἄβατον Ὠκεανοῦ θάλασσαν.* Ultima (*καὶ — θάλασσαν*) uncis Mehlerus saepsit praepropere; neque enim manifestum iudicavit quid esset *ὑπὲρ τὴν Ὠκεανοῦ θάλασσαν* neque feliciter excogitatum illud esse maris epithetum, nec liquere quid *Ὠκεανοῦ θάλασσα* esset. Responsa in promptu: *Ὠκεανοῦ θάλασσα* dictum, ne fluvius sed mare Oceanus existimaretur; *ἄβατον*, quoniam superari vix posset; *ὑπὲρ τὴν θάλασσαν* extremum terminum exaggerando significat. Patescit artificium scriptoris et certa ratio, dummodo Oceanum pro mari Atlantico haberi concedas: quod ob columnas Herculis concedendumst. Haec vero ipsa CRATETIS opinio. Ergo e CRATETIS mente vel oratio 'Heracliti' formata adparet. *ταύτης τοίνυν τῆς ἀσεβείας ἕν ἐστιν ἀντιφάρμακον, ἐὰν ἐπιδείξωμεν ἠλληγορημένον τὸν μῦθον· ἡ γὰρ ἀρχέγονος ἁπάντων καὶ πρεσβυτάτη φύσις ἐν τούτοις τοῖς ἔπεσι θεολογεῖται, καὶ τῶν φυσικῶν κατὰ τὰ στοιχεῖα δογμάτων εἷς ἀρχηγὸς Ὅμηρος, ἑκάστῳ τινὶ τῶν μετ᾽ αὐτὸν ἧς ἔδοξεν εὑρεῖν ἐπινοίας γεγονὼς διδάσκαλος. Θάλητα μέν γε τὸν Μιλήσιον*[8]) *— ἀλλ᾽ ὁ Κλαζομένιος Ἀναξαγόρας — τοῖς Κλαζομενίοις δόγμασιν ἑπόμενος Εὐριπίδης — ὁ γοῦν σκοτεινὸς Ἡράκλειτος — τί δ᾽ ὁ Ἀκραγαντῖνος Ἐμπεδοκλῆς κτλ.*'

---

[8]) Thaleti suggessisse Homerum placitum de aqua CRATES dixit atque adeo negavit (Diels p. 91) de Hesiodo cogitandum esse auctore, quemadmodum Zeno Citiensis voluisset. Res memorabilis. Prob. in Vergil. p. 21 K.: *Hanc quidem Thaletis opinionem ab Hesiodo putant manare, qui dixerit: «ἤτοι μὲν πρώτιστα χάος γένετ᾽, αὐτὰρ ἔπειτα». Nam Zeno Citieus* (p. XI W.) *sic interpretatur, aquam χάος adpellatam ἀπὸ τοῦ χέεσθαι. Quamquam eandem opinionem ab Homero possumus intellegere etc.* Latet igitur Zeno schol. in Hes. 'Theog.' v. 116 p. 220 Fl.: *καὶ Φερεκύδης δὲ ὁ Σύριος καὶ Θαλῆς ὁ Μιλήσιος ἀρχὴν τῶν ὅλων τὸ ὕδωρ φασὶν εἶναι τὸ ῥητὸν τὸ τοῦ Ἡσιόδου ἀναλαβόντες*, et ib.: *οἱ δὲ (χάος) τὸ ὕδωρ λέγουσιν ἐκ τοῦ οὐρανίου ὕδατος ἀναδιδόμενον.* Statim inferius p. 221 Zeno citatur (p. XI W.) in hanc sententiam: *Ζήνων δὲ ὁ στωικὸς ἐκ τοῦ ὑγροῦ τὴν ὑποστάθμην γῆν γεγενῆσθαί φησιν, τρίτον δὲ Ἔρωτα γεγονέναι κτλ.*'

Demonstravit p. 91—94 Heracleonis subsidio Dielesius vetustiorem Pseudoheraclito illam quam adscripsimus philosophorum esse seriem. CRATES amabat placitorum ex Homero efferre originem (Wachsmuth. 'Mus. rhen.' 1891 p. 554). Ergo quae hoc 'Heracliti' capite explicatur disputandi materia — dictionis tumorem cave 'Heraclito' adimas coloribus rhetoricis fucato — CRATETIS esse veri iam nunc simillimum. Veritatem ipsam ut nancisci possimus, longius exspatiandum est. Pertinent enim huc 'Heraclitea' nonnulla (c. 23 p. 50 Mehler) adversus Peripateticos effusa, quae eadem in Pseudoplutarchi 'De Homeri vita et poësi' libello c. 104 p. 1141 Wytt. de Aristotele eodem prorsus rerum narratarum conexu leguntur, omissa tamen omni, ille quam immiscuit, irrisione:

'HERACLITUS'.

τί οὖν τὸ πέμπτον ὁ Ἥλιος; ἵνα τι καὶ περιπατητικοῖς φιλοσόφοις χαρίσηται, Ὅμηρος ἐπεκαλέσατο καὶ τοῦτον· ἀξιοῦσι γὰρ ἑτέραν τοῦ πυρὸς εἶναι ταύτην τὴν φύσιν, ἣν κυκλοφορητικὴν ὀνομάζουσι, πέμπτον εἶναι τοῦτο στοιχεῖον ὁμολογοῦντες· ὁ μὲν γὰρ αἰθὴρ διὰ τὴν κουφότητα πρὸς τοὺς ἀνωτάτω χωρεῖ τόπους, ἥλιος δὲ καὶ σελήνη καὶ τῶν ὁμοδρόμων αὐτοῖς ἕκαστον ἄστρων τὴν ἐν κύκλῳ φορὰν δινούμενα διατελεῖ, τῆς πυρώδους οὐσίας ἄλλην τινὰ δύναμιν ἔχοντα.

'PLUTARCHUS.'

ὅπως δὲ καὶ περὶ Ἡλίου γινώσκει, οὐκ ἄδηλον, ὅτι κυκλοφορ⟨ητ⟩ικὴν ἔχων δύναμίν ποτε μὲν ὑπὲρ γαίης φαίνεται, αὖθις δὲ ὑπὸ γῆν ἄπεισιν . . . καὶ ἐπὶ τούτῳ ὁ Ζεὺς αὐτὸν παρακαλεῖ (Od. XII v. 385—386)·

Ἠέλι', ἤτοι μὲν σὺ μετ' ἀθανάτοισι φάεινε
καὶ θνητοῖσι βροτοῖσιν ἐπὶ ζείδωρον ἄρουραν.

ἐξ ὧν δηλοῖ, ὅτι οὐ πῦρ ἐστιν ὁ Ἥλιος, ἀλλ' ἑτέρα τις κρείσσων οὐσία· ὅπερ καὶ Ἀριστοτέλης ὑπέλαβεν, εἴγε τὸ μὲν πῦρ ἐστιν ἀνωφερὲς καὶ ἄψυχον καὶ εὐδιάλειπτον καὶ φθαρτόν, ὁ δὲ Ἥλιος κυκλοφορητικὸς καὶ ἔμψυχος καὶ ἀίδιος καὶ ἄφθαρτος ('Meteor.' p. 339a 11 sqq. Zeller II 2³ p. 434).

Prompsisse utrumque ex eodem allegoriarum Homericarum corpusculo, quod antea exscripserunt, manifestum. Quid vero? CRATETIS esse illud nonne impedit quod non plus quattuor elementa Homero idem ille reliquit? Reliquit, Wachsmuthii cuidam si fidis supple-

mento, quattuor: sin minus, ne quinarium quidem numerum ab Homero alienum opinatus est. Rem explicabimus accuratius. Ad Iliadis XV v. 189 sqq. *τριχθὰ δὲ πάντα δέδασται, ἕκαστος δ' ἔμμορε τιμῆς· ἤτοι ἐγὼν ἔλαχον πολιὴν ἅλα ναιέμεν αἰεὶ παλλομένων, Ἀίδης δ' ἔλαχε ζόφον ἠερόεντα, Ζεὺς δ' ἔλαχ' οὐρανὸν εὐρὺν ἐν αἰθέρι καὶ νεφέλῃσιν· γαῖα δ' ἔτι ξυνὴ πάντων καὶ μακρὸς Ὄλυμπος* Venetus A hanc proposuit Cratetis e Stesimbroto solutionem: *πῶς δέ φησι «γαῖα δ' ἔτι ξυνὴ — καὶ μακρὸς Ὄλυμπος»; ΚΡΑΤΗΣ ἐν δευτέρῳ Ὁμηρικῶν καὶ Στησίμβροτος «πάντα οὕτως δέδασται»*. Testium verba ut intellegi saltem possent, ante *πάντα* inseruit ⟨*ὅτι κατὰ στοιχεῖα*⟩ e scholio T (II p. 117, 22—24) Wachsmuthius p. 26[5] 44 sq. et adfirmando rem transigere quam argumentationis gravitate profligare maluit[9]). Quid enim? Nulla opus est medela, dummodo litterulas in A traditas aliter ac rectius distinguas. Stesimbrotus Smyrnaeum natione dixit Homerum (Vit. V p. 31 West. = fr. 18 FHG II p. 58): quid? si psilosin aeolicam adhibendo *«πάντ' ἂ δέδασται»* scribi iussit Stesimbrotus plaudente, illum qui sectabatur, Cratete Mallota?[10]) Cuius sententiae augetur scholio T probabilitas adeo, ut certam et indubitatam praedicemus, ad Il. XV v. 189: *τινὲς «πάντ' ἂ δέδασται»· εἴασε δὲ τὸ τ, ὡς ἐν τῷ «ἐπίστιόν ἐστιν ἑκάστῳ»* (Od. VI v. 265). Ergo totam ita redintegramus adnotatiunculam e Cratete petitam: *ΚΡΑΤΗΣ ἐν δευτέρῳ Ὁμηρικῶν καὶ Στησίμβροτος «πάντ' ἂ» (οὕτως) «δέδασται»*. Intercalatum *οὕτως*, ut scripturae novitas more solito efferretur. Negavit igitur Crates, 'omnia' elementa inter tres Saturni filios distributa esse: quot Homero probata fuisse ipse censeret, ista notula ille non prodidit. Liberum hac de re nobis iudicium. Empedoclem fuit qui quattuor ex Homero sumpsisse elementa diceret, alios unum indidem, etc.: idem quin Peripateticorum pentadem ab Homero acceptam potuit dicere? Dixerit percommode. Ergo Aristoteles (sive Peripatetici) philosophorum seriei 'Heracliteae' modo adscriptae accensendus est.

Quae si nondum sufficere momenta existimaveris, proxima perpendas quantum valitura sint. Semel enim 'Heraclitus' per

---

9) Fisus est Wachsmuthio Schraderus 'Porphyr.' I p. 204. Cf. ib. p. 405².

10) In vitam Homeri V Stesimbroti de patria poetae testimonium per Cratetem, qui et ipse de tempore citatur ibidem, pervenisse censendum est. Item alia.

allegoriarum syllogam Cratetem adpellavit c. 27 p. 58sq.: *καὶ ταῦτα μὲν περὶ Ἡφαίστου* (de re Lemnia primo Iliadis libro narrata) *φιλοσοφητέον. ἐῶ γὰρ ἐπὶ τοῦ παρόντος ὡς τερατείαν τινὰ τὴν ΚΡΑΤΗΤΟΣ φιλοσοφίαν, ὅτι Ζεὺς ἀναμέτρησιν τοῦ παντὸς ἐσπουδακὼς γενέσθαι δύο πυρσοῖς ἰσοδρομοῦσιν, Ἡφαίστῳ τε καὶ Ἡλίῳ, διετεκμήρατο τοῦ κόσμου τὰ διαστήματα, τὸν μὲν ἄνωθεν ἀπὸ τοῦ βήλου καλουμένου ῥίψας*[11]*, τὸν δ' ἀπ' ἀνατολῆς εἰς δύσιν ἀφεὶς φέρεσθαι. διὰ τοῦτ' ἀμφότεροι καὶ συνεχρόνισαν· ἅμα γὰρ Ἠελίῳ καταδύντι κάππεσεν Ἥφαιστος ἐν Λήμνῳ· τοῦτο τοίνυν, εἴτε κοσμική τις ἀναμέτρησις, εἴθ' (ὅ τι μᾶλλον ἀληθές) ἐστιν ἀλληγορικὴ τοῦ καθ' ἡμᾶς πυρὸς ἀνθρώποις παράδοσις, οὐδὲν ἀσεβὲς περὶ Ἡφαίστου παρ' Ὁμήρῳ λέλεκται*[12]. Vides quomodo cum Cratete egerit 'Heraclitus': etiamsi mirificum viri interpretamentum improbet atque derideat adeo, nihilominus non propulsat sed dubitanter cohibet iudicium. Multum Crates apud illum auctoritate valuisse censendus. Proinde exspectamus firmiter, alibi etiam pluriens Heraclitum Cratetis allegorias Homericas expilasse.

Ipsum illud quod modo absolvimus caput interno vinculo cum praecedenti conligatur. *δύο πυρσοὺς ἰσοδρομοῦντας* Vulcanum et Solem Crates esse voluit c. 27, idem hoc per disputationem c. 26 sparsum esse ultro intellegitur. Claudicat Vulcanus Homericus (Il. I v. 592sqq.); *καὶ τούτοις δ' ὑποκρύπτεταί τις Ὁμήρῳ φιλόσοφος νοῦς· οὐ γὰρ πλάσμασι ποιητικοῖς τοὺς ἀκούοντας τέρπων αὐτίκα χωλὸν ἡμῖν παραδέδωκεν Ἥφαιστον, τὸν ἐξ Ἥρας καὶ Διὸς μυθούμενον παῖδα — τοῦτο γὰρ ἀπρεπὲς ὄντως ἱστορεῖν περὶ θεοῦ — ἀλλ', ἐπεὶ ἡ τοῦ πυρὸς οὐσία διπλῆ, καὶ τὸ μὲν αἰθέριον* (*ὡς ἔναγχος εἰρήκαμεν* c. 23) *ἐπὶ τῆς ἀνωτάτω τοῦ παντὸς αἰώρας οὐδὲν ὑστεροῦν ἔχει πρὸς τελειότητα, τοῦ δὲ παρ' ἡμῖν πυρὸς ἡ ὕλη πρόσγειος οὖσα φθαρτὴ καὶ διὰ τῆς ὑποτρεφούσης παρ' ἕκαστα ζωπυρουμένη, διὰ τοῦτο τὴν μὲν συνεχῶς ὀξυτάτην φλόγα Ἥλιόν τε καὶ Δία προσαγορεύει, τὸ δ' ἐπὶ γῆς πῦρ Ἥφαιστον,*

---

[11]) Quintus Smyrnaeus sese Crateti addixit XIII v. 483: *βῆλον ἐς ἀστερόεντα θυτήριον ἀντέλλησιν.*

[12]) Crateti istam allegoriam componenti obversabatur fabula de aquilarum pari ad metiendum mundi spatium emisso delphica. Ad Pindari 'Pyth.' IV v. 6 *χρυσέων Διὸς αἰητῶν πάρεδρος* (Pythia) scholiasta notavit: *λόγος τις τοιοῦτος περιηχεῖ, ὅτι ὁ Ζεὺς τὸ μεσαίτατον τῆς οἰκουμένης καταμετρήσασθαι βουληθεὶς ἴσους κατὰ τὸ τάχος ἀετοὺς ἐκ δύσεως καὶ ἀνατολῆς ἀφῆκεν κτλ.*'

ἑτοίμως ἁπτόμενόν τε καὶ σβεννύμενον· ὅθεν εἰκότως κατὰ σύγκρισιν ἐκείνου τοῦ ὁλοκλήρου τοῦτο νενόμισται χωλὸν εἶναι τὸ πῦρ.[13]) Idem vero etiam per 'Deorum proelium' c. 57 sqq. p. 117 Mehl. dissipatum est: Vulcanum ignem mortalem, Solem esse Apollinem. Quae ita inter se cohaerent, ut eripi CRATETI nullo pacto inde quicquam possit.

Ad aliud transimus. CRATETEM 'Heraclitus' de mundi mensura hariolantem redarguit cavillando, nec vero ipse a persimili ineptiarum genere cavit aliunde accepto c. 36 p. 73 sq.:

HERACLITUS.	SCHOL. VEN. A in Il. VIII v. 16.
σειρὰν δ' ἀπήρτησεν ἀπὸ τοῦ αἰθέρος (Il. VIII v. 19—27) *ἐπὶ πάντα χρυσῆν. οἱ γὰρ δεινοὶ τῶν φιλοσόφων περὶ ταῦτα*[14]) *ἀνάμματα πυρὸς εἶναι τὰς τῶν ἀστέρων περιόδους νομίζουσιν· τὸ δὲ σφαιρικὸν ἡμῖν τοῦ κόσμου σχῆμα δι' ἑνὸς ἐμέτρησε στίχου «τόσσον ἔνερθ' Ἀίδεω, ὅσον οὐρανός ἐστ' ἀπὸ γαίης»* (ib. v. 16).	*διὰ δὲ τούτων σφαιροειδῆ τὸν κόσμον συνίστησι*
μεσαιτάτη γὰρ ἁπάντων ἑστία τις οὖσα καὶ δύναμιν κέντρου ἐπέχουσα καθίδρυται βεβαίως ἡ γῆ πᾶσα, κύκλῳ δ' ὑπὲρ αὐτὴν ὁ οὐρανὸς ἀπαύστοις περιφοραῖς εἱλούμενος ἀπ' ἀνατολῆς εἰς δύσιν τὸν ἀεὶ δρόμον ἐλαύνει, συγκαθέλκεται δ' ἡ τῶν ἀπλανῶν σφαῖρα.	*κέντρου λόγον ἐπέχουσαν εἰσαγαγὼν τὴν γῆν*
πᾶσαί γε μὴν αἱ ἀπὸ τοῦ περιέχοντος ἄνω καὶ κάτω κύκλου φορούμεναι πρὸς τὸ κέντρον εὐθεῖαι κατ' ἀναγωγάς εἰσιν ἀλλήλαις ἴσαι. διὰ τοῦτο γεωμετρικῇ θεωρίᾳ τὸ σφαιρικὸν σχῆμα διεμέτρησεν εἰπὼν «τόσσον ἔνερθ' Ἀίδεω, ὅσον οὐρανός ἐστ' ἀπὸ γαίης».	*καὶ τὰς ἀπ' αὐτῆς ἐκβαλλομένας εὐθείας εἰς ἑκάτερα τὰ πέρατα ἴσας λέγων εἶναι*[15]).

[13]) Exscripsit 'Heraclitum' schol. Ven. B* ad Il. I v. 591 (III p. 80 sq. Dind.).

[14]) Cf. c. 7 p. 12 M. *Ἀπολλοδώρῳ περὶ πᾶσαν ἱστορίαν ἀνδρὶ δεινῷ.*

[15]) Verba *διὰ τούτων — ἴσας εἶναι* in scholia Hesiodea p. 274 Fl. (ad 'Theog.' v. 721) transierunt (nisi quod *τοῦτο* male et scribitur et editur) simul cum schol. Townleyano infra exscripto. Nec haec nec alia pariter inter se

Auctorem Heraclito et scholiastae communem Aristarchus refutavit schol. T ad l. c.: *ὡς ⟨τὰ⟩ οὐράνια τρία διαστήματα ἔχει, ἀέρα μέχρι νεφελῶν, εἶτα αἰθέρα μέχρι τῶν φαινομένων καὶ τῆς Διὸς ἀρχῆς, οὕτω καὶ ἀπὸ γῆς εἰς Ἅιδου, ἀπὸ δὲ Ἅιδου εἰς Τάρταρον. δῆλον δέ, ὅτι οὐ σφαιροειδὴς ἡ γῆ κατὰ τοῦτον τὸν λόγον, ἀλλ' ἐπίπεδος* (Lehrs p. 174). Ambigi ne vix quidem potest, quin **Cratetis** commentum adepti simus: globosam ille terram ab Homero creditam esse mordicus defendit (cf. ex. gr. p. 42 Wachsm.)

Ad insignem 'Heracliti' eclogam c. 43—51 pergimus. Achillis clipeo libro XVIII Iliadis descripto mundi effigiem exprimere poetam voluisse demonstraturus ab elementis incipit: *νῦν δὲ τὰ τέτταρα στοιχεῖα κίρναται· καὶ χρυσὸν μὲν ὠνόμασε τὴν αἰθεριώδη φύσιν, ἄργυρον δὲ τὸν αὐτῇ τῇ χροιᾷ συνομοιούμενον ἀέρα· χαλκὸς δὲ καὶ κασσίτερος ὕδωρ τε καὶ γῆ προσαγορεύεται διὰ τὴν ἐν ἀμφοτέροις βαρύτητα.* Furatum illa esse 'Heraclitum' adsumpto Probo aperitur comm. in Verg. 'Georg.' I v. 244 p. 42 sq. Keil.: *Si tamen velimus omnem diligentiam in examinandis Homeri carminibus adhibere, fortassis ibi quoque descriptionis huius ordinem possimus invenire. Clipeus enim Achillis quinque orbibus intextus fuit, quorum sic meminit* (Il. XX v. 269—272):

αἳ δ' ἄρ' ἔτι τρεῖς
ἦσαν, ἐπεὶ πέντε πτύχας ἤλασε Κυλλοποδίων,
τὰς δύο χαλκείας, δύο δ' ἔνδοθι κασσιτέροιο,
τὴν δὲ μίαν χρυσέην· τῇ ῥ' ἔσχετο χάλκεον ἔγχος.

Nam examinemus colorem metallorum et conditionem zonarum, et poterimus recte comparare, ut cassiterinas (id est plumbi albi) zonas dixerit septentrionalem et australem, ut scilicet frigidas

---

repugnantia distinguere editori novissimo placuit. Homero explicando (Il. VIII v. 13) adscriptum etiam scholium fuit ad Hesiodi 'Theog.' v. 119 *Τάρταρά τ' ἠερόεντα] τὰ διήκοντα μέχρι τῶν ἐσχάτων τῆς γῆς. «ἠερόεντα» δὲ σκοτεινά . . . ἀπὸ τοῦ ταράττεσθαι, ἐπειδὴ (ὥς φασιν) ἕως ὧδε εἶπε τὰ δ' στοιχεῖα. ἐν πρώτῳ γὰρ* (scil. in Scuto v. 255, quod conlectionis cuiusdam Hesiodeae apud Tzetzam p. 17 Gaisf. indicatae primum fasciculum effecit) *Τάρταρα τὰ ὑπόγεια μέρη λέγει, τα ῥιγηλά, ἀπὸ τοῦ τρόμου ἐμποιεῖν.* Quocum componas Stephanum s. v. *Τάρταρος] ΚΡΑΤΗΣ τὸν ὑπὸ τοῖς πόλοις ἀέρα παχύν τε καὶ ψυχρόν τινα καὶ ἀφώτιστον, Ὅμηρος δὲ τόπον εἶναι συνέχοντα τοὺς περὶ Κρόνον . . . λέγεται δὲ* (*καὶ* codd.) *παρὰ τὸ ταράσσειν ταρταρίζειν τὸ ταράσσεσθαι.* Adscripsimus Stephanum, quia ultima de veriloquio atque scholium Hesiodeum praetermisit Wachsmuthius p. 41.

12*

et cana nive oppletas, aereas autem, quae refulgent, habentes temperaturam candoris et rutili coloris dixerit aestivalem et hiemalem, auream autem sine dubio igneam. Nam est sic dictum «ferit aurea sidera clamor» ('*Aen.*' *II v.* 488) *et a Pindaro (Olymp. I v.* 1) *«ὁ δὲ χρυσὸς αἰθόμενον πῦρ», et Vulcanus ut ignis deus virium suarum beneficium in illa zona involverit, ut aurum clipeo superponeret.* Quid plura? Ratio illa, etsi fortasse non inventa, at omnium certe maxime a Cratete adhibita Crateteae fabricae documento est. Agamemnonis scutum et ipsum mundi Crates simulacrum dixit et versibus Il. XI 32 sq. *«ἂν δ' ἕλετ' ἀμφιβρότην πολυδαίδαλον ἀσπίδα θοῦριν καλήν, ἣν πέρι μὲν κύκλοι δέκα χάλκεοι ἦσαν»* quinque cingulos *ἀρκτικόν θερινὸν τροπικόν ἰσημερινόν χειμερινὸν τροπικόν ἀνταρκτικόν* et *κολούρους γαλαξίαν ζῳδιακόν ὁρίζοντα* significatos esse contendit (Eustath. p. 828, 39; Wachsmuth. p. 42). Talia qui admisit, eum de prorsus eiusdem modi interpretamento illo Homerico, a quo profecti sumus, interrogari oportet. Sed scrutemur cetera[16]).

Πρώτη δ' ἀπὸ τούτων τῶν στοιχείων — pergit c. 43 p. 92 'Heraclitus' — *ἀσπὶς ὑπ' αὐτοῦ χαλκεύεται σφαιροειδὲς ἔχουσα τὸ σχῆμα, ὑφ' οὗ τὸν κόσμον ἡμῖν ἐμφανῶς ἐσήμηνεν· ὃν οὐκ ἀπὸ τῆς ὁπλοποιίας μόνον, ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλων τεκμηρίων ὑφίσταται κυκλοειδῆ. συντόμως δ' ἐν παρεκβάσει τὰς ὑπὲρ τούτων φιλοτεχνοῦντες ἀποδείξεις δηλώσομεν.* Ac primum quidem Solis et noctis epithetis Homericis utitur ad perversa veriloquia revocatis, deinde motibus ventorum (c. 44—47). Solaria mittamus: quae de nocte 'veloci'

[16]) Quae cum ita sint, quaerimus an Cratetis sit, quod Sextus Empiricus 'Adv. math.' IX p. 399 Bekk. servavit: *καὶ τοὺς Τυνδαρίδας δέ φασι τὴν τῶν Διοσκούρων δόξαν ὑπελθεῖν πάλιν νομιζομένων εἶναι θεῶν· τὰ γὰρ δύο ἡμισφαίρια, τό τε ὑπὲρ γῆν καὶ τὸ ὑπὸ γῆν, Διοσκούρους οἱ σοφοὶ τῶν τότε ἀνθρώπων ἔλεγον. διὸ καὶ ὁ ποιητὴς τοῦτο αἰνιττόμενός φησιν ἐπ' αὐτῶν* (Od. XI v. 303—304)·

ἄλλοτε μὲν ζώουσ' ἑτερήμεροι, ἄλλοτε δ' αὖτε
τεθνᾶσιν, τιμὴν δὲ λελόγχασιν ἶσα θεοῖσιν.

πίλους τ' ἐπιτιθέασιν αὐτοῖς, καὶ ἐπὶ τούτοις ἀστέρας, αἰνισσομενοι τὴν τῶν ἡμισφαιρίων κατασκευήν· οἳ μὲν δὴ οὕτως ὑποδραμόντες τὴν τῶν θεῶν τιμὴν ἐκράτησάν πως τῆς προθέσεως κτλ.' Aliter scholia in Odysseam (= Pseudo-eratosth. 'Catast.' p. 86 ab editore omissum) II p. 502 Dind.: *ἑτερήμεροι] .. τοῦτο δέ φησιν, ἐπεὶ οὗτοί* (*αὐτοί* codices) *εἰσιν οἱ Δίδυμοι καὶ γινόμενοι ὑπὸ γῆν δοκοῦσι τεθνάναι, ἀνατέλλοντες δὲ δοκοῦσι ζῆν κτλ.*' — Suidas s. v. *ἀστήρ* Homeri *ἐπαιγίζων* refert ad Capellae sidus, cf. Schraderi 'Porph.' I p. 40[4].

profert, eadem in scholiis in Iliadem Parisinis addito Cratetis nomine leguntur. Mirandum esset, quod res non manifesta tantum sed et ad 'Heraclitum' et ad Cratetem gravissima ignorari videtur, nisi a Wachsmuthio fragmentum Parisinum contractum nimis esset et obscuratum. Integrum frustulum cum 'Heraclito' componimus:

Heraclitus c. 45.

ἥ τε ‘θοὴ νύξ’ οὐκ ἄλλο τι σημαίνει πλὴν τὸ σφαιροειδὲς ὅλου τοῦ πόλου σχῆμα· τὸν γὰρ αὐτὸν ἡλίῳ δρόμον ἡ νὺξ ἀνύει, καὶ πᾶς καταλειφθεὶς ὑπ’ ἐκείνου τόπος ὑπὸ ταύτης εὐθὺς ἐκμελαίνεται. σαφῶς γοῦν ἑτέρωθί που τοῦτο μηνύων φησὶν (Il. VII v. 485 sq.)·

ἐν δ’ ἔπεσ’ Ὠκεανῷ λαμπρὸν φάος ἠελίοιο
ἕλκον νύκτα μέλαιναν ἐπὶ ζείδωρον ἄρουραν.

ὥσπερ γὰρ ἀπηρτημένην ἑαυτοῦ τὴν νύκτα κατόπιν ἐφέλκεται συγχρονοῦσαν (συγχωροῦσαν vel σύγχρονον οὖσαν testes: corr. Schow) τοῖς ἡλίου τάχεσιν. εἰκότως οὖν αὐτὴν Ὅμηρος εἴρηκε «θοήν».

δύναταί γε μὴν πιθανώτερόν τις ἐπιχειρῶν ‘θοήν’ ὀνομάζειν μεταληπτικῶς, οὐ τὴν κατὰ κίνησιν ὀξεῖαν, ἀλλὰ τὴν κατὰ σχῆμα· καὶ γὰρ ἑτέρωθί που (Od. XV v. 299) φησὶν «ἔνθεν δ’ αὖ νήσοισιν ἐπιπροέηκε θοῇσιν», οὐ τὸ τάχος τῶν ἐρριζωμένων νήσων ἠλιθίως δηλῶσαι ἐσπουδακώς, ἀλλὰ τὸ σχῆμα πρὸς ὀξὺ ἀπολήγουσαν ἀποτελοῦν γραμμήν. εἰκὸς οὖν ‘θοὴν νύκτα’ λέγεσθαι τὴν ἐπ’ ὀξὺ τέλος τῆς ἐσχάτης σκιᾶς ἀποτερματίζουσαν. φυσικῶς δὲ διὰ τούτου τοῦ λόγου ἀποδείκνυσιν, ὅτι σφαιροειδής ἐστιν ὁ κόσμος. τριχῇ γὰρ οἱ μαθηματικοὶ (velut cf. Cleomedes p. 216 Ziegler) τὰ

Schol. Par. Il. X v. 394 (Cramer III p. 13).

ὁ δέ γε ΚΡΑΤΗΣ καὶ ἐν τῇ τοιαύτῃ φιλοσοφίᾳ τὸ ‘θοή’ ἐπὶ ταχείας τίθησι, λέγων ὡς ἡ νὺξ σκιὰ τῆς γῆς οὖσα ἰσοταχῶς κινεῖται τῷ ἡλίῳ διώκουσα οἷον καὶ διωκομένη.

Schol. Od. XV v. 299.

θοῇσιν] μεταληπτικὸν ἐκ τοῦ κατὰ κίνησιν ὀξέος ἐπὶ τὸ κατὰ σχῆμα HV.

SCHOL. PAR.

ἢ μάλιστα φιλοσόφως τὴν κωνοειδῆ καὶ εἰς θοὸν ἤτοι εἰς ὀξὺ λήγουσαν.

σχήματα τῶν σκιῶν φασιν ἀποπίπτειν. ἐπειδὰν ἔλαττον ᾖ τὸ καταλάμπον φῶς τοῦ καταλαμπομένου τόπου, τὴν σκιὰν συμβέβηκε καλαθοειδῶς ἐπὶ τὴν ὑστάτην πλατύνεσθαι βάσιν ἀπὸ λεπτῆς ἀνισταμένην τῆς κατὰ κορυφὴν ἀρχῆς. ὅταν δὲ μεῖζον ᾖ τὸ καταλάμπον φῶς τοῦ καταλαμπομένου τόπου, κωνοειδῆ συμβέβηκε τὴν σκιὰν ἀπὸ πλατείας τῆς ἀρχῆς εἰς λεπτὸν ἀποστενοῦσθαι πέρας. ἐπειδάν γε μὴν ἴσον ᾖ τῷ καταλαμπομένῳ τὸ καταλάμπον, κυλίνδρου δίκην ἡ σκιὰ πρὸς ἴσον ἐν ταῖς ἑκατέρωθεν ἔχει γραμμαῖς.

ἐπεὶ γὰρ (φασίν) ὁ φωτίζων ἥλιος μείζων ἐστὶ τῆς φωτιζομένης γῆς, κωνοειδὴς γίνεται ἡ αὐτόθεν σκιά, ὅ ἐστιν ἡ νύξ· καθόλου γάρ, εἰ τὸ φωτίζον μεῖζον τοῦ φωτιζομένου, κωνοειδὴς ἀποτελεῖται σκιά, ὥσπερ, ἐὰν ἀνάπαλιν, καλαθοειδής, ἐὰν δὲ ἄμφω ἴσα, κυλινδροειδής.

βουλόμενος οὖν Ὅμηρος τὸν ἥλιον ἀλληγορικῶς μείζονα τῆς γῆς κατὰ τὴν τῶν πλείστων φιλοσόφων ἔννοιαν ἀποδεῖξαι εὐλόγως «θοὴν» τὴν νύκτα προσηγόρευσεν εἰς ὀξὺ τὸ πρὸς τῷ πέρατι σχῆμα λήγουσαν, ἅτ' (οἶμαι) μήτε κυλινδροειδῶς μήτε καλαθοειδῶς τῆς σκιᾶς πίπτειν δυναμένης, ἀλλὰ τὸν λεγόμενον κῶνον ἀποτελούσης. ὃ δὴ πρῶτος Ὅμηρος ἐκ μιᾶς λέξεως ὑπαινιξάμενος τὰς μυρίας τῶν φιλοσόφων ἁμίλλας ὑποτέτμηκεν. Hactenus ille. Hinc adparet liquido, compilatum cum alio allegoriarum scriptore stoico[17]) (vel pluribus etiam) Cratetem praesto fuisse et scholiastae Parisino et 'Heraclito'. Quatenus indicare est, de suo hic nihil omnino adiecit, ut, quod male de allegoretae indole existimaverunt Dielesius et Muenzelius ('De Apoll. *περὶ θεῶν*' p. 6 sqq.), novo argumento stabilitum sit.

Alterum globosae telluris formae quod produxit indicium 'Heraclitus' ad contrariorum ventorum motum pertinet. Consentaneum est ne hoc quidem esse ab 'Heraclito' inventum et confirmatur, ut obloqui nequeas, a Porphyrio (ad Il. XIV v. 200 I p. 190 Schrader), ubi vel ipsa Ephesii Heracliti verba, quae circumscripsisse falsarius satis habuit (c. 48 p. 101 Mehler), integra ita proferuntur: *ταυτὶ μὲν οὖν ἀθρόα τεκμήρια τοῦ σφαιροειδῆ τὸν κόσμον εἶναι παρ' Ὁμήρῳ*[18]). *τὸ δ' ἐναργέστατόν ἐστι σύμβολον ἡ τῆς*

---

[17]) Cf. c. 7 p. 12, ubi idem usu venit. De Apollodoro 'Heracliti' auctore cf. Muenzelii libellum p. 1 sqq.

[18]) Certe omisit haud pauca. Velut Porphyrius I p. 152 ad Il. X 252—3 *ἄστρα δὲ δὴ προβέβηκε, παρῴχηκεν δὲ πλέων νὺξ τῶν δύο μοιράων*] . . το

Ἀχιλλέως ἀσπίδος κατασκευή. κυκλοτερὲς γὰρ τῷ σχήματι κεχάλκευκεν ὅπλον Ἥφαιστος ὥσπερ εἰκόνα τῆς κοσμικῆς περιόδου ... νῦν δ' Ὅμηρος ἰδίᾳ τινὶ φιλοσοφίᾳ δημιουργῶν τὸν κόσμον εὐθὺς τὰ μέγιστα τῆς προνοίας ἔργα μετὰ τὴν ἀδιευκρίνητον καὶ κεχυμένην ὕλην ἐχάλκευσεν (Il. XVIII v. 483 sq.)·

ἐν μὲν γαῖαν ἔτευξ', ἐν δ' οὐρανόν, ἐν δὲ θάλασσαν
ἠέλιόν τ' ἀκάμαντα σελήνην τε πλήθουσαν.

ἡ τῆς κοσμικῆς γενέσεως εἱμαρμένη πρῶτον θεμελιοῦχον ἐκρότησε τὴν γῆν· εἶτα ἐπὶ ταύτῃ, καθάπερ τινὰ θείαν στέγην, τὸν οὐρανὸν ἐπωρόφωσε, καὶ κατὰ τῶν ἀναπεπταμένων αὐτῆς κόλπων ἀθρόαν ἔχεε τὴν θάλατταν, εὐθύς θ' ἡλίῳ καὶ σελήνῃ τὰ διακριθέντα τῶν στοιχείων ἀπὸ τοῦ πάλαι χάους ἐφώτισεν (ib. v. 485)·

ἐν δὲ τὰ τείρεα πάντα, τά τ' οὐρανὸς ἐστεφάνωται.

δι' οὗ μάλιστα σφαιροειδῆ παραδέδωκεν ἡμῖν τὸν κόσμον. ὥσπερ γὰρ ὁ στέφανος κυκλοτερὴς τῆς κεφαλῆς κόσμος ἐστίν, οὕτω τὰ διεζωκότα τὴν οὐράνιον ἀψῖδα κατὰ σφαιροειδοῦς ἐπηρμένα σχήματος εἰκότως οὐρανοῦ στέφανος ὠνόμασται. Scriptura versus 485 defenditur et Zenodoto et Aristarcho adversa: *Ζηνόδοτος «οὐρανὸν ἐστήρικται», Ἀρίσταρχος «οὐρανὸν ἐστεφάνωκεν»* Venetus A, cui fidem perperam Wolfius ('Prol.'[2] p. 146) et Ludwichius ('Aristarchs homerische Textkritik' I p. 434) abrogarunt. Deducti in castra crisi Aristarcheae hostilia iam intueamur, si placet, quid de Oceano auctor censeat 'Heracliti.' Mare dicit ille (non fluvium, ut Aristarchus: Lehrs[2] p. 174) sinus quosdam emittens: Cleantheum hoc[19]), verum etiam CRATETEUM Macrobio teste (comm. in 'Somn. Scip.' II 9, 1 sqq.)[20]) novo codicis Genevensis insuper scholio firma-

---

δὲ «προβέβηκε» δηλοῖ 'προκεχώρηκεν εἰς δύσιν' .. εἰ δέ τις ἐπιζητεῖ, πῶς οὐκ ὠνόμασε τὰ ἄστρα, ἴστω ὅτι τῷ ἐπειγομένῳ ἐπὶ ἔργον οὐχ ἥρμοζεν ἀδολεσχεῖν (consimile dictum alicubi a CRATETE notavimus). *φαίνεται δὲ ἐκ τούτων Ὅμηρος καὶ σφαιροειδῆ τὸν κόσμον εἰδώς· οὐ γὰρ οἷόν τε τὰ μὲν δύνειν τὰ δὲ ἀνατέλλειν, μὴ οὐχὶ ὑπὸ γῆν τοῦ ἡλίου φερομένου καὶ ὑπὲρ γῆν ἀνίσχοντος. εἰδὼς δὲ καὶ ἡμερῶν καὶ νυκτῶν μέγεθος καὶ ἡλίου κίνησιν οἶδεν ἀκριβῶς, ὅτι κατὰ τὰς τούτου δύσεις καὶ ἀνατολὰς ἡ νὺξ ὁρίζεται κατὰ τὴν ἡμέραν.* Quantum ex antecedentibus CRATETIS sit, non dixerimus. Alia id genus CRATETEA, cum omnia conquirere non huius loci sit, praeteribimus consulto.

[19]) Gemin. p. 53 Pet., Wachsmuth 'De Zenone Citiensi et Cleanthe Assio' II (Gottingae a. 1875) p. XIV.

[20]) '*Nunc de Oceano quod promisimus adstruamus, non uno sed gemino eius ambitu terrae corpus omne circumflui, cuius verus et primus meatus est*

tum ad Il. XXI v. 193 sqq.: *ἀλλ' οὐκ ἔστι Διὶ Κρονίωνι μάχεσθαι, τῷ οὐδὲ κρείων Ἀχελώιος ἰσοφαρίζει, οὐδὲ βαθυρρείταο μέγα σθένος Ὠκεανοῖο, ἐξ οὗπερ πάντες ποταμοὶ καὶ πᾶσα θάλασσα καὶ πᾶσαι κρῆναι καὶ φρείατα μακρὰ νάουσιν*] *ΚΡΑΤΗΣ δ' ἐν β' Ὁμηρικῶν δεικνύει, ὅτι Ὠκεανὸς 'Μεγάλη θάλασσα'·*

> *'ταῦτα γὰρ ἂν μόνως ἂν ἁρμόττοι ῥηθῆναι περὶ τῆς ἐκτὸς θαλάσσης, ἣν ἔτι καὶ νῦν οἳ μὲν 'Μεγάλην θάλατταν', οἳ δὲ 'Ἀτλαντικόν' προσαγορεύουσιν. ποταμὸς δὲ ποῖος ἂν δύναιτο ταύτην ἔχειν δύναμιν; καίτοι γ' ἔνιοι* (Zenodotus et Megaclides paullo antea commemorati) *ἐξαιροῦντες τὸν περὶ τοῦ Ὠκεανοῦ στίχον τῷ Ἀχελῴῳ περιτιθέασι ταῦτα, ὃς οὐχ ὅτι τῆς θαλάσσης μείων ἐστίν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν αὐτῇ κόλπων, λέγω δὴ Τυρρηνικοῦ καὶ Ἰονίου. εἶπε δ'* (Homerus) *⟨ἐν⟩ τῷ γ'* (*φησί* scil. Crates) — *ὅ τι καὶ οἱ μετὰ ταῦτα φυσικοὶ συνεφώνησαν — τὸ περιέχον τὴν γῆν κατὰ τὸ πλεῖστον Ὠκεανὸν εἶναι. ἐξ οὗπερ τὸ πότιμον. Ἵππων· «τὰ γὰρ ὕδατα πινόμενα πάντα ἐκ τῆς θαλάσσης ἐστίν . . .» οὕτως τὰ αὐτὰ εἴρηκεν Ὁμήρῳ'.*

Alterum adiungimus. Merito eclogam laudarunt et Dielesius in 'Relationibus acad. berol.' 1891 p. 575 et Wachsmuthius l. c., nec tamen tollere difficultatem et ne intellegere quidem valuerunt. *εἶπε δὲ ἐν τῷ γ'*, 'Homerus nimirum in tertio post Acheloum antea citatum versiculo' Wachsmuthius, *εἶπε δέ, ἐν τῷ γ' φησι* 'Crates tertio *Ὁμηρικῶν* volumine' Dielesius explicavit. Et hoc fieri nequit, siquidem altero *Ὁμηρικῶν* libro haec Cratetea comprensa fuisse praefixum est neque morem citandi talem per haec scholia cognosci iure obvertit Wachsmuthius. Illud quo laboret vitio apertum est. Velimus enim ostendat Wachsmuthius, quando et ubi poetarum testimonia ista ratione numerentur. Duo relicta: aut «*γ'*»

---

qui ab indocto hominum genere nescitur. Is enim, quem solum Oceanum plures opinantur, de sinibus ab illo originali refusis secundum ex necessitate ambitum fecit. Ceterum prior eius corona per zonam terrae calidam meat superiora terrarum et inferiora cingens, flexum circi aequinoctialis imitata. Ab oriente vero duos sinus refundit unum ad extremitatem septentrionis, ad australis alterum, rursusque ab occidente duo pariter enascuntur sinus, qui usque ad ambas quas supra diximus extremitates refusi occurrunt ab oriente demissis. Et dum vi summa et impetu immaniore miscentur invicemque se feriunt, ex ipsa aquarum collisione nascitur illa famosa Oceani accessio pariter et recessio' etc. Cf. Muellenhoff. 'Deutsche Alt.' 1² p. 251 sqq.

illud corruptum est aut aliam quam Aristarchei carminum Homericorum partitionem CRATES comprobavit. Meministi quid ex Suida s. v. *ΚΡΑΤΗΣ* didicerimus p. 171: novem voluminibus complexum esse CRATETEM Iliadem et Odysseam coniunctas. Ergo non corruptela litterulae numeralis «*γ′*» sed vestigium distributionis CRATETEAE delitescit. Exquirentes ubinam dixerit Homerus sive in Odyssea sive in Iliade *τὸ περιέχον τὴν γῆν κατὰ τὸ πλεῖστον Ὠκεανὸν εἶναι* — hac enim de re nunc agitur, non de aqua potabili ex Oceano haurienda — frustra pervolutare poetam videmur. Catullus quidem 64 v. 30 «*Oceanusque, mari totum qui amplectitur orbem*», Orpheus qui dicitur (fr. 220 Abel.) «*κύκλον τ᾽ ἀκαμάτου καλλιρρόου Ὠκεανοῖο, ὃς γαῖαν δίνῃσι πέριξ ἔχει ἀμφιελίξας*», Neoptolemus Parianus «*Ὠκεανός, τῷ* (vel *ᾧ*) *πᾶσα περίρρυτος ἐνδέδεται χθών*», Herodotus IV 36 Anaximandrum Hecataeum alios cavillans *γελέω δὲ ὁρέων γῆς περιόδους γράψαντας πολλοὺς ἤδη, καὶ οὐδένα νόον ἐχόντως ἐξηγησάμενον. οἳ Ὠκεανόν τε ῥέοντα γράφουσι πέριξ τὴν γῆν ἐοῦσαν κυκλοτερέα ὡς ἀπὸ τόρνου κτλ.*'[21]) Simile cum in Homero desit, videndum est, num forte CRATETEO explicandi artificio queat inferri. Patiuntur tale quid facile Iliadis XVIII versus 606—7[22]), ubi finita clipei descriptione legimus haecce:

ἐν δ᾽ ἐτίθει ποταμοῖο μέγα σθένος Ὠκεανοῖο
ἄντυγα παρ πυμάτην σάκεος πύκα ποιητοῖο.

Cui clipeus iste exprimere mundi globosi imaginem videretur, is cingi et mundum et terram in medio mundo positam Oceano conligere paene debuit. Ita olim Porphyrius ad h. l. (I p. 239) in codice Veneto A: *διὰ ποίαν αἰτίαν μόνος ὁ Ὠκεανὸς οὐ πάρεστι τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν θεῶν; ῥητέον δὲ ὅτι ἐπεὶ συνεκτικὸν ἔχει τὸ τοῦ κόσμου ῥεῦμα. φησὶ γὰρ . . . . «Ὠκεανός, ᾧ πᾶσα περίρρυτος ἐνδέδεται χθών»*. Deesse Neoptolemi nomen vidit Meineke p. 156 'Analectorum'. Ergo supplemus, quoniam facilius quam nomen proprium viri post *γάρ* excidisse potest, ⟨*ὁ Παριανός*⟩. Ita etiam

---

[21]) Aliter paullo comparata sunt adiectiva *ἁλιστέφανος*, i. e. *περίρρυτος*, cf. Musaeus v. 45 *ἁλιστεφέων σφυρὰ νήσων* al.

[22]) Achilles 'Isag.' p. 143 D Aratum dicit, ut horizontem eundem esse atque Oceanum contenderet, Iliadis et Odysseae exemplo perductum esse: «*ἠέλιος δ᾽ ἀνόρουσε λιπὼν περικαλλέα λίμνην οὐρανὸν ἐς πολύχαλκον*» (Od. III v. 1), «*ἐν δ᾽ ἔπεσ᾽ Ὠκεανῷ λαμπρὸν φάος ἠελίοιο ἕλκον νύκτα μέλαιναν ἐπὶ ζείδωρον ἄρουραν*» (Il. VIII v. 485—6). Cf. schol. Arati p. 186 et epimetrum.

Posidonius Platonis Timaeum interpretans apud Macrobium Sat. I 23, 2: *Ideo enim, sicut et Posidonius et Cleanthes adfirmant, solis meatus a plaga, quae usta dicitur, non recedit, quia sub ipsa currit Oceanus, qui terram et ambit et dividit, omnium autem physicorum adsertione constat calorem humore nutriri. Nam quod ait* «θεοὶ δ' ἅμα πάντες ἕποντο» (Il. I v. 424) *sidera intelleguntur, quae cum eo ad occasus ortusque quotidiano impetu caeli feruntur eodemque aluntur humore.* θεούς *enim dicunt sidera et stellas* ἀπὸ τοῦ θέειν etc. Denique aliud de eadem re ex ipso Cratete excerptum proponimus schol. Arati v. 26 ἄλλως] *Ὠκεανὸν λέγει ὁ Ἄρατος τὸν ὁρίζοντα ποιητικῶς· ἔστι δὲ ὁρίζων, μεθ' ὃν οὐδὲν ἔτι ἐστίν, ἐπειδὴ ἡ ἐκτὸς θάλασσα καὶ μεγάλη Ὠκεανὸς καλεῖται, παρ' ὅσον ὠκέως ῥεῖ. κύκλῳ μὲν γὰρ τὴν καθ' ἡμᾶς περίκειται οἰκουμένην· ἐξ αὐτοῦ δὲ καὶ εἰς αὐτὸν αἵ τε δύσεις καὶ ἀνατολαὶ γίνονται, καθάπερ καὶ Ὅμηρος πολλαχοῦ εἴρηκεν.* παρηκολούθηκε δὲ αὐτῷ εἰπόντι Ὠκεανὸν τὸν ὁρίζοντα· δημιουργῷ γὰρ τῷ Ἡφαίστῳ χρησάμενος τῆς Ἀχιλλέως ἀσπίδος, ἣν ὑπέθετο κόσμου μίμημα, τελευταῖον τὸν Ὠκεανὸν ἐποίησεν (Il. XVIII v. 606—7). *ὁ δὲ Ἡρόδοτος* (IV 36) *οὐ παραδέχεται τὸν Ὠκεανόν, τὸ σύμπαν λέγων τι πλάσμα εἶναι ποιητικόν· Ἀτλαντικὸν δὲ αὐτὸ πέλαγος ⟨καλεῖ⟩.* Fabricam Crateteam ista de clipeo Achilleo iamiam demonstrat allegoria. Crates igitur est qui ex Iliadis XVIII v. 606—7 Homero Oceanum idem fuisse atque horizontem conlegit. Proinde, ni fallax species, in tertio Crateteae editionis volumine cum alia secundum ordinem alexandrinum tum duodevicesimum inerat. Constabit ratio, quattuor libris Iliadem Odysseam quinque complexum Cratetem esse si arbitrabimur. Odysseam, quae aliquanto minor ambitu est Iliade, ut non quattuor sed quinque partibus divideret — ita enim statuendum videtur —, Telemachiae fortasse continuum et quasi unum ac per se constans corpus effecit: aliam enim causam quae verisimilis sit non extricamus. Igitur singula volumina Iliadis Cratetea circiter 4000 versus, Odysseae 3000 fere habuerint, Telemachia 2222 comprehendit[39]). Quae tametsi omnia in coniectura nituntur, proponenda nihilo minus erant, cum fingi saltem ita posse ut perspiceretur.

---

[39]) Composuit similia Birtius 'Antikes Buchwesen' p. 162sqq.

Id vero demiramur, quod 'Ilias parva' Proclo teste (p. 36 Kinkel) quattuor libros complevit, 'Nosti' quinque: nam hoc Cratetis Odysseae, illud Iliadi, qualem nobis animo informabamus, plane responderet[24]). Quid? quod sanctus enneadis numerus in Cratete altius videtur esse repetendus. Homero enim singillatim interpretando lucem adferre ista de novenario numero existimatione fuit qui conaretur Pseudoplutarchi 'De Homeri vita ac poesi' II c. 145 p. 1185 W. auctor: *καὶ τοῖς μὲν οὐρανίοις δαίμοσι τὰ περισσὰ ἀπονέμει* (Homerus)· *ὅ τε γὰρ Νέστωρ Ποσειδῶνι θύει ἐννεάκις ἐννέα ταύρους* (Od. III v. 7) .... *καὶ ἐννέα κυνῶν ὄντων τοὺς δύο ἐμβάλλει τῇ πυρᾷ* (Achilles Il. XXIII v. 173), *ἵνα τοὺς ἑπτὰ ἑαυτῷ ἀπολίπηται* .. *μάλιστα δὲ τῷ τῶν ἐννέα* (*ἀριθμῷ χρῆται*)· «*ὡς νείκεσσ᾽ ὁ γέρων· τοὶ δ᾽ ἐννέα πάντες ἀνέσταν*» (Il. VII v. 161) *καὶ* «*ἐννέωροι γάρ τοί γε καὶ ἐννεαπήχεες ἦσαν εὖρος, ἀτὰρ μῆκός γε γενέσθην ἐννεόργυιοι*» (Od. XI v. 311—312) *καὶ* «*ἐννῆμαρ μὲν ἀνὰ στρατὸν ᾤχετο κῆλα θεοῖο*» (Il. I v. 53) *καὶ* «*ἐννῆμαρ ξείνισσε καὶ ἐννέα βοῦς ἱέρευσεν*» (Il. VI v. 174). *τί δήποτ᾽ οὖν ἐστιν ὁ τῶν ἐννέα ἀριθμὸς τελειότατος; ὅτι ἐστὶν ἀπὸ τοῦ πρώτου περισσοῦ τετράγωνος καὶ περισσάκις περισσὸς εἰς τρεῖς διαιρούμενος τριάδας· ὧν ἑκάστη πάλιν εἰς τρεῖς μονάδας διαιρεῖται*[25]). Cratete (quo Pseudoplutarchum usum esse demonstravimus p. 175) perdigna haec ratiuncula. Sed nolumus certi quicquam sine argumentorum adiumento adfirmare. Legas Ioannis Laurentii Lydi 'De mensibus' caput 78: *θεῖος ὁ τῆς ἐννεάδος ἀριθμὸς ἐκ τριῶν τριάδων πληρούμενος καὶ τὰς ἀκρότητας τῆς θεολογίας κατὰ τὴν Χαλδαϊκὴν φιλοσοφίαν, ὥς φησι Πορφύριος, ἀποσῴζων*. Crates Chaldaeorum scientia astrologica imbutum Homerum esse voluit (Wachsmuth. p. 41), vel natione Chaldaeum mirifice contendit Zenodotus Crateteus: sanctam Chaldaeorum enneada applicasse ut Porphyrium Plotino[26]) ita Homero Cratetem num incredibile omnino?

Pergimus ad 'Heracliti' c. 49: *διακριβολογησάμενος δ᾽ ὑπὲρ*

[24]) De carminum Homericorum divisione cf. Birt p. 470 et 444 (ubi *τὴν πολύστιχον*, scil. *μονόβιβλον*, dictam docet ut libris duodequinquaginta *ὀλιγοστίχοις* opposita sit) et Wilamowitz 'Hom. Unters.' p. 369[17].

[25]) Notavit Aristonicus schol. Ven. A ad Il. VI v. 174: *ἡ διπλῆ, ὅτι εὐεπίφορός ἐστι πρὸς τὸν ἐννέα ἀριθμόν.*

[26]) 'Vita Plotini' c. 24 I p. 24 Müller *οὕτω δὴ καὶ ἐγὼ πεντήκοντα τέσσαρα ὄντα ἔχων τὰ τοῦ Πλωτίνου βιβλία διεῖλον μὲν εἰς ἓξ ἐννεάδας τῇ τελειότητι τοῦ ἓξ ἀριθμοῦ καὶ ταῖς ἐννεάσιν ἀσμένως ἐπιτυχών.*

τῶν ὁλοσχερῶν ἀστέρων τὰ κατὰ μέρος ἐπιφανέστατα δεδήλωκεν. οὐ γὰρ ἠδύνατο πάντ᾽ ἀστρολογεῖν (πάντΑ ΘΕολογεῖν codices: correxi), ὥσπερ Εὔδοξος ἢ Ἄρατος, Ἰλιάδα γράφων. Ne in tanta quidem brevitate desiderantur quae arguant extrinsecus ad ‘Heraclitum’ illa pervenisse. Attendas in Pseudoplutarchi ‘De vita et poesi Homeri’ commentatione II c. 106 p. 1142 W., cum praedicatur Homeri cognitio astrorum, in haec verba exiri: *εἰ δὲ μὴ πάντα τὰ περὶ τῶν ἄστρων θεωρούμενα διεξῆλθεν, ὡς Ἄρατος ἢ ἄλλος τις, οὐ χρὴ θαυμάζειν· οὐ γὰρ τοῦτο προέκειτο αὐτῷ.* Denique, ne certo auctore nobis carendum esset, Achilles grammaticus in ‘Isagogae Arateae’ prooemio de Homeri astronomia verba faciens CRATETIS protulit sententiam p. 123 D Petavii: *ἥρμοττε δὲ μεγάλῳ ποιητῇ περὶ μεγάλων εἰπεῖν Ὁμήρῳ. ἀλλ᾽ ἐπειδὴ κατήπειγε τὰ Ἰλιακὰ γράψαι εἰς ἐπιστροφὴν τῶν Ἑλλήνων διὰ τὰς συνεχεῖς ἐπαναστάσεις, ἐπ᾽ ἐκείνην* (*ἐκείνων* codices) *ὥρμησε τὴν ὑπόθεσιν· περιέσπειρε δέ τι καὶ περὶ τῶν ὅλων καὶ περὶ τῶν ἄστρων τινά, λέγων περὶ μὲν τῶν ὅλων . . . «ἐν μὲν γαῖαν ἔτευξ᾽, ἐν δ᾽ οὐρανόν, ἐν δὲ θάλασσαν» . . . περὶ δὲ ἄστρων . . . «ἠέλιον — Ὠρίωνος»* (Il. XVIII v. 484—486) . . . *ἐκ γὰρ τούτων τὰς προφάσεις ἔλαβον οἱ ὕστερον περὶ τούτων πραγματευσάμενοι. ὡς γὰρ τοῖς τραγικοῖς παρέσχεν ἱστοριῶν ἀφορμάς, οὕτω καὶ διὰ τούτων ὑποθέσεις τοῖς περὶ ἀστρολογίας γράψασιν. μαρτυροῦσι δὲ ΚΡΑΤΗΣ καὶ Ἀπίων ὁ Πλειστονείκης, ὅτι ἀστρονόμος Ὅμηρος*[27]).

Quinque clipei oris totidem cingula exprimi porro exponit c. 50 p. 108 ‘Heraclitus’: . . *τὰς μὲν ἀνωτάτω κατὰ τοὺς ἀλαμπεῖς μυχοὺς τοῦ κόσμου κειμένας δύο ζώνας χαλκῷ προσεικάσας (ψυχρὰ γὰρ ἡ ὕλη καὶ κρύους μεστή· λέγει γοῦν ἑτέρωθί που* Il. XX v. 270 *«ψυχρὸν δ᾽ ἕλε χαλκὸν ὀδοῦσι»), τὴν δὲ μίαν χρυσῆν τὴν διακεκαυμένην, ἐπειδήπερ ἡ πυρώδης οὐσία κατὰ τὴν χρόαν ἐμφερεστάτη χρυσῷ, «δύο δ᾽ ἐνδόθι κασσιτέροιο», τὰς εὐκράτους ὑποσημαίνων· ὑγρὰ γὰρ ἡ ὕλη καὶ τελέως εὔτηκτος ἡ τοῦ κασσιτέρου, δι᾽ ἧς τὸ περὶ τὰς ζώνας εὐαφὲς ἡμῖν καὶ μαλθακὸν δεδήλωκεν.* Adscrip-

---

27) De Apione quae Bywater in ‘Heracliti Ephesii reliquiis’ p. IX exposuit conferas adsumpto Schradero ‘Porphyr.’ I p. 405^{3}. — Clemens Alexandrinus ‘Strom.’ VI p. 741 Pott. ad CRATETIS rationem exigendus est: *αὖθίς τε Ὁμήρου ἐπὶ τῆς Ἡφαιστοτεύκτου ἀσπίδος εἰπόντος «ἐν μὲν γαῖαν — μέγα σθένος Ὠκεανοῖο»* (sic) *Φερεκύδης ὁ Σύριος λέγει «Ζὴς ποιεῖ φᾶρος μέγα τε καὶ καλόν, καὶ ἐν αὐτῷ ποικίλλει γῆν καὶ Ὠγῆνον καὶ τὰ Ὠγήνου δώματα».*

simus geminum Probi locum p. 179, unde ne tantillum quidem in 'Heracliti' ipsius agello crevisse patefactum est. Reddimus CRATETI.

Deinceps de 'Homeri geographicis' quid CRATES censuerit, exponimus. Qua in re Strabonis potissimum legimus vestigia. Is p. 3 C (Wachsmuth. p. 46) *ὅτι δὲ* — inquit — *καὶ ἡ πρὸς ταῖς Ἄρκτοις ἐσχατιὰ παρωκεανῖτίς ἐστιν, οὕτως ᾐνίξατο εἰπὼν περὶ τῆς Ἄρκτου* (Il. XVIII v. 489, Od. V v. 275)·

οἴη δ' ἄμμορός ἐστι λοετρῶν Ὠκεανοῖο.

διὰ μὲν γὰρ τῆς Ἄρκτου καὶ τῆς Ἁμάξης (v. 487) *τὸν ἀρκτικὸν δηλοῖ· οὐ γὰρ ἂν τοσούτων ἀστέρων ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ περιφερομένων τῷ ἀεὶ φανερῷ 'οἴην ἄμμορον' εἶπε 'λοετρῶν Ὠκεανοῖο'. ὥστ' οὐκ εὖ ἀπειρίαν αὐτοῦ καταγινώσκουσιν, ὡς μίαν Ἄρκτον ἀντὶ δυεῖν εἰδότος. οὐδὲ γὰρ εἰκὸς ἦν πω τὴν ἑτέραν ἠστροθετῆσθαι, ἀλλ', ἀφ' οὗ οἱ Φοίνικες ἐσημειώσαντο καὶ ἐχρῶντο πρὸς τὸν πλοῦν, παρελθεῖν καὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας τὴν διάταξιν ταύτην, ὥσπερ καὶ τὸν Βερενίκης πλόκαμον καὶ τὸν Κάνωβον ἐχθὲς καὶ πρῴην κατωνομασμένον, πολλοὺς δ' ἔτι νῦν ἀνωνύμους ὄντας, καθάπερ καὶ Ἄρατός φησιν* (v. 145). *οὐδὲ ΚΡΑΤΗΣ οὖν ὀρθῶς γράφει «οἷ· ἣ*[28]*) δ' ἄμμορός ἐστι λοετρῶν», φεύγων τὰ μὴ φευκτά. βελτίων δ' Ἡράκλειτος* (fr. XXX Byw.) . . . *διὰ μὲν δὴ τῆς Ἄρκτου, ἣν καὶ Ἅμαξαν καλεῖ καὶ τὸν Ὠρίωνα δοκεύειν φησί, τὸν ἀρκτικὸν δηλοῖ, διὰ δὲ τοῦ Ὠκεανοῦ τὸν ὁρίζοντα, εἰς ὃν καὶ ἐξ οὗ τὰς δύσεις καὶ τὰς ἀνατολὰς ποιεῖται* (e Posidonio: supra p. 170. Cf. p. 192).

Scripsimus «*οἷ· ἥ*» ex Apollonii Sophistae lexico Homerico s. v. *ἄμμορος* (p. 29, 14 sqq.)· *ὁ δὲ ΚΡΑΤΗΣ οὕτως ἀναγινώσκει «ἥ τ' αὐτοῦ στρέφεται καί τ' Ὠρίωνα δοκεύει» μέχρι τούτου καταλέγων «ἣ δ' ἄμμορός ἐστι λοετρῶν Ὠκεανοῖο», ἵνα τὸ συμβεβηκὸς αὐτῇ καὶ* ⟨*ἐφ'* add. Wachsmuthius⟩ *ἑτέροις τῶν ἄστρων ἀκούηται.* Extremis, quae adnotavit Apollonius, consectarium est, de tradita scriptura a novissimis criticis inscienter esse dubitatum. Omnium vero superavit commenta et longo post se intervallo reliquit Arthurius Ludwichius Regimontanus, cum «*οἶμος δέ*» obtrudendum CRA-

---

[28]) *οἷος* Strabonis codices: emendavi; *οἴη* coni. Thierschius adstipulante Wachsmuthio p. 46, *ἥ τέ κεν* Tollius, *ἥ τε καὶ* Heynius, *ἠδὲ καὶ* Spitznerus, *οἶμος δ'* (sic) Ludwichius.

TETI invito esse praesagiret ('Aristarchs Homerische Textkritik' I p. 435). Quid? Usum citandi penitus illi ignorabant antiquis hominibus neutiquam insolentem, velut ad Arati v. 956 *καὶ κοίλης μύρμηκες ὀχῆς ἐξ ὤεα πάντα θᾶσσον ἀνηνέγκαντο* haec scholiasta Marcianus supra «*ἐξ ὤεα*» attulit inter lineas: *γράφεται καὶ* «*ἑά*», i. e. «⟨*ἔξω*⟩ *ἑά*». Cf. cap. VI. Et meminimus scholia Homerica conferentes nos idem illud concisae brevitatis studium haud ita raro animadvertisse. Schol. T ad Il. XXIV v. 663 *Δίδυμος* «*μάλα γάρ*», *οὐ* «*δέ*»: plenius Venetus A «*μάλα δέ*», sed rectius minime.[29]) Apage iam mutationes! CRATES «*Ὠρίωνα δοκεύει οἷ*» 'sibi Orionem speculatur' male sed fidenter interpretatus est praeiudicato de Homeri scientia siderali iudicio. Iam Porphyrium inspicias Schraderianum (I p. 225 sq.) altera Veneti B manu servatum ad Il. XVIII v. 489 *οἴη δ' ἄμμορός ἐστι λοετρῶν Ὠκεανοῖο*] *ἀνιστόρητόν ἐστι τοῦτο. κατηγοροῦσι μὲν γὰρ κατὰ τὸν περὶ τῆς Ἄρκτου λόγον φάσκοντος* «*οἴη — Ὠκεανοῖο*»· *καθόλου γὰρ πάντα τὰ ἐν τῷ ἀρκτικῷ μὴ δύνειν. λύοιτο δ' ἂν ἐκ τῆς ἀναφορᾶς τῶν πρὸς ἃ εἴρηται διὰ τῆς λέξεως· εἰρημένου γὰρ* «*Πληιάδας — δοκεύει*» *τὸ* «*οἴη δ' ἄμμορός ἐστι λοετρῶν*» *πρὸς ταῦτα τὰ ῥηθέντα ἄστρα καὶ τὰ συγκαταλεχθέντα ἔχει τὴν ἀναφοράν. κἂν διαιρῆται δὲ* «*οἷ·*», *εἶτα* «*ἧ δ' ἄμμορός ἐστι λοετρῶν Ὠκεανοῖο*», *κατὰ λέξιν ἡ λύσις ὑπάρχει.*

Omnino CRATETIS *Ὁμηρικά* inter praecipuos Porphyrii fontes numeramus. Quamquam non videtur ipsa suis manibus trivisse. Proferimus novum Porphyrii exemplum adsumpta copiosiore Strabonis ecloga CRATETEA:

STRAB. I p. 43.	PORPHYR. ad Od. XII v. 105 (II p. 110)[30]).	SCHOL. Od. XII v. 105. (Cf. Schrader l. c. adn. 3 et 4).
εἰ δὲ δὶς τῆς παλιρροίας γινομένης καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ νύκτα ἐκεῖνος «*τρίς*» *εἴρηκε —* «*τρὶς μὲν γάρ τ' ἀνίησιν ἐπ' ἤματι, τρὶς δ'*	*τρὶς μὲν γάρ τ' ἀνίησι —*] *ἐναντίον τοῦτο τῷ αὖθις δὴ συμβαίνειν τὴν ἀναρροίβδησιν ἐπὶ τῆς τοῦ Ὀδυσσέως παρ-*	

---

[29]) Townleyani scholium cur 'mirificum et obscure dictum' Ludwichius vituperarit, nunc edoctus videat ipse. Vituperandi nulla nec causa nec facultas.

[30]) Porphyrium misere contraxit scholiasta HQ in Od. XII v. 439 p. 555, ubi l. 4 ⟨*γ'*⟩ ante *γενέσθαι* recte expulit Ludwichius l. c.

STRAB. I p. 43.

ἀναροιβδεῖ» (Od. XII v. 105) — λέγοιτ' ἂν καὶ οὕτως· οὐ γὰρ κατ' ἄγνοιαν τῆς ἱστορίας ὑποληπτέον λέγεσθαι τοῦτο, ἀλλὰ τραγῳδίας χάριν καὶ φόβου, ὃν ἡ Κίρκη πολὺν τοῖς λόγοις προστίθησιν ἀποτροπῆς χάριν, ὥστε καὶ τὸ ψεῦδος παραμίγνυσθαι . . . καὶ μὴν παρέτυχέ τε τῇ ἀναρροιβδήσει ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ οὐκ ἀπώλετο, ὥς φησιν αὐτὸς «ἣ μὲν ἀνερροίβδησε θαλάσσης ἁλμυρὸν ὕδωρ — ὡς νυκτερίς» (Od. XII v. 431—433)· εἶτα περιμείνας τὰ ναυάγια καὶ λαβόμενος πάλιν αὐτῶν σῴζεται, ὥστ' ἐψεύσατο ἡ Κίρκη. ὡς οὖν τοῦτο, κἀκεῖνο τὸ «τρὶς μὲν γάρ τ' ἀνίησιν ἐπ' ἤματι» ἀντὶ τοῦ δίς, ἅμα καὶ τῆς ὑπερβολῆς τῆς τοιαύτης συνήθους πᾶσιν οὔσης, τρισμακαρίους καὶ τρισαθλίους λεγόντων· καὶ ὁ ποιητὴς «τρισμάκαρες Δαναοί» (Od. VI v. 154) καὶ «ἀσπασίη τρίλλιστος» (Il. VIII v. 488) «τριχθά τε καὶ τετραχθά» (Il. III v. 363. Od. IX v. 71). ἴσως δ' ἂν τις καὶ ἀπὸ τῆς ὥρας τεκμήραιτο, ὅτι ὑπαινίττεταί πως τὸ ἀληθές· μᾶλλον γὰρ ἂν

PORPHYR. ad Od. XII v. 105 (II p. 110).

οὐσίας φάναι (v. 431). *ΚΡΑΤΗΣ* μὲν οὖν· «τρὶς μὲν γάρ τ' ἀνίησιν ἐπ' ἤματι, τρὶς δ' ἀναροιβδεῖ ἔφησεν ⟨ἀντὶ τοῦ πολλάκις Homerus⟩».

μᾶλλον δ' ἂν ἀπὸ τῆς λέξεως λύοιτο, οὐχ ὅτι τὸ τρίς ⟨οὐ⟩ δύναται δηλοῦν πολλάκις[31]),

SCHOL. Od. XII v. 105. (Cf. Schrader l. c. adn. 3 et 4).

τινὲς τὸ «τρίς» ἀντὶ τοῦ πολλάκις.

ἄμεινον δὲ τὸ «ἐπ' ἤματι» ἀντὶ τοῦ νυχθημέρου. δι' ὀκτὼ γὰρ ὡ-

[31]) Schol. Ven. A Il. VIII v. 488 τρίλλιστος] ὅτι τὰ τρία ἐπὶ πλήθους τάσσει. «τρίλλιστος» οὖν πολυλιτάνευτος.

STRAB. I p. 43.	PORPHYR. ad Od. XII v. 105 (II p. 110).	SCHOL. Od. XII v. 105.
ἐφαρμόττοι τῷ δὶς γενέσθαι τὴν παλίρροιαν κατὰ τὸν συνάμφω χρόνον, τὸν ἐξ ἡμέρας καὶ νυκτός, ἢ τῷ τρὶς ⟨τὸ⟩ τοσοῦτον χρόνον μεῖναι τὰ ναυάγια ὑποβρύχια κτλ.'	*ἀλλ' ὅτι ἦμαρ λέγεται τὸ σὺν τῇ νυκτί, οἷον «ἕνδεκα δ' ἤματα θυμὸν ἐτέρπετο»* (Il. XXI v. 45). *δι' ὀκτὼ δ' ὡρῶν, ἔοικε, γίνεται ὁ ἀνασπασμός.*	*ρῶν γίνεται ὁ σπασμὸς τοῦ ὕδατος, ὡς Ὀδυσσεύς φησιν* (Od. XII v. 431 sqq.).

Recte Schraderus in Porphyrio post *οὖν* CRATETIS ipsius verba incipi sed deficere post *ἔφησε* statuit. Lacunam vero insertis ⟨*ἀποτροπῆς χάριν*⟩ e Strabonis loco a nobis adlato explere vix recte conatus est. Quid enim? Addita, quae ante *δύναται* excidere potuit perfacile, negatione ⟨*οὐ*⟩ ob enuntiati sententiam pernecessaria (cf. cap. V adn. 4) haud improbari ex omni quidem parte patet verbis *οὐχ ὅτι τὸ τρίς ⟨οὐ⟩ δύναται δηλοῦν 'πολλάκις'* praemissam interpretationem, sed alteram quae statim subiungitur praestare simul contendi. Ergo in solutione CRATETIS inerat idem fere quod in priore Strabonis particula et CRATES iam a communi Strabonis et Porphyrii auctore[32]) fuerat desertus[33]).

Plura si cupias, evolvas quae R. Schmidtius programmate scholastico berolinensi a. 1850 'De Plutarchea vita Homeri' ex scriptis Porphyrianis et 'Allegoriis Heracliteis' inter se scite composuit p. 21—24. Quae augenda esse sylloga Dielesii p. 95 sqq. adparet.

Alterum eclogarum CRATETEARUM genus, quod ad geographiam Homericam pertinet, adumbrabimus. Ac cum insignis notae fragmentum et quod propemodum omnibus ceteris anteferendum sit dilaceraverit Wachsmuthius, fontium par iuxta adponimus:

---

[32]) Apollodorum dicit Schraderus II p. 111³. Cogitare eodem vel meliore iure possis de Posidonio.

[33]) Ludwichius, illud CRATETIS frustulum quod et interpretando corrupit et corrigendo ('Berliner philol. Wochenschrift' 1888 p. 1425 sq.), satis a Schradero refutatus est.

Strab. I p. 30 Cas. . . . *τοὺς δὲ γραμματικοὺς* (Apollodorum Atheniensem impugnat, cf. VII p. 298) *μηδὲ λέγοντος ἐκείνου (φημί) αἰσθάνεσθαι ἀπὸ Ἀριστάρχου καὶ ΚΡΑΤΗΤΟΣ τῶν κορυφαίων ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ταύτῃ. εἰπόντος γὰρ τοῦ ποιητοῦ «Αἰθίοπας, τοὶ διχθὰ δεδαίαται, ἔσχατοι ἀνδρῶν»* (Od. I v. 23) *περὶ τοῦ ἐπιφερομένου ἔπους διαφέρονται, ὁ μὲν Ἀρίσταρχος γράφων «οἳ μὲν δυσομένου Ὑπερίονος, οἳ δ' ἀνιόντος» ὁ δὲ ΚΡΑΤΗΣ «ἠμὲν δυσομένου Ὑπερίονος, ἠδ' ἀνιόντος» οὐδὲν διαφέρον πρὸς τὴν ἑκατέρου ὑπόθεσιν οὕτως ἢ ἐκείνως γράφειν. ὁ μὲν γὰρ ἀκολουθῶν τοῖς μαθηματικῶς λέγεσθαι δοκοῦσι τὴν διακεκαυμένην ζώνην κατέχεσθαί φησιν ὑπὸ τοῦ Ὠκεανοῦ· παρ' ἑκάτερον δὲ ταύτης εἶναι τὴν εὔκρατον, τήν τε καθ' ἡμᾶς καὶ τὴν ἐπὶ θάτερον μέρος. ὥσπερ οὖν οἱ παρ' ἡμῖν Αἰθίοπες οὗτοι λέγονται οἱ πρὸς μεσημβρίαν κεκλιμένοι παρ' ὅλην τὴν οἰκουμένην ἔσχατοι τῶν ἄλλων παροικοῦντες τὸν Ὠκεανόν, οὕτως οἴεται δεῖν καὶ πέραν τοῦ Ὠκεανοῦ νοεῖσθαί τινας Αἰθίοπας ἐσχάτους τῶν ἄλλων τῶν ἐν τῇ ἑτέρᾳ εὐκράτῳ, παροικοῦντας τὸν αὐτὸν τοῦτον Ὠκεανόν· διττοὺς δὲ εἶναι καὶ διχθὰ δεδάσθαι ὑπὸ τοῦ Ὠκεανοῦ. προσκεῖσθαι δὲ τὸ «ἠμὲν δυσομένου Ὑπερίονος, ἠδ' ἀνιόντος», ὅτι τοῦ ζῳδιακοῦ κατὰ κορυφὴν ὄντος ἀεὶ τῷ ἐν τῇ γῇ ζῳδιακῷ, τούτου δ' οὐκ ἐκβαίνοντος ἔξω τῆς Αἰθιόπων ἀμφοῖν τῇ λοξώσει, ἀνάγκη καὶ τὴν πάροδον τοῦ ἡλίου πᾶσαν ἐν τῷ πλάτει τούτῳ νοεῖσθαι, καὶ τὰς ἀνατολὰς καὶ τὰς δύσεις συμβαίνειν ἐνταῦθα ἄλλας ἄλλοις καὶ κατ' ἄλλα ἢ ἄλλα σημεῖα. εἴρηκε μὲν οὖν οὕτως ἀστρονομικώτερον νομίσας . . . . πρὸς μὲν οὖν ΚΡΑΤΗΤΑ μακροῦ λόγου δεῖ καὶ ἴσως οὐδὲν ὄντος πρὸς τὰ νῦν.* Noverat

I Gemin. p. 53 A — p. 54 Petav. *ὑπὸ δὲ τὴν διακεκαυμένην ζώνην τινὲς τῶν ἀρχαίων ἀπεφήναντο (ὧν ἐστι καὶ Κλεάνθης ὁ στωικὸς φιλόσοφος* II p. XIV W.) *ὑποκεχύσθαι μεταξὺ τῶν τροπικῶν τὸν Ὠκεανόν. οἷς ἀκολούθως καὶ ΚΡΑΤΗΣ ὁ γραμματικὸς τὴν πλάνην τοῦ Ὀδυσσέως διατάσσων καὶ τὴν ὅλην σφαῖραν τῆς γῆς καταγράφων τοῖς ὁριζομένοις κύκλοις, καθὼς προειρήκαμεν, ποιεῖ μεταξὺ τῶν τροπικῶν τὸν Ὠκεανὸν κείμενον, λέγων ἀκολούθως τοῖς μαθηματικοῖς ⟨τὴν⟩ τῆς ὅλης γῆς διάταξιν ποιεῖσθαι. ἡ δὲ τοιαύτη διάταξις ἀλλοτρία ἐστὶ καὶ τοῦ μαθηματικοῦ καὶ τοῦ φυσικοῦ λόγου, καὶ παρ' οὐδενὶ τῶν ἀρ-*

32 supplevi.

Posidonii argumenta adversus CRATETEM prolata Strabo II p. 103 *διὸ καὶ Ὅμηρον πάντας λέγοντα Αἰθίοπας δίχα διελεῖν «οἳ μὲν δυσομένου Ὑπερίονος, οἳ δ' ἀνιόντος», ΚΡΑΤΗΤΑ δ' εἰσάγοντα τὴν ἑτέραν οἰκουμένην, ἣν οὐκ οἶδεν Ὅμηρος, δουλεύειν ὑποθέσει* (dicit Posidonius '*Περὶ Ὠκεανοῦ*')· *καὶ ἔδει — φησί — μεταγράφειν οὕτως· «ἠμὲν ἀπερχομένου*[34]) *Ὑπερίονος», οἷον ἀπὸ τοῦ μεσημβρινοῦ παρακλίνοντος κτλ.*'

χαίων μαθηματικῶν κατακεχωρισμένη, ὡς ἀποφαίνεται ΚΡΑΤΗΣ, μεταξὺ τῶν τροπικῶν. ἐν γὰρ τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ἤδη καὶ κατώπτευται καὶ εὕρηται τὰ πλεῖστα οἰκήσιμα καὶ οὐ πελάγει πάντοθεν περιεχόμενα . . . καὶ ἡ περὶ τούτων ἱστορία ἀναγέγραπται διὰ τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βασιλέων ἐξητασμένη. ὅθεν ψευδοδοξοῦσιν οἱ νομίζοντες τὸν Ὠκεανὸν ὑποκεχύσθαι μεταξὺ τῶν τροπικῶν. ἐκ δὲ τούτων φανερόν, ὅτι καὶ τὸ δοξαζόμενον, ὅτι ἀοίκητός ἐστιν ἡ μεταξὺ τῶν τροπικῶν κειμένη χώρα διὰ τὴν τοῦ καύματος ὑπερβολὴν καὶ μάλιστα ἡ περὶ μέσην τὴν διακεκαυμένην ζώνην, ψεῦδός ἐστιν. οἱ μὲν γὰρ τὰ πέρατα τῆς διακεκαυμένης ζώνης οἰκοῦντες Αἰθίοπές εἰσι κατὰ κορυφὴν ἔχοντες ἐν ταῖς τροπαῖς τὸν ἥλιον. δύο γὰρ Αἰθιοπίας τῇ φύσει ὑποληπτέον ὑπάρχειν, περί τε τὸν θερινὸν τροπικὸν τὸν παρ' ἡμῖν κύκλον οἰκούντων ⟨τῶν⟩ Αἰθιόπων καὶ περὶ τὸν ἡμῖν μὲν χειμερινὸν τροπικόν, τοῖς δὲ ἀντίποσι θερινόν. τοῦτο δέ φησι ΚΡΑΤΗΣ καὶ τὸν Ὅμηρον λέγειν, ἐν οἷς φησιν (Od. I v. 23–24)·

Αἰθίοπες, τοὶ διχθὰ δεδαίαται, ἔσχατοι ἀνδρῶν,
οἳ μὲν δυσομένου Ὑπερίονος, οἳ δ' ἀνιόντος.

ΚΡΑΤΗΣ μὲν οὖν παραδοξολογῶν τὰ ὑφ' Ὁμήρου ἀρχαϊκῶς καὶ ἰδικῶς εἰρημένα μετάγει πρὸς τὴν κατ' ἀλήθειαν σφαιροποιίαν. Ὅμηρος μὲν γὰρ καὶ οἱ ἀρχαῖοι ποιηταὶ σχεδὸν ὡς εἰπεῖν πάντες ἐπίπεδον ὑφίστανται τὴν γῆν καὶ συνάπτουσι τῷ κόσμῳ καὶ τὸν Ὠκεανὸν κύκλῳ περικείμενον καὶ τὴν τοῦ ὁρίζοντος ἐπέχοντα τάξιν καὶ τὰς ἀνατολὰς ἐκ τοῦ Ὠκεανοῦ ⟨γίνεσθαι⟩ καὶ τὰς δύ-

57 *περιοικούντων* editio Petaviana: *ὑπεροικούντων* coni Petavius ‖ supplevi ‖ 63 *ἰδικῶς* dictum ut alibi *οἰκείως*: male Usenerus coni *ἰδιωτικῶς*, quod 'imperite' significat apud Geminum p. 60 D Petav. ‖ 66 *κύκλῳ* ante *τὸν Ὠ.* editio Petavii: traieci ‖ 67 supplevi.

[34]) *δυσομένου* altero loco Strabo. Omisit hanc varietatem paullo inferius iteratam a Strabone Wachsmuthius p. 47.

σεις εἰς τὸν Ὠκεανόν· ὥστε τοὺς πλησιάζοντας τῇ ανατολῇ καὶ τῇ δύσει Αἰθίοπας ὑπελάμβανον γίνεσθαι καταιθομένους ὑπὸ τοῦ ἡλίου. αὕτη δὲ ἡ πρόληψις τῇ μὲν προκειμένῃ διατάξει ἀκόλουθός ἐστι, τῆς δὲ κατὰ φύσιν σφαιροποιίας ἀλλοτρία. ἡ γὰρ γῆ μέση κεῖται τοῦ σύμπαντος κόσμου σημεῖον τάξιν ἐπέχουσα, αἱ δὲ ἀνατολαὶ τοῦ ἡλίου γίνονται καὶ αἱ δύσεις ἐκ τοῦ αἰθέρος καὶ εἰς τὸν αἰθέρα, διὰ παντὸς τοῦ ἡλίου ἴσον ἀπέχοντος τῆς γῆς. ὅθεν αἱ μὲν προειρημέναι Αἰθιοπίαι ἀδιανόητοί εἰσιν, αἱ δὲ ὑπὸ τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ τροπικοὺς κείμεναι, αἵτινες ὑπάρχουσιν ἐπὶ τὰ πέρατα τῶν διακεκαυμένων ζωνῶν, κατὰ φύσιν ἔχουσιν.

Cratetis non globum decempedalem sed sphaerographiam Homericam tabula expressam diserte Posidonius (is enim communis auctor) significavit, ut nullus dubitationi locus relinquatur. Nam ubi 'Magnum' Oceani Homerici 'mare' inter circulos tropicos posuit, ibidem errores Ulixis ordinavit aptissime[35]). Ergo Homericam terrae formam isto libro spectabat, quo rerum scilicet naturam, qualem animo sibi ipse confinxerat, nequaquam discrepare evinceret. Iam vero Ὁμηρικά cum alia tum Cratetis de Oceano sententiam argumentis fultam continuisse supra novo fragmento Genevensi probatum est. Ὁμηρικά igitur Cratetis sunt, quae Posidonius ex Strabone et Gemino quadamtenus restitutus impugnavit. Item papyri verbis 'ὡς τὰ περὶ σφαιροποΐας ὁ ΚΡΑΤΗΣ' cum Homeri memoria conexis Ὁμηρικά eadem tangi et non globi decempedalis descriptionem, ut Wachsmuthius arbitratur, satis tuto nunc statuimus. —

Oceani situm ab Ulixis itinere diiungi non posse iure antiquis visum est, utpote Cimmeriis Aeae Tartaro denique Aethiopibus propinquum. Ab Aethiopibus profectus Ulixi Neptunus naviganti occurrit, alia. Hinc de nonnullis etiam aliis Cratetis

---

[35]) Quod Geminus την Ὀδυσσέως πλάνην a Cratete in sphaeram traductam esse dixit, suspectum reddidit Muellenhoffius p. 250*: '*Uebrigens leuchtet ein, dass der Ocean zwischen den Wendekreisen nicht, wie Geminus faselt, für die Irren des Odysseus in Betracht kommt, wohl aber für die des Menelaos. Nach Strabo p. 38 ist mit Recht von Lübbert angenommen, dass KRATES sich Menelaos als Weltumsegler dachte, der von Iberien nach Westen schiffend über Indien und durch das rote Meer heimkehrte.*' Cf. quae p. 183 sqq. disputavimus.

fragmentis recte iudicandi datur facultas. Nam firmiter dicimus, non commentario in Homerum continuo sed Ὁμηρικοῖς haec omnia adsignanda esse.

Strab. III p. 157, 4 *οὐ δὴ θαυμάζοι τις ἂν οὔτε τοῦ ποιητοῦ τὰ περὶ τὴν Ὀδυσσέως πλάνην μυθογραφήσαντος τοῦτον τὸν τρόπον, ὥστ' ἔξω στηλῶν ἐν τῷ Ἀτλαντικῷ πελάγει* (id Crates voluisse dicitur apud Gellium XIV 6 = p. 55 Wachsm.) *τὰ πολλὰ διαθέσθαι τῶν λεγομένων περὶ αὐτοῦ (τὰ γὰρ ἱστορούμενα ἐγγὺς ἦν καὶ* ⟨*τοῖς* add. Meineke⟩ *τόποις καὶ τοῖς ἄλλοις τῶν ὑπ' ἐκείνου πεπλασμένων, ὥστε οὐκ ἀπίθανον ἐποίει τὸ πλάσμα), οὔτ' εἴ τινες αὐταῖς τε ταύταις ταῖς ἱστορίαις πιστεύσαντες καὶ τῇ πολυμαθείᾳ τοῦ ποιητοῦ καὶ πρὸς ἐπιστημονικὰς ὑποθέσεις ἔτρεψαν τὴν Ὁμήρου ποίησιν, καθάπερ ΚΡΑΤΗΣ τε ὁ Μαλλώτης ἐποίησε καὶ ἄλλοι τινές. οἳ δ' οὕτως ἀγροίκως ἐδέξαντο τὴν ἐπιχείρησιν τὴν τοιαύτην, ὥστε οὐ μόνον τὸν ποιητὴν σκαπανέως ἢ θεριστοῦ δίκην ἐκ πάσης τῆς τοιαύτης ἐπιστήμης ἐξέβαλον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἁψαμένους τῆς τοιαύτης πραγματείας μαινομένους ὑπέλαβον* (Aristarchei, ut Aristonicus, cf. infra p. 203)[36]). Atlanticum igitur mare ipsum esse Oceanum Homericum Crates Ὁμηρικῶν libro altero locorum et argumentorum copia monstraverat. —

P. 23 A commemorata ex Cratete (Wachsmuth. 'Mus. rhen.' 1891 p. 554) Pytheae de plagis brumalibus opinione Geminus pergit: *ΚΡΑΤΗΣ δὲ ὁ γραμματικός φησι τῶν τόπων τούτων καὶ Ὅμηρον μνημονεῦσαι, ἐν οἷς φησιν Ὀδυσσεύς* (Od. X v. 82—86)·

Τηλέπυλον Λαιστρυγονίην, ὅθι ποιμένα ποιμὴν
ἠπύει εἰσελάων, ὃ δέ τ' ἐξελάων ὑπακούει.
ἔνθα κ' ἄυπνος ἀνὴρ δοιοὺς ἐξήρατο μισθούς,
τὸν μὲν βουκολέων, τὸν δ' ἄργυφα μῆλα νομεύων.
ἐγγὺς γὰρ νυκτός τε καὶ ἤματός εἰσι κέλευθοι.

περὶ γὰρ τοὺς τόπους τούτους γινομένης μεγίστης ἡμέρας ὡρῶν κγ' ἰσημερινῶν ἡ νὺξ μικρὰ παν-

Schol. in Odyss.

τοῦ γὰρ ἡλίου ὄντος ἐν θερινῷ τροπικῷ τοὺς ἀρκτῴους ἀνθρώ-

E codice Ambr(osiano) C 263 inf. s. XV, quem usque ad p. 26 D fin. Petavii contulimus, haec enotamus: 5 *καὶ ἄ.* Ambr ‖ 6 *ἄργυφα* codices Od.: *ἄργυρα* Ambr et Petavii editio ‖ 8 *τούτους* add Petavii editio: om Ambr ‖ 10 *κγ'* Ambr et ex coniectura Petavius: *κα'* Petavii editio.

[36]) Strabonis de Homeri scientia iudicium Polybianum est: C. J. Neumann Hermes' XXI (1886) p. 136 sqq. Zimmermann ib. XXIII (1888) p. 125 sq.

τάπασιν εἶναι ἀπολείπεται ὥρας, ὥστε πλησιάζειν τὴν δύσιν τῇ ἀνατολῇ, μικρᾶς παντάπασι τῆς περιφερείας ὑπὸ τὸν ὁρίζοντα ἀπολαμβανομένης ὑπὸ τοῦ θερινοῦ τροπικοῦ. εἴ τις οὖν, φησί, δύναιτο διαγρυπνεῖν τὰς τηλικαύτας ἡμέρας, διπλοῦς ἐξοίσεται μισθοὺς «τὸν μὲν βουκολέων, τὸν δ' ἄργυφα μῆλα νομεύων». εἶτα ἐπιφέρει τὴν αἰτίαν μαθηματικὴν οὖσαν καὶ σύμφωνον τῷ σφαιρικῷ λόγῳ·

ἐγγὺς γὰρ νυκτός τε καὶ ἤματός εἰσι κέλευθοι.

τοῦτο δ' ἐστίν, ὅτι ἡ δύσις παράκειται τῇ ἀνατολῇ.

11 *ὥρας* Ambr, *ὥρας μιᾶς* coni Petavius: *ὡρῶν τριῶν* Petavii editio ‖ 20 *ἄργυφα* codices Od.: *ἄργυρα* Ambr et Petavii editio.

πους μεγίστην τὴν ἡμέραν ἔχειν, καὶ μὴ ἔχειν νύκτα. τὴν γὰρ νύκτα μόνον μιᾶς ὥρας διάστημα εἶναι, τουτέστι τὴν ἡμέραν εἶναι κγ' ὡρῶν . . . περὶ τούτων καὶ Ὅμηρος τῶν τόπων μνημονεύει νῦν. φησὶ γὰρ ὅτι «Τηλέπυλον — νομεύων» (Od. X v. 82—85)· *(κα)ὶ γὰρ δύναταί τις δουλεῦσαι (ἀν)ὰ δύο ἡμέρας* (*P*). — *ΚΡΑΤΗΣ δέ φησι κατὰ τὴν τοῦ Δράκοντος αὐτοὺς κατηστερίσθαι κεφαλήν, περὶ ἧς Ἄρατος* (v. 62) *λέγει· «κείνη που κεφαλὴ τῇ νίσσεται* (*νείσεται* codices, cf. supra p. 47—49), *ἧχί περ ἄκραι μίσγονται δύσιές τε καὶ ἀντολαὶ ἀλλήλῃσιν» κτλ.* (HV).

13 Luebbertus cum hunc scholiastam ignoraret, *κγ'* et *ὥρας* Gemini depravata esse ex *κ'* et *δ'* scholiastae Aratei scripturis infra adscripti censuit iniuria 'Mus. rhen.' l. c. p. 435 ‖ 19, 20 supplevi evanida.

Est Posidoniana haec argumentatio non integra e Cratete excerpta (quae Wachsmuthii sententia fuisse videtur, certe fuit Muellenhoffii p. 248), sed commutata. Aliter enim Crates ipse quam Geminus et scholiasta[37]) sensit de ista diei noctisque divisione schol. ad Arati 'Phaen.' v. 62: *ὁ δὲ ΚΡΑΤΗΣ φησίν·*

ὑπὸ τὸν ὁρίζοντα μῖξις ἀμφοτέρων (δύσεων καὶ ἀνατολῶν) γίνεται, ὡς καὶ Ὅμηρος «ἐγγὺς γὰρ νυκτός τε καὶ ἤματός

[37]) Turbas illud scholium excitavit Muellenhoffio l. c. et Bergero p. 117. Quid? quod illinc vel de tempore, quo commentarius in Aratum Crateteus compositus esset, coniecturam tentarunt? *Auch würde sich dann die Annahme Muellenhoffs empfehlen, dass zwei verschiedene Auffassungen des KRATES, die eine aus dem früher geschriebenen Aratcommentar* (?), *die andere aus der nach Kenntnissnahme von den Werken des Pytheas und Hipparch bearbeiteten Homerexegese, vorhanden gewesen wären.*

εἰσι κέλευθοι» (Od. X v. 86). *ἐπεὶ γὰρ παρ᾽ ἐκείνοις ἡ ἡμέρα ὡρῶν κ´, ἡ δὲ νὺξ δ´, συναπτούσης ὅσον οὐδέπω τῆς δύσεως τῇ ἀνατολῇ, εὐλόγως εἴρηκεν.*

Directam orationem Marcianus servavit, cum apud Bekkerum *ὡς* post *φησίν* iniectum sit. Diximus p. 33 sq. in universum ab interpretatione Homerica illam Cratetis eclogam dirimi non posse. Cuius libri sit, tuto nunc demum perspectum est[38]). —

De Oceano eclogam adibimus, emendatiorem simul proposituri quam edidit p. 52 Wachsmuthius Strab. I p. 4 Cas.: *Ποσειδώνιος δὲ καὶ ἐκ τοῦ σκοπέλους* (Scyllam et Charybdin Od. XII v. 101) *λέγειν τοτὲ μὲν καλυπτομένους τοτὲ δὲ γυμνουμένους καὶ ἐκ τοῦ ποταμὸν φάναι τὸν Ὠκεανὸν εἰκάζει τὸ ῥοῶδες αὐτοῦ τὸ περὶ τὰς πλημμυρίδας ἐμφανίζεσθαι. τὸ μὲν οὖν πρῶτον εὖ, τὸ δὲ δεύτερον οὐκ ἔχει λόγον (οὔτε γὰρ ποταμίῳ ῥεύματι ἔοικεν ἡ τῆς πλημμυρίδος ἐπίβασις, πολὺ δὲ μᾶλλον ἡ ἀναχώρησις οὐ τοιαύτη). ὁ δὲ τοῦ ΚΡΑΤΗΤΟΣ λόγος διδάσκει τι πιθανώτερον· ‛βαθύρρουν᾽ μὲν γὰρ καὶ ‛ἄψορρον᾽ λέγει, ὁμοίως δὲ καὶ ‛ποταμόν᾽ τὸν ὅλον Ὠκεανόν. λέγει δὲ καὶ μέρος τοῦ Ὠκεανοῦ τι ‛ποταμόν᾽ καὶ ‛ποταμοῖο ῥόον᾽ οὐ τοῦ ὅλου ἀλλὰ τοῦ μέρους, ὅταν οὕτω φῇ* (Od. XII v. 1—2)·

αὐτὰρ ἐπεὶ ποταμοῖο λίπεν ῥόον Ὠκεανοῖο
νηῦς, ἀπὸ δ᾽ ἵκετο κῦμα θαλάσσης εὐρυπόροιο.

οὐ γὰρ τὸν ὅλον, ἀλλὰ τὸν ἐν τῷ Ὠκεανῷ τοῦ ποταμοῦ ῥόον, μέρος ὄντα τοῦ Ὠκεανοῦ, ὅν φησιν ὁ ΚΡΑΤΗΣ ἀνάχυσίν τινα καὶ κόλπον ἐπὶ τὸν νότιον πόλον ἀπὸ τοῦ χειμερινοῦ τροπικοῦ διήκοντα. τοῦτον γὰρ δύναιτ᾽ ἄν τις ἐκλιπὼν ἔτι εἶναι ἐν τῷ Ὠκεανῷ, τὸν δὲ ὅλον ἐκλιπόντα ἔτι εἶναι ἐν τῷ ὅλῳ οὐχ οἷόν τε. Ὅμηρος δέ γε οὕτω φησὶ «ποταμοῖο λίπεν ῥόον ⟨Ὠκεανοῖο νηῦς⟩, ἀπὸ δ᾽ ἵκετο κῦμα θαλάσσης» (ib.), *ἥτις οὐκ ἄλλη τίς ἐστιν ἀλλ᾽ ἢ Ὠκεανός. γίνεται οὖν, ἐὰν ἁπλῶς δέχῃ, ‛ἐκβὰς ἐκ τοῦ Ὠκεανοῦ ἦλθεν εἰς τὸν Ὠκεανόν᾽. ἀλλὰ ταῦτα μὲν μακροτέρας ἐστὶ διαίτης.* Egisse etiam Cratetem de accessu et recessu, quorum causam

8 *δὲ* scripsi: *τε* codices ‖ 20 supplevi ‖ 21 *ἀλλ᾽ ἢ* scripsi: *ἀλλὰ* codices ‖ 22 *ἁπλῶς* scripsi: *ἄλλως* codices.

[38]) Scripsit contra Cratetis de Oceano sententiam Seleucus mathematicus Stob. ‛Ecl.᾽ I p. 253. Cf. Muellenhoff. I² p. 249**

maris *ἀντισπασμόν* esse voluit, Stobaeus 'Ecl.' I p. 253 W. auctor est[39]). Liber idem erat, *Ὁμηρικά* inscriptus. —

Ubi de zona tosta ab Aethiopibus acculta, ibidem de frigida zona et de septentrionalibus Cimmeriorum sedibus a Cratete scriptum exstitisse quis diffitebitur? Per Posidonium illud quoque, quod huc facit, fragmentum num in Gemini 'Phaenomena' penetraverit, dubitamus. Erravit certe et ipse et alios in errandi communionem traxit p. 51 Wachsmuthius, cum de commentariolo Cratetis ad Od. XI v. 14 sqq. proposito cogitaret. Deinde cum Gemino totum componere Eustathii frustulum, quo adversarius nescio quis Crateti obloquens inducitur, Wachsmuthius debebat ad Od. p. 1671, 56. En Gemini excerptum p. 23 E Petav.: *πέρας δ' ἐστί τις χώρα ἐσχάτη πρὸς ἄρκτον κειμένη, ἐν ᾗ ὁ μὲν πόλος κατὰ κορυφὴν γίνεται, τοῦ δὲ ζῳδιακοῦ κύκλου τὰ ϛ' ζῴδια ὑπὲρ τὸν ὁρίζοντα ἀπολαμβάνεται, ἓξ δὲ ὑπὸ τὸν ὁρίζοντα ὑποτέμνεται. ἡ μεγίστη δὲ ἡμέρα παρ' αὐτοῖς ἑξαμηνιαία γίνεται, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ νύξ. καὶ τούτων δὲ τῶν τόπων δοκεῖ μνημονεύειν καὶ ὁ Ὅμηρος, ὥς φησι* ΚΡΑΤΗΣ *ὁ γραμματικός, ὅταν περὶ τῆς Κιμμερίων οἰκήσεως λέγῃ «ἔνθα δὲ — βροτοῖσι»* (Od. XI v. 14—19). *τοῦ γὰρ πόλου κατὰ κορυφὴν ὑπάρχοντος ἑξαμηνιαίαν τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα γίνεσθαι συμβαίνει. τρίμηνος μὲν γὰρ γίνεται, ἐν ὅσῳ ὁ ἥλιος χρόνῳ ἀπὸ τοῦ ἰσημερινοῦ κύκλου (ὃς δὴ τὴν τοῦ ὁρίζοντος ἐπέχει τάξιν) ἐπὶ τὸν θερινὸν τροπικὸν κύκλον παραγίνεται, ἑτέρα δὲ τρίμηνος, ἐν ᾗ ἀπὸ τοῦ θερινοῦ τροπικοῦ ἐπὶ τὸν ὁρίζοντα καταντᾷ. καὶ πάντα τοῦτον τὸν χρόνον κατὰ τοὺς ὑπὲρ γῆν κύκλους παραλλήλους ἐνεχθήσεται. ἐπεὶ δὲ συμβαίνει τὴν οἴκησιν ταύτην ἐν μέσῃ τῇ κατεψυγμένῃ καὶ ἀοικήτῳ ζώνῃ ὑπάρχειν, ἀνάγκη διὰ παντὸς νέφεσι κατέχεσθαι τὸν τόπον, καὶ ἐπὶ πολὺ*

Eustath.

... ὅτι νὺξ καὶ ἡ πυκνὴ νέφωσις, ἣν καὶ «ἠέρα» φησὶν Ὅμηρος

2 *δ'* Ambr: *δέ* Petavii editio ‖ 4 *ἓξ δὲ — ὑποτέμνεται* om Ambr ‖ 6 *δὲ τῶν* Ambr: *μὲν τῶν* Petavii editio ‖ 10 *γίνεσθαι* Ambr: *γενέσθαι* Petavii editio ‖ 14 *κατἄντα* (sic) Ambr ‖ 18 *νεφέσσι* Ambr.

[39]) Macrobii de hac re excerptum (comm. in 'Somnium Scipionis' II 9, 1) Cratetis sententiam (putamus ex Posidonio) referre observarunt Luebbertus l. c. et Wachsmuthius 'De Cratete' p. 24[1], pluribus persecuti sunt Muellenhoffius p. 251 sq. et Berger p. 124 sqq.

βάθος ἀέρος συνεστηκέναι τὰ νέφη καὶ μὴ δύνασθαι τὰς τοῦ ἡλίου αὐγὰς διακόπτειν τὰ νέφη, ὥστε εὐλόγως νύκτα διὰ παντὸς εἶναι παρ᾽ αὐτοῖς ⟨καὶ⟩ σκότος.

κατὰ τὸ «Ζεῦ πάτερ, ἀλλὰ σὺ ῥῦσαι ὑπ᾽ ἠέρος υἷας Ἀχαιῶν» (Il. XVII 645), *οἱ παλαιοὶ δηλοῦσι, λέγοντες ὅτι καὶ τοῖς Κιμμερίοις τοιαύτη νὺξ τέταται, ἤγουν ζοφώδης κατάστασις, ἀὴρ ἀνέφελος, οὐ καθαρῷ ἡλίῳ λαμπόμενος. οὐ μὴν αὐτόχρημα νὺξ καθόλου, ὡς ὁ ΚΡΑΤΗΣ ὑποτίθεται. πῶς γὰρ (φασίν) εἶχον ζῆν;*

ὅταν μὲν γὰρ ὑπὲρ γῆς ὑπάρχῃ ὁ ἥλιος, σκότος ἐστὶ παρ᾽ αὐτοῖς διὰ τὴν παχυμέρειαν τῶν νεφῶν. ὅταν δὲ ὑπὸ τὸν ὁρίζοντα ὁ ἥλιος ᾖ, διὰ τὴν φυσικὴν ἀνάγκην νύξ ἐστι παρ᾽ αὐτοῖς, ὥστε διὰ παντὸς ἀφώτιστον αὐτῶν εἶναι τὴν οἴκησιν. τοῦτο οὖν (φησί) τὸ λεγόμενόν ἐστι ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ (Od. XI v. 15—16)·

οὐδέ ποτ᾽ αὐτούς
ἠέλιος φαέθων ποτιδέρκεται ἀκτίνεσσιν.

23 *νυκτὸς* coni Petavius ‖ 24 suppl Wachsmuthius ‖ 31 *γῆς* Ambr: *γῆν* Petavii editio ‖ 32 *παχυμέρειαν* Ambr: *παχυμερίαν* Petavii editio ‖ 36 *αὐτοῖς* Ambr.

Procedimus amplius. Aethiopes etiam Menelaus adiit Homericus. *ζητοῦσι δέ, πρὸς τίνας ἦλθεν Αἰθίοπας πλέων ἐξ Αἰγύπτου . . τίνες τε οἱ Σιδόνιοι . . τίνες τε οἱ Ἐρεμβοί* (Od. IV v. 84) . . *Ἀριστόνικος μὲν οὖν, ὁ καθ᾽ ἡμᾶς γραμματικός, ἐν τοῖς ʽΠερὶ τῆς Μενελάου πλάνηςʼ πολλῶν ἀναγέγραφεν ἀνδρῶν ἀποφάσεις περὶ ἑκάστου τῶν ἐκκειμένων κεφαλαίων· ἡμῖν δ᾽ ἀρκέσει, κἂν ἐπιτέμνοντες λέγωμεν. οἱ μὲν δὴ πλεῦσαι φήσαντες εἰς τὴν Αἰθιοπίαν οἳ μὲν περίπλουν τὸν* (*τῶν* codices) *διὰ Γαδείρων μέχρι τῆς Ἰνδικῆς εἰσάγουσιν* (Crates: cf. Luebbert p. 436—438; Berger p. 118 sqq.), *ἅμα καὶ τὸν χρόνον τῇ πλάνῃ συνοικειοῦντες, ὅν φησιν ὅτι «ὀγδοάτῳ ἔτει ἦλθον»* (v. 82) . . . . *οὔτε δ᾽ ὁ περίπλους ἀναγκαῖος, ὃν ΚΡΑΤΗΣ εἰσάγει, οὐχ ὡς ἀδύνατος εἶναι* (*καὶ γὰρ ⟨οὐδ᾽⟩ ἡ Ὀδυσσέως πλάνη*, a Cratete scilicet constituta, *ἀδύνατος*), *ἀλλ᾽ ὅτι οὔτε πρὸς τὰς ὑποθέσεις τὰς μαθηματικὰς χρήσιμος οὔτε πρὸς τὸν χρόνον τῆς πλάνης. καὶ γὰρ ἀκούσιοι διατριβαὶ κατέσχον αὐτὸν ὑπὸ δυσπλοίας κτλ᾽.* Strab. I

p. 37—38 Cas. Iter Menelai CRATETEUM adeo displicuit Aristonico Aristarchi discipulo, ut librum conderet refutaturus. In quo vel Ulixis navigationem respexit secundum CRATETIS placita nec incredibilem quidem verum improbabilem iudicavit. Et divinamus ex opere de Aristarchi signis, Aristarchi maxime interpretamentis insistentem spretis CRATETEIS Homeri etiam geographica Aristonicum pertractasse. Semel Aristarchum de Aethiopibus Strabo antestatus est CRATETI obsistentem, recte ut Niesius unicam hanc summi viri commemorationem aliunde fluxisse concluserit ('Mus. rhen.' 1877 p. 270[2]). Principium disputatiunculae illius p. 193 sqq. CRATETIS gratia adposuimus. Nunc ARISTARCHEA sequantur Strab. I p. 31: *ὁ δ' ΑΡΙΣΤΑΡΧΟΣ ταύτην μὲν ἐκβάλλει τὴν ὑπόθεσιν* (CRATETIS), *δίχα δὲ μεμερισμένους οἴεται λέγεσθαι τοὺς καθ' ἡμᾶς Αἰθίοπας τοὺς τοῖς Ἕλλησι πρὸς μεσημβρίαν ἐσχάτους. τούτους δὲ μὴ μεμερίσθαι δίχα ὥστε εἶναι δύο Αἰθιοπίας, τὴν μὲν πρὸς ἀνατολήν, τὴν δὲ πρὸς δύσιν, ἀλλὰ μίαν μόνην τὴν πρὸς μεσημβρίαν κειμένην τοῖς Ἕλλησιν, ἱδρυμένην δὲ κατ' Αἴγυπτον· τοῦτο δὲ ἀγνοοῦντα τὸν ποιητήν (ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα, ὅσα εἴρηκεν Ἀπολλόδωρος ἐν τῷ 'Περὶ νεῶν καταλόγου' δευτέρῳ) καταψεύσασθαι τῶν τόπων τὰ μὴ ὄντα.* Copiosam ac dedita opera institutam ARISTARCHI illam fuisse quaestionem haec Strabonis dicta probare videntur ibidem: *πρὸς μὲν οὖν ΚΡΑΤΗΤΑ μακροῦ λόγου δεῖ καὶ ἴσως οὐδὲν ὄντος πρὸς τὰ νῦν. ΑΡΙΣΤΑΡΧΟΥ δὲ τοῦτο μὲν ἐπαινῶμεν, διότι τὴν ΚΡΑΤΗΤΕΙΟΝ ἀφεὶς ὑπόθεσιν δεχομένην πολλὰς ἐνστάσεις περὶ τῆς καθ' ἡμᾶς Αἰθιοπίας ὑπονοεῖ γεγονέναι τὸν λόγον* (cf. Chrestom. Strab. I vol. III p. 457 Kram., p. 47 Wachsm.). Laudabiliter egit ARISTARCHUS, si accurate quantis CRATETEA opinatio difficultatibus ac vitiis laboraret aut interpretatione scholastica, ut discipulorum per ora eius placita ferrentur, aut edito in Homerum commentario aut peculiari de hac re dissertatione dinumeravit. Homeri certe et geographica et astronomica commentario data occasione attigit. Scholium ad Arati v. 28 *αἳ δ' ἤτοι κεφαλὰς μὲν ἐπ' ἰξύας αἰὲν ἔχουσιν ἀλλήλων, αἰεὶ δὲ κατωμάδιαι φορέονται, ἔμπαλιν εἰς ὤμους τετραμμέναι*] *αἵτινες ἐπὶ τὰς ἀλλήλων ἰξύας (ἤγουν τὰς πλευράς) τὰς κεφαλὰς ἔχουσι τετραμμένας, οὐκ ἐπὶ τὰς αὑτῶν, ὡς ΑΡΙΣΤΑΡΧΟΣ ὁ γραμματικὸς ᾠήθη τὰς κεφαλὰς αὐτῶν πρὸς τὴν ἰδίαν ἰξὺν ἀποστρέφεσθαι παρὰ τὸ φαινόμενον· ὁρῶσι γὰρ καὶ εἰς τοὔμπροσθεν*

καὶ οὐκ εἰσὶν ἀλλήλαις ἀντεστραμμέναι (ἀνατετραμμέναι codex) non e commentario Arateo (quod Schraderus 'Porph.' I p. 431[1] velle videtur, voluit certe I. Bekker post Aratum p. 158, alii), sed non aliter quam scholia Aratea p. 168 et 186 commemorata e scriptione aliqua Homerica provenit ad Od. V v. 273 vel ad Il. XVIII v. 487, ubi hodieque ad Aratum relegatur. Patet Aratum explicando Homero, Homerum vel in hoc genere Arato servivisse invicem. Potuit fieri facillime, ut Cratetis studia in geographiam et astronomiam Homeri conlata continuo disputationum filo Aristarchus redargueret. Nobis hoc paene certum videtur. Librum Aristarchi novimus 'Περὶ Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσείας' e scholio Veneto A ad Il. IX v. 34 sq. καὶ δὴ τεῖχος ἔδειμε καὶ ἤλασε τάφρον ἐπ' αὐτῷ εὐρεῖαν μεγάλην, ἐν δὲ σκόλοπας κατέπηξεν] ἐν τῷ 'Περὶ Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσείας' ὁ ΑΡΙΣΤΑΡΧΟΣ προφέρεται «καὶ ἤλασεν ἔκτοθι τάφρον» καὶ ἐν τῷ ἑξῆς «περὶ δὲ σκόλοπας κατέπηξεν». εἰσὶ δὲ οὐκ ἄτοποι αἱ γραφαί. Quae, cum spectent ad castrorum navalium munimenta, putares a commentatione 'Περὶ ναυστάθμου' Aristarchea diagrammate inlustrata (Lehrs[2] p. 224—227) non esse segreganda, qua acriter ille contra Cratetem dimicavit[40]). Adparet quo tendamus, quamvis ultra probabilitatem emergere non liceat[41]).

Novit Strabo qui Aristarcho de Aethiopibus disserenti prorsus assentirentur I p. 33: ταὐτά τε δὴ πρὸς τὸν ΑΡΙΣΤΑΡΧΟΝ λέγοι ἄν τις καὶ πρὸς τοὺς ἀκολουθοῦντας αὐτῷ καὶ ἄλλα τούτων ἐπιεικέστερα, ἀφ' ὧν τὴν πολλὴν ἄγνοιαν ἀφαιρήσεται τοῦ ποιητοῦ κτλ.' In quibus Posidonium non numerat, unde pleraque ipse habet Cratetis excerpta. Nam etiamsi in Posidonii argumentatione insint quaedam ex Aristarchi mente scripta — ex. gr. quod de plana orbis facie et de sole sive terram subeunti sive occidenti dixit, quod Cratetis scripturam aspernatus cum Aristarcho agnoscit «οἳ μὲν δυσομένου Ὑπερίονος, οἳ δ' ἀνιόντος» —, nihilominus ceteroquin se Aristarcheae explicationi non addixit: hic finxisse poetam Aethiopes duplices, Aristarchus de iis qui reapse

---

40) Pleraque fragmenta illinc deprompta Aristonicus exhibet 'Περὶ σημείων': cf. Lehrs l. c.

41) Noluimus omnes Cratetis reliquias Homericas deserta Wachsmuthii dispositione ad nostram rationem exigere, ne etiam longius haec commentatiuncula suo itinere digrediatur. Neque enim paucis nec facile res confici potest.

Africam meridionalem tenerent cogitavit. Contra adstipulatum esse ARISTARCHO Aristonicum etiam in re ipsa, non modo CRATETEM refellenti, e scholiis in Odyss. IV v. 556 V v. 55 (πρὸς τὰ 'Περὶ τῆς πλάνης Ὀδυσσέως') X v. 190 (Lehrs² p. 247 sqq.) exploratum est. CRATETEM, quae continua disputatione sphaerographica probasse sibi videretur, per commentarios Homericos posuisse pro concessis vel concedendis consentaneum est.

Exstant inter τοὺς 'Περὶ τοῦ πόλου' συντάξαντας et CRATES et ARISTARCHUS grammaticus. CRATETIS 'Ὁμηρικά tenemus. Cui ARISTARCHUM de Homeri mundo terraque adversantem ista indicis memoria significari necessario concludimus.

De CRATETIS in Hesiodum et Rhesum pseudoeuripideum commentariis et de 'Boeotiacis' quatenus nobis dissentiendum a vulgari opinione videatur, capite V declarabimus.

Epimetrum: De Neoptolemo Pariano.

Neoptolemi fragmentum p. 185 commemoratum Meinekius 'Anal. Alex.' p. 357 e Fulvii Ursini 'Comp. Verg.' p. 325 (quod opus ipsi inspicere non potuimus), is haud dubie ex Achillis codice Vaticano 191 desumpsit. Ubi haec leguntur p. 143 C Petav.:

> *λέγεται δὲ ὁρίζων, διότι ὁρίζει τὸ ὑπὸ γῆν καὶ ⟨τὸ⟩ ὑπὲρ γῆν ἡμισφαίριον. περὶ γὰρ τὴν σφαῖραν ἔξωθεν ὢν τάξιν ἔχει τοῦ Ὠκεανοῦ, ὃς ἔξωθεν περικλύζει τὴν γῆν, ἀφ' οὗ ἀνατέλλειν (ἀνατέλειν* M) *καὶ εἰς ὃν δύνειν δοκεῖ τὰ ἄστρα. ὅθεν καὶ Νεοπτόλεμος ὁ Παριανὸς ἐν τῇ 'Τριχθονίᾳ' φησίν· «τῷ πᾶσα περίρρυτος ἐνδέδεται χθών». ὅθεν καὶ Ἄρατος Ὠκεανὸν αὐτὸν καλεῖ διά τε τούτων καὶ ἄλλων κτλ'.*

Torsit 'Terra triplex' Meinekium: '*Interim suspicari licet, inscripsisse id Neoptolemum* Ἐριχθονίς *sive malis* Ἐριχθονιάς'. Apage misellam coniecturam, etsi imposuit aliis etiam de hoc litterarum genere optime meritis, velut Susemihlio I p. 405 et Passowio in Lexico s. v. Titulus '*Τριχθονία*', scil. γῆ (ut *Τρίπολις Τριφυλία*), haud dedecet poetam geographum (scripsit Hecataeus *Εὐρώπην καὶ Ἀσίην*, Mnaseas Patarensis *Περὶ Εὐρώπης Ἀσίης Λιβύης*; versibus Alexander Ephesius et Dionysius Periegeta omnes tres continentes complexi sunt) et adprime ille de Oceano versiculus in carmen geographicum quadrat. *Διονυσιάδα* alibi (Ath. III p. 82 D, Meineke 'Anal.' p. 357) confecisse Neoptolemus cum traditus sit, *Βασσαρικά* idem (ut putamus) Dionysius scripsit ('Geogr. gr. min.' III p. XXVI sqq., Ruehl. 'Mus. rhen.' 1874 p. 85 sq.). Dionysius tametsi semovit in universum historiam fabularem opere geographico orbem terrarum comprehendens, non minus sexiens[42])

---

[42]) Cf. Ruehl. l. c. V. 570—579 de brumalibus Bacchi cultoribus Britanniae propinquis, v. 622—626 et v. 1143—1165 de Bacchi Thebani expeditione indica, v. 700—706 de Caspiis Baccho deditis, v. 839—846 de Lydis Maeandri accolis, v. 935—955 de Baccho ex Iovis femore in Arabia edito (cf. hymnum 'Homericum' apud Diod. III c. 66, 3; 'Herm.' 1891 p. 178).

accurate Dionysiaca narrat nonnulla et ad Asiam et ad Europam spectantia. Alia cum deficiant inquirendi argumenta, notabilis hic duplex in materia consensus.

Fatum suum habuit Neoptolemi memoria. Nam Athenaei epitoma secundum Meinekium p. 337 'Analectorum' *Κυπριανός* e *Παριανός* effecit[43]): quo utimur depravationis genere ad Probi interpretamentum Vergilianum emendandum. Is ad 'Georg.' I v. 244 p. 42 K. citatis Mercurii Eratosthenici versibus nonnullis '*nam quidam*' — inquit — '*orbem terrarum descripserunt in formam litterae* ⊙ *et in lineamentis, quae per circuitum ambiunt litteram, formam referunt Oceani quem recte ζωστῆρα τοῦ κόσμου dixerunt, ut Parianus* (*Cyrillus* codd.) *cum ait «Ὠκεανός, ᾧ πᾶσα περίρρυτος ἐνδέ⟨δε⟩ται χθών». In media autem parte linea quae deducitur Atlanticum Oceanum fertur transmittere, quod mare traditur subiectum plagae aequinoctiali, et sic divisas esse duas partes orbis, quarum nos habitemus eam quae sit ab oriente dexterior, atque esse verisimile, ut adversam pari tractu solidam gens alia hominum inhabitet*'. Sequuntur adscripta p. 179. ΠΑΡΙΑΝΟϹ et ΚΥΡΙΛΛΟϹ (et ΚΥΠΡΙΑΝΟϹ) quantillum distent, manifestum. Eget correctione etiam Anonymus, quem falso dicunt Achillem (cf. p. 16), p. 168 Petavii: *ὁ δὲ ὁρίζων λέγεται μέν, ἐπειδὴ διορίζει κατὰ πλάτος τὰ δύο ἡμισφαίρια διάζωσμα ὢν τοῦ οὐρανοῦ· κεῖται δὲ ἔξω τῆς σφαίρας, ὡς πρὸς τὴν ἡμετέραν ὄψιν, τῷ δ' ἀληθεῖ* (*τῶ δ' ἀληθὲς* codex) *τῷ νῷ αὐτὸν ἔσω δεῖ παραλαβεῖν κείμενον. οἱ δὲ ποιηταὶ Ὠκεανὸν αὐτὸν καλοῦσιν. ὁ γοῦν Εὐφορίων* (fr. 108 p. 155 M.) *φησίν· «Ὠκεανός, τῷ πᾶσα περίρρυτος ἐνδέδεται* (*ἐνδέδυται* codex) *χθών».* In tanta Anonymi cum Achille similitudine Ο ΠΑΡΙΑΝ(Ο) pro ΕΥΦΟΡΙΩΝ exspectamus. [Sero hanc coniecturam vidimus ab Hillero ('Eratosthenis carminum reliquiae' p. 78) occupatam.]

Quaerenti, quid velit sibi «*ἐνδέδεται*» imago, fortasse videbitur Homerica ob Od. XIII v. 163 sq., ubi Neptunus Phaeacum navem «*λᾶαν ἔθηκε καὶ ἐρρίζωσεν ἔνερθεν χειρὶ καταπρηνεῖ ἐλάσας*». Qua imagine utebantur Homerum secuti Callimachus 'Hymn. in Delum' v. 53 sq. «*ἐνὶ πόντῳ κύμασιν Αἰγαίοιο ποδῶν ἐνεθήκαο*

---

43) In Rhesi scholio ad v. 342 non *Καρίᾳ* (quod Gaedius 'De Dem. Scepsio' p. 25 in *Παριανῇ* mutabat) sed *Ἀσίᾳ* codicibus offerri Schwartzii editio monstrat.

ῥίζας», tanquam pedes insulae (qui etiam v. 192 commemorantur) radicibus vel vinculis in fundo maris alligati essent, idem v. 34 sq. «καὶ τὰς μὲν κατὰ βυσσόν, ἵν᾽ ἠπείροιο λάθωνται, πρυμνόθεν ἐρρίζωσε[44]», Apoll. 'Arg.' II v. 731 sq. «τῇ δ᾽ ὕπο πέτραι λισσάδες ἐρρίζωνται ἁλίβροχοι», Dionysius Periegeta v. 491 «ἑξείης δ᾽ ἐπὶ νήσοι (Apsyrti insulis) Λιβυρνίδες ἐρρίζωνται», denique «τῶν ἐρριζωμένων νήσων» 'Heraclitus' c. 45 p. 96 Mehler. Hinc monumentum Africanum in 'Annalibus instituti archaeologici germanici' 1890 p. 220 editum putamus inlustrari, in quo deus marinus ancoram gestans sub aqua conspicitur Delum insulam, ut nobis quidem videtur[45], affixurus. Attamen secus sentimus de Neoptolemo et a corona, non a radice, metaphoram esse sumptam arbitramur ac vertimus 'coronae quasi medium tellus universa obtinet Oceano circumfusa'. Rem ipsam nihil nunc curamus — rotundum multi Oceanum dixerunt —: imaginem illam a Neoptolemo usurpatam persequentes ita iteratam videmus apud Periegetam Dionysium, ut provectiorem geographiae scientiam ostentans studio aperto corrigeret quodammodo v. 3—9. 41—42 (Geogr. graeci min. II p. 104. 106 Didot.):

μνήσομαι Ὠκεανοῖο βαθυρρόου· ἐν γὰρ ἐκείνῳ
πᾶσα χθών, ἅτε νῆσος ἀπείριτος, ἐστεφάνωται[46],
5 οὐ μὲν πᾶσα διαπρὸ περίδρομος, ἀλλὰ διαμφὶς
ὀξυτέρη βεβαυῖα πρὸς ἠελίοιο κελεύθους,
σφενδόνῃ εἰοικυῖα· μίαν δέ ἑ καίπερ ἐοῦσαν
ἄνθρωποι τρισσῇσιν ἐπ᾽ ἠπείροισι δάσαντο,
9 πρώτην μὲν Λιβύην, μετὰ δ᾽ Εὐρώπην Ἀσίην τε. —
41 οὕτως Ὠκεανὸς περιδέδρομε γαῖαν ἅπασαν
τοῖος ἐών.

Fundae similem Posidonius mundum praedicavit (Eustath. ad h. l. Agathem. I 2 [Geogr. gr. min. II p. 471])[47], Posidonii auctoritate poetice effatum Neoptolemi Dionysius redarguit. Percontaberis,

---

[44] Imitatur Callimachum Orphicus 'Argon.' v. 710: «βυσσόθεν ἐρριζοῦντο» (Cyaneae). Terrae radices: Diels 'Archiv für Geschichte der Philosophie' I p. 15.

[45] Improbabiliter monumenti editor deum portui praesidentem intellegendum credit. Sunt alia quoque, quae minus dextre ille administraverit.

[46] De geographicis Dionysii auctoribus passim disputarunt Muellenhoffius 'Deutsche Altertumskunde' I² et A. Goethe 'De fontibus Dionysii Periegetae', Gottingae 1875, p. 5 sqq.

num Dionysiaca sua ex Neoptolemo sumpserit Dionysius. Responderi quaestioni nequit omni fere argumentandi materia destitutae praeter hoc unum, indicam Bacchi expeditionem etiam Neoptolemum videri enarrasse. Hinc veremur ne decipiantur, qui inde ab Euphorione demum Chalcidensi cani coeptam esse Bacchi de Indis victoriam nuntiaverint. Cautius A. Dieterichius 'De hymnis orphicis' (Marpurgi 1891) p. 52 iudicavit, Neoptolemum et ipse sive non curans consulto sive ignorans.

---

47) Cf. v. 555 *ἄλλαι* (insulae) *δ' Ὠκεανοῖο παρὰ ῥόον ἐστεφάνωνται.* Verbum eadem versus sede Ilias habet XVIII v. 485 *ἐν δὲ τὰ τείρεα πάντα, τά τ' οὐρανὸς ἐστεφάνωται.* Cuius versiculi meminit qui 'Phaen.' v. 567 (cf. p. 105) «*Ὠκεανός, τά τε πολλὰ περιστέφεται ἑοῖ αὐτῷ*» scripsit pro «*περιστρέφεται*». — «*οὐρανὸς ἐνδέδεται*» fecit Leonidas Tarentinus 'Anth. Pal.' IX 25.

V. DE ARATI SCRIPTIS DEPERDITIS.

1. ΑΣΤΡΙΚΑ.

Aratum *ΑΣΤΡΙΚΑ* composuisse Tzetza testis est. Cuius testimonium et probae notae esse et antiquae Cornutus monstrabit iuxta locatus.

TZETZES in Hesiodi 'Opp.' p. 23 G.

ἐννέα εἰσὶν αἱ Μοῦσαι, ὅτι τετράγωνος καὶ στερεὸς ὁ ἐννέα ἐστὶν ἀριθμός. τοιαῦται δὲ καὶ αἱ γνώσεις, διότι ὁ ἐννέα πολλάκις πολλά ἐστιν . . . ἀλλ' Εὔμηλος μὲν ὁ Κορίνθιος (fr. 17 K.) *τρεῖς φησιν εἶναι Μούσας, θυγατέρας Ἀπόλλωνος, Κηφισοῦν Ἀπολλωνίδα Βορυσθενίδα, Ἄρατος δὲ ἐν τῇ πέμπτῃ τῶν ΑΣΤΡΙΚΩΝ τέσσαρας λέγει, Διὸς τοῦ αἰθέρος καὶ Πιερίας νύμφης, «Ἀρχὴν ⟨καὶ⟩ Μελέτην ⟨καὶ⟩ Θελξινόην καὶ Ἀοιδήν». τινὲς δὲ πέντε αὐτάς εἶναί φασι καὶ ὀνόματα ἔχειν τῶν πέντε αἰσθήσεων. Ἐπίχαρμος δὲ ἐν τῷ τῆς Ἥβης Γάμῳ'* (fr. p. 129 a Lorenzio tractatum) *ἑπτὰ λέγει, θυγατέρας Πιέρου καὶ Πιμπλῆδος νύμφης, Νει-*

CORNUTUS 'Theol.' p. 14 L.

ἐννέα δ' εἰσὶ διὰ τὸ τετραγώνους, ὥς φησί τις, καὶ περιττοὺς τοὺς προσέχοντας αὐταῖς ἀποτελεῖν· τοιοῦτος γάρ ἐστιν ὁ τῶν ἐννέα ἀριθμός, συνιστάμενος κατὰ τὸ ἐφ' ἑαυτὸν γενέσθαι τὸν πρῶτον ἀπὸ τῆς μονάδος τελειότητός τινος μετέχειν δοκοῦντα ἀριθμόν. λέγονται δὲ παρά τισι καὶ δύο μόναι εἶναι, παρ' οἷς δὲ τρεῖς, παρ' οἷς δὲ τέτταρες,

7 *κηφισοῦν* vel *κηφιδοῦν* Gaisfordii codices, *κηφισιοῦν* Ruhnkenii codex 'Opusc.' II p. 609 ‖ *θορυσθενίδα* vel *ἐρυσθενίδα* vel *ὠρυσθενίδα* Gaisfordii codices. Ceterum hinc alterum Eumeli fragmentum 16 K. discreparet, si modo nudum Eumeli nomen ibi intactum est ‖ 8, 9 *Ἰατρικῶν* male coni C. Frey 'Mus. rhen.' 1858 p. 134 ‖ 10 *Πιερίας* tentavi cf. Hesiod. 'Opp.' v. 1: *πλουσίας*, quod hexametro respuitur, Tzetzes ‖ inserto ⟨*καὶ*⟩ duplici versum refecit Grauertus 'Mus. rhen.' 1827 p. 343 ‖ 16 accusativos ionicos *Κηφισοῦν Ἀσωποῦν Νειλοῦν* neque Eumelo neque Epicharmo (qui finxisse ipse ista Musarum nomina videtur ut Empedocles Siculus Genios v. 393 sqq. p. 81 Stein, Diels 'Sitzungsb. der Berl. Ak.' 1884 p. 363, Preller 'Griech. Mythol.' I³ p. 407, cf. G. Hermanni et Buttmanni commentationes ad l. 17 citatas) sed ei vindicamus auctori, unde totus ille de Musis commentariolus originem duxit, cf. infra.

λοῦν Τριτώνην Ἀσωποῦν Ἑπταπόρην Ἀχελωίδα Ἁλιακμοῦν καὶ Ῥοδίαν. παρὰ δὲ Ἡσιόδῳ ἐν Θεογονίᾳ (v. 76 sqq.) *ἐννέα λέγονται εἶναι Κλειὼ Θάλεια Εὐτέρπη Τερψιχόρη Ἐρατὼ Πολύμνια Μελπομένη Οὐρανία καὶ Καλλιόπη.*

παρ᾽ οἷς δὲ ἑπτὰ κτλ.

17 *ἑπταπόρην* vel *ἑπταπόλην* Gaisfordii codices: illud scribendum Bergkius ad Pindari 'Olymp.' III 4 (I p. 70) censuit; cf. G. Hermanni 'Op.' II p. 290 et Buttmanni 'Myth.' I p. 274 ‖ 18 tentavi ex Hesiodi 'Theogonia' v. 349, ut aliquid fieret, *Πακτωλοῦν* coni G. Hermannus, *Τιτωποῦν* coni Bergkius: *τιπόπλουν* vel *τιτόπλουν* Gaisfordii codices.

Pergit Tzetzes p. 24 G.: *καί τινες μὲν πάσας, ἃς ἔφασαν Μούσας, παρθένους εἶναί φασιν, τινὲς δὲ τὰς λοιπὰς μόνας χωρὶς τῶν παρ᾽ Ἡσιόδῳ ἐννέα.* Sequitur Musarum progenies, in qua Linus Orpheus Sirenes comparent. Eodem igitur fonte qui hauserit tertius scholiasta Vergilianus accedit ad 'Aen.' I v. 8: *Sane Musas multi novem, multi septem dixerunt . . . Has alii virgines perhibent (nam ideo et porcam eis sacrificari aiunt, quod multum pariat), alii eis etiam filios dant, Orpheum Linum Sirenes, alii has octo, ut Athenis visuntur, alii quattuor dicunt, alias Boeotias, alias Atthidas, alias Siculas. Has Musas Siculus Epicharmus non Musas, sed ὁμονοούσας dicit* (fr. inc. 131 p. 292 Lor.). Aratus cur quattuor Musas numeraverit, incognitum. Nec tamen putandus est arbitrio suo indulsisse: Paus. IX 29, 2 *οἱ δὲ τοῦ Ἀλωέως παῖδες ἀριθμόν τε Μούσας ἐνόμισαν εἶναι τρεῖς καὶ ὀνόματα αὐταῖς ἔθεντο Μελέτην καὶ Μνήμην καὶ Ἀοιδήν.* Post Aratum Mnaseas Musarum numerum quaternarium dicitur constituisse ab Arnobio ('Patrol. lat.' I 5 p. 988 Migne), attamen immerito, schol. in 'Iliad.' II v. 671 ('Anecd. Oxon.' I ed. Cramer. p. 277 = fr. 15 Mehler.): *ἀπὸ μιᾶς αἱ πᾶσαι* (Musae) *λέγονται. Μνασέας δέ φησιν, ὅτι αἱ πᾶσαι τρεῖς εἰσιν, Μοῦσα Θεὰ Ὑμνώ. ἐν μὲν οὖν Ἰλιάδι μεμνῆσθαι τῆς Θεᾶς — «μῆνιν ἄειδε Θεά» — ἐν δὲ τῇ Ὀδυσσείᾳ τῆς Μούσης — «ἄνδρα μοι ἔννεπε Μοῦσα» — ἐν δὲ τῇ Παλαμηδείᾳ τῆς Ὑμνοῦς* (p. 32 K.). Hinc, etsi magnopere verendum est ne ipsum scriptorem vitio commisso liberemus, periclitanda in Arnobio correctio est: *Musas Mnaseas est auctor* (fr. 16 M.) *filias esse Telluris et Caeli,*

Iovis ceteri praedicant ex Memoria uxore vel Mente. Has quidem virgines, alii matres fuisse conscribunt. Libet enim iam paucis etiam illas partes attingere, quibus alius aliud eadem de re dicere opinionum diversitate monstramini. Ephorus (fr. 162 *Muell.) has igitur numero esse tres effert ⟨item* vel *et⟩ Mnaseas*[1]*), quem supra diximus. ⟨Aratus⟩*[2]*) quattuor, Myrtilus inducit septem, octo asseverat Crates (p.* 71 *Wachsm.), ad extremum Hesiodus ('Theog.' v.* 76*) novem cum nominibus prodit, diis caelum et sidera locupletans*[3]*).* Confidenter Arnobium enarratori Hesiodeo et Cornuto et scholiastae Vergiliano quartum adnumeramus. Scriptorem stoicum indoles eclogae, tempus illud monstrare videtur, quod Cratetem Mallotam citari vidit Wachsmuthius, quamvis obloquente Hillschero[4]); commonstrat praeterea

---

[1]) Praeter Patarensem Mnaseas exstitit rerum et astronomicarum et aliarum scriptor, cf. titulum saec. p. Chr. I Corcyraeum 185 in Kaibelii 'Epigrammatis', qui *ᾇ μὲν τὰ κόσμου σεμνὰ καὶ δι' ἀστέρων διῆλθε τὰν πυρωπον αἰθεροδρόμων κέλευθον, ᾇ δὲ καὶ γεωμόρον τέχναν γραμμαῖσιν ἰχνεύτειραν· εὐδαεῖ νοῒ κατεῖδ' Ὁμήρου δέλτον κτλ.'* Mehler 'Mnaseae fragmenta' (Bonn. 1846) p. 7.

[2]) Supplevimus conlatis ceteris testibus.

[3]) Alia testimonia comportavit Kalkmannus nec vero recte in usum Pausaniae convertit ('Pausanias der Perieget' p. 258). Nobis Pausanias IX 29, 1—4 cum iis sociandus videtur, quae congessimus '*Deutsche Litteraturzeitung*' 1887 p. 55.

[4]) Potuit Crates in 'Boeotiacis' (quem librum eripere Crateti non debebant nec Wachsmuthius p. 71 nec Muellenhoffius I p. 248) Musas enumerare. Dixit utique alio fragmento ibidem de Permesso fluvio Crates proxime a nemore Musarum distanti (Paus. X 29, 5). Dummodo tutus esset a dubitatione Cratetis in Hesiodum commentarius, posset eodem iure de scribendi opportunitate Hesiodea cogitari (cf. Nicander 'Ther.' v. 12). At secus credimus. Neque enim nominatur unquam titulo proprio tale quid Cratetis nec cogunt ulla ratione quattuor quae adferuntur frustula, ad illud scribendi genus ut referas. Primum (p. 55 et 56 W.), de mundi forma quod est, ex cosmographia Homerica apte derivabitur (schol. ad 'Theog.' v. 126), alterum de divina Cyclopum natura item cum explicatione Homerica cohaerere potest (ib. ad v. 142), tertium (schol. ad 'Opp.' v. 528 de frigore hiemali) Boeotiacis forsitan debeatur, quarto (Ruehl 'Mus. rhen.' XXIX p. 82 sq.) prooemia Homerica Hesiodeis praestare dicuntur et haec reapse esse Hesiodeae fabricae negantur. Vides vel talia in commentatione aliqua Homerica potuisse exponi. Poterant vero etiam in Boeotiacis haud absone, quoniam 'Theogoniae' exordio ad loca nonnulla Boeotica spectatur. Locum adscribimus: *ἀρετὴ δὲ μὴ παντὶ ἁρμόζειν δύνασθαι (προοίμιον), ἀλλὰ ἰδίως ἐκείνῳ τῷ τοῦ σκοποῦ καὶ τῆς ὑποθέσεως ὄντι κυρίῳ.* Adsumpto

auctor Ciceronis 'De natura deorum' III 54, qui cognitum eundem de Musis habuit commentariolum: *Iam Musae primae quattuor natae Iove altero, Thelxinoe Aoide Arche Melete; secundae Iove tertio et Mnemosyne procreatae novem; tertiae Piero natae et Antiopa, quas Pieridas et Pierias solent poetae appellare, iisdem nominibus, eodem numero, quo proxime superiores.* Ne plura: ad Apollodorum Atheniensem quae patent vestigia omnia reducunt. Quem iniecta Arati mentione in libro '*Περὶ θεῶν*' de Musis scripsisse existimamus. Altero igitur ante Chr. saeculo *ΑΣΤΡΙΚΑ* Arati circumferebantur.

Idem esse *ΑΣΤΡΙΚΑ* atque *Ἀστρολογίαν καὶ Ἀστροθεσίαν* a Suida nominata fuerunt qui suspicarentur, etsi de voluminum numero definite nihil enuntiatur. Alii primam 'Phaenomenorum' partem, quam *Ἀστροθεσίαν* Marciani librarius scholio ad v. 450 vocavit, cum *ΑΣΤΡΙΚΟΙΣ* copulare maluerunt (cf. Buhleum II p. 457):

Antimachi exemplo quod vitetur pergit ita enarrator ille Chisianus: *Ὅμηρος δὲ* (*γε male coni. Ruehl*) *οὐ* (*scripsi: ὁ codex*) *τοιοῦτος, ἀλλὰ τὸ προοίμιον ἐκ τῶν πραγμάτων λαβὼν εὐθέως τά τε κεφάλαια τῆς ποιήσεως περιγράφει· τὸ* (*τὰ codices*) *δὲ τῶν Ἔργων καὶ Ἡμερῶν Ἡσιόδου [καὶ τῆς Θεογονίας] πάσης ἔστι προτάξαι ποιήσεως. διὸ καὶ ὁ Κράτης [αὐτὰ] κατὰ λόγον ἠθέτει.* Saepta a mente Cratetis abhorrent. Initium 'Operum' (praeter v. 10 haud dubie genuinum) unicuique praefigere possis poemati, 'Theogoniae' non item: ibi quae exstant personam Hesiodi et peculiare scribendi consilium tangunt aliquo modo ideoque destinata esse ipsi illi loco putanda sunt (cf. caput VI et Arthurius Meyer 'De comp. Theog. Hes.', Berolini 1887, p. 84 sqq.). Cratetis sententia eadem erat Aristarchi et antea iam Praxiphanis (Proclus apud Gaisfordium 'Poetae min. graeci' III p. 3, Rzachius in editione Hesiodi p. 97); eandem postea Pausanias e doctissimo auctore IX 31, 4 recepit solito more obscuratam ('D. L. Z.' l. c.): *Βοιωτῶν δὲ οἱ περὶ τὸν Ἑλικῶνα οἰκοῦντες παρειλημμένα δόξῃ λέγουσιν, ὡς ἄλλο Ἡσίοδος ποιῆσαι οὐδὲν ἢ τὰ Ἔργα· καὶ τούτων δὲ τὸ ἐς τὰς Μούσας ἀφαιροῦσι προοίμιον, ἀρχὴν τῆς ποιήσεως τὸ ἐς τὰς Ἔριδας λέγοντες· καί μοι μόλιβδον ἐδείκνυσαν, ἔνθα ἡ πηγή, τὰ πολλὰ ὑπὸ τοῦ χρόνου λελυμασμένον. ἐγγέγραπται δὲ αὐτῷ τὰ Ἔργα.* — Etiam Rhesi commentarium Crateteum addubitari posse sentimus. Scholia ad v. 3 et v. 524 (vol. II p. 340 Schwartz, p. 59 Wachsm.) versantur tota in explanandis rebus astronomicis et in mensura temporis. Quid? quod carmen illud choricum v. 527 sqq. in celeberrimis veterum de caelo testimoniis vulgo numerabatur eratque a Parmenisco scriptione quadam astronomica tractatum (cf. cap. III s. v.). Quodsi Homeri Odysseae XIV v. 483 in priore Rhesi scholio habetur ratio: quin versa vice Rhesi tragoediae ex. gr. in Cratetis '*Ὁμηρικοῖς*' potuisse saltem rationem haberi infitiemur praefracte? Itaque *ἐπέχομεν* de Cratetis in Hesiodum Rhesumque commentariis.

at quinque ac pluribus adeo partibus dissecta unquam fuisse 'Phaenomena' Arati quis audivit, nedum ratiunculis demonstrare conatus est? Futtilia sunt, quae Grauertus 'Mus. rhen.' 1827 excogitavit, tanto opere, ut Boeckhium mirari subeat virum summum, quinam conlaudare effrenatam Grauerti audaciam potuerit ('Kleine Schriften' IV p. 301). 'Canonem' post primam 'Phaenomenorum' partem vi intrusit ille p. 341 sqq. numeravitque praeterea integri carminis duas particulas, alteram περὶ συναντατελλόντων καὶ συγκαταδυόντων (quam eandem *ΑΝΑΤΟΛΗΝ* esse dixit perperam p. 340, cf. p. 160): '*Wenn wir nun, wie gezeigt(?!), den Umfang des Arateischen Gedichtes als ursprünglich viel grösser annehmen, so erklärt sich eine Anführung des Tzetzes, die sonst höchst auffallend ist ... Sehr willkommen ist uns nun hier eine Nachricht des Achilles in der Einleitung c. 19 Ἄρατος - - - περὶ ἡλίου καὶ σελήνης πρὸς τῷ τέλει τῆς ποιήσεως εἶπεν. Denn dadurch (?) werden die Diosemien, worin die Anzeichen an Sonne und Mond genannt sind, zum letzten Theile der ΑΣΤΡΙΚΑ und, was wir oben der sehr ungelenken(?) Verbindung wegen wünschten, von den Φαινομένοις getrennt. Dafür folgten auf diese unmittelbar andre, jetzt untergegangene Bücher, worin über den Lauf der Sonne und des Mondes, die Bahnen und Bewegungen der Planeten, ihre Relationen mit den andern Sternen und den Einfluss aller gesammt auf die verschiedenen Jahreszeiten gehandelt wurde, kurz der Kanon(?): und hieran schlossen sich recht passend die Wetterzeichen.*' Coniectaneorum cumulavit acervum, quorum ne unum quidem nec per se probabile est nec comprobatum a Grauerto. Neque omnino opus est pannoso Grauerti apparatu, quoniam certissima aliunde iamiam suppeditatur nobis discriminis ratio ac facultas[5]). *ΑΣΤΡΙΚΑ* unam de compluribus seriem (σύνταξιν) efficiebant, quibus scripta Arati praeter Phaenomena, ut videtur, inclusa conicimus (cf. p. 223 sqq.). Seriei titulum tenemus. Quinto συντάξεως astronomicae i. e. *ΑΣΤΡΙΚΩΝ* volumine, quod cum ceteris fere

[5]) *Les preuves abondent en faveur de la thèse de Grauert* Couat 'La poésie alexandrine' p. 457². Addidit Couatius rationes quasdam, Grauerto ut opitularetur, aeque perversas. Omnino adparet facile, infeliciter in Arato rem Couatio cecidisse: quod semel monemus submolestam singula refellendi operam gravati.

omnibus hodie deperiit, Aratus per carmen aliquod Musas compellaverat. Quinque igitur ad minimum monobibla 'Arateorum series astronomica' continebat. Et hodieque possumus — quod casui largimur — quinque opuscula iuxta Phaenomenorum carmen, fortasse sex, ad sidera pertinentia ex laciniis indiculi adferre: 1. *Ἀστροθεσίαν* 2. *Ἀστρολογίαν* 3. *Διοσημίας* 4. *Κανόνα* vel *Κανόνος κατατομήν* 5. *Ἀνατολήν*.

Iam ipsa videamus fragmenta, num catalogi fidem adiutura sint.

I

> *Hunc* (Equum) *Aratus et alii complures Pegasum, Neptuni et Medusae Gorgonis filium, dixerunt. Qui in Helicone Boeotiae monte ungula feriens saxum fontem aperuit, qui ex eius nomine Hippocrene est adpellatus* (Hygin. 'Astron.' I 18).

Hoc quoniam in 'Phaenomenis' desit (cf. v. 216), rettulit inter fragmenta Arati Buhlius II p. 456. Boeckhius in calce carminis servati periisse epilogum quendam poematis coniecit, in quem et Hygini de Equo narrationem ex Arato desumptam et Musarum recensum Pegaso coniunctarum transtulit perperam in commentatione 'De Arati canone' ('Kleine Schriften' IV p. 307). *ΑΣΤΡΟΘΕΣΙΑΙ* erunt fortasse qui inserant, etsi Aratea libri origo sponderi nequit. Cf. caput VIII. Titulum e librorum tabulis huic commentationi subnexis ut plerosque prompsimus. Possit vero etiam fieri, ut testimonium illud Hygini non satis accuratum et ad 'Phaenomena', ut ceterae Arati in Hygino memoriae, revocandum sit.

II

ΑΣΤΡΟΛΟΓΙΑΝ de siderum ad homines effectu fuisse inde concluseris, quod iuxta *Ἀστροθεσίαν* commemoratur. Id si verum est, scriptionem negamus Arateam esse. Nam quid ex ipsis 'Phaenomenis' poetae apertius quam omne rationum astrologicarum fastidium?[6]) Fragmenta novimus nulla.

---

[6]) De *Ἀνθρωπογονίᾳ* cf. p. 226 *Ὀστολογίαν* Arati ut recentiores fingerent, vox *Ἀστρολογία* a Victorio p. 108 male lecta ansam dedit. Couat 'La poésie alexandrine' p. 456 sq.

III

ΔΙΟΣΗΜΙΑΣ pinacographus commemoravit Achill. p. 55 W. Cuius libri nullum vestigium deprehendimus. Ne ipsam esse 'Phaenomenorum' partem ultimam iudicemus, ea obstant quae p. 215 disputavimus. Ergo nihil reliquum, nisi ut pravam Buhlii opinionem quandam refutemus e Suida procreatam s. v. *χειμὼν ὀρνιθίας* (= s. v. *ὀρνιθίας*)] *ὁ ἐπὶ τὴν γῆν τὰ ὄρνεα στορεννὺς ὑπὸ τῆς ψυχρᾶς πνοῆς, τουτέστιν ὁ σφοδρός, ἐν ᾧ καὶ τὰ ὄρνεα φθείρεται — λέγεται δὲ καὶ «ἄνεμος ὀρνιθίας» — ἢ ὅτι τὰ ὄρνεα ταῦτα χειμῶνος φαίνεται, ὡς Ἄρατός φησιν.* Desiderari haec in 'Phaenomenorum' parte ultima ideoque deperdito alicui libro Arateo retribuenda esse Buhlius speciosius quam verius edixit II p. 462. Verum si dixisset, cogitares sive de *ΔΙΟΣΗΜΙΑΙΣ* seu de scriptione *ΠΕΡΙ ΟΡΝΕΩΝ*, cuius memoria e Pselli versibus politicis 190—197 vel e commentario potius in Dionysium Thracem ('Anecdota graeca' ed. Boissonade III p. 210) cognita est. Praeplacuit hoc et Boissonadio et Bernhardyo (ad Suidae l. c.), quamvis haesitaret. Quid vero? Errarunt omnes, quia adnotationis Suidianae fontem neglexerunt. Scholio enim ad Aristophanis 'Acharn.' v. 876 sq. *ὡσπερεὶ χειμὼν ἄρα ὀρνιθίας ἐς τὴν ἀγορὰν ἐλήλυθας* haec adferuntur: *οὕτως ὁ σφοδρὸς χειμών, ἐν ᾧ καὶ τὰ ὄρνεα διαφθείρεται· οὕτω δὲ καὶ «ἄνεμος ὀρνιθίας» ὁ ἐπὶ τὴν γῆν τὰ ὄρνεα στορεννὺς ὑπὸ τῆς ψυχρᾶς πνοῆς* (*τῆς τοῦ ψύχους* codices, cf. Suid. l. c.). *ὁ δὲ Σύμμαχος «χειμῶνα ὀρνιθίαν» ἀποδίδωσι διὰ τὸ χειμῶνος τὰ ὄρνεα ταῦτα ἐπιφαίνεσθαι, ὡς παρὰ Ἀράτῳ.* Symmachus Aristophanem interpretans signis Arateis in extremam Phaenomenorum partem conlatis per scholia uti assolet, velut ad 'Pac.' v. 1067 *εὐήθες ζῷον ὁ κέπφος, οὗ μέμνηται καὶ Νίκανδρος* ('Alex.' v. 170) *καὶ Ἄρατος* (v. 916) *περὶ τῶν διοσημιῶν διαλεγόμενος καὶ Καλλίμαχος ἐν τοῖς Ἰάμβοις* et 'Vesp.' v. 262, ubi Arati v. 976, 977 citavit; denique ad 'Pac.' v. 778 *Καρκίνος* correpta vocali *ι* ex Arati 'Phaenomenis' in universum adsumpsit. Instat igitur, ut intra carminis eiusdem fines illud de avibus dictum circumspiciamus. Et redinveniri potest v. 1021 sqq., de quo loco dubitanter (ut alia tamen simul temere iaceret s. v. *Ἄρ.*) cogitavit Bernhardyus l. c.:

καὶ χῆνες κλαγγηδὸν ἐπειγόμεναι βρωμοῖο
χειμῶνος μέγα σῆμα, καὶ ἐννεάγηρα κορώνη
νύκτερον ἀείδουσα, καὶ ὀψὲ βοῶντε κολοιοί,

καὶ σπίνος ἠῷα σπίζων, καὶ ὄρνεα πάντα
ἐκ πελάγους φεύγοντα κτλ'.

His expeditis fatemur libere istas Arati 'DIOSEMIAS' peculiari libro comprehensas in suspicionem a nobis vocari eam ob causam, quod *διοσημία*, vox attica[7]), ab usu Arateo discordat. *σῆμα* constanter Aratus terminum ionicum[8]) secutus fere quinquagiens nulla exceptione admissa. Ergo vix *Διοσημίας* sed *Σήματα* (*οὐράνια, αἰθέρια, χειμώνων ὑδάτων* al.) Arateum futurum fuisse titulum opperimur. Ita v. 460 et ipse Aratus, cum absoluta siderum descriptione, priusquam ad circulos — quibuscum coortus coocasusque cohaerent — et ad diosemias transgrederetur, dispositionem carminis futuram disertis verbis communicaret: *οὐκέτι θαρσαλέος κείνων ἐγώ* (quinque planetarum)· *ἄρκιος εἴην ἀπλανέων τά τε κύκλα τά τ' αἰθέρι σήματ' ἐνισπεῖν*[9]). *διοσημία* voce Dicaeopolis in 'Acharnensibus' utitur, ut in vulgi ore viguisse videatur et hinc, ut tam multa, in communem sermonis posterioris copiam traducta esse. Dionysius Periegeta scripsit *Διοσημίας*[10]), eodem fere tempore tertia carminis Aratei pars, cum antea dici consuevisset '*Προγνώσεις διὰ σημείων*', vocari coepit *Διοσημίαι*[11]): hinc Symmachus modo commemoratus. Diffidimus igitur aliquammultum *Διοσημίας* istas integrum Arati fuisse opusculum, tametsi

---

[7]) 'Theophrastus' *σημεῖον* dicit et *σημαίνειν*, item *προσημαίνειν* et *προγιγνώσκειν*. *προγνώσεις* Boethus (supra p. 155). Inde *Prognostica* latini.

[8]) 'Il.' XXII v. 30sq. *κακὸν δέ τε σῆμα τέτυκται* (Sirius exoriens), *καί τε φέρει πολλὸν πυρετὸν δειλοῖσι βροτοῖσιν.* Archilochus fr. 54 B. *ἀμφὶ δ' ἄκρα — ὀρθὸν ἵσταται νέφος σῆμα χειμῶνος.* Parmenides: vide adn. 11. Sophocles in 'Nauplio' fr. 399, 3 N.² *οὗτος δ'* (Nauplius) *ἐφεῦρε τεῖχος Ἀργείων στρατῷ σταθμῶν ἀριθμῶν καὶ μέτρων εὑρήματα τάξεις τε ταύτας οὐράνιά τε σήματα* i. e. non astra (male ita enarratores) sed signa caelestia vel diosemias sive ab astris sive aliunde petitas.

[9]) Sectari Parmenidem videtur v. 133 Mullach : *εἴσῃ δ' αἰθερίην τε φύσιν τά τ' ἐν αἰθέρι πάντα σήματα καὶ καθαρᾶς εὐηγέος ἠελίοιο λαμπάδος ἔργ' ἀίδηλα κτλ.'* — Sero vidimus Hugonem Grotium in idem incidisse p. 24 'Notarum' dubitantem: *Quare dubito an non haec Signa (diosemias) intellexerit supra, cum dixit τά τ' αἰθέρι σήματ' ἐνισπεῖν, ut uno versu et ea, quae ex Phaenomenis restabant, circulorum nempe tractationem et obiter quibus signis in Zodiaco orientibus quae oriantur quae occidant, et ipsa Diosemeia praesignificarit.*

[10]) Ruehl 'Mus. rhen.' 1874 p. 85.

[11]) Schol. Marc. ad Arati v. 733.

certi nihil sponderi posse facile intellegimus. Boethus nihil utique praeter signa Arati superstitia cognovit, cf. p. 155.

IV

1. Achilles 'Isag.' p. 135 B *τὸν δὲ τῶν πλανήτων λόγον παρῃτήσατο ὁ Ἄρατος, ὅταν λέγῃ* (v. 454, 5. 460—462).

οἳ δ' ἐπιμὶξ ἄλλοι πέντ' ἀστέρες, οὐδὲν ὁμοῖοι,
ἔμπαλιν εἰδώλων δυοκαίδεκα δινεύονται . . .
οὐδ' ἔτι θαρσαλέως κείνων ἐγώ· ἄρκιος εἴην
ἀπλανέων τά τε κύκλα τά τ' αἰθέρι — δινεύουσιν.

παραιτεῖται δὲ διὰ πολλὰς αἰτίας, πρῶτον ὅτι φαινόμενα ἠθέλησε καὶ πᾶσι σύμφωνα δεῖξαι ἄστρα, οὗτοι δὲ πολλὴν διαφωνίαν ἔχουσι καὶ οὐδὲ πᾶσίν εἰσι φανεροί. ἐν δὲ τῷ ἐπιγραφομένῳ αὐτοῦ 'ΚΑΝΟΝΙ' τὸν περὶ αὐτῶν ποιούμενος λόγον ἁρμονίᾳ τινὶ καὶ συμφωνίᾳ μουσικῇ τὰς κινήσεις αὐτῶν λέγει γεγονέναι.

Idem p. 136 A *περὶ δὲ τῆς ἐναρμονίου κινήσεως αὐτῶν* (septem sphaerarum) *εἶπεν, ὡς ἔφην, Ἄρατος ἐν τῷ 'ΚΑΝΟΝΙ' καὶ Ἐρατοσθένης ἐν τῷ Ἑρμῇ καὶ Ὑψικλῆς καὶ Θράσυλλος καὶ Ἄδραστος Ἀφροδισιεύς· ἤρξαντο δὲ τοῦ λόγου τούτου οἱ Πυθαγορικοί· πάντα γὰρ ἁρμονίᾳ καὶ τάξει λέγουσι κινεῖσθαι, καθὰ καὶ ἰατροὶ τοὺς σφυγμούς, καὶ ὑγιαίνειν μέν, ὅταν εὐτακτῶσι, νοσεῖν δέ, ὅτε ἀτάκτως κινοῦνται.*

1 *τὸν πλ.* M ‖ 15 *Πυθαγορικοί* V: — *ειοι* L.

2. Idem p. 138 C *πολλοὶ τῶν ἐπιφανεστέρων περὶ ἡλίου καὶ σελήνης ἐπραγματεύσαντο, ἰδίᾳ δὲ καὶ περὶ τῶν πέντε* scil. *πλανήτων. διὸ καὶ Ἄρατος ἰδίως μὲν περὶ ἡλίου καὶ σελήνης πρὸς τῷ τέλει τῆς ποιήσεως εἶπεν, ἰδίᾳ δὲ περὶ τῶν πέντε ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ 'ΚΑΝΟΝΙ'.*

2 *ἰδία* L.

Canonis fragmenta qui nobis servavit Achilles simul argumentum quale fuisset declaravit. Quod ne intellegeretur primo obtutu, impedivit Boeckhianae 'De Arati Canone' commentationis defectus, cum ibi omissa sint verba Achillis *καὶ Θράσυλλος*. Thrasyllo enim usus est Theo Smyrnaeus 'De musica' (p. 47 sqq. Hiller.) eo in capite, quod est *περὶ τῆς τοῦ κανόνος κατατομῆς*.

Itaque Aratum in CANONE sonorum musicorum designationem et cum hac sphaerarum concentum et aliquid fortasse de motu docuisse liquet ait recte Boeckhius p. 303 multa de Arati harmonia apud scriptores musicos adhibita coniciens. Versibus CANONEM conceptum fuisse non patet diserto testimonio et praepropere a Boeckhio e Germanici 'Arateis' conclusum est, qui de planetis se velle posthac dicturum v. 444 sq. subindicavit:

Hoc opus arcanis si credam postmodo Musis,
tempus et ipse labor, patiantur fata, docebit.

Incredibile, haec quoque Germanicum ex Arato vertisse, cum de illo tertia ut par est utatur persona v. 1 sq.:

Ab Iove principium magno deduxit Aratus:
carminis at nobis, genitor, tu maximus auctor.

Opus per se constans Achilles CANONEM fr. 1 et 2 dixit, adnectere 'Phaenomenis' velle irrita opera erat Grauerti l. c. p. 341 sqq. iudice etiam Boeckhio p. 306 sq. Recte hic *Aratus* inquit *ipse v. 460 se de planetis in hoc opere* (quod superest) *non dicturum profitetur:*

οὐδ' ἔτι θαρσαλέος κείνων ἐγώ· ἄρκιος εἴην
ἀπλανέων τά τε κύκλα τά τ' αἰθέρι σήματ' ἐνισπεῖν.

Itaque Aratus, cum 'Phaenomena' condebat, imparem se CANONIS argumento fassus est, neque is hoc potuit in eodem opere tractare, nisi obloqui sibi ipse volebat. Putaverat Grauertus p. 342 duo Germanici 'Prognosticorum' fragmenta, in quibus de tempestatibus sub singulis Zodiaci signis accidentibus agitur et de propriis viribus quas planetarum quisque illa signa tenens exerceat (p. 43 sq. Breys.), e CANONE translata esse. *Sed postquam CANONIS argumentum prorsus aliud et maxime musicum esse docuimus, quis non probabilius dixerit, Caesarem illa de suo addidisse, non vertisse ex Arato?* Boeckhius.

V

Τέταρτον τὸ περὶ ΑΝΑΤΟΛΗΣ, ὅ φασί τινες μὴ εἶναι Ἀράτου, ἀλλ' Ἡγησιάνακτος (Vit. II p. 56 W.). Itaque quod apud Suidam legitur *Ανατομή* emendamus in *ΑΝΑΤΟΛΗ*, non contra, quod Buhlio placuit. An illa inscriptione singulare Arati opus denotetur, valde dubitans partem potius 'Phaenomenorum' alteram ad ortus siderum inde a versu 553 spectantem sic adpellari Buh-

lius p. 458 falsissime arbitratur. Hegesianacti tribuere 'Phaenomenorum' partem cui sano venire in mentem potuit?[12]) Quapropter titulo illo peculiarem librum comprehensum fuisse consectarium est.

Tantum de fragmentis. Ad Achillis de prooemio Arateo commentariolum tandem aliquando revertimur p. 17 ex codice Vaticano editum. Altius haec docti interpretis excerpta repetenda esse quamvis constet abunde, muniri tamen illud insuper scholio Marciano ad v. 733 *οὐχ ὁρᾷς; ὀλίγη μέν] ἡ δοκοῦσα εἶναι πρός τινα τοῦ λόγου ἀπόστασις ἐπλαγίασε πρὸς τὸ «οὐχ ὁρᾷς» ἐνθεῖναι τὸ εἰς Ἀγκλείδην προοίμιον ἀναφερόμενον. ἀλλ' ἠγνόησαν, ὅτι ποιητικόν ἐστιν ἔθος, ὡς καὶ Ὅμηρος κτλ.'* subindicavimus. Ita qui primus de prooemio Arati exposuit, is complura poetae antigrapha examinaverat seu nullo seu diversis exordiis instructa. Ex uno praeterea versiculum de magno anno adscripsit interpres. Haec igitur illinc relicta sunt:

I. *ἀμφί μοι ἠελίοιο περικλειτοῖό τε μήνης*
ἔσπετέ μοι, Μοῦσαι.

II. 1) *Ἀγκλείδη, ξείνων ἱερὸν θάλος, εἰ δ' ἄγε σύν μοι*
οὐρανίην ψαύσειας ἔπι τρίβον[13]).

2) *ἕπταχα σὺν δεκάδεσσι περιπλομένων ἐνιαυτῶν.*

III. *Ἀντίγονε, ξείνων ἱερὸν θάλος*[14]).

Ab altero incipiamus. Negavit verissime p. 17 interpres, illud ad Anclidem prooemium 'Phaenomenis' primitus praefixum fuisse,

---

[12]) Frey ('Mus. rhen.' 1858 p. 132sqq.): *Es (Περὶ ἀνατολῆς) ist nichts Anderes als die besondere Ueberschrift des dritten Theiles der Phaenomena von Vers 553 an . . denn auf den Zusatz der Vita ὅ φασί τινες μὴ εἶναι Ἀράτου, ἀλλ' Ἡγησιάνακτος dürfte wol nicht viel* (?) *zu geben sein.* In tota Freyi commentatione Aratea vix quod probum sit indagaveris. Cf. supra p. 155. Quod schol. Eurip. 'Phoen.' v. 1116 inter *ἐπιτολήν* et *ἀνατολήν* distinxisse Aratus dicitur, ad 'Phaenomena' pertinet.

[13]) Oppianus 'De venatione' Dianam facit ad poetam v. 20sqq. dicentem:
ἔγρεο, καὶ τρηχεῖαν ἐπιστείβωμεν ἀταρπόν,
τὴν μερόπων οὔπω τις ἑῇς ἐπάτησεν ἀοιδαῖς.
Manilius 'Astronomicorum' exordio Caesarem adlocutus *ire per ipsum aera* instituit, *ire per alta astra* Pythagoras apud Ovidium 'Met.' XV v. 147 (Schmekel 'De Ovidiana Pythag. doctr. adumbr.' p. 3sqq.), alia nonnulla. Casui vero hae dandae similitudines, nec credimus Romanorum ulli aliam quam nobis patuisse Phaenomenorum formam et editionem.

[14]) Oppianus l. c. v. 3 *Αὐσονίου Ζηνὸς γλυκερὸν θάλος, Ἀντωνῖνε.*

quandoquidem in ipso hoc carmine magnus annus duodevicennalis non sine aperto quodam studio ac consilio effertur. Intra eiusdem poematis terminos tantam admisisse differentiam vel nescium astronomiae aliquem absurde cogitatum foret. Alione igitur carmine ante 'Phaenomena' scripto ita censuisse Aratum putemus? Hac utique ratione versuum 751 sqq. quo tendat sententia declararetur:

ἄλλος δ' ἀλλοίην ἀστὴρ ἐπιδέρκεται ἠῶ.
γινώσκεις τάδε καὶ σύ· τὰ γὰρ συναείδεται ἤδη
ἐννεακαίδεκα κύκλα φαεινοῦ ἠελίοιο,
ὅσσα τ' ἀπὸ ζώνης εἰς ἔσχατον Ὠρίωνα
νὺξ ἐπιδινεῖται. Cf. p. 18 sqq.

Si post edita 'Phaenomena' carmen ad Anclidem prodiit, mirari satis nequires, quid esset quod a re dudum et aliis probata et ab ipso libentissime concessa Aratus in errorem reclinasset. Iam rem invertas. Ille quod non iam dubitari de Metonis anno solari duodevicennali et summam esse inter astronomiae studiosos concordiam dixit, dictumne ita accipiamus, ut erratum a sese ipso esse tacite fateretur correcturus? Haud facile credimus. Nihil omnino de se sed, ni fallunt omnia, in universum de astronomis Metoniano cyclo iamiam assentientibus loquitur poeta. Ergo quid reliquum nisi ut illud carmen, unde sumpti isti versiculi sunt, pro subditicio iudicetur? Idem satis antiquum fuisse videtur, si modo ex opinionis quarto iam saeculo derelictae antiquitate discrimen capere licebit. Eratne *ΑΣΤΡΟΘΕΣΙΑ* (p. 216)?

Venimus ad tertium prooemii exemplum «*Ἀντίγονε, ξείνων ἱερὸν θάλος*». Antigonum versu compellatum regem esse cognomine nondum explicato Gonatam, Demetrii Poliorcetae filium, haud cunctanter et succincte edixit Meinekius 'Philol.' 1859 p. 19. Et ipsi ita iudicamus, non quia Gonatae memoria cum 'Phaenomenis' conficiendis arcte copulata fuit (cf. cap. VII et VIII), sed quod «*ξείνων ἱερὸν θάλος*» summo ille iure conlaudatur. Experti Pellae hospitium regis cum alii homines litterati tum Aratus. Verum id est absurdum, et regem et Anclidem eodem hospitalitatis elogio ne verbis quidem dissonantibus, diversis tamen exordiis, ab eodem efferri poeta. Iam quadrat quod eum, qui Anclidem affatus est, minime Aratum fuisse adparuit. Iam vero de Antigoni memoria ac versu quid fiet? Cum fecerit Aratus «*εἰς Ἀντίγονον*» teste Suidae biographo infra adscripto carmen, illud libenter eidem

relinqueremus Arato: nisi id ipsum obstaret, quod versu «*Ἀντίγονε, ξείνων ἱερὸν θάλος*» prooemium illud ad Anclidem missum exprimi videtur[15]. Nam apta etiam cetera prooemii Anclidei particula est, ut fidenter suppleas *Ἀντίγονε, ξείνων ἱερὸν θάλος, ⟨εἰ δ' ἄγε, σύν μοι οὐρανίην ψαύσειας ἔπι τρίβον⟩*.

Quod primo loco attulimus prooemii frustulum, id dubitavit Hugo Grotius p. 14 'an non ad Diosemeia servata pertineret.' Itaque sibi finxit alteram partem Arateorum peculiari olim exordio, quod tamen differret a forma tradita, in aliqua editione instructam fuisse. Quod cum obstet diserto interpretis testimonio de toto 'Phaenomenorum' carmine dicentis, incredibile. Cf. cap. VI et VIII.

15) *Ἀγκλείδης* = *Ἀνακλείδης* auctore Meinekio l. c. Nomen corruptum putat Wilamowitzius ex *Ἀλκείδης* vel *Ἀγκαΐδης* vel simili aliquo. Patronymica vel gentilicia poetis certas personas adloquentibus usitata. *Κηρυκίδης Βατουσιάδης Αἰσιμίδης Ἐρασμονίδης Χαρίλαος* Archilochus.

2. ΙΑΤΡΙΚΑ.

Testis est Pollux II 37 sq.[16] *ἐκάλουν δ' αὐτὰς (τὰς τῆς κεφαλῆς ῥαφάς) ἰατρῶν παῖδες στεφανίτιδάς τε καὶ λαβδοειδεῖς καὶ λεπιδοειδεῖς καὶ ἄλλα τοιαῦτα ὀνόματα, καὶ ἐφιλονείκουν περὶ τοῦ πλήθους αὐτῶν, εἴτε πέντε χρὴ τὰς ῥαφὰς ἀριθμεῖν εἴτε πλείους εἴτε ἐλάττους, πάντων μὲν ὁμολογούντων ἐλάττους εἶναι τὰς τῶν γυναικείων κεφαλῶν ῥαφάς, Ἡροδότου δὲ φάσκοντος* (IX c. 83) *μετὰ τὸν ἐν Πλαταιαῖς φόνον ἐν τοῖς Περσικοῖς νεκροῖς εὑρεθῆναι*

16) Nihil de Pollucis auctore adfirmamus, sed Rufum Ephesium '*Περὶ ονομασίας τῶν τοῦ ἀνθρώπου μορίων*', quem in altero libro concinnando expilabat (M. Haupt. 'Opusc.' III 2 p. 429 praeeunte Casaubono), posse fuisse putamus quamvis cum alia tum ipsum Arati testimonium in Darembergii et Ruellii editione Parisina p. 135 sqq. desideretur. At probaverunt Rhodius ('De Pollucis fontibus' p. 86 sqq.) et Voigtius ('De Sorano Ephesio' p. 29) Rufum non integrum sed bis excerptum ad nos pervenisse.

κεφαλὴν μηδεμίαν ἔχουσαν ῥαφῆς συμβόλησιν. λέγει δέ που καὶ Ἄρατος ἐν τοῖς ΙΑΤΡΙΚΟΙΣ·

ἤδη γάρ ποτ' ὄπωπα καρήατα πολλὰ μὲν αὔτως
μεσσατίης κορυφῆς μούνῃ συνεερμένα ῥαμμῇ,
πολλαὶ δ' ἀρραφέες κεφαλαὶ πάγεν ἀνθρώποισιν.

11 *συνεεργμένα* codices Pollucis: correxi ‖ *γραμμῇ* codices Pollucis et ob sententiam (cf. Phaen. v. 465) et ob laesam productionis ante mutam cum liquida regulam Arati corruptum (Frey 'Mus. rhen.' 1858 p. 136): correximus et Vertunianus et ego etsi voce insolenti novata; at conferas *γράμμα ∼ γραμμή, στίγμα ∼ στιγμή, ἅρμα ∼ ἁρμός, κάθαρμα ∼ καθαρμός*, alia.

Idem opus dixit Buhlius II p. 455 *ΙΑΤΡΙΚΑ* et *ΙΑΤΡΙΚΑΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ*, quae a biographis et alibi commemorantur, satis inconsiderate: illa isto loco ad hominis anatomiam spectasse fragmentum evincit, hae pharmacologicam rationem peculiari scriptione sectabantur. *σύνταξιν* significari vel seriem medicinalem titulo generali nobis persuasimus in monobibla nonnulla digestam, quae deinceps recensebuntur.

I

Vita III p. 59 W. *συναγορεύει δὲ αὐτῷ* (Hipparcho, qui negabat astronomum Aratum esse) *καὶ Διονύσιος ἐν τῷ 'Περὶ συγκρίσεως Ἀράτου καὶ Ὁμήρου' περὶ τῶν μαθηματικῶν, ὅσπερ γέ φησιν·*

οὐ τίθεμεν αὐτὸν ἰατρὸν εἶναι γράψαντα τὰς ΙΑΤΡΙΚΑΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ, οὐδὲ μαθηματικὸν θήσομεν οὐδὲν ξένον εἰπόντα τῶν Εὐδόξου.

Vita II iuxta 'Phaenomena' 'Canonem' 'Ortum' (*Ἀνατολήν*) enumerantur *ΙΑΤΡΙΚΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ*, ut peculiarem hanc scriptionem, et non seriei titulum, fuisse adpareat.

II

Suidae codices *ΣΥΝΘΕΣΙΝ ΦΑΡΜΑΚΩΝ ΘΗΡΙΑΚΩΝ ΕΠΙΤΗΔΕΙΑΝ* (sive *ἐπιτήδεια*) offerunt in librorum indice. Distinxit post *φαρμάκων* Westermannus, tanquam verba *θηριακῶν ἐπιτήδεια* novum titulum efficerent et 'ex theriacis quae sunt salubria' remedia designarent. Supplemento si careri potest — et *φαρμάκων* proxime ante scriptum exstat — quis supplere maluerit? 'Antidota' Galeni inspicias (vol. XIV Kuehn.): discerni intelleges

(quod ultro elucet cur fieri consueverit) inter φάρμακα θηριακά quae θανάσιμα sunt vel δηλητήρια et quae ἀγαθά καλά ἐπιτετευγμένα (cf. ex. gr. p. 151. 161. 171. 174). Tamen ne cognita quidem tituli sententia statim patent omnia. At patescent. Unam certamque dixerit Aratus mixturam an in universum de remediis salubriter miscendis exposuerit, quamvis provisum primitus fuerit ne haesitari quiret, nunc, res utut se habet, per se dubitabile. Namque iterum Galeni 'Antidota' evolvas: p. 32 Ἀνδρομάχου πρεσβυτέρου θηριακὴ δι' ἐχιδνῶν, ἡ καλουμένη 'Γαλήνη' — multa nimirum ex viperis alioquin fiebant medicamina — p. 149 ''Ἀμβροσία' Φιλίππου Μακεδόνος πρὸς τὰ θανάσιμα τῶν φαρμάκων καὶ παντὸς ἰοβόλου πληγήν· ποιεῖ καὶ πρὸς τὰς ἐντὸς διαθέσεις, p. 159 'Ἀμβροσία' Ἀρχιβίου ἱερά, πρὸς πάντα τὰ ἐντὸς ποιοῦσα ᾗ χρῶμαι (Galenus ipse)[17]). Et sic fere omnia certo nomine indicantur remedia sive proprio sive inventoris sive eius, qui uti illis assolebat. Itaque 'σύνθεσις φαρμάκων θηριακῶν ἐπιτηδεία' inscriptum fuerit seriei medicinalis alicui volumini, quo istiusmodi mixturae (σύνθετα) comprehendebantur. Idque corroborat Galenus 'De Antidotis' (vol. XIV p. 144sq. K.): περὶ δὲ τῶν συνθέτων (θανασίμων φαρμάκων scil.) λεχθήσεται. ἐκτίθεσθαι δὲ τὰς τούτων

[17]) Epigrammati Callimacheo ab editoribus, quoad scimus, non prorsus intellecto LIII Wil. salutem parabimus:

Καὶ πάλιν, Εἰλείθυια, Λυκαινίδος ἐλθὲ καλεύσης
εὔλοχος ὠδίνων ὧδε σὺν εὐτοκίῃ.
ἧς τόδε νῦν μέν, ἄνασσα, κόρης ὕπερ· ἀντὶ δὲ παιδός
ὕστερον εὐώδης ἄλλο τι νηὸς ἔχοι.

Cf. Nossin 'Anth. Pal.' VI 273. Partu filiae gravidae instante Ilithyiam Lycaenis mater implorat, ut subveniat dolores levatura σὺν εὐτοκίῃ. Quod cum putarent idem atque εὔλοχος ὠδίνων, praepropere abstulerunt coniectando et Heckerus ('Comm. crit. in Anth.' p. 112) et Meinekius post editionem p. 291. Nobis Εὐτοκίῃ proprium nomen est nec differt ab herba medicinali ad partum idonea vel remedio Ἀριστολοχία vel Ὠκυτόκιον alias dicto. Exempla inferius alia occasione capite VI proposituri sumus. Callimachum vero inlustrare possumus 'Aeneide' XII v. 411–419. Venus Aeneam vulnere defessum dictamno Idaeo — immixtis Ambrosia et Panacea, quae certa id temporis erant remedia a Galeno in 'Antidotis' totiens et a scholiasta Vergiliano etiam commemorata, quidquid recentiores Aeneidis enarratores moliuntur — curat ipsa et reficit: *dictamnum genetrix Cretaea carpit ab Ida . . . detulit . . . inficit occulte medicans spargitque salubris Ambrosiae sucos et odoriferam Panaceam.* Denique favet σύν praepositionis usus: cf. 'Il.' XVI v. 864 ξὺν δουρὶ-βεβήκει. Ib. II v. 787, alia. Simile invocationis exemplum exhibet Tibulli elegia II 5.

σκευασίας μοχθηρόν μοι δοκεῖ, καίπερ πολλῶν ἐπιχειρησάντων ταῖς τούτων συγγραφαῖς, ὧν ἐστιν Ὀρφεὺς ὁ ἐπικληθεὶς θεολόγος (fr. 174 Abel) καὶ Βῶλος (Ὧρος editio Kuehnii: corr nescio quis in exemplari Gryphiensi; cf. Susemihl. I p. 482) ὁ Μενδήσιος ὁ νεώτερος καὶ Ἡλιόδωρος ὁ Ἀθηναῖος τραγῳδιῶν ποιητὴς καὶ *ΑΡΑΤΟΣ* καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν τοιούτων συγγραφεῖς. τούτους μὲν οὖν ἄν τις θαυμάσειεν ἐμμέτρως ἐπιχειρήσαντας ταῖς περὶ τούτων πραγματείαις, μέμψαιτο δ' ἂν εὐλόγως διὰ τὰ πράγματα· διδάσκειν γὰρ μᾶλλόν ἐστι καὶ προσάγειν τοὺς βουλομένους ἐπὶ κακῷ τοῦ (scripsi: τὸ Kuehnius) πλησίον ἐπιχειρεῖν ταῖς τούτων σκευασίαις. οἱ γοῦν τῶν καλῶν τούτων ποιημάτων συγγραφεῖς τὴν παρὰ τοῖς πολλοῖς εὐλαβούμενοι καταδρομὴν ἐναρχόμενοι τῆς τούτων παραδόσεως τοὺς ἐντευξομένους πείθειν ἐπιχειροῦσιν, ὡς οὐκ ἂν εἴησαν φαῦλοι τὸ ἦθος οὐδὲ τῶν τοιούτων φθοροποιῶν διδάσκαλοι, ὥσπερ καὶ Ἡλιόδωρον ἐν τοῖς 'Πρὸς Νικόμαχον Ἀπολυτικοῖς' ἐναρχόμενον ἔστιν εὑρεῖν οὕτω γράφοντα κτλ.' (Meineke 'Anal. Alex.' p. 384 sq.).

III.

ΑΝΘΡΩΠΟΓΟΝΙΑΝ Suidas. Ergo hominis originem poeta medicus descripsit, ut alii medici '*Περὶ γονῆς*' commentati sunt. Pythagoreorum ratione Varro *in libro, qui vocatur 'Tubero' et intus subscribitur 'De origine humana'* egit, astrologorum in modum 'De ratione puerperii matura' Ausonius (p. 95 Peiper), multa idem ille Censorinus, unde Varronis opusculum modo notavimus, in libro 'De die natali' c. 9 p. 15 H. *Ἀνθρωπογονίαν* Orphicam Orphicorum corpore comprehensam Lobeckius inlustravit 'Aglaoph'. I p. 579 (A. Dieterich 'De hymnis Orphicis' p. 6 sqq.). Denique Vitruvii de astrologis Chaldaeis locum corruptum adferimus 'De architectura' IX 7, 2: . . . *primusque Berosus in insula et civitate Co consedit ibique aperuit disciplinam, post ei studens Antipater iterumque † Achinapolus, qui etiam non e nascentia sed ex conceptione genethlialogiae rationes explicatas reliquit.* Attulimus locum, quia Coos quosdam astrologos continet in insula illa eodem atque Aratum tempore secundum Berosum ratiocinantes. Nam summa iniuria suspectum reddere Berosi apud Coos mansionem, quotquot de loco Vitruviano verba fecerunt, conati sunt: qui causam proferret non dicimus verisimilem

sed omnino causam vel e longinquo speciosam, nemodum exstitit[18]). Quorum astrologorum unus 'Περὶ Ἀνθρωπογονίας' ut Aratus librum divulgavit. Si modo de Arateo libro constaret liquido, quaerendum esset, num quo vinculo ac relatione Aratus cum Chaldaico isto astrologo omnis astrologiae ipse contemptor iungeretur. Ceterum *Athenodorus* Roseus mero arbitrio e nominis depravatione elicuit. Cf. caput VIII.

---

3. ΚΑΤΑ ΛΕΠΤΟΝ.

'*ΚΑΤΑ ΛΕΠΤΟΝ ἄλλα*', scilicet poemata, Aratum scripsisse legitur in Suidae indice. Quod quid esset, explorare nec Meinekius in 'Vindiciis Strabonianis' p. 180 sq. neque Ungerus in 'Annalibus philologicis' a. 1876 p. 430 sq. valebant[1]). Ita ille: *Mirus sane et mihi quidem vix explicabilis Aratei carminis titulus est τὰ 'ΚΑΤΑ ΛΕΠΤΟΝ' . . Receptum dicendi usum si sequimur, τὰ 'ΚΑΤΑ ΛΕΠΤΟΝ' carmina esse possint subtiliter et accurate elaborata. In hunc fere sensum ipse Strabo dixit libro XVII p. 787 ἐδέησε δὲ τῆς ἐπ' ἀκριβὲς καὶ κατὰ λεπτὸν διαιρέσεως, et Cicero 'Epist. ad Attic.' II 18: 'Ne forte quaeras κατὰ λεπτὸν de singulis rebus'. Sed praestat doctiorum hominum exspectare sententiam.* Nihil electa haec ad

---

[18]) J. D. W. Richter 'De Beroso Chaldaeorum historiae et astronomiae veteri scriptore' Lips. 1825 p. 17. Magnum de Beroso confusaneae doctrinae volumen Franciscus Lenormant Parisiis anno 1871 publicavit ('Fragments cosmogoniques de Bérose'): p. 410 quid de Vitruvio? *Il est difficile de dire, quelle est la valeur réelle de ce récit.* Patonius 'Inscriptions of Cos' p. 359 *if we may trust the testimony of Vitruvius X 7, 9, Berosus in his latter years established a school of astrology here* etc. — Plinius 'N. H.' VII 37 (= 'F. H. G.' II fr. 25) *ob divinas praedictiones Athenienses publice in gymnasio statuam inaurata lingua* statuisse Beroso narravit. Addubitarunt cum ceteri tum iidem Richter et Lenormant l. c. Cf. cap. VIII.

[1]) Omiserunt cum alia haud pauca tum Artemidorum in 'Onirocriticis' I p. 5, 20 sqq. Herch.: ἡμεῖς δ' ἑκόντες παρήκαμεν τὴν περὶ αὐτῶν εἰς λεπτὸν ἐξήγησιν κτλ.' Arato λεπτός est 'debilis' 'exiguus', ex. gr. v. 607 Χηλαὶ καὶ λεπτὰ φάουσαι.

Aratum (docebunt reliquiae): gravissima vero quae pergit Meinekius exponere: *Interim hoc unum addo; memini enim nescio quem scriptorem citari alicubi ἐν τοῖς ʽΚατὰ βραχύʼ, quod non multum differret ab Aratei carminis titulo*[2]). Exciderant Meinekio ex memoria Aristoxeni ʽCommentarii minutiʼ Athen. XIV p. 619 E (Unger. p. 430): *ἐν δὲ τοῖς ʽΚατὰ βραχὺ ὑπομνήμασινʼ* (ʽF. H. G.ʼ II p. 291) *ὁ Ἀριστόξενος «Ἴφικλος (φησίν) ʽΑρπαλύκην ἐρασθεῖσαν ὑπερεῖδεν. ἡ δὲ ἀπέθανεν· καὶ γίνεται ἐπ᾽ αὐτῇ παρθένοις ἀγὼν ᾠδῆς, ἥτις ʽΑρπαλύκη (φησίν) καλεῖται».* Aristoxeni exemplum nemodum, ne Ungerus quidem, qui amissum a Meinekio tandem redinvenit, in Arati usum adhibuit, quamvis sit non modo luculentum sed etiam facile demonstratu. Etenim opponuntur ʽ*τὰ Κατὰ βραχὺ ὑπομνήματα*ʼ aliis hypomnematum speciebus, ʽ*Ἱστορικοῖς ὑπομνήμασι* et *Συμμίκτοις ὑπομνήμασιν* (cf. Muelleri F. H. G. II p. 290), quorum argumenta ampliore ambitu utebantur: unam seriem explevisse tres istos hypomnematum libros cogitaveris. Sunt igitur *τὰ ʽΚατὰ λεπτόνʼ* exili corpusculo sive minuta carmina, de ambitus parvitate et non de qualitate dicta. ʽVergiliiʼ opuscula quae ʽ*Κατὰ λεπτόν*ʼ vocantur ab isto Arati genere nomen accepisse Ungerus feliciter suspicatus est assentiente subtili harum rerum iudice Knaackio (Susemihl. I p. 292).

Complures ʽminutorum carminumʼ species Aratum reliquisse librorum tabulae commonstrant. Quorum seriem *ΚΑΤΑ ΛΕΠΤΟΝ* num recte vocabimus? Epigrammata Hymnos Elegias Epicedia Paegnia suntne *κατὰ λεπτόν* omnia an non sunt? Quaestionem provehet Strabo X p. 486: *δηλοῖ δὲ τὰς ἀπορίας αὐτῶν* (Gyariorum) *καὶ Ἄρατος ἐν τοῖς ʽΚΑΤΑ ΛΕΠΤΟΝʼ·*

ὢ Λητοῖ, σὺ μὲν ἤ με σιδηρείῃ Φολεγάνδρῳ
δειλὴν ἢ Γυάρῳ παρελεύσεαι αὐτίχ᾽ ὁμοίην[3]).

---

[2]) Diverso sensu Callimachus ʽEpigr.ʼ XXVII de ʽPhaenomenorumʼ subtilitate dicens ʽ*χαίρετε*ʼ inquit ʽ*λεπταὶ ῥήσιες*ʼ. Hinc item de ʽPhaenomenisʼ et Ptolemaeus rex *ἀλλὰ τὸ ʽλεπτολόγωνʼ σκῆπτρον Ἄρατος ἔχει* (Achill. p. 55 West.) et Leonidas Tarentinus ʽAnth. Palat.ʼ IX 25, 1 *γράμμα τόδ᾽ Ἀρήτοιο δαήμονος, ὅς ποτε λεπτῇ φροντίδι δηναιοὺς ἀστέρας ἐφράσατο* (Dilthey ʽDe Callim. Cyd.ʼ p. 11²; Knaack ʽHerm.ʼ 1883 p. 28 sq.). Sensit Meinekius a genere *ΚΑΤΑ ΛΕΠΤΟΝ* aliena haec esse. Ungerus denuo omnia permutavit.

[3]) Iteravit haec Strabo p. 484: *ἀπὸ δὲ τῆς Ἴου πρὸς ἑσπέραν ἰόντι Σίκινος καὶ Λαγοῦσα καὶ Φολέγανδρος, ἣν Ἄρατος ʽσιδηρείηνʼ ὀνομάζει διὰ τὴν τραχύτητα.*

Priore versu fluctuant codices inter *σὺ μένη με, σὺ μένεις με, σὺ μὲν οἶμαι*, altero inter *δειλῇ* et *δειλήν*, fluctuabat Meinekius. Qui in 'Vindiciis' *σὺ μὲν οὔ με σιδηρείη Φ. ἢ δειλῇ Γ. π. ἀντίχ' ὁμοίην* commendavit, in editione praetulit *ἤ με;* illic ita sese ipse interpretatur: *quae Deli insulae verba esse mihi fingebam Latonam obtestantis, ut partum apud se deponat; quod ni faciat, Pholegandro et Gyaro se similem fore. Quod altero loco scripsi ἦ δειλῇ Γυάρῳ, satis certum videbitur reputanti, qua causa istos versus attulerit.* Verisimile et nobis videtur illas hymni reliquias esse. Id si pro explorato haberi posset, Callimachi gratia gauderemus impense. Commemoravit Suidas 'Hymnorum' syllogam in laterculo, ubi perverse tamen editur *ὕμνους εἰς τὸν Πᾶνα σπονδοφόρους*, quamvis Achilles habeat *εἰς Πᾶνα ὕμνον* p. 55 West. et Theo (Vita III) *ἐπισταθεὶς*[4]) *δὲ τῷ βασιλεῖ πρῶτον μὲν αὐτοῦ ποίημα ἀνέγνω τὸ εἰς τὸν Πᾶνα τῆς Ἀρκαδίας.* Diiuncta scribas Suidiana: *ΥΜΝΟΥΣ. Εἰς τὸν Πᾶνα· Σπονδοφόρους*[5]). De his nihil compertum, hymnum in Panem Arcadem a Macedonibus inter deos relatum devictis anno 276 Gallis ab Antigono, vix cum in Macedoniam venisset, Aratus composuit[6]). Attigit illud Theocritus in 'Thalysiis' v. 99[7]). An *τῶν ΚΑΤΑ ΛΕΠΤΟΝ* liber 'Hymnorum' portiuncula fuit?

Idem de Elegiis quaerimus. Sed prius fragmenta conligenda sunt.

I

1. Stephanus Byz. s. v. *Γάργαρα*] *πόλις τῆς Τρῳάδος ἐπὶ τῇ ἄκρᾳ τῆς Ἴδης . . ἐκεῖ καὶ Διότιμος ὁ Ἀδραμυττηνὸς ἐδίδασκε γράμματα, εἰς ὃν Ἄρατος εἶπεν·*

αἰάζω Διότιμον, ὃς ἐν πέτρῃσι κάθηται
Γαργαρέων παισὶν βῆτα καὶ ἄλφα λέγων.

---

[4]) *συσταθείς* coni. Hemsterhusius.

[5]) Vel Usenerus in Suida *ὕμνους εἰς τὸν Πᾶνα* dispescuit 'Mus. rhen.' XXIX (1874) p. 43[1].

[6]) Usener p. 44 sqq.

[7]) Hauler 'De Theocriti vita' p. 13 sq. Wilamowitz 'Antigonos von Karystos' p. 340.

2. Enarrator Vergilii 'Georgicorum' apud Macrob. 'Saturn'. II 20, 8 *Arati etiam liber fertur 'ΕΛΕΓΕΙΩΝ', in quo de Diotimo quodam poeta sic ait «αἰάζω — λέγων». Ex his versibus etiam civium nomen innotuit, quia Gargares (Γαργαρῆς) vocantur.* Exstat praeterea idem in 'Anthologia Palatina' XI 437 e Corona Meleagri sumptum epigramma (cf. IV 50). Discrepantias adscribimus:

4 Διότιμον ὅς Macrobii et Anthologiae codices: ὅτι μοῦνος Stephani codices ‖ 5 Γαργαρέων παισὶν etiam Anthologiae codices: παισὶν Γαργαρέων Stephanus.

Videtur Aratus hos versus in convivio ex tempore iecisse, ut Diotimum obscuro loco latentem Antigono regi commendaret post Heckerum audacissime Duebnerus II p. 394. Nihil enim ne divinari quidem hodie de consilio carminis potest. Antiquitus quid cognitum fuerit, praeter unam patriae Diotimi significationem deperiit. Adramytenum enim e carmine vix agnoscere quisquam potuit.

Ceterum Meleager haecce poemata quasi 'primitias' Arati praedicat diserte 'Anthol. Pal.' IV 1 v. 49 sq.:

ἄστρων τ' ἴδριν Ἄρατον ὁμοῦ βάλεν, οὐρανομάκευς
φοίνικος κείρας πρωτογόνους ἕλικας,

(Meleager in 'Coronam'). Utique, antequam 'Phaenomena' componerentur, exstitisse pusilla ista, si trutina Meleagri dictum examinares, largiendum esset. Sed tamen excedit hoc omnem probabilitatem.

II

Ἀράτου.

«Ἀργεῖος Φιλοκλῆς Ἄργει καλός» αἵ τε Κορίνθου
στῆλαι καὶ Μεγαρέων ταῦτα βοῶσι τάφοι.
γέγραπται καὶ μέχρι λοετρῶν Ἀμφιαράου,
ὡς καλός. ἀλλ' ὀλίγον γράμμασι πειθόμεθα.
τῷδ' οὐ γὰρ πέτραι ἐπιμάρτυρες, ἀλλὰ Πριηνεύς
αὐτὸς ἰδών· ἑτέρου δ' ἐστὶ περισσότερος.

'Anth. Pal.' XII 129 e Stratoclis 'Musa puerili'. Petitum forsitan ex Elegiarum libro illud videbatur Buhlio II p. 458. Potuit vero etiam Epigrammatis adnumerari. Conscripsit igitur Aratus carmen in Philoclem formosum simul celebrato 'Prienensi' accuratissimo

pulchritudinis spectatore, cuius iudicium in hac causa longe praefert omnibus testimoniis, quae alibi prolata sunt. Nec Prienensis, qui proprio nomine caret, nec Philocles iste Argivus aliunde cognitus. — V. 2, 3 quas dicit columnas Corinthias sepulcra Megarensium Oropiorum lavacra, haec omnia versu quinto communi lapidum (*πέτραι*) significatione complectitur; neque enim testes producit lapides, sed 'Prienensem' oculatum. Non putamus epigrammatographum et 'Prienensem' esse eandem personam: si esset, necessario poematium ab Arato Solensi scribi non potuisset. — V. 4 *ὀλίγοι* codex Palatinus, *ὀλίγοις* editores. Nos *ὀλίγον* scripsimus et cum Jacobsio *πειθόμεθα* pro *λειπόμεθα* 'parum credimus litteris incisis'. Negat se satis confidere litterulis poeta: oculis fidendum. Igitur alterum quendam Philoclem Argivi cognominem, sed diversa urbe oriundum, formae virtute praestare, cuius pulchritudinem spectaverit Prienensis. De 'Prienensi' cf. caput VIII.

Arati amores Theocritus 'Thalysiorum' v. 105 attingit *εἴτ' ἄρ' ὅ γ' ἔστι Φιλῖνος ὁ μαλθακός*[8]), *εἴτε τις ἄλλος* ac Moloni Arati aemulo v. 125 diras imprecatur, ut sese suspendat: *εἷς δ' ἀπὸ τᾶσδε, φέριστε, Μόλων ἄγχοιτο παλαίστρας*. Ubi scholiasta Ambrosianus: *Μόλων ἢ Σίμων Ἀράτου ἀντεραστής*. Inferri in textum ob quantitatem non potest *Σῖμων*, tametsi haud defuerunt qui tam lubricum et fallax interpretandi iter ingrederentur. Concludimus potius doctum quendam poetae enarratorem antiquum non Molonem sed Simonem aemulum in probo quodam litterarum monumento nominatum repperisse. Cumque Aratum in 'Carminibus minutis', sive Elegiis sive Epigrammatis, constet de amoribus suis et rebus ipsum locutum esse, haud esse incredibile largieris, illinc Simonis provenisse memoriam. Irrita igitur Hilleri dubitatio in H. Fritzschii editione p. 129: *Entweder wurde Simon als Nebenbuhler Arats in dessen kleinen Gedichten genannt, sodass man vermuthen könnte, er sei mit dem hier erwähnten Molon identisch, oder* (*wie Meineke annahm* [p. 261 editionis]) *Simon war eine Corruptel im Texte unsrer Stelle.* Ceterum *Μόλων* breviata nominis alicuius forma, cuius pars altera a stirpe *μολ* deveniat. Altera

[8]) '*Hier ist der Name wol mit Bezug auf φιλεῖν gewählt*' Fritzschius p. 127 perperam coniecit. Non dubium, quin certa persona sit (Haeberlin 'Carm. fig.' p. 54).

dissimulatur quidem, sed recuperari poterit. Nominis ita compositi exemplum adhuc pluriens innotuit *Ἀγχίμολος* sive *Ἀγχιμόλιος*, item *Ἀγχίπολις Ἀγχίαλος*. Iam poetam memento in nominum usu ludere libenter et veriloquia captare iocantem, velut v. 99 sq. *οἶδεν Ἄριστις* (Arati delicias), *ἐσθλὸς ἀνήρ, μέγ' ἄριστος*. Quid igitur, si in versu *εἷς δ' ἀπὸ τᾶσδε, φέριστε, Μόλων ἄγχοιτο παλαίστρας*[9]) occultatur *Ἀγχίμολος* quidam vel *Ἀγχιμόλιος* integro nomine vocatus[10])? Breviata personarum nomina diligit Theocritus: *Ἄριστις Θύρσις Χρόμις Χάλκων Αἴγων* alia.

Epigrammatum conlectionem uno fortasse volumine conditam Vergiliano exemplo inter *τὰ ΚΑΤΑ ΛΕΠΤΟΝ* reponimus. Ac videtur ita Suidas dispescendus: *ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ*. 1) *Εἰς Φίλαν τὴν θυγατέρα Ἀντιπάτρου, γυναῖκα* (?) *δ' Ἀντιγόνου*· [*Ἀνατομήν*, scribe *Ἀνατολήν*, cf. p. 220], 2) *Εἰς Παυσανίαν τὸν Μακεδόνα*. Cetera omissa compilatorum vitio, quorum manibus tradita haec ad Suidam usque pervenerunt. Erratum vero est, Antigoni uxorem patre usam fuisse Antipatro — Seleuco Nicatoris filio utebatur, cf. Achillem p. 53 West., R. Koepkium 'De Arati Solensis aetate' progr. Guben. 1867 p. 2[2], Usenerum 'Mus. rhen.' 1874 p. 42 — ideoque *μητέρα* olim pro *γυναῖκα* exstitisse opinamur, quoniam Phila Antipatri filia mater Antigoni erat: quod excerptor nescio quis, cum unam solummodo Philam Antigoni regis novisset uxorem, suo Marte propulsavit. Aliter ac difficilius Usenerus passum esse lacunam locum Suidianum ratus post *Ἀντιπάτρου* censuit tale quid addendum *⟨μητέρα δὲ Ἀντιγόνου, καὶ εἰς τὴν ὁμώνυμον, θυγατέρα μὲν Σελεύκου⟩ γυναῖκα δ' Ἀντιγόνου*.

Item addimus Paegnia (Suid.) eodem exemplo permoti, cum vel 'Priapea' inter *τὰ 'Κατὰ λεπτόν'* Vergiliana legantur. Constat Philetam et ipsum edidisse '*Παίγνια*'[11]).

---

9) *Scholiasta: ἔξωθεν τοῦτο ἐπιφωνοῦσιν. At poeta, ne ἔξωθεν esset infesta aemulo exclamatio, dederat operam interserta appellatione amici. Scriptor 'Περὶ ὕψ.' 33, 4 cum in bucolicis πλὴν ὀλίγων τῶν ἔξωθεν Theocritum felicissimum iudicavit, num talia habuit in animo?* Buecheler 'Mus. rhen.' XXXIX (1884) p. 276.

10) 'Molonis' nomen etiam in Coorum historia fabulari exstat, cf. Dibbelt 'Quaestiones Coae mythologae' (Gryph. 1891) p. 19. 29.

11) Cf. Bach 'De Phileta' p. 14. Terminus *παίγνιον* rhetoribus debetur: Hermes' 1887 p. 575 sq.

Denique Epicedia inserimus, i. e. 'carmina funebria', unde haec supersunt vestigia.

I

ΕΙΣ ΜΥΡΙΝ ΤΟΝ ΑΔΕΛΦΟΝ ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΝ Achill. p. 55 West.

II

ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΝ ΚΛΕΟΜΒΡΟΤΟΥ Suid.

III

ΕΙΣ ΘΕΟΠΡΟΠΟΝ Suid. Quod carmen epicedium vocat enarrator Arati ex scholio Marciano ad 'Phaen.' v. 257 sqq. et Veneto A ad 'Il.' XVIII v. 486 a nobis refectus in 'Analectis Eratosthenicis' p. 49:

ἑπτάποροι δὴ ταί γε (Pliades) *μετ' ἀνθρώπους*[12]) *ὑδέονται,*
ἓξ οἶαί περ ἐοῦσαι ἐπόψιαι ὀφθαλμοῖσιν.
οὐ μέν πως ἀπόλωλεν ἀπευθὴς ἐκ Διὸς ἀστήρ,
ἐξ οὗ καὶ γενεῆθεν ἀκούομεν, ἀλλὰ μάλ' αὔτως
εἴρεται. ἑπτὰ δ' ἐκεῖναι ἐπιρρήδην καλέονται.

Schol. Arat.

τοῦτο (v. 259) *πρὸς τοὺς εἰπόντας (ὧν ἐστι καὶ αὐτὸς ἐν τῷ ΕΙΣ ΘΕΟΠΡΟΠΟΝ ποιήματι) τὴν Ἠλέκτραν φυγεῖν καὶ μὴ ὑπομεῖναι ἰδεῖν τὴν Ἴλιον ἁλισκομένην καὶ τοὺς ἐκγόνους δυστυχοῦντας. τὸν γὰρ Δάρδανον παῖδα Διὸς καὶ Ἠλέκτρας εἰρήκασιν.*

Schol. Hom.

τῶν δὲ Πλειάδων οὐσῶν ἑπτὰ πάνυ ἀμαυρὸς ὁ ἕβδομος ἀστήρ ἐστιν, ὡς μὲν Ἄρατος ἐν τῷ ΕΙΣ ΘΕΟΠΡΟΠΟΝ ΕΠΙΚΗΔΕΙΩΙ φησί, ⟨διὰ τὸ⟩ Τροίας πορθουμένης τὴν Δαρδάνου Ἠλέκτραν μίαν οὖσαν τῶν Πλειάδων φυγεῖν τε τὴν τῶν ἀδελφῶν σύνοδον καὶ τὰς κόμας λύσασαν ἐνίοτε κομήτην ἀστέρα φαίνεσθαι κτλ.'

1 *εἰς* scripsi: *προς* Venetus ‖ 3 *θεόπροπον* Venetus et Suidas: *θεόπρομον* Marcianus ‖ 4 *φυγεῖν* Venetus: *φεύγειν* Marcianus ‖ 8 *εἰρήκ* (with *α* above) Marcianus, quod esse potest et *εἰρήκαμεν* et *εἰρήκασιν*.

---

[12]) *μετ' ἀνθρώπους* Marcianus cum scholiis: *μετ' ἀνθρώποισι* Parisinus A. Utrumque in Arato ferendum, illud utique Homericis exemplis confirmatur. Cf. T. Mommsen 'Beiträge zu den griech. Präpositionen' 1886 p. 191.

δύναιτο δ' ἂν καὶ ὑπέρβατον εἶναι, 'ἑπτάποροι οὖσαι καὶ ἐπόψιαι ὀφθαλμοῖσιν ἓξ οἷαι — παρ' ἀνθρώποις ὑδέονται'· τῶν γὰρ ζ ὀνομάτων λέγων τὸν κατάλογον σύνδηλός ἐστι σημαίνων τῷ ἀριθμῷ τούτῳ καὶ συντιθέμενος.

Excerptoris oratio non ita accipienda est, quasi quae in epicedio fecisset antea ea corrigere voluisset Aratus. Itaque obstaret nihil, quominus post 'Phaenomena' demum in Theopropum Aratus carmen lugubre scripsisse putaretur. Non quaesivimus, Theopropus iste quisnam fuisset, sed ultro oblatam coniecturam peritorum existimationi committimus. Menedemum philosophum Eretriensem Arati consuetudine gavisum esse per Antigonum Carystium constat Diog. Laert. II 17, 10 (= p. 97 Wilam.): *ἦν δὲ καὶ φιλυπόδοχος καὶ διὰ τὸ νοσῶδες τῆς Ἐρετρίας πλείω συνάγων συμπόσια, ἐν οἷς καὶ ποιητῶν καὶ μουσικῶν. ἠσπάζετο δὲ καὶ Ἄρατον καὶ Λυκόφρονα τὸν τῆς τραγῳδίας ποιητὴν καὶ τὸν Ῥόδιον Ἀνταγόραν.* Hinc posteriores magistrum Arati Menedemum scripserunt (Suid. s. v. *Ἄρατος*). Iam vero Menedemus Clisthenis erat filius *τοῦ τῶν Θεοπροπιδῶν καλουμένων, ἀνδρὸς εὐγενοῦς μέν, ἀρχιτέκτονος δὲ καὶ πένητος* (Diog. Laert. l. c.). Quid multa? Gentilis Menedemi Theopropus fuisse videtur inde a convictione Eretriensi Arato cognitus[13]). Gentiles nomen conditoris interdum filiis indidisse numero exemplorum haud parvo stabiliri potest. Veluti Alcmaeonida erat Alcmaeo Atheniensis, Lycomedes Lycomida (interponas **Λύκομος* abbreviatum). Ceterum comparaveris non inepte, quod Lycophro fabula quadam satyrica *Μενέδημος* inscripta ipsius Menedemi memoriam celebravit (Ath. X p. 420 A).

ΕΙΣ ΑΝΤΙΓΟΝΟΝ (Suid.) cui carminum generi adscribatur, obscurum. Quod p. 222 e prooemio quodam Arateo frustulum attulimus «*Ἀντίγονε, ξείνων ἱερὸν θάλος*», hinc segregandum esse nobis persuasimus. Cf. caput VIII.

Gratiarum libri aut duo aut plures in Helladii 'Chrestomathia' (Phot. 'Bibl.' cod. 279 p. 531 a 13 sqq.) commemorantur, postquam in iis quae antecedunt grammaticus de vocula «*τέττα*»

---

[13]) *Θεόπροπος*, fabularis gentis auctor, 'vates' fuit: cf. *Εὐμολπίδας Κήρυκας* atticos. Nomen compositum est, ut *Λαόπροπος-Πρεπέλαος*. Quod monemus ob Windischium 'Sitzungsber. der sächs. Gesellschaft der Wiss.' Lipsiae 1892 p. 202 sq.

('Il.' IV v. 412) disputavit: *καὶ ἄλλα δέ ἐστι ξενίζοντα ἐν τοῖς Ὁμήρου, μεθ' Ὅμηρον δὲ σαφῆ τῇ χρήσει γεγονότα καὶ τὴν λύσιν τῆς ἀπορίας ἐπιδεξάμενα. τὸ δὲ «τέττα» οὐδὲν τοιοῦτον τῆς ἀγνωσίας καὶ τοῦ μὴ διημαρτῆσθαι ἐξείλετο. οὐ τοίνυν «τέττα» δεῖ γράφειν ἀλλὰ «τέτλα», τῆς ἐπὶ τέλους συλλαβῆς ἀποκοπείσης τοῦ 'τέτλαθι'. καὶ γὰρ ἔστιν εὑρεῖν τὸ «τέτλα» λεγόμενον παρὰ διαφόροις, ὡς καὶ Ἄρατός φησιν ἐν ΧΑΡΙΤΩΝ πρώτῃ «τέτλα —»*. Pertinet eodem Hesychius s. v. *τέτλα] ὑπόμεινον, ἀνέχου* monente M. Schmidtio. Quid *ΧΑΡΙΤΕΣ* illae sibi vellent, nec Meinekius 'Vind. Strab.' p. 180* nec Knaackius 'Herm.' 1883 p. 28 assecuti sunt[14]). Rettulimus ad 'Minutorum' seriem de argumento e Theocriti 'Gratiis' ad Hieronem missis aliquid divinari posse existimantes. Item Meleagrum adhibemus 'Anth. Pal.' IV 3 sq. *ἄνυσε μὲν Μελέαγρος, ἀριζάλῳ δὲ Διοκλεῖ μναμόσυνον ταύταν ἐξεπόνησε χάριν* et Crinagorae in 'Anacreonteorum' volumen effatum XXIX Rub. *βίβλων ἡ γλυκερὴ λυρικῶν ἐνὶ τεύχεϊ τῷδε πεντὰς ἀμιμήτων ἔργα φέρει Χαρίτων*[15]).

---

[14]) 'Musas' historiae Herodoteae aevo alexandrino inscriptas ne neglegas neve 'Bacchas' Philolai (Boeckh 'Philolaos des Pythagoreers Lehren' p. 36).

[15]) Scripsit '*Περὶ χάριτος*' Dionysius Transfuga Laert. Diog. IX 4, 5. Cleanthem idem fecisse mala Casauboni suspicio est e depravata Laertii VII 1, 14 (I p. XIX W.) scriptura *χαλκοῦ* derivata: *ἐξέκλινε δέ φασι* (Zeno) *καὶ τὸ πολυδημῶδες, ὡς ἐπ' ἄκρου καθίζεσθαι τοῦ βάθρου κερδαίνων τὸ γοῦν ἕτερον μέρος τῆς ἐνοχλήσεως. οὐ μὴν οὐδὲ μετὰ πλειόνων τῶν δύο ἢ τριῶν περιεπάτει. ἐνίοτε δὲ καὶ χαλκὸν εἰσέπραττε τοὺς παρισταμένους, ὥστε δεδιότας τὸ διδόναι μὴ ἐνοχλεῖν, καθάπερ φησὶ Κλεάνθης ἐν τῷ 'Περὶ χαλκοῦ'. πλειόνων τε περιστάντων αὐτὸν δείξας ἐν τῇ στοᾷ κατ' ἄκρου τὸ ξύλινον περιφερὲς τοῦ βωμοῦ ἔφη κτλ.*' Menagius pro *χαλκοῦ* posuit *χρόνου*, Wachsmuthius sine causa *χρειῶν* coniecit. Probabilius ΗΡΑ$\overset{Δ}{Κ}$ i. e. *Ἡρακλείτου* e ΧΑ$\overset{Κ}{Δ}$ elicueris. *τῶν Ἡρακλείτου ἐξηγήσεων τέσσαρα βιβλία* Laertius VII 1, 174 IX 1, 15 attulit. Neque aliter liber Boethi Arateus modo '*Περὶ Ἀράτου*' modo '*τῆς Ἀράτου ἐξηγήσεως βιβλία*' citatur (p. 152 sqq.). Pronum erat, Stoicum praesertim — Heraclitum Stoici amabant — Heracliti in plebeculam effata interpretantem Zenoneum vulgi despicatum conferre, sicut physica utriusque eo consilio idem Cleanthes (II p. XII W.) composuit, ut Zenonem ab Heracliteis placita sua derivasse monstraret. Wilamowitz 'Antigonos von Karystos' p. 115[25]. U. Koehler 'Mus. rhen.' 1884 p. 297.

4. ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

Duo EPISTULARUM volumina Suidas distinxit 1. *Ἐπιστολάς* 2. *Ἐπιστολὰς ὁμοίως, καταλογάδην.*

Prior igitur EPISTULARUM sylloga versibus continebatur, ac possit fieri ut quod in lexicographi articulo antecedit *ΗΘΟΠΟΙΙΑΣ* ad *ΕΠΙΣΤΟΛΑΣ* spectet quodammodo (cf. Bentley 'Phalaridea' p. 81 Ribb.). Nihil hinc hodie relictum. *Ignotum hoc aliis ille novavit opus* de Heroidum suarum epistulis, ad Latinos videlicet a se propagatis, Ovidius 'Artis amatoriae' III v. 346 gloriatur.

EPISTULAS prosa oratione scriptas fraudis coarguit Apollonides, Nicaenus natione, cognomine Cepheus, dixitque Sabidii Pollionis esse. Quem Pollionem apud Eusebium ('Praep. ev.' X 3, 23 p. 467 Dind.) Marcksius repperit in 'Symbola critica ad Epistolographos graecos' (Bonnae 1883) p. 7: *Πολλίωνος ἐπιστολὴ πρὸς Σωτηρίδαν 'Περὶ τῆς Κτησίου κλοπῆς'· τοῦ δ' αὐτοῦ καὶ 'Περὶ τῆς Ἡροδότου κλοπῆς' ἐστι βιβλίον, καὶ ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ 'Ἰχνευταί' πολλὰ περὶ Θεοπόμπου λέγεται.* Soteridas, parens Pamphilae, sub Augusto Romae effloruit. Iam locos qui supersunt commemoramus.

1. Theo Vita III p. 58 West. *ἐκέχρητο δ' ὁ Ἄρατος Ζήνωνι τῷ στωικῷ φιλοσόφῳ, καὶ γέγραπται αὐτῷ* ΕΠΙΣΤΟΛΗ *πρὸς τοῦτον.*

2. Achill. p. 52 W. *ἀδελφοὺς δ' ἔσχε τρεῖς, Μύριν ⟨καὶ⟩ Καλώνδαν* (*καλιόνδαν* codex) *καὶ Ἀθηνόδωρον ὁμώνυμον τῷ πατρί. μέμνηται δ' αὐτοῦ τῶν ἀδελφῶν ἐν ταῖς εἰς αὐτὸν ἀναφερομέναις ΕΠΙΣΤΟΛΑΙΣ.*

3. Achill. p. 53 sq. W. (Antigonus rex) *φιλόλογος δὲ γενόμενος καὶ περὶ ποιητικὴν ἐσπουδακὼς περὶ πολλοῦ ἐποιήσατο πολλοὺς μὲν καὶ ἄλλους τῶν πεπαιδευμένων ἔχειν παρ' αὑτῷ καὶ δὴ καὶ τὸν Ἄρατον. ὃς παρὰ τῷ βασιλεῖ γενόμενος καὶ εὐδοκιμήσας ἔν τε τῇ ἄλλῃ πολυμαθείᾳ καὶ ⟨τῇ⟩ ποιητικῇ προετράπη ὑπ' αὐτοῦ τὰ Φαινόμενα γράψαι, τοῦ βασιλέως Εὐδόξου ἐπιγραφόμενον βιβλίον 'Κάτοπτρον' δόντος αὐτῷ καὶ ἀξιώσαντος τὰ ἐν αὐτῷ*

1 *φιλόλογος δὲ γεν.* Meineke: *ἦν δὲ φιλόλογος γεν.* codex ‖ 7 *κατόπτρου* codex: corr Scaliger; *Ἔνοπτρον* Theo Vit. III p. 59, 31 West. et constanter Hipparchus, cf. cap. VII.

καταλογάδην λεχθέντα περὶ τῶν φαινομένων μέτρῳ ⟨ἐντ⟩εῖναι καὶ ἅμ' εἰπόντος ὡς «εὐδοξότερον ποιεῖς τὸν Εὔδοξον ἐντείνας τὰ παρ' αὐτῷ κείμενα μέτρῳ». Sequitur temporis definitio. *μέμνηται δὲ τοῦ 'Κατόπτρου' Εὐδόξου καὶ Ἀντιγόνου καὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Αἰτωλοῦ καὶ ὡς ἠξιώθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως γράψαι ἐν ταῖς ἰδίαις ΕΠΙΣΤΟΛΑΙΣ Ἄρατος.*

8 suppl Westermannus e l. 9 sq., *ἐκθεῖναι* coni Scaliger, *εἶναι* O. Schneider 'Nicandrea' p. 9; *ἔμμετρα εἶναι* scripsit Petavius ‖ 9 *ἐνδοξότερον* scripsit Buhle II p. 464 ‖ *ποιήσεις* coni Scaliger, *ποιῇς* O. Schneider ‖ *ἐκτείνας* codex, *ἐκθεὶς* coni Scaliger: corr Westermann.

Omnia quae exscripsimus, ex Arati 'propriis epistulis' provenisse ultima verba ostendunt.

4. Ib. *τὰς δ' Ἀράτου ΕΠΙΣΤΟΛΑΣ, ὧν ἀνωτέρω ἐμνήσθημεν, πάντων σχεδὸν συμφωνούντων τὰς εἰς αὐτὸν ἀναφερομένας αὐτοῦ εἶναι καὶ ὁμολογούντων γνησίας αὐτάς, μόνος Ἀπολλωνίδης ὁ Κηφεὺς ἐν τῷ η' 'Περὶ κατεψευσμένης ἱστορίας' οὐκ εἶναι αὐτὰς Ἀράτου φησίν, ἀλλὰ Σαβιδίου Πολλίωνος· τοῦ δ' αὐτοῦ τούτου φησὶν εἶναι ⟨τὰς⟩ ἐπιγεγραμμένας Εὐριπίδου Ἐπιστολάς.* Attendas: liber Eudoxi, rex Antigonus, Alexander Aetolus, 'Phaenomenorum' scriptio — omnia haec Arati commorationem Pellaeam attingunt. De rebus igitur Pellaeis accuratiora cum aliquo communicasse poetam intellegitur una fortasse epistula, fortasse vero etiam compluribus. Iam epistulam quandam reputes ab Arato ad Zenonem datam Athenas esse (cf. 1). Zenonis quanti interfuerit qua ratione Pellae degeretur apud regem cognovisse, propter Persaeum, quem in Macedoniam Aratus comitatus erat, et Philonidem apertum est, praesertim cum altero certe a. Chr. saeculo exstiterit epistula ad Zenonem Antigoni itemque Zenonis ad regem responsum (Apollonius Tyrius Diog. Laert. VII 8 sqq.). Quae quidem scriptiones num indubitata fide utantur, iurare nolumus[1]); at non credimus Aratum Pellae epistulam, quam Theo indicavit in Vita tertia, (sive epistulas) Zenoni scripsisse (cf. 4). Potuit vero *ἐν ταῖς ἰδίαις ΕΠΙΣΤΟΛΑΙΣ* Achilles de una epistula sylloga inclusa dicere percommode.

Hipparchum epistulam istam Pellaeam aut non vidisse aut pro ficticia habuisse capite VI expondituri sumus. Quam rem fac con-

[1]) Cf. Susemihl. I p. 288[11].

cessam esse (concessit inter antiquos Apollonides): iam notam temporis requirimus. Ac suppeditavit materiam quaerendi quamvis exiguam idem Apollonides. Is epistulas Euripideas ab eodem falsario quo Arateas Tiberii fere aetate confectas esse asseveravit. Deficientibus causis impeditur iudicium, nisi quod Euripidearum epistularum una cum Arateo argumento epistolico manifesta similitudine continetur. Pella et illa Athenas mittitur, dum apud Archelaum versatur Euripides, ut Aratus apud Antigonum. At quae a personato Euripide narrantur Cephisophonti (p. 277 'Epistologr.' ed. Hercher.)! Specimen dabimus gustaturis. *καὶ ἀφικόμεθα εἰς Μακεδονίαν, ὦ βέλτιστε Κηφισοφῶν, τό τε σῶμα οὐ μοχθηρῶς διατεθέντες καὶ ὡς οἱόντε μάλιστα ἦν ἐπιεικῶς κομιζόμενοι συντόμως, καὶ ἀπεδέξατο ἡμᾶς Ἀρχέλαος, ὡς εἰκός τε ἦν καὶ προσεδοκῶμεν ἡμεῖς, οὐ δωρεαῖς μόνον, ὧν οὐδὲν ἐχρῄζομεν ἡμεῖς, ἀλλὰ καὶ φιλοφροσύναις, ὧν οὐδ᾽ ἂν εὔξαιτό τις μείζους παρὰ βασιλέων. καὶ κατελάβομεν Κλείτωνα*[2]) *ἐρρωμένον, καὶ ἔστιν ἡμῖν σὺν ἐκείνῳ τὰ πολλὰ καί, ὅταν τύχῃ, σὺν Ἀρχελάῳ ἄμεμπτος ἡ διαγωγή, πρός τε τοῖς ἔργοις οὐδὲν κωλυόμεθα τοῖς τούτων γίγνεσθαι. ἀλλὰ πολὺς μὲν ἔγκειται ὁ Κλείτων, πολὺς δὲ καὶ ὁ Ἀρχέλαος, ἑκάστοτε φροντίζειν τι καὶ ποιεῖν τῶν εἰωθότων ἀναγκάζοντες, ὥστε ἔμοιγε μισθὸν οὐκ ἀηδῆ μὲν οὐδὲ ἄπονον δοκεῖ Ἀρχέλαος ἀναπράσσεσθαι τῶν τε δωρεῶν, ὧν ἔδωκέ μοι εὐθὺς ἀφικομένῳ, καὶ ὅτι εἱστία με λαμπρότερον ἢ ἐμοὶ φίλον ἦν ἑκάστης ἡμέρας.* Vix erit, qui talibus oblectetur subabsurdis. Proxima perinepta omnia esse luculenta interpretatione edocuit Bentleyus in 'Phalarideis' p. 557—574. Fabrica eadem atque in litteris Arateis proditur inde, quod tenor et momenta narrandi concordant. Igiturne commenticia ista de Arato? Nihildum contendimus praeter hoc: sola epistolographi fide (quae non dubia sed prorsus nulla est) eorum inniti sententiam, qui Arato 'Phaenomenorum' ex Eudoxo vertendorum facultatem et imperium detulisse Antigonum regem ad taedium usque recoquunt. In Buhlii 'Arateis' inopia iudicii et confusio etiam materiae vituperatur haud immerito. At ille quanto ceteris rectius dubitare de epistulae veritate coepit saltem![3]) Vellemus in coeptis perrexisset!

---

[2]) *Κλίτωνα* codices.

[3]) II p. 464 *An verum sit in epistulis olim sub Arati nomine circumferri solitis traditum et ab auctore vitae Arati a Victorio et Petavio editae repetitum,*

Videamus porro. Ne inde quidem accrescit epistulae auctoritatis aliquantulum, quod in Arati 'Phaenomena' lepide Leonidae Tarentini dictum, ni fallimur, suum in usum epistolographus convertit. Nam cum scribit de Arato *ὃς παρὰ τῷ βασιλεῖ γενόμενος καὶ εὐδοκιμήσας ἔν τε τῇ ἄλλῃ πολυμαθείᾳ καὶ ⟨τῇ⟩ ποιητικῇ προετράπη ὑπ' αὐτοῦ τὰ Φαινόμενα γράψαι . . ὡς «εὐδοξότερον ποιεῖς τὸν Εὔδοξον, ἐντείνας τὰ παρ' αὐτῷ κείμενα μέτρῳ»*, et scientiam Arati et virtutem poeticam, denique dictionis facetiam sumpsisse ex epigrammate Leonidae existimabitur 'Anth. Pal.' IX 25[4]):

Γράμμα τόδ' Ἀρήτοιο δαήμονος, ὅς ποτε λεπτῇ
φροντίδι δηναιοὺς ἀστέρας ἐφράσατο,
ἀπλανέας τ' ἄμφω καὶ ἀλήμονας[5]), οἷσιν ἐναργής
ἰλλόμενος κύκλοις οὐρανὸς ἐνδέδεται[6]).
αἰνείσθω δὲ καμὼν ἔργον μέγα καὶ Διὸς εἶναι
δεύτερος, ὅστις ἔθηκ' ἄστρα φαεινότερα.

Iam vero ex commenticia epistulae narratione quid ad Arati carmen iudicandum consequeretur? Esset consectarium, ne tantillum quidem in 'Phaenomenis' reperiri, quod ab Eudoxi libro alienum esset et, si quae poeta immiscuit e fabulari caeli memoria, Eudoxea ea quoque omnia. Persequi nolumus haec, cum sint haud mediocriter ridicula. An re vera credendumst, etsi credidere nonnulli, Virginis historiolam Eudoxum in libro mere astronomico fere ut in carmine Aratum enarrasse et alia insuper? Quae capite

---

Antigonum iussisse Aratum Eudoxi librum prosa oratione scriptum metro condere atque ita Eudoxum ἐνδοξότερον reddere, nostra parum refert (?) *Licet interim de fide narratiunculae huius dubitare, quoniam Eudoxi in 'Phaenomenis' suis plane nullam mentionem Aratus iniecit: quam tamen poetam facturum fuisse suspicari possumus, si 'Phaenomena' quodammodo in honorem Eudoxi condita essent.* Patonius 'Inscriptions of Cos' p. 359 'Phaenomena' Arati apud Coos scripta esse nullo addito argumento edixit.

4) Cf. Laert. Diog. VIII 91 *τοῦτον ἀντὶ Εὐδόξου Ἔνδοξον ἐκάλουν διὰ τὴν λαμπρότητα τῆς φήμης.*

5) Planetas obiter tetigit in 'Phaenomenis' Aratus. Non ponderavit aurificis statera, quae praedicaret de Arato, Leonidas.

6) Ad *ἐνδέδεται* Jacobsius in 'Delectu epigrammatum' p. 113 Vergilii adscripsit 'Aen.' IV v. 482 *maximus Atlas axem humero torquet stellis ardentibus aptum* (ubi 'axis' ut *πόλος* pro caelo est, cf. p. 128). Nobis Homericum *τά τ' οὐρανὸς ἐστεφάνωται* convertere uterque voluisse videtur (cf. p. 207[47]).

VI composuimus[7]). Nunc prooemium in rationem ducimus. Etenim si quis quae alius conscripsit translaturus tantae et gravitatis et pietatis quantae Aratus prooemium promeret, levis impius absurdus esset quam maxime. In isto vero prooemio quid ille? *ἐμοί γε μὲν ἀστέρας εἰπεῖν ᾗ θέμις εὐχομένῳ τεκμήρατε πᾶσαν ἀοιδήν* Musas invocat. A musis edoctum sese dicit. Hinc posterior aetas Uraniam Musam Arateam effecit: ita est in monumento Trevirensi nuper reperto 'Antike Denkmaeler' I tab. 47—49, ita in veteri ac probo de Musis excerpto (Studemund 'Jahrbuch des d. Instituts' V p. 1 sqq.). Sua igitur canturus est Aratus (etsi prompto auctorum quorundam — inter quos praeminebat Eudoxus utique — auxilio sublevatus), ipse suapte sponte cyclum Metonianum, et non Eudoxus, praedicavit versibus p. 18 sqq. adpositis, alia.

Quantas vero turbas in Diosemiis illud epistolographi commentum excitaverit, ex iis metiaris quae Boehmius nuper 'De Theophrasteis quae feruntur *Περὶ σημείων* excerptis' Halis 1884 p. 2 sqq. suo Marte periclitatus est. Ipsius verba proferimus: *Tanta enim intercedit similitudo inter Arati Diosemias et illum Theophrasti librum, ut, cum fere omnibus persuasum sit Theophrasti non genuinum librum sed excerpta tantum exstare, Arati editores Diosemias ad excerptorum illorum normam castigarint rati ex integro Theophrasti libro nunc deperdito Aratum petiisse, quae Diosemiis illustraret. Verum per ea, quae de Arati vita et scriptis nobis tradita sunt, minime licet credere e Theophrasti peripatetici opere Aratum poetam uni (?) Stoicorum familiae adscriptum prompsisse quae versibus ornaret, immo verisimile est eundem Eudoxum, qui in Phaenomena introduxit poetam, etiam Diosemiarum materiam suppeditasse. In prima enim Arati Vita haec sunt* etc.[8]). Omnia haec concidunt. Cadit vero etiam Boehmii de Eudoxea Signorum

---

[7]) Posuit hoc Grafius loco infra citando, repudiavit Franzius 'Stud. Lips.' 1890 p. 358. Cf. cap. VII.

[8]) Buhle II p. 467 recte: *probari nequit Aratum praeter Eudoxum veterum astronomorum consuluisse neminem, praesertim cum ille, quod Hipparchus monuit, saepius cum Eudoxo non conspiret.* Temere Salmasius 'Exercitationes Plinianae ad Solinum' p. 828 Phaini vestigiis institisse putavit Aratum. Cf. Petavius l. c. VI 9. Geminus l. p. 153 c. non dicit iisdem quibus Aratum signis instructum fuisse librum Eudoxi, sed eodem signorum genere. Male igitur Boehmius p. 4.

'Theophrasteorum' origine argumentatio. Nam quae causatur ille argumenta! Vocis ἐπιτολή absentiam, Eudoxeum terminum ἀκρόνυχος (at iam Hesiodus ἀκροκνεφαῖος 'Opp.' v. 567), anni mensis diei bipertitiones Eudoxo notas, eiusdem farinae consimilia Boehmius comportavit non frustra quidem, si singula persequentem examinaveris, sed neutiquam ita ut in peripateticam Signorum 'Theophrasteorum' originem iactari levissimam suspicionis umbram existimandum sit[9]). Peripateticus igitur is, qui 'Theophrasti' Signa conlegit, cum aliis regionibus graecis, insularibus potissimum, tum continenti atticae excerpta sua et proprie etiam observata accommodavit. Utraque enim dicimus ideo, quod ita ipse voluit scriptor in 'Signorum' praefatiuncula ('*Περὶ σημείων ὑδάτων καὶ πνευμάτων καὶ χειμώνων καὶ εὐδιῶν*' p. 389 Wimmer.), unde haec delibamus: *διὸ καὶ ἀγαθοὶ γεγένηνται κατὰ τόπους τινὰς ἀστρονόμοι ἔνιοι, οἷον Ματρικέτας ἐν Μηθύμνῃ*[10]) *ἀπὸ τοῦ Λεπετύμνου, καὶ Κλεόστρατος ἐν Τενέδῳ ἀπὸ τῆς Ἴδης, καὶ Φαεινὸς Ἀθήνησιν ἀπὸ τοῦ Λυκαβηττοῦ· ⟨ὅς⟩ τὰ περὶ τὰς τροπὰς συνεῖδε, παρ' οὗ Μέτων ἀκούσας τὸν τοῦ ἑνὸς δέοντα εἴκοσιν ἐνιαυτὸν συνέταξεν. ἦν δὲ ὁ μὲν Φαεινὸς μέτοικος Ἀθήνησιν, ὁ δὲ Μέτων Ἀθηναῖος. καὶ ἄλλοι δὲ τὸν τρόπον τοῦτον ἠστρολόγησαν*[11]). Quae hi ipsi singillatim observitaverant, Peripateticus (immixtis suis § 1) complexus est quadamtenus. At desideramus inter enumeratos Eudoxum! Quem oppressum silentio demiraremur, si modo omnium praecipuus fuit scriptoris fons, et fraudis Peripateticum fas esset inculpari. Vides quo Boehmii trahat opiniuncula![12])

---

[9]) Assentiri non debebat Susemihlius I p. 299[76].

[10]) *Ματρ(ο)-ικέτας*, ut *Διϝ(ο)-ικέτας* = *Δικέτας* (aliter Wilamowitzius 'Eur. Herakles' I p. 63[25]) **Ἀπελλ(ο)-ικέτας* (= *Ἀπελλικῶν*: Fick 'Griech. Eigennamen' p. XVII) **Πυθ(ο)-ικέτης Πυθίκων* Dittenberger 'Sylloge' 370, 68 in titulo Erythraeo. [W. Schulze 'Quaest. ep.' p. 525].

[11]) Sensit Boehmius recti aliquid p. 63: *Certe offensio quaedam inest, quod de obscuris illis hominibus praedicat scriptor, astronomum omnium illustrissimum Eudoxum omittit* At si non adhibuit Eudoxum?

[12]) Diximus 'Herm.' l. c. criticam Arati e 'Theophrasti *Περὶ σημείων*' libello fructum haud mediocrem percipere. Exemplum proferimus, ea ut suppleantur quae diximus p. 190, Plutarchi simul locum ad hunc usque diem et coniecturis et interpretandi ratiunculis vexatum emendaturi 'De sollertia animalium' p. 967 Wytt. *τὰς δὲ τῶν σπερμάτων διαθέσεις καὶ διαψύξεις ἐκτὸς* (formicarum) *ὑετοῦ ποιεῖται σημεῖον ὁ Ἄρατος* (v. 956 sq.)·

rescripsimus *Καρύστιος* et Antigonum illum statuimus iuxta Dositheum in vitae tertiae exemplari pleniore nominatum fuisse, unde biographus alter alterum testem descripsit.

Ex 'Phaenomenis' de dictionis et syntaxeos Homericae proprietatibus quid in editione Aratus secutus sit, hic illic extricare licet. Proposuimus pauca passim per caput II, plura Loebius congessit in utili libello 'De Arati Solensis elocutione' Halis 1864.

Vocavit non ante annum ± 270 Aratum ex aula Antigoni regis sibi adfinis Antiochus Seleuci filius, ut apud se Homeri recensionem curaret, Ptolemaeorum exemplo — nisi omnia fallunt — commotus. *καὶ καλεῖταί τις διόρθωσις οὕτως Ἀράτειος, ὡς Ἀριστάρχειος καὶ Ἀριστοφάνειος.* Editionem igitur perfecit adparatu critico inaedificatam, quae cum alexandrinis recensionibus quadamtenus comparari posset. Quod non valuisset Aratus, nisi doctrinae et edendi supellectile commode parata. Et cum bibliotheca Antiochena ante medium alterum a. Chr. saeculum non sit condita, Antiochiae vix dixeris Aratum regis iusso sategisse. Probabilius vero huc trahendum erit, quod in Achillis vita Aratea p. 52 West. occurrit: *Ἀσκληπιάδης δ' ὁ Μυρλεανὸς ἐν τῷ ια' 'Περὶ γραμματικῶν' Ταρσέα φησὶ γεγονέναι* (Aratum), *ἀλλ' οὐ Σολέα, Καλλιμάχου πολυΐστορος ἀνδρὸς καὶ ἀξιοπίστου Σολέα λέγοντος αὐτὸν γεγονέναι διὰ τούτων «ἀλλ' ὀκνέω μὴ τὸ μελιχρότατον τῶν ἐπέων ὁ Σολεὺς ἀπεμάξατο» καὶ τῶν ἄλλων σχεδὸν πάντων*[16]). Item Alexander Milesius de Chrysippo Solensi statuit Diog. Laert. VII 179. *Das muss in den kilikischen Verhältnissen der Zeit, welcher beide angehören, irgend welchen Grund haben* olim edixit Wilamowitzius ('Antigonus von Kar.' p. 111[16]).

---

[16]) Pomponius Mela I 71 p. 20 Parthey: *Deinde urbs est olim a Rhodiis Argivisque, post piratis Pompeio adsignante possessa, nunc Pompeiopolis, tunc Soloe. Iuxta in parvo tumulo Arati poetae monumentum ideo referendum, quia (ignotum quam ob causam) iacta in id saxa dissiliunt.* Isaaccus Vossius ad h. l. (editionis Gronovianae, Lygd. Bat. 1722, p. 379): *Hoc miraculum nemo quod sciam alius prodidit. In vita tamen inedita Arati Solis sepultus esse traditur. Hinc forsan factum, ut Solensis creditus sit, nisi potius hoc contigit, quia Solis habitarit.* Nos Vossii vitam ignoramus, quae fuerit. Aratus apud Antigonum regem mortuus est (Suid.), cum e Syria esset redux, incertum quo anno. Nummi Solensium Arati fortasse capite ornati: Head 'Historia nummorum' p. 612. Cf. inferius cap. VI.

ΕΠΙΘΥΤΙΚΟΝ Suidas de eodem opusculo, si dis placet, Arateo. Esset hoc de ture cremando (cf. *Ὠοθυτικά* Suid. s. v. *Ὀρφ.*). *ΘΥΤΙΚΟΝ* est de sacrificiis mactandis. Habet Plato nonnulla de libellis in circulatorum usum sacra administrantium compilatis ('De rep.' II p. 364 E; Lobeck 'Agl.' I p. 355. 371)[13]). Ipsam hieroscopiam intellegimus, quam optime inlustravit Georgius Schoemannus ('Griech. Alt.' II³ p. 286)[14]).

ΔΙΟΡΘΩΣΙΝ ΟΔΥΣΣΕΙΑΣ Theonis et Suidae Vitae. *ΔΙΟΡΘΩΣΙΝ ΙΛΙΑΔΟΣ* Achilles p. 54 W.: *τινὲς δὲ* (velut Dositheus, cf. p. 159) *αὐτὸν εἰς Συρίαν ἐληλυθέναι φασὶ καὶ γεγονέναι παρ' Ἀντιόχῳ καὶ ἠξιῶσθαι ὑπ' αὐτοῦ ὥστε τὴν Ἰλιάδα διορθώσασθαι διὰ τὸ ὑπὸ πολλῶν λελυμάνθαι.* Versio latina p. 32 Breysig.: *didicit quidem et Odysseam ; et Gecraustius inquit quasi praesidens ab imperatore et Iliadem scripsisse seu Homerum dirigere.* Hoc fere est: *διώρθωσε μὲν καὶ Ὀδύσσειαν· ὅ γε* (vel *ὁ δὲ*) *Καρύστιος λέγει, ὅτι ἠξιωμένος ὑπὸ ⟨Ἀντιόχου⟩ τοῦ βασιλέως ἔγραψε καὶ Ἰλιάδος διόρθωσιν.* Susemihlius *ὁ δὲ Δωσίθεος* praetulit propter Achillis testimonium. Quae coniectura cum nimis a traditarum litterularum facie discedat, est aliud tentandum. Et meminimus Antigonum Carystium narrasse in Timonis sceptici vita persequenda, quod facete Arato olim Timo de emendandis Homeri carminibus interrogatus responderat Laert. Diog. IX 113 (p. 43 Wilamowitz.)[15]): *φασὶ δὲ καὶ Ἄρατον πυθέσθαι αὐτοῦ, πῶς τὴν Ὁμήρου ποίησιν ἀσφαλῆ κτήσαιτο· τὸν δὲ εἰπεῖν, εἰ τοῖς ἀρχαίοις ἀντιγράφοις ἐντυγχάνοι καὶ μὴ τοῖς ἤδη διωρθωμένοις.* Ergo

---

[13]) *βίβλων δὲ ὅμαδον παρέχονται* (circulatores) *Μουσαίου καὶ Ὀρφέως, Σελήνης τε καὶ Μουσῶν ἐκγόνων, ὥς φασι, καθ' ἃς θυηπολοῦσι, πείθοντες οὐ μόνον ἰδιώτας ἀλλὰ καὶ πόλεις, ὡς ἄρα λύσεις τε καὶ καθαρμοὶ ἀδικημάτων διὰ θυσιῶν καὶ παιδιᾶς ἡδονῶν εἰσι μὲν ἔτι ζῶσιν, εἰσὶ δὲ καὶ τελευτήσασιν, ἃς δὴ τελετὰς καλοῦσιν, αἳ τῶν ἐκεῖ κακῶν ἀπολύουσιν ἡμᾶς, μὴ θύσαντας δὲ δεινὰ περιμένει.* Cf. Empedoclis '*Καθαρμούς.*' — *Θυηπολικόν* Suid. s. v. *Ὀρφ.* *Ἐξηγητικά*: 'F. H. G.' I p. 412, Plutarch. 'Nic.' c. 23. Terminatio *-ικός* in titulis frequens (*Ὀνειροκριτικά; Ἀρχιτεκτονικός;* Lobeck 'Agl.' I p. 354 sq.; Laert. Diog. IX 7, 46).

[14]) De fastis non cogitamus. Si cogites, ne neglegas Geminum p. 33 B. 35 B Petavii.

[15]) Wachsmuth. 'Sillogr.' p. 18.

rescripsimus *Καρύστιος* et Antigonum illum statuimus iuxta Dositheum in vitae tertiae exemplari pleniore nominatum fuisse, unde biographus alter alterum testem descripsit.

Ex 'Phaenomenis' de dictionis et syntaxeos Homericae proprietatibus quid in editione Aratus secutus sit, hic illic extricare licet. Proposuimus pauca passim per caput II, plura Loebius congessit in utili libello 'De Arati Solensis elocutione' Halis 1864.

Vocavit non ante annum ± 270 Aratum ex aula Antigoni regis sibi adfinis Antiochus Seleuci filius, ut apud se Homeri recensionem curaret, Ptolemaeorum exemplo — nisi omnia fallunt — commotus. *καὶ καλεῖταί τις διόρθωσις οὕτως Ἀράτειος, ὡς Ἀριστάρχειος καὶ Ἀριστοφάνειος.* Editionem igitur perfecit adparatu critico inaedificatam, quae cum alexandrinis recensionibus quadamtenus comparari posset. Quod non valuisset Aratus, nisi doctrinae et edendi supellectile commode parata. Et cum bibliotheca Antiochena ante medium alterum a. Chr. saeculum non sit condita, Antiochiae vix dixeris Aratum regis iusso sategisse. Probabilius vero huc trahendum erit, quod in Achillis vita Aratea p. 52 West. occurrit: *Ἀσκληπιάδης δ' ὁ Μυρλεανὸς ἐν τῷ ια' 'Περὶ γραμματικῶν' Ταρσέα φησὶ γεγονέναι* (Aratum), *ἀλλ' οὐ Σολέα, Καλλιμάχου πολυΐστορος ἀνδρὸς καὶ ἀξιοπίστου Σολέα λέγοντος αὐτὸν γεγονέναι διὰ τούτων «ἀλλ' ὀκνέω μὴ τὸ μελιχρότατον τῶν ἐπέων ὁ Σολεὺς ἀπεμάξατο» καὶ τῶν ἄλλων σχεδὸν πάντων*[16]). Item Alexander Milesius de Chrysippo Solensi statuit Diog. Laert. VII 179. *Das muss in den kilikischen Verhältnissen der Zeit, welcher beide angehören, irgend welchen Grund haben* olim edixit Wilamowitzius ('Antigonus von Kar.' p. 111[16]).

---

[16]) Pomponius Mela I 71 p. 20 Parthey: *Deinde urbs est olim a Rhodiis Argivisque, post piratis Pompeio adsignante possessa, nunc Pompeiopolis, tunc Soloe. Iuxta in parvo tumulo Arati poetae monumentum ideo referendum, quia (ignotum quam ob causam) iacta in id saxa dissiliunt.* Isaaccus Vossius ad h. l. (editionis Gronovianae, Lygd. Bat. 1722, p. 379): *Hoc miraculum nemo quod sciam alius prodidit. In vita tamen inedita Arati Solis sepultus esse traditur. Hinc forsan factum, ut Solensis creditus sit, nisi potius hoc contigit, quia Solis habitarit.* Nos Vossii vitam ignoramus, quae fuerit. Aratus apud Antigonum regem mortuus est (Suid.), cum e Syria esset redux, incertum quo anno. Nummi Solensium Arati fortasse capite ornati: Head 'Historia nummorum' p. 612. Cf. inferius cap. VI.

Verum tale quid incompertum. Quid? si Tarsi potius per aliquod uterque tempus degebat, philosophiae hic ille edendi Homeri studiosus? Quamquam de solo Chrysippo sufficeret quod legitur in Strabonis libro XIV p. 671 patrem eius Tarso Solos transmigrasse. Tarsi litterarum omne genus iam tertio saeculo Seleucidarum opera ac favore effloruerat. In illud enim tempus haud cunctanter transferendum censemus, quod de primo ante Chr. saeculo ita Strabo adfirmavit XIV p. 673, 13: *τοσαύτη δὲ τοῖς ἐνθάδε ἀνθρώποις σπουδὴ πρός τε φιλοσοφίαν καὶ τὴν ἄλλην παιδείαν ἐγκύκλιον ἅπασαν γέγονεν, ὥστε ὑπερβέβληνται καὶ Ἀθήνας καὶ Ἀλεξάνδρειαν καὶ εἴ τινα ἄλλον τόπον δυνατὸν εἰπεῖν, ἐν ᾧ σχολαὶ καὶ διατριβαὶ φιλοσόφων γεγόνασιν.* De grammaticis quod fere sufficiat Ahrensius 'Bucol.' II p. XXXV—XL docuit[17]). Addimus ipsi Aristophaneos et schólae et praeceptoris infortunio ut Tarsum emigrarent nobis videri compulsos, ubi etiam Caesaris et Pompei aetate Artemidorus Aristophaneus bucolicis recensendis operam impendebat. Aristophaneorum nonnulli si Tarsum petiverunt, fecerunt id, ut studiis pergerent incumbere. Ideoque debebant esse certi, nec facultatem neque instrumenta ad grammaticam excolendam ibi sese defectura. Exstabat igitur Tarsi tertio iam saeculo schola grammatica[18]). Ac possumus aliunde quoque eiusdem rei documentum nancisci. Zenodotus Mallota e Cilicia oriundus Chaldaeum fuisse Homerum voluit, scientia Chaldaeorum praeditum eundem dixerat etiam Crates et ipse Mallota. Ridebant Alexandrini Crateteae disciplinae adversarii, rident hodierni: nemodum aut inquisivit aut quaestione dixit dignum, qua ratiocinandi via ac quibus momentis ad tam mirificam atque adeo inauditam sententiam par illud criticorum perductum esset. At intra Seleucidarum regnum Chaldaei cum permagna Graecorum Asiaticorum parte confusi, graeca studia in Babyloniam, Chaldaica ad Graecos id temporis translata. Historiam Assyriae graece scriptam eidem,

[17]) De ceteris litteratorum generibus cf. Strab. l. c. Alios addidit Cless in Paulyi 'Encyclopaedia reali' s. v. p. 1624. J. Fr. Breithauptii 'De claris Tarsensibus' (Gottingae 1748) disputatiuncula nullius pretii est.

[18]) Arati frater Athenodorus stoicus erat idemque grammaticus, qui contra Zoilum '*Περὶ Ὁμήρου*' scripsit poetam defensurus (Diog. Laert. VIII 1, 72). Ubi scripserit, non liquet. An Tarsi? — Dignum mentione, quod Lyconem peripateticum frustra ad se Antiochus arcessebat Diog. Laert. V 67 (Wilamowitz 'Antigonos' p. 85, Meineke 'Analecta' p. 10).

qui Homericam editionem Aratum poposcit, Antiocho Berosus Beli sacerdos dedicavit. Tarsi maxime inde a proelio ad Ipsum commisso paulatim evenisse videtur, ut graecae litterae cum Asiaticis concurrerent ne Iudaeis quidem exclusis. Quodsi Pergami Cratetem et Zenodotum de Homero illud arbitrio finxisse putamus, rem absurdam stupere satis nequibimus; sin aut fictam in patria (et quid prohibet, quominus Crates, antequam Pergamum evocaretur, Tarsi docuerit et ibi habuerit inter discipulos Zenodotum, praesertim cum stoica fere utriusque philosophia non Pergami sed Tarsi vigeret?)[19]) aut acceptam ibi statuemus illos recoluisse tantummodo sive in ipsa patria sive apud Pergamenos: ratio constabit[20]). Disciplina Aristophanis Tarso intermedia Pergamum usque penetravit, non integra tamen, sed novis aucta elementis, nonnullis etiam remissis. Totum de litteris Tarsicis locum non possumus adpendicis instar tractare quamvis necessarium et vel ad infimae aetatis studia percommodum[21]).

Arati editio mox obscurata cum ceterorum Alexandrinorum laude tum Aristophanis, cuius Homerum attulerant Tarsum discipuli.

Porro Aratus Achille teste p. 55 '*ΠΕΡΙ ΟΜΗΡΟΥ*' peculiari commentatione egit nescio quid. Conturbata enim Achillis oratio est: *ἔγραψε δὲ καὶ ἄλλα ποιήματα· 'Περί τε Ὁμήρου καὶ Ἰλιάδος, οὐ μόνον τὰ Φαινόμενα, καὶ Ἀστρολογίαν κτλ.'* Aliena quidem Westermannus hoc loco contendit *Περὶ — Ἰλιάδος*. Nos aliter sentimus, postquam optimae notae portiunculam istam esse inserto ⟨*διόρθωσιν*⟩ vocabulo cognovimus, et ita locum redintegrari eiectis interpolamentis censemus: *ἔγραψε δὲ καὶ ἄλλα [ποιήματα]·*

19) Ubi Cratetem Panaetius audiverit, Tarsi an Pergami, dubitabile. Schmekel ('Philosophie der mittleren Stoa' p. 3) Pergamum adfirmavit, cuius iudicium nihil a Strabone accipit firmamenti XIV p. 676: *ἐντεῦθεν* (Mallo) *δ' ἦν Κράτης ὁ γραμματικός, οὗ φησι γενέσθαι μαθητὴς Παναίτιος.*

20) Philosophorum graecorum (Democriti et Pythagorae) ad Chaldaeos Magos Indos usque itinera si non commenta est haec aetas regioque, effecit certe, ut fidem facilius adipiscerentur. Cf. Fr. Schaefer 'Quid Graeci de origine philosophiae a barbaris ducenda existimaverint' (Lipsiae 1877) p. 31 sqq. 47. 50, a quo de Alexandrinorum studiis placitisque ad originem philosophiae barbaris vindicandam pertinentibus dissentimus.

21) E Tarsensi litterarum sede Sextus Empiricus provenit, Herodoti Tarsensis sectator (Diog. Laert IX 12, 116).

Περί τε Ὁμήρου καὶ Ἰλιάδος ⟨διόρθωσιν⟩ [οὐ μόνον τὰ Φαινόμενα] καὶ Ἀστρολογίαν κτλ.' Scripsit *ΠΕΡΙ ΟΜΗΡΟΥ*, ut Athenodorus frater, Cleanthes (*Περὶ τοῦ ποιητοῦ*), Zeno (*Προβλήματα Ὁμηρικά*)[22]). An mirum hoc, in editore praesertim?

Librorum Arati laterculos adponimus aperta, quatenus id fieri potest, dispositione. Maiusculis titulos serierum designamus. Unum, quippe quod tollat cohaerentiam ceterorum, uncis [] inclusimus ut illa sede adventicium.

1. Suidas s. v. *Ἄρατος*.
Συνέταξε δὲ βιβλία ταῦτα. τὰ Φαινόμενα, ὧν θαυμάσιος ἡ εἰσβολὴ καὶ ὁ ζῆλος Ὁμηρικός. — ΥΜΝΟΥΣ· Εἰς Πᾶνα. Σπονδοφόρους. — ΠΑΙΓΝΙΑ. — Ἀστρολογίαν καὶ Ἀστροθεσίαν. — Σύνθεσιν φαρμάκων θηριακῶν ἐπιτηδείαν. Ἀνθρωπογονίαν. — Ἐπιθυτικόν. — Εἰς Θεόπροπον. Εἰς Ἀντίγονον. — Ἠθοποιίας. — ΕΠΙΣΤΟΛΑΣ. — ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ· Εἰς Φίλαν τὴν θυγατέρα Ἀντιπάτρου, μητέρα (?) *δ' Ἀντιγόνου. [Ἀνατολήν.] Εἰς Πανσανίαν τὸν Μακεδόνα. — Ἐπικήδειον Κλεομβρότου. — Διόρθωσιν Ὀδυσσείας. — (ΕΠΙΣΤΟΛΑΣ ὁμοίως καταλογάδην).*

Ordo priscus quadamtenus dispicitur, etsi misere confusus. Quae ad 'Phaenomena' notantur de imitatione Homeri, Boethum stoicum redolent (cf. p. 152sqq.); 'admirabilem exordii artem' apud antiquissimos Arati interpretes stoicos p. 21 sqq. (cf. cap. VI) deprehendimus. Possit Boethus catalogi librorum esse compositor, epistularum seriem posteriorem si exemeris.

2. Achilles p. 55 W.
Ἔγραψε δὲ καὶ ἄλλα [ποιήματα]· Περί τε Ὁμήρου καὶ Ἰλιάδος ⟨διόρθωσιν; Odysseam p. 54 commemoraverat⟩ *[οὐ μόνον τὰ Φαινόμενα] καὶ Ἀστρολογίαν καὶ Ἰατρικὰς δυνάμεις καὶ Εἰς Πᾶνα ὕμνον καὶ Εἰς Μύριν τὸν ἀδελφὸν ἐπικήδειον καὶ Διοσημίας καὶ Θυτικὸν καὶ ΚΑΤΑ ΛΕΠΤΟΝ ἄλλα. ἐπιτετευγμένως δ' αὐτῷ ἐγράφη τὰ Φαινόμενα . . . (τὰς δ' Ἀράτου ΕΠΙΣΤΟΛΑΣ . . πάντων σχεδὸν συμφωνούντων τὰς εἰς αὐτὸν ἀναφερομένας αὐτοῦ εἶναι καὶ*

---

[22]) Krische 'Lehren der griech. Denker' p. 433, Wachsmuth. I p. XVII.

ὁμολογούντων γνησίας αὐτάς, μόνος Ἀπολλωνίδης ὁ Κηφεὺς ἐν τῷ η' 'Περὶ κατεψευσμένης ἱστορίας' οὐκ εἶναι αὐτὰς Ἀράτου φησίν, ἀλλὰ Σαβιδίου Πολλίωνος. τοῦ δ' αὐτοῦ τούτου φησὶν εἶναι ⟨τὰς⟩ ἐπιγεγραμμένας Εὐριπίδου Ἐπιστολάς).

Ultima in 1 et 2 cur simus cancellis complexi, p. 238 sqq. legitur. Multo magis quam in Suida intellegis genuinum ordinem in Achillea congerie evanuisse.

3. Vita II p. 56 W.

Καὶ ἔστιν αὐτοῦ ἕτερα συντάγματα, ἄξια δὲ μνήμης δ'· ἓν μὲν Ἰατρικῶν δυνάμεων, δεύτερον δὲ Κανόνος κατατομή, τρίτον τὰ Φαινόμενα, τέταρτον τὸ Περὶ Ἀνατολῆς, ὅ φασί τινες μὴ εἶναι Ἀράτου, ἀλλ' Ἡγησιάνακτος.

Tria ultima esse e serie *ΑΣΤΡΙΚΩΝ* attendas.

VI. MEMORIAE ARATEAE ET HESIODEAE.

I

Prooemium Arateum translatores LATINI[1]) ASCLEPIADES Myrleanus CRATES Mallota (p. 33) noverant. Legit MANETHO. VI (III) v. 737 *τόνδε γε μῦθον ἔχων ἄρρητον ἐάσω* ∾ 1, 2 *τὸν οὐδέποτ᾽ ἄνδρες ἐῶμεν ἄρρητον* contulit Buhlius ad h. l. Quibus addere multa possis, velut Man. II (I) v. 3 *ἄστρα δ᾽ ἄρ᾽ ἤλιθα μυρί᾽ ἐν οὐρανῷ ἐστήρικται*[2]) ∾ 10 *αὐτὸς γὰρ τά γε σήματ᾽ ἐν οὐρανῷ ἐστήριξεν*[3]). Legit etiam et expressit Aratum quadamtenus oratione pedestri et garrula insuper ARISTIDES rhetor in 'Iovis hymno', qui syllogae Aristideae praefigitur. Nescimus an primi rem perspexerimus, perspectam vero confidimus certissime. Una quasi

---

[1]) Lucretio Arati prooemium obversatum esse Kiesslingii opinio est, cf. Susemihlii commentationem academicam Gryph. 1884 p. V.

[2]) Per se quidem si spectas unum illum locum, possit ex imitatione Hesiodea provenisse, cf. infra.

[3]) Repetitur hemistichium II (1) v. 109 *θοοῦ οὐρανοῦ ἐστήρικται.* Tenendum omnino a 'MANETHONE' Aegyptio expilari Aratum, velut 'Man.' v. 9 *δι᾽ αἰθέρος αἰὲν ἄρηρεν ἀπλανέα* ∾ 22 *ἄξων αἰὲν ἄρηρεν,* 'Man.' ib. v. 24 *Κυνοσουρίδος Ἄρκτον* ∾ 182, 'Man.' v. 134 sq. *στάχυάς τ᾽ ἐν χερσὶ φέρουσα Παρθένος ἀνθρώπων γενεὴν ποθέουσα παλαιῶν* ∾ 97 *Παρθένον, ἥ ῥ᾽ ἐν χερσὶ φέρει στάχυν αἰγλήεντα* et 116 *ποθέουσα παλαιῶν ἤθεα λαῶν.* MANETHONIS refert similitudines Arateas quotquot sunt — et multae sunt — congeri, Arati non item. Magnopere poetae Aegyptii natione exeunte antiquitatis tempore 'Phaenomena' dilexerunt. DIONYSIUM Periegetam Pharium infra tractaturi sumus, in NONNO Panopolitano rem monstravimus 'Anal. Erat.' p. 100 sqq. Quae nihil nunc Arati gratia attinet augeri. NONNI vero narratiunculae ut recte aestimentur, summi sunt momenti flores Aratei. — LUCILLIUM 'Anthol. Pal.' XI 136 v. 1 ∾ Arat. v. 131 et GREGORIUM Nazianzenum IV v. 101 (p. 211 Dr.) ∾ Arat. v. 70 M. Schneideri diligentia p. 94 notavit. Cf. 'Berl. philol. Wochenschrift' 1888 p. 1462. — Denique MAXIMUM commemoramus '*Καταρχαί*' v. 25 (cf. v. 232. 551 et supra p. 104) *Τοξευτῆρος ἐλαφροῦ* ∾ 506, Max. v. 467 *πάντα φέρει κλυτὰ ἔργα φυτευέμεν ἠδὲ βαλέσθαι σπέρματα καὶ σηκοὺς εὐερκέας ἀμφιπένεσθαι* et v. 499 *σὺ δέ κ᾽ ἐν νειοῖσι βάλοιο σπέρματα θαρσαλέως θεῖναί τ᾽ ἐνὶ κλήματα γύροις πάντα τε δένδρεα καλά* ∾ 9 *καὶ φυτὰ γυρῶσαι καὶ σπέρματα πάντα βαλέσθαι.*

nota fontem ipse notavit. Dixerat enim Aratus loco celebri *μεσταὶ δὲ Διὸς πᾶσαι μὲν ἀγυιαί, πᾶσαι δ' ἀνθρώπων ἀγοραί, μεστὴ δὲ θάλασσα καὶ λιμένες, πάντῃ δὲ Διὸς κεχρήμεθα πάντες.* Aristides ita p. 10: *καὶ πάντα δὲ πανταχοῦ Διὸς μεστά, καὶ πᾶσιν ἐφ' ἑκάστης πράξεως παρίδρυται, ὥσπερ οἱ διδάσκαλοι τοῖς παισὶ καὶ οἱ παραβάται τοῖς ἡνιόχοις.* Totum Aristidis elogium ex Stoicorum et theologia et physica haustum est, ut Cornuti de Iove commentariolum vel quodlibet stoice scriptum, imprimis scholia Arati p. 21 sqq. a nobis adaucta et Firmiani Lactantii 'Divinas institutiones' I ad explicandum apte et utiliter usurpaverimus. Iovis et veriloquia et epitheta I p. 9 et 10 Dind. copiosius et in scholiis et Cornuto c. 2 et 9 (p. 3. 9 Lang) et Lactantio I c. 11 (p. 39 Brandt) adferuntur. Denique allegoriae studium denotamus, etsi occultatum, p. 3 de insidiis a Saturno Iovi paratis. Locum memoria Arati insignem et alia de causa fere unicum adscribimus: *ἐποίησε δὲ πρῶτος αὐτὸς ἑαυτόν, οὐ Κρήτης ἐν εὐώδεσιν ἄντροις τραφείς, οὐδ' ἐμέλλησεν αὐτὸν Κρόνος καταπιεῖν, οὐδ' ἀντ' ἐκείνου λίθον κατέπιεν, οὐδ' ἐκινδύνευσε Ζεὺς οὐδὲ μή ποτε κινδυνεύσῃ, οὐδ' ἔστι πρεσβύτερον οὐδὲν Διός, οὐ μᾶλλόν γε ἢ υἱεῖς τε πατέρων πρεσβύτεροι γένοιντ' ἂν καὶ τὰ γιγνόμενα τῶν ποιούντων, ἀλλ' ὅδε ἐστὶ πρῶτός τε καὶ πρεσβύτατος καὶ ἀρχηγέτης τῶν πάντων, αὐτὸς ἐξ αὐτοῦ γενόμενος κτλ.'* Imitationem Arateam v. 33 sq. reperimus: *δίκτῳ ἐν εὐώδει — ἄντρῳ ἐγκατέθεντο.* Delectabilem vero de Iove ex se ipso progenito sententiolam, ut tam multa in illo elogio, stoicam et ipsam dicimus. Obstupuimus, cum stoicam istam opinionem explicando Arato admotam in commentario videremus. Hincne Aristides surripuit? Surripuit utique Avienus v. 25 sqq. itidem in prooemio Aratum transferens iuvante eodem, cuius in Marciano patefecimus vestigium, Iovis Aratei enarratore:

Hic digestorum speciem dedit, iste colorem
imposuit rebus sexuque immixtus utroque
atque aevi pariter gemini, simul omnia lustrans,
sufficit alterno res semine.

Aevum geminum et *sexuque immixtus utroque* stoica sunt et ad «*προτέρῃ γενεῇ*» referenda: *deus ipse se fecit*[4]. Iam confidentius aliquanto stoicum Aristidis Iovem ex Arati commentario provenisse

[4]) Sunt Senecae verba apud Lactantium I l. c. ('Exhortationum' fr. 3 Haase).

contendimus[5]). Iustam versus de Iove Aratei interpretationem capiti VIII inseremus.

Dionysius Periegeta saeculo p. Chr. altero ieiunam geographici carminis simplicitatem variis Arateae poeseos flosculis decorare et distinguere studuit. Ac primum quidem prooemii usum in 'Periegesi' animadvertimus:

Dionysius v. 1170—1183.

αὐτοὶ γὰρ καὶ πρῶτα θεμείλια τορνώσαντο (dii) *καὶ βαθὺν οἶμον ἔδειξαν ἀμετρήτοιο θαλάσσης· αὐτοὶ δ' ἔμπεδα πάντα `βίῳ διετεκμήραντο ἄστρα διακρίναντες· ἐκληρώσαντο δ' ἑκάστῳ μοῖραν ἔχειν πόντοιο καὶ ἠπείροιο βαθείης. τῷ ῥα καὶ ἀλλοίην ῥυσμοῦ φύσιν ἔλλαχ' ἑκάστη ..... ἄλλαι δ' ἀλλοῖαι· τὼς γὰρ μέγας ἐφράσατο Ζεύς*[6]).

Aratus v. 10—16.

αὐτὸς γὰρ τά γε σήματ' ἐν οὐρανῷ ἐστήριξεν ἄστρα διακρίνας· ἐσκέψατο δ' εἰς ἐνιαυτόν ἀστέρας, οἵ κε μάλιστα τετυγμένα σημαίνοιεν ἀνδράσιν ὡράων, ὄφρ' ἔμπεδα πάντα φύωνται. τῷ μιν ἀεὶ πρῶτόν τε καὶ ὕστατον ἱλάσκονται.

Idem prooemium altero ante Chr. saeculo Aristobulus Iudaeus, vel si quis alius 'Testamentum Orphei' conflavit ab Aristobulo primo ac solo lectum, imitatus est. Elucet rei quid sit, tametsi ne Valckenario[7]) quidem nec Freudenthalio ('Stud. hellenist.', I

[5]) Fugit verum quod est vel Hugonem Grotium, praeclarum Arati interpretem. *Non male* inquit *eo possit referri, quod Juppiter sit Sol nonnullis et πρωτογόνος. Capellae* (Martiani versum significat II 185 p. 48 Eyss. hinc prorsus abhorrentem) *dicitur 'prima propago', hoc est ad verbum προτέρα γενεά.* Immo *prior propago* fuisset!

[6]) Dudum est, cum Dionysii imitationem Arateam persecuti sumus. Interim et Anhutius Regimontanus ('In Dionysium Periegetam' 1888 p. 12) et M. Schneiderus ('Berliner philol. Wochenschrift' 1888 p. 1462) exempla nonnulla Dionysiana ad Aratum exegerunt. Nihilo tamen secius protulimus, quae ipsi congesseramus, etsi sunt quae docti illi viri et de Dionysio haud dubie meritissimi occupaverint. Velut Anhutius v. 1173 Dionysii cum prooemio Arati p. 12 contulit quidem, sed quod inde consectarium esset noluit concludere.

[7]) 'De Aristobulo' p. 13 sqq. Aristobulum fraudem non fecisse ipsum sed facta fraude deceptum esse inde quispiam opinatus erit, quod Orphici carminis auctorem Aratum suapte sponte Aristobulus attulit. Non solent ita falsarii nisi aut stulti aut protervi. Denuo Aristobulus exspectat iudicium. Reliquias viri conligi et enarrari oportet.

p. 167), harum litterarum investigatoribus impigerrimis — quorum coeptis utinam insisteret aliquis! — suboluit, e fr. 6 Abel. (= Euseb. 'Praep. evang.' XIII c. 12, 5 p. 191 v. 29 Dind.): *αὐτὸς δὴ μέγαν αὖτις ἐπ' οὐρανὸν ἐστήρικται χρυσέῳ εἰνὶ θρόνῳ* de Deo Aristobulus ∼ *αὐτὸς γὰρ τά γε σήματ' ἐν οὐρανῷ ἐστήριξεν ἄστρα διακρίνας* de Iove Aratus. Praeterea primos novem Arati versiculos Aristobulus excerpsit Orphicorum cum fonte similitudinem quasi oculis subiecturus (Euseb. l. c.). Ceterum poesin stoicam adamabant cantores Orphici. De Cleanthe rem adn. 10 notavimus. Aratum 'Argonauticorum' poeta, quem tertio fere post Chr. saeculo vixisse G. Hermannus evicit, balbutiente sermone huncce in modum exprimere instituit v. 305 sqq.:

τῆμος ἐνὶ πραπίδεσσιν ἐμήτιεν Αἴσονος υἱός
πίστιν ἐφ' ἡρώεσσι καὶ ὅρκια συνθεσιάων
θέσθαι, ὄφρ' ἔμπεδα πάντα φυλασσόμενοι πεπί-
θοιντο.

Torsit commentatores *φυλάσσεσθαι* ad accusativum obiecti quod aiunt adplicatum et traxit in absurda, ac praeteriit quod poetam adlexit Arati de Iove prooemium v. 11 sqq.

ἐσκέψατο δ' εἰς ἐνιαυτόν
ἀστέρας, οἵ κε μάλιστα τετυγμένα σημαίνοιεν
ἀνδράσιν ὡράων, ὄφρ' ἔμπεδα πάντα φύωνται.

Quod suffuratus est, adaptare carminis sui argumento homo misellus non valuit[8]). Porro THEOCRITUS in 'Ptolemaeo' (XVII v. 1) utitur exordio Arateo «*ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα καὶ ἐς Δία λήγετε Μοῖσαι*»[9]), denique — quod fere unicum dixeris — CLEANTHES in suum de Iove stoico carmen convertit II p. XVII W.: «*ἐκ σοῦ γὰρ γένος ἐσμέν*» ille, «*τοῦ γὰρ καὶ γένος εἰμέν*» Aratus[10]). Utrumque poetam stoicum PAULUS APOSTOLUS, cum a philosophis potissimum Atheni-

---

[8]) Cave v. 1135 *νύκτας τε καὶ ἤματα συνεχὲς αἰεί* ex Arati v. 20 derives. Utrique praeivit Odyssea IX v. 74.

[9]) Observavit enarrator Ambrosianus in scholio *Ἀρατείᾳ δὲ κέχρηται εἰσβολῇ*, item Hugo Grotius.

[10]) Plura quae Phaenomenorum usum proderent indagare in reliquiis Cleanthis non potuimus, nisi forte quis hymni v. 7 sq.

σοὶ δὴ πᾶς ὅδε κόσμος ἑλισσόμενος περὶ γαῖαν
πείθεται, ᾗ κεν ἄγῃς, καὶ ἑκὼν ὑπὸ σεῖο κρατεῖται

ensibus in Areopagi iudicium vocatus sese defenderet, his verbis designavit 'Act.' cap. XVII 28: ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν, ὥς καί τινες τῶν καθ' ὑμᾶς ποιητῶν εἰρήκασιν· «τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν». Qui non Aratum tantummodo sed Cleanthem quoque tangi ab apostolo verissime iudicaverit, unum scimus Fabricium Hamburgensem, cuius sententiam a posterioribus obscuratam magis quam provectam [11]) ipsius verbis adponimus: '*Neque forte erraverit qui dixerit S. Paulum apostolum, cum versiculum οὐ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν commendavit Atheniensibus 'Actor.' XVII 28 addiditque ὥς καί τινες τῶν καθ' ὑμᾶς ποιητῶν εἰρήκασι, non respexisse ad solúm popularem Aratum Cilicem sed etiam ad Cleanthem, qui Athenis vixerat*' ('Bibl. graec.' III c. 14 p. 397 Harl.). Hinc artificium Pauli et rationem dimicandi ab isto poetarum pari repetita declarari putamus. Stoicos nempe poetas elegit ipsos accusatores suis quasi armis propulsaturus (τινὲς καὶ τῶν Ἐπικουρείων καὶ Στωικῶν φιλοσόφων συνέβαλλον αὐτῷ . . ἐπιλαβόμενοί τε αὐτοῦ ἐπὶ τὸν Ἄρειον πάγον ἤγαγον) nec dissimulavit ipse, modo apostoli orationem Luthero accuratius interpreteris, Stoicos cur elegerit: ὥς καί τινες τῶν καθ' ὑμᾶς ποιητῶν εἰρήκασιν i. e. poetae vestram

---

ad Arati v. 265 sqq. de Pliadibus scriptos referat:

ἦρι καὶ ἑσπέριαι (Ζεὺς δ' αἴτιος) εἱλίσσονται,
ὅς σφισι καὶ θέρεος καὶ χείματος ἀρχομένοιο
σημαίνειν ἐκέλευσεν ἐπερχομένου τ' ἀρότοιο:

qua de re ad liquidum perveniri vix possit. Nec tamen sine industria effertur πᾶς ὅδε κόσμος ἑλισσόμενος περὶ γαῖαν: Aristarchi astronomi Samii adversarium tenemus. — Cf. porro Cleanthis v. 40 sq. ∾ Callim. Hymn. I initium. Ceterum Cleanthis v. 7 sq. a poeta Orphico expressi sunt III 3: Οὐρανέ . . κοσμόκρατορ, σφαιρηδὸν ἑλισσόμενος περὶ γαῖαν. De hymnorum Orphicorum elementis stoicis cf. Dieterich. 'Abraxas' p. 83 sqq.

[11]) Wetstenius in 'Novi Testamenti' editione Amstelodamensi anno 1752 post Fabricii bibliothecae editionem principem emissa (vol. II p. 571), qua se ditare solent scripturae sacrae enarratores, Cleanthis versiculum notavit quidem, ut tamen obrutus rudi et inepta exemplorum mole delitesceret. Nam qui '*Cleanthes ἐκ σοῦ γὰρ γένος ἐσμέν. Hieronymus in Galatas IV*' scribit, eum crederes Hieronymum antestari velle Cleanthis causa. Quod secus est et p. 389 Mignei (Patrolog. lat. ser. I vol. XXVI) et p. 573. Item exscripto Fabricio contenti erant H. A. W. Meyer et Weiss 'Kritisch-exegetischer Kommentar zum N. T.' III^{8} p. 320 IV^{7} p. 3*.

rationem ac quasi fidem professi[12]). Ergo per se haec tendere aut in universum ad Atheniensium poetas aut Stoicorum aut Epicureorum aut omnium illorum possent. Vides nunc ad solos tendere Stoicos manifesto. Tandem locus expeditus. Apologetis vero christianis illud eruditi apostoli[13]) consilium tantopere arrisit, aegre ut queat reperiri qui deseruerit. Ita Tatianus 'Ad Graecos' c. 31 (p. 31 Schw.): *μάρτυρας δὲ οὐ τοὺς οἴκοι παραλήψομαι, βοηθοῖς δὲ μᾶλλον Ἕλλησι καταχρήσομαι. τὸ μὲν γὰρ ἄγνωμον, ὅτι μηδὲ ὑφ᾽ ὑμῶν παραδεκτόν, τὸ δ᾽ ἂν ἀποδεικνύηται θαυμαστόν, ὁπόταν ὑμῖν διὰ τῶν ὑμετέρων ὅπλων ἀντερείδων ἀνυπόπτους παρ᾽ ὑμῶν τοὺς ἐλέγχους λαμβάνω.* Quodsi vetustissimi testes atque adeo coaevi poetae 'Phaenomenorum' prooemium non modo cognoverunt sed admirantur, de origine genuina dubitare serio nemo audebit[14]).

Quid? quod ipse ad v. 6—15 tam liquido relegavit quasi digito Aratus v. 768—772

πάντα γὰρ οὔπω
ἐκ Διὸς ἄνθρωποι γινώσκομεν, ἀλλ᾽ ἔτι πολλά
κέκρυπται, τῶν εἴ κ᾽ ἐθέλῃ καὶ ἐσαυτίκα δώσει
Ζεύς· ὃ γὰρ οὖν γενεὴν ἀνδρῶν ἀναφανδὸν ὀφέλλει
πάντοθεν εἰδόμενος, πάντῃ δ᾽ ὅ γε σήματα φαίνων,

ut a depravandi conamine prooemii versum 11sq. tutari possis

---

12) Interpretes paulo aliter. *Der euch betreffenden, d. i. Eurer dichter* Meyer p. 321.

13) Doctum dicimus Paulum invitis theologis. Nam philosophia ac poesi Stoicorum imbutus adeo erat, ut de improviso Stoicis Atheniensibus respondere stoice ac poetice simul posset, et Menandrum pernoverat, quamvis ne id quidem tanti aestiment quanti debeant theologi. 'Ad Cor.' I 15, 33 Paulus *μὴ πλανᾶσθε· «φθείρουσιν ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί»* ex comici Thaide citavit fr. 218 K. Perspexit hoc Hieronymus. Quid hodierni interpretes? *Dass Paulus den Spruch I. Kor.* 15, 33 *nicht in der 'Thais' des Menander gelesen, erhellt schon daraus, dass er in der Wiedergabe das Metrum zerstört* (!!), *also sichtlich nicht weiss* (!), *dass es ein Vers ist* (!) Meyer-Weiss IV[7] p. 3*! Tarsi in urbe, ubi Paulus educatus est, grammaticorum studia primo a. Chr. saeculo floruisse notum est. Hinc aliquantum ad Paulum quoque redundasse, etsi omnis Graecorum scientiae expertem identidem sese non sine studio et consilio praedicavit, statuimus, quidquid moliuntur interpretes (Meyer-Weiss l. c. p. 2sq.). Graeciensibus Judaeis accensendus apostolus.

14) In Hesiodeo 'Operum' exordio simile quid factum est atque in Arateo: quod item erant qui resecare vellent. Kirchhoff. 'Hesiods Mahnlieder an Perses' p. 38—40. Infra hac de re paullo uberius dicetur. Cf. p. 213sq. adn. 4.

ἐσκέψατο δ' εἰς ἐνιαυτὸν ἀστέρας, οἵ κε μάλιστα τετυγμένα σημαίνοιεν κτλ.' Ubi «*ἐστέψατο*» irrepsit in Clementis codices (LV Dindorfii III p. 81 p. 709 Pott.)[15]) 'non male', quemadmodum male censet Grotius. Nunc satis est monuisse verbis *πάντοθεν εἰδόμενος* initii *ἐσκέψατο κτλ.'* commonefieri. Item v. 742 sq. ad initium respicitur. Denique poetica ars quae per totum carmen eadem in prooemio conspicua: anaphora, *ἀπὸ κοινοῦ* structura, adlitteratio, enuntiatorum membra aequaliter conformata, alia[16]).

II

Dionysium Periegetam persequentes lumina Aratea conligimus:[17])

Dionysius.	Aratus.
584 *λοξοτέρη γὰρ τῆμος ἐπιστρέφεται στροφάλιγγι* (cf. v. 618 ∾ 42).	43 *μειοτέρη γὰρ πᾶσα περιστρέφεται στροφάλιγγι.*
298 *Ῥήνῳ δ' ἑξείης ἐπιτέλλεται ἱερὸς Ἴστρος,*	214 *μεσσόθεν ἡμιτελὴς περιτέλλεται ἱερὸς Ἵππος.*
299 *Ἴστρος ἐς ἀντολίην τετραμμένος ἄχρι θαλάσσης.* 926 *τυτθὸν ἐπ' ἀντολίην τετραμμένος ἄχρις Ἐλάνων.* 1034 *τόσσον ἐπ' ἀντολίην τετραμμένοι ἄχρι πυλάων.*	632 *καὶ τὸ μὲν ἐς λοφιὴν τετραμμένον ἄχρι παρ' αὐτὸν δύνει.*

---

[15]) Eodem 'Stromatum' loco Clemens «*τάδε*» ut Achilles supra p. 42 sq.

[16]) Criticae Arateae subsidium haud leve ex figurarum usu petendum est. Vide 387 ∾ 405—7, 417, alia.

[17]) Homerum consulto omittimus (cf. 'Il.' XXI v. 151 *δυστήνων δέ τε παῖδες ἐμῷ μένει ἀντιόωσιν* ∾ 600 sq. de monstris marinis *δυσμενέων τοι παῖδες ἑλισσόμενοι περὶ πόντον κείνοις ἀντιάσειαν ἀλώμενοι*), item Callimachum, de quo composuit nonnulla O. Schneiderus. Etiam Theocritus in Dionysii auctorum numero habendus est. Cuius est quod Arato addixit Buechelerus ('Mus. rhen.' XXXIX 1884 p. 276 sq.) v. 130 *φράζεο δ' ἐκ κείνου τετραμμένος αὖθις ἐπ' Ἄρκτους Αἰγαίου πόντοιο πλατὺν πόρον* ∾ 'Thalys.' v. 112 *Ἕβρον πρὸς ποταμὸν τετραμμένος ἐγγύθεν ἄρκτω.* Propius enim ad Theocritum quam ad Arati eos, qui huc spectant, versus accedit Dionysius. Aliorum inventa quae sibi placerent iterum ac saepius, nonnulla ad taedium usque (Callimachea potissimum et Homerica), Dionysius repetivit. Cf. p. 206.

170 sqq. *νῦν δέ τοι ἠπείρου μυθήσομαι εἶδος ἁπάσης, ὄφρα καὶ οὐκ ἐσιδών περ ἔχῃς εὔφραστον ὀπωπήν. ἐκ τοῦδ' ἂν γεραρός τε καὶ αἰδοιέστερος εἴης, ἀνδρὶ παρ' ἀγνώσσοντι πιφαυσκόμενος τὰ ἕκαστα.*	758 sqq. *τῷ κείνων πεπόνησο … μόχθος μέν τ' ὀλίγος, τὸ δὲ μυρίον αὐτίκ' ὄνειαρ. αὐτὸς μὲν τὰ πρῶτα σαώτερος, εὖ δὲ καὶ ἄλλον παρειπὼν ὤνησεν, ὅτ' ἐγγύθεν ὤρορε χειμών.*
176 *.. ἧχί περ ἄκρη.*	61. 231. *.. ἧχί περ ἄκραι.*

Nec desunt alioquin, quae cognita iam Dionysii imitatione Aratea adipiscamur cognitionis adiumenta. Ita v. 354 Dionysius de Tiberi *ἱμερτὴν ἀποτέμνεται ἄνδιχα Ῥώμην* praeeunte Arato, codicem Parisinum A solum si sequimur, ceteris in diversa omnia abeuntibus, v. 49. Nam cum draconem fluvii sectionem ob flexus praedicasset v. 45 sq. (*τὰς δὲ δι' ἀμφοτέρας οἵη ποταμοῖο ἀπορρὼξ εἱλεῖται, μέγα θαῦμα, Δράκων*), semel incohatam imaginem Parisinus ita continuavit: *αὐτὰρ ὅ γ' ἄλλην μὲν νεάτῃ ἀποτέμνεται οὐρῇ κτλ.*'[18]) — V. 440 sqq. Dionysius 'Cephiso', inquit, 'adiacent Delphi, ubi serpentis spirae in templo augusto tripodi advolvuntur. Ibi saepenumero Apollo Mileto vel Claro relicta pharetram solvit quieturus, *ἀλλ' ὃ μὲν ἱλήκοι· σὺ δέ μοι Διὸς ἔννεπε Μοῦσα κτλ.*' (v. 447)[19]). Propitium Apollinem hoc loco cur invocet poeta, neutiquam e poemate liquebit. At vide Aratum. V. 637 Orionis scelus adversus Dianam commissum dum narrare instituit, ne tantam referenti impietatem dea irasceretur comprecans excusansque in haec verba erupit[20]): *Ἄρτεμις ἱλήκοι· προτέρων λόγος, οἵ μιν ἔφαντο*

---

18) Cf. p. 65. — Anhutius l. adn. 6 c. Arati v. 115 *ἀργυρέῳ δ' ὀλίγη τε καὶ οὐκέτι πάμπαν ὁμοίη ὡμίλει* cum v. 329 Dionysii composuit *λύχνις τε πυρὸς φλογὶ πάμπαν ὁμοῖος*. At *ἑτοίμη* Marcianus, recentiores *ὁμοίη* (Aratus v. 210: *οὐδὲν ὁμοίη*).

19) Hymnus in Apoll. Homericus v. 165 *ἀλλ' ἄγεθ' ἱλήκοι μὲν Ἀπόλλων Ἀρτέμιδι ξύν.* Verbum *ἱληκέναι* perquam rarum. Cf. Naeke 'Opusc.' II p. 90 sqq. M. Schneider 'Berl. philol. Wochenschrift' 1888 p. 1462.

20) Fortasse dixerit quispiam ad eundem Arati locum referendum esse Callimachum 'Lavacr. Pallad.' v. 55 sq. Qui posteaquam cavendum feriantibus esse monuit, ne deae simulacrum, dum nudatur, aspicerent, invitam Tiresiae impietatem narraturus adfirmat *μῦθος δ' οὐκ ἐμός, ἀλλ' ἑτέρων* — nam si rem ipse de suo excogitasse videretur, culpam commissurum sese fuisse innuit et poenam meriturum — deinde ex Pherecyde fabulam proponit. Conformavit

κτλ.' Praecessit eadem excusandi formula adsumpta Aratus etiam Apollonio IV v. 983 sqq. Sub insula Drepana

κεῖσθαι δρέπανον φάτις — ἵλατε Μοῦσαι,
οὐκ ἐθέλων ἐνέπω προτέρων ἔπος — ᾧ ἀπὸ πατρός
μήδεα νηλειῶς ἔταμε Κρόνος.

Sequitur alia fabula pio poeta magis digna. At invocari fas erat non Musas, sed Saturnum; quippe cuius scelus referre poeta inciperet; conferas (IV v. 1381 sq.)[21]):

Μουσάων ὅδε μῦθος· ἐγὼ δ' ὑπακουὸς ἀείδω
Πιερίδων, καὶ τήνδε πανατρεκὲς ἔκλυον ὀμφήν κτλ.'

Bene igitur Aratus, perperam illo quidem loco Apollonius. Accedit, quod verba Aratea idem aucupatus est Apollonius. Hinc res patefacta.

Theocritum diximus modo ad Aratum respexisse. Misso nunc in Panem hymno 'Phaenomenorum' v. 898 sqq.

καὶ τοὶ μὲν καλέονται Ὄνοι, μέσση δέ τε Φάτνη,
ἥ τε καὶ ἐξαπίνης πάντῃ Διὸς εὐδιάοντος
γίνετ' ἄφαντος ὅλη· τοὶ δ' ἀμφοτέρωθεν ἰόντες
ἀστέρες ἀλλήλων αὐτοσχεδὸν ἰνδάλλονται.
οὐκ ὀλίγῳ χειμῶνι τότε κλύζονται ἄρουραι

obversabantur Theocrito Dioscurorum tutelam maritimam celebranti XXII v. 19 sqq. Qui simulatque nautis comparuerunt periclitantibus,

αἶψα δ' ἀπολήγοντ' ἄνεμοι, λιπαρὰ δὲ γαλάνα
ἀμ πέλαγος, νεφέλαι δὲ διέδραμον ἄλλυδις ἄλλαι,

---

igitur in eadem re pari consilio seriem cogitatorum Callimachus atque Aratus. Sed ne hic quidem artificii auctor: Eurip. 'Hel.' v. 513 *λόγος γάρ ἐστιν οὐκ ἐμός, σοφῶν δ' ἔπος, δεινῆς Ἀνάγκης οὐδὲν ἰσχύειν πλέον.* Idem 'Melanipp.' fr. 484 *κοὐκ ἐμὸς ὁ μῦθος, ἀλλ' ἐμῆς μητρὸς πάρα, ὡς οὐρανός τε γαῖά τ' ἦν μορφὴ μία.* Philippus Opuntius 'Epinom.' c. 2 p. 975 A *ἔστω δὴ πρῶτον μὲν ἡ τῆς ἀλληλοφαγίας τῶν ζῴων ἡμᾶς τῶν μέν, ὡς ὁ μῦθός ἐστι, τὸ παράπαν ἀποστήσασα, τῶν δὲ εἰς τὴν νόμιμον ἐδωδὴν καταστήσασα* (*ἐπιστήμη*). *Ἵλεῳ δ' ἡμῖν οἱ πρόσθεν* (homines) *εἴησάν τε καί εἰσιν· οἵτινες μὲν γὰρ οὖν* ⟨*? οὓς add. Winckelmann*⟩ *ἐλέγομεν πρῶτοι χαιρέτωσαν.* Formula igitur solemnis. — Ceterum M. Schneiderus docta adnotatione l. c. formam *ἱλήκοι* ex Arato habere et ipsam putat Dionysium.

[21]) Prior exstabat in Aetiis Callimachi: Reitzenstein 'Index lectionum Rostoch.' 1890/91 p. 13.

ἐκ δ' Ἄρκτοι τ' ἐφάνησαν Ὄνων τ' ἀνὰ μέσσον ἀμαυρή
Φάτνη, σημαίνοισα τὰ πρὸς πλόον εὔδια πάντα.

Sidus illud non vulgi ore[22]) sed ab astronomis nomen accepisse scholium Arateum tradidit (*ὑπὸ τῶν προτέρων φιλοσόφων οὕτω Φάτνη προσηγόρευται*): hinc in 'Theophrasti' quae dicuntur 'Signa' § 23 transiit[23]). Profuit Theocrito quaedam Buecheleri observatio ('Mus. rhen.' XXXIX 1884 p. 276 sq.). *Quod in Edonis Pan hibernare dicitur versu 'Thalysiorum'* 112 *prope Hebrum τετραμμένος ex vicinia Ursae, aut valde fallor aut imitatus Theocritus Aratum ludit; certe quidem tam frequens huius vocis est in 'Phaenomenis' usus, ut Aratum asseverare audeam commodasse eam ceteris poetis.* Quamquam participium ne ab Hesiodo quidem alienum 'Opp.' v. 727 *ἀντ' ἠελίου τετραμμένος*. Idem de vocibus quibusdam astronomorum orationi pariter propriis Anhutius iure existimavit, velut *εἰλεῖται ἐστήρικται* (tametsi Il. IV v. 443 legitur *οὐρανῷ ἐστήριξε κάρη*; cf. Hesiod. 'Theog.' v. 799, Hymn. in Merc. v. 11), aliis p. 13. Repetitum pluriens in LIBRIS SIBYLLINIS hemistichium «*αὐτὸς ἐστήριξε*» (III v. 27, fr. V p. 238 Rz., al.) ad prooemium Arateum tuto revocamus v. 10: «*αὐτὸς γὰρ τά γε σήματ' ἐν οὐρανῷ ἐστήριξεν*».

In CALLIMACHO Ottonis Schneideri insignis error refellendus. Qui II p. 785 novum Callimachi sese eruisse e Plutarcho 'De Iside' c. 38 p. 366 versiculum gavisus est: *τῶν τ' ἄστρων τὸν Σείριον Ἴσιδος νομίζουσι ὑδραγωγὸν ὄντα καὶ τὸν Λέοντα τιμῶσι καὶ χάσμασι λεοντείοις τὰ τῶν ἱερῶν θυρώματα κοσμοῦσιν, ὅτι πλημμυρεῖ Νεῖλος «ἠελίου τὰ πρῶτα συνερχομένοιο Λέοντι»*. Quae verba Schneiderus ut redderet Callimachea, subscripsit: *In Leone quamdiu Sol sit, Nilum evagari etiam Plin. 'N. H.'* 18, 167 *testatur. Versum autem si ex Callimacho petitum affirmo, causa haec est, quod de Nilo eiusque inundatione idem poeta etiam fr.* 445 *et* 182 *dixit.* Arati versus est 'Phaenomenorum' 151 (supra p. 56) ac novo argumento Hipparchi et Marciani codicis in scriptura consensum confirmat.

---

22) Voluit ita Vossius p. 157. Cf. Boehme l. c.

23) *Ἐν τῷ Καρκίνῳ δύο ἀστέρες εἰσὶν οἱ καλούμενοι Ὄνοι, ὧν τὸ μεταξὺ τὸ νεφέλιον ἡ Φάτνη καλουμένη.*

Fr. 111 Schn. mercator effert naufragus maris expertes

ἦ παύρων ὄλβιος ἐσσὶ μέτα,
ναυτιλίης εἰ νῆστιν ἔχεις βίον. ἀλλ᾽ ἐμὸς αἰών
κύμασιν αἰθυίης μᾶλλον ἐσφκίσατο.[24])

Item de mercatoribus nec tempestatem nec frigus brumale extimescentibus loco pulcherrimo Aratus v. 291 sqq.:

οἳ δ᾽ ἀλεγεινοὶ
τῆμος ἐπιρρήσσουσι νότοι, ὁπότ᾽ Αἰγοκερῆι
συμφέρετ᾽ ἠέλιος· τότε δὲ κρύος ἐκ Διός ἐστι
ναύτῃ μαλκιόωντι κακώτερον· ἀλλὰ καὶ ἔμπης
ἤδη πάντ᾽ ἐνιαυτὸν ὑπὸ στείρῃσι θάλασσα
πορφύρει· ἴκελοι δὲ κολυμβίσιν αἰθυίῃσιν
πολλάκις ἐκ νηῶν πέλαγος περιπαπταίνοντες
ἥμεθ᾽ ἐπ᾽ αἰγιαλοὺς τετραμμένοι· οἳ δ᾽ ἔτι πόρσω
κλύζονται· ὀλίγον δὲ διὰ ξύλον Ἄϊδ᾽ ἐρύκει.

Quibus versibus scholiasta aptissime Callimachi frustulum adscripsit. Neque enim consimile dicimus Callimacheum, sed ad egregiam Arati imaginem expressum. Uterque in re eadem eandem comparandi occasionem a mergo repetivit. Subsistimus paullisper. Loci enim Aratei admirator etiam QUINTUS exstitit SMYRNAEUS VII v. 296 sqq. Lycomedes Scyrius Achillem adfatur proficiscentem[25]):

καὶ πόλεμον δείδοικα πικρὸν καὶ κῦμα θαλάσσης
λευγαλέον· ναῦται γὰρ ἀεὶ σχεδόν εἰσιν ὀλέθρου.
ἀλλὰ σὺ δείδιε, τέκνον, ἐπὴν πλόον εἰσαφίκηαι
ὕστερον[26]) ἢ Τροίηθεν ἢ ἄλλοθεν, οἷά τε πολλά,
τῆμος, ὅτ᾽ Αἰγοκερῆι συνέρχεται ἠερόεντι
ἠέλιος μετόπισθε βαλὼν ῥυτῆρα βελέμνων
Τοξευτήν, ὅτε χεῖμα λυγρὸν κλονέουσιν ἄελλαι,
ἢ ὁπότ᾽ Ὠκεανοῖο κατὰ πλατὺ χεῦμα φέρονται
ἄστρα κατερχομένοιο ποτὶ κνέφας Ὠρίωνος.

---

[24]) Meinekius (post Callimachum p. 297) de mercatoris nautae, qui naufragio iam periit, umbra cogitat. Posses etiam morientem intellegere. Et ita Propertius, impiger Callimachi sectator, in descriptione persimili IV 7. — Fr. 515 «μέσον ἐπὶ ναύταις» cum v. 299 supra adscripto scholiasta Townleyanus ad 'Il.' XV v. 628 (vol. VI p. 144) comparavit, ut lucem ab Arato corrupta illa verba accipiant. Attamen de restituendo hemistichio desperamus.

[25]) Adscripsit Quinti memoriam Buhlius, sed praetermisso versu 297 non integram. De simili Homeri versiculo cf. 'Περὶ ὕψους' p. 22 Jahn.

[26]) An Σκυρόθεν pro ὕστερον?

Sagittarii memoriam alii cuidam Arati versiculo debet 301: (in mari sufferes multa,) *Τόξον ὅτ' ἠέλιος καίει καὶ ῥύτορα Τόξου.* Sed ad Callimachum redimus. Dixerat de Ursa sive Plaustro minore Aratus v. 39 *τῇ δ' ἄρα Φοίνικες πίσυνοι περόωσι θάλασσαν* ∼ Callimachus fr. 94 Schn. (= Achill. p. 123 Petav.) de Thalete *καὶ τῆς Ἀμάξης ἐλέγετο σταθμήσασθαι τοὺς ἀστερίσκους, ᾗ πλέουσι Φοίνικες.* Nec mirum: *μέμνηται γοῦν αὐτοῦ καὶ Καλλίμαχος ὡς πρεσβυτέρου οὐ μόνον ἐν τοῖς* '*Ἐπιγράμμασιν*' *ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς* '*Πρὸς Πραξιφάνην*', *πάνυ ἐπαινῶν αὐτὸν ὡς πολυμαθῆ καὶ ἄριστον ποιητήν* (Achill. p. 54 West. = fr. 100g Schn.)[27]).

Imitatus etiam Apollonius est Aratum in 'Argonauticis'. Non modo III v. 138 hemistichium *περιηγέες εἱλίσσονται* ille ex Arati v. 401 transsumpsit integrum et I v. 84sq.

τόσσον ἑκὰς Κόλχων, ὅσσον τέ περ ἠελίοιο
μεσσηγὺς δύσιές τε καὶ ἀντολαὶ εἰσορόωνται

aperte reddidit 'Phaenomenorum' v. 62 *μίσγονται δύσιές τε καὶ ἀντολαὶ ἠελίοιο* (sive *ἀλλήλῃσιν*, cf. p. 48), sed v. 134 de Iovis nutritione loquens in proxime antecedentibus *ἄντρῳ ἐν Ἰδαίῳ ἔτι νήπια κουρίζοντι* (scilicet *ἄθυρμα ποίησε φίλη τροφὸς Ἀδρήστεια*) ad 'Phaenomenorum' v. 32sqq. sese adplicavit. Ibi Iovis nutrices

Κρήτηθεν κεῖναί γε Διὸς μεγάλου ἰότητι
οὐρανὸν εἰσανέβησαν, ὅ μιν τότε κουρίζοντα
δίκτῳ ἐν εὐώδει ὄρεος σχεδὸν Ἰδαίοιο
ἄντρῳ ἐγκατέθεντο καὶ ἔτρεφον εἰς ἐνιαυτόν
Δικταῖοι Κούρητες[28]).

Legit igitur *ὄρεος σχεδὸν Ἰδαίοιο* Apollonius haud ita multo post edita 'Phaenomena'. Legit praeterea Apollodorus, Strabonis auctor X p. 478.[29]) Id si reputasset Grotius, non dubitamus quin omni mutatione abstinuisset in sana praesertim sententia. Quid enim ille? *Δύκτῳ ἐν εὐώδει ὄρεος σχεδὸν Αἰγαίοιο* ex Hesiodo 'Theog.'

---

[27]) Fuerunt qui testimonium illud in suspicionem vocarent immerito, velut Bureschius 'Stud. Lips.' IX 1887 p. 42: cf. Susemihl 1 p. 285.

[28]) Oppianus 'Cyneg.' III v. 8sqq. Arati admonet: *Ζηνὸς ἔσαν θρεπτῆρες .. νηπιαχοῦ Κούρητες, ὅτε .. Ῥείη κόλποις ἐνικάτθετο Κρήτης.*

[29]) (Praesi) *τὸ τοῦ Δικταίου Διὸς ἱερόν· καὶ γὰρ ἡ Δίκτη πλησίον, οὐχ ὡς Ἄρατος «ὄρεος σχεδὸν Ἰδαίοιο». καὶ γὰρ χιλίους ἡ Δίκτη τῆς Ἴδης ἀπέχει.* Idem Strabonis auctor in scholio Arateo inferius proposito invenitur (cf. cap. IX).

v. 484 effecit, quamvis videre facile esset nullam Hesiodeae narratiunculae cum Arato communionem esse aut vinculum. Tellus apud Hesiodum gestavit Iovem *πρώτην ἐς Λύκτον· κρύψεν δέ ἑ χερσὶ λαβοῦσα ἄντρῳ ἐν ἠλιβάτῳ, ζαθέης ὑπὸ κεύθεσι γαίης, Αἰγαίῳ ἐν ὄρει πεπυκασμένῳ ὑλήεντι.* Partem coniecturae Grotianae criticus antiquus nescio quis itidem ex Hesiodo occupavit in scholiis: *σχεδὸν Ἰδαίοιο] τινὲς γράφουσι «σχεδὸν Αἰγαίοιο» παρ' Ἡσιόδου λαβόντες φάσκοντος τραφῆναι τὸν Δία «Αἰγαίῳ ἐν ὄρει πεπυκασμένῳ ὑλήεντι».* Saepius vero accidit, ut ex Hesiodeis carminibus Aratus interpolaretur. Quarum interpolationum nonnullae etiam in Marciano reliquiae inveniuntur. Velut v. 31 «*Διὸς μεγάλοιο ἕκητι*», quod pro varia lectione in margine iuxta «*Δ. μεγάλου ἰότητι*» exstat, Hesiodeum est ('Opp.' v. 4), alia. Praeterea fuerunt, qui v. 33 *λίκνῳ* mutare mallent Callimachi quam putant imitatione ('In Iov.' v. 47 sq.) permoti, Lennepius et I. H. Vossius: *σὲ δ' ἐκοίμισεν Ἀδρήστεια λίκνῳ ἐνὶ χρυσέῳ.* At nulla hoc quidem loco similitudo dispicitur Callimachi, immo, quod denuntiavit ipse, discrimen (hymnum potius in Mercurium v. 358 sq. conferas: *ἐν λίκνῳ κατέκειτο . . ἄντρῳ ἐν ἠερόεντι*), neque adiuvat coniecturiolam Germanicus v. 34 sq. *quod fidae comites prima incunabula magni foverunt Iovis:* an etiam pro «*Δικταῖοι Κούρητες*» Arati substituendi «*Dictaei Corybantes*» Germanicei? Interpretatione potius expeditur quae offendit difficultas. *Δίκτον* esse posse montem suo iure negarunt enarratores quidam antiqui schol. ad h. l. (*ζητοῦσι δέ, τίνος χάριν τὴν Δίκτην φασὶν εἶναι πλησίον τοῦ Ἰδαίου ὄρους. ἔστι γὰρ πολὺ τὸ διάστημα . . ἔδει δὲ εἰπεῖν «Δίκτη»*), etsi perversam solutionem proposuerunt. Porro duplex regionis significatio *Δίκτῳ — ὄρεος σχεδὸν Ἰδαίοιο* in monte probe noto utique supervacanea esset admodum. Dudum omnem haerendi facultatem nobis Zenodotus Mallota in commentario (cap. III p. 163) sustulisse videtur schol. l. c.: *Ζ. δὲ ὁ Μαλλώτης 'δίκτον' ἤκουσε τὸ καλούμενον δίκταμνον· διὰ τοῦτο καὶ εὐῶδες τοῦτο εἰρῆσθαι*[30]). Concisam substantivi formam iuxta longiorem doctissimus Strabonis grammaticus Aristarcheus — Apollodorum putamus — apud Strabonem VIII p. 364 comprobavit exemplis *Μέσση ∾ Μεσσήνη, βρῖ ∾ βριαρόν, ῥᾴ ∾ ῥᾴδιον, λῖ ∾ λίαν, ἄλφι ∾ ἄλφιτον, ἧλ ∾ ἧλος, ἔρι ∾*

[30]) Grotius propter *εὐώδει* adiectivum non plane sese improbare Zenodoti interpretationem fassus *Λύκτῳ* pro *δίκτῳ* nihilominus suspicatur.

ἔριον. «εἰς ἄνεμον δὲ τὰ πηδά» τὰ πηδάλια Ἄρατός φησιν (v. 155). Olebat autem dictamnum gratissime et vim salubrem ac purgatoriam habere videbatur[31]). Plane igitur ut Mercurius hymni

---

[31]) Herbam *δίκταμνον* sive *δίκτον* ob vim partus sublevandi laudibus extulit Apollodorus Atheniensis e duabus eclogis reficiendus:

Schol. Arati l. c.

δοκεῖ δὲ πρὸς εὐτοκίαν συμβάλλεσθαι αὐτό· ᾧ καὶ τὴν Εἰλείθυιαν στέφουσιν. καί που ἐπ' αὐτῆς Εὐφορίων (fr. 79 Mein.) *«στεψαμένη θαλεροῖσι συνήντετο δικτάμνοισιν».*

Schol. Eur. Hipp. v. 73.

Ἀπολλόδωρος δὲ (in libro 'De diis') *παρὰ Κρησὶν δίκταμνον ἢ σχῖνον εἶναί φησιν αὐτῆς* (scil. *τῆς Ἀρτέμιδος*) *τὰ στεφανώματα. φύεσθαι δὲ τὸ δίκταμνον ἐν Κρήτῃ μόνῃ. τοῦτο καὶ ὠκυτόκιον εἶναι· διὸ καὶ ταῖς δυστοκούσαις δίδοσθαι χάριν τοῦ ταχέως ἀποτίκτειν.*

Alibi vocatur *ἀριστολοχία*, velut a Theophrasto 'Hist. Plant.' IX 13, 3 *ἡ δὲ ἀριστολοχία τῇ ὀσφρήσει μὲν εὔοδμος, τῇ δὲ γεύσει πικρὰ σφόδρα, τῇ χροιᾷ δὲ μέλαινα. φύεται δὲ ἐν τοῖς ὄρεσιν ἡ βελτίστη* et a Galeno (XIV p. 204 Kuehn.) in antidoto quodam *ἀριστολοχίας Κρητικῆς μακρᾶς α'* (idem medicus alibi de dictamni Cretensis vi loquitur sexcenties). Quodsi puerperae parturitionem simulanti maritus Aristophaneus *περιήρχετ' ὠκυτόκι' ὠνούμενος* ('Thesmophor.' v. 504), aut dictamnum subindicari putamus aut radicem cyclamini (Theophr. 9, 3 *ἀγαθὴν δὲ τὴν ῥίζαν* — cyclamini — *καὶ ὠκυτόκιον περίαπτον*). Quae subiecit scholiasta cum ceteris testimoniis coniuncta adponimus:

Schol. Arati l. c.

καὶ ταῖς αἰξὶ προσφιλὴς ἡ βοτάνη· βέλει γὰρ τρωθεῖσαι [καὶ] ὀρύττουσαι αὗται ἀποβάλλονται τὸ βέλος.

Plut. 'De soll. an.' c. 20 p. 974 W.

αἱ δὲ Κρητικαὶ αἶγες, ὅταν τὸ δίκταμνον φάγωσιν, ἐκβάλλουσαι τὰ τοξεύματα ῥᾳδίως καταμαθεῖν ταῖς ἐγκύοις τὴν βοτάνην παρέσχον ἐκτρωτικὴν δύναμιν ἔχουσαν· ἐπ' οὐδὲν γὰρ ἄλλο τρωθεῖσαι φέρονται καὶ ζητοῦσι καὶ διώκουσιν ⟨ἢ⟩ τὸ δίκταμνον (= 'Gryll.' c. 9 p. 991 W.).

Aelian. 'V. H.' I c. 10.

οἱ Κρῆτές εἰσι τοξεύειν ἀγαθοί· καὶ οὖν καὶ τὰς αἶγας βάλλουσιν ἐπ' ἄκροις νεμομένας τοῖς ὄρεσιν. αἱ δὲ βληθεῖσαι παραχρῆμα τῆς δικτάμνου βοτάνης διέτραγον· καὶ ἅμα τῷ γεύσασθαι ὅλα ἐκείναις τὰ βέλη ἐκπίπτει.

Schol. Verg. 'Aen.' XII v. 412.

dictamnum] *haec herba, licet ubique nascatur, melior in Creta est, qua Dicta dicitur, unde proprium herbae nomen. Haec admota vulneri, in quo ferrum est, extrahit ferrum in tantum, ut animalia apud Cretam, cum fuerint vulnerata, ad hanc herbam currant eaque depasta tela corpore dicantur excutere. Haec herba hausta etiam venena corpore exigere dicitur.*

Homerici versibus modo commemoratis *ἐν Κυλλήνῃ — ἐν ἄντρῳ — ἐν λίκνῳ* iacens Iuppiter Arateus *δίκτῳ ἐν εὐώδει* (quod est quasi pro incunabulis) — *ὄρεος σχεδὸν Ἰδαίοιο — ἐν ἄντρῳ* describitur. Accedit, quod anaphora *δίκτῳ — Δικταῖοι* in versuum sive membrorum exordio posita figurae studio Arateo convenit adprime.

'Argonauticorum' III v. 1001 sqq., qui sunt de Ariadna, ex imitatione Aratea provenisse contendimus:

πάτρην λίπεν· οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ
ἀθάνατοι φίλαντο, μέσῳ δέ οἱ αἰθέρι τέκμαρ
ἀστερόεις Στέφανος, τόν τε κλείουσ' Ἀριάδνης,
πάννυχος οὐρανίοις ἑνελίσσεται εἰδώλοισιν.

Ante Apollonium de Corona ita Aratus scripserat:

αὐτοῦ κἀκεῖνος Στέφανος, τὸν ἀγαυὸν ἔθηκεν
σῆμ' ἔμεναι Διόνυσος ἀποιχομένης Ἀριάδνης,
νώτῳ ὑποστρέφεται κεκμηότος εἰδώλοιο.

Adsumendus praeterea Arati v. 616 *ὑπουρανίων εἰδώλων.* Vox enim Arati propria *εἴδωλον* de astris figuram conformantibus fere deciens usurpata.[32]) «*ἀγαυόν*» (*Στέφανον*) respondet adiectivo Apollonii «*ἀστερόεις*», ac facit hoc momentum, cum varia lectio in Marciano offeratur «*ἀγαυός*», Bacchus nimirum. Adnotavit Apollonii scholiasta doctissimus versus Arateos, recta scriptura «*ἀγαυόν*» ille quoque instructus, ad v. 997 p. 472 Keil.

'Argonauticorum' III v. 658 maeret Medea *οὐδέ τι πω πάσαις ἐπιμίσγεται ἀμφιπόλοισιν.* Flaccet *πάσαις* tanto opere, quanto in 'Iliadis' prooemio *αὐτοὺς δὲ ἑλώρια τεῦχε κύνεσσιν οἰωνοῖσί*

(Novit ipse Vergilius idem illud Apollodoreum l. c.). Plutarchi Aeliani scholiastae Vergiliani fontem ex iis, quae insigni commentatione M. Wellmannus nuper exposuit 'Herm.' 1891 p. 531 sqq., facile adipiscimur Alexandrum Myndium Tiberii coaevum. Addendus Arati scholiasta eorum numero, qui Alexandro '*Περὶ ζῴων*' usi sunt. Ceterum in scholio *qua* scripsimus auctore Ungero (supra p. 130[26]), cum *quae* et codices et editor etiam recentissimus intactum reliquerint. Certe in graeca oratione, quam latinam scholiasta reddidit ut potuit, $\overset{\text{ι}}{\text{ῃ}}$ lectum fuisse putamus (cf. quae l. c. exposuimus): reddidit $\overset{\text{σ}}{\text{η}}$. Cf. p. 225[17].

[32]) *εἴδωλον* Arato et ipse obtemperans Maximus (vide huius capitis adn. 3) de sidere utitur vv. 24, 56, 143, 150, 293, 547, item *Διάγνωσις τῆς ἡλιακῆς σφαίρας τῶν ιβ' εἰδώλων ὅπως ἐν ἑκάστῳ μηνὶ ἀκριβῶς χρὴ διαιτᾶσθαι* in J. Camerarii 'Astrologicis' Norimbergae 1532 p. 1 sqq. promulgata, alii id genus scriptores. Maximum haud pauca ex Arati dictione suscepisse dilucidum est, velut *δινεύειν* de motu siderum usurpatum.

τε πᾶσι. Famularum enim omnem societatem defugere Medeam potuisse haud ita verisimile[33]). Quanto autem aptius Virgo Aratea antiquam morum simplicitatem requirens ambibat sola *οὐδέ τεῳ ἐπεμίσγετο μειλιχίοισιν* v. 119!

Argonautas IV v. 995 sqq.

Ἀλκίνοος λαοί τε θυηπολίῃσιν ἰόντας
δειδέχατ' ἀσπασίως· ἐπὶ δέ σφισι καγχαλάασκεν
πᾶσα πόλις· φαίης κεν ἑοῖς ἐπὶ παισὶ γάνυσθαι.
καὶ δ' αὐτοὶ ἥρωες ἀνὰ πληθὺν κεχάροντο.

Gestiebant Phaeaces de Argonautis: ob filios suos exsultare crederes! Convenientius quanto Aratus de Cassiepea passis bracchiis in caelo adparente v. 196:

φαίης κεν ἀνιάζειν ἐπὶ παιδί.

IV v. 1415 sqq. Argonautae sitientes Nymphas aquatiles precantur:

δείξατ' ἐελδομένοισιν ἐνωπαδὶς ἄμμι φανεῖσαι
ἤ τινα πετραίην χύσιν ὕδατος ἤ τινα γαίης
ἱερὸν ἐκβλύοντα, θεαί, ῥόον.

χύσιν ὕδατος eadem versus sede Aratus v. 393 locavit, ubi sub Aquario obscurarum stellarum seriem sitam descripsit:

οἵη τίς τ' ὀλίγη χύσις ὕδατος ἔνθα καὶ ἔνθα
κιδναμένου.

Selegit Aratus imaginem propter Aquarium (*Ὑδροχόον*), ab Arato Apollonius deprompsit. M. Schneiderum miramur inversa relatione Apollonium sua suppeditasse Arato edixisse l. c.[34])

---

[33]) Imitatoris inopia insignis Apollonius. Hymni Callimachei v. 17 in Argonauticis IV v. 1311 convertit imprudenter. Heroinas Libycas inducit, *αἵ ποτ' Ἀθήνην, ἦμος ὅτ' ἐκ πατρὸς κεφαλῆς θόρε παμφανόωσα, ἀντόμεναι Τρίτωνος ἐφ' ὕδασι χυτλώσαντο.* Splendidam, i. e. splendidis armis indutam secundum Stesichorum (schol. ad h. l.), cur tandem laverint nymphae nobis non liquet et laborat insuper grammatica. *χυτλώσασθαι λούσασθαι καθαίρεσθαι* sim. est 'se lavare, purgare'. Abduxit Apollonium a vero Callimachi auctoritas. Etenim post partum Rhea circumspexit *ῥόον ὕδατος, ᾧ κε τόκοιο λύματα χυτλώσαιτο, τεὸν δ' ἐνὶ χρῶτα λοέσσαι.* Sese pariendi luto purgatura est, infantis corpusculum lautura.

[34]) Omittimus incerta, velut Apollonium IV v. 1198 ∾ 796. Ursam maiorem inter poetas praeter Epimenidem (cf. cap. IX) Aratus dixit 'Helicen': dixit Arato (ut putamus) obsecutus Apollonius quoque II v. 360 III v. 745. 1195. Eudoxus et Hipparchus *μεγάλην Ἄρκτον* vocant. Exempla videas in cap. II et VII. —

Quater Aratus (v. 442. 606. 645. 720) *περαιόθεν* 'ab imo horizonte orientali' ante caesuram bucolicam locavit, semel ibidem Apollonius IV v. 71 in sententia discrepans, quam voluit esse 'a continenti'. Idem vero paullo ante v. 54 Lunam *ἀνερχομένην περάτηθεν* facit, ut Aratus v. 645 *περαιόθεν ἐρχομένοιο Σκορπίου*, v. 670 *περάτης ἐξέρχεται*, v. 821 *ἐκ περάτης ἀνιόντι* (cf. v. 499. 869)[35]).

Subnectimus Nicandrum. Nam cum dixisset Aratus v. 148sq.

ποσσὶ δ' ὀπισθοτέροισι (Virginis) *Λέων ὕπο καλὰ φαείνει.*
ἔνθα μὲν ἠελίοιο θερείταταί εἰσι κέλευθοι,

id Nicander 'Ther.' v. 469sq. imitatus est:

ἤτοι ὅτ' ἠελίοιο θερειτάτη ἵσταται ἀκτίς,
οὔρεα μαιμώσσων ἐπινίσσεται ὀκριόεντα

(serpens leoninus Thracius). Tenenda haec, ne aliis duobus exemplis Nicandreis iniuria fiat. Locos componimus praeeunte Buhlio: Arat. v. 921 *λευκῆς γήρειον ἀκάνθης* ∾ Nic. 'Ther.' v. 329 *γήρεια καταψηχθέντος ἀκάνθης*, Arat. v. 947 *αὐτόθεν ἐξ ὕδατος πατέρες βοόωσι γυρίνων* ∾ Nic. ib. v. 620 *ἀλλ' ἤτοι γερύνων καναχοὶ περίαλλα τοκῆες βάτραχοι κτλ.*' Gravissimum autem studii Aratei documentum in Nicandro est 'Theriacorum' exordium.

Ceterum Apollonius III v. 1195 etiam alia vocula Aratea insignis: *αὐτίκ' ἐπεί ῥ' Ἑλίκης ἐυφεγγέος ἀστέρες Ἄρκτον ἔκλιθεν* ∾ Ar. v. 518 *ζώνη ἐυφεγγέος Ὠρίωνος*. Eandem adiectivi in versu sedem animadvertas. — Sero in Susemihlii quaedam exempla incidimus I v. 30 *ἑξείης στιχόωσιν* ∾ Ar. v. 372 *ἑξείης στιχόωντα* et IV v. 1374 ∾ Ar. v. 445, ubi adverbium *ἠνεκές* uterque in hexametri fronte posuit. Incertum in Apollonio illud, num Arateum sit. Paullo certior eodem Apollonii loco Callimachea fortasse imitatio. Versus conferimus: Ap. *μητέρα δ' οὐκ ἄλλην προτιόσσομαι ἠέ περ αὐτὴν νῆα πέλειν· ἦ γὰρ κατὰ νηδύος ἄμμε φέρουσα ἠνεκὲς ἀργαλέοισιν ὀιζύει καμάτοισιν* ∾ Call. Hymn. in Dianam v. 24sqq. *ὅττι με καὶ τίκτουσα καὶ οὐκ ἤλγησε φέρουσα μήτηρ, ἀλλ' ἀμόγητι φίλων ἀπεθήκατο γυίων.*

[35]) In titulo vasculi Corinthii ad urbem Corinthum effossi ('I. G. A.' 20, 5) legitur *περαεόθεν* (i. e. *περαιόθεν*: Kretzschmerus immerito dubitabat 'K. Z.' N. F. IX p. 155) *ἵκομες* e poeta aliquo; *ex portu cui vulgo nomen Πειραιός seu Πείραιον* Roehlius. Immo: 'e transversa parte' vel 'e continenti'.

[36]) Omittimus hic quoque nonnulla. Velut *δήεις φράζεο* Arateae transitum faciendi formae et *εἰ ἐτεόν* dubitativum frequentia per Nicandrum sunt, sed in Arato convenientius plerumque occurrunt adhibita.

ARAT. v. 637 sqq.

προτέρων λόγος, οἵ μιν ἔφαντο
ἑλκῆσαι πέπλοιο, Χίῳ ὅτε θηρία πάντα
καρτερὸς Ὠρίων στιβαρῇ ἐπέκοπτε κορύνῃ,
θήρης ἀρνύμενος κείνῳ[37]*) χάριν Οἰνοπίωνι.*
ἣ δέ οἱ ἐξαυτῆς ἐπετείλατο θηρίον ἄλλο,
νήσου ἀναρρήξασα μέσας ἑκάτερθε κολώνας,
σκορπίον, ὅς ῥά μιν οὗτα καὶ ἔκτανε πολλὸν ἐόντα
πλειότερος προφανείς, ἐπεὶ Ἄρτεμιν ἤκαχεν αὐτήν.

NICANDER 'Ther.' v. 13 sqq.

τὸν δὲ χαλαζήεντα κόρη Τιτηνὶς ἀνῆκε
σκορπίον, ἐκ κέντροιο τεθηγμένον, ἦμος ἐπέχρα
Βοιωτῷ τεύχουσα κακὸν μόρον Ὠαρίωνι,
ἀχράντων ὅτε χερσὶ θεῆς ἐδράξατο πέπλων·
αὐτὰρ ὅ γε στιβαροῖο κατὰ σφυρὸν ἤλασεν ἴχνευς,
σκορπίος ἀπροϊδὴς ὀλίγῳ ὑπὸ λᾶι λοχήσας·
τοῦ δὲ τέρας περίσημον ὑπ' ἀστέρας ἀπλανὲς αὔτως
οἷα κυνηλατέοντος ἀείδελον ἐστήρικται.

Chiam de Scorpio fabulam uterque ita sectatur, ut possis e Nicandro Arateam scripturam «*ἐπετείλατο*», i. e. «*ἀνῆκε*» exorientem fecit, tutari: qua de re diximus p. 66. Accedit «*ἐστήρικται*», quam proprie Arateam verbi formam, etsi alibi quoque reperitur, recte designavit Anhutius p. 13. In uno dereliquit Aratum poeta Colophonius, ut vero vel in dissensu auctorem persentiscas. Ingentem beluam hiante monte exortam alter, alter invisibilem fere sub exiguo lapillo latitantem Scorpium repraesentavit.

Ultimo loco 'HESIODI' quae fertur ASTRONOMIAM tractabimus. Nam Pseudohesiodeum carmen illud dicimus non sine criticorum quorundam consensu. Quod vero ulterius progressi ASTRONOMIAM fortasse post Arati demum tempus conditam esse contendimus, id discordare scimus tantum quantum potest a recepta nunc sententia communi. Etenim non modo 'Eratosthenem' in 'Catasterismis'

[37]) «*κείνῳ*» cum ceteri codices tum Marcianus. *Pro «κεἰνῳ» quod reponam haesito, «Χίῳ» an «κλεινῷ», quod utique cum «κεἰνῳ» et alibi confunditur* Buhlius ad h. l. Sed perperam: «*κείνῳ*» est 'ei qui illic versabatur', i. e. in Chio insula antea commemorata. «*Χείῳ*» (potius *Χίῳ*) Scaliger coniecerat probante Hugone Grotio.

aiunt, sed iam Callimachum et Opuntium Philippum poematis antiquitatem testificari. Quibus obvertimus 'Catasterismos' ne hodie quidem factos esse Eratosthenicos; Callimachum vero et Philippum, epigrammate in Aratum illum, hunc p. 990 A, ad Hesiodi 'Opera' et non ad 'Astronomiam' respexisse. De Callimacho capite VIII videbimus. Philippum vero interpretando Franzius pervertit 'Stud. Lips.' 1890 p. 348–359. Quapropter locum adscribimus: . . *σοφώτατον ἀνάγκη τὸν ἀληθῶς ἀστρονόμον εἶναι, μὴ τὸν καθ' Ἡσίοδον ἀστρονομοῦντα καὶ πάντας τοὺς τοιούτους, οἷον δυσμάς τε καὶ ἀνατολὰς ἐπεσκεμμένον, ἀλλὰ τὸν τῶν ὀκτὼ περιόδων τὰς ἑπτὰ περιόδους, διεξιούσης τὸν αὐτὸν κύκλον ἑκάστης, οὕτως ὡς οὐκ ἂν ῥᾳδίως ποτὲ πᾶσα φύσις ἱκανὴ γένοιτο θεωρῆσαι, μὴ θαυμαστῆς μετέχουσα φύσεως. Quae ad Opera spectare propterea non credam, quod in illis, etsi ortus et occasus paucorum siderum commemorati sunt, non tractantur astronomica, sed oblata tantummodo occasione tanguntur, ut non facile liceat ad illorum tanquam exemplum ac principem eorum provocare, qui data opera, quamquam sine interiore qualem philosophus flagitat cognitione, de sideribus scripserint. Qua de causa carmen astronomicum a Philippo designari mihi persuasi.* Omnia haec funditus caduca, cum vel Franzio, cur perbene ad 'Opera' referantur Philippi verba, suboluerit. Nec debebat idem recte sensa novarum rerum cupiditate interficere. Quid ortuum et occasuum observatio emolumenti habeat, suo exemplo in 'Operibus' ita praeiverat Hesiodus, ut a posterioribus 'Signorum' scriptoribus quasi signifer et princeps praedicaretur. Id Philippus sine ulla dubitatione voluit, voluit nostro aevo Idelerus ('Abh. der Berliner Akad.' 1830 p. 49), cui vix quisquam assensus est.[38]) Praeplacuit plerisque hariolari, etsi exacto ad

[38]) *Philippus . . unterscheidet unter denen, die bloss nach Art des Hesiodus astronomisieren (er meint die Auf- und Untergänge der Fixsterne beobachten, um sie für den Landmann und Seefahrer in Kalendern zusammenzustellen) von den wahren Astronomen, die sich mit Erforschung der Bewegungen der Wandelsterne beschäftigen.* — Buhlius II p. 463 Hesiodi 'Opera' Arati fuisse exemplum putat quidem — at quomodo! *Placuit poetis illius aetatis imitari Homerum praecipue et Hesiodum, eoque libentius versati sunt in argumento quodam docto ad exemplum Hesiodi poetice exprimendo, quo promptior et frequentior inde enasceretur illis opportunitas non solum indolem poeticam ostendendi, sed etiam exquisitam et elegantem doctrinam.*

Hesiodi 'Opera' Arato rem conficiendi nulli defuit facultas. Verum de his postmodo.

Primus Asclepiades Myrleanus saeculo ante Chr. primo 'Astronomiam Hesiodeam' testatus est, sed scriptorem addubitavit verbis *ὁ τὴν εἰς Ἡσίοδον ἀναφερομένην ποιήσας Ἀστρονομίαν*. Ceteros auctores praetermittimus, quoniam commode omnes consociavit Franzius. Carminis aetatem ut arctius definiret, novam ille viam ingressus est. Quid enim? Aratum contendit ex ista 'Astronomia' nonnulla hausisse. Quid porro? quod iam veteres interpretes, qui identidem de Arati imitatione Hesiodea loquuntur, ad eundem librum legentes advertere voluisse Franzio videntur? Tota de hac re disputatio in duobus Arati locis consistit cum 'Astronomia' componendis. Etenim cum Vergilius 'Georg.' I v. 244 sq.

maximus hic flexu sinuoso elabitur Anguis
circum perque duas in morem fluminis Arctos

Aratum expressisset v. 45 sqq.[39])

τὰς δὲ δι' ἀμφοτέρας οἵη ποταμοῖο ἀπορρώξ
εἱλεῖται, μέγα θαῦμα, Δράκων, περί τ' ἀμφί τ' ἐαγώς,
μυρίος κτλ.',

Vergilii enarrator ad verba *in morem fluminis* adnotavit: *Hesiodus «ποταμῷ ῥε⟨ί⟩οντι ἐοικώς»*. 'Hesiodum' ubicunque scripsit versiculum de Dracone caelesti intellexisse recte fortasse Franzius existimavit ac iure eatenus ratiocinatus est, quod fragmentum ex uberiore caeli descriptione censuit depromptum et 'Astronomiae' haud male retribuit. Ceteroquin obsistimus neque extricamus, quomodo sibi ille tantum ipse placuerit, si Aratum faceret 'Hesiodeo' illo hemistichio utentem. Consimile fluvio Draconis sidus 'Hesiodus' ob anfractum duobus flexibus effectum ('Phaen.' v. 49 sqq.)

---

[39]) Cum Vergilius et Aratum habuerit et Varronem Atacinum, qui Aratum in multis reddidit, non sponderi semper queat singillatim, utrum adsciverit. De Atacini 'Ephemeride' p. 242 adn. exposuimus quantum sufficit. Verum etiam in 'Chorographia' memoriae Arateae insunt. Velut fr. 12 (Baehrens) *vidit et aetherio mundum torquerier axe*. 'Aetherius' identidem Romanis pro 'caelestis' est (cf. ex. gr. Lucilii fr. 1: *aetheris et terrae genitabile quaerere tempus*). Quodsi caeli axe dicit Varro verti mundum, ex Platonis Timaeo (cf. p. 128. 130) discere id potuit, multo potuit facilius ex interpretatione Aratea ad v. 22 *ἄξων αἰὲν ἄρηρεν, ἔχει δ' ἀτάλαντον ἁπάντῃ μεσσηγὺς γαῖαν, περὶ δ' οὐρανὸν αὐτὸν ἀγινεῖ*. Sic Marciani et textus et lemma scholii, ipse denique scholiasta. Cf. p. 42—44.

vix probe vocavit, quoniam multifariam fluvii curvantur ac perpetuo. Quanto Aratus verius *οἵη ποταμοῖο ἀπορρώξ*, tanquam desecta amnis portiuncula! Consensum igitur, qui Hesiodum inter et Aratum interest reapse, nisi pulchre Arati effatum non bene ab 'Hesiodo' redditum esse concluseris, expediri nequit. Quae si recte disputata sunt, Odofredi Muelleri de alexandrina 'Astronomiae Hesiodeae' origine sententiam fere redintegravimus. Arrisit vero illud Vergilio, ut vidimus, arrisit Senecae 'Thyest.' v. 870 sq. *qui medias dividit Ursas fluminis instar lubricus Anguis*, at eodem uterque vitio nativae Arati veritati offecit. Vellemus considerasset Franzius enarratoris Marciani scholium ad v. 45 'Phaenomenorum' adscriptum quam fecit p. 358[1] diligentius: *ὥς καὶ Ὅμηρος* ('Il.' II v. 755) *«Στυγὸς ὕδατός ἐστιν ἀπορρώξ», ἀπόρροια καὶ ἀπόσπασμα . τὸ δὲ «ποταμοῖο» ἅμα καὶ πρὸς τὸ πολυκαμπὲς τῶν ποταμίων ὑδάτων καὶ πρὸς τὸ τοῦ Δράκοντος μέγεθος . καὶ ἐν τούτῳ δὲ 'Ησιόδου*[40]) *ζηλωτὴς φαίνεται· οὗτος γὰρ ποταμὸν εἴκασε δράκοντι εἰπών· «καί τε δι' Ἐρχομενοῦ*[41]) *εἱλιγμένος*[42]) *εἶσι δράκων ὥς»* ('Catalog.' fr. 65 Rz.) . *οὗτος δὲ τοὐναντίον δράκοντι ποταμὸν ἀπείκασεν*. Perspicua scholiastae notula est, utpote qui Aratum e 'Catalogorum' fragmento derivasse suam similitudinem denuntiet. Adparet vero, ne hac quidem ratione imitationi 'Hesiodeae', quam cogitatione satis inconsiderata Franzius effecit, locum relinqui. Quod ille damnum ut repararet quomodocunque, immanem coniecturam insuper tentavit, cum post *φαίνεται* alterius alicuius interpretis adnotationem incipi et a praecedentibus, quae ad 'Astronomiam' tenderent, esse dirimendam suspicaretur. Quae sibi teneat, si libuerit!

Deinde 'Astronomiae Hesiodeae' e mera coniectura eodem plaudente Franzio Marckscheffelius tres de Pliadibus versus adsignavit in scholiis Pindaricis ad 'Nem.' II v. 17 (fr. 12 Rz.) traditos:

---

[40]) Vidit Ruhnkenius locum 'Hesiodeum' observatum Apollonio Rhodio esse IV v. 1541 sqq.

ὡς δὲ δράκων σκολιὴν εἱλιγμένος ἔρχεται οἶμον . . .
ὧς Ἀργὼ λίμνης στόμα νaύπορον ἐξερέουσα
ἀμφεπόλει δηναιὸν ἐπὶ χρόνον.

Cf. Marckscheffel. 'Hesiodi fragm.' p. 299.

[41]) *διερχομένου* Marcianus: cf. Strab. IX p. 424.

[42]) *ἠπειγμένως* Marcianus: cf. Strab. l. c.

Τηυγέτη τ' ἐρόεσσα καὶ Ἠλέκτρη κυανῶπις
Ἁλκυόνη τε καὶ Ἀστερόπη δίη τε Κελαινώ
Μαῖά τε καὶ Μερόπη, τὰς γείνατο φαίδιμος Ἄτλας.

Eadem Pliadum nomina Aratus v. 262 sq. induxit:

Ἁλκυόνη Μερόπη τε Κελαινώ τ' Ἠλέκτρη τε
καὶ Στερόπη καὶ Τηυγέτη καὶ πότνια Μαῖα.

His praemissis cum Aratum ex 'Astronomia Hesiodea' sese ditasse praeoccupata opinione nuntiasset Franzius, carmen illud Arato esse vetustius porro edixit protinus. Scire vellemus, unde illa Pliadum nomina non ex aliis scriptis 'Hesiodi' (velut 'Eoeis' sive 'Catalogis') traxisse originem Franzius cognoverit. Redeunt cum progenie sua Pliades et in 'Catasterismis' Pseudoeratosthenicis p. 143 et in 'Bibliotheca' quae fertur Apollodori III 10, 1, 1 una solummodo iniecta differentia: quo fit, ut antiquum Atlantidarum recensum additamentis nonnullis postea adauctum dicamus. Neque ignoravit laterculum Dionysius Scytobrachio.[43]) Suscepit igitur Pliades Aratus e proba et prisca memoria, fortasse 'Hesiodea', dummodo ne 'Astronomiam' obtendas.

Delapsa ad Arati fontes scriptione nonnulla de Hesiodo subicimus longius repetita. 'Operibus' vero statim addemus 'Theogoniam'. Monstrant enim usum et imitationem Hesiodeam 'Opera', commonstrat 'Theogonia' cum Arati 'Phaenomenis' comparata. *Ἡσιόδου τό τ' ἄεισμα καὶ ὁ τρόπος.*

Ernestius hymni in Dianam Callimachei versus 19 sq. Arato obversatos fuisse v. 115 sqq. de Virgine scribenti suspicatus est. Misso mirifico Ernestii de tempore errore ipsa testimonia examinemus.

CALLIMACHUS.	ARATUS.
σπαρνὸν γάρ, ὅτ' Ἄρτεμις ἄστυ κάτεισιν.	*ἀργυρέῳ δ' ὀλίγη τε καὶ οὐκέτι πάμπαν ἑτοίμη*
οὔρεσιν οἰκήσω, πόλεσιν δ' ἐπιμείξομαι ἀνδρῶν,	*ὡμίλει, ποθέουσα παλαιῶν ἤθεα λαῶν.*

[43]) Diodor. III 60. Ab eodem V 52 Hyades enumerantur: *ΦιΔία Κορωνίς ΚλεῖΔΗ.* An *ΦΑία — ΚλεῖΑ*? Cf. 'Astron.' Hes. fr. 14 Rz. *Φαΐα*: *Φαιώ* = *Ἵππη*: *Ἱππώ*.

μοῦνον ὅτ' ὀξείῃσιν ὑπ' ὠδί-
νεσσι γυναῖκες
τειρόμεναι καλέουσι βοηθόον.

ἀλλ' ἔμπης ἔτι κεῖνο κατ' ἀρ-
γύρεον γένος ἦεν.
ἤρχετο δ' ἐξ ὀρέων ὑποδείελος
ἠχηέντων
μουνάξ, οὐδέ τεῳ ἐπεμίσγετο
μειλιχίοισιν.

Iudicent lectores. Nobis cognatae dictionis parum occurrit: in argumento dissentiunt. Virgo Aratea cur e montium solitudine veniat, diximus p. 138[48]: Diana per saltus venatur. Deest in Callimacho, quod apud Aratum momenti summi esse nobis videtur, crepusculum. Ac recte deest. ὅτε οὐδεὶς αὐτὴν ἑώρα interpres antiquus Marcianus male explicavit, quoniam crepusculum non idem atque nox est tenebricosa. Meminimus in tempore proverbii Hesiodei: «μακάρων τοι νύκτες ἔασιν» ('Opp.' v. 730) 'noctu ambiunt dii'. Memoriam igitur ex Arato demptam quaesivimus frustra in Callimacho. Margaritam Hesiodeam lucrabimur.

'Theogoniae' Hesiodeae prooemium e versibus 1—4. 9—10. 22—35 Ellgerus ('De prooem. Theog. Hes.', Berolini 1873) ita reconlegit, ut unam solam rem desereret infectam. Invocat Hesiodus Ascraeus v. 9 sqq. Musas in Helicone degentes,

ἔνθεν ἀπορνύμεναι, κεκαλυμμέναι ἠέρι πολλῇ,
ἐννύχιαι στεῖχον περικαλλέα ὄσσαν ἱεῖσαι.
αἵ νύ ποθ' Ἡσίοδον καλὴν ἐδίδαξαν ἀοιδήν,
ἄρνας ποιμαίνονθ' Ἑλικῶνος ὑπὸ ζαθέοιο.

'Noctu in Helicone incedere solebant Musae. Hac enim re sola intellegimus, quomodo fieri potuerit, ut cum Hesiodo sub Heliconis iugo greges pascente congrederentur' Ellgerus ait p. 29 ipse secum idemque cum Hesiodo discrepans. Musae enim si incedunt in Helicone, a pastore ad montis pedes cum pecore commorante mirum quantum seiunguntur. Sententia postulat, ut decesserint ad Hesiodum deae nocturno tempore, artem poeticam docturae: admittit poetae oratio[44]). Ita enim duce Arato interpretamur: 'ab

[44]) Mox accidit — fortasse tertio iam saeculo — ut non modo aliter narraretur Musarum apud Hesiodum commoratio, sed ipsius Hesiodi dicta inverterentur. Epigramma enim 'Anth. Pal.' IX 64, modo Asclepiadi modo Archiae tributum, utitur materia Hesiodea, sed quomodo!

αὐταί ποιμαίνοντα μεσημβρινὰ μῆλά σε Μοῦσαι
ἔδρακον ἐν κραναοῖς οὔρεσιν, Ἡσίοδε κτλ.'

Helicone sede sua[45]) profectae noctu tenebris tectae ire solebant' — extra Heliconem aliquo. Definitius poeta quo iverint e vestigio subicit v. 22:

αἵ νύ ποθ' Ἡσίοδον καλὴν ἐδίδαξαν ἀοιδήν,
ἄρνας ποιμαίνονθ' Ἑλικῶνος ὕπο ζαθέοιο.

Ad homines, dum advesperasceret, meabant: μακάρων τοι νύκτες ἔασιν.[46]) Bacchi Cithaeronii orgia νύκτωρ τὰ πολλά· σεμνότητ' ἔχει σκότος (Eurip. 'Bacch.' v. 486). Latona *Νυχία* Plataeensium erat[47]); Nycteus, Celaenus filius, pater Nycteidis — nomina animadvertito caliginem omnia indicantia — item Cithaeronius (O. Mueller. 'Orchom.' p. 222).[48]) Itaque per Parasopiam regionem

---

Praepedivit ne intellegeretur sententiam Jacobsius adnotando: *ductum ex Hesiodo 'Theog.' v. 21. 'Opp.' v. 658.* Nam non sub Helicone sed in ipso monte, non noctu sed meridie Musae Hesiodo iamiam adparuerunt. Novavit vero 'meridiem' epigrammatographus sive anterior aliquis vitae scriptor (cf. Vit. I W.), cum illo diei tempore deos crederet inter homines versari (cf. testes a nobis 'De Lenaeo et Delphinio' Gryph. 1891 p. 12³ citatos), novavit locum, cum ne hac quidem in re Hesiodea perspiceret. Maximus Tyrius biographo utitur Hesiodi 'Diss.' XXII p. 224 Davisii.

'Operum' exordio Pierides Musas Hesiodus invocavit. In Pieria enim natae Heliconiae sunt matre Cithaeronia 'Theog.' v. 53 sq.: τὰς ἐν Πιερίῃ Κρονίδῃ τέκε πατρὶ μιγεῖσα Μνημοσύνη, γουνοῖσιν Ἐλευθῆρος μεδέουσα. — Aequius de 'Operum' exordio recentioribus plerisque antiqui quidam critici (ut Callimachus, qui figuram v. 3—4 expressit eadem occasione in hymni in Iov. epilogo τεὰ δ' ἔργματα τίς κεν ἀείδοι; οὐ γένετ', οὐκ ἔσται· τίς καὶ Διὸς ἔργματ' ἀείσει;) iudicabant; recte Kirchhoffius 'Hesiods Mahnlieder an Perses' p. 38 sq. — Mnemosyna Musarum mater etiam Athenis: Polemo in schol. Soph. 'Oed. Col.' νηφάλια μὲν ἱερὰ θύουσι Μνημοσύνῃ Μούσαις Ἠοῖ κτλ.' Laurentianus «Μούσαις», quod inde a Prellero 'Polem. fr.' p. 73 expellunt inducta «Μούσῃ» coniectura. Iovis Mnemosynae Musarum statuas Eubulides sacravit Paus. I 2, 5.

45) Cf. p. 138[48]. 'Theog.' v. 129 γείνατο δ' Οὔρεα μακρά, θεῶν χαρίεντας ἐναύλους. Cui versui qui addidit Νυμφέων, αἳ ναίουσιν ἀν' οὔρεα βησσήεντα poetae vim intulit.

46) [Haec postquam dudum scripta sunt, Schoemannum vidimus 'Die Hesiodische Theogonie' p. 300 eundem 'Operum' v. 730 adscivisse.]

47) Plutarch. 'Daed.' V 1 p. 757 Reiske.

48) Soph. 'Antig.' v. 1146—1152. Pausan. I 40, 5. Dianae Προσηῴας ('De Lenaeo' l. c.) iuvat breviter meminisse. νὺξ ἱερή epicum est 'sacra nox' (dissentimus enim a G. Schulzii 'Quaest. epicae' p. 215 docta disputatione. Cf. quae ipsi de ἱερός in Brugmanni 'Studiis indogermanicis' I p. 157 sqq. disseruimus).

Hesiodi patriam[49]) nocturnam deorum praesentiam concreditam fuisse elucet. In istorum itinerum aliquo noctu initorum Musae cum Hesiodum ad montis radices petivissent, maledicunt ei prisca et genuina morum rusticitate, deinde gloriatae artem baculo laureo in manus dato inspiratum deos carmine celebrare iubent. Eminet exordium illud propria quadam simplicitatis virtute et citata narratione — quod vetustatis indicium nuntiamus auctore Lachmanno — et se admodum antiquis hominibus commendavit (Ellger. p. 9). At quid haec ad Aratum? Noctu etiam Virgo homines argenteos frequentat, sed quid factura! Attendas iteratam referri actionem v. 120 sqq.:

ἀλλ' ὁπότ' ἀνθρώπων μεγάλας πλήσαιτο κολώνας[50]),
ἠπείλει δὴ ἔπειτα καθαπτομένη κακότητος,
οὐδ' ἔτ' ἔφη εἰσωπὸς ἐλεύσεσθαι καλέουσιν·
«οἵην χρύσειοι πατέρες γενεὴν ἐλίποντο
χειροτέρην. ὑμεῖς δὲ κακώτερα τεξείεσθε.
καὶ δή που πόλεμοι, καὶ δὴ καὶ ἀνάρσιον αἷμα
ἔσσεται ἀνθρώποισι, κακὸν δ' ἐπικείσεται ἄλγος».
ὣς εἰποῦσ' ὀρέων ἐπεμαίετο, τοὺς δ' ἄρα λαοὺς
εἰς αὐτὴν ἔτι πάντας ἐλίμπανε παπταίνοντας.

Quottidie Virgo Aratea illud conviciandi consilium singillatim exsecuta est a morum malignitate revocatura — ad satietatem usque et fastidium! Simplicius pulchriusque Musae Hesiodeae. Descendunt illae quoque e montium secretis quottidie, ad semel comparuisse Hesiodo satis habent. Hesiodi studio et admiratione adductum si Aratum sumpseris, ut superfluum illud et intempestivum deformitatis exemplum ipse componeret: plana erunt omnia. Iam vero ipsum paene prooemium Hesiodeum Aratus citavit v. 220 *οἱ δὲ νομῆες πρῶτοι κεῖνο ποτὸν διεφήμισαν Ἱππουκρήνην*: hoc enim Arati loco ipsi Heliconii pastores nobilitantur. Sensit etiam scholiasta ad v. 215.[51]) Ergo statuendum ita esse censemus, ut

[49]) Multo plura, quam primo obtutu putaveris putantque enarratores Hesiodi ac mythologi, in utroque carmine conficiendo religioni patriae Hesiodus accepta refert. Puella 'Theog.' v. 570 sqq. a Minerva et Vulcano ex argilla efficta et quasi ad nuptias ornata semper nobis in mentem Daedalorum Plataeensium consueta et caerimonias vocavit (Plut. l. c. p. 759 sqq.). An fallimur?

[50]) *κολώνας* Aratus dicit 'urbem in collibus sitam.' Cf. v. 989.

[51]) *εἴληφε δὲ τὴν ἱστορίαν παρ' Ἡσιόδου· διό φησιν 'οἱ νομῆες πρῶτοι ἐκεῖνο τὸ ποτὸν Ἱππουκρήνην ὠνόμασαν.'*

significavimus.[52]) Profecto *Ἡσιόδου τό τ᾽ ἄεισμα καὶ ὁ τρόπος*!

Ultima Iustitiae verba 'Operibus' Hesiodeis v. 201 sq., qui de quinto genere sunt, adeo adpropinquant, ut veriorem scripturam e varietate lectionis in codicibus obvia eligere possis: «*κακῶν δ᾽ ἐπικείσεται ἄλγος*» Marcianus in textu, «*κακόν*» supra lineam idem liber, «*κακῶν δ᾽ οὐκ ἔσσεται ἀλκή*» recentior in Parisino A manus. Quae textus variatio et ipsa ex Hesiodo manavit (v. 201), ac perfacile potest fieri, ut «*κακῶν*» illud Marciani, quippe quod sensu cassum sit ideoque scripturae «*κακόν*» posthabendum, e memoria ista Hesiodo erepta remanserit. Arateum «*κακὸν-ἄλγος*» respondet Hesiodo «*ἄλγεα-λυγρά*» dicenti atque aliquantum inde firmamenti accipit (cf. p. 263).

Patent alia quoque Hesiodea in eadem Arati narratione. V. 102 *ἤρχετο δ᾽ ἀνθρώπων κατεναντίη, οὐδέ ποτ᾽ ἀνδρῶν οὐδέ ποτ᾽ ἀρχαίων ἠνήνατο φῦλα γυναικῶν, ἀλλ᾽ ἀναμὶξ ἐκάθητο καὶ ἀθανάτη περ ἐοῦσα* ∾ fr. 216 Rz. *ξυναὶ γὰρ τότε δαῖτες ἔσαν, ξυνοὶ δὲ θόωκοι ἀθανάτοισι θεοῖσι καταθνητοῖς τ᾽ ἀνθρώποις*. Monuit scholiasta *παρὰ τὸ Ἡσιόδειον* Aratum sua formasse. — Raro per argenteam aetatem vesperi homines adibat Iustitia *ποθέουσα παλαιῶν ἤθεα λαῶν* v. 116 ∾ 'Operum' v. 222: eadem male tractata *ἕπεται κλαίουσα πόλιν καὶ ἤθεα λαῶν ἠέρα ἑσσαμένη κακὸν ἀνθρώποισι φέρουσα, οἵ τέ μιν ἐξελάσωσι καὶ οὐκ ἰθεῖαν ἔνειμαν*. — Praeterea 'Opp.' v. 236, qui sunt de iustis hominibus, *τοῖσι φέρει μὲν γαῖα πολὺν βίον . . . θάλλουσιν δ᾽ ἀγαθοῖσι διαμπερές· οὐδ᾽ ἐπὶ νηῶν νίσσονται, καρπὸν δὲ φέρει ζείδωρος ἄρουρα* contulit Grafius 'Stud. Lips.' VIII (1885) p. 48 cum Arati v. 111 *καὶ βίον οὔπω νῆες ἀπόπροθεν ἠγίνεσκον, ἀλλὰ βόες καὶ ἄροτρα καὶ αὐτὴ πότνια λαῶν μυρία πάντα παρεῖχε Δίκη δώτειρα δικαίων* (quibus in versibus adlitterationem attendas nonnunquam, ut dixi-

---

[52]) Quamquam hac quidem in parte carmen auctum est memoria Simonidea (cf. supra p. 138[48]) et Empedoclea: Empedocles v. 417 Stein. *οὐδέ τις ἦν κείνοισιν Ἄρης θεὸς οὐδὲ Κυδοιμός . . . ἀλλὰ Κύπρις βασίλεια* ∾ Aratus v. 108–9 *οὔπω λευγαλέου τότε Νείκεος ἠπίσταντο οὐδὲ Διακρίσιος πολυμεμφέος οὐδὲ Κυδοιμοῦ*. Vidit Mullachius p. 75. Clausula «*ἀτάλαντον ἁπάντῃ*» Empedoclea v. 79 Stein. ∾ Arat. v. 22. — Empedocleum (supra p. 129) «*κικλήσκεται ἀνθρώποισιν*» transiit in Eratosthenem 'Mercur.' fr. IV Hill. et in anonymum poetam, sive Musaeus fuit ille sive alius aliquis, in 'Catasterismis' citatum p. 102 «*Αἰγίοχος κικλήσκεται ἀνθρώποισιν*»: cf. cap. IX.

mus, in 'Phaenomenis' conspicuam). Vides, quam non male (etsi non ex omni parte verum est) scholiasta 'totam historiolam' de Virgine Aratum accepisse ab Hesiodo pronuntiaverit! — Dissident de Virginis origine, vel potius ne hac quidem in re dissidere dicendi, v. 99 sq. *εἴτ᾽ οὖν Ἀστραίου κείνη γένος . . . εἴτε τευ ἄλλου*, i. e. Iovis e Themide nata secundum Hesiodi 'Opera' v. 256 et 'Theog.' v. 902.

Aliae succedant similitudines V. 5 *ὁ δ᾽ ἤπιος ἀνθρώποισι δεξιὰ σημαίνει* (Iuppiter) ∾ 'Theog.' v. 407 *ἤπιον ἀνθρώποισι καὶ ἀθανάτοισι θεοῖσιν* (Latonam). — V. 6 *λαοὺς δ᾽ ἐπὶ ἔργον ἐγείρει* (Iuppiter) ∾ 'Opp.' v. 20 *ἥ τε* (Eris) *καὶ ἀπάλαμόν περ ὅμως ἐπὶ ἔργον ἐγείρει*. — V. 10 *αὐτὸς γὰρ τά γε σήματ᾽ ἐν οὐρανῷ ἐστήριξεν* ∾ 'Theog.' v. 779 (Stygis domus) *κίοσιν ἀργυρέοισιν πρὸς οὐρανὸν ἐστήρικται*. — V. 15 *μέγ᾽ ἀνθρώποισιν ὄνειαρ* ∾ 'Opp.' v. 822 (41) *ἐπιχθονίοις μέγ᾽ ὄνειαρ*. — V. 118 sq. *ἤρχετο . . . μουνάξ, οὐδέ τεῳ ἐπεμίσγετο μειλιχίοισιν* (Virgo) ∾ 'Theog.' v. 801 sqq. *εἰναετὲς δὲ θεῶν ἀπαμείρεται . . οὐδέ ποτ᾽ ἐς βουλὴν ἐπιμίσγεται οὔτ᾽ ἐπὶ δαῖτας* (Styx). — V. 154 *εὐρεῖαί μοι ἀρέσκοιεν τότε νῆες* ∾ 'Opp.' v. 643 *νῆ᾽ ὀλίγην αἰνεῖν, μεγάλῃ δ᾽ ἐνὶ φορτία θέσθαι*, si obtemperas scholiastae Arati. — V. 427 *βορέω δὲ παρατρέψῃ*[53]) *ἀνέμου ἴς* ∾ 'Opp.' v. 517 sq. *πώεα . . . οὐ διάησιν ἴς ἀνέμου βορέω*. — 'Chironis praecepta' fr. 183 *ἐννέα τοι ζώει γενεὰς λακέρυζα κορώνη ἀνδρῶν γηράντων· ἔλαφος δέ τε τετρακόρωνος*:[54]) ubi *γηρώντων* aut *φθινόντων* aut *ἡβώντων* testes a Rzachio subscripti. Septem igitur viros senescentes cornix videt, quattuor cornices cervus. «*γηράντων*» et ipsi anteponimus Arato freti v. 1022 *χειμῶνος μέγα σῆμα . . ἐννεάγηρα κορώνη*, ubi *πολύγηρα* scholium explicavit. Quod compositum fores propulsavit Lobeckius ('Phrynich.' p. 538) iuvante Bekkero in editione iussitque «*ἐννεάνειρα*» novo procuso vocabulo inferri. Nobis invicem

---

53) «*παραστρέψῃ ἀνέμοιο*» Marcianus, «*παραστράψῃ*» (alii recentiorum «*παρατρέψῃ*») *ἀνέμου ἴς*» Parisinus A. *τοῦ βορέου ἡ δύναμις ἐναντίως τῷ νότῳ πνεύσασα διασκορπίσῃ τὰ νέφη* paraphrasta Marcianus.

54) Ad Hesiodi exemplum *γραῦς τρικόρωνος* fictum est, sim. Horatius Od. III 17, 11 *aquae nisi fallit augur annosa cornix* magis prodit colorem Arateum quam sive Euphorioneum (fr. 65 M. *ὑετόμαντις ὅτε κρώξειε κορώνη*) sive Nicandreum ('Ther.' v. 406 *κόραξ τ᾽ ὀμβρήρεα κρώζων*). Minus recte Arnold-Fries 'Griech. Stud. des Horaz' p. 33 sq.

sese tutari ʽHesiodusʼ et Aratus videntur. Ausus ille est creare seu protrahere e tenebris vocem insolitam.

Fallax Hesiodi similitudo ʽOpp.ʼ v. 747 *μή τοι ἐφεζομένη κρώζῃ λακέρυζα κορώνη* ∼ v. 1002 *ὥρῃ ἐν ἑσπερίῃ κρώξῃ (Marcianus: κρώζῃ recentiores) πολύφωνα κορώνη*. Quapropter ratione ac via singillatim corruptum locum persequamur v. 999 sqq.

καὶ φλόγες ἡσύχιαι λύχνων καὶ νυκτερίη γλαύξ
ἥσυχον ἀείδουσα μαραινομένου χειμῶνος
γινέσθω τοι σῆμα, καὶ ἥσυχα ποικίλλουσα
ὥρῃ ἐν ἑσπερίῃ κρώζῃ πολύφωνα κορώνη,
καὶ κόρακες μοῦνοι μὲν ἐρημαῖοι βοόωντες κτλ.ʼ

Indiget «*κρώξῃ*» coniunctivus ex quo pendeat. Idcirco Stephanus «*ἡνίκα*» effecit ex «*ἥσυχα*» violenter, violentius et etiam absurde Hugo Grotius «*κρώζων*» e «*κρώζῃ*» iuxta «*ποικίλλουσα*» (*nam et apud Homerum saepe* (?) *masculinum pro feminino reperias, κλυτὸς Ἱπποδάμεια et θῆλυς ἐέρση*), Lobeckius probante Bekkero pag. 41 ed. «*καὶ εἰ λίγα κωτίλλουσα*» excogitavit, eleganter quidem attamen vitiose. Optime Vossius obtendit et scholiastae paraphrasin, qua confirmatur «*ἥσυχα ποικίλλουσα*» scriptura, et ʽTheophrastiʼ exemplum § 52 sq. *γλαὺξ ἡσυχαῖον φθεγγομένη ἐν χειμῶνι εὐδίαν προσημαίνει καὶ νύκτωρ χειμῶνος ἡσυχαῖον ᾄδουσα .. καὶ κόραξ δὲ μόνος μὲν ἡσυχαῖον κράζων .. καὶ κορώνη ἕωθεν εὐθὺς ἐὰν κράξῃ τρὶς εὐδίαν καὶ ἑσπέρας χειμῶνος ἡσυχαῖον ᾄδουσα.* Nihil restat nisi ut depravatus ipse sit coniunctivus «*κρώζῃ*». Et adparet inde efficiendum esse accusativum obiecti a «*ποικίλλουσα*» suspensum, ut ʽTheophrastusʼ § 16 *κόραξ, πολλὰς μεταβάλλειν εἰωθὼς φωνάς, τούτων ἐὰν ταχὺ δὶς φθέγξηται καὶ ἐπιρροιζήσῃ καὶ τινάξῃ τὰ πτερὰ ὕδωρ σημαίνει. καὶ ἐὰν ὑετῶν ὄντων πολλὰς μεταβάλλῃ φωνάς .. καὶ ἐὰν κόραξ, εὐδίας μὴ τὴν εἰωθυῖαν φωνὴν ἱῇ καὶ ἐπιρροιβδῇ, ὕδωρ σημαίνει.* Quae cum ita sint, *ΚΡΑΥΓΗΝ* e *ΚΡΩΞΗΙ* vel *ΚΡΩΖΗΙ* restituimus. Fortasse locus Hesiodeus in causa fuit, ut «*κρώζῃ*» rescriberetur (cf. p. 263 et 276).

VII. EUDOXI CNIDII FRAGMENTA EX HIPPARCHO CONLECTA.

Eudoxus Cnidius caelum pedestri oratione descripsit. At recens exstitit, qui carmen de sideribus Eudoxum condidisse argumentaretur, Grafius 'Stud. Lips.' VIII 1885 p. 52: *Credo* . . (de Virgine) *fabulam ibi invenisse Aratum, unde totam de astris scientiam eum hausisse 'antiquissimi et doctissimi interpretes, imprimis Hipparchus Bithynus, affirmant' (vide Arat. ed. Buhle vol. II p.* 464), *in Eudoxi Cnidii 'Enoptro'. Nam carmen hoc fuisse Plutarchi ('De Pythiae or.'* 18) *et Suidae (s. v. Εὔδοξος) testimoniis constat; itaque eiusmodi fabula inter astronomica apud hunc quoque bene inseri poterat.* Oculis aegre concredimus: Meursiorum Menagiorumque commenta de improviso revixerunt dudum ab Idelero 'Abh. der Berl. Akad.' 1828 p. 198 profligata. *καὶ ἔσχε πρὸς ἀστρολογίαν ὑπερφυῶς* (Eudoxus) *ἔγραψέ τε πλεῖστα τοῦ εἴδους τούτου· καὶ Ὀκταετηρίδα· ἔτι δὲ δι' ἐπῶν Ἀστρονομίαν* Suidas. Plutarchus: *οὐδ' ἀστρολογίαν ἀδοξοτέραν ἐποίησαν οἱ περὶ Ἀρίσταρχον καὶ Τιμόχαριν καὶ Ἀρίστυλλον καὶ Ἵππαρχον καταλογάδην γράφοντες, ἐν μέτροις πρότερον Εὐδόξου καὶ Ἡσιόδου καὶ Θαλοῦ γραφόντων*[1]), *εἴγε Θαλῆς ἐποίησεν, ὡς ἀληθῶς εἰπεῖν, τὴν εἰς αὐτὸν ἀναφερομένην Ἀστρολογίαν.* Certe altero post Chr. saeculo inscriptum ferebatur Eudoxi nomine poeticum 'de caelo' opusculum ac restat hodieque e papyro aegyptio editum, sed spurium haud dubie, quamquam iam altero ante Chr. saeculo confectum. Supersunt 'Phaenomenorum' Eudoxeorum, quae Arato suppetebant, fragmenta non pauca eaque ad verbum descripta: nonnulla cap. II proposuimus (propositurі iam sumus cetera Hipparchea): an adulterina haec ad unum omnia? Tam ignotus et ignoratus ille litterarum campus iacet!

Item de Eudoxei libri, quem in usum suum Aratus convertit, titulo Grafius protulit falsissima, tametsi hoc quidem facilius con-

[1]) *γεγραφότων* coni. Robertus p. 237. At cf. ex. gr. ecl. VI.

donamus in tanta errati propagine. Etenim mirari satis non possumus, quod limpidos adire fontes litterarum alexandrinarum studiosi recusant. Epistolographus is, qui Arati personam induit, ‘*Κάτοπτρον*’ Eudoxi in versus ab Arato redactum esse duplici fallacia contendit. Quid enim Hipparchus?[2]) Eclogae quaecunque huc faciunt, ut sive apertae fraudis sive fraudulentae inscitiae epistolographum coarguamus, adponendae sunt ad fidem codicum recognitae. *μόχθος μέν τ᾽ ὀλίγος, τὸ δὲ μυρίον αὐτίκ᾽ ὄνειαρ.*

Seriem reliquiarum Eudoxi quanta ex Hipparchi commentariis Arateis capitur confecturi sumus. Nihil enim nunc quidem attinebat omnem molem adportari, quoniam genuinam Eudoxi orationem et quae ad Aratum pertinerent fragmenta omnia paene unus servavit Hipparchus.

De partitione operis Eudoxei dicemus ad eclogas XIX et XXXV.

I

I 173 C *ὅτι μὲν οὖν τῇ ΕΥΔΟΞΟΥ περὶ τῶν φαινομένων ἀναγραφῇ κατηκολούθηκεν ὁ Ἄρατος, μάθοι μὲν ἄν τις διὰ πλειόνων, παρατιθεὶς τοῖς ποιήμασιν αὐτοῦ περὶ ἑκάστου τῶν λεγομένων τὰς παρὰ τῷ ΕΥΔΟΞΩΙ λέξεις. οὐκ ἄχρηστον δὲ καὶ νῦν δι᾽ ὀλίγων ὑπομνῆσαι διὰ τὸ διστάζεσθαι τοῦτο παρὰ τοῖς πολλοῖς. ἀναφέρεται δὲ εἰς τὸν ΕΥΔΟΞΟΝ δύο βιβλία περὶ τῶν φαινομένων σύμφωνα κατὰ πάντα σχεδὸν ἀλλήλοις πλὴν ὀλίγων σφόδρα. τὸ μὲν οὖν ἓν αὐτῶν ἐπιγράφεται ΕΝΟΠΤΡΟΝ, τὸ δὲ ἕτερον ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ. πρὸς τὰ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ δὲ τὴν ποίησιν συντέταχεν. ἐν δὴ τούτῳ τῷ συντάγματι ΕΥΔΟΞΟΣ περὶ μὲν τοῦ Δράκοντος οὕτω γράφει.* Sequitur ecloga II p. 64 adscripta.

4 *παρὰ τῷ Εὐδόξῳ* scripsi, cf. ecloga III: *περὶ τοῦ εὐδόξου* LV; *περὶ* del Victorius.

Liquido adparet (etsi nemodum, ne Idelerus quidem nec Boeckhius, pronuntiavit) duabus editionibus Eudoxum de caelo opus divulgasse, ut ‘Chronica’ Apollodorum Atheniensem[3]), altera

---

[2]) Hipparchum sequitur Theo (Vit. III p. 59, 31 West.)

[3]) Annis 144 et 129: cf. Diels ‘Mus. rhen.’ 1876 p. 5. Notae Aristarchi *προέκδοσις* et *ἐπέκδοσις* Homericae. Cf. de Dinone p. 154[64], alia.

ΕΝΟΠΤΡΟΝ inscripta i. e. Speculum, qua nos et ipsi utimur imagine[4]), altera *ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ*, quae vox in universum valet de omnibus caeli adparentiis. Confirmatur Hipparchi in hac re testimonium iis eclogis, quae eadem utrimque excerpta continent, velut III. Eudoxi *ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ* Aratus usurpavit Hipparcho, qui unus comparationem instituit, iudice gravissimo.[5]) Hinc constat etiam de harum eclogarum ratione:

II

II p. 225 A Hipparchus de oriente Piscium initio dicens *ὁ δὲ ΕΥΔΟΞΟΣ*, inquit, *ἐν μὲν τῷ ἑνὶ συντάγματι* (*ᾧ δὴ καὶ ὁ Ἄρατος κατακολουθεῖ* v. 707, i. e Phaenomenis) *καὶ τοῦ Περσέως τὴν δεξιὰν χεῖρά φησιν ἀνατέλλειν, ἐν δὲ τῷ ΕΝΟΠΤΡΩΙ ὅλον αὐτὸν ἀνατεταλκέναι, πλὴν μικροῦ τινος, τοῦ δὲ Ὕδρου τὸ μέχρι πρὸς τὸν Κόρακα δύνειν. δοκεῖ δέ μοι ὁ ΕΥΔΟΞΟΣ περὶ τοῦ Περσέως κατὰ τοῦτο μόνον διαφωνεῖν πρὸς τὸ φαινόμενον, καθ᾽ ὅσον φησὶν αὐτοῦ μόνον τὴν δεξιὰν χεῖρα συνανατέλλειν τῷ Ὑδροχόῳ . . . βέλτιον οὖν ὁ ΕΥΔΟΞΟΣ* (quam Aratus, qui porro totum Hydrum cum Aquario occidere dicit) *ἀποφαίνεται λέγων τοῦ Ὕδρου τὴν οὐρὰν ἔτι ὑπολείπεσθαι.*

5 *πλὴν* V: *παρὰ* L ‖ 8 *αὐτὴν* LV: correxi ‖ *ὑδριχόῳ* L.

III

I p. 187 D *πάλιν δὲ παρὰ τῷ ΕΥΔΟΞΩΙ ἀναστρέφεται διημαρτημένως περὶ τῆς κεφαλῆς τῆς μεγάλης Ἄρκτου, ἐν μὲν τῷ ἑνὶ συντάγματι, ὃ ἐπιγράφεται ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ, τὸν τρόπον τοῦτον·*

1 *ἀναστρέφεται* est 'res invertitur' ‖ 3 *ὃ* L: *ᾧ* V.

---

[4]) '*Sachsenspiegel*'. Similiter Heracliti '*Περὶ φύσεως*' liber a Diodoto interprete inscriptus erat: *ἀκριβὲς οἰάκισμα πρὸς σταθμὸν βίου* Diog. Laert. IX 1, 7.

[5]) Miro errore lapsus est Letronnius 'Sur les écrits et les travaux d' Eudoxe de Cnide' ('Oeuvres' II p. 5): *Aratus, qui n'était point observateur, n'avait fait que traduire en vers l'un et l'autre ouvrages* (Enoptrum et Phaenomena), *principalement le second.* Hipparchus dixit aliter; neque quicquam in suam sententiam attulit Letronnius, etsi p. 13 iteravit. Ne Scaliger quidem (ad Manilium p. 54) tulerat recte sententiam: *Φαινόμενα Arati nihil aliud sunt, quam aut Φαινόμενα aut Ἔνοπτρον Eudoxi.*

ὑπὸ δὲ τὸν Περσέα καὶ τὴν Κασσιέπειαν οὐ πολὺ διέχουσά ἐστιν ἡ κεφαλὴ τῆς μεγάλης Ἄρκτου· οἱ δὲ μεταξὺ τούτων ἀστέρες εἰσὶν ἀμαυροί.

ἐν δὲ τῷ ἐπιγραφομένῳ ΕΝΟΠΤΡΩΙ οὕτως·

ὄπισθεν δὲ τοῦ Περσέως καὶ παρὰ τὰ ἰσχία τῆς Κασσιεπείας οὐ πολὺ διαλείπουσα ἡ κεφαλὴ τῆς μεγάλης Ἄρκτου κεῖται· οἱ δὲ μεταξὺ ἀστέρες εἰσὶν ἀμαυροί.

οὔτε γὰρ κατὰ τὴν Κασσιέπειαν καὶ τὸν Περσέα κεῖται ἡ κεφαλὴ τῆς μεγάλης Ἄρκτου οὔτε μικρὸν αὐτῶν ἀπέχει. ἡ μὲν γὰρ Κασσιέπειά ἐστι κατὰ τὴν τῶν Ἰχθύων μοῖραν ιβ', ὁ δὲ Περσεὺς κατὰ τὸν Κριόν, ἡ δὲ κατὰ τὸν ΕΥΔΟΞΟΝ κεφαλὴ τῆς μεγάλης Ἄρκτου κατὰ τὴν ιβ' μοῖραν τοῦ Λέοντος. ἔγγιον οὖν ἦν εἰπεῖν τὸν Περσέα καὶ τὴν Κασσιέπειαν κεῖσθαι κατὰ ἄκραν τὴν οὐρὰν τῆς μικρᾶς Ἄρκτου. ταύτης γὰρ ὁ ἔσχατος καὶ λαμπρότατος ἀστὴρ κεῖται κατὰ τὴν ιη' μοῖραν τῶν Ἰχθύων, ὡς δὲ ΕΥΔΟΞΟΣ διαιρεῖ τὸν ζῳδιακὸν κύκλον, κατὰ τὴν τρίτην μοῖραν τοῦ Κριοῦ.

16 *τὸ ιβ' μόριον* coni Petavius ‖ *ἦν* V: om L ‖ 18 *καὶ λαμπρότατος* V: om L ‖ 19 *ιβ'* L ‖ *ὡς* Petavius: *ὁ* LV.

IV

II p. 227 C: *δοκεῖ δέ μοι διηπορῆσθαι ὁ Ἄρατος* (cf. ecl. XLIV 2 p. 109) *παρὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, παρ' ἣν καὶ ΕΥΔΟΞΟΣ ᾧ κατηκολούθηκεν ὁ Ἄρατος· ἐν μὲν γὰρ τῷ συντάγματι τῷ περὶ τῶν ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ γράφει, ὅτι τοῖς Ἰχθύσι συνανατέλλει τὰ δεξιὰ τοῦ Περσέως, ὥστε τῆς ἀρχῆς τοῦ Κριοῦ πρὸς τῇ ἀνατολῇ οὔσης τὰ δεξιὰ μόνον τοῦ Περσέως μέρη κατ' αὐτὸν ὑπὲρ γῆς φαίνεσθαι, ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ συντάγματι, ὃ ἐπιγράφεται ΕΝΟΠΤΡΟΝ, τοῖς Ἰχθύσι φησὶν αὐτὸν ὅλον πλὴν ὀλίγου συνανατέλλειν. ἐν πᾶσιν οὖν σχεδὸν τοῖς περὶ τὰς ἀνατολὰς τῶν ἄστρων συμφωνούντων ἀλλήλοις τῶν δύο συνταγμάτων, περὶ δὲ τοῦ Περσέως διαφόρου τῆς ἀναγραφῆς οὔσης, εὐλόγως ὁ Ἄρατος διαπορῶν, ποίᾳ τις κατακολουθήσει ἀποφάσει, ἀμφήριστόν φησιν εἶναι καὶ δισταζόμενον, πότερον καὶ ἡ ζώνη τοῦ Περσέως μετὰ τῶν ὤμων καὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ Κριοῦ ἀνατέλλοντος μετέωρος φαίνεται ἢ τοῦ Ταύρου ἀναφερομένου, ὡς τὸ ἕτερον τῶν τοῦ ΕΥΔΟΞΟΥ συνταγμάτων περιέχει.*

Adnotationem criticam supra p. 109 exhibuimus. De re ipsa ab Hipparcho dissentiri potest. Nam cum diversis temporibus ac

locis etiam distantibus contraria Eudoxus de eadem adparentia docuerit, dubitabilem hanc ipsam fuisse reapse perspicitur. Cederemus Hipparcho nihilosecius, modo utramque editionem Eudoxei operis usurpasse Aratum aliunde patefactum esset ab Hipparcho. Quod secus est[6]. Quapropter eclogas V et VI protinus subicimus.

V

I p. 198 D Attali fr. 20 p. XVI his Hipparchi verbis excipitur: *καὶ ὅτι γίνεται τοῦτο* (solem non in eodem circulo conversionem facere perpetuo, sed alias australiorem alias borealiorem), *καὶ ΕΥΔΟΞΟΣ φησίν· λέγει γοῦν [ἐν τῷ ΕΝΟΠΤΡΩΙ] οὕτως·*

> *φαίνεται δὲ διαφορὰν τῶν κατὰ τὰς τροπὰς τόπων καὶ ὁ ἥλιος ποιούμενος, ἀδηλοτέραν δὲ πολλῷ καὶ παντελῶς ὀλίγην.*

4 *φησί* LV ‖ *γ' οὖν* L ‖ 5 *τὰς* post *κατὰ* om V.

E Phaenomenis Eudoxi quoniam hausit Aratus, emblema eiecimus. Cf. ecl. I et II. Eiusdem interpolatoris manum deprehendemus iterum in ecloga VI. Nec tegitur interpolandi causa et origo. Versus Arateos in codicum Hipparcheorum archetypo memento e 'Phaenomenorum' codice aliquo Marciano adfini, prout iudicaveris, sive correctos esse sive corruptos, quantumvis paraphrases Hipparcheae, si quae forte sunt, repugnent. Simile quid in addendo Enoptri titulo accidisse arbitramur. Fingas e vita aliqua Aratea 'Phaenomenorum' exemplari praefixa librarium certiorem factum esse de epistolographi quod p. 237 sqq. tractavimus (cf. cap. VIII) commento: poterat idem ille, obstante quidem diserto Hipparchi ipsius testimonio ecl. I sqq., Enoptrum Eudoxi pro fonte Arati adferre[7].

---

[6]) Quamquam et Fabricius ('Bibl. graec.' ed. Harless. III p. 453) et Buhlius (II p. 466) Fabricium secutus adfirmant.

[7]) Etiam in numerorum computationibus Hipparcheis manum interpolatricem deprehendi Manitius nuperrime pronuntiavit 'Zu Hipparchos Commentar der Phainomena des Aratos und des Eudoxos' in Jahnii 'Annal.' vol. CXLIII a. 1891 p. 792.

VI

1 I p. 177 E *χωρὶς δὲ τούτων* (de circulis) *καὶ τὸ κλῖμα τοῦ κόσμου ταὐτὸ τῷ ΕΥΔΟΞΩΙ ὑποτίθεται ὁ Ἄρατος· καὶ γὰρ ὁ ΕΥΔΟΞΟΣ [ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ ΕΝΟΠΤΡΩΙ] τὸν τροπικὸν τέμνεσθαί φησιν οὕτως, ὥστε λόγον ἔχειν τὰ τμήματα πρὸς ἄλληλα τὸν αὐτόν, οἷον ἔχει τὰ πέντε πρὸς τὰ τρία* (= 40° 54′ altitudinis polaris sive latitudinis geographicae, cf. Ideler 'Abh. d. Berl. Akad.' 1830 p. 53). *ὅτι μὲν οὖν ΕΥΔΟΞΩΙ ἐπακολουθήσας ὁ Ἄρατος συντέταχε τὰ 'Φαινόμενα', ἱκανῶς οἶμαι δεικνύναι διὰ τῶν προειρημένων.* Sequitur Attali fr. 1 p. V.

2 *τὸ αὐτὸ τῷ* em Petavius: *τούτῳ* V, *τῷ* L; *καὶ ταὐτὸ κλῖμα τῷ* coni Scaliger ‖ 3 primitus pro *ὁ Εὔδοξος* L scripserat *ὁ Ἄρατος*, sed ipse expunxit ‖ uncos posui.

2) I p. 179 A *δῆλον τοίνυν* (argumentis prolatis), *ὅτι οὐ δυνατὸν ἐν τοῖς περὶ τὴν Ἑλλάδα τὸν προειρημένον εἶναι λόγον* (5 : 3) *τῆς μεγίστης ἡμέρας πρὸς τὴν ἐλαχίστην, ἀλλὰ μᾶλλον ἐν τοῖς περὶ τὸν Ἑλλήσποντον τόποις. καίτοι γε ὁ μὲν Ἄρατος οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ κρίσιν περὶ τῶν τοιούτων προφερόμενος γέγραφεν, ἀλλὰ τῷ ΕΥΔΟΞΩΙ καὶ περὶ τούτου κατακολουθήσας. εἰ δὲ καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ γέγραφεν, οὐ διασαφήσας ἐν ποίοις ἐστὶν ἡ προειρημένη ἔγκλισις τοῦ κόσμου, τάχα ἂν κατά γε τοῦτο διακρούοιτο τὸ ἔγκλημα. ὁ μέντοι γε Ἄτταλος ὁμολογουμένως ἠγνόει, λέγων ἐν τοῖς περὶ τὴν Ἑλλάδα τόποις τὴν μεγίστην ἡμέραν πρὸς τὴν ἐλαχίστην λόγον ἔχειν, ὃν τὰ πέντε πρὸς τὰ τρία.* Sequitur fr. 21 (p. XVI) Attali. *ἔτι δὲ μᾶλλον θαυμάσειεν ἄν τις, πῶς ποτε οὐκ ἐπέστησε* (Attalus) *τοῦ ΕΥΔΟΞΟΥ ἐν τῷ ἑτέρῳ συντάγματι* (Enoptro nimirum) *διαφόρως ἐκθεμένου καὶ γράφοντος, ὅτι τὸ ὑπὲρ γῆν τοῦ τροπικοῦ τμῆμα πρὸς τὸ ὑπὸ γῆν λόγον ἔχει ὃν τὰ ιβ′ πρὸς τὰ ζ′* (= 42° 15′), *ὁμοίως δὲ τούτῳ καὶ τῶν περὶ Φίλιππον ἀναγραφόντων καὶ ἄλλων πλειόνων. πλὴν ἐπισυντετάχασι μὲν τὰς συνανατολάς τε καὶ συγκαταδύσεις τῶν ἄστρων ὡς ἐν τοῖς περὶ τὴν Ἑλλάδα τόποις τετηρημένων, κατὰ δὲ τὸ ἔγκλιμα τῶν τόπων τούτων διημαρτήκασιν. παραπέμψαντες ⟨οὖν⟩ τοῦτο τὸ ἀγνόημα τὴν ὅλην αὐτῶν σύνταξιν ἐπεσκεψάμεθα πρὸς τὸν ἐν τῇ Ἑλλάδι ὁρίζοντα· οὐδὲ γὰρ φιλαλήθους ἀλλὰ κενοσπούδου,*

13 *ἐπέστησεν* L ‖ 16 *τούτων* V ‖ 18 *ὡς* om L ‖ 19 *ἔγκλημα* V ‖ 20 supplevi; ⟨*ἡμεῖς οὖν*⟩ ante *παραπ.* supplet Petavius.

τὸ κατὰ πάντα μαχόμενον τῇ διεψευσμένῃ ὑποθέσει ἐπιλαμβάνεσθαι αὐτῶν, κἂν τύχῃ ⟨οὐ⟩ συμφώνως λεγόμενα τοῖς ἐν τῇ Ἑλλάδι φαινομένοις. ὑποκείσθω δὲ ἡμῖν ὁρίζων πρὸς τὴν ἐπίσκεψιν ὁ ἐν Ἀθήναις, οὗ ἐστιν ἡ μεγίστη ἡμέρα ὡρῶν ἰσημερινῶν ιδ' καὶ γ' πεμπτημορίων, τὸ δὲ ἔξαρμα τοῦ πόλου περὶ μοίρας λζ'. Cf. p. 193 Pet.

24 *ἄλλα* ante *κἂν* add V, om L ‖ suppl Scaliger.

Interpolatum esse putamus quod cancellis saepsimus. Neque enim 'Enoptro' sed 'Phaenomenis' Aratum sese adplicavisse Hipparchus ipse ostendit. Cf. ecl. I II et inferius. Ergo ex Eudoxi 'Phaenomenis' altitudinem polarem (5 : 3) Aratus habet, ut consentaneum est, et *τὸ ἕτερον σύνταγμα* est 'Enoptrum', ubi si ita discessit Eudoxus, ut 42° 15′ metiretur, cum altero libro 40° 54′ numerasset, australiorem eum fuisse locum consequitur, quo Phaenomena, altero, quo edidit Enoptrum. Porro si et Posidonius, Cleomedis (p. 40, 20 Ziegl.) auctor[8]), et Attalus mathematicus 'regionibus graecis' Arati altitudinem polarem satis respondisse adfirmabant fortiter, dissentiente quidem provectiore Hipparchi scientia, e Graecia ipsa Phaenomena Eudoxi cur emittamus nullam rationem proferre possis. Indidem ultro derivaveris septentrionaliori alicui regioni Enoptrum aptum esse: cui sese Aratus non addixit, Hipparchum si audiveris. Scholam Cyzici Eudoxus aperuit ac postea Cnidi observitavit. Nonne Cyzici Enoptrum, alteram editionem cui Phaenomena inscripsit Cnidi promulgasse censendus Eudoxus in paucis ad mutati domicilii et regionem et condicionem accommodatam? Aliter de hac re Idelerus cogitavit interpolato Hipparchi textu deceptus 'Abh. der Berl. Akad.' 1830 p. 53. Nihilominus inventum quoddam Ideleri concordat: *Was Arat übereinstimmig mit Eudoxus (Hipp. I c. 6) von der Lage des Kopfes des Drachens im ἀρκτικός sagt, passt mehr auf die Polhöhe von Cnidos*[9]). Quibuscum egregie Avienus conspirat. Bis ille in 'Ara-

[8]) Cf. cap. VIII et quae M. C. P. Schmidt 'Philol.' XLII p. 113 sqq. disputavit.

[9]) Repugnat Balforeus apud Bakium in Cleomedis 'Circulari doctrina' p. 322 de Draconis capite: *Hoc etiam arguit non esse graecum clima, cum maiorem hic quam in graeco climate poli elevationem esse oporteat. Ubi enim Draconis caput et Helices pedes priores finientem tangunt, polus supra eum uno et*

teis' Eudoxi meminit, semel, nihil ut discas, v. 102 *sic astrum* (Ursam) *dici Cnidius dedit*, iterum v. 53 *Cnidium senem* Eudoxum, cum 'librum ab Arato postea translatum' scriberet, fuisse significans. Porro Avienus 'Cariae' clavem dixit v. 455 sq. in Cassiepeae sidere conspicuam (de qua cf. p. 81) innotuisse *favens memoriae Eudoxi Cnidii. Nam Cnidus Cariae accensebatur* monente Scaligero ad Manilium p. 54 editionis Argentoratensis:

lux hebes est matri, vix qualem Caria quondam
noverat intrantem per claustra tenacia clavem.

Haec quamvis ab Arato acceperit, non Eudoxo, tamen meminerat Avienus Aratum ab Eudoxo accepisse rectissime Scaliger. Quam Eudoxi rerum notitiam ex Arati Vita aliqua haurire Avienus eo potuit facilius, quo ferventius in prooemio Eudoxi merita conlaudare ipse instituit (cf. cap. VIII). Cnidi[10]) igitur iam provectus aetate 'PHAENOMENA' Eudoxus promulgavit[11]).

---

quadraginta plus minus gradibus tollitur. Vide praeter Hipparchum etiam Leontium in 'Sphaera Arati' et p. 321: *Non tam ad Graeciae quam ad Hellesponti clima 'Phaenomena' sua scripsisse videtur Aratus.* Statuit ita propter Hipparchi dicta.

[10]) Diog. Laert. VIII 8, 2 *ἐντεῦθέν τε* (ex Aegypto) *γενέσθαι ἐν Κυζίκῳ καὶ τῇ Προποντίδι σοφιστεύοντα . . ἀπεδείχθη δὴ ἐν τῇ πατρίδι μεγαλοτίμως, ὥς τό γε περὶ αὐτοῦ ψήφισμα γενόμενον δηλοῖ . . γράψας τοῖς ἰδίοις πολίταις νόμους, ὥς Ἕρμιππος ἐν τετάρτῃ 'Περὶ τῶν ἑπτὰ σοφῶν.'*

[11]) Ideleri verba etsi e falsa de textu Hipparcheo existimatione dicta ob Idelerum adscribimus 'Abh. d. Berl. Ak.' 1830 p. 53: *Hipparchus sagt I3 und 5, Eudoxus habe in seinem Enoptron* (?) *die Neigung des Himmels* — *ἔγκλιμα τοῦ κόσμου — grade so bestimmt, wie Aratus v. 497, indem er nämlich das Verhältniss der Segmente der vom Horizont getheilten Wendekreise durch 5 : 3 ausgedrückt. Wie er diess gefunden, wissen wir nicht; vermuthlich vermittelst der Dauer des längsten Tages, die er durch eine Art von Clepsydra gemessen haben muss. Es folgt hieraus, wie Hipparch bemerkt, eine Polhöhe von 41° (genauer von 40° 54'). Eudoxus muss diess also* (?) *in Cyzikus geschrieben haben, wo er lange lehrte; auch gilt es für Macedonien, wo Aratus schrieb* (?). *Was letzterer dagegen, übereinstimmig mit dem ersteren, wie Hipparch I 6 versichert, von der Lage des Kopfes des Drachens im ἀρκτικός sagt* (*v.* 61, 2), *passt mehr auf die Polhöhe von Cnidus* (36° 42'); *denn γ', der vom Pol entfernteste dieses Bildes, hatte damals 38° 8' Polarabstand, musste mithin den Horizont eines Ortes streifen, dessen Polhöhe um die Horizontalrefraction geringer war. Sollte also Eudoxus vielleicht sein Ἔνοπτρον in Cyzicus und seine Phaenomena in Cnidus geschrieben und Aratus aus letzterem Werke entlehnt haben, was er über die Lage des Drachenkopfes sagt? Dieser*

Haec omnia si solida criticam exercendi ratione enucleata sunt, circumspicienda causa est, qua Aratus ut Cnidiam ac non Cyzicenam Eudoxi editionem sequeretur commotus sit. Iure id demiraremur, Pellae si scripsisset in urbe sub eadem propemodum altitudine polari qua Hellespontus sita; si vero per Graeciam scripsit alicubi, nulla iam relicta miratio. Ac dixit illud Attalus fr. 21 p. XVI: *διὰ δὲ τούτου φανερὸν ποιεῖ, διότι τὴν ὅλην πραγματείαν ἐν τοῖς περὶ τὴν Ἑλλάδα τόποις πεποίηται· παρ' ἐκείνοις γάρ ἐστιν ἡ μακροτάτη ἡμέρα πρὸς τὴν μικροτάτην ὡς τὰ ε' πρὸς τὰ γ'.* Ex quo cum cetera tum hoc Attali fragmentum cognovimus, de Aratei carminis origine ac patria a vulgari traditione discedendum esse firmiter nobis persuasimus. Reliquiae Attaleae olim a nobis conlectae vel ea de causa dignae quae percenseantur. Dixit idem Hipparchus l. c., ut disertius non potuerit; innuit fortasse duabus eclogis etiam Posidonius apud Cleomedem l. c.[12]) (*καὶ ἂν τοῦτον τὸν τρόπον ἀπὸ μεσημβρίας πρὸς ἄρκτον ἰὼν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν τῆς γῆς ἀφίκηται κλῖμα, πρὸς ὃ καὶ τὰ Φαινόμενα τῷ Ἀράτῳ πεποίηται, ἐφάψεται αὐτῷ τοῦ ὁρίζοντος ἡ τοῦ Δράκοντος κεφαλὴ καὶ οἱ τῆς Ἑλίκης πόδες*) et apud Geminum p. 16 C Pet.: *καὶ πέρας ἐστὶ χώρα τις πρὸς μεσημβρίαν ἡμῖν κειμένη, ἐν ᾗ διχοτομεῖται ὁ θερινὸς τροπικὸς κύκλος ὑπὸ τοῦ ὁρίζοντος. ἐνταῦθα δὲ τέμνεται οὕτως, ὥστε τοῦ ὅλου κύκλου διαιρουμένου εἰς η' μέρη πέντε μὲν τμήματα ὑπὲρ γῆν ἀπολαμβάνεσθαι, τρία δὲ ὑπὸ γῆν. πρὸς δὲ τοῦτο τὸ κλῖμα δοκεῖ καὶ ὁ Ἄρατος συντεταχέναι τὴν τῶν Φαινομένων πραγματείαν κτλ.'* Cf. cap. II p. 94. E sequentibus consectarium istum locum, cui adaptavisse 'Phaenomena' Posidonius Aratum iudicabat, Rhodo fuisse borealiorem. Denique eandem rem vel invitus confirmavit interpres Arati, cum adsumpta epistolographi fraude novam sed discrepantem in se ipsam efficeret narratiunculam e tribus reliquiis nobis reficiendam:

Hypothese ist freilich der Umstand nicht günstig, dass er in den Phaenomenis (?), *wie Hipparch bemerkt, jenes Verhältniss durch* 12 : 7 *ausgedrückt hatte; denn hieraus würde gar eine Polhöhe von* 42° 15' *folgen.* Recte haec refutavit Letronnius p. 19 eadem de causa qua sibi ipse diffidit Idelerus. Quod vero idem addit Francogallus *il est donc encore plus sûr de rejeter toutes ses différences sur l'erreur des observations*, nihili est.

[12]) Tertia apud Strabonem exstat l. p. 194 c. Res in Posidonio non certa ob ea, quae M. C. P. Schmidt l. c. disseruit.

ACHILLES p. 159 B.

θέσις τίς ἐστι κατὰ τὸ Ἑλλησποντιακὸν καὶ τῆς Μακεδονίας κλίμα· παρὰ γὰρ Ἀντιγόνῳ διατρίβων Ἄρατος, τῷ τῆς Μακεδονίας βασιλεῖ, πρὸς τὸ αὐτόθι κλίμα καὶ τὴν διδασκαλίαν τῶν φαινομένων πεποίηται.

SCHOL. MARC. in ‘Phaen.’ v. 497.

τοῦ μὲν ὅσον τε] πρὸς τὸ κλῖμα Ἑλλησπόντου καὶ Μακεδονίας δοκεῖ εἰπεῖν τὴν τῶν φαινομένων πραγματείαν· καὶ ἦν πιθανόν, ἔνθα καὶ διέτριβεν, ἐκεῖ τοὺς λόγους ποιεῖσθαι. ἀντιπίπτει ⟨δὲ⟩ τὸ ῥηθὲν αὐτῷ «κείνη που κεφαλὴ τῇ νίσσεται» (v. 61), *τουτέστιν ‘ὑπὸ τοῦ ἀρκτικοῦ φέρεται κύκλου’, καθ’ ὃ κλῖμα ἡ μεγίστη ἡμέρα ὡρῶν ἰσημερινῶν ιδ′ καὶ γ′ πεμπτημορίων ὥρας — τουτέστι, καθ’ ὃ τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Εφεσον κεῖσθαι λέγουσι — καὶ ὁ πόλος ἐξήρτηται μοίρας ζ′ καὶ δ′* (*corr.* *μ′*).

τῷ δὲ «ὅσον τε μάλιστα» προσεκτέον, ὡς ὀρθῶς ἔχει· δηλοῖ γὰρ μὴ διηκριβῶσθαι ἐν πλάτει δὲ λέγεσθαι τὸν ἀριθμὸν τῆς διαιρέσεως, ὅπως μὴ ἐνοχλῆται ὁ Ἄρατος ὡς ἀγνοήσας καὶ τὸ δι’ Ἑλλησπόντου κλῖμα τὸ δι’ Ἀθηνῶν γράψας.

Ad ficticiam Arati epistulam revertimur quaestionem ibi continuaturi, ubi p. 238 desivimus. Erravisse de libri Eudoxei titulo dupliciter epistolographum apertum est, primum quod non ‘PHAENOMENA dixit sed alteram editionem, deinde quod ‘*Κάτοπτρον*’ et non *ΕΝΟΠΤΡΟΝ*. Ipse Aratus ita errare potuit nunquam. Quodsi suo arbitrio illud Sabidius Pollio contra rerum veritatem non occlusam sed facile apertam comminisci ausus est, nihil fidei in ceteris narrationis sive elementis sive ornamentis meretur. Apage Antigonum regem Eudoxeum opus Pellae Arato, ut versibus iteraret, tradentem!

VII

I p. 194 B δῆλον οὖν, ὅτι τοὺς ὑπὸ τῷ Λαγωῷ ἀστέρας δεῖ κεῖσθαι μεταξὺ τοῦ Ποταμοῦ καὶ τοῦ Πηδαλίου. καὶ ΕΥΔΟΞΟΣ δέ, ὡς ἡμεῖς φαμεν, οὕτω λέγει ἐν μὲν τῷ ἑνὶ συντάγματι τὸν τρόπον τοῦτον·

> *ὑπὸ δὲ τὸ Κῆτος ὁ Ποταμὸς κεῖται ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ ποδὸς τοῦ Ὠρίωνος. μεταξὺ δὲ τοῦ Ποταμοῦ καὶ τοῦ Πηδαλίου τῆς Ἀργοῦς ὑπὸ τὸν Λαγωὸν τόπος ἐστὶν οὐ πολὺς ἀμαυροὺς ἀστέρας ἔχων.*

ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ συντάγματί φησιν οὕτως·

> *μεταξὺ δὲ ⟨τοῦ Ποταμοῦ καὶ⟩ τοῦ τῆς Ἀργοῦς Πηδαλίου ὑπὸ τὸν Λαγωὸν ἀμαυροὺς ἀστέρας ἔχων ἐστὶν οὐρανὸς οὐ μέγας.*

Cf. v. 367—370. Sequitur Attali fr. 17 p. XIV.

1 λαγῷ L ‖ 3 τὸν om V ‖ 7 λαγὼ V ‖ 8 πολὺ L ‖ 10 supplevi; itidem olim Scaliger

Non certum est, quo ordine duas Eudoxi editiones Hipparchus posuerit. Sed videntur priorem tenere locum PHAENOMENA: cf. eclogas II III IV VI. — Aratus 'Fluvio' Eudoxi substituit Cetum v. 368 refragante Hipparcho.

Succedant ceterae eclogae Hipparcheae.

VIII

I p. 172 D ἐμπειρότερον δὲ ΕΥΔΟΞΟΣ τὴν αὐτὴν τῷ Ἀράτῳ περὶ τῶν 'Φαινομένων' σύνταξιν ἀναγέγραφεν. εὐλόγως οὖν καὶ ἐκ τῆς τῶν τοσούτων καὶ τηλικούτων μαθηματικῶν συμφωνίας ἀξιόπιστος ἡ ποίησις αὐτοῦ διαλαμβάνεται. καίτοι γε τοῦ Ἀράτου μὲν ἴσως οὐκ ἄξιον ἐφάπτεσθαι καὶ ἐὰν ἔν τισι διαπίπτων τυγχάνῃ· τῇ γὰρ ΕΥΔΟΞΟΥ συντάξει κατακολουθήσας τὰ 'Φαινόμενα' γέγραφεν, ἀλλ' οὐ κατ' ἰδίαν παρατηρήσας ἢ μαθηματικὴν κρίσιν ἐπαγγελλόμενος ἐν τοῖς οὐρανίοις προφέρεσθαι καὶ διαμαρτάνων ἐν αὐτοῖς. χωρὶς δὲ τῶν ἠγνοημένων ἐν τοῖς 'Φαινομένοις' ὑπό τε

5 ἐὰν om L ‖ 8 ἐπαγγελλομένων L ‖ προφέρεσθαι scripsi ex ecl. VI: προσφέρεσθαι LV ‖ 8, 9 διαμαρτάνων τῶν ἐν V, διαμαρτανόντων ἐν L; καὶ διαμαρτανόντων τῶν ἐν αὐτοῖς coni Victorius et Petavius, κρίσιν τῶνδε ἐπαγγελλομένων μὲν ἐν τοῖς οὐρανίοις προφέρεσθαι, διαμαρτανόντων δὲ ἐν αὐτοῖς Scaliger.

ΕΥΔΟΞΟΥ καὶ τοῦ Ἀράτου καὶ τοῦ συνεπιγραφομένου ταῖς φάσεσιν αὐτῶν (Attali fr. 3 p. VI) *ἀναγέγραφά σοι καὶ τὰς κατ' ἀλήθειαν γινομένας ἑκάστου τῶν ἀπλανῶν ἄστρων σὺν αὐτοῖς τοῖς κατηστερισμένοις ιβ' ζῳδίοις συνανατολὰς καὶ συγκαταδύσεις κτλ.'* Cf. eclogam XLVIII.

10 *ἐπιγραφομένου* L || 12, 3 *κατηστηρισμένοις* V.

Erat Hipparchi opinio in astronomorum modum Aratum nunquam observasse, ceterorum de poeta 'Phaenomenorum' iudiciis ad unum omnibus prorsus adversis. Cf. cap. VIII.

IX

I p. 174 A De Ursae custode: X p. 75.

X

I p. 174 A De Virgine: XI p. 75.

XI

I p. 174 B De Ingeniculo: V p. 66.

XII

I p. 174 C De Corona: VI 2 p. 68.

XIII

I p. 174 D De Magna Ursa: XVIII 1 p. 82.

XIV

I p. 174 E De Auriga: XIII p. 76.

XV

I p. 175 B De Cepheo: XV 2 p. 79.

XVI

I p. 175 C De Cassiepea et Andromeda: XVI 1 p. 79.

XVII

I p. 176 A De Perseo: VI 3 p. 68.

XVIII

I p. 176 C De Avi: VI 5 p. 69.

XIX

1. I p. 176 D *χωρὶς δὲ τούτων* (consensum descriptionis dicit multis exemplis in anterioribus demonstratum) *καὶ ἡ διαίρεσις τῶν ἄστρων φανερὸν ποιεῖ τὸ προκείμενον. καὶ γὰρ ΕΥΔΟΞΟΣ, ὡς καὶ Ἄρατος, πρῶτον ἀναγράφει τὰ βορειότερα ἄστρα τοῦ Ζῳδιακοῦ, ἔπειθ᾽ οὕτως τὰ νοτιώτερα. καὶ τὰς συνανατολὰς δὲ καὶ συγκαταδύσεις τοῖς δώδεκα ζῳδίοις τῶν ἄλλων ἄστρων ὁμοίως τέταχεν ὁ Ἄρατος τῷ ΕΥΔΟΞΩΙ· περὶ δὲ τῶν ἀστέρων τῶν ἐπὶ τοῦ θερινοῦ καὶ χειμερινοῦ τροπικοῦ φερομένων, ἔτι δὲ ἐπὶ τοῦ ἰσημερινοῦ ὁ μὲν ΕΥΔΟΞΟΣ κτλ.'* Cf. ecl. Hipp. VI 7 p. 69, XXXIV 1 p. 102.

2. II p. 209 A *τοῖς προειρημένοις, ὦ Αἰσχρίων, περὶ τῶν ὑπὸ Ἀράτου καὶ ΕΥΔΟΞΟΥ καταγεγραμμένων ἐν τοῖς 'Φαινομένοις' συνάψωμεν νυνὶ τὸν 'Περὶ τῆς συνανατολῆς καὶ συγκαταδύσεως' τῶν ἄστρων λόγον, ὑποδεικνύντες ὅσα τε δεόντως ὑπ᾽ αὐτῶν εἴρηται καὶ ἐν οἷς διασαφοῦντες οὐ πρὸς τὰ φαινόμενα τὰς ἀποφάσεις πεποίηνται.*

3. II p. 228 E *ἃ μὲν οὖν ἐδόκει μοι χρήσιμα εἶναι τῶν ὑπὸ Ἀράτου καὶ ΕΥΔΟΞΟΥ λεγομένων ἐν τοῖς 'Φαινομένοις' ἐπισκέψασθαί τε καὶ ὑπογράψαι, ταῦτ᾽ ἔστιν. ἑξῆς δὲ ὑποτάξω περὶ ἑκάστου τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων ἐπὶ κεφαλαίου, τίνι τε τῶν ιβ' ζῳδίων συνανατέλλει καὶ συγκαταδύνει κτλ.'*

4 ὁ ante Ἄρ. add L ‖ 6 *ἀστέρων* L ‖ 7 *τετακώς* L ‖ 13 *τῆς* om L ‖ 17 *χρησίμων* V ‖ 19 *ταῦτα* L.

Aeschrio frater erat Hipparchi studiis Arateis deditus. Cf. prooemium libri I. — '*Φαινόμενα*' in utraque ecloga non libro sed primae libri parti inscriptum erat, neque id solum Arati sed etiam Eudoxi. Tertio loco accessisse ibidem, si parapegmatis Gemini Varronis Ptolemaei fides habenda, '*Σήματα*' videntur (cf. p. 218). Altera pars etiam in Eudoxi Phaenomenis '*Περὶ τῆς συνανατολῆς καὶ συγκαταδύσεως*' vel brevius '*Συνανατολαί*' dicebatur, quemadmodum vidimus p. 155 in Arato.

XXIX

I p. 205 C Post eclogam XXXVIII supra p. 104 pergit Hipparchus: *ὁ δὲ ΕΥΔΟΞΟΣ τὰ μὲν ἄλλα ὁμοίως εἴρηκε* (de Aquila Aratea), *τῶν δὲ Χηλῶν τὰ μέσα φησὶν ἐπὶ τοῦ ἰσημερινοῦ κεῖσθαι τοῦ τ' Ἀετοῦ τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα, τοῦ δὲ Ἵππου καὶ τὴν ὀσφῦν, καὶ ἔτι τῶν Ἰχθύων τὸν βορειότερον αὐτῶν.*

2 *εἴρηκεν* L || 4 *τε* L || *αἰετοῦ* L, ut saepius.

Non dixeris differre Aratum (v. 522 sqq.) ab Eudoxi placito, sed accuratius signorum quorundam aequatorem occupantium partes et membra definivisse.

XXX

I p. 206 A *χωρὶς δὲ τῶν εἰρημένων τριῶν κύκλων ὁ ΕΥΔΟΞΟΣ καὶ τοὺς ἐπὶ τοῦ ἀρκτικοῦ κύκλου κειμένους ἀστέρας διασαφεῖ καί φησιν ἐπ' αὐτοῦ κεῖσθαι τόν τε ἀριστερὸν ὦμον τοῦ Ἀρκτοφύλακος καὶ τὰ ἄνωθεν τοῦ Στεφάνου καὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ διὰ τῶν Ἄρκτων Ὄφεως, τῆς δὲ Λύρας καὶ τῆς δεξιᾶς πτέρυγος τοῦ Ὄρνιθος τὰ ἄνωθεν, τοῦ δὲ Κηφέως τὸ στῆθος, τῆς δὲ Κασσιεπείας τὰ ἄνωθεν, εἶτα ⟨τὸ⟩ ὑπὸ τοὺς ἐμπροσθίους πόδας τῆς μεγάλης Ἄρκτου καὶ τοῦ Λέοντος ἄχρι πρὸς τὸν ὦμον τοῦ Ἀρκτοφύλακος.*

7 supplevi || 9 in sequentibus, quae corrupta sunt, Hipparchi ipsius oratio continuari videtur.

XXXI

I p. 207 B *πάλιν δὲ ὁ ΕΥΔΟΞΟΣ διασαφεῖ καὶ τοὺς ἐπὶ τῶν κολούρων λεγομένων κύκλων κειμένους ἀστέρας καί φησιν ἐπὶ μὲν τοῦ ἑνὸς αὐτῶν κεῖσθαι τὸ μέσον τῆς μεγάλης Ἄρκτου καὶ τοῦ Καρκίνου τὸ μέσον καὶ τὸν αὐχένα τοῦ Ὕδρου καὶ τῆς Ἀργοῦς τὸ μεταξὺ τῆς τε πρύμνης καὶ τοῦ ἱστοῦ, εἶτα μετὰ τὸν ἀφανῆ πόλον τὴν οὐρὰν τοῦ νοτίου Ἰχθύος καὶ τὸ μέσον τοῦ Αἰγόκερω καὶ τὸ μέσον τοῦ Ὀιστοῦ· τοῦ δὲ Ὄρνιθος διὰ τοῦ αὐχένος καὶ τῆς δεξιᾶς πτέρυγος καὶ διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς τοῦ Κηφέως γράφεσθαι αὐτὸν καὶ διὰ τῆς καμπῆς τοῦ Ὄφεως καὶ παρὰ τὴν οὐρὰν τῆς μικρᾶς Ἄρκτου. περὶ μὲν οὖν τῆς Ἄρκτου ὁλοσχερῶς ἀγνοεῖ.* Sequitur refutatio Hipparchi; deinde p. 208 A: *περὶ μέν-*

3 *τοῦ* ante *ἑνὸς* om V || 6, 7 *τὸ μέσον* L: *τομὴν* V.

τοι τῆς καμπῆς τοῦ Ὄφεως καὶ τῆς οὐρᾶς τῆς μικρᾶς Ἄρκτου ὀρθῶς ἀπεφήνατο (Eudoxus). *ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ κολούρῳ φησὶ κεῖσθαι πρῶτον μὲν τὴν ἀριστερὰν χεῖρα τοῦ Ἀρκτοφύλακος καὶ ⟨τὰ⟩ μέσα αὐτοῦ κατὰ μῆκος, εἶτα τὰ μέσα τῶν Χηλῶν κατὰ πλάτος καὶ τοῦ Κενταύρου τὴν δεξιὰν χεῖρα καὶ τὰ ἐμπρόσθια γόνατα, μετὰ δὲ τὸν ἀφανῆ πόλον καμπήν τε τοῦ Ποταμοῦ καὶ Κήτους τὴν κεφαλὴν καὶ τοῦ Κριοῦ τὰ νῶτα κατὰ πλάτος καὶ τοῦ Περσέως τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν δεξιὰν χεῖρα. ἡ μὲν οὖν ἀριστερὰ χεὶρ τοῦ Ἀρκτοφύλακος ὑπολείπεται τοῦ εἰρημένου κύκλου, ὡς ἥμισυ μέρος ζῳδίου, καὶ οὐκ ἐπ' αὐτοῦ φέρεται τοῦ διὰ τῶν ἰσημερινῶν σημείων κύκλου, ὡς ΕΥΔΟΞΟΣ φησίν· ὁ γὰρ ἡγούμενος τῶν ἐν αὐτῇ ἐπέχει Χηλῶν πλεῖον ἢ μοίρας ιγ′. ἀγνοεῖ δὲ καὶ μέσον αὐτοῦ τὸ σῶμα κατὰ μῆκος ὑπὸ τοῦ εἰρημένου κύκλου τέμνεσθαι λέγων.*

15 suppl Petavius ‖ *μέσα* prius V: *μέσως* L.

Coluros circulos omisit Aratus: quod qui poterat, si modo transferendi negotio fungebatur?

XXXII

II p. 211 E *προδιειλήφθω δὲ πρῶτον, ὅτι τὴν διαίρεσιν τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου ὁ μὲν Ἄρατος πεποίηται ἀπὸ τῶν τροπικῶν τε καὶ ἰσημερινῶν σημείων ἀρχόμενος, ὥστε ταῦτα τὰ σημεῖα ἀρχὰς εἶναι ζῳδίων, ὁ δὲ ΕΥΔΟΞΟΣ οὕτω διῄρηται, ὥστε τὰ εἰρημένα σημεῖα μέσα εἶναι, τὰ μὲν τοῦ Καρκίνου καὶ τοῦ Αἰγόκερω, τὰ δὲ τοῦ Κριοῦ καὶ τῶν Χηλῶν. ὁ μὲν οὖν Ἄρατος διὰ τούτων μάλιστα φανερὸς γίνεται τὰ εἰρημένα σημεῖα ἐν ταῖς ἀρχαῖς τιθεὶς τῶν κατὰ ταῦτα δωδεκατημορίων* .... p. 212 E *ὅτι δὲ ΕΥΔΟΞΟΣ τὰ τροπικὰ σημεῖα κατὰ μέσα τὰ ζῴδια τίθησι, δῆλον ποιεῖ διὰ τούτων·*

> *δεύτερος δέ ἐστι κύκλος, ἐν ᾧ θεριναὶ τροπαὶ γίνονται· ἔστι δ' ἐν τούτῳ τὰ μέσα τοῦ Καρκίνου.*

καὶ πάλιν φησίν·

> *τρίτος δ' ἐστὶ κύκλος, ἐν ᾧ αἱ ἰσημερίαι γίνονται· ἔστι δὲ ἐν τούτῳ τά τε τοῦ Κριοῦ μέσα καὶ τὰ τῶν Χηλῶν.*

14, 5 *ἔστιν δ'* L ‖ 15 pergit post *τούτῳ* L iterando: *τὰ μέσα τοῦ Καρκίνου· καὶ πάλιν φησίν· τρίτος δ' ἐστὶ κύκλος, ἐν ᾧ αἱ ἰσημερίαι γίνονται· ἔστιν δ' ἐν τούτῳ τά τε τοῦ Κριοῦ μέσα καὶ τὰ τῶν Χηλῶν κτλ.'*

τέταρτος δέ, ἐν ᾧ χειμεριναὶ τροπαὶ γίνονται· ἔστι δ' ἐν τούτῳ τὰ μέσα τοῦ Αἰγόκερω.
ἐκφανέστερον δ' ἔτι διὰ τούτων ἀποδίδωσιν· περὶ γὰρ τῶν κολούρων λεγομένων κύκλων, οἳ γράφονται διά τε τῶν πόλων καὶ διὰ τῶν τροπικῶν καὶ ἰσημερινῶν σημείων, φησὶν οὕτως·

ἕτεροι δ' εἰσὶ δύο κύκλοι τέμνοντες ἀλλήλους δίχα καὶ πρὸς ὀρθὰς διὰ τῶν πόλων τοῦ κόσμου. ἔστι δ' ἐν τούτοις ἄστρα τάδε· πρῶτος ὁ πόλος ὁ ἀεὶ φανερὸς τοῦ κόσμου, εἶτα τὸ μέσον τῆς Ἄρκτου κατὰ πλάτος καὶ τοῦ Καρκίνου τὸ μέσον.

καὶ μετ' ὀλίγον φησίν·

ἥ τε οὐρὰ τοῦ νοτίου Ἰχθύος καὶ τὸ μέσον τοῦ Αἰγόκερω.

ἐν δὲ τοῖς ἑξῆς φησιν, ἐν τῷ ἑτέρῳ τῶν διὰ τῶν πόλων κύκλων κεῖσθαι σὺν τοῖς ἄλλοις, οἷς ἐξαριθμεῖται (EUDOXUS), *καὶ τὰ μέσα τῶν Χηλῶν κατὰ πλάτος καὶ τοῦ Κριοῦ τὰ νῶτα κατὰ πλάτος.*

16 ἔστιν LV ‖ 18 ἀποδίδωσι V ‖ 19 τε L: τῆς V ‖ 22 post ὀρθὰς lacuna 4 litterarum in L ‖ ἔστιν δ' L ‖ 24 τὸ ante πλ. add V.

XXXIII

II p. 214 B Signorum initia in oriente versari: XL 3 p. 107.

XXXIV

II p. 214 D ὁ δὲ ΕΥΔΟΞΟΣ ἐξαριθμούμενος, ὅσα ἐστὶν ὑπὲρ γῆς τοῦ Καρκίνου ἀρχομένου ἀνατέλλειν, φησὶ τὸν Ἐγγο⟨ύ⟩νασιν ὅλον εἶναι φανερόν, τοῦ δὲ Στεφάνου τὸ ἥμισυ καὶ τὴν τοῦ Ἀρκτοφύλακος κεφαλὴν καὶ τὴν τοῦ Ὀφιούχου κεφαλὴν καὶ τὴν οὐρὰν τοῦ ἐχομένου Ὄφεως, τῶν δὲ πρὸς νότον Ὠρίωνα ὅλον καὶ τοῦ νοτίου Ἰχθύος τὸ πρὸς τὴν κεφαλήν. ὁ μὲν οὖν Στέφανος κατὰ τὸν Ἄρατον ἔγγιστα συμφωνεῖ ... κατὰ μέντοι γε τὸν ΕΥΔΟΞΟΝ δηλονότι διαφωνεῖ, ἐπείπερ ἡ ἀρχὴ τοῦ Καρκίνου κατ' αὐτὸν κατὰ μέσον ἐστὶ τὸ τῶν Διδύμων δωδεκατημόριον. ἵνα δὲ μὴ διὰ παντὸς ἐπισημαινώμεθα τοῦτο, διαληπτέον καθόλου, διότι μὴ

4 ὀφίου V ‖ 5 τὸν δὲ LV: correxi; itidem olim Scaliger ‖ νότον L: νότ' V ‖ 9 ἐστὶν L ‖ τὸ V: τοῦ L; μέσον ἐστὶ τοῦ Καρκίνου coni Scaliger ‖ δωδεκατημόριον V: — ίου L ‖ 10 μὴ Petavius: μάμη V, ante μὴ lacuna 4 litterarum in L.

ὁμοίως ἀναγράφουσιν ἀμφοτέροι⟨ς⟩ οὐ δυνατὸν ἑκατέρῳ αὐτῶν συμφωνεῖν τὸ φαινόμενον. δεῖ δὲ κἀκεῖνο διειληφέναι, διότι πάντα μὲν πλὴν ὀλίγων τινῶν ὁμοίως ἀμφότεροι ἀναγράφουσι τὰ περὶ τὰς ἀνατολάς (ὁ γὰρ Ἄρατος τοῖς ὑπὸ τοῦ ΕΥΔΟΞΟΥ λεγομένοις ἠκολούθηκεν), συμφωνοῦσι μέντοι γε αἱ ὑπ' αὐτῶν ἀναγεγραμμέναι συνανατολαὶ τῇ κατὰ τὸν Ἄρατον μᾶλλον τοῦ Ζῳδιακοῦ διαιρέσει ἤπερ κατὰ τὸν ΕΥΔΟΞΟΝ. ἔσται δὲ τοῦτο φανερὸν ἐκ τοῦ κατὰ μέρος περὶ αὐτῶν ῥηθησομένων.

11 suppl Victorius ‖ 12 τὸν V ‖ 17 εἴπερ L.

XXXV

II p. 215 C *τὰ δὲ περὶ τὸν Ὀφιοῦχον συμφώνως ἀποδιδόασι τῷ φαινομένῳ ὅ τε Ἄρατος* (v. 577) *καὶ ὁ ΕΥΔΟΞΟΣ. οἱ μὲν γὰρ ὦμοι τοῖς Διδύμοις ἀντικαταδύνουσιν, ὁ δὲ ἐν τῇ κεφαλῇ δύνει ἀνατελλούσης τῆς ια' μοίρας τοῦ Καρκίνου. τοῦ δ' Ὄφεως, ὃν ἔχει ὁ Ὀφιοῦχος, ἡ οὐρὰ μόνον ὑπὲρ γῆς ἐστιν, ὡς ὁ ΕΥΔΟΞΟΣ φησίν, καὶ οὐχ ἡ κεφαλή, ὡς ὁ Ἄρατος. ἡ μὲν γὰρ κεφαλὴ αὐτοῦ δύνει ἀνατελλόντων μέσων μάλιστα τῶν Διδύμων, ὁ δὲ ἐν ἄκρᾳ τῇ οὐρᾷ δύνει ἀνατελλούσης τῆς ἐνάτης μοίρας τοῦ Καρκίνου.*

2 ὁ posterius om L ‖ 4 δὲ L ‖ 8 ἐννάτης V.

XXXVI

II p. 215 D *περὶ δὲ τοῦ Ἀρκτοφύλακος ὁλοσχερῶς δοκοῦσί μοι ἀγνοεῖν· φασὶ γὰρ αὐτὸν τέσσαρσι ζῳδίοις ἀντικαταδύνειν Κριῷ τε καὶ Ταύρῳ καὶ Διδύμοις καὶ Καρκίνῳ. ὁ μὲν γὰρ Ἄρατος* . . . (cf. eclogam XLVI p. 111), *ὁ δὲ ΕΥΔΟΞΟΣ γράφει οὕτως·*

> *ὅταν ὁ Κριὸς δύνῃ, τῶν μὲν πρὸς ἄρκτους τοῦ Ἀρκτοφύλακος οἱ πόδες δύνουσιν, τῶν δὲ πρὸς νότον τοῦ Θηρίου τὸ λοιπόν.*

ἐν δὲ τῇ ἀρχῇ τοῦ 'Περὶ τῶν ἀνατολῶν' λόγου διελθὼν ὅσα ἐπὶ δύσεως καὶ ἀνατολῆς ἐστιν ἀρχομένου τοῦ Καρκίνου ἀνατέλλειν ἑξῆς φησιν·

> *ὅταν δ' ὁ Καρκίνος ἀνατέλλῃ, τῶν μὲν πρὸς ἄρκτους οὐθὲν ἀνίσχει, τῶν δὲ πρὸς νότον ὁ Λαγὼς καὶ τοῦ Κυνὸς τὰ*

5 οὕτω V ‖ 6 ὅτ' ἂν L, ut infra ‖ 12 ὅθεν V ‖ 13 λαγφὸς L ‖ καὶ ante τὰ add V.

> τέταρτος δέ, ἐν ᾧ χειμεριναὶ τροπαὶ γίνονται· ἔστι δ' ἐν τούτῳ τὰ μέσα τοῦ Αἰγόκερω.

ἐκφανέστερον δ' ἔτι διὰ τούτων ἀποδίδωσιν· περὶ γὰρ τῶν κολούρων λεγομένων κύκλων, οἳ γράφονται διά τε τῶν πόλων καὶ διὰ τῶν τροπικῶν καὶ ἰσημερινῶν σημείων, φησὶν οὕτως·

> ἕτεροι δ' εἰσὶ δύο κύκλοι τέμνοντες ἀλλήλους δίχα καὶ πρὸς ὀρθὰς διὰ τῶν πόλων τοῦ κόσμου. ἔστι δ' ἐν τούτοις ἄστρα τάδε· πρῶτος ὁ πόλος ὁ ἀεὶ φανερὸς τοῦ κόσμου, εἶτα τὸ μέσον τῆς Ἄρκτου κατὰ πλάτος καὶ τοῦ Καρκίνου τὸ μέσον.

καὶ μετ' ὀλίγον φησίν·

> ἥ τε οὐρὰ τοῦ νοτίου Ἰχθύος καὶ τὸ μέσον τοῦ Αἰγόκερω.

ἐν δὲ τοῖς ἑξῆς φησιν, ἐν τῷ ἑτέρῳ τῶν διὰ τῶν πόλων κύκλων κεῖσθαι σὺν τοῖς ἄλλοις, οἷς ἐξαριθμεῖται (Eudoxus), καὶ τὰ μέσα τῶν Χηλῶν κατὰ πλάτος καὶ τοῦ Κριοῦ τὰ νῶτα κατὰ πλάτος.

16 ἔστιν LV ‖ 18 ἀποδίδωσι V ‖ 19 τε L: τῆς V ‖ 22 post ὀρθὰς lacuna 4 litterarum in L ‖ ἔστιν δ' L ‖ 24 τὸ ante πλ. add V.

XXXIII

II p. 214 B Signorum initia in oriente versari: XL 3 p. 107.

XXXIV

II p. 214 D ὁ δὲ ΕΥΔΟΞΟΣ ἐξαριθμούμενος, ὅσα ἐστὶν ὑπὲρ γῆς τοῦ Καρκίνου ἀρχομένου ἀνατέλλειν, φησὶ τὸν Ἐγγο⟨ύ⟩νασιν ὅλον εἶναι φανερόν, τοῦ δὲ Στεφάνου τὸ ἥμισυ καὶ τὴν τοῦ Ἀρκτοφύλακος κεφαλὴν καὶ τὴν τοῦ Ὀφιούχου κεφαλὴν καὶ τὴν οὐρὰν τοῦ ἐχομένου Ὄφεως, τῶν δὲ πρὸς νότον Ὠρίωνα ὅλον καὶ τοῦ νοτίου Ἰχθύος τὸ πρὸς τὴν κεφαλήν. ὁ μὲν οὖν Στέφανος κατὰ τὸν Ἄρατον ἔγγιστα συμφωνεῖ . . . κατὰ μέντοι γε τὸν ΕΥΔΟΞΟΝ δηλονότι διαφωνεῖ, ἐπείπερ ἡ ἀρχὴ τοῦ Καρκίνου κατ' αὐτὸν κατὰ μέσον ἐστὶ τὸ τῶν Διδύμων δωδεκατημόριον. ἵνα δὲ μὴ διὰ παντὸς ἐπισημαινώμεθα τοῦτο, διαληπτέον καθόλου, διότι μὴ

4 ὀφίου V ‖ 5 τὸν δὲ LV: correxi; itidem olim Scaliger ‖ νότον L: νότ' V ‖ 9 ἐστὶν L ‖ τὸ V: τοῦ L; μέσον ἐστὶ τοῦ Καρκίνου coni Scaliger ‖ δωδεκατημόριον V: — ίου L ‖ 10 μὴ Petavius: μάμη V, ante μὴ lacuna 4 litterarum in L.

ὁμοίως ἀναγράφουσιν ἀμφοτέροι⟨ς⟩ οὐ δυνατὸν ἑκατέρῳ αὐτῶν συμφωνεῖν τὸ φαινόμενον. δεῖ δὲ κἀκεῖνο διειληφέναι, διότι πάντα μὲν πλὴν ὀλίγων τινῶν ὁμοίως ἀμφότεροι ἀναγράφουσι τὰ περὶ τὰς ἀνατολάς (ὁ γὰρ Ἄρατος τοῖς ὑπὸ τοῦ ΕΥΔΟΞΟΥ λεγομένοις ἠκολούθηκεν), συμφωνοῦσι μέντοι γε αἱ ὑπ' αὐτῶν ἀναγεγραμμέναι συνανατολαὶ τῇ κατὰ τὸν Ἄρατον μᾶλλον τοῦ Ζῳδιακοῦ διαιρέσει ἤπερ κατὰ τὸν ΕΥΔΟΞΟΝ. ἔσται δὲ τοῦτο φανερὸν ἐκ τοῦ κατὰ μέρος περὶ αὐτῶν ῥηθησομένων.

11 suppl Victorius ‖ 12 τὸν V ‖ 17 εἴπερ L.

XXXV

II p. 215 C *τὰ δὲ περὶ τὸν Ὀφιοῦχον συμφώνως ἀποδιδόασι τῷ φαινομένῳ ὅ τε Ἄρατος* (v. 577) *καὶ ὁ ΕΥΔΟΞΟΣ. οἱ μὲν γὰρ ὦμοι τοῖς Διδύμοις ἀντικαταδύνουσιν, ὁ δὲ ἐν τῇ κεφαλῇ δύνει ἀνατελλούσης τῆς ια΄ μοίρας τοῦ Καρκίνου. τοῦ δ' Ὄφεως, ὃν ἔχει ὁ Ὀφιοῦχος, ἡ οὐρὰ μόνον ὑπὲρ γῆς ἐστιν, ὡς ὁ ΕΥΔΟΞΟΣ φησίν, καὶ οὐχ ἡ κεφαλή, ὡς ὁ Ἄρατος. ἡ μὲν γὰρ κεφαλὴ αὐτοῦ δύνει ἀνατελλόντων μέσων μάλιστα τῶν Διδύμων, ὁ δὲ ἐν ἄκρᾳ τῇ οὐρᾷ δύνει ἀνατελλούσης τῆς ἐνάτης μοίρας τοῦ Καρκίνου.*

2 ὁ posterius om L ‖ 4 δὲ L ‖ 8 ἐννάτης V.

XXXVI

II p. 215 D *περὶ δὲ τοῦ Ἀρκτοφύλακος ὁλοσχερῶς δοκοῦσί μοι ἀγνοεῖν· φασὶ γὰρ αὐτὸν τέσσαρσι ζῳδίοις ἀντικαταδύνειν Κριῷ τε καὶ Ταύρῳ καὶ Διδύμοις καὶ Καρκίνῳ. ὁ μὲν γὰρ Ἄρατος* . . . (cf. eclogam XLVI p. 111), *ὁ δὲ ΕΥΔΟΞΟΣ γράφει οὕτως·*

> *ὅταν ὁ Κριὸς δύνῃ, τῶν μὲν πρὸς ἄρκτους τοῦ Ἀρκτοφύλακος οἱ πόδες δύνουσιν, τῶν δὲ πρὸς νότον τοῦ Θηρίου τὸ λοιπόν.*

ἐν δὲ τῇ ἀρχῇ τοῦ 'Περὶ τῶν ἀνατολῶν' λόγου διελθὼν ὅσα ἐπὶ δύσεως καὶ ἀνατολῆς ἐστιν ἀρχομένου τοῦ Καρκίνου ἀνατέλλειν ἑξῆς φησιν·

> *ὅταν δ' ὁ Καρκίνος ἀνατέλλῃ, τῶν μὲν πρὸς ἄρκτους οὐθὲν ἀνίσχει, τῶν δὲ πρὸς νότον ὁ Λαγὼς καὶ τοῦ Κυνὸς τὰ*

5 οὕτω V ‖ 6 ὅτ' ἂν L, ut infra ‖ 12 ὅθεν V ‖ 13 λαγῳὸς L ‖ καὶ ante τὰ add V.

ἐμπρόσθια καὶ ὁ Προκύων καὶ τοῦ Ὕδρου ἡ κεφαλή. δύνει δὲ τῶν μὲν πρὸς ἄρκτους ἡ τοῦ Ἀρκτοφύλακος κεφαλή. δῆλον οὖν, ὅτι κατὰ τὸν ΕΥΔΟΞΟΝ τὰ μὲν πρῶτα μέρη τοῦ Ἀρκτοφύλακος ἀντικαταδύνει τῷ Κριῷ, τὰ δὲ ἔσχατα τῷ Καρκίνῳ κτλ.' P 217 B οὐ μόνον δὲ ὁ Ἄρατος καὶ ὁ ΕΥΔΟΞΟΣ, ἀλλὰ καὶ οἱ λοιποὶ μαθηματικοὶ πάντες σχεδόν, ὅσοι περὶ τοῦ Βοώτεω λόγον πεποίηνται, ὁμοίως τούτοις ἀποπεπλάνηνται, νομίζοντες τέσσαρσι ζῳδίοις αὐτὸν συγκαταδύνειν. Sequitur Attali fr. 24 p. XIX.

Quodsi 'omnes astronomos' de Ursae custode errasse Hipparchus cognovisse sibi videtur, Arato, utpote qui a communi errore non immunis esset, Hipparchus non debebat exscribendi imprudentiam exprobrari. — ἐν ἀρχῇ τοῦ 'Περὶ τῶν ἀνατολῶν' λόγου alteram 'Phaenomenorum' tripertitorum partem significat. Cf. ecl. XIX.

XXXVII

II p. 218 E De Leonis ortu: XXI 4 p. 87.

XXXVIII

II p. 219 C D De ortu Virginis, cf. XL p. 106. Deinde pergit Hipparchus ib. E: ἐν μὲν οὖν τοῖς ἄλλοις συμφωνοῦσι τοῖς φαινομένοις (Aratus et Eudoxus), ὁ δὲ Ὀιστὸς οὐ τῷ Λέοντι ἀντικαταδύνει μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ Καρκίνῳ. ἄρχεται μὲν γὰρ δύνειν ἀνατελλούσης μέσης τῆς ἑβδόμης καὶ εἰκοστῆς μοίρας τοῦ Καρκίνου, λήγει δὲ δύνειν ἀνατελλούσης μέσης τῆς δευτέρας μοίρας τοῦ Λέοντος· ὁ δὲ ἀπὸ τοῦ Ὠρίωνος Ποταμὸς οὐ τῷ Λέοντι ἄρχεται ἀντικαταδύνειν, ὡς οἱ περὶ τὸν ΕΥΔΟΞΟΝ φασίν, ἀλλὰ τῇ Παρθένῳ.

6 δύνων LV.

XXXIX

II p. 221 B De Forficum ortu (cf. supra p. 45 sq.). Deinde pergit Hipparchus C: τὰ μὲν οὖν λοιπὰ ὑπ' αὐτῶν ὑγιῶς εἴρηται (Arato et Eudoxo), περὶ δὲ τοῦ Κενταύρου ὁλοσχερῶς ἠγνοήκασιν. οὔτε γὰρ ἡ οὐρὰ αὐτοῦ οὔτε καθόλου τὰ ὀπίσθια πάντα ἀνατέλλει, ἀλλὰ ὁ ἀριστερὸς ὦμος ... τὸ δὲ Κῆτος οὐ τῇ Παρθένῳ ἄρχεται

4 οὔτε κ. L: καὶ κ. V.

ἀντικαταδύνειν, ὥς οὗτοί φασιν, ἀλλὰ τῷ Λέοντι ... οὐ μόνον δὲ κατὰ τοῦτ' ἀγνοοῦσιν, ἀλλὰ καθ' ὅ φασι τῇ Παρθένῳ ἀντικαταδύνειν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ κτλ.

6 *αὐτοὶ* L || 7 *κατὰ τοῦτ'* scripsi: *κατ' αὐτοῦ* V, *κατ' αὐτὸ* L.

XL

II p. 222 B De Scorpii ortu post eclogam IIL p. 114 adscriptam: *ὁ δὲ ΕΥΔΟΞΟΣ τὰ μὲν λοιπὰ ὁμοίως* (Arato) *ἀναγράφει, τὴν δὲ κεφαλὴν τοῦ Ὀφιούχου γράφει ἀνατέλλουσαν καὶ τὴν ἀριστερὰν μόνον χεῖρα, τὴν δὲ ἄλλην καὶ τὸ Θηρίον οὐ τοῦ Σκορπίου ἀλλὰ τοῦ Τοξότου ἀνατέλλοντος ὑπὲρ γῆν ἤδη φαίνεσθαι. καὶ τὰ μὲν ἄλλα συμφώνως ἀναγράφουσι τοῖς φαινομένοις, τὸ δὲ Θηρίον οὐδὲ ταῖς Χηλαῖς, τὸ δὲ λοιπὸν* (Anguitenentis) *τῷ ⟨τε⟩ Σκορπίου σώματι ⟨καὶ⟩ ταῖς Χηλαῖς συναναφέρεται, ὡς καὶ ὁ ΕΥΔΟΞΟΣ φησίν. δῆλον ὅτι καὶ ταῖς Χηλαῖς μέρος τι αὐτοῦ δεῖ κατὰ τὸν ΕΥΔΟΞΟΝ συνανατέλλειν.*

5 *ἤδη* scripsi: *καὶ* LV || 6 *παραγράφουσι* L || *οὐδὲ* scripsi: *οὔτε* LV || 7, 8 supplevi; itidem olim Scaliger || 7 *σκορπίῳ* V || 8 *ὁ* om L || 9 *ἀεὶ* ed Victorius, hinc *συνανατέλλει* coni Scaliger.

XLI

II p. 222 C De Sagittarii ortu: XLVII p. 112 sq.

XLII

II p. 223 A *διαφωνοῦσι δὲ* (Aratus et EUDOXUS) *πρὸς τὸ φαινόμενον καὶ ἐν τοῖς περὶ τοῦ Κηφέως. ἥ τε γὰρ κεφαλὴ αὐτοῦ μόνον δύνει καὶ ἀνατέλλει, οἱ δὲ ὦμοι καὶ τὸ στῆθος ἐν τῷ ἀεὶ φανερῷ τμήματι φέρονται, χωρίς τε τούτων τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ ἀστέρων ὁ μὲν προηγούμενος τῇ ὀγδόῃ καὶ εἰκοστῇ μοίρᾳ τοῦ Σκορπίου συνανατέλλει ... ὁ δὲ Περσεὺς ὅλος τῷ Σκορπίῳ συναντικαταδύνει, καὶ οὐχ, ὥς οὗτοί φασιν* (Aratus v. 687 et EUDOXUS), *ὁ δεξιὸς ποὺς καὶ τὸ δεξιὸν γόνυ τῷ Τοξότῃ ἀντικαταφέρεται.*

6 *ὅλῳ* V.

XLIII

II p. 223 B De Argus ortu: II 2 p. 114.

XLIV

II p. 223 D *τὰ δὲ κατὰ τὸν Ὄρνιθα ἠγνόηται μὲν ὑπ' ἀμφοτέρων, μᾶλλον δὲ ὑπὸ τοῦ Ἀράτου. ὁ μὲν γὰρ ΕΥΔΟΞΟΣ τῷ Σκορπίῳ φησὶ συνανατέλλειν τὴν δεξιὰν πτέρυγα τοῦ Ὄρνιθος, τῷ δὲ Τοξότῃ τὸ λοιπὸν αὐτοῦ σῶμα. ἐξ ὧν δῆλον, ὅτι τὴν δεξιὰν πτέρυγα τοῦ Ὄρνιθος κατὰ τὸν ΕΥΔΟΞΟΝ δεῖ τοῖς ἐσχάτοις μέρεσι τοῦ Σκορπίου συναναφέρεσθαι. ὁ δὲ Ἄρατός φησι τῷ Τοξότῃ μόνον συνανατέλλειν αὐτόν. τῇ δὲ ἀληθείᾳ οἱ μὲν ἐν ἄκρᾳ τῇ δεξιᾷ πτέρυγι τοῦ Ὄρνιθος τοῖς ἐσχάτοις μέρεσι τῶν Χηλῶν συνανατέλλουσιν κτλ.'*

4 *δηλονότι* V ‖ 7 *συνανατέλλει* V.

XLV

II p. 223 E *τοῦ δὲ Ὑδροχόου ἀρχομένου ἀνατέλλειν φησὶ* (Aratus v. 693 sqq.) *συνανατεταλκέναι τῷ Αἰγόκερῳ τοῦ Ἵππου τήν τε κεφαλὴν καὶ τοὺς πόδας, δύνειν δὲ τὰ ὀπίσθια τοῦ Κενταύρου καὶ τοῦ Ὕδρου τὰ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἕως τῆς πρώτης σπείρας. ὁ δὲ ΕΥΔΟΞΟΣ φησι* (Aquario exoriente) *καὶ τὴν Κασσιέπειαν ἀνατέλλειν καὶ τὸν Δελφῖνα. ἃ μὲν οὖν κοινῇ εἰρήκασι, σχεδὸν συμφωνεῖ τοῖς φαινομένοις, πλὴν ὅτι κτλ.'* Deinde Attali sequitur fr. 27 p. XXII, qui recte Arati dicta interpretando Hipparcho iudice pervertit. P. 224 D *ὁ δὲ ΕΥΔΟΞΟΣ ἀγνοεῖ περί τε τῆς Κασσιεπείας καὶ τοῦ Δελφῖνος.* Sequitur Hipparchi refutatio.

2 *τε* om L | 4 *σπείρας* LV²: *ἑσπέρας* V.

Adparet melius Eudoxo Aratum istis versibus de Cassiepea et Delphino existimasse ipso auctore Hipparcho. Rem pro nostra astronomiae inscitia perquirere nec licet neque opus est. Sufficit ne Hipparchum quidem tantum, quantum videri possit, a laude Aratea abfuisse. Cf. cap. VIII.

XLVI

II p. 225 B *περὶ δὲ τοῦ Κενταύρου ἀμφότεροι ἀγνοοῦσιν* (Aratus et Eudoxus). *οὐ γὰρ ὅλος ἀντιδέδυκε τῶν Ἰχθύων ἀρχομένων ἀναφέρεσθαι, ἀλλ' ἔτι αὐτοῦ τὰ ἐμπρόσθια ὑπὲρ τὸν*

2 *ἂν δέδυκεν* LV: corr Petavius.

ὁρίζοντά ἐστιν. ἡ γὰρ κεφαλὴ καὶ ὁ δεξιὸς ὦμος αὐτοῦ τοῖς Ἰχθύσιν ἀντικαταδύνει. διαφωνοῦσι δ' ἀμφότεροι πρὸς τὸ φαινόμενον καὶ περὶ τοῦ νοτίου Ἰχθύος, ὅλον αὐτὸν ἔγγιστα τῷ Ὑδροχόῳ ὑπολαμβάνοντες συνανατέλλειν. τοὐναντίον γὰρ τὸ πλεῖον αὐτοῦ μέρος τοῖς Ἰχθύσι συναναφέρεται κτλ'. — περὶ δὲ τῆς Ἀνδρομέδας ὁλοσχερῶς ἠγνοήκασιν ἀμφότεροι· οὐ γὰρ τῷ Ὑδροχόῳ καὶ τοῖς Ἰχθύσι συνανατέλλει, ὡς οὗτοί φασιν, ἀλλὰ τῷ Αἰγόκερῳ καὶ τῷ Ὑδροχόῳ κτλ'.

5 *ἀντικαταδύνειν* coni Petavius ‖ 7, 10, 11 *ὑδριχόῳ* L.

XLVII

II p. 228 B De Tauri ortu: XLV p. 111.

XLVIII

II p. 228 D De Geminorum ortu: LI p. 115. Deinde concludit: *ἃ μὲν οὖν ἐδόκει μοι χρήσιμα εἶναι τῶν ὑπὸ Ἀράτου καὶ ΕΥΔΟΞΟΥ λεγομένων ἐν τοῖς 'Φαινομένοις' ἐπισκέψασθαί τε καὶ ὑπογράψαι, ταῦτ' ἔστιν.* Cf. ecl. VIII.

2 *χρησίμων* V ‖ 4 *ταῦτα* L

XLIX

II p. 206 E *ἐπὶ δὲ τοῦ ἀεὶ ἀφανοῦς κύκλου τὰ μὲν ἐπ' αὐτοῦ φερόμενα ἄστρα οὐχ ὁρᾶται·*

> *ἐγγυτάτω δέ, φησίν* (EUDOXUS), *αὐτοῦ ἐστι τοῦ τε ὕδατος τοῦ Ποταμοῦ τὰ ἄκρα καὶ τῆς Ἀργοῦς τὸ ἔδαφος καὶ τὸ Πηδάλιον, εἶτα τὸ Θηρίον καὶ τὸ Θυμιατήριον, ἔτι δὲ τοῦ Τοξότου τὰ δεξιὰ σκέλη. ὁ δὲ ἐξ Αἰγύπτου ὁρώμενος ἀστήρ ἐστιν ἐν αὐτῷ.*

τούτων δὲ τὰ μὲν ἄλλα, ἐπεὶ κατὰ συνεγγισμὸν εἴρηται, οὐκ ἂν διστάζοιτο, ὁ δὲ καλούμενος 'Κάνωπος' οὐκ ὀρθῶς λέγεται ἐν αὐτῷ τῷ ἀφανεῖ κύκλῳ φέρεσθαι. ἔστι γὰρ οὗτος ὁ νοτιώτερος τῶν ἐν τῷ Πηδαλίῳ καὶ λαμπρός. ἀπέχει δὲ οὗτος ἀπὸ τοῦ πόλου περὶ μοίρας ληS', ὁ δὲ ἐν Ἀθήναις ἀειφανὴς κύκλος ἀπέχει ἀπὸ τοῦ πόλου περὶ μοίρας λζ', ὁ δὲ ἐν Ῥόδῳ περὶ μοίρας λϛ'.

3 *ἐστιν* L ‖ 10 *ἐστὶν* L.

δῆλον οὖν, ὅτι ὁ ἀστὴρ οὗτος βορειότερός ἐστι τοῦ ἐν τῇ Ἑλλάδι ἀφανοῦς κύκλου καὶ δύναται ὑπὲρ γῆς φερόμενος βλέπεσθαι. καὶ δὴ καὶ θεωρεῖται ἐν τοῖς περὶ τὴν Ῥόδον τόποις.

De Canobo (cuius nomen non habuisse videtur Eudoxus) capite X dicetur uberius.

VIII. DE COO POETARUM SODALICIO.

De Arati scientia ac facultate astronomica quid Hipparchus indicaverit, constat. ἡ γὰρ τῶν ποιημάτων χάρις ἀξιοπιστίαν τινὰ τοῖς λεγομένοις περιτίθησιν· καὶ πάντες σχεδὸν οἱ τὸν ποιητὴν τοῦτον ἐξηγούμενοι προστίθενται τοῖς ὑπ' αὐτοῦ λεγομένοις ille professus est p. 172 D. Iudicavit Hipparchus perinique operae nihil nisi transferendo Eudoxo consumpsisse Aratum. Attamen semel Hipparchus a sese ipse defecit (cf. cap. VII ecl. XLV). Nam si vel melius Eudoxo Aratum et scivisse aliquid et dixisse asseveravit, quid aliud ei quam caeli haud mediocrem tribuit peritiam? Hipparcho etiam iniquius asseclae Hipparchei existimabant. Cognovimus Dionysium p. 224 et Avienum cap. VII ecl. VI. Excepit tale quid vel M. Tullius 'De oratore' I 15, 69 (e Vita Arati nescio qua): *Qua re hic locus de vita et moribus totus est oratori perdiscendus. Cetera si non didicerit, tamen poterit, si quando opus erit, ornare dicendo, si modo ad eum erunt delata et ei tradita. Etenim si constat inter doctos, hominem ignarum astrologiae ornatissimis atque optimis versibus Aratum de caelo stellisque dixisse, si de rebus rusticis hominem ab agro remotissimum, Nicandrum Colophonium, poetica quadam facultate, non rustica, scripsisse praeclare: quid est, cur non orator de rebus iis eloquentissime dicat, quas ad certam causam tempusque cognorit?* Eandem sententiam M. Tullius repetivit in librorum 'De rep.' primo c. XIV 22. Addimus Leontium mechanicum 'De sphaera Aratea' (Buhle I p. 257 sq.): ἰστέον δέ, ὅτι τὰ περὶ τῶν ἄστρων τῷ Ἀράτῳ εἰρημένα οὐ πάνυ καλῶς εἴρηται, ὡς ἔστιν ἔκ τε τῶν Ἱππάρχῳ καὶ Πτολεμαίῳ συντεταγμένων περὶ τούτων μαθεῖν. αἴτιον δὲ πρῶτον μέν, ἐπεὶ καὶ τὰ Εὐδόξου (οἷς μάλιστα ἠκολούθησεν ὁ Ἄρατος) οὐ λίαν ὀρθῶς εἴληπται, ἔπειτα δέ, ὅτι καὶ οὐ πρὸς τὸ ἀκριβές, ὥς φησι Σπόρος ὁ ὑπομνη-

ματιστής, ἀλλὰ πρὸς τὸ χρήσιμον τοῖς ναυτιλλομένοις ταῦτα οὕτω διαγέγραπται. εἰκότως τε ὁλοσχερέστερον περὶ τούτων διαλαμβάνει κτλ'. Hipparcho recentiores omnes[1]) inde a Scaligero (ad Manil. p. 53) usque ad Buhlium II p. 465 et ultra — in paucis enim ac modeste per editionem passim oblocutus est Buttmannus — cum assentiri soleant: inter veteres longe gravissimi auctores nec pauci, qui et ante Hipparchum et postea fuerunt, aliter censebant. Iacent hodie aut contempti aut ignorati aut perperam intellecti, ut nunc et congerendi et interpretandi de integro labor nobis suscipiendus sit necessario.

Hipparchum ipse, acriter si aggressus eris, non tam male, quam videri et consuevit et voluit, re vera de Arati cognitione caeli sensisse, si quidem vel accuratius Eudoxo nonnulla ille scivisset, breviter monuimus. Praeterea idem Hipparchus frequenter significavit omnes ante se 'Phaenomenorum' interpretes Aratum putasse siderum peritissimum. Quodsi ille translatorem dixit Eudoxi et ne erroribus quidem vertendi immunem Aratum, hoc novum primus suo fecit et periculo et auctoritate. Percipi non posset tanta Hipparchi in scribendo copia et tam industrie quaesita accuratio, nisi pervulgata erat iam tum laus Arati et in rebus astronomicis existimatio. Vel usum Eudoxi Arateum primus Hipparchus exstitit qui contenderet. Non perdimus operam: eclogas, si diffidis, cap. II et VII prolatas inspicias. Ergo, ante Hipparchum quotquot de 'Phaenomenorum' argumento sententiam tulerunt, eos omnes exspectamus poetae scientiam caeli reliquisse. Sed de his postea pluribus.

In eandem sententiam Theo astronomus discessit p. 59 W.: *ὅθεν τινὲς τῶν ἁπαλωτέρως προσερχομένων ταῖς ἐξηγήσεσιν ἔδοξαν μὴ μαθηματικὸν εἶναι τὸν Ἄρατον· ὑπέλαβον γὰρ μηδὲν ἕτερον τῶν Εὐδόξου Φαινομένων ποιήσαντα αὐτὸν εἰς τὸ σύγγραμμα θεῖναι. ταύτης δὲ τῆς γνώμης ἔχεται καὶ Ἵππαρχος ὁ Βιθυνός· ἐν γὰρ τοῖς 'Πρὸς Εὔδοξον καὶ Ἄρατον' πειρᾶται τοῦτο ἀπο-*

---

[1]) Semel etiam Scaliger adnotavit inique Hipparchum de Arato sensisse ad p. 196 B Petavii (cap. II p. 90sq.) de Ara: *Hipparchus hic non assequitur mentem Arati: non enim de distantia earum stellarum ab Arctico loquitur, sed ait diutius Arcturum esse supra terram quam Aram, quae statim, ut orta est, occidit, utpote quae sit propior intersectioni meridianae i. e. τῷ σημείῳ ἀνταρκτικωτάτῳ.*

δεικνύναι. συναγορεύει δὲ αὐτῷ καὶ Διονύσιος ἐν τῷ 'Περὶ συγκρίσεως Ἀράτου καὶ Ὁμήρου περὶ τῶν μαθηματικῶν', ὥσπερ γέ φησιν «οὐ τίθεμεν αὐτὸν ἰατρὸν εἶναι γράψαντα τὰς 'Ἰατρικὰς δυνάμεις', οὐδὲ μαθηματικὸν θήσομεν οὐδὲν ξένον εἰπόντα τῶν Εὐδόξου». βιάζονται δ' οὐ μετρίως· ἦν γὰρ καὶ τὸ εἰδέναι μεταφράσαι ἐμπειρίας μαθηματικῆς. εὑρήσομεν δὲ αὐτὸν καὶ ἐπιμελέστερον τὰ πλεῖστα τοῦ Εὐδόξου ἐπιστάμενον. Item Achilles Vit. I p. 55 W.: *ἐπιτετευγμένως δ' αὐτῷ ἐγράφη τὰ 'Φαινόμενα', ὡς παρευδοκιμηθῆναι πάντας ὑπ' Ἀράτου· καὶ γὰρ Εὔδοξος ὁ Κνίδιος ἔγραψε 'Φαινόμενα' κτλ'.* Longius etiam stoicus Vitae alterius auctor processit p. 57: *πολλοὶ γὰρ καὶ ἄλλοι 'Φαινόμενα' ἔγραψαν* (sequitur indiculus E p. 141 sq. editus, in quo comparet ipse Hipparchus)· *ἀλλ' ὅμως πάντων λαμπρότερον ὁ Ἄρατος ἔγραψεν κτλ.'* Vel Hipparcho 'splendidius' rem suam Aratum gessisse adfirmat biographus!

Vitruvii astronomus egregius, quem iam p. 153[63] tractavimus, anteriorum physicorum *inventa*, inquit IX c. 7, *secuti siderum ortus et occasus tempestatiumque significatus Eudoxus Euctemon Callippus Meto Philippus Hipparchus Aratus ceterique ex astrologia parapegmatorum disciplinis invenerunt et eas posteris explicatas reliquerunt. Quorum scientiae sunt hominibus suspiciendae, quod tanta cura fuerunt, ut etiam videantur divina mente tempestatium significatus post futuros ante pronuntiare. Quas ob res haec eorum curis studiisque sunt concedenda.* Quodsi in excellentissimorum astronomorum numero Aratus conspicitur, certe is, cui placuit hic ordo, noluit artis expertem iudicare.

Idem in Vergilium nobis cadere videtur 'Ecl.' III v. 40 (cf. p. 270):

in medio duo signa, Conon et — quis fuit alter,
descripsit radio totum qui gentibus orbem,
tempora quae messor, quae curvos arator haberet?

Similiter de Arato Cinna verba fecit: cf. inferius.

Porro refert Vita altera e fonte optimo p. 56, 5 West. *ἐν τοῖς χρόνοις δ' ἐγένετο κατὰ Φιλάδελφον τὸν βασιλέα· συνήκμαζε δ' Ἀλεξάνδρῳ τῷ Αἰτωλῷ καὶ Φιλητᾷ καὶ Διονυσίῳ τῷ φιλοσόφῳ, ⟨τῷ⟩ εἰς ἡδονὰς μεταθεμένῳ, οὗ καθηγήσατο τὰ μαθηματικὰ ὁ Ἄρατος.* Si Aratus in astronomia Dionysii exstitit praeceptor,

scire ipse quod satis esset debebat. Quocum concordat Aristotheri, probati astronomi, magisterium Vit. IV p. 60, 22: *ἔνιοι δέ φασι τὸν Ἄρατον Μνασέου πατρὸς γεγονέναι, Ἀριστοθήρου δέ τινος μαθηματικοῦ διακοῦσαι.* Ac notum est contra Aristotherum de planetis librum edidisse Autolycum (Wachsmuth. 'Mus. rhen.' 1865 p. 455 sq.).[2]) De Aristotheri et disciplina Arati et domicilio utinam constaret! Quod cum seçus sit, ratiocinando expleri defectum posthac necesse erit.

Paucis interiectis idem pergit biographus scientissimus l. 26: *συνήκμασε δὲ Νικάνδρῳ, μαθηματικῷ καὶ αὐτῷ, Κολοφωνίῳ, θεραπεύοντι ἅμα αὐτόν.* Quoniam 'mathematicum' ille dicit Nicandrum, ne per errorem quidem poeta saeculi alterius Colophonius intellegi potest, quidquid contra molitur O. Schneiderus 'Nicandrea' p. 8. Praeterea paullo ante eum locum, quem adscripsimus, haec leguntur: .. *ὥστε καὶ θρυλούμενόν ἐστιν ὑπό τινων, ὡς ἦν κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον Νικάνδρῳ τῷ Κολοφωνίῳ τῷ τὰ Θηριακὰ γράψαντι. λέγονταί τε προτεῖναι ἀλλήλοις ὃ μὲν Ἀράτῳ σκέψασθαι τὰ 'Φαινόμενα', ὃ δὲ Νικάνδρῳ τὰ 'Θηριακά'. τοῦτο δὲ καταφανῶς ἐστι ψεῦδος· ὁ γὰρ Νίκανδρος ιβ' ὅλαις Ὀλυμπιάσι νεώτερος φαίνεται.* Ergo cogitari vel hac de causa nequit Nicandrum mathematicum et eum, qui Theriaca composuit, esse posse eandem personam. Quodsi occurrit alicubi tale quid dictum, personae falso inter se commutatae sunt, praesertim cum uterque Colophonius fuerit natione. Iam legas Vit. II p. 56, 12: *ἐνίοις δὲ ἀρέσκει Ἄρατον ἰατρὸν γεγονέναι τῇ ἐπιστήμῃ, φίλον τε (ὅλον τε codices: corr. O. Schneiderus) γεγονότα γνήσιον Νικάνδρῳ τῷ μαθηματικῷ γράψαι τὰ Θηριακὰ καὶ δοῦναι Νικάνδρῳ λαβεῖν τε παρ' αὐτοῦ τὰ Φαινόμενα καὶ ἰδιογραφῆσαι.*[3]) Adparet Nicandrorum homonymiam cetera errata procreasse. Iam

---

[2]) Susemihl. I p. 703. — Vel una Aristotheri mentione praeter ceteros biographus excellit quartus, ut aestimare possis, quantilli G. Buschii de biographo illo commenta facienda sint 'De bibliothecariis alexandrinis' p. 11. Cui male adstipulatus est Susemihl. I p. 286[7]. Verum fere dixerat dudum Wachsmuthius l. c.

[3]) Recte ante nos Buhlius II p. 453: *aequalis Arato .. Nicander mathematicus Colophonius, diversus a Nicandro poeta itidem Colophonio, qui Arato erat recentior.* Ceterum scripsimus *ἰδιογραφῆσαι, ἴδια πρᾶξαι* vel *ἰδιάσασθαι* coni Westermannus, *ὡς ἴδια γράψαι* Iriartius: *ἴδια γράψαι* codex Matritensis.

vero si Nicandros duos Colophonios litteris deditos habemus quadraginta fere vel quinquaginta annos inter se diremptos, verisimile illos fuisse avum et nepotem ab avo denominatum. Innotuit de Nicandrorum gente nihildum praeter Anaxagoram iunioris patrem [4].

Attalus astronomus Rhodius, paullo Hipparcho antiquior, omnibus propemodum Arati de caelo placitis subscripsit tanquam eximiis et e perfecta et consummata siderum scientia deductis. Plura in prooemio academico 'De Attali Rhodii fragmentis Arateis' disputavimus.

Leonidas Tarentinus, Arati fere aequalis, non modo poeticam illius facultatem sed etiam rerum cognitionem extulit non sine studio quodam et admiratione 'Anth. Pal.' l. p. 239 c.:

Γράμμα τόδ' Ἀρήτοιο δαήμονος, ὅς ποτε λεπτῇ
φροντίδι δηναιοὺς ἀστέρας ἐφράσατο.

'Cura subtilis' versiculi sunt, Callimacheo exemplo (de quo statim locuturi sumus) praedicati; item productio in *Ἄρητος* Callimachea. *δαήμονος* igitur aliorsum spectabit. Quid multa? Astronomum designat Leonidas Aratum 'caeli peritum' non aliter atque Meleager 'Anth. Pal.' IV v. 49 *ἄστρων ἴδριν Ἄρατον* postea nominavit. Cf. p. 230.

Denique Callimachum producimus. Instat enim nobilissimi in Aratum epigrammatis explicatio ab errati noxa vindicandi. Ecce versiculorum Achillis codice Vaticano oblatorum exitus p. 54 W.: *χαίρετε λεπταὶ ῥήσιες Ἀρήτου σύγγονος ἀγρυπνίης.* Ubi «*σύντονος*» Anthologiae liber Palatinus. «*σύγγονοι*» simplicissime in Achille immutavit Scaliger, sed cum omnium criticorum dissensu. Ruhnkenii potius editoribus etiam novissimis coniectura arrisit: «*σύμβολον*». De qua priusquam disseratur, fata traditarum scripturarum et historia recensenda sunt. Utraque enim scriptura ex altiore antiquitate repetitur. «*σύντονος ἀγρυπνίη*» 'intenta lucubratio' sive

---

[4]) E titulo delphico (Cauer 'Delectus' [2] p. 209). Ergo aliquo modo *ΔΑΜΑΙΟΥ* depravatum esse ex *ΑΝΑΞΑΓΟΡΟΥ* iudicavit Susemihlius I p. 891. At quid de versu Nicandri «*αἰνήσεις υἱῆα πολυμνήστοιο Δαμαίου*» statuendum, qui quinque nominis proprii syllabas respuit, in scholiorum Vita p. 3 Schn. fr. 110 p. 131? Breviatam formam *ΑΝΑΞΟΥ* pro *ΔΑΜΑΙΟΥ* restituimus. Cf. Alexos ∾ Alexandros, alia.

'quod intenta lucubratione effectum est' Cinna imitante confirmatur (post Catullum L. Muelleri p. 87; 'F. P. R.' ed. Baehrens p. 324):[5])

Haec Tibi Arateis multum vigilata lucernis
carmina, quis ignes novimus aerios,
levis in aridulo malvae descripta libello
Prusiaca vexi munera navicula.

Vel nocturno ad lucernam studio elaborasse Aratum et elimasse 'Phaenomena' ingenti industria et Cinna credidit et Anthologus, qui ad communem fontem revocandi sunt, sed vix ad 'Coronam' Meleagri. Caeli scientem observatorem necessario negare is, qui ita scriptos versus proferret, et Hipparcheae de Arato opinioni accedere debuit. Iam alteram lectionem examinemus, num aequius iudicium et laudem Arati contineat. «*σύγγονοι ἀγρυπνίης*» (vel «*ἀγρυπνίῃ*») Aratei versus tunc probe dicentur, si modo *ἀγρυπνίη* est (et potest perbene) 'nocturna caeli óbservatio'. Callimachus si astronomiam Arati iuxta poesin celebrare voluit, tanquam gemellas et quae dissolvi inter se nequirent viri hasce virtutes an praedicasset perverse?[6]) *συνήθης* in simili cogitato Hesiodus adhibet 'Theog.' v. 229sq. Peperit Eris illic

Νείκεά τε Ψευδέας τε λόγους Ἀμφιλογίας τε
Δυσνομίην Ἄτην τε, συνήθεας ἀλλήλοισιν.

Quicquid igitur dicere vel scribere in astronomia Aratus temptabat, versus erat: *sponte sua carmen numeros veniebat ad aptos*. Iam relegas Theonem (Vit. III) post verba modo proposita ita pergentem: *ἤδη καὶ ὁ Καλλίμαχος συνεγγίζων*[7]) *αὐτῷ κατὰ τοὺς χρόνους*· «*⟨λεπ⟩ταὶ*[8]) *⟨ῥήσιες⟩*[9]) *Ἀρήτου*[10]) *σύγγονοι ἀγρυπνίης*»[11]) *τῆς τῶν Φαινομένων θεωρίας*[12]), *διὰ τὴν παρατήρησιν*. Editores cum ista verba corrupta darent coniecturis, factum est ut hodieque nesciatur Achilleam epigrammatis scripturam Theonis consensu

---

[5]) Contulerunt Cinnam Hugo Grotius p. 1 'Notarum' et Diltheyus 'De Call. Cyd.' p. 12², nec tamen recte usurparunt.

[6]) *Ἀγρυπνία* iuxta *Ἐπιμέλειαν* persona est apud Martianum Capellam II 145.

[7]) *συνεκίζων* A(mbrosianus) B(aroccianus 119 fol. 116 s. XV).

[8]) [9]) supplevi et -*ταί* feci ex *τοῦ* codicum.

[10]) *Ἀράτου* codices.

[11]) *σύντονον ἀγρυπνίην* coni Westermannus pessime.

[12]) *τῆς — θεωρίας* AB: *τὴν — θεωρίαν* codices nescio qui apud Westermannum p. 59.

adprobari. Unde certissime concludimus iam in vetustiore Vita utrique communi *σύγγονος* (-*οι*) et non *σύντονος* lectum fuisse et ad caeli cognitionem revocatum. Tertium testem adiungimus. In fronte 'Isagogae ex aliis scholiis depromptae' p. 165 Petav. — de qua cf. p. 12 — idem Callimachi epigramma huncce in modum attingitur: *καλὸν κατὰ τὸν Κυρηναῖον ἀμείψασθαι τῷ λόγῳ τὸν Ἀράτου πόνον, ὃν ἐπόνησεν*[13])

ἥμενος (οὐδέ οἱ ὕπνος ἐπὶ βλεφάροισιν ἔπιπτεν
Πληιάδας εἰσορόωντι[14]) *καὶ ὀψὲ δύοντα Βοώτην*
Ἄρκτον θ', ἣν καὶ Ἅμαξαν ἐπίκλησιν καλέουσιν)

ὑπὲρ τὸν Ἰθακήσιον[15]) *κυβερνήτην* (Od. V v. 271—273). *τῷ μὲν γὰρ Ἁλικαρνασσεῖ*[16]) *ὦτα ἀπιστότερα ὀφθαλμῶν τυγχάνει* (I, 8), *Ἄρατος δὲ τὴν μάθησιν ἅμα τοῖς ὠσὶν ἐπιδείκνυσι τοῖς ὄμμασιν.* Quodsi hunc audiveris, accuratissime noctu observitabat Aratus, ut versuum faciendorum ars ac diligentia studiis astronomicis aequipararetur. Callimachi Cyrenensis versiculum in hanc sententiam adsciscere Anonymus non potuit, nisi idem et legit in epigrammate et intellexit atque auctor Theoni et Achilli communis: «*σύγγονοι ἀγρυπνίης*».

Diximus de scripturae varietate. In qua id ipsum anteponendum est, quod nativa ac primaria specie excellit, reiculum illud, quod secundarium esse possit et ex altero effectum de consilio. Tale mutandi consilium capessi potuit ex Hipparchi de Arato iudicio. Hanc igitur causam fuisse arbitramur, quod genuinum «*σύγγονοι*» in «*σύντονος*» exeunte altero aut ineunte primo ante Chr. saeculo commutaretur, ne tam nobili ac probato astronomo refragari videretur Callimachus.[17]) Quamquam qui illud instituit

---

[13]) *ἐποίησεν* codex: correxi.

[14]) *πληιάδας εἰσορόωντι* codex ut alii testes, cf. Nauckii editionem p. 86.

[15]) *τὸν ἰθάκης τὸν* codex: correxi.

[16]) *ἁλικαρνασσῖ* codex.

[17]) Eadem Hipparchi opinione se passus est infici epistolographus. Cuius fabula novas fraudes progenuit. Illinc enim ficticium illud prooemium fluxisse, cuius initialis versus erat «*Ἀντίγονε, ξείνων ἱερὸν θάλος*» nunc pro explorato est. Arato qui hoc allevit, vixerit post Sabidium oportet; allitum qui repudiavit interpres, habendus vel posterior: hinc Achilles et scholiasta Marcianus notitiam suam hauserunt. Denique monemus in Germanici 'Arateorum' codicibus nonnullis nobis picturam sese obtulisse, qua Antigonus repraesentatur Arato vertendi Eudoxi deferens negotium. Quae pictura num e graecis Arati

minime id curavit, quod 'multifariam eruditum' (πολυμαθῆ καὶ ἄριστον ποιητήν), non modo φιλογράμματον ut Antigonus Carystius, alibi ipse Aratum laudaverat Callimachus p. 54 W. Qua laude etiam haud mediocris continetur siderum cognitio. Neque igitur abnuit sed ipse flagitat Callimachus eam epigrammatis interpretationem, quam et veteres plerique et nos defensitamus.

II

Attalus et Hipparchus non in Macedonia sed in regionibus graecis Arati 'Phaenomena' esse condita adfirmabant. Neutrius tenemus omnia argumenta, quibus ad illam sententiam perducti sunt, verum iis quae innotuerunt plaudere possis. Inde plausibile, ante iter Macedonicum iam confecta fuisse 'Phaenomena'. Cui rei adiungit fidei aliquid Antigonus Carystius Laert. Diog. VII 167 (= Wilamowitz. p. 126): *καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν φιλογράμματος ὢν παντοδαποῖς ἐπεχείρησε ποιήμασιν, ἔπειτα δὲ καὶ Ἄρατον ἀπεδέχετο ζηλῶν αὐτόν.* Genus litterarium Carystius dixit illud, in quo postmodo sese exercuisset Dionysius Transfuga stoicus Arati exemplo commotus. 'Phaenomena' quantum Stoici adamaverint, manifestum (cf. p. 163). Adde quod in rebus astronomicis Dionysium Aratus et ipse erudivit. Inde aut fallunt omnia aut editis, priusquam Dionysium institueret, 'Phaenomenis' gloriam Aratus erat consecutus. Et subvenit Avienus v. 46 sqq. in prooemio (quo prooemio facile est videre Lucretianum Epicuri elogium imitando effingi):

46 *Denique ne longum marcentia corda iacerent*
mundanique ortus mens immemor omnia sensim
vilia conciperet neque se subduceret unquam
49 *fontis in aeterni primordia . . . :*
53 *hic* (Iuppiter) *primum Cnidii radium senis intulit astris*
mortalemque loqui docuit convexa deorum,
55 *cur Hyperionios nepa circumflecteret ignes,*

---

libris in Germaniceos translata sit, dubitamus. Per epistolographi enim tempus posset aevi romani id fuisse exemplar, unde haec manarunt, et Germanico inlustrando destinatum. — In Monni monumento Trevirensi quod **senex** Aratus ab Urania globi caelestis dispositionem discit, nihili hoc esse videtur et ab Eudoxo sumptum, qui provectus aetate divulgavit 'Phaenomena': cf. cap. VII et inferius.

auctumni reditu cur sub gelido Capricorno
bruma pruinosi iuga tristia solveret anni,
cur spatium lucis, madidae cur tempora noctis
Libra celerque Aries demenso pondere Olympi
aequarent, qua parte polus sublimior alto
cardine caeruleas Thetidis non tangeret undas,
quis polus umbrifero lateat declivis in axe
et vaga palanti cur signa errore ferantur.
Quae rursum ingenio numerisque Solensibus idem[18])
Iuppiter efferri melius dedit, incola Tauri
Musa ut Cecropios raperetur et Aonas agros.
Me quoque nunc similis stimulat furor edere versu
tempora, cum duris versare ligonibus arva
conveniat etc.

Poscit narratio Avieni, ut Athenis aliquis Aratum sive aemulatus sit sive expresserit 'Phaenomena'. Unus ibi Dionysius — quatenus sciri potest — Arateo more modoque astronomiae poesin sociavit. Dicimus igitur tangi ab Avieno Dionysium praecipue. Ac vide, quam nullo negotio Avienus illam de Dionysio notitiam sibi comparare potuerit, cum vel hodie proposita in Arati Vita inveniatur. Multum vero in isto Avieni versu contra codicum concordiam sibi criticorum permisit audacia. Hugo Grotius *raperetur* non intellectum in *superaret* deflexit, Ungerus peius etiam *repararet* coniecit. Quos iure refutavit Breysigius p. XVI editionis, sed rectam interpretationis semitam ne ille quidem incessit.

Delectatum esse Eretriae Menedemum cum Lycophronis et Antagorae tum Arati et versibus et consuetudine convivali prodidit Antigonus Carystius (cf. p. 234). Ergo nobilis iam poeta erat Aratus, cum Menedemum Eretriae conveniret, 'Phaenomenis' (ut didicimus aliunde) nobilitatus. Factum id esse patet ante annum ± 272, quo fere anno Menedemus Eretria excidit[19]), vel defini-

---

[18]) Numeros 'Solenses' dicit, quia Aratus Cilix erat. Quocum apte contulit Scaliger (ad Manil. p. 53) locum Manilii formosum de Canicula I v. 401 sq.: *Hanc quam surgentem primo cum redditur ortu montis ab excelso speculantur vertice Tauri* etc. Substituit poeta romanus pro 'Ceis' Apollonii Rhodii II v. 526 'incolas Tauri montis', Cilices, in gratiam Arati monente Scaligero.

[19]) Wilamowitzius 'De Lyc. Alex.' p. 4.

tius etiam ante annum 276, quo Athenis in Macedoniam demigravit Aratus. Itaque post commorationem apud Coos ac studia, dum Athenis victum litteris erudiendo quaerit, pluriens Aratum devertisse Eretriam contendimus.

Proximum est, ut Athenas de medio tollamus. Cuius rei ipso carmine facultas ac materia suppeditatur. Versibus 1051—1059 a lentisco signa tempestatis peti iubet Aratus:

τριπλόα δὲ σχῖνος κυέει, τρισσαὶ δέ οἱ αὖξαι
γίνονται καρποῖο, φέρει δέ τε σήμαθ᾽ ἑκάστη
ἑξείης ἀρότῳ. καὶ γάρ τ᾽ ἀροτήσιον ὥρην
τριπλόα μείρονται, μέσσην καὶ ἐπ᾽ ἀμφότερ᾽ ἄκρα.
πρῶτος μὲν πρώτην ἄροσιν, μέσσος δέ τε μέσσην
καρπὸς ἀπαγγέλλει, πυμάτην γε μὲν ἔσχατος ἄλλων.
ὅντινα γὰρ κάλλιστα λοχαίη σχῖνος ἄρηται,
κείνῳ γ᾽ ἐξ ἄλλων ἄροσις πολυλήιος εἴη,
τῷ δέ γ᾽ ἀφαυροτέρῳ ὀλίγη, μέσσῳ δέ τε μέσση.

Planta ista per Atticam et continentem rara[20]), creberrima per maris aegaei et insulas et oram orientalem. Scatebat Chius[21]), Schinussa (quae nomen inde acceperat)[22]), regio Halicarnassia.[23]) Quid igitur reliquumst, quam ut lentisci signum tam pulchre et copiose descripti e rerum natura receperit poeta sive in insula aegaea scriptitans sive in ora asiatica? Macedoniam atque Atticam plantae Arateae abundantia et bonitas excipiunt. Ulterius penetrabimus, unum si adiecerimus. Nihil enim fatemur referre, quod in 'Theophrasti' de signis sylloga § 55 Aratea fere insunt praecepta: *ὁ τῆς σχίνου καρπὸς σημαίνει τοὺς ἀρότους· ἔχει δὲ τρία μέρη· καὶ ἔστιν ὁ πρῶτος τοῦ πρώτου ἀρότου σημεῖον, ὁ δεύτερος τοῦ δευτέρου, ὁ τρίτος τοῦ τρίτου· καὶ ὡς ἂν τούτων κλίνῃ κάλλιστα*

---

20) *σχῖνος* iuxta *σκόροδα Τήνια* Aristoph. 'Plut.' v. 720. 'Theophrasti' de lentisco disputatiuncula nihil ad Athenas.

21) Dioscorides 'De materia medica' I 51, 90 Sprengel. Hehn 'Culturpfl.' p. 343.

22) Bursian 'Geographie von Griechenland' II 3 p. 510. Alias insulas, Cyprum praesertim, Rossius 'Inselreisen' lentisco plenas passim commemorat.

23) Herodoto planta patria et adeo consueta erat, ut lotum libycum ad lentisci similitudinem exigeret IV 177. Cicero de lentisco (quae per Italiam meridionalem mediocri bonitate est: Hehn p. 340) multis modis edoceri potuit, velut e Boethi Sidonii commentario Arateo.

καὶ γένηται ἁδρότατος, οὕτως ἕξει καὶ ὁ κατὰ τοῦτον ἄροτος. In laudem plantae longam Arati exire descriptionem sentimus: legas modo versus formosissimos ac relegas. Hinc tantum conligitur, ubi carmen fecit Aratus ibi lentiscum abundasse.

Solensis erat Aratus, ac sive Solis sive alibi videtur, antequam apud Coos variis vacare studiis pergeret, primordiis litterarum eruditus esse. Menecratem Ephesium ubi audiverit et poetam et grammaticum, pro certo nemo facile dixerit.[24]) Hugo Grotius sedecim annorum adulescentulus Arati 'Phaenomena' latine convertit et partem explanavit praeclare. Aratus quidni ante mansionem Coam argumentum astronomicum versibus tractare potuit adulescens? Nam ne id quidem in propatulo est, quo Aristotherus terrarum referendus videatur.

Tandem ipsa prodeant 'Phaenomena' ubi scripta sint ipsa testificatura! Originis notas et vestigia, nisi omnia callide sustulit poeta, nos redinventuros confidimus. Certa vero dabit prooemii interpretatio. A cuius exitu incipiendumst v. 15 sq.:

χαῖρε πάτερ, μέγα θαῦμα, μέγ' ἀνθρώποισιν ὄνειαρ,
αὐτὸς καὶ προτέρη γενεή.

Missa facimus recentiorum commenta[25]), mittimus pleraque etiam antiquorum recte iam a scholiasta refutata (cf. p. 22. 32). *ἴσως ἀπὸ τῶν σπονδῶν, τῷ τὴν μὲν πρώτην σπονδὴν εἶναι ⟨Διὸς Ὀλυμπίου καὶ⟩*[26]) *τῶν θεῶν τῶν Ὀλυμπίων, δεύτερον δὲ ἡρώων καὶ τρίτην Διὸς Σωτῆρος* unus e veteribus existimavit, modeste ille quidem sed omnium verissime. Heroes ab hominibus non diversi humanum quod nunc est genus aetate praecesserunt! Dicit hoc Aratus; neque aliter Hesiodus 'Theog.' v. 99—101 et 'Opp.' 160 sq.[27]):

---

[24]) Cf. epimetrum I.

[25]) Hugo Grotius perperam Solem adscivit p. 2 commentarii (cf. supra cap. VI). Buhle I p. 380 de Grotiana coniectura: *mihi non sufficit, sed potius arbitror locum esse corruptum et pro vulgato legendum esse αὐτοῖς καὶ προτέρῃ γενεῇ. ita ut totum commatium iungatur cum antecedenti ἀνθρώποισι . . 'qui sunt et qui ante fuerunt'.*

[26]) Supplevimus ex Achille l. c. et Polluce VI 15, quod non licuit in editiuncula.

[27]) Ante deos Olympios Titanes fuisse itidem expressit Hesiodus 'Theog.' v. 424 sq.: *Τιτῆσι μετὰ προτέροισι θεοῖσιν.* Hinc Antimachus fr. 42 K. (supra

αὐτὰρ ἀοιδός
Μουσάων θεράπων κλέεα προτέρων ἀνθρώπων
ὑμνήσῃ μάκαράς τε θεούς, οἳ Ὄλυμπον ἔχουσιν. —
ἀνδρῶν ἡρώων θεῖον γένος, οἳ καλέονται
ἡμίθεοι, προτέρῃ γενεῇ κατ᾽ ἀπείρονα γαῖαν.

Recoluit ita heroum memoriam Theocritus XVII v. 5 sq. 136 sq., XVI v. 80 sq.:

ἥρωες, τοὶ πρόσθεν ἀφ᾽ ἡμιθέων ἐγένοντο,
ῥέξαντες καλὰ ἔργα σοφῶν ἐκύρησαν ἀοιδῶν. —
χαῖρε, ἄναξ Πτολεμαῖε· σέθεν δ᾽ ἐγὼ ἶσα καὶ ἄλλων
μνάσομαι ἡμιθέων. —
ἐν δ᾽ αὐτοῖς Ἱέρων προτέροις ἴσος ἡρώεσσι
ζώννυται. —

Apollonius 'Argonaut.' IV v. 268 similiter:

μήτηρ Αἴγυπτος προτερηγενέων αἰζηῶν.

Denique Sibyll. III v. 109 attendas:

ἐξ οὗπερ κατακλυσμὸς ἐπὶ προτέρους γένετ᾽ ἄνδρας.

Coacervare possis multa id genus. Ac convenit Arati v. 14: *τῷ μιν ἀεὶ πρῶτόν τε καὶ ὕστατον ἱλάσκονται*, non semper quidem et ubivis terrarum (haec cogitatio esset inepta), sed sive supplicantes[28]) sive iurantes[29]) sive in conviviis libantes.[30]) Convivis praemisso in Iovem hymno Aratus 'Phaenomena' recitavit!

---

p. 32) *γηγενέας τε θεοὺς προτερηγενέας Τιτῆνας*, ex Antimacho fortasse Callimachus ('Hymn. in Iov.' v. 58 sqq., cf. cap. IX) vocem sumpsit:

τῷ τοι καὶ γνωτοὶ προτερηγενέες περ ἐόντες
οὐρανὸν οὐκ ἐμέγηραν ἔχειν ἐπιδαίσιον οἶκον.

Dicit fratres natu maiores, quibuscum fama ferebat Iovem de mundi partibus sortitum esse. Cf. cap. IX.

[28]) Precantur Supplices Aeschyleae v. 25 sqq. *ὕπατοί τε θεοὶ καὶ βαρύτιμοι χθόνιοι θήκας κατέχοντες καὶ Ζεὺς Σωτὴρ τρίτος οἰκοφύλαξ ὁσίων ἀνδρῶν, δέξαιθ᾽ ἱκέτην τὸν θηλυγενῆ στόλον αἰδοίῳ πνεύματι χώρας.*

[29]) 'Revue des études grecques' IV 1891 p. 388 in titulo Chersonesi Tauricae sacramentum legitur magistratuum munus ineuntium: *ὀμνύω Δία Γᾶν Ἅλιον Παρθένον* (Tauricam deam: Dittenberger 'Syll.' 252, Strabo VII p. 308) *θεοὺς Ὀλυμπίους καὶ Ὀλυμπίας καὶ ἥρωας, ὅσοι πόλιν καὶ χώραν καὶ τείχη ἔχοντι Χερσονιτᾶν.*

[30]) De convivarum libatione: cf. Plat. 'Symp.' c. 4, Xen. ib. II 1; 'Hermes' 1890 p. 402. 410. Multo de illa melius Beckero ('Char.' II p. 262) egit Hugius ad Plat. l. c. p. 176.

In ultimis hymni verbis *ἔμοιγε μὲν ἀστέρας εἰπεῖν ᾗ θέμις εὐχομένῳ τεκμήρατε πᾶσαν ἀοιδήν* non forte fortuna accidit, ut de recitatione agatur: *εἰπεῖν* Aratus, *scribere versus* ex. gr. in simili similis poematis exordio Lucretius. Ad *εἰπεῖν* pertinere *ᾗ θέμις* et res ipsa monstrat et Cleanthei in Iovem versus (ambigunt interpretes): *ὑμνοῦντες τὰ σὰ ἔργα διηνεκές, ὡς ἐπέοικε θνητὸν ἐόντ', ἐπεὶ οὔτε βροτοῖς γέρας ἄλλο τι μεῖζον οὔτε θεοῖς ἢ κοινὸν ἀεὶ νόμον ἐν δίκῃ ὑμνεῖν.* Cum recitandi consilio etiam congruit adlocutio audientium v. 1:

> *ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα· τὸν οὐδέποτ', ἄνδρες, ἐῶμεν ἄρρητον.*

Quid multa? Post libationem in convivio olim cum sodalibus 'Phaenomena' Aratus communicavit! Cui rei elogio in Iovem et Musarum invocatione praelusit, ut Callimachus item in Iovem hymnum tali recitandi destinavit occasioni ('Hermes' 1890 p. 402 sqq.). Dicitur Apollonius Rhodius poetis propinavisse alexandrinis 'Argonautica' priora praesente Callimacho[31]) Vit. I p. 50 W.: *τοῦτον δὲ λέγεται ἔτι ἔφηβον ὄντα ἐπιδείξασθαι τὰ Ἀργοναυτικὰ καὶ κατεγνῶσθαι, μὴ φέροντα δὲ τὴν αἰσχύνην τῶν πολιτῶν καὶ τὴν διαβολὴν καὶ τὸ ὄνειδος τῶν ἄλλων ποιητῶν καταλιπεῖν τὴν πατρίδα.*[32]) Poetarum igitur sodalicium tertio ante Chr. saeculo exstitit Alexandriae. Porro Sophoclis 'thiasum' poeticum Atheniense quis ignorat?[33]) Quis denique Coos poetas conlegio socia-

---

[31]) Callimachus anno ± 260 in hymni Apollinei exitu 'Argonauticorum' III v. 932 utrum traduxerit, an versa vice, quemadmodum et Merkelius 'Proleg.' p. XVIII et O. Schneiderus 'Call.' I p. 189 opinantur, ex epimetro III fortasse secreveris. Alia mittimus.

[32]) Item Vit. II p. 51 W. Ludi litterarii publice Alexandriae Aristophanis demum aetate instituti sunt: Vitruv. 'De arch.' VII praef.

[33]) Vita Soph. p. 130 W. *ταῖς δὲ Μούσαις θίασον ἐκ τῶν πεπαιδευμένων συναγαγεῖν* (Sophoclem dicit Ister). Sauppe 'De collegio artificum scen. att.' p. 4 (Gott. 1874), U. Koehler 'Mus. rhen.' 1884 p. 295. — Vel Romae eiusmodi florebant sodalicia inde a Livii Andronici tempore. Refert de Accio Valerius Maximus III 7, 11 (O. Jahn 'Ber. der sächs. Gesellschaft' 1856 p. 293): *Is Iulio Caesari* (Straboni), *amplissimo ac florentissimo viro, in conlegium poetarum venienti nunquam adsurrexit, non maiestatis eius immemor, sed quod in comparatione communium studiorum aliquanto se superiorem esse confideret. Quapropter insolentiae crimine caruit, quia ibi voluminum, non imaginum, certamina exercebantur.*

tos? Quae cum ita sint, in Co insula scripta esse 'Phaenomena' et coram sodalibus solemniter recitata efficitur.[34])

Instituit Aratum rebus astronomicis ARISTOTHERUS. Ubi erudiverit iste, ne nunc quidem apertum est. Possis enim de Co cogitare, possis de Solis: quidni in Cilicia ARISTOTHERUM audiverit Aratus? Theocritum consulamus. Qui ita de Arato, cum apud Coos degeret, narravit 'Thalysiorum' v. 98 sqq.:

ὥρατος δ', ὁ τὰ πάντα φιλαίτατος ἀνέρι τήνῳ,
παιδὸς ὑπὸ σπλάγχνοισιν ἔχει πόθον. οἶδεν ΑΡΙΣΤΙΣ,
ἐσθλὸς ἀνήρ, μέγ' ἄριστος, ὃν οὐδέ κεν αὐτὸς ἀείδειν
Φοῖβος σὺν φόρμιγγι παρὰ τριπόδεσσι μεγαίροι,
ὡς ἐκ παιδὸς Ἄρατος ὑπ' ὀστέον αἴθετ' ἔρωτι.

ΑΡΙΣΤΙΝ verum amici Arati nomen fuisse p. 232 intelleximus[35]), sed e composito decurtatum more consueto. Quem patet in Apollinem carmen sive carmina panxisse. Id vero non necessario per se quidem poscitur, ut ipso poetae ille quasi munere apud Coos vel alibi functus sit. Nam et Aratus poeta grammaticus astronomus medicus erat et Nicias Milesius poeta medicus et Callimachus Zenodotus Menecrates Rhianus poetae grammatici, item alii. Ergo ARISTIN Arati amicum eundemque poetam ab astronomo ARISTOTHERO praeceptore seiungi non posse putamus. Novum poetam gaudemus poetico Coorum sodalicio retributum esse. Fieri queat, ut NICANDER mathematicus Colophonius, de quo huius capitis principio dictum est, apud Coos habuerit cum Arato convictionem et astronomiae et ipse apud ARISTOTHERUM studuerit. Accuratius vero Meinekii beneficio et acumine de ALEXANDRO AETOLO edocti sumus. Qui cum in Daphnin cecinerit (schol. Ambr. Theocr. VIII 1), sub Tityri nomine in Thalysiis delitescit. Erat igitur cum Arato

---

[34]) Musae apud Coos cultae: 'Revue des études grecques' 1891 p. 361, 'Mittheilungen' 1891 p. 406. Idem titulus in Co insula repertus de speculis (*σκοπαῖς*) nonnulla habet ad observandos thynnos ibi erectis. Quod ad carmen Theocriti tertium admovemus v. 26 *θύννως σκοπιάζεται Ὄλπις ὁ γριπεύς*, cum Fritzschius et Hillerus de Sicilia cogitandum ob thynnos esse edixerint. Vel Tityri persona (quam induit Alexander Aetolus) suadet, ut regionem carminis apud Coos quaeramus.

[35]) Cf. Hilleri adnotata ad h. l.

inter sodales bucolicos. Idem ALEXANDER versibus sive *Φαινόμενα* sive *Περὶ τοῦ πόλου* scripsit (cap. III s. v.). Hinc adparet ALEXANDRUM quoque astronomiae operam navavisse — putamus apud ARISTOTHERUM Arati magistrum. Quodsi ineunte tertio effloruit ante Chr. saeculo schola astronomorum in Co insula, vestigia etiam postmodo crederes esse relicta ac memoriam manifestam. Redimus igitur ad Ptolemaei laterculum p. 14[11] non satis recte tractatum (Lydus 'De Ostentis' p. 259 Wachsm.): *ἀνέγραψα τὰς ἐπισημασίας καὶ κατέταξα κατά τε Αἰγυπτίους καὶ Δωσίθεον Φίλιππον Κάλλιππον Εὐκτήμονα Μέτωνα Κόνωνα Μητρόδωρον Εὔδοξον Καίσαρα Δημόκριτον Ἵππαρχον. τούτων δὲ Αἰγύπτιοι ἐτήρησαν παρ' ἡμῖν, ΔΩΣΙΘΕΟΣ δὲ ἐν Κολωνείᾳ, Φίλιππος ἐν Πελοποννήσῳ καὶ Λοκρίδι καὶ Φωκίδι, Κάλλιππος ἐν Ἑλλησπόντῳ, Μέτων καὶ Εὐκτήμων Ἀθήνησι καὶ ταῖς Κυκλάσι καὶ Μακεδονίᾳ καὶ Θρᾴκῃ, Κόνων δὲ καὶ Μητρόδωρος ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Σικελίᾳ, Εὔδοξος ἐν Ἀσίᾳ, Καῖσαρ ἐν Σικελίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ, Ἵππαρχος ἐν Βιθυνίᾳ, Δημόκριτος ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θρᾴκῃ.* Pro «*Κολωνείᾳ*», quod nihili est, Bonaventura translator e codice nunc deperdito assentientibus Boeckhio et Wachsmuthio invenit «*Κῷ*». Quodsi DOSITHEUS in Co insula observitabat, ibi durasse astronomorum scholam et disciplinam sive ab ARISTOTHERO sive iam ante eum apertam perspicuum est.[36]) Ac vel de astronomiae apud Coos initiis sciri possunt accuratiora. Quinto enim certe saeculo signorum caelestium cognitionem a medicis Cois fuisse excultam Cous Hippocrates fidem facit 'De aeribus aquis locis' c. 2 (p. 58 Reinh.): *εἰδὼς γὰρ τῶν ὡρέων τὰς μεταβολὰς καὶ τῶν ἄστρων ἐπιτολάς τε καὶ δύσιας, καθότι ἕκαστον τούτων γίγνεται, προειδείη ἂν τὸ ἔτος, ὁκοῖόν τι μέλλει γίγνεσθαι. οὕτως ἄν τις ἐρευνώμενος καὶ προγιγνώσκων τοὺς καιροὺς μάλιστ' ἂν εἰδείη περὶ ἑκάστου καὶ τὰ πλεῖστα τυγχάνοι τῆς ὑγιείης καὶ κατ' ὀρθὸν φέροιτο οὐκ ἐλάχιστα ἐν τῇ τέχνῃ. εἰ δὲ δοκέοι τις ταῦτα μετεωρολόγα εἶναι, μετασταίη ἂν τῆς γνώμης, εἰ μάθοι, ὅτι οὐκ*

---

[36]) Possit hic Dositheus is esse qui mentionem Arati fecit (p. 159). Quod sero perspeximus, quamvis ne nunc quidem omnis erepta nobis sit dubitatio. Ceterum eodem fere tempore, quo Dositheus apud Coos observabat, Herondas ibidem 'astrorum speculatores' commemoravit III 53 sq.: *τὰς ἑβδόμας τ' ἄμεινον εἰκάδας τ' οἶδε τῶν ἀστροδιφέων* (puer maleficus).

ἐλάχιστον μέρος ξυμβάλλεται ἀστρονομίη ἐς ἰητρικήν, ἀλλὰ πάνυ πλεῖστον. ἅμα γὰρ τῇσιν ὥρῃσι καὶ αἱ κοιλίαι μεταβάλλονται τοῖσιν ἀνθρώποισιν. —

Revertimur ad sodalicium. RHIANUS poeta Cretensis puerorum quorundam formositatem lascive quidem sed lepide simul et ornate descripsit ut assolet 'Anth. Pal.' XII 93 (p. 207 'Analectorum' Meinekii):

Οἱ παῖδες λαβύρινθος ἀνέξοδος· ᾗ γὰρ ἂν ὄμμα
ῥίψῃς, ὡς ἰξῷ τοῦτο προσαμπέχεται.
τῇ μὲν γὰρ Θεόδωρος ἄγει ποτὶ πίονα σαρκός
ἀκμὴν καὶ γυίων ἄνθος ἀκηράσιον,
τῇ δὲ Φιλοκλῆος χρύσεον ῥέθος, ὅστε καθ' ὕψος
οὐ μέγας, οὐρανίη δ' ἀμφιτέθηλε χάρις.
ἢν δ' ἐπὶ Λεπτίνεω στρέψῃς δέμας, οὐκέτι γυῖα
κινήσεις, ἀλύτῳ δ' ὡς ἀδάμαντι μένεις κτλ'.

Ipsius Veneris epitheto solemni 'auream' Philoclis pulchritudinem RHIANUS ut extulit cupide, ita puerorum amori et admirationi omnino ferebatur deditus inter paucos ac studiosus. Philocles vero etiam Arato erat in deliciis, et provocavit ille ad experti cuiusdam iudicis sententiam iocabundus. Qui homo Aratei carminis p. 230 adscripti codice Palatino perperam vocatur *Πριηνεύς*: immo proprium nomen requirimus. Et postquam aetas RHIANI nuper ad priorum Ptolemaeorum tempus feliciter evecta est[37]), facile facto periculo *Ῥιηνός* reposuimus[38]) ionice[39]), utpote in sermonis ionici poemate, ac provocasse Aratum vel respexisse existimamus ad ipsa illa RHIANI de Philocle effata.[40]) Si licebit proferre gressum et Philinum *τὸν μαλθακόν* Arati in 'Thalysiis' amores statuere a Philocle non diversum (quod per nominis formam

---

[37]) Wilamowitzius 'Eurip. Herakles' I p. 310[80] (obloquente Susemihlio I p. 399[141]).

[38]) Saepe *Ῥιανός* corruptum abiit in *Ἀρριανός* vel *Ἀριανός* alia: cf. Meinekii syllogam.

[39]) *α* producto utitur Meleager 'Anth. Pal.' IV 1, 11: *σάμψυχον ἀφ' ἀδυπνόοιο Ῥιανοῦ.*

[40]) Etiam Diotimum poetam epigrammate Aratus commemoravit (p. 299): cf. Wilamowitzius ib. I p. 310[78].

hypocoristicam concessum est)[41]): in Co insula olim Rhianum cum Arato vixisse adparet. Sin minus licebit, ne tunc quidem Coa amborum convictio per se veri dissimilis. Quamquam Alexandriae Meinekio Rhianus aliquamdiu degisse videbatur p. 174: *Nam cum eius studia grammatica maxime ad crisin carminum Homericorum pertinerent, non potuit alio facile loco ea sibi comparare subsidia doctrinae studiorumque adminicula, quae, nisi eum sine veteribus exemplis temerario quodam arbitrio in Homero recensendo grassatum esse credas, prorsus necessaria erant.* Potuit ille apud Coos egregie (praetervidit hoc Meinekius) et paravit ibi, si non simul alia, magistro Phileta sibi criticam utique et etiam poeticam fortasse facultatem. —

Sollicitavit editores Vitae Arateae IV ecloga p. 60 W.: *συνήκμασε δ' Ἀλεξάνδρῳ τῷ Αἰτωλῷ καὶ Καλλιμάχῳ καὶ Μενάνδρῳ καὶ Φιλητᾷ* (Aratus). In Vita II Alexander Aetolus Philetas Dionysius Transfuga componuntur, et habet consimilia Achilles. Proinde manifestum non modo coaevos sed, quibuscum consuetudinem Aratus habuerit sive in Co insula sive Athenis seu alibi, recenseri. Edidit «*Μενάνδρῳ*» e Palatino libro Westermannus obstantibus et codicibus Matritensibus N 67 (J Westermanni) et 61[42]), quorum ille «*μελαγχρίῳ*», hic «*μελανχρίῳ*» exhibet, et Menandri comici tempore. Quapropter «*Μαιανδρίῳ*» Meinekius in Westermanni editiuncula mutavit et historicum intellexit Maeandrium Milesium Callimacho anteriorem, cuius fragmenta Muellerus congessit 'F. H. G.' II.[43]) Viri summi coniectura libri Parisini A 2403 varietate «*μελανδρίῳ*» stabilitur aliquammultum. Nam codicis bonitas vel inde elucet, quod post verba *ὠνόμασται δ' ἡ πόλις* (Soli) *ἀπὸ Σόλωνος τοῦ Λινδίου* in eo additum invenitur: *ὥς φησιν Ἀριστοτέλης*. Postremo monemus Milesium natione Niciam quoque medicum fuisse, Theocriti (et Arati) in Co insula commilitonem et ipsum.

---

[41]) Cf. *Στασῖνος Αρκτῖνος Πεισῖνος Καλλῖνος Μακρῖνος* hypocoristica ∾ velut *Στησίχορος Ἀρκτοφύλαξ Πείσανδρος Καλλισθένης Μακρόβιος. Κτησικλῆς Κτησίνου*: Bechtel 'Thasische Inschr.' p. 3. [Philoclem Arati et Theocriti Philinum coniunxit ante nos Knaackius in 'Ann. phil.' 1891 p. 770].

[42]) Hanc Vitam nobis contulit Bethius.

[43]) *Νίκανδρος* Ritschelius et O. Schneiderus 'Nicandrea' p. 11 sq. At *συνήκμασε δὲ Νικάνδρῳ* succedit l. 26.

III

Vestigia Coa si quae sive in Arato patent sive in cetera astronomorum memoria fabulari persecuturi Hyginum ('Astr.' II 16 p. 55 Bunte) primum accedimus, qui de Aquilae sidere ita exposuit: *Nonnulli etiam dixerunt Meropem quendam fuisse, qui Con insulam tenuerit regno et a filiae nomine Con et homines ipsos a se Meropes adpellaret. Hunc autem habuisse uxorem quandam nomine Echemeam*[44]) *genere Nympharum procreatam. Quae cum desierit colere Dianam, ab ea sagittis figi coepit. Tandem a Proserpina vivam ad inferos abreptam esse. Meropem autem desiderio uxoris permotum mortem sibi consciscere voluisse. Iunonem autem misertam eius in aquilam corpus eius convertisse et inter sidera constituisse, ne, si hominis effigie eum constitueret, hominis memoriam tenens coniugis desiderio moveretur.* A Coo aliquo astronomiae perito putare licebit Coam narrationem ad caelum relatam esse. Schol. T ad 'Il.' XXIV v. 293. —

Aratus v. 30 sqq. de Ursis: *εἰ ἐτεὸν δή, Κρήτηθεν κεῖναί γε Διὸς μεγάλου ἰότητι οὐρανὸν εἰσανέβησαν.* Haesitando Cretica Iovis incunabula Aratus adscivit, cum altera pariter probabilia novisset. An Arcadicam fabulam mente tenuit, ut primo hymno Callimachus? Refelli id nequiret nec comprobari. Sed alterum in promptu per se haud improbabilius. Coam enim de Iovis natalibus fabulam felici successu nuperrime Dibbeltius noster resuscitavit.[45]) Quid? si Coam reminiscebatur illa scribens Aratus?[46])

Etiam incertius aliud exemplum. Aevi alexandrini titulo quodam Coo p. 320[34] commemorato Neptunus una cum Coe et Rhodo insularum heroinis sacris publicis colebatur. Quod religione insulae constabat, id olim fabularum memoria sustentatum fuisse opperimur. Ac fertur Rhodus Amphitritae e Neptuno filia

---

[44]) De nominis forma in codicibus plerumque corrupta cf. Dibbeltii 'Quaest. Coae myth.' (Gryph. 1891) p. 16.

[45]) Ibidem p. 10 sq.

[46]) Inter sodales Coos Cretensis Dosiades erat: cf. Wilamowitzius 'De Lyc. Al.' p. 13.

(Apollod. I 4, 6).[47]) Quodsi nuptiae Amphitritae et Neptuni (si non prius iam, quod ob Solis religionem credere par est) tertio utique a. Chr. saeculo ad Coos perlatae sunt, potuit evenire — nihil dicimus ultra —, ut Delphini sidus ad nuptias istas nobilitandas a Coorum nescio quo sive astronomo seu poeta caeli studioso advocaretur. Iam 'Catasterismi' ita fere p. 158 de Delphino: 'Amphitritam, ut virginitati provideret, Neptuni coniugium ad Atlantem usque defugisse, sed a delphino dei iussu redinventam esse. Qua ad suam voluntatem perducta maximos delphino honores et in mari tribuisse Neptunum et astris piscem intulisse.' *ὅσοι δ' ἂν αὐτῷ τῷ Ποσειδῶνι χαρίσασθαι θέλωσιν, ἐν τῇ χειρὶ ποιοῦσιν ἔχοντα τὸν δελφῖνα, τῆς εὐεργεσίας μεγίστην δόξαν αὐτῷ ἀπονέμοντες.* *λέγει δὲ περὶ αὐτοῦ καὶ Ἀρτεμίδωρος ἐν ταῖς Ἐλεγείαις ταῖς περὶ τοῦ Ἔρωτος αὐτῷ πεποιη-*

---

47) Alibi Solis et Amphitritae filia Rhodus dicitur. Sol apud Coos cultus: Asclepiades schol. Pind. 'Ol.' VII v. 24, Dibbelt. p. 4 sqq. 68. — *Ἀμφιτρίτη* 'dea utriusque maris' est: *τριτώ*] *ῥεῦμα* Hesych. Neque igitur recte 'Circumfluam' Schoemannus vertit 'Op.' II p. 167 sq., quod esset *περίρρυτος*. Significationem nominis si spectas, nihil differt *Ἀμφιρώ* Oceanina (Hesiod. 'Theog.' v. 360). Praeterea *ἀμφίαλος* comparamus Ithacae epithetum in Odyssea solemne 'utrimque mari circumfusae', 'bimarem Corinthum' Horatii, «*ἀμφιάλοισι Ποτειδᾶνος τεθμοῖσιν*» Pindari 'Ol.' XIII v. 57, *Ἀμφίπολιν* Thucyd. IV 102, alia. In Isthmo Corinthio simul cum Neptuno illa dea colebatur (Paus. II 1, 7); in vasculis vetustis Corinthiis Amphitrita et Neptunus frequentissimi ('Antike Denkmaeler' I tab. 7—8). Hinc et Rhodum et Lesbum et alio perducta. Hinc Solis quoque et Amphitritae coniugium perbene potest repeti (schol. Pind. l. c.), indidem artium litterarumque memoria (erravit Schoemannus p. 168 de Odysseae usu *Ἀμφιτρίτης* metonymico). Iudicamus igitur *Ἀμφιτρίτην* primitus ac proprie 'Saronici et Corinthii maris' potissimum deam fuisse. Erat vero in templo Isthmio iuxta Amphitritam *Γαλήνης* statua. Quid Hesiodus 'Theog.' v. 252? . . *Κυμοδόκη θ', ἣ κύματ' ἐν ἠεροειδέι πόντῳ πνοιάς τε ζαέων ἀνέμων σὺν Κυματολήγῃ ῥεῖα πρηΰνει καὶ ἐυσφύρῳ Ἀμφιτρίτῃ.* Adde quod Trito, Neptuni et Amphitritae filius apud Hesiodum ('Theog.' v. 930), Palaemoni 'luctatori marino', quem item in Isthmo Corinthii venerabantur, respondet, quodque Hesiodus l. c. Tritonem narravit 'apud parentes' habitare. — In simili nomine erratum nuperrime esse videmus. *Ἄμφιος*, qui modo ad Percotam modo ad Paesum locatur in Iliade, is est 'qui utrimque versatur' (Hellesponti?), ut *Ἀμφίνομος* 'qui utrimque possidet' (cf. *Πουλυνόμη, Εὐρυνόμη*). Exsultavit frustra Bethius 'Thebanische Heldenlieder' p. 65 Useneri quodam commento. Consimile *Ἀγχίμολος* 'qui in vicinia habitat' (*Ἄγχιμος* Ulixis comes Pherecyd. schol. 'Od.' XII v. 257), *Ἄγχιος* Centaurus in Pholoa monte item 'vicinus'. Male Roscher 'Lex.' s. v. mutabat *Ἄρκτος*.

μέναις. Artemidorum quendam inter 'Phaenomenorum' sive scriptores sive poetas rettulit biographus supra p. 142. Itaque praeter notum geographum hunc elegiarum amatoriarum poetam prorsus ignotum omittere non debebamus p. 152. Quid? si forte in Coorum poetarum numero Artemidorus habendus erit?

IV

Bipertito vel hodie Aratus ita divisisse 'Phaenomena' putatur, ut siderum positionem adpendicis instar excipiant Diosemiae. Ista opinione nihil iniustius aut perversius fingitur. Poeticam carminis Aratei facultatem copiamque veteres admirati sunt: quid? tolerasse illos, quod manifesto vitiosum est, 'Phaenomena' in partes duas dilabentia vel tenui filo consuta? Credi hoc in Callimacho, iudice subtili, nequit neque aliter de ordine deque relatione partium existimasse illum arbitramur, ut nos ipsi facimus. '*Ἡσιόδου τό τ' ἄεισμα καὶ ὁ τρόπος· οὐ τὸν ἀοιδῶν ἔσχατον, ἀλλ' ὀκνέω, μὴ τὸ μελιχρότατον τῶν ἐπέων ὁ Σολεὺς ἀπεμάξατο.*' 'Astronomiam' Pseudohesiodeam tetigisse Callimachum fortiter nuntiant hodierni. Quos redarguere quid attinet? Multo id aptius fore Franzius 'Stud. Lips.' 1890 p. 358, qui omnium audacissime Callimachi epigramma aggressus est, edixit, si non ad 'Opera' referretur: 'Astronomiam' dici. *Nam tum demum ἄεισμα et τρόπος vocabula suam utrumque habent vim.* Cui respondemus breviter quod verum est: et singillatim (quod exposuimus cap. VI) et generatim 'Opera' Hesiodi, in singulis nonnullis etiam 'Theogoniam', expressisse 'Phaenomenis' Aratum. Quod 'Signis' Aratus, id 'Operibus' Hesiodus erat exsecutus; caelum vero antea Aratus eo descripsit consilio, ut signa ibi et inveniri facilius et percipi possent.[48]) Pudet de re aperta et quae recentiore demum litterarum Aratearum aetate[49]) oblitterari coepta est disputare pluribus velle. —

---

[48]) Geminus *ἐπὶ πᾶσι τῆς ὅλης συντάξεως* 'post finitum totum opus' 'Signa' Aratea exstare cum dicit (p. 152), adpendicis instar et ipse subnexa illa esse falso (ut omnes ceteri) putavit.

[49]) Vossius post Melam Gronovii (Lugd. Bat. 1722) p. 379: *Carmen illud* (Callimachi) *scriptum est non in Aratum sed in Hesiodum, cuius Ἀστρικὴ βίβλος hic laudatur. Dicit vero Callimachus difficilia illa minimeque florida, quae Hesiodus omisisset, Aratum perfecisse, ideoque iubet valere tetricas istas et*

Aratum opinor, ut de sideribus scriberet, praeter Antigoni iussum imprimis Stoicorum, quorum disciplinae illum deditum fuisse constat, illud movit καλὸς δὲ ὁ κόσμος· δῆλον δ' ἐκ τοῦ σχήματος καὶ τοῦ χρώματος καὶ τοῦ μεγέθους καὶ τῆς περὶ τὸν κόσμον τῶν ἀστέρων ποικιλίας . . ἐπιτελεῖ τὸ κάλλος τοῦ κόσμου καὶ τὰ φαινόμενα . . ἐλάβομεν δ' ἐκ τούτου ἔννοιαν θεοῦ Robertus ait 'Cataster.' p. 246. Actumst de Antigono. Disciplina Arati proprie stoica si quae est e 'Phaenomenis' quadamtenus perspicua, quandoquidem in Co insula ante commorationem atticam carmen perfecit: non licebit in posterum Stoicorum Atheniensium usum et consuetudinem arguere. Dummodo in describendo caelo substitisset neve signa potissimum ad vitam hominum salutaria spectasset, in Roberti opinione nobis acquiescendum putaremus, nisi quod etiamtunc rationes stoicas e patria Aratum Stoicorum quasi provinciae et origini vicina reportasse existimaretur. Nunc vero alia et diversa fuerint oportet scribendi consilium Arati ac momenta. Semper summum est in litteris ac primum quid quis toto scripto voluerit explorasse. Quo explorato, quousque nobis adnitendum sit, quantum et interpretando et arte critica factitanda possit auderi, ultro patescit. Nihil vero ne tantillum quidem rationum astrologicarum per Arati carmen unquam observatum est. Diximus p. 216 et 227, cum tacet, clamare poetam omnem astrologiam abominatum. Qui dum in Co insula litteris vacat, scholam astrologicam Berosus Chaldaeus ibidem aperuerat haud ignobilem. Nihil magis inter se hostile mente fingi possit et abhorrens quam Arati ratio et Berosi. Hostilis igitur Aristotheri disciplina astrologis Berosianis eoque fuerit hostilior oportet, quo hi magis in Graeciam sese insinuarent et sectatores multos (velut inter Stoicos) adipiscerentur.[30]) Athenienses statua Berosum ornarunt: inde auctoritatem viri aestimamus. Hinc originem et ansam 'Phaenomenorum' Arati (et fortasse Alexandri Aetoli) nobis persuasimus esse petendam. Nec videntur omnia Chaldaicae disciplinae vestigia in Co insula prorsus exstincta esse. Ab 'Assyrio' hospite mulier-

---

iniucundas vigilias [illegible] Salmasius 'Exerc. Plin. ad Solinum' p. [illegible]: *Totum opus Arati* τῶν Φαινομένων *veteres critici ex libris Hesiodi 'De astris' imitatum fuisse testati sunt. Certe Callimachus id testatum reliquit* . .

[30]) Schoemann 'Griech. Alterthuemer' II³ p. [illegible] sqq.

cula Theocritea venenum quaesitura est (II v. 159): magiae et veneficio astrologia sociata[51]).

Epimetrum I: De Menecrate Ephesio.

Aratus v. 257 de Pliadibus ἑπτάποροι δή, inquit, ταί γε μετ' ἀνθρώπους ὑδέονται. Septem mulierum nomina unde accepisset, non sine veri specie statuere nobis videbamur cap. VI. ἑπτάποροι adiectivum insolitum cum item de Pliadibus celeberrimo apud astronomos loco 'Rhesus' pseudoeuripideus habeat v. 527 sqq. τίνος ἁ φυλακά; τίς ἀμείβει τὰν ἐμάν; πρῶτα δύεται σημεῖα καὶ ἑπτάποροι Πλειάδες αἰθέριαι, μέσα δ' Αἰετὸς οὐρανοῦ ποτᾶται. ἔγρεσθε, τί μέλλετε vix dubium quin e 'Rheso' illud Aratus mutuatus sit.*) Diu ac multum iidem 'Rhesi' versus et interpretes et lectores cruciaverunt. Velut MENECRATES illud nascentis diei signum ('Rheso' ut putamus invitatus) tractavit alicubi schol. II p. 341, 7—11 Schw. τῶν περὶ ΜΕΝΕΚΡΑΤΗΝ ἐν Διδύμοις τὸν ἥλιον λεγόντων, ἐν ᾧ τὰ τῆς καταστάσεως τῶν φαινομένων ὅπως ἔχει πρόκειται[1]), εἰσὶν οἵ φασι περὶ τὰς ἐσχάτας μοίρας τοῦ Καρκίνου εἶναι τότε τὸν ἥλιον κτλ'. Contendimus hunc ipsum esse Ephesium MENECRATEM, Arati praeceptorem. Qui et grammaticus erat (Suid.) et poeta epicus: Etym. Magn. s. v. ἠθμός p. 422, 84 ΜΕΝΕΚΡΑΤΗΣ ἐν Ἔργων α'· «ἠθμῷ δὲ προπάροιθεν ἀφαρπάζει νέον αἰεὶ ἀφρόν». 'Operibus' igitur ille Hesiodeo exemplo compositis cum alia complexus est tum apum nutrien-

---

[51]) 'Anchimolum' si recte e 'Thalysiis' elicuimus Arati aemulum, apud Vitruvium IX 7 (p. 231 sq.) pro *Achinapolus* tentare possis *Anchimolus* et litterarias Arati inimicitias 'Thalysiorum' certamine amatorio expressas suspicari. ΑΓΧΙΜΟΛΟΝ apud Eleos sophistam, Arati coaevum Ath. II p. 44 C, codices Diog. II 17, 2 ΑΓΧΙΠΥΛΟΝ exarant mendose. Haesitabat de anteferenda scriptura Wilamowitzius 'Antigonos' p. 95 adn.

*) ἑπταπόρον — Πελειάδος Eurip. 'Or.' 1005.

[1]) ὅπως πρόκειται εἶχε codd.: corr. Wilamowitzius in Schwartzii editione.

dorum praecepta explicavit (O. Jahn 'Philol.' I p. 649).[2]) Addidit Oder scholium ad Nicandri 'Alexipharmaca' v. 172 *ὅτι δὲ δουλεύει ἡ θάλασσα καὶ τὸ πῦρ ἀνέμοις, κατὰ θεῖον νόμον δηλονότι, τοῦτο καὶ Ἡράκλειτος καὶ ΜΕΝΕΚΡΑΤΗΣ εἴρηκεν.* Hinc MENECRATES Ephesius et ipse Heracliti placito physico sese addixisse in carmine arguitur monente Odero. Poeticam MENECRATIS rationem ac studium Hesiodi[3]) sua fecit Aratus discipulus. Ac memoria teneas Zenodotum et ipsum fuisse et Ephesium natione et epicum poetam[4]) et Hesiodi editorem.[5])

Novum MENECRATIS fragmentum 'e Rhesi' scholiis protractum 'Operibus' reddendum censemus, ubi de mature surgendi signis aptissime exponi potuit. Item paucis antea Cleostrati Tenedii carmen astronomicum ab eodem scholiastae auctore (fortasse Parmenisco cf. p. 162) excitatur.

---

[2]) Varro 'De re rustica' III 16, 18. Plin. XI 17, alibi. Oder apud Susemihl. I p. 284[2].

[3]) Varro in scriptorum catalogo de 'Re rustica' I 1, 9. Ille catalogus exemplis p. 144–148 conlectis necessario addendus est. Ita enim Varro: *Qui graece scripserunt dispersim alius de alia re, sunt plus L. Hi sunt, quos Tu habere in consilio poteris, cum quid consulere voles:*

1. *Hieron Siculus et Attalus Philometor;*
2. *de philosophis: Democritus physicus, Xenophon Socraticus, Aristoteles et Theophrastus peripatetici, Archytas Pythagoreus;*
3. *item Amphilochus Atheniensis, Anaxipolis Thasius, Apollodorus Lemnius, Aristophanes Mallotes, Antigonus Cymaeus, Agathocles Chius, Apollonius Pergamenus, Aristandros Atheniensis, Bacchius Milesius, Bion Soleus, Chaeresteus et Chaereas Athenienses, Diodorus Prieneus, Dion Colophonius, Diophanes Nicaeensis, Epigenes Rhodius, Euagon Thasius, Euphronii duo, unus Atheniensis, Amphipolites ⟨alter⟩, Hegesias Maronites, Menandri duo, unus Prieneus, alter Heracleotes, Nicesius Maronites, Pythion Rhodius;*
4. *de reliquis, quorum quae fuerit patria non accepi, sunt Androtion, Aeschrion, Aristomenes, Athenagoras, Crates, Dadis, Dionysius, Euphiton, Euphorion, Eubulus, Lysimachus, Mnaseas, Menestratus, Plentiphanes (?), Persis, Theophilus.*

Hi quos dixi omnes soluta oratione scripserunt;

5. *easdem res etiam quidam versibus, ut Hesiodus Ascraeus, MENECRATES Ephesius* etc Oder apud Susemihlium I p. 829 sqq.

[4]) Schol. Hesiod. 'Theog.' v. 5, Susemihl. I p. 333.

[5]) Suid. s. v. Ζηνόδοτος.

Epimetrum II: De Rhiano.

Postquam non Alexandriae sed apud Coos Rhianum studiis vacasse compertum est, omnis simul causa nobis sublata videtur, cur quis Rhianum et carmina sua fecisse et editionem Homericam Alexandriae existimare cum Meinekio pergat. Ubi fecerit, dissimulamur, nisi argumenti quid e 'Messeniacorum' forte consilio erit capessendum. Ubi quoniam de rebus quibusdam Rhodiis Rhianum liquet exposuisse[1]), verissime id cum praecipua Aristomenis in carmine persona cum alii tum Meinekius copulavit et ad Rhianum rettulit Pausanianae narrationis exitum IV 24: *Δαμαγήτῳ δὲ Ῥοδίῳ βασιλεύοντι ἐν Ἰαλυσῷ, τότε δὲ ἥκοντι παρὰ τὸν Ἀπόλλωνα καὶ ἐρωτῶντι, ὁπόθεν ἀγαγέσθαι χρὴ γυναῖκα, ἔχρησεν ἡ Πυθία θυγατέρα ἀνδρὸς τῶν Ἑλλήνων τοῦ ἀρίστου λαβεῖν. ὃ δέ — ἦν γὰρ καὶ τρίτη Ἀριστομένει θυγάτηρ — γαμεῖ ταύτην, Ἑλλήνων τῶν τότε ἐκεῖνον μακρῷ δή τινι ἄριστον νομίζων. Ἀριστομένης δὲ ἐς μὲν τὴν Ῥόδον ἀφίκετο σὺν τῇ θυγατρί . . . τελευτήσαντι δὲ αὐτῷ Δαμάγητος καὶ οἱ Ῥόδιοι μνῆμά τε ἐπιφανὲς ἐποίησαν καὶ ἔνεμον ἀπὸ ἐκείνου τιμάς. τὰ μὲν δὴ λεγόμενα ἐς τοὺς Διαγορίδας καλουμένους ἐν Ῥόδῳ, γεγονότας δὲ ἀπὸ Διαγόρου τοῦ Δαμαγήτου τοῦ Δωριέως τοῦ Δαμαγήτου τε καὶ τῆς Ἀριστομένους θυγατρός, παρῆκα, μὴ οὐ κατὰ καιρὸν δοκοίην γράφειν* (quae hoc loco Pausanias omisit, ea ex parte VI 7 inseruit). Quodsi Rhodi mortuum esse Aristomenem voluit Rhianus, est manifestum, quid de altera traditionis Aristomeneae conformatione idem ille iudicaverit Steph. s. v. *Ἀνδανία*] . . *ἐκ ταύτης Ἀριστομένης ἐγένετο, ἐπιφανέστατος στρατηγός. τοῦτον οἱ Λακεδαιμόνιοι πολλάκις αὐτοὺς νικήσαντα θαυμάσαντες, ὡς μόλις ἐκράτησαν ἐν τοῖς Μεσσηνιακοῖς, ἀνατεμόντες ἐσκόπουν, εἰ παρὰ τοὺς λοιπούς ἐστί τι, καὶ εὗρον σπλάγχνον ἐξηλλαγμένον καὶ τὴν καρδίαν δασεῖαν, ὡς Ἡρόδοτος καὶ Πλούταρχος καὶ Ῥιανός* (Meineke p. 195 sqq.). Nulla vero alia de causa alterum illud memorasse Rhianum, quam ut id falsum esse doceret, merito coniecit Naekius (apud Saalium 'Rhiani quae supersunt', Bonnae 1831, p. 29). Cuius interfuerit si quaerimus, refutata de occiso Aristomene 'fabella' ad Rhodum in-

---

[1]) Steph. s. v. *Ἀταβύριον*.

sulam eius transferri et mortem et memoriam: ipsi Rhodii vel accuratius Diagoridae Ialysii ultro offeruntur, quae gens ab Aristomene, 'Graecorum et fortissimo et optimo', perpetua continuitate sese deduci gloriabatur. Rhodi si non pepigisse carmina, certe versatus esse per temporis aliquantum Rhianus nobis videtur. E servo ille et liber et apud Coos litteratus vir cum prospere evasisset, qua ratione postmodo quaesierit victum, divinamus. Ac praestantissimum quod superest fragmentum (p. 199 M.) nonne obtuenti incertam poetae prodit condicionem vitae atque inopiam?

βιότοιο μὲν ὅς κ' ἐπιδευής
στρωφᾶται, μακάρεσσιν ἔπι ψόγον αἰνὸν ἰάπτει
ἀχνύμενος, σφετέρην δ' ἀρετὴν καὶ θυμὸν ἀτίζει,
οὐδέ τι θαρσαλέος νοέειν ἔπος οὐδέ τι ῥέξαι[2]*,*
ἐρριγώς, ὅθι τ' ἄνδρες ἐχεκτέανοι παρέωσιν·
καί οἱ θυμὸν ἔδουσι κατηφείη καὶ ὀιζύς.

Ithomae, Messeniae in urbe, degit fortasse aliquando Rhianus, siquidem Ithomatam, civem Messeniacum, eum sive alii sive se ipse (nescimus ubi) nominaverat. Alius porro domicilii vestigium in biographi Vita delitescit:

SUID. s. v.	STEPH. s. v. *Βήνη*.
Ῥιανός, ὁ καὶ Κρής, ὢν Βηναῖος. τινὲς δὲ Κεραΐτην, ἄλλοι δὲ Ἰθώμης τῆς Μεσσήνης αὐτὸν ἱστόρησαν.	*τὸ ἐθνικὸν Βηναῖος. Ῥιανὸς γὰρ ὁ ποιητὴς Βηναῖος ἦν ἢ Κερεάτης ἢ Κρής.*

Quid de *Κεραΐτης* sive *Κερεάτης ἢ Κρής* faciendum esset, sibi suboluisse Meinekius dixit p. 172 sq. *Ex gentiliciis illis Κεραΐτης et Κερεάτης, alterum ad Κερέα, illud autem ad Κεραία ducit . . Κερέα nomen non iniuria dixerit quispiam commendari et fulciri eo quod Pausanias VIII* 34, 5 *Apollinem Κερεάτην commemorat, deum ab Arcadibus cultum, quibus cum Cretensibus mirum ut in aliis rebus ita etiam in eis, quae ad deorum cultum spectant, consensum fuisse scimus.* Lubricum illud Meinekii argumentum et mirifice incertum. Quid enim Pausanias? *τούτῳ μὲν δὴ* (Carnioni fluvio) *αἱ πηγαὶ γῆς εἰσι τῆς Αἰγύτιδος ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Κερεάτα τὸ ἱερόν.* His pro certo nemo elicuerit *Κερεάτας* cognomen deo ab urbe inditum fuisse. Quid?

[2]) Cf. Arat. v. 460 *οὐδ' ἔτι θαρσαλέος κείνων ἐγώ* (supra p. 52).

si nihil subest aliud quam *Κε⟨δ⟩ρεάτης*? Diana *Κεδρεᾶτις* erat Orchomeniorum Arcadiae (Paus. VIII 13, 2 *ἵδρυται δὲ ἐν κέδρῳ μεγάλῳ, καὶ τὴν θεὸν ὀνομάζουσιν ἀπὸ τῆς κέδρου Κεδρεᾶτιν*). Pergit Meinekius: *Neque veri dissimile est apud Polybium, qui lib. IV cap. 53 inter Arcadum socios praeter Polyrrhenos et Lampaeos etiam* Κερέτας *adfert, fortasse* Κερεᾶται *scribendum esse.* Immo *Κεραῖται*, monente Schweighaeusero neque ipso nimium refragante Meinekio. Qui cum *Κεραίαν* urbem Cretae in nummis inveniri vidisset (cf. Headii 'Historia nummorum' p. 388), *Κεραΐτης* Suidianum in Stephanum inferendum esse censuit. Duobus autem incommodis Meinekii coniectura laborare nobis visa est, primum quod in Suida nititur, Stephano posthabito, deinde quod verba *ἢ Κρής* in Stephano sequentia non simul eadem curantur medela. Itaque «*Κε⟨δ⟩ρεάτης τῆς Καρίας*» tentavimus ipsi et de urbe ad sinum Ceramium sita cogitamus: Xenoph. Hellen. II 1, 15 (de Lysandro) *ἀνήχθη τῆς Καρίας εἰς τὸν Κεράμειον κόλπον. καὶ προσβαλὼν πόλει τῶν Ἀθηναίων συμμάχῳ ὄνομα Κεδρείαις τῇ ὑστεραίᾳ κατὰ κράτος αἱρεῖ καὶ ἐξηνδραπόδισεν. ἦσαν δὲ μιξοβάρβαροι οἱ ἐνοικοῦντες.* Fingi possit, non natu fuisse Rhianum Benaeum, sed factum civitate postea accepta, cum Cedreis Cariae esset oriundus.

Epimetrum III: De Argonauticorum recitatione.

Apollonii et Callimachi discidium tot et tam eximii critici tractarunt, ut verendum paene sit, ne rem et actam et satis perspicuam iteratione supervacanea returbare velle censeamur. Perferemus vero, si quid imminebit, donec quaerentibus nobis responsum erit. Quae quaeramus primum explicaturi proficiscimur quasi a concessis inde, 1. quod poeta Callimachus Apollonio poetae acerbus exstitit adversarius ac contempsit 'Argonautica', 2. quod Apollonius duas 'Argonauticorum' editiones haud valde discrepantes paravit, 3. quod carminum in sodaliciis recitandorum consuetudo cum alibi tum Alexandriae id temporis increbuerat. Comperiuntur haec non ex Apollonii biographo, sed ex ipsis quae manibus teruntur utriusque poematis et scholiis antiquis et aliunde. Iis, quae quasi nova e biographo adsciscuntur, conciliari fides a recen-

tioribus aevi alexandrini investigatoribus idcirco consuevit, quia illinc haec non modo non discedant sed tantum concordent quantum possint omnino. Non liceret, etsi vellemus, esse brevibus et succincto uti genere disputandi. Itaque Vitarum eclogas ad unum eundemque fontem revocandas consociamus:

A Vita I p. 50 W.	B Vita II p. 51 W.	C Suidas.
τοῦτον δὲ λέγεται ἔτι ἔφηβον ὄντα ἐπιδείξασθαι τὰ Ἀργοναυτικὰ καὶ κατεγνῶσθαι, μὴ φέροντα δὲ τὴν αἰσχύνην τῶν πολιτῶν καὶ τὴν διαβολὴν καὶ τὸ ὄνειδος τῶν ἄλλων ποιητῶν καταλιπεῖν τὴν πατρίδα καὶ ἀπεληλυθέναι εἰς Ῥόδον, κἀκεῖ αὐτὰ ἐπιξέσαντα διορθῶσαι καὶ οὕτως ἐπιδείξασθαι καὶ ὑπερευδοκιμῆσαι. διὸ καὶ Ῥόδιον ἑαυτὸν ἐν τοῖς ποιήμασιν ἀναγράφει. ἐπαίδευσέ τε λαμπρῶς ἐν αὐτῇ καὶ τῆς Ῥοδίων πολιτείας καὶ τιμῆς ἠξιώθη.	. . συντάξας ταῦτα τὰ ποιήματα (ʽArg.ʼ) ἐπεδείξατο. σφόδρα δʼ ἀποτυχὼν καὶ ἐρυθριάσας παρεγένετο ἐν Ῥόδῳ κἀκεῖ ἐπολιτεύσατο, καὶ σοφιστεύει ῥητορικοὺς λόγους· ὅθεν καὶ Ῥόδιον αὐτὸν ἀπεκάλεσαν. ἐνταῦθα τοίνυν διάγων καὶ ἐπιξέσας αὐτοῦ τὰ ποιήματα, εἶτʼ ἐπιδειξάμενος σφόδρα εὐδοκίμησεν, ὡς καὶ τῆς Ῥοδίων ἀξιωθῆναι πολιτείας καὶ τιμῆς.	
	τινὲς δέ φασιν, ὅτι ἐπανῆλθεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν καὶ αὖθις ἐκεῖσε ἐπιδειξάμενος εἰς ἄκρον εὐδοκίμησεν, ὡς καὶ τῶν βιβλιοθηκῶν τοῦ Μουσείου ἀξιωθῆναι αὐτὸν καὶ ταφῆναι δὲ σὺν αὐτῷ τῷ Καλλιμάχῳ.	. . . καὶ διάδοχος Ἐρατοσθένους γενόμενος ἐν τῇ προστασίᾳ τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βιβλιοθήκης.

Quae e laciniis conglutinavimus, ea unius eiusdemque historiae tenorem censenda sunt efficere. Adulescentulus poeta inlusus ab Alexandrinis ex urbe secedit iratus, Rhodi cum secundis curis deinde elimasset ac recitasset 'Argonautica' conlaudatus et civitate donatus est; denique facto iterum periculo Alexandriam redux ab iisdem poetis tam est honorifice exceptus, ut non modo praeponeretur bibliothecae administrandae sed etiam cum Callimacho sepulcreti communionem nancisceretur. Gradatim a summa Apollonii contumelia ad extremam laudem et vel apud invidos celebritatem ita sentimus paullatim procedi, ut ex tam arcta membrorum cohaerentia removere neque ultimum permittatur nec primum nec ceterorum quodlibet. Fidem iis quae traduntur habeas aut omnibus aut omnia repudies. Simplex haec nostra et iusta sententia est, sed sumus soli. Dissecare, etsi illud indissecabile est et unum, omnibus quotquot verba fecerunt praeplacuit. Etenim exeunti quidem narrationi (inde a τινὲς δέ) nescimus qui assentetur. Immo tribus de causis reiciendam esse iure conspirant, 1) cogitari non posse eosdem, qui despicatui 'Argonauticorum' carmen habuissent, tempore interposito, postquam de gravissimis poematis sive incommodis seu vitiis fere nihil sublatum est, non suspexisse tantum sed summo honore idem illud prosecutos esse, 2) ob temporis differentiam certius nihil esse quam Apollonium Alexandrinae bibliothecae praefuisse nunquam, 3) prorsus esse incredibile, acerrimorum inimicorum par eodem sepulcro esse conditos. Quodsi ultima biographi particula recte sine dubio commenticia iudicatur, de tota Vita actum est pernecessario.

Sed condonabimus aliquid et ceteris narrationis elementis partibusve singillatim auctoritatem derogabimus. Quod perfici potest facillime. Nam vide: eo inclinat fabula biographi, ut poema ab Alexandrinis contemptum Apollonius censeatur intento studio funditus renovasse. Id vero nequaquam praestitit ille, quatenus e relictis vestigiis dispicitur. Redeunt partim haec ad ea quae modo tetigimus. Sed novum accedit. Voluntas est scriptoris, unde duplex 'Argonauticorum' editio explicanda sit, monstrare. Priorem contendit semel Alexandriae recitatam fuisse, alteram et Rhodi postea et etiam posterius Alexandriae. Qua in re mendum ratiocinandi non latet sed apertum est. Si enim tam male res illi ceciderat recitato carmine, cur edidit quaeso e vestigio, antequam accurate

retractasset? Editum — inquies — et iam divulgatum recitavit carmen, ut nequiret emissa exemplaria revocare. Conveniret ne id quidem in consilium scriptoris, quippe qui non nota sed illuc usque inaudita cum Alexandrinis communicasse liquido vellet Apollonium. Manet igitur quod diximus, carminis nondum editi recitationem 'editionis' nomine perperam significari. Immo cum 'elimatum' carmen Rhodi promulgaret, prima haec fuit editio, et non secunda.

Denique biographi ingens vitium repperit Diltheyus.[1]) Nam quod artem oratoriam Apollonius Rhodi exercuisse fertur in B, Molonis Apollonii, primi a. Chr. saeculi rhetoris Rhodii, id esse luce clarius est. Sive inscienter commiscuit seu proterve narratiunculae compositor, quae vel pueri inter se sciunt abhorrere. Abhorret et universa historiola et singulae eius particulae a veritate tantum, quantum capi mente vix potest. Itaque ad inferiorem aetatem impostoris tempus detrudimus. Si quid hariolari licet, biographus Apollonii carmine interpretando occupatus rerum ad vitam viri pertinentium inopiam ita explere fidenter conatus est, ut e quibusdam quae diximus elementis sed paucis fabellam de suo conficeret penitus noviciam.

Satis actumst de biographi fraudibus. At habent Vitae, quod excellat bonitate, in initio:

VITA I W.

Ἀπολλώνιος, ὁ τῶν Ἀργοναυτικῶν ποιητής, τὸ μὲν γένος Ἀλεξανδρεύς, υἱὸς δὲ Σιλλέως, ὡς δέ τινες Ἰλλέως, φυλῆς Πτολεμαΐδος. ἐγένετο δ' ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων, Καλλιμάχου μαθητής, τὸ μὲν πρῶτον συνὼν Καλλιμάχῳ τῷ ἰδίῳ διδασκάλῳ, ὀψὲ δὲ ἐπὶ τὸ ποιεῖν ποιήματα ἐτράπετο.

VITA II W.

Ἀπολλώνιος ὁ ποιητὴς τὸ μὲν γένος ἦν Ἀλεξανδρεύς, πατρὸς δὲ Σιλλέως ἢ Ἰλλέως, μητρὸς δὲ Ῥόδης. οὗτος ἐμαθήτευσε Καλλιμάχῳ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὄντι γραμματικῷ[2]).

Quae diductis litteris impressa sunt ea ferebant aegerrime inter-

[1]) Linde 'De diversis recensionibus Apollonii Rhodii Argonauticon', Gottingae 1885, p. 51.

[2]) *μαθητὴς Καλλιμάχου* etiam Suidas.

pretes, quotquot exstiterunt. Cur vero? Quoniam neque ad ea, quae de ephebi recitatione postea leguntur, neque ad ea, quae antecedunt, adgregari possent. *Sunt ineptissima, quibus novi omnino nihil additur, ut in brevius esse contracta a biographo videantur, quae ipse integra legerit apud auctorem suum* (Busch 'De bibliothecariis Alexandrinis' diss. Rostoch. 1884 p. 31). Seducti semel ad hanc sententiam certatim operam novissimi dederunt critici, ut quid primitus exaratum fuisset in communi Vitarum archetypo definirent accuratius. Ac cum diutius in diversa omnia discessissent, hodie valet fere et impense commendatur Lindii quaedam suspiciuncula, velut a Susemihlio I p. 384[51]: *Dass das ἔτι ἔφηβον ὄντα richtig, das ὀψέ falsch ist, liegt auf der Hand. Aber erst Linde hat wahrscheinlich gemacht, woher der Widerspruch stammt, nämlich aus der Flüchtigkeit des Excerpierens, indem in der ursprünglichen Biographie vielmehr etwa folgendes gestanden haben dürfte: ἐγένετο δὲ ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων τὸ μὲν πρῶτον συνὼν Καλλιμάχῳ τῷ ἰδίῳ διδασκάλῳ, ἐπειδὴ δὲ ὕστερον ἐπὶ τὸ ποιεῖν ποιήματα ἐτρέπετο ἀπ' αὐτοῦ ἀφιστάμενος, καὶ πολλὴν εἰς ἔχθραν ἦλθον ἀλλήλοις. λέγεται δὲ τοῦτον ἔτι ἔφηβον κτλ.'* Facile et libenter haec praetermittimus et invadi in traditorum verborum integritatem vetamus atque acquiescimus in ipso eo, quod duorum testium facile dinosci dissensum adparet. Id fieri ita in hoc litterarum genere consuevit. Postquam igitur a Callimacho grammaticam, non poesin, Alexandriae didicit Apollonius[3]), intermisso longiore temporis spatio digressus iam a praeceptore in Rhodiorum rempublicam litteris tunc florentissimam ad carmina Rhianeo[4]) fere exemplo pangenda sese

---

[3]) Poeticam artem Callimachus tradidisse Apollonio in Vitis non dicitur: grammaticam dicitur. Erravit igitur Gerckius in hac quidem re, sed cetera multo omnibus fere rectius iudicavit nec meretur tam iniquam quam ei contigit censuram: 'Mus. rhen.' 1889 p. 240 sqq.

[4]) Cf. Meinekii 'Anal. Alex.' p. 200. Cui novum aliquid addere in animo est. Apollonius in 'Argonauticis' Boreadas ab Hercule in Teno insula idcirco occisos esse narravit, quia ille cum quaereret Hylam ut desereretur in Mysia auctores exstitissent I v. 1298 sqq.:

καί νύ κεν ἂψ ὀπίσω Μυσῶν ἐπὶ γαῖαν ἵκοντο
λαῖτμα βιησάμενοι ἀνέμου τ' ἄλληκτον ἰωήν,
εἰ μὴ Θρηικίοιο δύω υἷες Βορέαο
Αἰακίδην χαλεποῖσιν ἐρητύεσκον ἔπεσσιν,

convertit. Circumspiciendum erit deinceps, quale potissimum consilium Apollonius faciendis 'Argonauticis' sit Rhodi persecutus. Id ex ipso carmine exploraturo opus est altiore, quam institui nunc quidem possit, indagine.

σχέτλιοι· ἦ τέ σφιν στυγερὴ τίσις ἔπλετ' ὀπίσσω
χερσὶν ὑφ' Ἡρακλῆος, ὅ μιν δίζεσθαι ἔρυκον.
ἄθλων γὰρ Πελίαο δεδουπότος ἂψ ἀνιόντας
Τήνῳ ἐν ἀμφιρύτῃ πέφνεν, καὶ ἀμήσατο γαῖαν
ἀμφ' αὐτοῖς, στήλας τε δύω καθύπερθεν ἔτευξεν,
ὧν ἑτέρη, θάμβος περιώσιον ἀνδράσι λεύσσειν,
κίνυται ἠχήεντος ὑπὸ πνοιῇ Βορέαο.
καὶ τὰ μὲν ὣς ἤμελλε μετὰ χρόνον ἐκτελέεσθαι κτλ.'

At continuo post vel Glaucus deus marinus emergens admonet Minyas, ne amplius Herculem anxii desiderent v. 1316 sqq.:

Ἄργει οἱ μοῖρ' ἐστὶν ἀτασθάλῳ Εὐρυσθῆι
ἐκπλῆσαι μογέοντα δυώδεκα πάντας ἀέθλους,
ναίειν δ' ἀθανάτοισι συνέστιον, εἴ κ' ἔτι παύρους
ἐξανύσῃ. τῷ μή τι ποθὴ κείνοιο πελέσθω.

Duplex igitur consilium erat sine Hercule proficiscendi, alterum Boreadarum, Glauci vatis alterum idque gravius multo: hoc in futurarum rerum scientia nitebatur, illud foıtuitum et inops rationis eo magis putandumst, quod neci tale quid in quempiam decernendae non sufficit. Nex Zethi et Calaidis e Teniorum fabula provenit, qui adgressos esse quondam Herculem Boreadas ferebant (schol. Apollon. l. c.). Causam et originem inimicitiae manifestum est Apollonium de suo perperam novavisse, ut assolet. Genuinam narrationis formam exquirenti Knaackius fortiter succurrit 'Herm.' 1888 p. 136[1]: *Man hat noch nicht beachtet, dass die Verfolgung des Hylas durch die Boreaden bei Properz I 20, 25 ff. deswegen erfunden ist, um die spätere Bestrafung derselben durch Herakles zu motivieren: das war also in der Vorlage des Properz erzählt, und die Verse sind nur im Zusammenhang mit andern Heraklestaten verständlich.* Amplius procedere licebit, postquam Propertii versus cognovimus. Ita enim ille, cum asseverasset se relata referre v. 17, perrexit:

Hunc (Hylam) *duo sectati fratres, Aquilonia proles,*
hunc super et Zetes, hunc super et Calais,
oscula suspensis instabant carpere palmis,
oscula et alterna ferre supina fuga.
ille sub extrema pendens secluditur ala
et volucres ramo submovet insidias.

Osculando amorem puero testabantur Boreadae! Accedit quod dodecathlum recte Knaackius ab eo poeta enarratum fuisse conclusit, a quo et Apollonius et Propertius sua mutuati essent. Rhiani 'Heracleam' utrique conicimus praesto fuisse ob puerilem amorem vel in heroum vita moribusque a Rhiano expressum. Cf. Wilamowitz 'Herakles' I p. 310[80] et supra p. 322.

Epimetrum IV: De picturis Arateis.

Diximus de picturis Arateis adn. 17. Sed interea obtigit bibliothecae Basileensis liberalitate, ut Germanici vetustus codex A. N. IV 18 Gryphiswaldiam nobis transmitteretur: unde de picturis Arateis promere nonnulla statuimus, ne pergant sive in libris manuscriptis latere sive in Hugonis Grotii (cuius codex nondum innotuit) 'Syntagmate Arateo', perraro libro, obscuratae. Et ea quidem exempla Basileensia, quae Zodiaco inserviunt inlustrando, vix differunt a pictis calendariis: vide Strzygowskii librum 'Die Calenderbilder des Chronographen vom Jahre 354' Berolini 1888 emissum. In ceteris quoque facile indagaveris, quae e vetere artis conformatione desumpta sint. Omnium vero luculentissima Ingeniculi Basileensis pictura est Herculem exprimentis, dum anguem interficit, in sinistrum genu prolapsum. Vasculi Cyrenaei antiquissimi imaginem intueri nobis videbamur: cf. Studniczkae 'Kyrene' p. 33. Nonnulla picturarum Basileensium exempla arte photographica nobis reddidit prompta voluntate Victor Schulze conlega. Exoptamus vehementer, ut quanta Calendariis tanta Arateis picturis mox cura impertiatur. Enumeravit Germanici codices pictos Breysigius in 'Arateorum' praefatione. Item ζωγράφους, qui multum sphaerae Arateae nocuissent, identidem per Arateas litteras meminimus memoratos.[1]) Denique in libro Germanici Matritensi cum cetera monemus tum Antigonum regem Arato scriptionem 'Phaenomenorum' demandantem conspici teste Bethio. Cf. supra l. c.

---

[1]) Exscripsimus potissima 'Analectorum Eratosthenicorum' p. 33 sq.

IX. EPIMENIDEA ET ARCHILOCHEA.

Reviviscere nuper e diuturna oblivione Epimenidis coepit memoria. Novum testem producimus:

εἰ δέ τοι Ἡνίοχόν τε καὶ ἀστέρας Ἡνιόχοιο
σκέπτεσθαί δοκέει καί τοι φάτις ἤλυθεν Αἰγός,
αὐτῆς ἠδ' Ἐρίφων, οἵ τ' εἰν ἁλὶ πορφυρούσῃ
πολλάκις ἐσκέψαντο κεδαιομένους ἀνθρώπους,
αὐτὸν μέν μιν ἅπαντα μέγαν Διδύμων ἐπὶ λαιά
κεκλιμένον δήεις· Ἑλίκης δέ οἱ ἄκρα κάρηνα
ἀντία δινεύει. σκαιῷ δ' ἐπελήλαται ὤμῳ
Αἲξ ἱερή, τὴν μέν τε λόγος Διὶ μαζὸν ἐπισχεῖν·[1]
ὠλενίην δέ μιν Αἶγα Διὸς καλέουσ' ὑποφῆται.
ἀλλ' ἡ μὲν πολλή τε καὶ ἀγλαή, οἱ δέ οἱ αὐτοῦ
λεπτὰ φαείνονται Ἔριφοι καρπὸν κάτα χειρός

Aratus v. 156—166. Haedos Cleostratus demum nominavit. Proinde Capram iam antea notam fuisse Robertus conclusit p. 245 rectissime. Quod sidus qui primi in caelo investigarent — pendet ab illis aliquo modo etiam Cleostratus — *Αἶγα* non de 'Capra' sed de 'Procella' a radice *αικ* (*αἴσσω*) dictum existimarunt. Merito ita olim statuit Buttmannus.[2]) Quam cum 'cubitalem' (*ὠλενίην*), in Aurigae cubito sitam, 'Iovis sacerdotes' scripsissent, correcturus Aratus sinistro Aurigae humero attribuere maluit provectiore scilicet caeli scientia sibi visus adiuvari. Sacerdos is quem correxit

---

[1]) «*ἐπισχεῖν*» etiam Strabo p. 387 (i. e. Apollodorus): *Αἴγιον* (Achaiae) *δὲ ἱκανῶς οἰκεῖται· ἱστοροῦσι δ' ἐνταῦθα τὸν Δία ὑπ' αἰγὸς ἀνατραφῆναι, καθάπερ φησὶ καὶ Ἄρατος «Αἲξ ἱερή, τὴν μέν τε λόγος Διὶ μαζὸν ἐπισχεῖν». ἐπιλέγει δὲ καὶ ὅτι «Ὠλενίην δέ μιν Αἶγα Διὸς καλέουσ' ὑποφῆται» δηλῶν τὸν τόπον, διότι πλησίον Ὠλένη ... Αἰγιέων δέ ἐστι καὶ ... Ἑλίκη καὶ τὸ τοῦ Διὸς ἄλσος τὸ Ἀμάριον κτλ.'* Vossius «*ὑποσχεῖν*» ex Etonensi (n) et Parisiensi (o) codicibus protraxit (cf. Krameri praef. vol. I). Cetera quoque Aratea Strabo aliunde accepit: II p. 103 (cf. p. 194) X p. 478 (cf. p. 262). Pag. 228.

[2]) 'Entstehung der Sternnamen auf der griechischen Sphaere' ('Abh. der Berl. Akad.' 1826) p. 28.

Iovis infantiam enarrans capram induxerat dei nutricem: exspectamus, in sacerdote potissimum, fabulam e certa religione depromptam. Eandem iterum Aratum, si modo Iovis denuo attigit memoriam fabularem, respexisse per se consentaneum est. Ac tetigit reapse initio v. 30 sqq.:

εἰ ἐτεὸν δή,
Κρήτηθεν κεῖναί γε Διὸς μεγάλου ἰότητι
οὐρανὸν εἰσανέβησαν, ὅ μιν ποτὲ κουρίζοντα
δίκτῳ ἐν εὐώδει ὄρεος σχεδὸν Ἰδαίοιο
ἄντρῳ ἐγκατέθεντο καὶ ἔτρεφον εἰς ἐνιαυτόν,
Δικταῖοι Κούρητες ὅτε Κρόνον ἐψεύδοντο.
καὶ τὴν μὲν Κυνόσουραν ἐπίκλησιν καλέουσιν,
τὴν δ' ἑτέρην Ἑλίκην.

Aratum Creticam de Iovis pueritia famam dubitanter secutum esse diximus cap. VIII. Quadrat illuc capra lac praebens quod infanti daretur, ni fallimur, eximie. Sacerdoti igitur, cui Capram, eidem Cynosuram et Helicen puerulum in monte Ida deberi educantes persuasissimum est. Hinc Idaei Iovis sacerdos is, de quo agitur, scriptor fuerit necesse fit. Age Capricorni historiolam 'Catast.' XXVII p. 148 R. proferamus: *ἐτιμήθη δὲ διὰ τὸ σύντροφον εἶναι τῷ Διί, καθάπερ Ἐπιμενίδης ὁ τὰ Κρητικὰ ἱστορῶν φησιν, ὅτι ἐν τῇ Ἴδῃ συνῆν αὐτῷ, ὅτε ἐπὶ τοὺς Τιτᾶνας ἐστράτευσεν, ἐν ᾧ τοὺς συμμάχους καθώπλιζεν. παραλαβὼν δὲ τὴν ἀρχὴν ἐν τοῖς ἄστροις αὐτὸν ἔθηκε καὶ τὴν Αἶγα τὴν μητέρα.*[3]) Ceteros testes adposuit Robertus. Epimenides igitur Cretensis, Cretici — 'Idaei' nunc dicemus accuratius — Iovis et Rheae sacerdos, Capram Capricorni matrem simul cum filio in sideribus constitutam narraverat. In Epimenidem vero etiam convenit, ut melius non possit, dictamni mentio Aratea *δίκτῳ ἐν εὐώδει*, de cuius salubritate et vi purgatoria cap. VI expositum est accuratius. Lustrationes ('*Καθαρμούς*') ferebatur ille inde a quinto saeculo conscripsisse; dicitur idem *ῥιζοτόμος*.[4]) Itaque Epimenidem Aratus

[3]) Fidem Kernius p. 78 Epimenidis fragmentis iis, quae in 'Catasterismis' servata sunt, derogavit. Cui iure refragati sunt Bethius (Hermes 1889 p. 410) et Wilamowitzius (Eurip. Hippolyt. p. 224).

[4]) Schultess 'De Epimenide' p. 19. Dormivit in antro Idaeo: cf. infra et Suidas s. v. *διεκπατῆσαι*] *τοῦ πάτου παρεξελθεῖν. λέγουσιν Ἐπιμενίδην χρόνον ἕνα διεκπατῆσαι ἀσχολούμενον περὶ ῥιζοτομίαν. χρόνον ἕνα* 'unum annum'

usurpavit certissime. Quaerimus librum Epimenideum: 'Theogonia' ultro offertur. Quae inde a quinto ineunte saeculo vel exeunte sexto adscribi Epimenidi coepta est[5]).

Dubitaverat de Epimenideae fabulae fide ac veritate Aratus. Nullum dubitationi locum relinquendum esse et fraudem adgnoscendam professus est item in pueritia Iovis describenda Callimachus. At quo ille auxilio et firmamento! Haud inlepide ipsius Epimenidis sententiolam adsumpsit suis adversarium armis repulsurus:

Ζεῦ, σὲ μὲν Ἰδαίοισιν ἐν οὔρεσί φασι γενέσθαι,
Ζεῦ, σὲ δ' ἐν Ἀρκαδίῃ· πότεροι, πάτερ, ἐψεύσαντο;
«Κρῆτες ἀεὶ ψευσταί».

Epimenidis gratia (fr. 5 K.) si quis Callimachum putaret hymni exordium ita constituisse ut fecit, vim et iniuriam subtili poetae ingenio inferret ac consilio. Subtilitas vero cogitandi patefacta nobis videtur, dummodo Aratum perpendas iam et ipsum haesitasse (*εἰ ἐτεὸν δή*). 'Phaenomena' amici Cretensium castigans mendacia strinxit Callimachus.

'Oraculis' perperam Kinkelius versum inseruit. Quo facile refutato ad 'Catharmos' potius sibi redeundum Dielesius ratus, vir summus, ubi civibus abstinentiam commendavisset, ibidem Epimenidem iecisse in Cretenses vituperium illud p. 395 ita docebat: *Auf diese Enthaltsamkeitspredigt beziehe ich auch den berühmt gewordenen Vers Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί. Ein Orakel ist es nicht, die starke Invective passt auch kaum in den Orakelton. Dagegen lässt sich wol verstehn, wenn der Epimenides der 'Katharmen' seine in Sünde verstockten Landsleute durch die Empfehlung der orphischen*

---

significat (Valckenarius 'Diatriba' p. 140 et supra p. 124): male *ad aliquod tempus* Bernhardyus, deceptus fortasse Laertii Diogenis loco I 10, 7: *εἰσὶ δ' οἵ μὴ κοιμηθῆναι αὐτὸν λέγουσιν, ἀλλὰ χρόνον τινὰ ἐκπατῆσαι ἀσχολούμενον περὶ ῥιζοτομίαν.* Hinc est, quod herbae nonnullae vocantur *Ἐπιμενίδειοι*: Theophr. 'Hist. plant.' VII 12, 1 (*ἐδώδιμοι*) *ἡ τοῦ ἀσφοδέλου ῥίζα καὶ ἡ τῆς σκίλλης, πλὴν οὐ πάσης ἀλλὰ τῆς Ἐπιμενιδείου καλουμένης, ἣ ἀπὸ τῆς χρήσεως ἔχει τὴν προσηγορίαν.* De trochiscis Epimenideis: Schultess. p. 50[5]. Cf. Wilamowitz. l. c.

[5]) O. Kern 'De Orphei Epimenidis Pherecydis Theogoniis' p. 67 sqq., Diels 'Sitzungsber. der Berliner Akad.' 1891 p. 387—403, Wilamowitz l. c.

Askese wie Empedokles auf den Pfad der Tugend lenken und wie jener (v. 444 St.) vermahnen will: νηστεῦσαι κακότητος. Dielesii series cogitatorum incerta condicione laborat. Nam si res ad coniecturam semel devenit, e pluribus seligemus eam quae ab expressi exempli vadimonio ac fide ceteris tutius commendatur. Imitatus est Epimenides utique Hesiodeum Theogoniae exordium v. 26 sqq.

ποιμένες ἄγραυλοι, κάκ᾽ ἐλέγχεα, γαστέρες οἶον.
ἴδμεν ψεύδεα πολλὰ λέγειν ἐτύμοισιν ὁμοῖα.
ἴδμεν δ᾽, εὖτ᾽ ἐθέλωμεν, ἀληθέα γηρύσασθαι.

Subrustica impudentia pastores vel unum potius pastorem Hesiodum adfatae instruunt Musae deorum origines carmine explicaturum. Quid? si in Epimenide consimilis adloquendi erat occasio, una intercedente ea differentia, ut verax apud Epimenidem persona adlocutrix (vel personae) videri vellet, Musae Hesiodeae simul etiam 'mendaces'? Prona suspicio, deum nescio quem (vel deos) Epimenidi non aliter atque est in Hesiodo scribendi negotium detulisse de certis rebus tunc ipsum edocto. Consopitum se facias Epimenidem, ut esse solet in fabulis, finxisse et ad deos ductum per somnum[6]) didicisse nova mira inaudita! Finxit re vera tale quid Epimenides in 'Catharmis'. Quod cum bene coniecisset Dielesius[7]), nuntiari vidimus idem postea ab eo biographo, cui sua

---

[6]) Profundi somni documentum mirifica diuturnitas (cf. Cic. 'Somnium Scipionis' c. 10). Spatium quinquaginta septem annorum, quae est Theopompi numeratio (Schultess. p. 53), e ternario magni anni undevicennalis numero explicatur ($3 \times 19 = 57$). Quod cum iure conclusissent cum alii tum Schultessius p. 52, illud hic omnino neglexit, quod non Meto demum, sed iam Phainus Metonis magister circa a. 450 solarem annum undeviginti annis lunaribus circumscripsit. Cf. p. 241 et huius capitis adn. 4, ubi 'unum' annum dormivisse Epimenidem comperimus. 'Unum' annum Iuppiter Callimacheus a Curetibus educatur.

[7]) *Wie Kallimachos im Prolog der Aitien seine Dichtung als Traumeingebung dargestellt hatte, wie es ferner die allgemein und officiell geübte Sitte der Incubation griechischem Denken nahe legte, so begreift man leicht, auch ohne dass man die Legende der Siebenschläfer und andere zahlreiche Varianten bemüht (Rohde 'Rhein. Mus.' 35, 157), dass auch dieser Epimenides redivivus sich als erwacht aus langem Schlafe und nun mit wunderbarer Weissagungskunst behaftet ausgibt und seines Geistes Reichthum auszustellen beginnt So stellt sich auch Lukian (Timon c. 6) . . das Werden des Propheten vor.* Lucianus nihil nisi diuturnam dormitionem commemoravit e narrationis conexu solutam. De Callimacho cf. 'Anth. Pal.' VII 42.

debet Maximus Tyrius 'Diss.' c. 22 p. 224 Davisii (Cantabr. 1703) *ἦλθεν Ἀθήναζε καὶ ἄλλος, Κρὴς ἀνήρ, ὄνομα Ἐπιμενίδης· οὐδὲ οὗτος ἔσχεν εἰπεῖν αὐτῷ διδάσκαλον· ἀλλ' ἦν μὲν δεινὸς τὰ θεῖα, ὥστε τὴν τῶν Ἀθηναίων πόλιν κακουμένην λοιμῷ καὶ στάσει διεσώσατο ἐκθυσάμενος· δεινὸς δὲ ἦν ταῦτα οὐ μαθών, ἀλλ' ὕπνον αὐτῷ διηγεῖτο μακρὸν καὶ ὄνειρον διδάσκαλον* et c. 28 p. 286 *ἀφίκετό ποτε ἀνὴρ Κρὴς Ἀθήναζε ὄνομα Ἐπιμενίδης κομίζων λόγον οὑτωσὶ ῥηθέντα, πιστεύεσθαι χαλεπόν. ἡμέρας ἐν Δικταίου* (immo *Ἰδαίου*: Rohde 'Psyche' p. 120[3]) *Διὸς τῷ ἄντρῳ κείμενος ὕπνῳ βαθεῖ ἔτη συχνὰ ὄναρ ἔφη ἐντυχεῖν αὐτὸς θεοῖς καὶ θεῶν λόγοις καὶ Ἀληθείᾳ καὶ Δίκῃ. τοιαῦτα ἄττα διαμυθολογῶν ἠνίττετο, οἶμαι, ὁ Ἐπιμενίδης, ὡς ἄρα ὁ ἐν γῇ βίος ταῖς τῶν ἀνθρώπων ψυχαῖς ὀνείρατι ἔοικε καὶ πολυετεῖ.* Esse vidimus, qui non dormiisse sed herbis salutaribus occupatum fuisse conligendis Epimenidem asseverarent (adn. 4). Novo igitur testimonio id ipsum, quod pragmatice interpretando conatur tollere, Maximus stabilit invitus.[8]) Addimus breviter de persona adlocutrice ex eodem Maximo nonnulla. Deos enim universos, Veritatem et Iustitiam imprimis, se vidisse 'Catharmorum' exordio et audivisse rettulit Epimenides. Illud «*Κρῆτες ἀεὶ ψευσταί*» si ad Veritatem revocaveris adfantem, acrimoniam singularem persentisces; si minus, in *ψευσταί* rationem et relationem requires. Statuimus igitur ita probabiliter, sed nihil certi spondemus. Quid ergo? Arati causa Callimachus Epimenideam fabellam Epimenidis ipsius versu redarguit. Hymnus in Iovem Callimacheus cum ± 280 confectus sit, iam ante illud tempus 'Phaenomena' Alexandriae innotuisse

---

[8]) Wilamowitzius in Epimenidis 'Theogoniam' convicium illud relegavit Eurip. 'Hippolytos' p. 224[1]) '*Den Hesiod weihen die Musen auf dem Helikon* (immo ad radices montis, cf. p. 274) *und beginnen mit dem Scheltwort «ποιμένες ἄγραυλοι, κάκ' ἐλέγχεα, γαστέρες οἶον». Epimenides war bei den letaeischen Nymphen gewesen und verkündigte die Wahrheit mit dem Scheltwort «Κρῆτες ἀεὶ ψευσταί, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί».* Pag. 224: *Die Theogonie führte als poetisches Motiv den Schlaf in der Grotte ein.* Opponimus quae supra prolata sunt. Nymphis templum exstruere Epimenidem voluisse sed voce e caelo audita Iovi dicasse Theopompus (Laert. Diog. l. c.) narravit. Nihil de Nymphis exstat amplius, quoad scimus. — Etiam de Callimacho paullo aliter Wilamowitzius iudicavit. De quibus ambigere licet, postquam Callimacheae relationis acumen, ni fallimur, dispeximus.

consequitur. Vel hinc quaestio de 'Phaenomenis' chronologa profligata est.

«Κρῆτες ἀεὶ ψευσταί»· καὶ γὰρ τάφον, ὦ ἄνα, σεῖο
Κρῆτες ἐτεκτήναντο· σὺ δ' οὐ θάνες, ἐσσὶ γὰρ αἰεί.

Efficitur copulatione causali, Epimenidem ipsum, utpote cuius fraus et fallacia reprehendatur, de Iovis et morte et sepulcro locutum esse in 'Theogonia' [9]) et proinde humanam quadamtenus deorum summo addixisse naturam.

Altius Cretensium de Iove fabulam repetentibus narratio occurrit Anonymi Ambrosiani in Studemundii 'Analectis variis' I p. 224 sq. impressi genuinae antiquitatis laude et raritate excellens:

δάκτυλος δὲ ἐκλήθη ἀπὸ τῶν Δακτύλων, οὓς ἐπιλαβομένη τῆς γῆς ἀνῆκεν ἡ Ῥέα. ἡ δὲ ἱστορία τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον. μαντευόμενος ὁ Κρόνος περὶ τῶν μελλόντων αὐτῷ συμβῆναι ἤκουσε παρὰ τοῦ μάντεως, ὅτι εἷς τῶν παίδων αὐτοῦ μέλλει τῆς βασιλείας αὐτὸν ἐκβαλεῖν· εὐλαβούμενος οὖν τὰ τικτόμενα βρέφη κατέπινεν. λυπουμένη δὲ πρὸς τοῦτο ἡ τοῦ Κρόνου γυνή, ὅτε ἔλαβεν ἐν γαστρὶ τὸν Δία, ἔφυγεν εἰς τὴν Ἴδην (ὄρος δὲ τοῦτο τῆς Κρήτης) κἀκεῖσε διέτριβε τὴν ὥραν τοῦ τοκετοῦ περιμένουσα. ὡς δ' ἧκεν ἡ προθεσμία καὶ αἱ τῶν ὠδίνων ἐπέκειντο βάσανοι, μὴ φέρουσα τὰς ἀλγηδόνας ἐπεστήριξε κατὰ τοῦ ὄρους τὰς χεῖρας· τὸ δὲ ὄρος εὐθὺς ἰσαρίθμους τῶν δακτύλων ἐγέννησε δαίμονας, οἵτινες περιστάντες αὐτὴν ἐμαιώσαντο. ἡ δὲ γεννήσασα λίθον μὲν ἀντὶ τοῦ παιδὸς σπαργανώσασα τῷ Κρόνῳ προσήνεγκεν (ὃ δὲ καὶ τοῦτον κατέπιεν), τῷ δὲ βρέφει δίδωσι τροφὸν αἶγα καλουμένην Ἀμάλθειαν, καὶ τοὺς εἰρημένους δὲ περιέστησε δαίμονας· οὗτοι οὖν ἔσκεπόν τε τὸ βρέφος καὶ περὶ αὐτὸ χορεύοντες ἔτυπτον τὰς ἀσπίδας

---

9) *Auf dasselbe Gedicht* (Epimenidis 'Theogoniam') *möchte ich auch die Tradition vom Zeusgrabe beziehn, denn nicht wol könnte Kallimachos sie den Kretern zuschreiben, wenn erst Euhemeros sie erfunden hätte, wie Rohde meint (Psyche p.* 122*); dagegen ist der Witz viel besser, wenn Kallimachos den Spruch des Epimenides von der kretischen Verlogenheit gegen ihn selbst wendet* Wilamowitzius l. c.

εὐκόσμως καὶ ἀπετέλουν ῥυθμὸν ἐναρμόνιον ᾄδοντες καὶ μέλη τινά, καὶ οὐ συνεχώρουν ἀκοῦσαι τὸν Κρόνον κλαίοντος τοῦ παιδός. τοῦτο δέ φησι Καλλίμαχος (v. 53 sq.)·

ἵνα Κρόνος οὔασιν ἠχήν
ἀσπίδος εἰσαΐοι καὶ μή σεο κουρίζοντος,

ὅ ἐστι τοῦ Διός. τὸ αὐτὸ δὲ εἶπε καὶ Ἄρατος (v. 35)·

Δικταῖοι Κούρητες ὅτε Κρόνον ἐψεύδοντο.

.. ἦσαν δὲ οἱ προειρημένοι δαίμονες δέκα τὸν ἀριθμὸν καὶ ἐκαλοῦντο Δάκτυλοι Ἰδαῖοι καὶ Κούρητες καὶ Κορύβαντες, Δάκτυλοι μὲν Ἰδαῖοι ἀπὸ τῆς Ἴδης τοῦ ὄρους τοῦ Κρητικοῦ καὶ τῶν τῆς Ῥέας δακτύλων, Κούρητες δὲ διὰ τὸ περὶ τὸν Δία κοῦρον ὄντα εἰλεῖσθαι, Κορύβαντες δὲ διὰ τὸ περιβαίνειν τῷ κούρῳ καὶ ἀπατᾶν τὸν Κρόνον τοῖς ᾄσμασιν.

Indidem prompsit Nonnus XIV v. 23—35, ut vero plus exhibeat:

καὶ βλοσυροὶ Κρήτηθεν ἀολλίζοντο μαχηταί
Δάκτυλοι Ἰδαῖοι κραναῆς ναετῆρες ἐρίπνης
γηγενέες Κορύβαντες ὁμήλυδες, ὧν ποτε Ῥείῃ
ἐκ χθονὸς αὐτοτέλεστος ἀνεβλάστησε γενέθλη·
οἳ βρέφος ἀρτιλόχευτον ἀεξιτόκῳ παρὰ πέτρῃ
Ζῆνα φερεσσακέεσσιν ἐμιτρώσαντο χορείαις,
κῶμον ἀνακρούοντες ὀρίκτυπον ἠπεροπῆα,
ἠέρα βακχεύοντες· ἀρασσομένοιο δὲ χαλκοῦ
ἀγχινεφὴς Κρονίοισιν ἐπέβρεμεν οὔασιν ἠχώ
κουροσύνην Κρονίωνος ὑποκλέπτουσα βοείαις·
καὶ πρόμος ἡγεμόνευε χοροπλεκέων Κορυβάντων
Πύρριχος Ἰδαῖός τε σακέσπαλος, οἷς ἅμα βαίνων
Κνώσσιος αἰόλα φῦλα παρώνυμος ὥπλισε Κύρβας.

Recens quidem testium memoria, at fabulae elementa vetustissima. Quae res Stesimbroti adiumento monstrari potest. Nam cum Apollonius 'Argonauticorum' I v. 1126 sqq. Minyas narrasset et Rheam Dindymenam evocasse

Τιτίην θ᾽ ἅμα Κύλληνόν τε,
οἳ μοῦνοι πολέων μοιρηγέται ἠδὲ πάρεδροι
Μητέρος Ἰδαίης κεκλήαται, ὅσσοι ἔασιν
Δάκτυλοι Ἰδαῖοι Κρηταιέες, οὕς ποτε νύμφη
Ἀγχιάλη Δικταῖον ἀνὰ σπέος ἀμφοτέρῃσι
δραξαμένη γαίης Οἰαξίδος ἐβλάστησεν

scholiasta ad h. l. notavit: *ὅτι δὲ νύμφη τις Οἰαξίδος γῆς δραξαμένη τοὺς καλουμένους Ἰδαίους Δακτύλους ἐποίησε, παρὰ Στησιμβρότου εἴληφεν.* Diiunxit igitur a Rhea Anchialam praeeunte Stesimbroto Apollonius. Sive idem ille sive Maeandrius Milesius (quem praetulit doctissimus Apollonii interpres) Apollonio nomina Dactylorum e religione Milesiorum profecta suppeditavit. Sunt autem in ista narratione quae attendas duo. Ac primum quidem quod deae Cyzicenae sive Milesiae Cretenses Dactyli famulantur, id e vetere ac nota iam Mileti cum Creta insula relatione apte ni fallimur expediveris.[10]) *Ἀγχιάλην* vero Dactylorum matrem 'mari propinquam' vocatam putamus eadem de causa, qua *Ἁλίας* 'feminas marinas' Placianae Rheae et comites et cultrices 'C. I. G.' II 3657 (cf. Kirchneri 'Att. et Pelop.' p. 45[1]). Quae eo consilio disseruimus paullo uberius, ne ante Milesiacam fabulam quinto saeculo antiquiorem exstitisse Creticae narrationis elementa ignoraretur[11]).

In Idam montem parturiens Rhea sese confert (Anonymus), partum *ὄρεος σχεδὸν Ἰδαίοιο* Curetes custodiunt cum nutricibus, Rheae matri scilicet vicini (Aratus). Inter se haec vides arcte conexa esse. Itaque obstare vix quicquam dixeris, quin Epimenidi hoc quoque retribuas. Et ne Dactylorum quidem significatio abhorret. 'Idaei' Anonymo illi sunt, Arato 'Dictaei', etsi mille stadia inter Idam et Dictam montes interiacent (cf. p. 262[29]). Res ita se habebit. «*Δικταῖοι Κούρητες*» Aratus versum exordiens, cum deberet «*Ἰδαῖοι*», dixit anaphorae studio ductus ob versus antecedentis initium «*δίκτῳ ἐν εὐώδει*» quaesitae, idque eo facilius

---

[10]) Simile quid Olympiae accidit. Iovem in Elide natum Rhea commisit Olympiae *τοῖς Ἰδαίοις Δακτύλοις, καλουμένοις δὲ τοῖς αὐτοῖς τούτοις καὶ Κούρησιν. ἀφικέσθαι δ' αὐτοὺς ἐξ Ἴδης τῆς Κρητικῆς κτλ.*' Cf. 'Hermes' 1890 p. 400 sqq.

[11]) Fortasse redundabit alterum. Epimenidem *καὶ παῖδα νύμφης ὄνομα Βάλτης καὶ Κούρητα νέον* coaevi adpellabant (Plut. 'Sol.' c. 12). Depravatum et *Βάλτης* et *Βλάστας* Suidianum s. v. *Ἐπιμ.* Cum de Cretica nympha biographus quisquis fuit utrique communis loquatur, subabsurde *Βλαύτας* (quae Attica erat) fuit qui excogitaret. Fac vero hac quoque in fabula Curetes — inter quos Epimenides numerabatur — fuisse eosdem ac Dactylos Idaeos: 'Anchialae' nymphae et Haliarum memineris et e *Βλάστας-Βάλτης* eliciendum forte esse *Ἁλίας* censebis. Sed ambiguam fatemur nobis et ipsis propositae coniecturae fidem videri, dummodo rationem redinveniendi veri ac regionem monstraverimus, contenti.

potuit, quod in aliis narrationibus Creticis ne Dicta quidem a Iovis natalibus seiuncta erat.[12]) Denique Dactylos Idaeos Rheae dixit obstitores Anonymus: *περιστάντες αὐτὴν ἐμαιώσαντο*. Medici igitur dii putabantur illi; et innuunt tale aliquid etiam propria Dactylorum nomina: Hercules (nimirum *Ἀλεξίκακος*)[13]), *Παιώνιος, Ἐπιμήδης, Ἰάσιος, Ἴδας*. Proinde obstetricium Dactylorum officium inter genuinae religionis Creticae vestigia censemus nec demimus Epimenidi. Ac fortasse de Dactylorum etymo hac eadem ratione edocebimur quid sibi velit. Quid? si *χειρογόνοι* credebantur et digitis placide ventri immissis contrectando efficere, ut parerent parturientes? Essent igitur *Δάκτυλοι* = *Δακτυλογόνοι*, ut *Κούρητες* = *Κουροτρόφοι* ('De Aeschyli Supplicibus' p. III sqq.). Coniectura haec est, nihil amplius.

Composuimus Epimenidea quae in Anonymo Ambrosiano nobis inesse viderentur elementa. A quo quod alienum sit, nobis nihildum sese obtulit. Iam faciamus periculum num satis tuto argumentati simus, et Pseudoeratosthenem et Diodorum, qui nonnulla habent ex eodem Epimenide, ad Anonymum exigamus. Quod ut bene cadat, pro explorato tenendum est, Diodorea libri V capita 70 et 71 e duobus utique scriptoribus contaminata esse, quorum alter ad Callimachi hymnum primum, alter proxime ad ipsum accedat Anonymum. En Callimachus v. 57—67:

ἀλλ' ἔτι παιδνὸς ἐὼν ἐφράσσαο πάντα τέλεια·
τῷ τοι καὶ γνωτοὶ προτερηγενέες περ ἐόντες
οὐρανὸν οὐκ ἐμέγηραν ἔχειν ἐπιδαίσιον οἶκον.
δηναιοὶ δ' οὐ πάμπαν ἀληθέες ἦσαν ἀοιδοί·
φάντο πάλον Κρονίδῃσι διάτριχα δώματα νεῖμαι·
τίς δέ κ' ἐπ' Οὐλύμπῳ τε καὶ Ἄιδι κλῆρον ἐρύσσαι,
ὃς μάλα μὴ νενίηλος; ἐπ' ἰσαίῃ γὰρ ἔοικε
πήλασθαι· τὰ δὲ τόσσον ὅσον διὰ πλεῖστον ἔχουσιν.
ψευδοίμην, ἀίοντος ἅ κεν πεπίθοιεν ἀκουήν.
οὔ σε θεῶν ἑσσῆνα πάλοι θέσαν, ἔργα δὲ χειρῶν,
σή τε βίη τό τε κάρτος, ὃ καὶ πέλας εἵσαο δίφρου.

Quibus si admoveris Diodorum V c. 70, 1 *περὶ δὲ τῆς τοῦ Διὸς γενέσεώς τε καὶ βασιλείας διαφωνεῖται· καί τινες μέν φασιν αὐτὸν*

[12]) Lobeck. 'Aglaophamus' II p. 1121.
[13]) Lobeck. ib. p 1169.

μετὰ τὴν ἐξ ἀνθρώπων τοῦ Κρόνου μετάστασιν εἰς θεοὺς διαδέξασθαι τὴν βασιλείαν, οὐ βίᾳ κατισχύσαντα τὸν πατέρα, νομίμως δὲ καὶ δικαίως ἀξιωθέντα ταύτης τῆς τιμῆς et praeterea capitis 71 initium: has certe Diodoreae narrationis partes segregandas a ceteris esse liquebit. Cetera enim, si non omnia utique nonnulla, ita comparata sunt, ut Anonymum nobis iteratum audire videamur: τινὲς δὲ μυθολογοῦσι τῷ Κρόνῳ γενέσθαι λόγιον περὶ τῆς τοῦ Διὸς γενέσεως, ὅτι παραιρήσεται τὴν βασιλείαν αὐτοῦ βιαίως ὁ γεννηθεὶς παῖς. διόπερ τὸν μὲν Κρόνον τὰ γεννώμενα παιδία πλεονάκις ἀφανίζειν, τὴν δὲ Ῥέαν ἀγανακτήσασαν καὶ μὴ δυναμένην μεταθεῖναι τὴν προαίρεσιν τἀνδρός, τὸν Δία τεκοῦσαν ἐν τῇ προσαγορευομένῃ Δίκτῃ, κλέψαι καὶ δοῦναι λάθρᾳ τοῖς Κούρησιν ἐκθρέψαι τοῖς κατοικοῦσι πλησίον ὄρους τῆς Ἴδης· τούτους δὲ ἀπενέγκαντας εἴς τι ἄντρον παραδοῦναι ταῖς Νύμφαις . . . αὗται δὲ μέλι καὶ γάλα μίσγουσαι τὸ παιδίον ἔθρεψαν καὶ τῆς αἰγὸς τῆς ὀνομαζομένης Ἀμαλθείας τὸν μαστὸν εἰς διατροφὴν παρείχοντο κτλ.' Pseudoeratosthenem superius adscripsimus. Quem recte olim, quamvis Bethius 'Herm.' 1889 p. 410 dissentiat, cum Diodoro V 70, 6 Robertus comparavit p. 241: τῇ θρεψάσῃ δ' αἰγὶ τιμάς τέ τινας ἄλλας ἀπονεῖμαι καὶ τὴν ἐπωνυμίαν ἀπ' αὐτῆς λαβεῖν, Αἰγίοχον ἐπονομασθέντα: ad caelum nimirum Capram rettulit Iuppiter.

Factum nobis est periculum, ni fallimur, feliciter.

Coronam Aratus v. 71 commemoravit:

αὐτοῦ κἀκεῖνος Στέφανος, τὸν ἀγαυὸν ἔθηκεν
σῆμ' ἔμεναι Διόνυσος ἀποιχομένης Ἀριάδνης,
νώτῳ ὑποστρέφεται κεκμηότος Εἰδώλοιο.

Historiolam illam esse Epimenideam 'Catasterismi' p. 67 et 243 testantur diserte.

Leonidas Tarentinus, paullo iunior Arato, in 'Phaenomena' epigramma ita incohavit:

Γράμμα τόδ' Ἀρήτοιο δαήμονος, ὅς ποτε λεπτῇ
φροντίδι δηναιοὺς ἀστέρας ἐφράσατο,
ἀπλανέας τ' ἄμφω καὶ ἀλήμονας.

Aeternitatem stellarum extulit poeta ornamenti causa[14]), nec dicendum erit Arati versum 99 obversatum esse Tarentino (de Virgine):

εἴτ' οὖν Ἀστραίου κείνη γένος, ὅν ῥά τέ φασιν
ἄστρων ἀρχαῖον πατέρ' ἔμμεναι, εἴτε τευ ἄλλου.

«ἀρχαῖον» Marcianus servavit et scholio firmatus et Hesiodeae 'Theogoniae' v. 378, ubi Astraeo Aurora peperisse astra fertur. Recentiores vero codices «ἀρχαίων» habent, ut Parisini AC a nobis conlati. Superflua autem coniectura «ἀρχαίων» illud novatum esse concludimus. Adde quod Nox, quippe quae 'signa siderum posuerit', «ἀρχαίη» est v. 408; «ἀρχαίων γυναικῶν» v. 103.

Prior originatio cuius sit, adhuc nescitur. Ἀστέριος — Ἀστερίων et heros pernobilis Cretensis et Cretici Iovis quoque epithetum solemne (Preller II³ p. 116, Roscher s. v.)[15]). Ostendi nequit sed verisimile admodum est, Creticam fabulam esse illam et eodem Epimenidis scripto propagatam. Artifices pergameni cum non modo *Δίκην-Παρθένον*, ut Aratus coniunctis Eudoxi et Hesiodi denominationibus, sed etiam quasi diversam personam *Θέμιν-Παρθένον* inter deos siderales referrent, hanc aliunde eos mutuatos esse patet. Vix igitur admittitur, eum qui iuxta *Θέμιν* in gigantomachiae pergamenae anaglyphis proelians repraesentatur Hesiodeo nomine velle adficere: quemadmodum Puchsteinius, longe omnium felicissimus et ingeniosus arae pergamenae interpres, instituit. Cuius

---

[14]) Sensit rem in Leonida Jacobsius. Arati v. 116 ne opponas ποθέουσα παλαιῶν ἤθεα λαῶν aut Asclepiadis (sive Archiae) de Hesiodo versum γένος ἀρχαίων ἔγραφες ἡμιθέων 'Anth. Pal.' IX 64 aut Rhiani (p. 186 Meinekii 'Analectorum') Πύρρης Δευκαλίωνος ἀπ' ἀρχαίης ἀλόχοιο aut Euphorionis fr. dub. V ὑμείων κοχύῃσι καθειμένη ἀρχαίῃσιν. — In Leonidae carminibus nihil invenimus, quod Arateam imitationem redoleat, nisi forte 'Anth. Pal.' IX 107 (quod Antipatri Thessalonicensis dixit esse Planudes) ad 'Phaenomenorum' v. 154 sq. spectat. Sole cum Leone coeunte

εὐρεῖαί μοι ἀρέσκοιεν τότε νῆες,
εἰς ἄνεμον δὲ τὰ πηδὰ κυβερνητῆρες ἔχοιεν

Aratus. Leonidas tanquam oblocuturus v. 3—6:

βραχὺ μὲν σκάφος, ἀλλὰ θαλάσσῃ
πᾶν ἴσον· οὐ μέτρων ἡ κρίσις, ἀλλὰ τύχης.
ἔστω πηδαλίοις ἑτέρῃ πλέον (ἄλλο γὰρ ἄλλῃ
θάρσος), ἐγὼ δ' εἴην δαίμοσι σῳζομένη.

[15]) Ἀστήρ gigas atticus a Minerva necatus: Aristoteles schol. Aristid. p. 105 Frommelii.

disputatorum haec fere summa ('Sitzungsber. der Berl. Ak.' 1889 p. 339): Alatum quendam et barbatum deum aetate provectum, miti facie insignem, iuxta *Θέμιν Φοίβην Ἀστερίην* 'caeli quasi reginam' repositum esse. In cuius ala sinistra (refracta enim dextra est) oculum conspici. '*Alle diese Eigenschaften des fraglichen Gottes, sein Platz, seine Formen, die Augen auf den Flügeln, führen mit grösster Wahrscheinlichkeit darauf, dass es der ἡλιωπός, bez. ἀστερωπός Uranos sei, freilich nicht der Sohn von Aither und Hemera, sondern der Vater von Themis und Phoibe* [Hesiod. 'Theog.' v. 133] *und all der andern von den erdgebornen Giganten bedrohten Titanen und Olympier, der als Pendant der Ge auf Seiten der Götter um so weniger fehlen kann, als ihm besonders der Angriff der übermüthigen Erdensöhne gilt.*' An Astraeus, quem vetustum astrorum parentem Hesiodus v. 378 praedicavit, dicendus ille et ex Epimenidis 'Theogonia' aevo alexandrino notissima repetendus est? Certe ionica vel poetica potius nominis *Ἀστερίη* terminatio in anaglyphis pergamenis iuxta formas atticas conspicua sic apte explicaretur. Sed res incerta est ac fortasse manebit.

II

I. Bekkerus p. 144 editionis Archilochi frustulum nescimus e quo libro divulgavit: *καὶ παρ' Ἀρχιλόχῳ* (fr. 120 B.) «*ὑφ' ἡδονῆς σαλευομένη κορώνη*». Quantum vero exsultabamus, cum in Marciano et eius apographis tres fere Archilochi versus primi investigaremus hucusque incognitos! Sed antea Arati locum totum adponimus v. 1003 sqq. Signum igitur sunto auctore Arato

καὶ κόρακες μοῦνοι μὲν ἐρημαῖοι βοόωντες
δισσάκις, αὐτὰρ ἔπειτα μέγ' ἀθρόα κεκλήγοντες·
πλειότεροι δ' ἀγεληδόν, ἐπὴν κοίτοιο μέδωνται,
φωνῆς ἔμπλειοι· χαίρειν κέ τις ὠΐσαιτο,
οἷα τὰ μὲν βοόωσι λιγαινομένοισιν ὁμοῖα,
πολλὰ δὲ δενδρείοιο κατὰ φλόον, ἄλλοτ' ἐπ' αὐτοῦ,
ἧχί τε κείουσιν καὶ ὑπότροποι ἀπτερύονται.

Adscripsit v. 1009 scholiasta Marcianus: *ἦχί τε κείουσιν-] ἐν ᾧ αὐλίζονται καὶ καθέζονται, ἀπ' αὐτοῦ πάλιν αἴρονται, καὶ περιπετασθέντα πάλιν ἐπ' αὐτὸ εἰ ὑποστρέφοιεν εὔδινὸν τὸ περὶ τὸν ἀέρα κατάστημα γίνωσκε· χαιρόντων γὰρ αἱ τοιαῦται φωναὶ καὶ κινήσεις, ἐκθαρσησάντων τῇ καθαρότητι τοῦ ἀέρος.§ οὕτως*[16]. *δηλῶσαι ἠθέλησε, ποῖον δένδρον εἴρηκεν. λέγει γὰρ* 'ὅπου τίκτουσιν', *ἀπὸ τοῦ τεκείω ῥήματος* [*ὅπου τίκτουσιν*][17]. *ἐμοὶ δὲ δοκεῖ μᾶλλον «κείουσιν»*[18]) *ἀντὶ τοῦ κοιμῶνται, ἀπὸ τοῦ κείω· ὁ δὲ τέ σύνδεσμος, ἵν' ᾖ* 'ὅπου καὶ τὴν κοίτην ἔχουσι καὶ [ὅπου] αὐλίζονται καὶ τῆς πτήσεως παύονται'. *τὸ γὰρ «ἀπτερύονται» οἱονεὶ* ⟨*πέτονται*⟩[19]) *τὰ πτερὰ χαλάσαντες.§ ἢ τὸ «ἀπτερύονται» ἀντὶ τοῦ διασείουσι τὰς πτέρυγας ὑποστρέψαντες· διακινοῦσι γὰρ τὰς πτέρυγας ἤτοι ὑφ' ἡδονῆς, τὴν κοίτην καταλαβόντες, ἢ τὴν ἐκ τοῦ ἀέρος διατινάσσοντες ἰκμάδα. καὶ παρ' Ἀρχιλόχῳ ἡ ὑφ' ἡδονῆς σαλευομένη κορώνη, ὥσπερ*

κηρύλος,
πέτρης ἐπὶ προβλῆτος ἀπτερύσσετο[20]).

τὸ δὲ «ὑπότροποι» ἀπὸ τοῦ νομοῦ πάλιν ὡς ἐπὶ τὴν κοίτην.§ ἀπτερύονται][21]) *προσέθηκε τὸ α διὰ τὸ μέτρον. πτερύσσειν δὲ ἐτυμολογεῖται οἱονεὶ πτεροσείειν.* Coniecit 'in Archilocho' *«σαλευμένη»* Meinekius inutiliter, qui nonnisi Bekkerianum noverat frustulum plaudente Bergkio. Nos ferendam orationem esse rati nihil traditae verborum faciei detrahere voluimus. Id autem confestim patescit, Archilochi fragmento 141 Bergkii ipsam eam quam felicissime recuperavimus attingi memoriam. Exstat illud in erudita Aeliani disputatiuncula 'H. A.' XII 9: *ὁ δὲ κίγκλος ζῷόν ἐστι πτηνὸν ἀσθενὲς τὰ κατόπιν . . . κινεῖ δὲ τὰ οὐραῖα πτερά, ὥσπερ οὖν ὁ παρὰ τῷ Ἀρχιλόχῳ κηρύλος.* Praeterea apud Hesychium post glossam *ἀπταντίτας* haec ordine leguntur: *ἀπταρύσσεται] πέτε-*

---

16) *οὕτως* scripsi et a sequentibus discrevi: *οὗτος* Marcianus.
17) Interpolata seclusi.
18) Addendum hoc exemplum est iis, quae p. 190 et 241 [12] persecuti sumus.
19) Supplevi ex Hesychio s. v.: cf. inferius.
20) Cf. Archilochi epigr. XIX B.:

συκῇ πετραίῃ πολλὰς βόσκουσα κορώνας,
εὐήθης ξείνων δέκτρια Πασιφίλη.

21) Seiunxi lemma.

ται. — *Ἀπταρεύς*] *ὁ ἀπὸ Κρήτης. Ἄπτ⟨ερ⟩α*[22]) *γὰρ πόλις Κρήτης.* — *ἄπτερα*] *ἰσόπτερα* etc. Corrigimus *ἀπτερύσσεται* et *Ἀπτερεύς*[23]) atque Archilochi esse glossam arbitramur, unde praesens «*ἀπτερύσσεται*» nescimus utrum sit in poetae versu an contra rescribendum. Denique 'Theophrastum' dicimus e carmine Archilocheo prompsisse § 16 p. 391 Wimmer.: *κορώνη ἐπὶ πέτρας κορυσσομένη, ἣν κῦμα κατακλύζει, ὕδωρ σημαίνει· καὶ κολυμβῶσα πολλάκις καὶ περιπετομένη ὕδωρ σημαίνει.* Emendes «*πτερυσσομένη*», quoniam «*κορυσσομένη*» nihili videtur: Archilochi habes sive verba ipsa sive verborum eius paraphrasin. Hinc tuto conligas Archilochum et ipsum a cornicis natura tempestatis finiendae signum petivisse. Saepius autem per carmina Archilochus maris pericula descripsit, velut fr. 23 B *ψυχὰς ἔχοντες κυμάτων ἐν ἀγκάλαις.* Etiam saepius idem poeta a 'Theophrasto' ad concinnandam 'Signorum' syllogam videtur adhibitus esse, quamquam diserte semel commemoratur § 45 p. 396 W. (= fr. 54 B., supra p. 218[8]).

Accepto novo Archilochi fragmento simul nacti sumus egregium Aratei loci et auctorem et exemplum. Obsoletum enim verbum Archilocheum «*ἀπτερύσσετο*» Aratus continet, nisi quod numerorum causa non *ἀπτερύσσονται* sed «*ἀπτερύονται*» scribere ille debuit, et eodem praeeunte Archilocho de cornice, quae e pastu redux prae laetitia alas quasset[24]), loquitur ibidem. Porro haud contemnendum indidem redundat rei criticae emolumentum. Nam cum Marcianus *ἀπτερρύονται* exhibeat et rectius paullo *ἀπτερύονται* et lemma et scholium Marciani (quae attulimus), *αὖτ' ἐρύονται* recentiores propagant nonnulli codices et etiam editoribus praeter Bekkerum et Buttmannum male imposuerunt, praesertim Vossio. Structuram vero oblitteravit Buttmannus, postquam '*καί* copulae

---

22) Supplevi: *Ἄπταρα* editores.

23) Nomen urbis in nummis et *Ἄπτερα* et *Ἄπταρα* scribitur (Head 'H. N.' p. 386). *Ἀπτεραῖοι* a *πτερόν* derivati: Pausan. X 5, 9 sq. Strab. X p. 479, 15.

24) Aliter Leutschius 'Philol.' II p. 22: *Es muss wohl der κηρύλος von Archilochos ähnlich dem κίγκλος angewandt sein, und da liegt bei der aus den Komikern (cf. Aeliani l. c.) bekannten Weise des κίγκλος nichts näher, als es habe Archilochos in den Schmähgedichten auf Neobule den κηρύλος zu irgend einer obscoenen Bezeichnung benutzt.* Liebelius 'Arch. fr.' p. 245 de Ceycis fabula ab Archilocho expressa cogitabat.

in versu 1009 commodam rationem reddi posse' negavit praepropere, et *κακκείουσιν* pro *κείουσι καί* substituit: *e pastu ad cubile reduces circa arborem, et in illa ipsa considentes, alas concutiunt.* Mutandi periculo absterrere debebat vel ea res Buttmannum, quod antiqui interpretes scripturam traditam consensu suo firmaverunt. Itaque iusta opus est interpretatione. En loci partitio: gregatim cubitum advolantes cornices Aratus cum monstrasset, partem iamiam per arboris frondem dicit latitantem (*δενδρείοιο κατὰ φλόον*), partem in ramis considentem (*ἐπ' αὐτοῦ*); huc *ὑπότροποι* (reversae) *ἀπτερύονται*, illuc *ἧχι κείουσι* pertinet. Neque aliter quondam Vergilius Aratum intellexit 'Georg.' I v. 411 sqq.

(corvi) *saepe cubilibus altis*
nescio qua praeter solitum dulcedine laeti
inter se in foliis strepitant; iuvat imbribus actis
progeniem parvam dulcisque revisere nidos.

Qua re cognita exspectamus alterum quoque Archilochi signum celebre et ipsum Arato placuisse adeo, ut aliquo modo in carmine respiceret. Itaque 'Theophrastum' l. c. *ἐὰν ἐπὶ κορυφῆς ὄρους νέφος ὀρθὸν στῇ, χειμῶνα σημαίνει· ὅθεν καὶ Ἀρχίλοχος ἐποίησεν·*

Γλαῦχ', ὅρα· βαθὺς γὰρ ἤδη κύμασιν ταράσσεται
πόντος, ἀμφὶ δ' ἄκρα Γυρέων ὀρθὸν ἵσταται νέφος,
σῆμα χειμῶνος· (*κιχάνει δ' ἐξ ἀελπτίης φόβος*)

conferimus cum his Arati versibus:

σῆμα δέ τοι ἀνέμοιο καὶ οἰδαίνουσα θάλασσα
γινέσθω (909 . 910).
ἢ νεφέλη ὄρεος μηκύνεται ἐν κορυφῇσιν (920)[25]).

Hactenus Archilochea.

---

[25]) Callimachum Archilochi imitatorem ostendit nuper Reitzensteinius 'Ind. lect. Rostoch.' 1890/1 p. 12[9].

X. DE APOLLONII CANOBO.

Videtur demonstrari posse Apollonium Rhodium, quem eundem et fuisse grammaticum et nominatum esse constat, *περὶ πόλοι* carmine quodam *Κάνωβος* inscripto singillatim nonnulla protulisse. Nec tamen ampliore commentatione supersedebitur.

Duo 'Canobi' Apolloniani fragmenta Stephanus servavit Byzantius, quae quo spectarent non divinavit nec Meinekius (post Lachmanni Babrium p. 169 sq.) nec Michaelis ('De Apollonii Rhodii fragmentis' p. 6 sqq.). Et alteri quidem fragmento geographus subscripsit *Ἀπολλώνιος ἐν τῷ Κανώβῳ*, alteri autem *Ἀπολλώνιος ὁ Ῥόδιος Κανώπῳ δευτέρῳ*, i. e. *βῳ* ad corrigendam nominis terminationem adiectum, quemadmodum feliciter extricavit Meinekius. «*Κτίσεων*» syllogae Apollonianae perperam illud quoque carmen inseri paene consuevit. Qua de re Michaelis '*nihil* inquit '*obstare mihi videtur, quominus Κτίσιν fuisse hunc quoque librum iudicemus; laudatur quoque ἐν Καύνῳ pro ἐν Καύνου κτίσει.*' At non modo favet nihil, sed impedimento esse diversitatem numerorum firmiter contendimus. Urbium conditiones et Argonautica hexametris dactylicis, choliambis 'Canobum', ut Herondas sua et nonnulla Callimachus sed pusilla[1], tractavit Apollonius.

Canobi herois fata sibi narranda Apollonius proposuerat. Vidit hoc nemodum: at manifestam rem probabimus adiutore Nicandro. Nam cum serpentis cuiusdam, qui *αἱμορροΐς* vocabatur, morsum Nicander hisce verbis descripsisset 'Theriacorum' v. 298 sqq.

298 *νύχματι δ' ἀρχομένῳ μὲν ἐπιτρέχει ἄχροον οἶδος*
κυάνεον· κραδίῃ δὲ κακὸν περιτέτροφεν ἄλγος·
300 *γαστὴρ δ' ὑδατόεσσα διέσσυτο, νυκτὶ δὲ πρώτῃ*
αἷμα διὲκ ῥινῶν τε καὶ αὐχένος ἠδὲ δι' ὤτων
πιδύεται, χολόεντι νέον πεφορυγμένον ἰῷ·

---

[1]) Egit ex. gr. Callimachus carmine choliambico de Thalete astronomo: cf. supra p. 262.

οὖρα δὲ φοινίσσοντα παρέδραμεν· αἱ δ' ἐπὶ γυίοις
ὠτειλαὶ ῥήγνυνται ἐπειγόμεναι χροὸς ἄτῃ.
μή ποτέ τοι θήλει' αἱμορροῒς ἰὸν ἐνείη·
τῆς γὰρ ὀδαξαμένης τὰ μὲν ἀθρόα πίμπραται οὖλα
ῥιζόθεν, ἐξ ὀνύχων δὲ κατείβεται ἀσταγὲς αἷμα.
οἳ δὲ φόνῳ μυδόεντες ἀναπλείουσιν ὀδόντες

scholiasta ad v. 303 adnotavit *αἱ δ' ὑπὸ γυίοις] αἱ δὲ ὑπὸ τοῖς μέλεσιν ὠτειλαὶ ῥήγνυνται· εἶπε γάρ, ὅτι ὅλον τὸ σῶμα πελιδνοῦται καὶ ὠτειλῶν πληροῦται. ὠτειλαὶ δὲ αἱ πληγαί εἰσιν. καὶ Ἀπολλώνιος δέ φησι τῶν πληγέντων ὑπὸ αἱμορροΐδος ῥήγνυσθαι καὶ τὰς ὠτειλάς.* Itaque idem iisdem verbis de re eadem Nicander scripsit quam ille quisquis fuit Apollonius. *Apollonium scholiasta Nicandri alium non nominat nisi eum, qui Περὶ βοτανῶν scripsit (ad 'Theriacorum' v.* 559, ubi codices modo *Ἀπολλᾶς* modo *Ἀπολλώνιος*). *Itaque quoniam Apollonii et Apollodori nomina saepius inveniuntur confusa, exorta mihi suspicio est scholiastam καὶ Ἀπολλόδωρος δέ φησι scripsisse.* Conlabitur suspiciunculae fundamentum: Rhodii Apollonii carminibus, in quibus data occasione etiam de animalium quorundam proprietatibus expositum fuit, scholiasta quoque Nicandreus utitur, velut ad 'Ther.' v. 11: *περὶ γοῦν τῆς τῶν δακνόντων θηρίων γενέσεως, ὅτι ἐστὶν ἐκ τῶν Τιτάνων τοῦ αἵματος, παρὰ μὲν τῷ Ἡσιόδῳ οὐκ ἔστιν εὑρεῖν .. Ἀπολλώνιος δὲ ὁ Ῥόδιος ἐν τῇ τῆς Ἀλεξανδρείας κτίσει ἀπὸ τῶν σταγόνων τοῦ τῆς Γοργόνος αἵματος (φησὶ πάντα τὰ δάκνοντα γενέσθαι).* Dummodo locus et facultas de *αἱμορροΐδος* morsu scribendi idonea ex aliquo Apollonii carmine proferatur, Rhodius Apollonius retinendus est omni mutandi misso conamine. Ergo proximos 'Theriacorum' versus cum alio quodam testimonio paullo longius adscito iunctos subicimus 309—319:

εἰ δ' ἔτυμον, Τροίηθεν ἰοῦσ' ἐχαλέψατο φύλοις
Αἰνελένη, ὅτε νῆα πολύστροιβον παρὰ Νεῖλον
ἔστησαν βορέαο κακὴν προφυγόντες ὁμοκλήν,
ἦμος ἀποψύχοντα κυβερνητῆρα Κάνωβον
Θώνιος ἐν ψαμάθοις ἀθρήσατο. τύψε γὰρ εὐνῇ
αὐχέν' ἀποθλιφθεῖσα καὶ ἐν βαρὺν ἤρυγεν ἰόν
αἱμοροῒς θήλεια, κακὸν δέ οἱ ἔχραε κοῖτον.
τῷ δ' Ἑλένη μέσον ὁλκὸν ἐνέθλασε, θραῦσε δ' ἀκάνθης

δεσμὰ πέριξ νωταῖα, ῥάχις δ' ἐξέδραμε γυίων.
ἐξόθεν αἱμορόοι σκολιοπλανέες τε κεράσται
οἷοι χωλεύουσι κακηπελίῃ βαρύθοντες.

Aegerrime tulisse Helenam Canobi necem etiam alio auctore constat:

Et. M. s. v. Ἑλένειον.

βοτάνη ἡ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γενομένη. εἴρηται, ὅτι ἐκ τῶν δακρύων τῆς Ἑλένης ἀνεφύη, ὅτε ἐπὶ Κανώβῳ τῷ κυβερνήτῃ Μενελάου (correxi: — ος codd.) ἐδάκρυσεν ὑπὸ αἱμορροΐδος ἀποθανόντι.

Plin. N. H. XXI 59.

Helenium e lacrimis Helenae dicitur natum et ideo in Helena insula laudatissimum (scil. ad oram Aegypti).

'Canobi' Apolloniani nos meminimus in tempore. Ex quo argumenti aliquantum offerri a Nicandro concludimus, quoniam, quod scholiastae beneficio ex Apollonio cognitum est, id ipsum fere ad verbum in Nicandreis versibus iteratur: *ὠτειλαὶ ῥήγνυνται.*[2]) Accedit confirmatio ab eodem Nicandri interprete, qui Apollonii illud servavit fragmentum, suppeditata. Is enim ad v. 309 hanc historiolam recepit:

ἰστέον δέ, ὅτι ἀπὸ Τροίας ὑποστρέφων ὁ Μενέλαος σὺν τῇ Ἑλένῃ ἐπλανήθη καὶ ἦλθεν εἰς Αἴγυπτον. ὁ γοῦν κυβερνήτης αὐτοῦ Κάνωβος ἐξελθὼν [κοιμηθῆναι][3]) ἐν τῷ αἰγιαλῷ ἄκων ἀπεκοιμήθη καὶ ἐπιπέπτωκεν αἱμορροΐδι, ἥτις θλιφθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ τὸν αὐχένα καὶ ὀδυνηθεῖσα ἐξελθοῦσα ἔδακεν αὐτόν. θνήσκοντα οὖν ὑπ' αὐτῆς τὸν κυβερνήτην θεωρήσασα ἡ Ἑλένη καὶ ὀργισθεῖσα ταῖς αἱμορροΐσιν ἔκλασε τὴν ἄκανθαν αὐτῆς καὶ ἐξέβαλε τοὺς τῆς ῥάχεως αὐτῆς σπονδύλους· καὶ ἔκτοτε αἱ αἱμορροΐδες καὶ οἱ σκολιοὶ καὶ οἱ πλάγιοι κατὰ τὴν πορείαν κεράσται κεκλασμένοι εἰσὶ τὰς ῥάχεις. καὶ ἡ μὲν ἱστορία οὕτως.

Non recte Wellmannus[4]) nihil isti historiolae inesse nisi Nicandrea

---

[2]) A Wellmanno ('Hermes' 1891 p. 323—325) discedimus, qui haud recte Apollodori iologi copiis isto loco Nicandrum sese ditasse credit. Quantum (si forte) nostra ratio ad Apollodorea valeat non augenda sed minuenda, ipse viderit Wellmannus. Aelianus nobis, quae de *αἱμορροΐδι* habet, e Nicandro et scholiis Nicandreis consuisse videtur 'H. A.' XV 13.

[3]) Seclusimus interpolamentum.

[4]) Cf. locum adn. 2 citatum.

putavit, si quidem invitum obdormivisse Canobum tacet Nicander. Nec superfluum aut leve id censemus Canobi gesta persequenti, poetae praesertim, qui illud theriacum sectaretur non ipsius causa, ut Nicander fecit, sed eum ad finem, ne mortis Canobi causa accurate descripta requireretur. Qui si invitus in littore cepit somnum, negotio aliquo, quod in gubernatorem conveniat, defatigatum arbitramur: Palinurum modo Vergilii reminiscere. Fingi mente plura possunt: reficiendis navium fracturis occupatum novo infra testimonio sumus cognituri. Denique, ne amplius quid dubites, in eandem iterum atque saepius incidimus historiolam, sed copiosius excerptam. Ecce Cono Photii VIII p. 8 editionis Hoeferi (Gryph. 1890):

Κάνωβος ἢ Θεονόη.

ἡ ὀγδόη διηγεῖται τὰ περὶ Πρωτέως τοῦ Αἰγυπτίου μάντεως, οὗ ἡ θυγάτηρ Θεονόη ἐρασθεῖσα Κανώβου (ἦν δ' οὗτος κυβερνήτης Μενελάου τοῦ Ἀτρέως) ἀποτυγχάνει. καὶ ὡς ὁ Κάνωβος καλὸς καὶ νέος ἀπαίροντος Μενελάου ἀπ' Αἰγύπτου καὶ Ἑλένης καὶ προσορμισαμένων τῇ γῇ ὑπὸ ἐχίδνης δηχθεὶς καὶ σαπεὶς τὸ σκέλος μετ' οὐ πολὺ θνήσκει. καὶ Μενέλαος καὶ Ἑλένη θάπτουσιν αὐτὸν ἐπ' Αἰγύπτου, οὗ νῦν ἐπώνυμος ᾤκισται πόλις. καὶ τῶν τοῦ Νείλου στομάτων τὸ τελευταῖον ὁ Κάνωβος ἢ Κανωβικὸν ἐκ τοῦ κυβερνήτου τὴν ὀνομασίαν ἕλκει.

Apollonii carmini utramque vindicamus eclogam eo libentius, quod et Cono[5]) et Nicandri interpres aliorum Apollonii carminum sive argumenta sive fragmenta exhibent. Canobum igitur Apollonianum Theonoe Protei filia adamavit. Quod credimus contra disertum Euripidis testimonium non sine consilio potuisse obverti, qui 'Helenae' v. 1006 sqq. Theonoam ipsam haec dicentem inducit:

ἡ Κύπρις δ' ἐμοί
ἵλεως μὲν εἴη, συμβέβηκε δ' οὐδαμοῦ·
πειράσομαι δὲ παρθένος μένειν ἀεί[6]).

Amavit frustra Theonoe, vel potius — acriter si intueare Cononis verba — tulit repulsam (ἀποτυγχάνει). Numinis igitur vel mulieris

[5]) Knaack 'Callimachea' (Progr. d. Marienstiftsgymn. zu Stettin) 1887 p. 14—16; Hermes 1888 p. 141.

[6]) Ultimus versiculus pro spurio haberi solet.

ipsius vindictam quis est quin exspectet? Solent dii bestiarum in nocentes uti sive morsu sive ictu, velut Diana contra Orionem excitat scorpium. Ergo anguem Canobo aut numinis alicuius aut ipsius Theonoae voluntate et iussu immissum efficiendum esse facile nobis persuasimus.

Verum ad Apollonii, inquies, 'grammatici' *περὶ πόλου* scriptionem quid Apollonii Canobus quamvis ex parte restitutus? Canobus etiam stellae nomen! De qua quid fabulati sint, Posidonius (hunc enim auctorem statuimus) subindicat:

GEMINUS p. 13 D.

ὁ δὲ ἐν ἄκρῳ τῷ Πηδαλίῳ τῆς Ἀργοῦς κείμενος λαμπρὸς ἀστὴρ Κάνωβος ὀνομάζεται. οὗτος μὲν ἐν Ῥόδῳ δυσθεώρητός ἐστιν, ἢ παντελῶς ἀφ' ὑψηλῶν τόπων ὁρᾶται· ἐν Ἀλεξανδρείᾳ δέ ἐστι παντελῶς ἐμφανής· σχεδὸν γὰρ τέταρτον μέρος τοῦ ζῳδίου ἀπὸ τοῦ ὁρίζοντος μετεωρισμένος φαίνεται.

SCHOL. MARC. ARAT. v. 351.

ἐπ' ἄκρου δὲ τοῦ Πηδαλίου κεῖται μέγας ἀστὴρ ἐπώνυμος τοῦ Κανώβου τοῦ κυβερνήτου Μενελάου. οὐ μνημονεύει δὲ τοῦ ἀστέρος ὁ Ἄρατος· οὐδὲ γὰρ κατὰ τοὺς περὶ τὴν Ἑλλάδα τόπους, οὐδὲ τοὺς ἔτι βορειοτέρους ἐπέχει τόπους, ἀλλ' ἐστὶν ἀφανής, ὑπὸ γῆν φερόμενος. φαίνεται δὲ πρῶτον ἀπὸ Ῥόδου τοῖς ἐπ' Αἴγυπτον πλέουσι καὶ τοῖς ἤδη καταίρουσιν ἔτι μᾶλλον [τοῖς] διὰ τοῦ Νείλου πρὸς Αἰθίοπας ἀνιοῦσιν.

EUSTATH. ad Dionys. v. 11 p. 219 M.

ἐκ δὲ τοῦ Κανώβου ἐκείνου τοῦ κυβερνήτου καὶ ἀστὴρ ἐκεῖ που φαινόμενος Κάνωβος ἐπωνόμασται, ἀφανὴς μὲν τοῖς ἐν τῷ Ἑλλαδικῷ κλίματι, ἀπὸ δὲ Ῥόδου ἀρχόμενος φαίνεσθαι, ὃς ἐν τῷ μεσουρανεῖν τρίτον (corrigas *τέταρτον*, cf. Gemini eclogam et adn. 7) *λέγεται ζῳδίου μέρος ἐπέχειν.*

Quibus ipsius Posidonii subicimus eclogam Strab. II p. 119, 14: *Ποσειδώνιος δ' ἔκ τινος ὑψηλῆς οἰκίας ἐν πόλει* (Rhodiorum) *διεχούσῃ τῶν τόπων τούτων ὅσον τετρακοσίους σταδίους φησὶν ἰδεῖν ἀστέρα, ὃν τεκμαίρεσθαι τὸν Κάνωβον αὐτὸν ἔκ τοῦ τε μι-*

κρὸν ἐκ τῆς Ἰβηρίας προελθόντας ἐπὶ τὴν μεσημβρίαν ὁμολογεῖν ἀφορᾶν αὐτὸν καὶ ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς ἐν Κνίδῳ. τὴν γὰρ Εὐδόξου σκοπὴν οὐ πολὺ τῶν οἰκήσεων ὑψηλοτέραν εἶναι, λέγεσθαι δ' ὅτι ἐντεῦθεν ἐκεῖνος ἀφεώρα τὸν Κάνωβον ἀστέρα, εἶναι δ' ἐπὶ τοῦ Ῥοδιακοῦ κλίματος τὴν Κνίδον, ἐφ' οὗ καὶ τὰ Γάδειρα καὶ ἡ ταύτῃ παραλία. Accuratius paullo quam Eudoxus et Posidonius de huius stellae regione Hipparchus exposuit: cf. cap. VII ecl. XLIX[7]). Canobus igitur iam et Cnidi visibilis erat Graecis et Rhodi, sed circa Aegyptum notissimus. Inde est, quod heros ille aegyptius a Graecis loca ista incolentibus susceptus et ad caelum (nescimus quando, sed non ante Eudoxi tempora: cf. ecl. XLIX) relatus est. Quae cum ita sint, catasterismum Canobi nonne carmine patescit Apollonium tractavisse?

Tandem ad Dionysii Periegetae interpretem accedimus:

SCHOL. p. 432 M.

ὁ δὲ Κάνωβος κυβερνήτης ἦν Μενελάου. μετὰ γὰρ τὴν τῆς Τροίας ἅλωσιν τοῦ Μενελάου ἀποπλανηθέντος [πρὸς τὰ τῆς Αἰγύπτου μέρη][8]) *καὶ τοῦ αὐτοῦ κυβερνήτου ἀποπνιγέντος, τοῦ Φρόν-*

EUST. p. 219 M.

ὅτι μετὰ Φρόντιδος θάνατον (κυβερνήτης δὲ ἄριστος Μενελάου ὁ Φρόντις, υἱὸς Ὀνήτορος) ἐξωσθέντες ἀνέμῳ βορρᾷ οἱ περὶ τὸν Μενέλαον προσίσχουσι τῇ Ῥόδῳ ὑπὸ κυβερνήτῃ ὄντες τῷ Ἀμυκλαίῳ Κανώβῳ. τῶν δὲ Ῥοδίων τῆς Ἑλένης καταδραμόντων (περιῆλθε γὰρ αὐτοὺς μνήμη ὧν ἐν τῇ Τροίᾳ κακῶν

---

[7]) Falso igitur Manilius quoque I v. 215sqq.:

idcirco terris non omnibus omnia signa
conspicimus. nusquam invenies fulgere Canopum,
donec Niliacas per pontum veneris oras.

[Sero altera ipsius Posidonii ecloga nobis sese obtulit apud Cleomedem p. 92 Ziegl.: . . *φησὶν ὁ Ποσειδώνιος, ὅτι ⟨ὁ⟩ Κάνωβος καλούμενος ἀστὴρ λαμπρότατός ἐστι πρὸς μεσημβρίαν ὡς ἐπὶ τῷ Πηδαλίῳ τῆς Ἀργοῦς. οὗτος ἐν Ἑλλάδι οὐδ' ὅλως ὁρᾶται· ὅθεν οὐδ' ὁ Ἄρατος ἐν τοῖς Φαινομένοις μιμνήσκεται αὐτοῦ. ἀπὸ δὲ τῶν ἀρκτικῶν ὡς πρὸς μεσημβρίαν ἰοῦσιν ἀρχὴν τοῦ ὁρᾶσθαι ἐν Ῥόδῳ λαμβάνει καὶ ὀφθεὶς ἐπὶ τοῦ ὁρίζοντος εὐθέως κατὰ τὴν στροφὴν τοῦ κόσμου καταδύεται. ὁπόταν δὲ τοὺς ἀπὸ Ῥόδου πεντακισχιλίους σταδίους διαπλεύσαντες ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γενώμεθα, εὑρίσκεται ὁ ἀστὴρ οὗτος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὕψος ἀπέχων τοῦ ὁρίζοντος, ἐπειδὰν ἀκριβῶς μεσουρανήσῃ, τέταρτον ζῳδίου κτλ.* Addidit alia testimonia Bakius 'Posid. Rhodii reliquiae' p. 75sq.]

[8]) Seclusimus interpolamentum.

τιδος, διαδέχεται τὴν ναῦν Κάνωβος, ὅστις καὶ πολλὰ διατρίψας ἐν Αἰγύπτῳ ναυπηγῶν τὰ σκάφη ὑπὸ ὄφεως πληγεὶς τελευτᾷ. ὃν θάψας ὁ Μενέλαος πόλιν εἰς ὄνομα αὐτοῦ ἱδρύσατο, ἐάσας τὸ ἀχρειότατον τοῦ στρατοῦ μέρος οἰκεῖν τὴν πόλιν καί τινας Αἰγυπτίους.

ἔπαθον δι᾽ αὐτήν) φεύγουσι μὲν ἐκ τῆς Ῥόδου οἱ ἀμφὶ τὸν Μενέλαον, κατάγονται δὲ εἰς Φοινίκην, ὅθεν εἰς Αἴγυπτον. οὗ δὴ ἀκεσάμενοι τὰ σκάφη καμόντα τῇ δυσχερείᾳ τοῦ πλοῦ διέτριβον χρόνον τινά, ἐν ᾧ Κάνωβος ἀποθνήσκει. ὃν θάψας ἐντίμως ὁ Μενέλαος συνοικίζει πόλιν ἐπὶ τῷ μνήματι τοὺς ἀχρειοτάτους τοῦ στόλου ἀφεὶς μένειν ἐκεῖ καὶ τὴν πόλιν ἐπ᾽ αὐτῷ Κάνωβον ὀνομάζει.

Canobum elucet non inde ab ora Troiana sed haud ita multum ante Rhodi portum mortuo in ipso itinere Phrontide navem gubernandam accepisse. Phrontin ubi amissum fecerit eclogae auctor, non liquet. Odysseam vix fuerit secutus, quippe quae prorsus aliam Menelai itineris regionem contineat III v. 278 sqq.[9]) Gubernavit Canobus, donec in littore Aegyptio (serpentis morsu haud dubie, etsi non dictum est) moritur repente. Iam vide: plane ut gubernator Menelai navem inde a regione Rhodia in Aegyptum direxit, ita quasi dux Canobus stella eos comitatur, qui Rhodi relicta petunt Aegyptum. Contendimus igitur fabellam interpretis Dionysiani e stellae positione caelesti et natura effictam et in catasterismum primitus terminatam fuisse (quae subiecit ipse Eustathius de stella, ea, etsi egregie quadrarent, videntur referenda tamen esse ad Posidonium; vide superius) nec dubitari posse putamus, quin coniungendae hae eclogae sint cum ceteris, quas adposuimus. Hinc igitur Apolloniani carminis narratio quadamtenus redintegratur[10]).

---

[9]) *ἀλλ᾽ ὅτε Σούνιον ἱρὸν ἀφικόμεθ᾽, ἄκρον Ἀθηνέων,*
ἔνθα κυβερνήτην Μενελάου Φοῖβος Ἀπόλλων
οἷς ἀγανοῖς βελέεσσιν ἐποιχόμενος κατέπεφνεν,
πηδάλιον μετὰ χερσὶ θεούσης νηὸς ἔχοντα,
Φρόντιν Ὀνητορίδην.

Sunii Phrontin sepelivit Menelaus. Hecataeus unum Canobum inde a littore Troiano exstitisse Menelai gubernatorem videtur dixisse: cf. Diels l. infra c. De stella apud Hecataeum nihil erat dictum.

[10]) Plut. 'De Iside et Osiride' c. 22 p. 359 E *κυβερνήτην Κάνωβον (ὀνομάζουσιν), οὗ φασιν ἐπώνυμον γεγονέναι τὸν ἀστέρα.* Ceteros de Canobo

Tantum de excerptis. Iam vero tentandum, ut tres 'Canobi' versiculos a Stephano traditos videamus quo pertineant. Et primus quidem de herois fortasse sacro dictum erit Steph. s. v. *Κόρινθος*] .. *καὶ σύνθετον κορινθιουργής, ὡς ἀττικουργής. Ἀπολλώνιος ὁ Ῥόδιος* '*Κανώβῳ*'· «*κορινθιουργές ἐστι κιόνων σχῆμα*». Nam monumentum Canobi in ea insula, cui dedisse nomen ferebatur, exstitisse et in ipsius Apollonii eclogis et in Dionysio, Periegeta Phario, v. 13 legitur: «*καὶ τέμενος περίπυστον Ἀμυκλαίοιο Κανώβου*». Ceteros versus ad stellam nautarum ducem ab Aegypto septentrionem versus in regionem Rhodiam vectantium spectare dixerimus: Steph. s. v. *χώρα*] .. *χωρίτης, ὡς ἀπὸ τοῦ ἕδρα ἑδρίτης* .. *καὶ Ἀπολλώνιος ἐν τῷ* '*Κανώβῳ*'·

τέρψει δὲ νηῶν ὁ γλυκύς σε χωρίτης
πλόος κομίζων δῶρα πλουσίου Νείλου.

«*χωρίτης*» codices, emendavit Meineke, quamvis suam ipse emendationem nobis videtur non recte interpretatus esse. *χωρίτης* 'terrestris' oppositus ei est, qui in mari versatur. Is igitur quem delectat *ὁ γλυκὺς χωρίτης πλόος κομίζων δῶρα πλουσίου Νείλου* navigat neque immoratur in terra amplius. Hinc Meinekii explicationem aberrare a probabilitate iudicabis: *Oblectabit te, inquit, in continenti littore versantem iucunda navium transvectio Nili adportans munera. Describere videtur Canobici ostium prospectum navigiorum transvectione prae ceteris Nili ostiis frequentati. V. Strabon. p.* 801. Si quis «*χωρίτης*» retinere maluerit, is *χωρίτην πλοῦν*, eum qui in Nilo fit, opponat necesse est *τῷ θαλασσίῳ* et de Canobi cogitet non stella sed persona in urbe cognomine constituta.

---

locos (unde nihil discas) Noackius indicavit 'Iliupersis', Gissae 1890, p. 93 adn. Fabulae formam quae apud Hecataeum fuerit, Dielesius 'Hermes' 1887 quaesivit. — Disci ictu Menelai culpa occubuit Heraclidi leschographo Canobus: quod ad Hyacinthi exemplum novatum esse vidit Meinekius 'Anal. Alex.' p. 380. — Quae Et. M. s. v. *Φάρος* tradidit (*ὁ δὲ Ὧρος λέγει, ὅτι τῇ Καρίᾳ προσπλεύσαντος Ἀλεξάνδρου ἡ Ἑλένη παρεκάλει Φάρον τινὰ κυβερνήτην, Κᾶρα τῷ γένει, διασῶσαι αὐτὴν εἰς Λακεδαίμονα· καὶ τοῦτον ἀναλαβόντα αὐτὴν ἀπορριφῆναι εἰς Αἴγυπτον· ἔνθα ὑπ' ὄφεως πληγέντα ἀποθανεῖν. θάψασα δ' αὐτὸν ἀπ' αὐτοῦ Φάρον ὠνόμασεν*) dempta Canobo et ad Pharum translata videntur. Fortasse cum Etymologo Aelianus 'H. A.' IX cap. 21 et Hesychius s. v. *Ἑλένιον* copulandi sunt. Cf. Wellmann. p. 343.

Canobus nominari stella non potuit, antequam fluvii sidus, cuius illa est, Nilus adpellaretur: 'Catast.' p. 178 *ὑπόκειται δὲ αὐτῷ καὶ ὁ καλούμενος ἀστὴρ Κάνωβος, ὃς ἐγγίζει τῶν πηδαλίων τῆς Ἀργοῦς. τούτου δὲ οὐδὲν ἄστρον κατώτερον φαίνεται· διὸ καὶ Περίγειος καλεῖται. ἔχει δὲ ἀστέρας ... ἐπὶ τῆς τρίτης (καμπῆς) ἕως τῶν ἐσχάτων ζ', ἅ φασιν εἶναι τὰ στόματα τοῦ Νείλου*[11]). Eudoxus non Nilum sed Fluvium (*Ποταμόν*) cum illud sidus vocaret (cf. cap. VII), ne 'Canobi' quidem cognovisse significationem censendus est. Ac reapse dixit in ecloga XLIX cap. VII exscripta proprio nimirum nomine deficiente: «*ὁ ἐξ Αἰγύπτου ὁρώμενος ἀστήρ*». Vel hinc manifestum, quod elucet ultro, Aegyptiorum sive ipsorum sive graecissantium vel Rhodiorum solemnem sed recens ortam denominationem Apollonium excepisse. Probabilius vero auctores dicemus Rhodios, si quidem per Rhodios fere scriptores ad posteros nomen illud propagatum est: Apollonium Hipparchum Posidonium. Alexandrini '*Πτολεμαῖον*' potius vocasse stellam videntur: cf. schol. German. p. 175 Breys., Martian. Capell. VIII 838 p. 310 Eyss.

Sed insunt in narratione, quae ipse de suo periclitatus esse iudicabitur. Aegyptum Helenam cum Menelao adiisse notum est ex Odyssea, at Rhodo profectam nemo praeter Apollonium est qui noverit. Quid? quod Rhodia quaedam ferebat fabula, necatam Helenam a Rhodiis obiisse in insula. Id ex parte retinuit ipse Apollonius. Ita ille in ecloga Eustathiana: *τῶν δὲ Ῥοδίων τῆς Ἑλένης καταδραμόντων (περιῆλθε γὰρ αὐτοὺς μνήμη ὧν ἐν τῇ Τροίᾳ κακῶν ἔπαθον δι' αὐτήν) φεύγουσι μὲν ἐκ τῆς Ῥόδου οἱ ἀμφὶ τὸν Μενέλαον κτλ.*' Iam vero Pausaniam conferas III 19, 9 sqq.: *Ῥόδιοι δὲ οὐχ ὁμολογοῦντες Λακεδαιμονίοις φασὶν Ἑλένην Μενελάου τελευτήσαντος, Ὀρέστου δὲ ἔτι πλανωμένου, τηνικαῦτα ὑπὸ Νικοστράτου καὶ Μεγαπένθους διωχθεῖσαν ἐς Ῥόδον ἀφικέσθαι Πολυξοῖ τῇ Τληπολέμου γυναικὶ ἔχουσαν ἐπιτηδείως· εἶναι γὰρ καὶ Πολυξὼ τὸ γένος Ἀργείαν, Τληπολέμῳ δὲ ἔτι πρότερον συνοικοῦσαν φυγῆς μετασχεῖν τῆς ἐς Ῥόδον καὶ τῆς νήσου τηνικαῦτα ἄρχειν ὑπολειπομένην ἐπὶ ὀρφανῷ παιδί. ταύτην τὴν Πολυξώ φασιν ἐπιθυμοῦσαν τιμωρήσασθαι τελευτῆς τῆς Τληπολέμου τότε, ὡς ἔλαβεν ὑποχείριον, ἐπιπέμψαι οἱ λουομένῃ θεραπαίνας Ἐρι-*

[11]) Cf. 'Analecta Eratosthenica' p. 136 [120].

νύσιν εἰκασμένας. καὶ αὗται διαλαβοῦσαι δὴ τὴν Ἑλένην αἱ γυναῖκες ἀπάγχουσιν ἐπὶ δένδρου. καὶ ἐπὶ τούτῳ Ῥοδίοις Ἑλένης ἱερόν ἐστι ʻΔενδρίτιδοςʼ.ʼ[12]) Novicia narrationis involucra si detraxeris: Polyxena (Orci ut putamus regina) non personatis sed ipsis Erinysi interficiendam Helenam Rhodi olim curavit. Mortuam Rhodii et Ἀπαγχομένης et Δενδρίτιδος nomine colebant religiose.[13]) Sed haec in transcursu. Rhodiam fabulam cum epica Apollonius ita commiscuit, ut tertiam crearet eamque ad inlustrandum Canobi catasterismum aptissimam. Rhodi igitur cum ille versaretur, putandus est choliambicum de Canobo carmen composuisse. Poterat ei praeter Aratum exemplo esse Berenica Callimachi. Erigonam vero Eratosthenis insequens demum tulit aetas. Ignoti poetae Phaethontem Apollonii fere tempori recte vindicavit Knaackius[14]).

Illud penitus compertum est, inter τοὺς περὶ τοῦ πόλου συντάξαντας ʻApollonium grammaticumʼ Rhodium posse iure recenseri. Ergo catalogi a nobis capite III refecti fidem denuo sumus experti luculenter.

Argumentum Canobi Apolloniani erat hocce: Phrontide Menelai gubernatore undis hausto Canobus Amyclaeus suffectus Rhodi navem adpellit, ubi Helenae Rhodii instigatrice Polyxena Tlepolemi uxore insidiati in mare reiciunt advenas. Post varios illi errores oram Phoeniciam transvecti tenente gubernaculum Canobo tandem Nili ostia nanciscuntur. Egressi in terram apud Thonin Aegyptiorum regem sese e diuturno labore recipiunt. Tum Canobi amore, perpulchri iuvenis sed fastidiosi, Theonoe, Protei vatis filia, capitur: nec tamen voti fit compos, sed superbe repellitur. Hinc numinis

---

[12]) Ptolemaeus Chennus cum dicit IV p. 189 West. περὶ τῆς Ἑλενείου βοτάνης, ἣ ἐν Ῥόδῳ φύεται, ὅτι τε ἀπὸ τῆς Ἑλένης ἐπωνομάσθη (παρὰ γὰρ τὴν δρῦν ὤφθη φυεῖσα, ἀφʼ ἧς ἑαυτὴν ἀπῆγξεν Ἑλένη) καὶ ὡς οἱ φαγόντες αὐτῆς πάντως εἰς ἔριν καθίστανται, praeter solitum fere tradidisse verum hoc certe loco putandus est. Perraro id ille fecit.

[13]) Ἀπαγχομένην quid sibi velle dicant recentiores, exposuit Immerwahrius ʻDie Kulte und Mythen Arcadiensʼ I p. 159. Nobis et Helena et Diana ʻsuffocataʼ vocari videtur ideo, quod ʻsuffocatrixʼ utraque credebatur. Erravit Immerwahrius l. c.

[14]) ʻQuaestiones Phaethonteaeʼ p. 65 sq. Sol Phaethontis pater Rhodius videtur esse. Itaque Apollonium Ῥόδου κτίσιν versibus confecisse in tempore fortasse meminimus.

ira oborta. Itaque Canobus, dum reparandis navibus operam in littore impendit, opificio defessus indormiens *αἱμοῤῥοΐδος* morsu occumbit repente. Vehementi autem dolore Helena oppressa spinam fregit serpenti, ne moveri in posterum citatius posset. Evenit insuper, ut helenium herba e lacrimis Helenae tunc enata remedium veneno fieret idoneum. Monumentum Menelaus gubernatori exstruxit in ea insula, cui ille nomen commodavit, columnis ornatum; ipsum Canobum Iuppiter — vel si quis fuit alter — inter stellas constituit, ut lucem praeferret Rhodo Aegyptum petentibus, non aliter quam Canobus iter Menelao et Helenae per easdem olim regiones monstraverat gubernans.

XI. ANECDOTA BASILEENSIA ET LAURENTIANA.

Libro absoluto latinas in Germanici Aratea praefatiunculas nondum impressas e membrana vetusta Basileensi tandem cognovimus. Deterruerat antea ab his opusculis et editores Germanici et codicum conlatores ad unum omnes hodieque deterret sermo non latinus sed barbare balbutiens, ac ne id quidem adlexit, quod pretiosam Arati Vitam in eandem fere barbariem conversam primum Iriartius bibliothecarius Matritensis e Matritensi Germanici libro, post eum optime aliis quoque codicibus adsumptis Breysigius in programmate Erfordiano a. 1870 promulgarunt. Invasimus nos illud translationis monstrum imperterriti et omnia tria capita Basileensia ad finem usque descripsimus primum taedio victi et fastidio, exhilarati paullo post quodam impensi laboris eventu, postremum novis nonnullis repertis obstupefacti et paene oppressi. Promimus ex apographo nunc ea, quae longe gravissima sunt et huius libri argumento apta omnino, ut simul codicum Germanici quoscunque simile quid complecti constat — enumeravit plerosque in editione Breysigii diligentia — facilius perscrutandorum aliis praebeamus materiam. Rogamus enim vehementer, ne amplius ista, qui in bibliothecis conferendis codicibus occupantur, contempta praetereant.

Codicem Germanici Basileensem saeculo octavo olim tribuit M. Hertzius, cum et carmen Caesaris et scholia tractaret.[1]) Praefixa haec sunt carmini: 1) Fol. 2[a] *Alia descriptio praefationis*. Continet alternam siderum positionem. Qua fol. 3[a] absoluta Erato-

---

[1]) Cf. Breysigii 'De P. Nigidii Figuli fragmentis apud scholiastam Germanici servatis' diss. p. 6 et editionis Germaniceae praefationem p. XIII sqq., denique Eyssenhardt. Martian. Capell. praef. p. LXII sqq.

sthenica et Hipparchea siderum enumerationes adhuc ineditae ex parte subiciuntur. 2) Fol. 3[b] Praefatio in Aratum titulo destituta a verbis *ostensionem quoque de quibus videntur oportet fieri* incipiens. Initium Breysigius adscripsit p. XIV sq. et cum graeco exemplari e codice Vaticano 191 (V; cf. p. 9 sqq.) fol. 207 apud Victorium et Petavium edito comparavit[2]) *Ἐρατοσθένους, ἐν ἄλλῳ Ἱππάρχου εἰς τὰ Ἀράτου Φαινόμενα* inscripto. Sed facile perspicitur, interpretem latinum ob argumenti copiam iis praestare, quae publici iuris facta sunt[3]). Ineditum igitur adhibebimus graecae disputatiunculae exitum compluribus recentis memoriae codicibus servatum:

1. Laurentiano LXXXVII 10 (L[b]) saec. XIV fol. 182—183[a]; sine titulo libellum exhibet. Cf. 'Hermes' 1884 p. 108.
2. Laurentiano XXVIII 37 (L[c]) saec. XV fol. 1; *τῶν Ἀράτου Φαινομένων προοίμιον* titulus.
3. Barocciano 119 (B) saec. XV fol. 113[a]—116[a]; *εἰς τὰ τοῦ Ἀράτου Φαινόμενα* titulus.
4. Matritensem 67 Iriartii ('Catalogus codicum graecorum bibliothecae Matritensis' p. 239) ipsi non vidimus: cf. Westermanni 'Biogr.' p. IX et Bergkii 'P. L. G.'[4] III p. 175.

ergo in id ipsum totam terram stadiorum dena milia XXV. et hoc «verbum a patribus terminatum» secundum Alcaicum, et ita habere constat.

quae ergo demonstrata sunt mihi de quibus videntur mei

συνάγεσθαι οὖν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὅλης τῆς γῆς σταδίων μυριάδας κε' καὶ β'· καὶ τάδ', «ὡς λόγος ἐκ πατέρων ὄρωρε» κατὰ τὸν Ἀλκαῖον (fr. 71 B.), *καὶ οὕτως ἔχοντα τυγχάνει: —*

τὰ μὲν οὖν ὑπεσχημένα μοι

3 ,β ϰ̆ ε L[b] ‖ τὰ σ' ὡ λόγος L[b] ‖ 7 ὑπεσχηματισμένα L[b].

---

[2]) Duo errata Breysigii apographum obsident: p. XV l. 4 post *terminat* inseras *circuit autem sub quo terminatur* (quod graecis respondet *περιέχεται δὲ ὑπὸ τοῦ ὁρίζοντος*) et l. 12 *caput* scribas pro *capud*.

[3]) Vitam Vossianam in aliquo Germanici codice nos latere putamus, fortasse in Puteaneo, qui Parisiis asservatur. Cf. p. 244[16] et Breysigii de Nigidio libellum p. 373 adnotatiuncula 1 commemoratum. Apographum Puteanei Heinsianum Berolinense (inter Dizianos codices B Sant. 94) 'Arati Genere' Puteaneo caret.

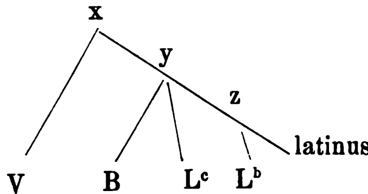
collectio haec est. si autem constiterit ratio, et caeterorum huius facturae adimplebo verbum, ut dixi, secundum factoris fundamentum, ut nihil te latere possit, quorum ab eo dicta sunt.

περὶ τῆς τῶν Φαινομένων εἰσαγωγῆς ταῦτ᾽ ἔστιν. εἰ δὲ προσπέσοι τὸ συνταξίδιον, καὶ τὸν ἑξῆς τοῦ ποιήματος προσαποδώσω λόγον, ὡς ἔφην, κατὰ τὸ τοῦ ποιητοῦ θεμέλιον, ὅπως μηθέν σε λανθάνῃ τῶν παρ᾽ αὐτοῦ εἰρημένων.

8, 9 συναγωγῆς L^b ‖ 9, 10 προσπέσει L^b ‖ 10 συνταξείδιον BL^c, συντάξει δέον L^b ‖ 12 τὸν BL^b L^c ‖ 14 λανθάνῃ BL^c ‖ 14, 5 αὐτῷ L^b.

His verbis olim interpretis Aratei opusculum conclusum est. Nam pollicetur scriptor, si modo placuerit Isagoga (εἰ προσπέσοι τὸ συνταξίδιον), ordine postmodo sese carmen ipsum enarraturum. Recte igitur in verba ista cum graeca exeunt in iis, quos enumeravimus, quattuor codicibus, tum latine translata. Praeterea quae proxime subinduntur in libro Basileensi, etsi ne linea quidem interrupta continuantur, aperte tamen ceteris aliena sunt. Atque exstant eadem praemissis longe aliis quibusdam iterata in prioris praefatiunculae Basileensis fine: vel hinc manifesto res confecta. Unus Vaticani librarius non modo semovit quae modo adposuimus sed adiunxit quoque bene nexo disputandi filo capita nonnulla in ceteris codicibus praetermissa, quae apud Victorium et Petavium illinc impressa invenies. Quibus perpensis existimamus

1) duo esse genera codicum discernenda, quorum tamen neutro opusculum continetur plane integrum;
2) alterius generis (quod multis est codicibus traditum) esse quidem interpretem latinum, sed propius ad L^b libri varietatem scripturae quam ad ceteros accedere, ut hoc fere stemma tuto conficias:

Isagogam Anonymi falso sive Eratostheni sive Hipparcho inscriptam genuinae et eximiae quaedam Eratosthenis et Hipparchi eclogae (I^{ab}) excipiunt,[4] deinde varia Aratea itidem, ut leguntur in codice, simul cum prioris praefationis excerpto (II) nobis edenda. Solam mutavimus interpunctionem. Quibus fontes et graeca exempla si quae noveramus addidimus. Nonnulla cum alibi nusquam reperiantur, ut sunt scripta barbare, non valuimus intellegere. In his igitur opperiendum erit, dum nova interpretationis adminicula contigerint.

Singulare vero et unicum nobis edendi prioris anecdoti subsidium in codice occurrit Laurentiano LXXXVII 10 (L^b). Ubi cum post absolutam de Arato disputatiunculam, ex qua nonnulla modo attulimus, fol. 183^a subnecti olim enotassemus nullo spatio interposito nomina siderum in utroque hemisphaerio visibilium, sed non exscripsissemus: inventis nunc Eratosthenis et Hipparchi catalogis statim oborta nobis est suspicio, sive cum altero utro indice sive cum utroque L^b aliquo modo coniungendum esse. Igitur sine mora rogatus a nobis Susemihlius, dum Florentiae versatur nuperrime, Hieronymi Vitellii, viri inter paucos experti prompti officiosi, apographum transmisit diligentissime confectum. Ne plura: mutilam Basileensis barbariem supplevimus emendavimus intelleximus Laurentiani adiumento. Sed etiam Basileensis vel utilior nunc quidem nobis videtur, quam visus est antea, quoniam non modo habet quae socordia scribarum hodie patet illic suppressa esse sidera, verum unus idem praescripta Eratosthenis et Hipparchi nomina et auctoritatem servavit. Consociatis Basileensibus et Laurentiano anecdotis siderum indices Eratosthenis et Hipparchi genuini quadamtenus renovabuntur.

---

[4]) Hinc falsa fortasse explicatur Vaticani inscriptio. De qua mira molitus est C. Manitius 'Des Geminos Isagoge' in 'Commentationibus Fleckeisenianis' p. 103. Scriptor 'Isagogae' mathematicus erat Arateis studiis deditus recentioris aetatis, Theoni aequiparandus: cf. Herm. l. c. 'Analecta Eratosth.' cap. I passim.

LAURENTIANUS.

βόρεια·

Ἄρκτος μεγάλη, Ἄρκτος μικρά, Ὄφις ὁ δι᾽ ἀμφοτέρων τῶν Ἄρκτων, 4. *Κηφεύς, Περσεύς, Ἀνδρομέδα, Κασσιέπεια, Ὄρνις*, 9. *Λύρα, Ἐνγόνασι, Στέφανος, Ἀρκτοφύλαξ, Ἡνίοχος ἐφ᾽ ᾧ Αἴξ Ἔριφοι, Δελτωτόν, Ἵππος, Ὀιστός, Ἀετός, Ὀφιοῦχος, Προκύων, Καρκίνος, Λέων, Παρθένος, Χηλαί, Σκορπίος, Τοξότης, Αἰγόκερως, Ὑδροχόος, Ἰχθύες, Ταῦρος, Κριός, Δίδυμοι.*

νότια δέ·

Ὠρίων, Κῆτος, Δελφίς, Ὕδρος ἐφ᾽ ᾧ Κρατὴρ καὶ ὁ Κόραξ, Κύων, Θυτήριον, Κένταυρος ἐφ᾽ ᾧ Θηρίον, Λαγωός, Ἀργώ, Ποταμός, Ἰχθύες, ἀστέρες πέντε πλανῆται.

16, 7 *ἰχθῦες* codex || 24 *ἰχθῦς* codex.

BASILEENSIS I[a] fol. 6[a].

Eratosthenis 'De circa exornatione stellarum et ethymologia de quibus videntur'.

haec autem sunt ad aquilonem:

1. *Septentrio maior, Septentrio minor, Serpens inter Ursas que Septentriones*, 4. *Caepheus, Perseus, Andromeda, Cassiepia, Cycnus*, 9. *Fidicula, Ingenu, Corona, Arcturi custus, Agitator, Deltoton, Equus, Tela, Aquila, Serpentarius, Antecanis, Cancer, Leo, Virgo, Librem, Scorpio, Sagittarius, Capricornum, Aquarius, Pisces, Taurus, Gemini.*

favonii:

Incolo, Caetus, Delfinus, Hydrus in qua Urceus et Corvus, Canis, Bestia, Centaurus, Laepus, Navis, Fluvius, Pisces, V stellae erraticae.

1 *erat osthenis* || 4 vertit *τάδε* || 5 *septentrione* transfixis *ne* litterulis || 10, 11 dicit Arcturum || 12 *Tela* est *Ὀιστός* cum *ὁ ἱστός* confusum || 19 *Incolo:* cf. p. 379[34] || 19, 20 *ylidris.*

1. Laurentianus.	2. Basileensis I[b] fol. 6[a].	3. Basileensis II fol. 3[a].
	IPPARCHUS 'De magnitudine et positione ⟨in⟩errantium stellarum'.	*ERATOSTHENES 'De exornatione et proprietate sermonum quibus videntur' et IPPARCHI 'De magnitudine et positione de inerrantium stellarum'. secundum qualiter sunt circumvenientia secundum IPPARCHUM [et ERATOSTHENEM].*
κεῖται δ' ἐν μὲν τῷ βορείῳ ἡμισφαιρίῳ τάδε· Ἄρκτος μείζων, Ἄρκτος ἐλάσσων, Ὄφις δι' ἀμφοτέρων τῶν Ἄρκτων, Βοώτης, Στέφανος, Ἐνγόνασιν, Ὀφιοῦχος.	*constat autem in aquilonio semisphaerio haec: Septentrio maior, Septentrio minor, Coluber inter ambas Septentriones, Bootes, Corona, Ingenu, Serpentarius.*	*Septentrio maior, Septentrio minor, Serpens inter ambas Septentriones, Bootes, Corona, Ingeniculo, Serpentarius.*
ἐν ἀμφοτέροις τοῖς ἡμισφαιρίοις· Λύρα, Ὄρνις, Ὀιστός, Αἰετός, Δελφίς, Ἵππος.	*ambabus semispheriis:*	*inter amba semispheria:*
ἐν ἀμφοτέροις τοῖς ἡμισφαιρίοις· Κηφεύς, Κασσιέπεια, Ἀνδρομέδα, Τρίγωνον, Περσεύς, Ἡνίοχος.	*Caepheus, Cassiepia, Andromeda, Triangulum, Perseus, Agitator.*	*Caepheus, Cassiepia, Andromeda, Triangulum, Perseus, Agitatorem.*

23 'incohaverat librarius περ, scil. *Περσεύς*, tum ex περ fecit *Κασσιέπεια*' Vitelli.

18sqq. omisit librarius nonnulla homoeoteleuto seductus, cf. L[b].

6 index Eratosthenis omissus; pergitur ne linea quidem interrupta ‖ 9, 10 seclusi interpolata ‖ 18sqq. eadem lacuna atque in I[b].

ἐν δὲ τῷ νοτίῳ τοῦ Ζῳδιακοῦ· Ὑδροχόος.	in favonio autem signale: Aquarius.	in favonio signale: Aquarius.
ἐν ἀμφοτέροις τοῖς ἡμισφαιρίοις· Κρατήρ, Κόραξ, Ἀργώ, Κένταυρος, τὸ θηρίον ὃ ἔχει ὁ Κένταυρος ἐν τῇ δεξιᾷ χειρί, Θυτήριον, ὁ ὑπὸ τὸν Τοξότην Στέφανος Ἀριάδνης, Ἰχθύς, Κῆτος, Ὠρίων.	in utraque semispheria: Urceus, Corvus, Centaurus, Bestia quam habet Centaurus in manu dextera, Sacrarium, sub Sagittario Corona inrigator, Piscis, Caetus, Incolo.	inter ambobus semisspheriis: Urceus, Corbus, Navis, Centaurus et Bestia quam tenet in dextera, Sacrarium, necnon Sagittarium, Pisces, Caetus, Orionem.
ἐν ἀμφοτέροις τοῖς ἡμισφαιρίοις· Λαγωός, Προκύων.	in utraque semispheria: Laepus, Antecanis.	
ἐν δὲ τῷ βορείῳ τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου. βόρεια· Καρκίνος, Λέων, Παρθένος, Κριός, Ταῦρος, Δίδυμοι.	in aquilonio autem et in signale circulo. aquilo: Cancer, Leo, Virgo.	
νότια· Χηλαί, Σκορπίος, Τοξότης, Αἰγόκερως, Ὑδροχόος, Ἰχθύες.	favonium: Librem, Scorpio, Sagittarius, Capricornem.	
ἐν ἀμφοτέροις τοῖς ἡμισφαιρίοις·	in amba semispheria. aquilo: Aries, Taurus, Gemini.	

26 τῶ νοτίω sine ι ut pluriens codex ‖ 35 ἰχθῦς codex ‖ 42 κακεῖνος codex ‖ 48, 9 post ἡμισφαιρίοις: — quae desiderentur, e Basileensi I[b] suppleas.

30 omissa est *Argo*, cf. L[b] ‖ 34 *inrigator* i. e. ἀρδευτής (cf. Corp. gloss. II p. 86) ex Ἀριάδνης provenit ‖ 34, 5 cf. p. 377, 19 '*Incolo* an summeiulus?' W. Schulze ‖ 41 48 *aquilo* est βόρεια in L[b].

32, 3 pro *necnon Sagittarium* scribere debebat *Corona sub Sagittario.*

Titulos librorum facile recuperamus, dummodo barbaram vertendi consuetudinem anxie secteris. *quae videntur* graece est *φαινόμενα, de exornatione περὶ κόσμου*. Quid semel dixerit *ethymologiam*, iterum *proprietatem*, potest per se dubitari: *ποιότητα οἰκειότητα ἰδιότητα* proponimus. *sermonum* nobis monstri instar est, et accidit prospere ut non repetitum sit. Ergo scriba videtur exprimere voluisse liberius quod accurate et ad verbum nequiret Totam inscriptionem iamiam ita refingimus:

> *ἐκ τῶν Ἐρατοσθένους «Περὶ κόσμου καὶ ποιότητος τῶν φαινομένων» καὶ Ἱππάρχου «Περὶ μεγέθους καὶ συντάξεως τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων».*

Haec in universum scito copiosiori quondam eclogarum ex utroque astronomo excerptarum syllogae praefixa fuisse. Quod hodie subsequitur, id solummodo ad primam quae una remansit in II particulam pertinet Hipparcheam. Manifesta igitur seclusa interpolatione haec assecuti sumus:

> *Περὶ τῶν περιεχομένων*[5]) *καθ' Ἵππαρχον* [*καὶ Ἐρατοσθένη*].

Miros primum nos habuit Eratosthenis titulus «*Περὶ κόσμου κτλ.*», sed mirari mox desivimus exemplis edocti. Neque enim nudam sed, ut ad primarium et latiorem significatum accederet propius, genetivo auctam *κόσμος* vocem posuit Eratosthenes. Solent ex parte ita antiqui. *ἐνθάδ' ὁ πλεῖστον ἀληθείας ἐπὶ τέρμα περήσας οὐρανίου κόσμου κεῖται Ἀναξαγόρας* poeta apud Aelianum 'V. H.' VIII 19. *In quo si accurate rem perpendas, vox κόσμου non tam mundum quam sensu antiquo ordinem significare potest, sicut in Euripidis fr. inc. p. 26 Valck.* (= fr. 910 N.[2], quod est de eodem Anaxagora): *ἀθανάτου καθορῶν φύσεως κόσμον ἀγήρων, πῇ τε συνέστη καὶ ὅπῃ καὶ ὅπως* Naekius 'Opusc.' I p. 21. *Mundus caeli vastus constitit silentio* Ennius fr. 467 B. Operis nobilissimi, quod de caelo condidit Eratosthenes, titulum adhuc ignorabamus: tandem e tenebris luci redditus lucem et ipse adferendo litteras adiuvabit. Inferius praeter voluntatem nobis ad vindicanda 'Analecta' nostra venien-

---

[5]) *περιερχομένων* convertit latinus, cum ante oculos haberet *περιεχομένων*. Fecit id identidem, velut adn. 2. Ita legendo commiscuit *ὀιστός* et *ὁ ἱστός* alia.

dum est, si de latina Hipparchei libri inscriptione pauca dixerimus. De qua ita Ptolemaeus VII 1 (p. 164 ed. Basil. 1538): *τὰς τοῦ Ἱππάρχου περὶ τῶν ἀπλανῶν ἀναγραφάς, πρὸς ἅς μάλιστα πεποιήμεθα τὰς συγκρίσεις*. Argumentum igitur adumbrasse Ptolemaeo suffecit. Accuratius Suidae biographus, sed ut ne ille quidem plane cum anecdoto Basileensi concordet: «*Περὶ τῆς τῶν ἀπλανῶν συντάξεως καὶ τοῦ καταστερισμοῦ*». Utile est videre quod *κόσμον* Eratosthenem idem Hipparchum *σύνταξιν* vocasse: unde exortus postmodo Ptolemaei titulus «*Μεγάλη Σύνταξις*». Sed haec hactenus.

Eratosthenem stellarum catalogum, qualem Catasterismi pseudoeratosthenici continent, non confecisse ante hos decem annos abunde diximus ita, ut ne hodie quidem nec detrahere quicquam neque adiungere commentationi illi velimus. Ordinem siderum et seriem ratione certa constitutam in genuino Eratosthenis opere, quo praeivit ille et Hipparcho et Ptolemaeo, fuisse probabile est suapte sponte, nec nos debebamus hoc simul cum priore illo avertere cupidius: hanc unam rem nos tunc scripsisse in 'Analectis' paenituit. Quodsi de Cepheo in 'Catasterismis' legitur XV^{um} locum obtinenti *οὗτος ἐν τάξει τέτακται τέταρτος* et de Lyra, quae est XXIV^a, *αὕτη ἐνάτη κεῖται ἐν τοῖς ἄστροις*, per se quidem possit prior ad quem bis provocatur ordo verus esse Eratosthenicus, poterat idem vero etiam pro tanta iudicandi supellectilis quanta tunc tenebamur penuria Hipparcho accenseri. Cum igitur optione data nos non sine consilio posterius illud praeoptavissemus p. 29, vel apud adversarium quendam, qui cetera nostra despicatui haberet, plausum non meritum tulimus inopinati. Audacule vero alii abutebantur adparatu nostro a nobis laboriose conlecto, cum usque ad hunc diem quod esset aliquid ipsi elicere non valerent. Veterem controversiam interim cum ira et studio sed irrito disceptatam ipsi nunquam — nos moveat cimex Pantilius? — repetivissemus, nisi ineditae eclogae Basileensis auxilio iustis simul exsequiis persolutis sepeliri nullo posse negotio videremus haud inviti. Genuinus igitur ERATOSTHENIS liber est is habendus, cuius siderum ordinem spectant 'Catasterismi': Lyra ibi nono loco, quarto Cepheus conlocatur. Nec mirabile: 'Catasterismis' enim genuina inesse Eratosthenica nonnulla Erigonae elegiae exemplo ipsi nobis videmur hodieque probavisse, nec curamus hominis

nescio cuius tumultum perditam reficiendo Eratosthenis poematio operam a nobis insumptam vociferantis. Ipse nempe iste cum de suo nihil haberet quod propinaret, disputatiunculae inopiam et tristem exilitatem sublevare si posset in aliena involando et distinguere apud se constituerat. Neque fecit quicquam aliud, nisi ut copiam nostram diuturno studio ordinatam violenter et temere discinderet denuo in pristinamque perturbationem intentis nervis omnia reiceret. Assecuti nunc genuini Eratosthenis libri titulum genuinum actumst (aestimabis ipse) in sempiternum de 'Catalogis' et constabit quod in 'Analectis' dudum contendimus, 'Catalogorum' significatione, quae semel in scholiis Homericis obvia est, consueta veterum citandi licentia ipsam superstitem indicari 'Catasterismorum' syllogam. Tantae frugis insperato excerptum illud Basileense!

Deinceps 'varia Aratea' adscribimus Basileensia cum fontibus, quatenus fieri id potest, comparata.

Basileensis fol. 6ᵃ.

quibus Arati videntur quedam sunt secundum caelum stellarum ecce sic videntur dicta sunt, de sub caelo autem et quibus olim dicta sunt transgrediamur item videntur secundum astronomicum poni locum de quibus et recensare consideravi.

quum mathematicis constat in duobus conditoris conscriptio quaedam in quibus videntur et in stellarum ratione exposita, quaedam in alia, mittere tibi proveni haec quae videntur Arati derigere et meam conscientientiam, umquam de

3 *sic* ‖ 8 sequentia diiunxi.

Laur. 87, 10 saec. XIV fol. 183ᵇ.

τῶν Ἀράτου Φαινομένων τὰ μέν ἐστι περὶ τῶν κατ' οὐρανὸν ἄστρων καὶ ἰδίως Φαινόμενα λέγεται, τὰ δὲ περὶ τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ τῶν πάλαι λεγομένων μεταρσίων [ἐστὶ] φαινόμενα κατὰ τὸν ἀστρονομικὸν τέτακται τόπον, ὑπὲρ ὧν καὶ τὰ ἐξηγητικὰ πεπραγμάτευται:

ὅτι τῷ μαθηματικῷ εἰς δύο προσήκει τὸ τοῦ ποιητοῦ σύγγραμμα τὸ μὲν εἰς τὰ φαινόμενα καὶ ἀστρολογικῶς ἐξενηνεγμένα, τὸ δὲ εἰς τὰ ἕτερα, πέμψαι σοι προήχθην τὰ Φαινόμενα Ἀράτου διορθωθῆναι καὶ τὴν ἐμὴν

16 *διορθωθέντα κατὰ* emendavi Herm.' 1884 p. 108.

hac directione tradita. exemplum vero utens me signis quoque et indiens de sexcentesimo et duplo et utrum et stellantium pavimento. scriptum autem si videris versum minus positum aliquid de quibus praedictum est signorum. et sub paginem hoc in fronte |||||| scire oportet, quia secundum signum scriptae scripturae ad alias quasque creditas. horum autem expositio in memoria veniunt et tamquam non in peccato. in quo autem est secundum pavimento intuenda adque narranda hyemalium, quae quidem melius secus pavimento ferentur. Hoc adducitur in praefatione illius ipso incoante ad Anclidem[6]*, unum de socios, qui verbum fecerat. quidam autem putaverunt sic. quidam vero non aestimant hoc Arati esse proverbium, quod principium «a Iove incoamus», sed haec auferentes proverbia alia praecipiunt. ista sunt autem «Anclidis ostensio sacrum praepositum itaque caelestem vitam peragens» et cetera.*[7] *quidam tamen sic et alii aliter profanant.*[8] *hii quidem ut apatus faciunt per totam creaturam ad quendam locum depinxerunt hos versiculos, ut cognoscatur, ad quem est eorum suggestio. hoc quidem est bene compositum factura consuetudo. etenim Homerus ubi dicit nuncupare hos apices altero tris hoc est vocare et malus in quibus non est manifestum scire prout scias quisnam. quantum enim potest nunc hoc scire quisnam et rursus nuncupare et Zacynthum extentum*[9])

γνώμην, οὐδέπω τῆς διορθώσεως ταύτης ἐκδεδομένης. ἴσθι δὲ χρώμενόν με σημείοις τέτταρσι τῷ τε χ καὶ τῇ διπλῇ καὶ τῷ ἀμφί καὶ τῷ ἀστέρι ἐν τῷ ἐδάφει· γραφὴν δ' ἂν ἴδῃς στίχῳ παρακείμενον ἕν τι τῶν προειρημένων σημείων.

5, 6 corrupta: cf. ibidem.

---

[6]) cf. p. 17; *andidem* scripsit semper.

[7]) Ib. *Ἀγκλείδη, ξείνων ἱερὸν θάλος, εἰ δ' ἄγε σύν μοι οὐρανίην ψαύσειας ἐπὶ τρίβον.* Hemistichium *εἰ δ' ἄγε σύμ μοι* etiam Callimacheum 'Epigr.' I 5.

[8]) Achill. p. 272 A Petav. *ἐλύμηναν δὲ πολλοὶ τοῦτο τὸ ποίημα ζωγράφοι καὶ ἀστρονόμοι καὶ γραμματικοὶ καὶ γεωμέτραι.*

[9]) Cf. schol. in Dionys. Thrac. p. 815, 29 . . *ὁ Ὅμηρος τὸ ζ οὐ κατ' ἐπέκτασιν λαμβάνει, οἷον «οἵ τε Ζάκυνθον ἔναιον»* ('Il.' II v. 634) et scholium Theonis Marcianum a nobis 'Herm.' 1884 p. 107 sq. editum ad v. 413 *τῷ μή μοι πελάγει νεφέων εἰλυμένον ἄλλων*] '*τῷ μή μοι εἰλυμένων*' *ἦν· ἀλλὰ διὰ τὸ μέτρον ον ἐστίν· διὸ τὸ σημεῖον ἔχει ὁ στίχος.* De aliis editionis 'signatae' in Marciano vestigiis ibidem diximus quod satis est.

decorum esse prout nuncupatur quisnam absque nisi et Homerum nuncupare quidem clamare aliquem quia et nuntiatio praefationis quid faciat adloquitur ante septuaginta annos dicit adnuntiatum, quasi nihil dicat. quom ergo recalumniantes inquiet apud nos praefationem habens quaedam litigiosa quid facit. Dicit enim in ipsa praefatione quia Iuppiter stellas hominibus signa constituit sic quoque et facturam iudicio fugiens hominis malitiam veniens in caelum stella fieri, unde iam non Iuppiter omnes stellas constituit.

τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ' «Ἀγκλείδη» καὶ τῶν ἑξῆς ἄρχεσθαι πρὸς τῷ διὰ κακοζηλίαν ἐκφυγεῖν ταῦτα τὰ ἔπη τὸν Ἀράτειον χαρακτῆρα ἔτι καὶ ἐναντίωμα ἔχει τὸ οἴεσθαι ἑβδομηκονταετηρίδα εἶναι, ἐν ᾗ ἀποκαθίσταται ὁ ἥλιος ἀπὸ σημείου ἐπὶ σημεῖον· ἔχει γὰρ τὸ κατεψευσμένον προοίμιον οὕτως· «ἕπταχα σὺν δεκάδεσσι περιπλομένων ἐνιαυτῶν» Achill. p. 17.

sunt quidem bene composita eorum verba. stellas enim constituit et fundavit deus, nomina vero et signa postea et astrologiam peritissimi addiderunt eis et fabulas condiderunt |||||||||||||||||| *proprias. nihil tamen proibet conditorem et factorem dicere deum. dicionem autem quadam ab ipsis nuncupari, quibus stellarum rationem dixerunt quia sic fabulas hoc dicit Aratus «verbum quidem currit sed humanus»*[11]). *simili modo et de Corona*[12]) *Ariadnes. hanc enim per Dionysum quasi exornatam in carmine suo et ille Coronam manifeste, quod fabulationem primus reddidit. talem constitutionem stellarum homines committunt, non qualem Iuppiter praecipit. istas enim appellationes et significationes stellarum postea aliquando BEROSSUS ait in 'Procreatione'*[13])

6 *inquid* primitus scripserat ‖ 21 *si c̄* ut p. 382 l. 3 ‖ 22 *hoᵘmanus* ‖ 24 *et alem.*

---

[11]) 'Phaen. v. 100 *λόγος γε μὲν ἐντρέχει ἄλλος ἀνθρώποις.*

[12]) V. 71 sq. *Στέφανος, τὸν ἀγανὸν ἔθηκεν σῆμ' ἔμεναι Διόνυσος ἀποιχομένης Ἀριάδνης.*

[13]) Nimirum '*Περὶ κοσμογονίας*': cf. p. 226; Mueller 'F. H. G.' II. Fortasse huc adhibendus Achilles p. 163 E sq.: *διὸ καὶ ἐν διαφόροις ἔθνεσι διάφορα καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ἄστρων* (L: *ἀστέρων* V) *ἔστιν εὑρεῖν. ἐν γοῦν τῇ τῶν Αἰγυπτίων σφαίρᾳ οὔτε ὁ Δράκων ἐστὶ νομιζόμενος ἢ ὀνομαζόμενος οὔτε Ἄρκτοι οὔτε Κηφεύς, ἀλλ' ἕτερα σχήματα εἰδώλων καὶ ὀνόματα τεθειμένα. οὕτω δὲ καὶ ἐν τῇ τῶν Χαλδαίων. Ἕλληνες δὲ ταῦτα τὰ ὀνόματα ἔθεντο τοῖς ἄστροις ἀπὸ ἐπισήμων ἡρώων πρὸς τὸ εὐκατάληπτα εἶναι καὶ εὔγνωστα.*

ita significans exposuit nihil ad constitutionem mundi ab eo factam. talia quippe aliqua EUDORUS dicit.[14]) *amplius quidem nos artificiose exposuimus anni creationem.*

dicitur autem simili modo, quo quasi praefatur Antigonus hanc expositionem Arati traditam nondum esse et astrologus refert dare Eudoxu rescriptu. et iubet hoc per carmine adnuntiare quasi factorem manentem inperitum autem astrologiae. hanc excepit gloriam IPPARCHUS quoque Bithyneus 'Apud Aratum et Eudoxum' et DIONYSUM, manifeste potius Thrax, et POSITONIUS in 'Praedicatione Homeri et Arati de mathematicis'. sunt quidem omnes benivoli. efficeret enim Aratum demonstrare perfectum astrologum, etsi nihil differri dixisse de Eudoxum, qui ea ipsa communicanti per commentum dianae nihil aratione excessisse. impossibile enim quendam hoc facere non praeceptorem esse.

Theo Vit. III p. 59 West. *τὴν δὲ τῶν Φαινομένων ὑπόθεσιν παρέβαλεν αὐτῷ ὁ Ἀντίγονος δοὺς τὸ Εὐδόξου σύγγραμμα καὶ κελεύσας ἕπεσθαι αὐτῷ. ὅθεν τινὲς τῶν ἁπαλωτέρως προσερχομένων ταῖς ἐξηγήσεσιν ἔδοξαν μὴ μαθηματικὸν εἶναι τὸν Ἄρατον. ὑπέλαβον γὰρ μηδὲν ἕτερον τῶν Εὐδόξου Φαινομένων ποιήσαντα αὐτὸν εἰς τὸ σύγγραμμα θεῖναι. ταύτης δὲ τῆς γνώμης ἔχεται καὶ Ἵππαρχος ὁ Βιθυνός. ἐν γὰρ τοῖς 'Πρὸς Εὔδοξον καὶ Ἄρατον' πειρᾶται τοῦτο ἀποδεικνύναι. συναγορεύει δὲ αὐτῷ καὶ Διονύσιος ἐν τῷ 'Περὶ συγκρίσεως Ἀράτου καὶ Ὁμήρου περὶ τῶν μαθηματικῶν' . . .* (cf. p. 309). *βιάζονται δ' οὐ μετρίως· ἦν γὰρ καὶ τὸ εἰδέναι μεταφράσαι ἐμπειρίας μαθηματικῆς. εὑρήσομεν δὲ αὐτὸν καὶ ἐπιμελέστερον τὰ πλεῖστα τοῦ Εὐδόξου ἐπιστάμενον.*

tanta quidem apud eos, qui sine praefatione conantur facturam declarare. quidam autem aiunt et hoc postea repositum ab eodem praenominato Antigono imperatori priori amico Arati. de praefatione autem quod esset Arati et quum in Macedoniam est inventum in Antigoni bibliothecam quidam in membranis,

9, 10 ꝑ *carmine.*

[14]) Cf. p. 160.

quidam in tabulas, alii vero in Samo de carmine hoc inventum esse ubi et illud aliud quia simili modo in ipsum suggerunt (fol. 7b)[15]).

Theonis Vitam Arati novis nonnullis rebus insignem translator usurpavit latinus. Et primum quidem *Dionysum* ille scripsit perperam, cum deberet *Dionysius*; deinde *manifeste potius Thrax* nihil graece potest esse nisi *δηλονότι ὁ Θρᾴξ*. Iam vide, quantum simus lucrati. In graeco enim exemplari praeter proprium 'Dionysii' nomen nihil traditum est nec supplebile per se neque unquam suppletum. Si quis tentare aliquid coniectando nihilo secius decresset, in 'Thracem' Dionysium ille ne tunc quidem incidisset facile. 'THRAX' iam DIONYSIUS, qui ut antea Hipparchus Rhodi docebat, Hipparcheo de Phaenomenis iudicio subscripserat, fortasse in libro '*Περὶ Ῥόδου*', quem Stephanus Byzantius s. v. *Ταρσός* commemoravit: *ἐπισημοτάτη πόλις Κιλικίας . . . Διονύσιος δὲ ὁ Θρᾴξ ἐν τῷ 'Περὶ Ῥόδου' ἀπὸ τῆς τοῦ Βελλεροφόντου πτώσεως. μέρος γάρ τι τοῦ ποδὸς ταρσὸν καλεῖσθαι, τῆς ἐκείνου χωλείας ὑπόμνημα ποιουμένων τῶν ἀρχαίων.* Quoniam Solensium urbs Arati patria Lindiorum colonia erat,[16]) adparet quemadmodum liber de Rhodo scriptus celeberrimi Solensis memoria ornari potuerit aptissime. Dionysii verba adferri adhuc credidimus non arbitratu nostro sed perspicua Theoneae orationis sententia coacti. Nunc demum intellegimus mutilam Theonis Vitam esse deficiente Posidonii mentione nec mediocriter illinc sollicitamur. POSIDONII enim sunt e commentatione '*Περὶ συγκρίσεως Ἀράτου καὶ Ὁμήρου περὶ τῶν μαθηματικῶν*' verba proxime subiecta, non Thracis Dionysii, ac propter studiorum rationem magis multo tale quid fidimus in Posidonium convenire quam in grammaticum Dionysium. Id tamen improbamus, si quis peculiare Posidonii opus opinabitur designari, sed in libris sive '*Περὶ κόσμου*' sive '*Περὶ μετεώρων*' accurate vetustiorum placita et dicta inter se comparasse eum putamus et iudicavisse, ut Polybium de histo-

[15]) Sequitur spatium vacuum imagini, qua Antigonus rex ad Aratum Eudoxeum opus deferens conspiciebatur (cf. p. 313 [17]), ut putamus adpingendae olim relictum.

[16]) Cf. Vit. II et III (p. 323), Strab. XIV p. 671, 8.

ricis, de omnigenus scriptoribus Dionysium Halicarnassensem et Quintilianum. Aliae Posidonii indidem reliquiae num exstent, indagare nunc quidem non vacat. Sed id luce clarius, Hipparchi de Arato iniquitatem, cum Dionysius et Posidonius facti et ipsi Rhodii tantaeque auctoritatis viri adprobassent, sensim esse ad alios quoque perlatam.

Dabamus in Universitate Gryphiensi, 23. VI. 1892.

ERNESTUS MAASS.

XII. INDICES.

Sigla:

Ach(illes)
Att(alus) e **commentatione academica 'De Attali Rhodii fragmentis Arateis' Gryph. 1888 citatus**
Gemin(us)
Hi(pparchus)
expl(icatus)

1. Versuum laterculus.

1—18 expl p. 317—319 **1—9** Aristobulus (Euseb. Praep. ev. XIII c. 12) p. 254 **1—2** Manetho VI (III) 737 p. 251, schol Germ p. 26 **1** expl p. 319; Theocritus XVII 1 p. 254, Ach p. 22. 28. 29 **2** Aristides ('In Iovem' I p. 10 Dind.) p. 252, Ach p. 26. 29 **3** Ach p. 26. 29 **4** Ach p. 29 **5** ex Hesiodi Theog. 407 p. 277; Cleanthes (II p. XVII W.) p. 254, Acta Apostol. (XVII 28) p. 255, schol Paris p. 36, Ach p. 30 **6—15** expl p. 256 **6** ex Hesiodi Operibus 20 p. 277; schol Paris p. 36 sq. **7** Ach p. 30 **8** schol Paris p. 37, Ach p. 30 **9** schol Paris p. 37, Maximus Κατ. 467 et 499 p. 251, Ach p. 30 **10—14** Dionysius Periegeta 1170—1183 p. 253 **10** expl p. 43; ex Hesiodi Theog. 779 p. 277; Testamenti Orphici falsarius p. 254, Sibyllistae pluriens p. 260, 'Plutarchus' Plac. II 19 p. 43, Clemens Alex. (p. 709 Pott) p. 257[15], Manetho II (I) 3 p. 251, schol Paris p. 38, Stobaeus Ecl. (p. 206, 15 W.) p. 43, Ach p. 30 sq. 42. 43 **11** expl p. 256 sq.; schol Paris p. 38, Ach p. 42. 43 **12** expl p. 43; 'Plutarchus' Plac. II 19 codex B ib., Stobaeus l. c. ib., Ach p. 42. 43 **13** Orpheus Arg. 307 p. 254, schol Paris p. 39, Ach p. 31 **14** expl p. 318 **15** ex Hesiodi Operibus 822 (41) p. 277; Ach p. 31 **16** expl p. 253[5]. 317 sq.; ex Hesiodi Operibus 161 p. 317; schol Paris p. 39, Ach p. 31. 32 **17** expl p. 319; Ach p. 32 **18** expl p. 32[27]. 319; Ach p. 32. 33 **19** schol p. 18, Ach p. 17 **20** expl p. 254[8]; ex Od. IX 74 **21** Ach p. 41

22 ex Empedocle (79 St.) p. 276[52]; Manetho II (I) 9 p. 251, Anonymus Isag. p. 41, Ach p. 41 bis **23** expl p. 41. 270[30]; Varro Atacinus fr. 12 p. 270[30], schol p. 41, Etym. Magn. s. v. ἀγινῶ ib., Ach p. 41 bis **24** Ach p. 44 **25** Ach p. 44 **26** expl p. 44; Ach p. 44 **27** expl p. 44; Ach p. 44 **29** Ach p. 44 **30—37** ex Epimenidis Theog. p. 342 sq. **30—32** expl p. 324 **30** expl p. 343. 345; Ach p. 44. 50 **31—35** Apollonius I 134 p. 262 **31** expl p. 51; ex Hesiodo interpolatus p. 263; schol ib., Ach p. 50 **33** expl p. 263. 265. 342. 348; ex Hesiodo interpolatus p. 263; Apollodorus (Strab. X 478) p. 262[29], Aristides ('In Iovem' p. 3 Dind.) p. 252 **34—35** fortasse Oppianus (Cyneg. III 8 sqq.) p. 262[28] **35** expl p. 263. 265. 348; Anonymus metricus (Studem. Anecd. I) p. 347 **39** Callimachus (fr. 94 Schn.) p. 262 **42** Dionysius P. 618 p. 257 **43** Dionysius P. 584 p. 257 **45** expl p. 271; ex Hesiodi Catalogis (fr. 65 Rz.) p. 271; Astronomia 'Hesiodea' (fr. 226 Rz.) p. 270, Vergilius Georg. I 244 p. 270, Seneca Thyest. 870 p. 271, schol ib. **47** expl p. 64; Hi p. 64 **48** expl p. 270 **49** expl p. 65. 270;

2. Notabiliora.

*) Cf. 'annosum' Boethi artificis 'anserem' Plin. XXXIV 84 et γέροντα χηναλώπεκα Herond. IV v. 30 sq. cum egregia Buecheleri nota.

*) Apollonius Rhodius peculiarem de Archilocho librum condidit: Ath. X 451 D.

*) 'Cedreatae Rhodi sepulti pluriens titulis pernotuerunt: Bull. de corr. hell. X 426. 430, Arch.-epigr. Mitth. aus Oesterreich VII 117 nr. 17' W. Schulze.

*) Ita statuimus, etsi *κορύσσομαι* de bestiis usurpatur ad pugnam sese parantibus Ath. III 127 A: *ὁρῶν γὰρ λαμπροτάτην δεῖπνον παρασκευὴν βούλομαί σε δίκην ἀλεκτρυόνος ἐμφορηθέντα τοῦ χόνδρου κορύξασθαι καὶ διδάσκειν ἡμᾶς κτλ.'* (ubi adnotavit Schweighaeuserus *ad galli gallinacei modum erecta crista ad pugnam sese comparare*). Antoninus Liberalis (e Boeo) c. 7 . . . . . *κορυδόν, ὅτι ἐκορύσσετο πρὸς τὰς ἵππους μαχομένη περὶ τοῦ παιδός* veriloquium captat. Loco 'Theophrasti' a nobis supra emendato de cornice agitur ad quietem, non ad pugnam properanti.

*) Hinc *Σχινούσιος* Halicarnassensis nomen accepit Dittenberger. 'Syllog.' p. 15.

*) Certatim Nauckius (Mél. grécorom. IV 397 V 149) et Sittelius ('Wiener Stud.' XII p. 48) illud hemistichium repudiarunt, cum depravatum ex Homerico ποταμῷ πλήθοντι ἐοικώς dicerent. Adiuvat vero nostram de fragmenti origine coniecturam «ῥείοντι» illud Homero ignotum et e prava Homeri imitatione procusum: W. Schulze 'Quaest. ep.' p. 277. Sittelium in multis iusto iniquius Hesiodi fragmenta ibidem tractavisse nobis adparuit.

**) 'Σχινοῦς Deli locus (Bull. corr. hell. VI 26, 217: τοῖς χωρίοις τοῖς ἐν Σχινοῦντι)' W. Schulze. Lentiscus Creticus: Callim. Hymn. in Dian. v. 201.

---

*) Coniungimus cum attica illa Phrontidis memoria 'Helenam' insulam Strab. IX 399: *πρόκειται δὲ τῆς παραλίας ταύτης προ μὲν τοῦ Θορικοῦ καὶ τοῦ Σουνίου νῆσος Ἑλένη τραχεῖα καὶ ἔρημος κτλ.*'

3. Index capitum.

Lipsiae, typis I. B. Hirschfeldi.

